ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1

MERCREDI
1er JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.128 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.128

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆ ՈՐ ԳՆԱՑ
ԱՆ ՈՐ ԿՈՒ ԳԱՅ

Տարի մը եւս կը թաղենք, ու միշտ նոր յոյսերով կ'ողջունենք նորը: Մաղթանք-ներ կը փոխանակենք, անկեղծութեամբ, սրտանց եւ ամէն բանէ առաջ՝ խաղաղութիւն կը ցանկանք:

Եւ սակայն: Աւելի քան քառասուն տարի է արդէն, որ աշխարհամարտ չկայ: Հիւլէական ռումբը այն սարսափազդու զէնքն է, որ մարդոց կ'արգիլէ ռազմադաշտ իջնել: Ուրեմն պատերազմը կը փոխարինուի տեղական անցողակի կռիւներով եւ մանաւա՛նդ ահաբեկչութեամբ: Մետիաներու անսահման տարողութիւնն ալ զիրենք, գոնէ մասամբ, մեղսակից կը դարձնէ, քանի ոչինչ թաքուն կրնայ մնալ, պահ մ'իսկ, աշխարհի որ ծայրն ալ պատահի:

Տարին զոր թաղեցինք քաջալերիչ նորութիւններ չբերաւ: Մարդը մնաց գայլ մը մարդուն համար: Պատանդները շատցան, Լիբանան եւ այլուր, օդանաւերէն եաք, նաեւ զբօսանաւի մէջ: Աշխարհի մեծերը ոչ մէկ հիմնական հարց լուծեցին: Պաղեստինցին մնաց իր հայրենիքէն կարօտով, Լիբանանցին մեռասաներորդ ժամուն լուծումի մը յոյսը ստացաւ որպէս կաղանդչէք, Հայն ալ ժողովէ ժողով քալէներ մուրաց իր ցեղասպանութեան ճանաչման համար: ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբը մե՛ծ գիջումն ըրաւ քանի մը տողով արձանագրելով, թէ այո՛, ինչ որ կատարուեցաւ 1915-ին ցեղասպանութիւն էր: Բայց, ճշդեց, թէ ուրիշները չիմանան, այս արձանագրութիւնը հո՛ս գրուեցաւ, հո՛ս ալ թող մնայ: Կը բաւէր, սակայն, Հայերը ուրախացան: Ծակատամարտի մը յաղթած էին, պատերազմը չահեցանք բացագանչեցին: Ուաշինկթընի մէջ, ցարդ այդքանն ալ չշնորհուեցաւ ու թիւ 192 բանաձեւը գնաց - եկաւ, նորէն գնաց, կըրկին պիտի գա՞յ: Սիրտը պէտք չէ կոտրել Ասոլանտեան Ուխտի այս թանկագին գինակիցին, ի վերջոյ պէտք է իրատես ըլլալ, ի՞նչ կրնան կշռել մէկուկէս միլիոն հայ նահատակները այն ռազմագիտական դիրքին քով զոր Թուրքիա ունի: Մենք մեր ձայնը լսելի դարձնելու համար, շարունակեցինք, Ժընեւէ ու Ուաշինկթընէն զատ, դուռը բախել նաեւ Եւրոպայի Խորհրդարանին: Հոն ալ տեղքայլի մէջ ենք, հակառակ անոր որ ուզուածն ալ զուտ բարոյական բնոյթ ունի, այրած սրտեր մխիթարելու կոչուած: Օթառւայէն Փարիզ, քանի մը հայ երիտասարդ եւս գացին լեցնել բանտերու խուցերը: Ցիրուցան, նման այն ժողովուրդին, որու զոհեցին իրենց կեանքին արեւը, այսօր Լոս-Անճըլըսէն Պելկրատ եւ դեռ Ժընեւէն Պոլիս, մեր երիտասարդները կը սպասեն որ իրենց դատին արդարութիւնը հռչակուի: Ճիշդ է, առանձին չենք այդ սպասման սրահին մէջ, քանի-քանիներ նոյն յոյսերով կ'ապրին, ոմանք՝ անհայրենիք, ոմանք անազատ հայրենիքներու գիրկը:

Դա՞ռն խորհրդածութիւններ: Անկասկած: Բայց, լաւ է որ մենք մեզ չխաբենք: Թէեւ հայկական ճակատէն անդին, միւս ճակատներն ալ շատ խրախուսիչ պատկեր մը չպարզեցին: Ֆրանսա, եթէ յաջողեցաւ առաջքն առնել դրամահոսութեան ու մրցանիշ իսկ կոտրել, նուազագոյնի իջեցնելով զայն 1967-էն ի վեր, չկրցաւ սակայն յաղթել գործազրկութեան եւ անապահովութեան, որոնք Աքիլլէսի կրունկն եղան ընկերվարականներուն, այլեւս առանձին՝ որպէս մեծամասնութիւն համայնավարներու հեռացումով: Եւ ինչպէս իր աւանդութիւնն է, Ֆրանսա ժամավաճառ կ'ըլլայ իր ընտրապայքարներով, բարձի թող ընելով հիմնական հարցերը: Ընդդիմութիւնը կ'ուզէ համոզել որ պիտի կարենայ դարմանել ամէն ցաւ, վաղը, երբ չկրցաւ ընել՝ երէկ:

Ժընեւի մէջ, լեռը մուկ մը ծնաւ: Արեւելեան կողմն աշխարհի նոր մարդ մը ղրկեց հին բաներ ըսելու համար՝ արեւմտեան կողմն աշխարհի հին մարդուն, որ նոր բաներ չունէր ըսելիք:

Բայց եւ այնպէս, պէտք չէ յուսահատութիւնը կրծէ մեր հոգին: Կարեւորը՝ երէկը չէ, այլ՝ վաղը: Պէտք է դիմաւորենք Ամանորը, այն խոր հաւատքով, թէ ինչ որ չբերաւ՝ ան որ գնաց, պիտի բերէ՝ ան որ կուգայ:

«ՅԱՌԱՋ»

1986
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ՅԱՌԱՋ
Կը շնորհաւորէ իր ընթերցողներուն
Ամանոր

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 / 26)

ԳԱՐԻ ԳԱՍՊԱՐՈՎ ԵՒ ԵՈՒՐԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

Խորհ. Միութեան ազգային ողիմպիա-խոյեանը մինչեւ Յունուար 6 կրնայ ըսել րամա» հանդէսի խմբագրութեան կազմակերպած մրցումին արդիւնքները հրապարակուած են, նշելու համար խորհըրդային հանրապետութիւններու տարուան լաւագոյն մարզիկները: Դափնեկիրներու կարգին են Գարի Գասպարով (Ազըրպէյճան), ճատրակի աշխարհի ախոյեան, եւ Եուրի Վարդանեան (Հայաստան), ծանրաբարձութեան աշխարհի ախոյեան:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՊԱՀԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆԻՆ ԱՅՍ ՏԱՐԻ ԱԼ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ ՉԷ ՆՈՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ԸՆԴՈՒՆԻԼ

Վեցերորդ տարին ըլլալով Սպահանի համալսարանի հայերէն լեզուի ու գրականութեան ամպիոնին արտօնուած չէ նոր ուսանողներ ընդունիլ: Պատասխանատուները վարչական պատճառներ ցոյց կուտան, յոյս յայտնելով որ մօտիկ ապագային կրնայ վերաբացուիլ ճիւղը: Ուսումնական անցեալ տարեշրջանի աւարտին երեք ուսանողներ ալ շրջանաւարտ ըլլալով, ներկայիս ամպիոնը ունի միայն եօթը հայ ուսանողներ, որոնք երկու տարիէն կ'աւարտեն ընթացքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՐԲՈՎ - ԳԱՍՊԱՐՈՎ փոխ - վրէժի հանդիպումը միշտ խնդրոյ առարկայ է: Սկզբունքով տեղի պէտք է ունենար Փետրուար 10-ին, բայց Գասպարով լուրջ առարկութիւններ մէջտեղ կը դնէր եւ կը մերժէր («Յառաջ», Դեկտեմբեր 27): «Ֆիկառօ»էն եաք, ախոյեանը յայտարարութիւններ ըրած է նաեւ արեւմտեան - Գերմանիոյ «Վելթ ամ Զոնթակ» շաբաթաթերթին, ապա աւելի պաշտօնական ձեւով ԹԱՍ գործակալութեան, ուր կը ճշդէ թէ իր դիրքը ընդդիմութեան ցուցադրութիւն մը չէ՝ «Ոչ ճատրակի խորհըրդային դաշնակցութեան, ոչ ալ ընկերվարական մեր Պետութեան դէմ: Արեւմուտքի մէջ, ջանք կը թափուի զիս այլախոհ ներկայացնելու համար: Վճռապէս կը մերժեմ նման հնարքներ: Ինչ որ կ'ընեմ մեր հայրենիքին կը ձօնեմ»: Միջազգային դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը շատ իրար չէ անցած Գասպարովի «նիէթ»էն եւ կ'ըսէ թէ աշխարհի ախոյեանը մինչեւ Յունուար 6 կրնայ ըսել թէ պիտի մրցի՞ թէ ոչ, Փետրուար 10-ին, այլապէս իր տիտղոսը կը կորսնցնէ:

ԻՍՐԱՅԷԼԷՆ զատ, Միացեալ - Նահանգներն ալ կրնան հակազդեցութեան դիմել: Այլեւս ամէն ինչ կը կեդրոնանայ Ապու Նիտալի վրայ, որու ձեռքը զինողն ալ ուրիշ մէկը չէ եթէ ոչ՝ Քատաֆի: Երեւան ելած է նաեւ թէ Վիէննայի ահաբեկիչներուն թունուզեան անցագրերը կը պատկանէին այն Թունուզցիներուն, զորս Լիբիա արտաքսած էր ու անցագրերը վար դրած: Ապու Նիտալի բուն անունն է Սապրի Ալ - Պաննա, խզած է Ֆաթահին հետ 1974-ին եւ հիմնած է «Ֆաթահ - յեղափոխական խորհուրդ»ը: Կը կարծուի որ Լիբիա կ'ապրի: Ատեն մը իր մահուան լուրը հաղորդուեցաւ Պաղտատ, բայց յետագային մէջտեղ ելաւ: ՊԱԿ-ը զինքը մահուան դատապարտած է, Արաֆաթի դէմ դաւ մը կազմակերպած ըլլալու յանցանքով: Ծնած է 1943-ին Եաֆֆա:

ՓԱՐԻԶԻ ամէնէն սուղ պանդոկը՝ Նովա Փարք տարուայն հետ փակեց իր դռները, սնանկութեան պատճառաւ: Արաբ իշխաններու համար շինուած այս ապարանքը սենեակներ ունէր 1100 ֆրանքէն մինչեւ 35.000 ֆրանք (մէկ գիշերը):

ԻԶՄԻՐԻ մէջ 20 հազար Թուրքեր ցոյց մը կատարած են բողոքելու համար Պուլկարիոյ դէմ, որ կը կեղեքէ թուրք փոքրամասնութիւնը: «Պատմութիւնը վճարել պիտի տայ Պուլկարիոյ, իր արարքներուն համար» պոռացած են ցուցարարները:

ՏՈԼԱՐԸ տարին վերջացուց իր անկումը շարունակելով: Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 31-ին, Փարիզի մէջ 7 Ֆ. 55-ի իջած էր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՐ

Կորսնցուցած հաւատքներուս շղթային առաջինն ու ինծի ամէնէն աւելի յուսախաբութիւն պատճառած օղակն է Կաղանդ Պապան: Այսօր այդ յուսախաբութիւնն ալ հեռուն թողած, իրեն կը սեւեռին երբեմն աչքերս որպէս մանկութեան ընկեր մը կամ սիրելի կատակ մը: Տարեվերջի այս օրերուն երբ հերոսը նորէն ինք է, չեմ գիտեր ինչո՛ւ իրեն հետ յիշողութեանս մէջ կ'ուրուագծուի պատկերը ուրիշ հերոսուհիի մը: Այն անճանաչ, ինքնահաւան ու այլամերժ գեղեցկուհիին որ ամէն առաւօտ իր կախարդական հայելիին հարց կուտար թէ ո՞վ է աշխարհի ամէնէն գեղեցիկը: «Դո՛ւն» կը պատասխանէր անկեղծ հայելին, մինչեւ այն օրը երբ յայտնեց թէ կար զինք գերազանցող մը: Այն ատեն չար հոգի գեղուհին ատելութեամբ լեցուած, կոտրեց հայելին ու հալածեց իր մրցակիցը:

Եթէ պահու մը համար ետ գար հաւատքներուս շղթան, Ամանորի խնդրանքս պիտի ըլլար Կաղանդ Պապայէն որ հէքեաթին այդ ճշմարտախօս ու անկեղծ հայելիներէն բերէր մեզի, ինծի, ձեզի, բոլորիս. մեծ ու փոքր հայելիներ՝ մեզմէ ամէն մէկուն համար, մեծին, պզտիկին, ղեկավարին, ղեկավարել կարծողին, ղեկավարուողին, բոլորի՛ն որպէսզի դառնային վերջապէս իրատես, իրալուր, իրապաշտ:

Բերէր այդ հայելիները Կաղանդ Պապան ու անոնց հետ նաեւ անհրաժեշտ լայնախոհութիւնը՝ անբաղձալի պատասխաններու պարագային զանոնք չկոտրելու:

ԱՐՓԻ

ԱՄԱՆՈՐԻ առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ (Յունուար 2-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ, Յունուար 3:

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1985-ին
ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

1.- Ըստ աւանդութեան, 1985-ը սկսաւ Ֆրանսայի մէջ Հանրապետութեան Նախագահին «Շնորհաւոր Նոր Տարի»ով: Համակամութիւն, միասնականութիւն, հանդուրժողութիւն, յաջողութիւն եւ խաղաղութիւն եղան Ֆ. Միթերանի մաղթանքները Ֆրանսային եւ Ֆրանսացիներուն:

Հռոմէն, Յովհ. - Պօղոս Բ. Պապը, Յունուար 1-ը հռչակեց «Խաղաղութեան Համաշխարհային Օր» եւ պատգամ մը ուղղեց երիտասարդներուն, բանալով երիտասարդութեան նուիրուած միջազգային տարին:

1985-ի Ամանորին հետ ծնունդ առաւ նաեւ եւրոպական Անցագիրը: Տոլարը, առանց անցագրի կ'երթայ մրցանիշէ մրցանիշ եւ տարին կը սկսի, Փարիզի սակարանը 9,73 Ֆ.ով:

5.- Հին Կտակարանի օրինակով, Հրեաներուն նոր օրերու «Մովսէս»ը 25 հազար սեւ Հրեաներ կ'առաջնորդէ Եթովպիայէն Իսրայէլ:

6.- Բովանդակ Ֆրանսայի մէջ «պատմական» ցուրտ: Ցուրտ մը որ նիւթական աւերներէն անդին կ'ընէ մարդկային զոհեր: Փարիզի մեթրոյի կայարանները բաց կը մնան գիշերները ընդունելու համար երդիք չունեցողներն ու դժբախտները: Նոյնքան սաստիկ ցուրտ Եւրոպայի վրայ: Եւ Մոսկուայի հռչակաւոր Կարմիր Հրապարակին վրայ սառն ու ձիւնը յաւիտենական պլտի ըլլան քանի ծխելը, միակ միջոց ջերմութիւն սեղծելու, այլեւս արգիլուած է: Լենինի դամբարանը, այս որոշումով, կը նուիրագործուի եւ իրեն հետ նաեւ Կարմիր Հրապարակը:

8.- Սակայն, սառած քաղաքի մը մէջ, Ժընեւ, կարելի կ'ըլլայ երկար ամիսներու սառոյց մը հալեցնել Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ քանի Գրոմիկօ եւ Շուլց կ'որոշեն վերսկսիլ բանակցութիւններ՝ անջրպետի եւ հիւլէական զէնքերու շուրջ:

9.- Առանց խմուու ընելու, որ պիտի ըլլար սեւ խմուու, Կրավիլիէի (Ուազ Նահանգ) ծերանոցի պատսպարեալները կը յաղթեն ցուրտին, ժամանակի մը համար: Ծանր հրդեհ մը հրոյ ճարակ կ'ընէ գրեթէ ամբողջ շէնքը: Կը հաշուուի 24 մեռեալ եւ տասնեակ մը վիրաւորներ: Այս ցաւալի դէպքը ընդհանուր յուզում կը յառաջացնէ ամբողջ երկրին մէջ:

11.- Փիէռ Ժիւքէն եւս կը պաղի... իր կուսակցութենէն, յարձակողականի անցնելով Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարի նախօրեակին:

13.- Նուվէլ - Քալետոնի դարձեալ պաշարման վիճակի մէջ: Էտկար Փիզանիի ծրագրէն յետոյ -Ֆրանսա եւ անկախութիւն, անկախութիւն եւ Ֆրանսա- յանկարծ մթնոլորտը կը վատթարանայ անկախապաշտ պարագլուխ Էլուա Մաչորոյի մահով, որուն պայմանները կը մնան պղտոր: Այս ծանրակշիռ դէպքէն յետոյ նախագահ Միթերան կը մեկնի Նումէա կացութիւնը քննելու համար, անձնապէս: Ասկէ ետք, Փարիզ կը ժամնեն կղզիին երկու ղեկավարները՝ Ժան - Մարի Ճիպաու եւ Տիք Ուքէուէ արժանանալով, իւրաքանչիւրը իր կողմնակիցներէն, պաշտօնական «նկատումներու»:

13.- Ծանր արկած: Ճիպութի - Ատտիս Ապապա ճեպընթացը գիծէն ելլելով կ'իյնէ հարիւրաւոր փոսեր՝ 450 մեռեալ եւ 500 վիրաւոր:

14.- Պէյրութի մէջ, մթնոլորտը միշտ լարուած է: Առեւանգումներու շարքը կը շարունակուի: Երկու Ֆրանսացի դէտեր կը սպաննուին կառքով անցած ատեն Պուրճ - էլ - Պրաժնէի կայանը: Հ.Յ.Դ. ակումբի պատասխանատու Զաւէն Գարակէօզեանի կառքը կը թակարդուի եւ ենթական ծանրօրէն կը վիրաւորուի:

15.- Պրազիլ դուրս կու գայ 20 տարուան մենատիրական, զինուորական վարչակարգէ մը: Նոր նախագահն է՝ Թանքրետօ Նեվէս:

17.- Նիւ Եորքի մէջ հանդիպում Տէնքթաշ - Կիպրիանու: Սակայն ոչ մէկ արդիւնք: Կիպրոս կը մնայ ուր որ էր 1974-ին, թրքական յարձակումէն յետոյ:

22.- Ռեժի Ռընօն տագնապի մէջ: Ժորժ Պէս կը յաջորդէ Պեռնար Հանոնի:

23.- Պարսկահայ երիտասարդ՝ Վահէ Խոստավերտեան 14 տարի բանտարկութեան կը դատապարտուի Աթէնքի քրէական յանձնաժողովին կողմէ, 1982, Դեկտեմբեր 8-ին, ումանակ մը նետած ըլլալուն համար քուէյթեան օդանաւային գրասենեակին վրայ:

24.- Պուլկարիա կը փակէ իր սահմանները Թուրքերուն, ի պատասխան Թրքական մամուլի բուռն յարձակումներուն: Աւելորդ է, ըսել թէ Թուրք մամուլը կը շարունակէ իր մաղձը թափել Հայերուն վրայ, ամէն բան իրար խառնելով, խեղաթիւրելով եւ չմոռնալով Ֆրանսան:

25.- Լոս Անճըլըսի դատարանը կու տայ հետեւեալ վճիռները՝ Վիգէն Յովսէփեան՝ 6 տարի բանտարկութիւն, Գառնիկ Սարգիսեան՝ 5 տարի, Սթիվ Տէլէեան՝ 4 տարի: Կը յետաձգէ Վիգէն Եայլաեանի պարագան: Այս 4 երիտասարդները ձերբակալուած էին 1982, Հոկտեմբեր 22-ին, ահաբեկչական կազմակերպութեան մը մաս կազմելու մեղադրանքին եւ ամբաստանութեան տակ:

27.- Ս. Ղազարի ծանօթ տնտեսական տագնապը խաղական թերթերէն եւ հեռատեսիլէն յետոյ, կ'անցնի ֆրանսական թերթերու (Լը Մոնտ) սիւնակներուն մէջ:

Ամանորի սովորութիւններ

—×—

Հայաստանի բոլոր շրջաններուն մէջ հինէն ընդունուած էր ամանորի օրուան առթիւ կերակուրի տեսակներով առատ ու այլազան սեղաններ բանալ: Հակառակ անոր, որ հայ աշխատաւորը միշտ սակաւապէտ եղած է ու չափաւոր, բայց եւ այնպէս այդ օրը ընդունուած էր մատուցանել այն բոլոր բարիքները, զորս կը պարգեւէր առատաբաշխ հողը:

×

Կեսարիոյ մէջ կը հաւատային, որ ամանորի գիշերը աղբիւրէն ջուրի փոխարէն ամբողջ ժամ մը ոսկի կը հոսի, իսկ Լոռիի մէջ՝ տարեմուտի կէս գիշերին, գետերը պահ մը կանգ կ'առնեն եւ այդ պահուն ով որ փետէն ջուր առնէ, կուժը ոսկի կը դառնայ:

×

Բասենի մէջ տուներու առաստաղներուն եւ գերաններուն վրայ կանայք ալիւրով ընտանի կենդանիներ կը նկարէին, որպէսզի նոր տարուան կենդանիներու ծնունդը առատ ըլլար:

×

Շատ մը շրջաններու մէջ ամանորի առթիւ կը թխէին հացի հօրերու, անասուններու պճեղներու, աղջկան հիւսերու ձեւերով խմորեղէն, որ առատութիւն եւ արգասաբերութիւն կը խորհրդանշէր: Այդ օրը սովորութիւն էր նաեւ օճախի մոխիրը շաղ տալ արտերու մէջ՝ գալիք հարուստ բերքի ակնկալութեամբ:

ՀԱՅՈՑ ԱՄԱՆՈՐԸ

Ամանորը՝ նոր ակնկալութիւններու, յոյզերու, խոհերու եւ բարեմաղթութիւններու խորհրդանիշը, մեր համազգային ամէնէն գողտրիկ տօներէն մէկն է: Ազգագրական փաստերը կը վկայեն, որ ամանորի ամբողջ ծիսակարգը համընդհանուր եղած է ամբողջ պատմական Հայաստանի համար: Ամանորին ուղեկցող ծէսերն ու արարողութիւնները, որոնք ըսկիզբ կ'առնեն հնագոյն ժամանակներէն, յարատեւած են երկար դարեր, հեթանոսական չեչտուած երանգ հաղորդելով քրիստոնէական նոր տարիին: Նոյնիսկ ԺԸ. դարէն ետք ալ, երբ մեր տոմարին մէջ նոր տարի - տարեմուտ կը հռչակուի Յունուարի սկիզբը, ժողովուրդը կը շարունակէր պահպանել իր դարաւոր բնապաշտական ընկալումները՝ կապուած երկրագործական տարուան գործերակի հետ, երբ ամանորը կը զուգադիպէր բընութեան զարթօնքին՝ գարնան սկիզբին, եւ ապա՝ աշնանային բերքահաւաքին:

ԺԹ. դարուն ժողովուրդին մէջ աւելի տարածուած եւ սովորական անուանումը Նոր տարին էր, թէեւ որոշ պարագաներու մէջ գործածական էին նաեւ Ամանոր, Նաւասարդ, ինչպէս նաեւ երբեմն՝ Տարեգլուխ, Տարենոր, Տարինգլուխ, Նորաբեր եւ Ամանորաբեր անուանումները: Մեր օրերուն հաւասարապէս կենսունակ են Նոր Տարին եւ Ամանորը:

Նոր Տարուան համար գործածուած է նաեւ Կաղանդ անուանումը: Նոր տարուան օրը գիրար շնորհաւորելու սովորութիւնը կը կոչէին կաղնդել, այդ օրը իրարու տրուող նուէրը՝ կաղնդչէք, իսկ երգուող երգը՝ կալանդոս:

Ծիսական - աւանդական սովորութիւնները, որոնք կը ցոլացնեն ամանորի նուիրականութիւնը, անոր հետ կապուող ակընկալութիւններու բազմակողմանի բընոյթը՝ իրենց ծագումով կը հասնին առաջին տարուան, առաջին պտուղի, առաջին հանդիպումի, առհասարակ առաջինի նըկատմամբ ունեցած հին հաւատալիքին, երբ կը կարծէին, թէ առաջինը ունի իմէ ետք եկող նման առարկաներու եւ գործողութիւններու վրայ ազդելու հմայական յատկութիւն: Առաջին օրուան դիւթական խորհրդաւորութիւն վերագրելու միտումն էր, որ հանդիսաւոր կը դարձընէր ամանորի տօնակատարութիւնը: Նըման ըմբռնումի խօսուն արտայայտութիւններն է նոր տարուան սեղանի պարտադիր առատութիւնը՝ լեցուն, ճոխ եւ համադամ, ծիսական եւ ոչ ծիսական խորտիկներով, որ սկսող տարուան բարեկեցութեան գրաւական համարուած է:

Հայկական հին տոմարի առանձնայատկութեան պատճառով ամանորը հաստատուն տեղ չունէր, կը թափառէր մէկ ամիսէն միւսը: Տիեզերքի վերաբերեալ առաջին գիտելիքներէն էր գարնանային եւ աշնանային օրհաւասար իմացումը: Անոնց հետ կը զուգադիպէին երկրագործական աշխատանքներու ամէնէն կարեւոր հանգրուանները: Գարնանային օրհաւասարով կը սկսէր ամբողջ տարուան բարեկեցութիւնը պայմանաւորող տնտեսական Նոր տարին՝ երկրագործական-անասնապահական աշխատանքներու սկիզբը: Աշնանային օրահաւասարով՝ բերքահաւաքով կը փակուէր ան:

Հայկական ամիսներու հերթական ցանկին մէջ առաջին ամիսը կը կոչուէր Նաւասարդ: Նաւասարդ ամսուան հետ կապուած են հին Հայերու նոր տարուան եւ ամանորին նուիրուած տօնախմբութիւնները: Մեր շարժական տոմարով Նաւասարդը միշտ չէ, որ զուգադիպած է գարնանային ամիսներու հետ, սակայն ժողովրդական պատկերացումներու մէջ այնքան խորունկ արմատացած էր ամանորը գարնան նշելու սովորութիւնը, որ անիկա, իբրեւ տարեմուտի անունը կրող ամիս, ժողովրդական ընկալման մէջ դարձաւ ամանորի համարժէքը: Արտաշէս Ա. Թագաւորին վերագրուող երգը շատ յիշատակուած է հայագիտութեան մէջ: Յատկանշական է, որ Նաւասարդեան այս երգը դարձեալ ուրախ, առատ, չէն ու հարուստ օճախի, որսորդութեան, խնջոյքի, երգի ու երաժշտութեան նոյն պատկերն է, որ այնքան բնորոշ է առհասարակ ամանորեայ հմայական երգերուն:

Ո՛ տայր ինձ զծուխ ծխանի...

Նոր տարին աշուն տեղափոխուելէ ետք մինչ այդ անոր ուղեկցող ծիսական երգերը եւս տեղաշարժ ունեցան: Այդ միեւնոյն ձեւով անոնք յետագային միացան նաեւ քրիստոնէական ամանորին:

Եւ այսպէս, ամանոր - Նաւասարդը ժողովրդական տօնացոյցի միւս՝ բարեկենդան, վարդավառ, տեառընդառաջ եւ այլ տօներու համակարգին մէջ կը յիշուէր եւ կը տօնուէր ժողովուրդին կողմէ: Նաւասարդեան տօնախմբութիւններու հետ կապուած էին կարգ մը վերապրուկներ, որոնք ընդհանուր էին պատմական Հայաստանի ազգագրական բոլոր շրջաններու համար: Այդ օրը ամէնուրեք կորկոտ (հարիսա) կ'եփէին, իբրեւ նոր սկսող տարուան դաշտային տնտեսութեան առատութիւնը ապահովող խորհրդանշան: Ընդհանուր սովորութիւն էր նաեւ նոր խնամիներու երդիքէն շարոց կախելը: Կանայք սրբազան նկատուող ծառերու վրայ կարմիր կտորներ կը դնէին եւ կարմիր թելեր կը կապէին՝ ի նշան ուրախութեան եւ այն բանի, որ գալիք տարին առատ, ուրախ ըլլայ եւ կարմիր (ուրախ) օրեր շատ ըլլան:

Նոր տարուան երգերուն մէջ այսպիսի տողեր կան.

Լիքը հորեր շատ ունենանք,
Կարմիր օրեր շատ ունենանք...

Տոմարական տեղաշարժերու հետեւանքով Նաւասարդի տօնախմբութեան ժամանակը մոռցուեցաւ եւ տեղափոխուեցաւ Օգոստոս, իսկ աւելի ուշ՝ Դեկտեմբեր 21-ին, աշնանային օրահաւասարի օրը: Եւ դիպուածի արդիւնք չէ, որ այդ ճամբուն վրայ կորսնցնելով շատ մը յատկանիշներ, Նաւասարդը պահպանած է այն ծիսական սովորութիւնները, որոնք կ'ակնարկեն տնտեսական տարուան աւարտի, բերքահաւաքի հետ ունեցած առընչութեան:

Նաւասարդը թէ՛ ժամանակի, թէ՛ բովանդակութեան տեսակէտէն ելաւ, մօտեցաւ քրիստոնէական ամանորին՝ Յունուար 1-ին եւ իր յատկանիշները հաղորդելով վերջինոյս, ձուլուեցաւ անոր մէջ:

Հայ ազգագրական ուսումնասիրութիւններու մէջ գարնանային նոր տարին նշանաւորող տօներէն կը համարուի նաեւ բարեկենդանը: Տօնի անունին մէջ յստակ կերպով կ'արտայայտուի անոր կապը պտղաբերութեան, բերքի - արգասիքի, պտուղի - բարիքի եւ կեանքի գաղափարի հետ:

Բարեկենդանի միջոցով արտայայտուող գաղափարները ամէնէն առաջ ի յայտ կու գային առատ կերուխումի միջոցով, որ առհասարակ բնորոշ չէր սակաւապէտ հայ գիւղացիին: Բարեկենդանի սեղան - գոհարերութենէն օգտուիլը կը նշանակէր աջակցիլ նոր տնտեսական տարուան յաջողութիւնը ապահովելուն:

Բարեկենդանի հետ ուղղակի կը կապուի նոր տարուան տօնի այլ յատկանիշ մը եւս: Ինչպէս այլ ժողովուրդներու, այնպէս ալ Հայերու մէջ մեռնող եւ յարութիւն առնող բնութեան խորհրդանիշը հանդիսացող տօնակատարութիւնները արտայայտուած են խենթ ու բուռն ուրախութիւններով, պարի - կատակի ծիսական արարողութիւններով, որոնց գլխաւոր յատկանիշը դիմակաւորուիլն էր: Պատմական Հայաստանի գրեթէ բոլոր ազգագրական շրջաններուն մէջ մինչեւ ԺԹ. դարը պահպանուած են Բարեկենդանի դիմակահանդէսները: Սկիզբը անոնք ծիսական լուրջ արարողութիւն էին, որոնք յետոյ դարձան զուարճախաղեր:

Ամանորը կը համարուէր ազգային մեծ տօն մը, որ երջանկութիւն պիտի բերէր: Եւ յետոյ՝ այդ տօնը կոչ կ'ընէր անհոգ հրաժեշտ տալու հինին եւ ընդունելու նորը՝ գալիքը, որ իրեն հետ պիտի բերէ նոր յաջողութիւններ:

Այս խօսքը աւարտենք Մկրտիչ Նաղաշի տողերով.

Թասերն չինի,
Կարմրիկ գինի,
Ձեզ անոյշ լինի:

Տաղերն կանչէք,
Սազերն ածէք,
Ծափ տուէք, պարէք:

[illegible]

Fonds A.R.A.M

բեմաններին, իսկ թանկագին հիւրերին՝ իր անմիջական ու ոչ անմիջական ղեկավարներին եւ բոլոր նրանց, ումից թէկուզ եւ աննշան կախում ունէր, հրաւիրելու էր յաջորդ օրը: Այդ էր պակաս, որ այդ յարգելի մարդկանց ականջներն առաջին օրը ցաւեցնէին կլարնետի զիլ նուագով ու անհամ բաժակաճառերով: Թող բոլորն էլ իմանան, որ ինքը գիտէ յարգել վերադասին: Եւ յետոյ նա ամաչում էր սրանց ցոյց տալ իր չարքային խնամիներին:

Այո, երկրորդ օրը կը հաւաքուէին մի քառասուն - յիսուն հոգով ու կարգին քէֆ կ'անէին:

Չէ, ամէն ինչ լաւ էր նախապատրաստուած, ոչինչ չէր խանգարելու, որ Ենոք Խամզուչեանը, ինչպէս ինքը մի ջիգեարով հարսանիք անէր եւ չարակամ ու նախանձ մարդկանց սիրտը ճաքեցնէր: Բայց միշտ ինչ - որ բան պակաս էր թւում: Ինչ - որ բան իր սրտովը չէր: Աչքի էր անցկացնում ուտեստների, կերակուրների, մրգերի ու խմորեղէնի, թէյի սեղանին դրուելիք մուրաբաների ու քաղցրեղէնի ցուցակները, ճշգում, թէ այդ օրն ինչ ծաղիկներ են դրուելու սեղանին: Թւում էր ամէն ինչ տեղը տեղին է, սակայն էլի մի բան պակաս էր մնում:

Ու երբ արդէն հարսանիքի օրուան հազիւ հինգ օր էր մնում, նա անակնկալ ըմբռնեց, թէ ինչն էր պակաս: Հեռագրերը: Յիշում էր՝ մի տարի առաջ մի հարսանիքի էր ներկայ եղել, ուր թէժ պահին, երբ խմում էին տղայի ծնողների կենացը, հեռագրեր էին ընթերցել, եւ ամէն մի հեռագիր ընդունուել էր ծափերով ու նուագով: Ինչո՞ւ իրենք էլ այդպէս չանեն: Ումի՞ց է պակասը: Բայց ովքե՞ր են հեռագրեր տալու: Հայաստանից դուրս բարեկամներ, ինչքան գիտէ, չունեն, իսկ գիւղից էլ հօ մարդ չի՞ կանչելու: Այդ էր պակաս, գան ու խայտառակ անեն իրեն: Կամ դրանք ո՞վ են, որ հեռագիր տան: Թէ գան էլ, ո՞վ է դրանց ճանաչում: Չէ, պէտք է անուանի մարդիկ հեռագրեն, որ սեղանակիցները ճանաչեն ու զարմանան: Իսկ ինչո՞ւ չեն տայ որ: Ի՞նչ մեծ բան է գրող լինելը: Յիշում է, դպրոցում զանազան տողեր իրար էր կցել - կցմցել, ոտանաւոր ըստեղծել ու ջոկատավարն էլ պատի թերթում գրեց ու դեռ գովեց: Թէ չարունակէր, հիմա էդ գրողներից աւելի լաւ էր գրելու: Դերասան էլ կարող էր դառնալ: Մի անգամ ինչ - որ թատրոն էին խաղում դպրոցում ու իրեն էլ կանգնեցրին բեմի վրայ: Իսկի էլ դժուար չէր: Ճիշդ է, չէր խօսում, հէնց այնպէս մի քանի տղաների հետ կանգնել էր, բայց դա ի՞նչ կարեւոր է: Թէ ասէին, կը խօսէր էլ, ումի՞ց պակաս: Կամ նկարելն ի՞նչ մեծ բան է, որ այդպէս երեւակայում են իրենց: Կամ երգիչները. ջահել ժամանակ ընկերական շրջապատում շատ լաւ էլ երգում էր. թէ հետեւէր՝ երգիչ կը դառնար: Այնպէս որ ինքը կ'ունենար անուանի ընկերներ, ու հիմա սրանք էլ հեռագրեր կը տային որդու հարսանիքին: Ասենք, ինքն ինչո՞վ է պակաս նրանցից: Փառք աստծոյ, մի ամբողջ արտադրութիւն է ղեկավարում, ուր զանազան յուշանուէրներ, կանացի գօտիներ ու պայուսակներ են պատրաստում: Դրանք աւելի շատ են պէտք մարդկանց, քան թէ մի երկու նկարն ու երգը: Հիմա, այնքան երգիչ ու նկարիչ կայ, որոնց ոչ ոք էլ չի ճանաչում: Իսկ ինքը յարգուած մարդ է իր շրջապատում: Ինչքան մա՛րդ է իրենից գործ խնդրում: Եւ թեկուզ այդ նկարիչներից:

Ու հիմա եթէ գրողները կամ նկարիչ-երգիչները չգիտեն, որ ինքը որդի է ամուսնացնում, թէ հեռագրեն, ինքը մեղաւո՞ր է: Ի հարկէ, եթէ իրեն լաւ ճանաչէին, հարսանիքի մասին էլ իմանային, երեւի հեռագիր տային: Բայց ինչո՞ւ ի զուր փող ու ժամանակ ծախսէին: Նրանք էլ են զբաղուած մարդիկ, չէ՞: Իսկ ինքն այնքա՛ն պարապ - սարապ բարեկամներ ունի: Դրանցից ամէն մէկին էլ մի գործի գրել է: Էլ ո՞ր օրուայ համար են, որ հիմա չօգնեն: Դժուա՞ր է, որ նրանցից մէկն ու մէկն էլ այդ գործը կազմակերպի, գնայ փոստից հեռագրի: Բայց ի՞նչ կարիք կայ ի զուր փոստ հասնելու: Կարելի է բլանկները բերել, վրան գրել ինչ ուզում ես եւ ում անունից ու յետոյ հարսանիքի ժամանակ մի հաւատարիմ մարդու տուր, որ կարդայ: Սեղանակիցները հօ չե՞ն ստուգելու՝ հեռագրի վրայ կնիք կայ, թէ չէ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻ

Լիոնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութիւնը 1985-ի իր վերջին ձեռնարկը նուիրած էր երախաներուն, ընդհանրապէս աշակերտներ միօրեայ վարժարանին: Շարժանկար, պատարագ, կերուխում, երգ ու նուէրներու բաշխում, մանչ ու աղջիկ հաճելի եւ, թերեւս, ալ տպաւորիչ օր մը ապրեցան հայկական մթնոլորտի մէջ, Դեկտեմբեր 22-ին:

Շուրջ հարիւր երախաներ ներկայ եղան կիրակնօրեայ պատարագին՝ զոր կը մատուցանէր Զատիկ աբեղայ: Շրջապատուած իրենց ուսուցչուհիներով, բոլորն ալ հաղորդուեցան, ոմանք ծիծաղը իրենց երեսին, ուրիշներ՝ լուրջ դէմքով: Ամէնքն ալ, տարիներ վերջ, պիտի յիշեն թերեւս այս հաւաքական արարողութիւնը՝ որ առաջինը չէ Լիոնի մէջ, բայց ամէն անգամուն ալ կրնայ յուզել ներկաները, ծնողները՝ ամէնէն առաջ: Նորվան Եպիսկոպոս տուաւ օրուան քարոզը: Շեշտը դրաւ ծնողաց պարտականութեան վրայ այս սերունդը հայ պահելու սուրբ գործին մէջ:

Կէս օրին, երախաները առաջնորդուեցան Հայ Տան սրահը, ճաշի: Սրահը ու սեղանները զարդարուած էին տօնականօրէն: Բեմին վրայի կաղանդի ծառը ենթադրել կուտար թէ «Կաղանդ Պապան» շատ հեռու չէր: Եկաւ արդարեւ, բայց ուշ եկաւ: Ըսաւ որ Հայաստանէն կուգար, յոգնած էր ... Յոգնած կամ ոչ, երախաները կը սպասէին իր պարկին մէջի քաղցրեղէններուն: Ստացան:

Մինչ այդ, կերուխում եւ երգ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծած էին: Քառասունի մօտ պզտիկներ 6-էն 12 տարեկան, Իսահակ խաչակիր քահանային ղեկավարութեան տակ, երգեցին - ոմանք հետեւելով ժամագիրքին - քանի մը աղօթքներ: Տէր Հօր ձեռք բերած յաջողութիւնը գնահատելի է: Արդիւնք, անկասկած, յամառ աշխատանքի մը:

Մշակութային ընկերակցութիւնը այս հաւաքոյթին մասնակցելու հրաւիրած էր Լիոնի բոլոր հայ միութիւններու ներկայացուցիչները: Գրեթէ բոլորն ալ պատասխանած էին: Սրահին մէջտեղը, երկու երկար սեղաններու շուրջ տեղ բռնած էին: Ուրիշներու կողքին, հոն էր Պ. Ճիպրայէլ Պահատուրեան՝ միշտ պատրաստ քաջալերելու երիտասարդները: Նորվան Եպիսկոպոսին հետ, Պ. Փօլ Աքըլեան, փոխ-նախագահ, կը ներկայացնէր Ազգային Միութեան վարչութիւնը:

Ուղղելով իր խօսքը մանաւանդ Լիոնի հայ միութիւններուն եւ յորդորելով համագործակցութիւն, Գեղամ Կանանեան, նախագահ՝ Մշակութային Ընկերակցութեան, ըսաւ. - «Այս հաւաքոյթին պատգամն է՝ 1986-ին բանալ, Լիոնի մէջ, ամէնօրեայ հայ դպրոց մը»: Նորվան Եպիսկոպոս, նոյնպէս, ընդգծեց անհրաժեշտութիւնը հայերէն լեզուի պահպանման: «Սփիւռքի մէջ պէտք է անպայման ըլլանք երկլեզու, տեղականը եւ հայերէնը»:

Երբ եկան ծնողները, իրիկուան մօտ, տէր ըլլալու իրենց զաւակներուն, անոնք ալ հիւրասիրուեցան: Ամբողջ օրը, Մշակութային ընկերակցութեան անդամուհիները ու անդամները եւ վարժարանին ուսուցչուհիները ջանք չխնայեցին ապահովելու համար ձեռնարկին յաջողութիւնը եւ ապահովեցին: Ուսուցչուհիներու կազմէն, բացակայ էր, դժբախտաբար, Տիկին Գայթանճեան՝ որ տեղեկացանք թէ վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած է վերջերս: Կատարեալ ապաքինում կը մաղթենք Հայկազեան վարժարանի այս անխոնջ նուիրեալին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԴԱՇՏԷ ԴԱՇՏ

ԱԹԷՆՔԻ Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան վարժարանի սրահին մէջ, Դեկ. 1-ին, գումարուած է Համազգայինի պատգամաւորական Ա. Ժողովը: Բացումը կատարած է յանուն Նշանակեալ Շրջանային Առժամեայ Վարչութեան Սեւան Շեմմաս: Կարդացուած են Շրջ. Վարչութեան, Աթէնքի եւ Սելանիկի մասնաճիւղերու միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրները: Աթէնք ունի 106 անդամ, Սելանիկ՝ 75 անդամ: Ժողովը վաւերացուցած է մշակուած ծրագիր - կանոնագիրը եւ ընտրած անդրանիկ Շրջ. Վարչութիւնը:

×

ՀԱԼԷՊ գացած է (Դեկ. 7-ին) Երեւանի «Գրական Թերթ»ի խմբագրապետ Նորայր Ադալեան, հրաւէրով Թէքէեան Մշակութային Միութեան: «Պարոն» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, իսկ իրիկունը՝ Թէքէեան Տան մէջ, տրուած է ճաշ մը, ի պատիւ հիւրին: Նորայր Ադալեան Հալէպ կեցութեան օրերուն այցելած է զանազան միութիւններ եւ վարժարաններ, ապա նաեւ՝ Դամասկոս եւ Լաթաքիա:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Նոյ. 24-էն Դեկ. 10, տեղի ունեցած է նկարիչ Ջօհրապի ցուցահանդէսը: Ներկայացուած են 100 գործեր՝ իւղանկար, ջրանկար, չինական մելան եւայլն:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը խոր հրճուանքով կը յայտնէ թէ իր ժրաջան ընկերուհիներէն՝ Ժանէթ Մատոյեան պրոնզէ մէտալի արժանացաւ այս վերջերս երիտասարդութեան եւ մարմնամարզի նախարարութենէն իր մատուցած ծառայութեան համար այս մարզին մէջ:

Այս առթիւ Շրջ. Վարչութիւնը տեղին կը համարի յիշեցնելու թէ վերոյիշեալ մէտալին արժանացած էին նաեւ անցեալին մեր վաստակաւոր ընկերուհիներէն՝ Հրանոյշ Գազազեան եւ Մատլէն Իւլիւպէյեան:

ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

×

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ԷԼԻԶ ԳԱՒՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ» ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Գրական դատական կազմը, 1985-ի իրեն ներկայացուած գիրքերէն Ա. Մրցանակի արժանի նկատեց նիւ - եորքաբնակ արձակագիր՝ Յակոբ ԿԱՐԱՊԵՆՑի «Ադամի Գիրքը» վէպը եւ պոլսահայ բանաստեղծ՝ Զարեհ Խրախունիի «Դիւցազնահանդէս» բանաստեղծութիւններու հատորները:

Ա. Մրցանակի արժանացողները կը ստանան 1500-ական ֆրանք:

1986 տարւոյ, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան «Էլիզ Գաւուքճեան-Այվազեան» գրական մրցումին կրնան մասնակցիլ Սփիւռքի բոլոր հայ գրողները, ներկայացնելով այս վերջին երեք տարիներու իրենց հրատարակած գրական ստեղծագործութիւնները՝ արձակ կամ բանաստեղծութիւն:

Մրցումին ներկայացուած գիրքերը, երկուական օրինակ, պէտք է մեր ձեռքը հասած ըլլան, ամենաուշը՝ մինչեւ 1986 Օգոստոսի վերջը:

Մրցանակին (երեք հազար ֆրանք) արժանացող երկը եւ հեղինակին անունը, տարեվերջին կը յայտարարուին մամուլով: Իսկ մրցանակի յանձնումը՝ գրողներու աւանդական ճաշին:

Գրական դատական կազմի անդամներն են. - Այվազեան Եղիշէ, Կէնճեան Պատրիկ, Գալֆաեան - Փանոսեան Հիլտա, Ջանդու Ս. Ք., Պալեան Տիգրան:

Թղթակցութեան հասցէ. -

SOCIETE DES GENS DE LETTRES
ARMENIENS DE FRANCE
BP. 98 / 09 75421 Paris Cedex 09 — FRANCE

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՃԷՄԻԼԱ

ՃԷՆԿԻԶ ԱՅԹՄԱԹՈՎ

Ճէմիլա հրայրքոտ, կը փսփսար.

- Կարելի՞ բան է որ քեզ բաղդատեմ անոր հետ. ան քու տեղդ չի կրնար բռնել, երբե՛ք, երբե՛ք: Զիս չսիրեց բնաւ: Նամակներուն վերջաւորութեան փոքր բարեւ մը կը գրէր ինծի, այդքան: Չեմ ուզեր այլեւս, եթէ նոյնիսկ զիս սիրէ: Ո՛վ ինչ կ'ուզէ թող ըսէ: Սիրելի՛ս, իմ առանձին սէրս, քեզ ոչ ոքի կը ձգեմ: Ես քեզ սիրեր եմ առանց գիտնալու, քեզի սպասեր եմ, ու դուն կարծես թէ գիտնալով թէ քեզի կը սպասեմ, եկա՛ր:

Յաջորդական կապոյտ կայծակներ, ընդհատ գծիկներ ձեւացնելով երկնակամարին վրայ, սեպ ժայռերու կատարէն կը սուզուէին դէպի առուակը: Անձրեւի կաթիլները շեղակի կ'իյնային յարդի դէզերուն վրայ, ու անկէ ալ գետին:

Տանիյար Ճէմիլային կուտար մեր լեզուներու ամենագեղեցիկ, ամենաքաղցր անունները.

- Ճէմիլա, սէրս, մէկ հատիկս ... ես ալ երկար ատենէ ի վեր քեզ կը սիրեմ, ռազմադաշտին վրայ խրամներուն մէջ քեզ կ'ապրեցնէի երեւակայութեանս մէջ գիտէի որ իմ նախկին երկիրս կը գտնուէիր: Այս սէրը դո՛ւն ես Ճէմիլա:

- Դարձիր ինծի, դարձիր որ գիտեմ աչքերուդ խորքը:

Փոթորիկը պայթեցաւ:

Վրանին փրթած, առկախ թաղիքը կը թեւաբախէր յոգնաբեկ, ուժասպառ թռչնիկի մը նման: Փոթորկախառն անձրեւը հովէն մտրակուած կ'իջնէր սաստկօրէն ու կը համբուրէր հողը: Կայծակներու շողշողուն բոցերը կակաչներու հրդեհ մը կը վառէին գագաթներուն վերեւ: Հովը կը շաչէր ու կատաղօրէն կը դառնար փոսին մէջ:

Երբ կ'անձրեւէր, յարդերուն մէջ թաղուեր, պառկեր էի, ձեռքիս տակ կը զգայի սրտիս տրոփիւնը: Երջանիկ էի: Ապաքինումէ ետք առաջին անգամ արեւը վայելող մէկուն ապրումը ունէի: Յարդին տակ թէ՛ կը թրջէի անձրեւէն, եւ թէ կայծակներու բոցը կը տեսնէի, սակայն լաւ էր տրամադրութիւնս: Տանիյարն ու Ճէմիլա՞ն կը փսփսային, թէ յարդին վրայ իջնող անձրեւին մրմունջն էր. առանց հասկնալու, ժպտելով կը մրափէի:

Հիմա անձրեւներն ու անոնցմէ ետք ալ շուտով աշունը կուգան: Աշնան ու թաց յարդարերուն խոնաւ բոյրը արդէն կը ծփան օդին մէջ: Ի՞նչեր կը բերէ մեզի աշունը. չեմ գիտեր ինչո՞ւ, սակայն երբեք չէի մտածեր այս մասին:

×

Երկու տարուան ընդհատումէ մը ետք այդ աշնան վերադարձայ դպրոց: Դասերէն ետք յաճախ կ'երթայի առուակին եզերքը, այդ ցից ժայռին վրայ ու կը նըստէի այն վայրը, որ նախապէս կալն էր իսկ հիմա անխնամ, խոպան կը մնար: Հո՛ն գծած էի առաջին նկարներս, դըպրոցականի ներկերովս: Եւ այդ ժամանակուան դատումովս չէի յաջողած այս մարզին մէջ...:

«Ա՛խ, եթէ իրական ներկեր ունենայի» կ'ըսէի ես ինծի, սակայն չէի գիտեր ալ թէ ինչ տեսակ բան էր իրական ներկը:

Իրական իւղաներկեր տեսնելու բախտը շատ աւելի ուշ պիտի ունենայի:

Ներկով կամ ուրիշ նիւթով, - ինչպէս անկասկած խրատացի կերպով կը կրկնէին մեր ուսուցիչները, - այս գործին համար կարեւորը աշխատանքն էր: Մինչդեռ ինծի համար աշխատանքի մասին մտածելու ժամը չէր հնչած տակաւին: Շրջան մը ուր եղբայրներէս յաճախ լուր չէինք ըստանար ու մայրս որպէս «երկու տան կտրիճն ու տէրը» զիս ազատ չէր թողուր երբեք, չէի կրնար մտածել այս մասին: Մինչդեռ աշունը կարծես կ'ուզէր խենթեցնել զիս. այնպէ՛ս գեղեցիկ էր որ չէի կրնար մնալ առանց նկարելու...:

(Շար. 25)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մկրտիչ Հաճեանի յիշատակին, Տիկին Վ. Պայրամեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»էն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՏԷՍԻՆ.- Գուրգէն Պօյաճեան 200 Ֆ. :
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Յակոբ Լաքիճեան 200 Ֆ. :

ՆՈՒԷՐ

ՍԷՆ - ՍԱԹԻՒՐՆԷՆ.- Պ. Մինասեան 200 ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Տիգրան Թորոսեանէ Տիկին Եզէկէլեանի մահուան առթիւ :

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը կարեւոր ժողովի կը հրաւիրէ Յունուար 6-ին, ժամը 14.30-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Բաժակ մը թէյի շուրջ :

YAN'S

SEJOUR DE SKI
à
TIGNES

— Du 2 au 8 Mars —

— Pension complète
— Matériel
— Forfait
— Assurance
— Transport
F. 2000

Réservation jusqu'au 8 Janvier :
Tél. : 45 - 89 - 20 - 48
48 - 61 - 29 - 49

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՑ
ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Յունուար 5, ժամը 13-էն սկսեալ Վարժարանին հանդիսասրահին մէջ՝ 1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի Ճոխ պիւֆէ եւ յատկապէս հայկական Հերիսա :

Աշակերտներուն ելոյթը կը սկսի ժամը 16-ին, պարեր, երգեր, արտասանութիւններ :

Երգչախումբը կը ղեկավարէ՝
Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ

Պարախումբը՝
ՕՐ. Մ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Կաղանդ Պապուկը նուէր կը բերէ բոլոր փոքրիկներուն :

Մուտքը ազատ է :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ՝
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 14.30-ին
Salle LEOPOLD BELLAN
rue Léopold Bellan — 75002 PARIS

— Գեղարուեստական յայտագիր մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի դպրոցներու աշակերտութեան :
— Մանկական ժապաւէնի ցուցադրութիւն :
— Կաղանդ Պապան ծրարիկներ կը բաժնէ սրահի ներկայ բոլոր մանուկներուն :
— Ճոխ պիւֆէ պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է — ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ԲՈԼՈՐԸ

A. S. HOMENETMEN - FRANCE

NOUVEL AN ARMENIEN

Samedi, 4 Janvier
de 20h.30 à l'aube

à l'ORÉE du BOIS (Porte Maillot)

animé par
ADIS HARMANDIAN

et l'orchestre HORIZON de PADOVA

Réservation : 45 23 27 82

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, (Յուն. 5) Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Յիսուսի Քրիստոսի.-

Առաւօտեան պատարագ չի մատուցուիր :

Ժամը 9-ին՝ ՄԻԱՅՆ առաւօտեան ժամերգութիւնները կը կատարուին :

Ժամը 4-ին՝ սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց :

Ժամը 5.15-ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ կը մատուցուի : Կը պատարագէ՝ Ասողիկ աբղ. Արիստակէսեան :

Երկուշաբթի. - Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30-ին : Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10.15-ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Պատարագը կ'երգուի Քոռաճեան՝ Եկմալեան եղանակով, Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ :

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի :

Մեր ժողովուրդի ուշադրութեան կը յանձնենք թէ.-

«Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը - դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ ուրիշներ - կրնան այսօր բացակայիլ՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար : Արձակուրդի օր է այսօրը մեզի համար» :

Երեքշաբթի. - Բ. օր Ծննդեան : Յիշատակ է Մեռելոց :

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց» :

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի.- Ժամը 10-ին ժամերգութիւն : Առաւօտեան պատարագ չի մատուցուիր :

Ժամը 16-ին ժամերգութիւն :

Ժամը 17-ին Ճրագալոյց եւ պատարագ :

Երկուշաբթի. - Ժամը 9-ին ժամերգութիւն : Ժամը 10.30-ին Պատարագ : Յաւարտ պատարագի Կարգ Ջրօրհնեաց :

Երեքշաբթի. - Մեռելոց : Ժամը 9-ին ժամերգութիւն : Ժամը 10-ին պատարագ : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց :

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Կիրակի.- Ճրագալոյց 16.30, պատարագ 17.30-ին :

Երկուշաբթի. - Ժամերգութիւն՝ ժամը 9-ին : Պատարագ՝ ժամը 10.30-ին : Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէք :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Կիրակի.- Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը՝ 16.30-ին : Պատարագ՝ 17.15-ին :

Երկուշաբթի, Յունուար 6.- Սկիզբ ժամերգութեան 9.30-ին : Պատարագ ժամը՝ 11-ին :

Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք կը կատարուի :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի.- Ժամը՝ 15-ին սկիզբ ժամերգութեան, 15.30՝ Ընթերցուածներու ընթերցում, 16.30՝ պատարագ. կը պատարագէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Վրդ. ՊԵՔՃԵԱՆ

17.30՝ Փոխ այցելութիւն եկեղեցւոյս մէջ Մարսէյլի Կաթողիկէ նոր Արքեպիսկոպոս ԳՈՖՖԻ :, 18.30՝ Տօնածառ եւ հանդէս եկեղեցւոյս հայկական դպրոցի աշակերտներու :

Երկուշաբթի.- Ժամը 8-ին՝ սկիզբ ժամերգութեան, 9.30՝ հանդիսաւոր պատարագ, կը պատարագէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

11.15՝ Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.-ի Ս. Ծննդեան կոնդակին եւ քարոզ, 11.30՝ Ջրօրհնէք ի յիշատակ Քրիստոսի մկրտութեան :

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի.- Ժամերգութիւն ժամը 16, պատարագ 17 :

Երկուշաբթի.- Ժամերգութիւն 9, պատարագ 10, քարոզ 11, Ջրօրհնէք 11.30 :

Երեքշաբթի.- Մեռելոց : Ժամերգութիւն 9 : Պատարագ՝ 10 : Հոգեհանգիստ՝ 11.30 : Կէսօրէ վերջ Գերեզմանօրհնէք ժամը 14-էն սկսեալ :

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

Կիրակի.- Ժամերգութիւն 16.30, պատարագ 18 :

Երկուշաբթի.- Ժամերգութիւն 8.30, պատարագ 10, քարոզ 11.30, Ջրօրհնէք 12 :

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Կիրակի.- Ժամերգութիւն 9, պատարագ 10, երեկոյեան ժամերգութիւն 17, ընթերցուածներ 18, պատարագ 18.30 :

Երկուշաբթի.- Ժամերգութիւն 8.30, պատարագ 10, հաղորդութիւն մանուկներու 11.30, պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԵՂԻՇԷ Խչկր. Ա. Քհնյ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Երեքշաբթի, Ժամերգութիւն 9-ին, պատարագ 10-ին, յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց : Տէր Հայրը կէսօրէ ետք ներկայ կ'ըլլայ գերեզմանատունը :

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Յունուար 5. - Ժամը 17-ին, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք :

- Երկուշաբթի, Յունուար 6. - Ժամը 9-ին ժամերգութիւն, ժամը 10-ին պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Կիրակի, Յունուար 5. - Պատարագ ժամը 10-ին : Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք :

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի.- Ժամերգութիւն 16.30-ին, ընթերցուածք 17ին : Կը պատարգէ եւ կը քարոզէ ԻՍԱՀԱԿ Խչկր. Քհնյ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ :

Երկուշաբթի.- Ժամերգութիւն 8.30, պատարագ 9.45 : Կը պատարգէ եւ կը քարոզէ.- ՆՈՐՎԱՆ եպիսկ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ :

Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէք :

Երգեցողութիւն՝ Կոմիտաս երգչախումբ ղեկավարութեամբ՝ Յովհ. Պէրպէրեանի :

Երկուշաբթի Մեռելոց, հոգեհանգիստ ժամը 11-ին :

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Յունուար 4, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 4.30-ին Ճրագալոյց :

Յունուար 5, Կիրակի, առաւօտեան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ Ջրօրհնէք :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.30-ին :

Մեներգ եւ երգեհոն՝ Տիկին Անժէլ Սամ - Կարապետեանի կողմէ :

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի.- Պատարագ ժամը 10.30-ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ԿՌԸՆՈՊԼԸ

Կիրակի.- Առաւօտեան ժամը 10-ին, Կռընոպլի Նոթր-տամ-տը-լա-Տէլիվրանս ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. Քհնյ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
4

SAMEDI
4 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար · 500 Ֆ · — Վեցամսեայ : 260 Ֆ ·
Արտասահման : Տար · 550 Ֆ · — Հատը : 3,00 Ֆ ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.130 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.130

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 - 27)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Երեւանի մէջ գումարուած է արտասահմանեան զբօսաշրջիկութեան գլխաւոր վարչութեան նիստը, որուն մասնակցած են նաեւ զանազան նախարարութիւններու եւ գերատեսչութիւններու ներկայացուցիչները: Քննութեան նիւթ եղած են Հայաստանի մէջ արտասահմանեան զբօսաշրջիկութեան զարգացման հարցերը: Զեկուցում մը կարդացած է վարչութեան նախագահը՝ Հենրիկ Լիլոյեան: Շեշտը դրուած է Հայաստանի մէջ զբօսաշրջիկութեան աշխարհագրութեան ընդլայնումին վրայ: «Ինտուրիստ»ի պատասխանատուները կը պատրաստուին զբօսաշրջիկութեան յառաջիկայ տարեշրջանին օտար երկիրներէ սպասուող զբօսաշրջիկներու ընդունման, տեղաբաշխումի, երթեւեկութեան սպասարկման ապահովութեան համար: 1986-ին Հայաստանի «Ինտուրիստ»ի պանդոկներու շարքը կ'երկարի: Կը սկսի գործածուիլ «Արմենիա» պանդոկի 450 տեղնոց նոր շէնքը: Կ'իրագործուին խորհրդային եւ արտասահմանեան զբօսաշրջիկներու ուղղակի թռիչքներ Երեւանէն Փրակա, Սոֆիա եւ Պեռլին: Քննութեան կ'առնուի նաեւ դէպի այլ երկիրներ Աէրոֆլոթի նոր գիծեր հաստատելու հարցը:

×

ԱԿԱԴ. ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ ՏԱՆ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿ ՓԱԿՑՈՒԱԾ

Յուշատախտակ մը փակցուած է Երեւանի Սայաթ Նովա պողոտայի թիւ 29 տան ճակատին, ուր 1975 – 1982 թուականներուն ապրած է ակադ. Լեւոն Խաչիկեան: Կարեւոր վաստակ ունի ակադեմականը միջնադարեան Հայաստանի պատմութեան, տնտեսական ու ընկերային կեանքի ուսումնասիրութեան ասպարէզին մէջ: Գրած է աւելի քան 150 մենագրութիւններ, յօդուածներ, միջնադարու հայ մշակոյթի ներկայացուցիչներուն նուիրուած աշխատութիւններ: Ողբացեալը 28 տարի եղած է Երեւանի Մատենադարանին տնօրէնը: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Մեսրոպ Մաշտոց մրցանակի առաջին դափնեկիր գիտնականը «Բանբեր Մատենադարանի» պարբերքի խմբագիրն էր, հայկական սովետական հանրագիտարանի, «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն» ակադեմական հրատարակութեան խմբագրական կազմերու անդամ: Այս վերջին աշխատութեան իրագործման մասնակցելուն համար էր, որ Լեւոն Խաչիկեանի շնորհուեցաւ (յետ մահու) Հայաստանի 1985-ի պետական մրցանակը: Յուշատախտակը գործն է ճարտ. Միքայէլ Միսաքեանի:

×

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի օփերային մէջ ներկայացուած է «Տոն Կարլոս»ը, ուր Էլիզապէթ Վալուայի դերը մարմնաւորած է Սուսաննա Մարտիրոսեան, որ վերջերս Միլանօ գացած էր եւ վեց ամիս իր արուեստը կատարելագործած «Սքալա»ի մէջ, աշակերտելով երգչուհի Ճուլիէթա Սիմէոնատոյի եւ ղեկավար Լուչիանօ Սիլվեսթրի: Սուսաննա Մարտիրոսեան աւարտած է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցը, աշակերտելով փրոֆ. Թամար Շահնազարեանի, ապա՝ Տաթեւիկ Սազանդարեանի: Անդրկովկասի մրցումի դափնեկիր է: Արուեստագիտուհին մեծ յաջողութիւն արձանագրեց 1985-ին, մասնակցելով Թուլուզ տեղի ունեցած երգիչներու միջազգային մրցումին, նուաճելով երկրորդ մեծ մրցանակը: Մրցումին կը մասնակցէին զանազան երկիրներէ 70 երգիչներ: Սուսաննա Մարտիրոսեան իր արուեստը կատարելագործելու նպատակով դարձեալ վեց ամսով գացած է Միլանօ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

1986Ը՝ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՏԱՐԻ

ԸՆԴԴԷՄ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐՈՒ

Յունուար 3-ի «Թէրճիւման»ն է որ կը հաղորդէ այս արշաւանքին լուրը: Պատմութեան Թրքական Հիմնարկը որոշած է միջազգային հրապարակը ողողել այնպիսի «փաստաթուղթերով» որոնք ցոյց տան թէ Հայոց եւ Պուլկարներու բոլոր բրածները սուտ են...: Արդէն իսկ 20 հատորներ պատրաստուեր են «գիտնականներու» կողմէ եւ ղրկուեր աշխարհի 375 մատենադարաններու, Ճափոնէն հարաւային - Ամերիկա:

Հիմնարկին նախագահը Փրոֆէսօր Եաշար Եուճէլ յայտարարած է թէ այս բոլոր գործերը անգլերէնի թարգմանուած են եւ կը տարածուին, որպէսզի հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը գրաւեն: Թուրք «գիտնականները» ուրեմն նստած ու իրենց խօսքով «արդարութեան» օսմանեան դիւանները կը թարգմանեն: Ասոնց կարգին հինգ հատորնոց «Ռումէլիի եւ արեւելեան շրջանի թղթակցութեան տետրակները», ֆրանսական «Հայկ. հարցերու դիւանագիտական փաստաթուղթերը», ինչպէս նաեւ Նազըմ փաշայի Հայերու վերաբերող տեղեկագիրը, Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքին տրըւած առանձնաշնորհները օսմանեան կառավարութեան կողմէ եւայլն, եւայլն: Խօսք չէ՛, փա՛ստ կը գրէ «Թէրճիւման», ենթախորագրով մը, թերթը, ըստ երեւոյթին իմուռէ զուրկ չէ...:

14-ԱՄԵԱՅ ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՃԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏ

14-ամեայ աշակերտ Վլադիմիր Յակոբեան (Պաքուէն) դարձած է Խորհրդային Միութեան մարզանքի պատմութեան մէջ ճատրակի ամէնէն երիտասարդ վարպետը, որ այդ տարիքին ամբողջացուցած է վարպետի կոչման կանոնը: Վլադիմիր Յակոբեան այդ յաջողութեան հասած է Պաքու տեղի ունեցած ճատրակի Անդրկովկասի ախոյեանութեան ընթացքին, ուր՝ 15 կարելիութենէ շահելով 10 կէտ, բաժնած է 4 - 5-րդ տեղերը: Կ'աշակերտէ աշխարհի նախկին ախոյեան Վասիլի Սմիսլովի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ լուրջի կ'առնէ Քատաֆիի սպառնալիքները, ըստ տեղւոյն վրայ գտնուող դէտերու, եթէ նոյնիսկ պաշտօնական յայտարարութիւն մը չէ եղած: Ծանօթ է որ, Քատաֆի յայտարարած է որ Լիբիա պատերազմ կը հռչակէ Միջերկրականի եւ ամբողջ Մերձաւոր - Արեւելքի մէջ, եթէ որեւէ յարձակում ըլլայ իր վրայ: Իսրայէլ կը պահանջէ որ դատապարտուին այն երկիրները, որոնք զօրավիգ են ահաբեկչութեան, այսինքն Լիբիա, Սուրիա, Իրաք եւ Վիէննայի ու Հռոմի ոճրափորձերու ամբողջական պատասխանատուութիւնը կը թողու ՊԱԿ-ի վրայ, Ապահովութեան Խորհուրդին ղըրկած իր մէկ նամակին մէջ: Արաֆաթ ալ «կարգ մը արաբական երկիրներ» (զորս չի թուեր) եւ Մոսատը (իսրայելեան Գաղտնի սպասարկութիւն) կը մեղադրէ որպէս դրդիչները այդ ոճրափորձերուն:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ կողմնակից է համակեցութեան: Այդպէս կ'արտայայտուի «Ֆիկառօ - Մակազին»ի տուած իր հարցազրոյցին մէջ: Եթէ ընդդիմութիւնը յաղթէ, պատճառ չկայ որ Միթերան մեկնի, բայց շատ իրաւասութիւն չունենար, կ'ըսէ:

ՓԱՐԻԶԻ Սուրիոյ դեսպանը ճշգումի նամակ մը ղրկած է «Քօթիտիէն տը Փարի»ի, ի պատասխան Արաֆաթի տուած հարցազրոյցին, ուր ՊԱԿ-ի ղեկավարը բացէ ի բաց Սուրիան կը մեղադրէր Աքիլլէ Լաուրոյի («Յառաջ», Դեկտեմբեր 21 / 22) ծովահէնութեան համար: Դեսպանը բացարձակապէս կը մերժէ նման ամբաստանութիւն մը, աւելցնելով թէ Արաֆաթի այն յայտարարութիւնը որ ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ունի այդ գործին մէջ, պատճառ պէտք չէ ըլլայ որ Սուրիոյ վիզը փաթթուի մեղքը:

ԺԱՔ ՖԵՐՈՅԻ, սպաննուած փաստաբանը, որ ամուսինն էր Տարի Պութպուլի (կին ժօքէն) յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի օր, ի ներկայութեան նաեւ նախարարապետ՝ Ֆապիուսի, որու դասընկերն էր: Ոստիկանութիւնը բաւական կը քրքրէ փաստաբանին թղթածրարներն ու անձնական կեանքը դրդապատճառը գտնելու համար: Կը թըւի որ Ֆէրօ վերջերս բաւական յայտնութիւններու դէմ առ դէմ գտնուած է, մասնաւորաբար իր գոնքանչին մասին, երբ ջանք կը թափէր դատական կարգադրութիւններով սախպել կինը որ, 3 տարու մանչուկը տեսնելու արտօնութիւնը գործադրէ: Մէջտեղ ելած է, որ կնոջը մայրը փաստաբան եղած է եւ ջնջուած է փաստաբանական կարգէն, ինչ որ շատ հազուադէպ պարագայ մըն է եւ կը պատահի, երբ մեծ յանցանք մը գործուած է: Զոքանչին անբնական հարստութիւնն ալ զարմացուցած է Ֆերօն, երբ լսած է թէ աներհայրը չէր մեռած օդանաւի արկածի մը մէջ, ինչպէս ըսուած էր իրեն «այլին» կողմէ, այլ կ'ապրէր եւ համակերպած էր «ողբացեալ»ի դերը խաղալու կարեւոր հատուցման մը փոխարէն: Փաստաբաններու կարգին որոշումը հետեւանք եղած է «Փարիզի օտար առաքելութեանց» տեսուչ վարդապետին բողոքին, խարդախութեան եւ առաւ - փախաւութեան՝ ընդդէմ տիկին Պութպուլի, որ իրենց փաստաբանն եղած էր եւ զիրենք խաբելով, շինծու վճիռներ ներկայացնելով, 14 միլիոն ներկայ ֆրանք խլած է: Այս «Օտար առաքելութեանց» նիւթական հարցերն ալ բաւական բարդ են եւ իրենց բուն գործունէութիւնն ալ շատ ծանօթ չէ այլեւս, քանի որ իրենց մէկ անդամին իսկ խոստովանութեամբ, իրենց պաշտօնը (եկեղեցիներ հիմնել ծանրագոյն — Արեւելք) աւելորդ դարձած է: Ինչպէս կ'երեւի ջուրը բաւական պղտոր է եւ փաստաբանին թոյլ չէր տուեր «լողալ»: Զոյգին շրջապատն ալ սկսած է խօսիլ եւ յայտնել այն փոթորկալից յարաբերութիւնները, զորս ունէին այր ու կին, մանաւանդ կնոջը նախանձի երեւոյթները ամուսնոյն դէմ:

«ՖԻԿԱՌՕ» Յունուար 3-էն ի վեր, իր տիտղոսին տակ աւելցուցած է «Ֆրանսական ազգային առաջին օրաթերթ»: Տէրը՝ Հերսան, կը յայտարարէ նոյն թիւին մէջ, թէ ժամանակի մը համար որոշած է այդ ենթախորագիրը, քանի թերթը գլուխը կը հանէ ազգային բոլոր օրաթերթերու տարածման, օրական 460 հազարով, մինչ չաքաթ օր, Ֆիկառօ – Մակազին 700 հազարը անցած է:

ՀՈՆԳ ՔՈՆԿԻ մէկ բնակիչը երբեւ խենթ յիմարանոց փոխադրուած է Ամանորի օրն իսկ, որովհետեւ փողոց իջած, առատօրէն իր դրամը կը բաժնէր...: Յաջողած էր մինչեւ 5000 տոլար ցրուել, երբ ոստիկանութիւնը միջամտած է եւ յիմարանոց փոխադրած մտային քննութիւններ կատարելու համար...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՇԱԹԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Գրական Թերթ»ի Դեկտեմբեր 13-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է արձակագիր Միքայէլ Ալեքսանդրի Շաթիրեան: Ծնած էր 1916-ին՝ Թիֆլիս: 1939-ին, աւարտելով Մոսկուայի գրադարանային հիմնարկը, նուիրուած է գրականութեան եւ լրագրութեան: Բ. Աշխարհամարտին եղած է զինուորական թղթակից Լենինգրադի ճակատին վրայ: Պատերազմէն ետք վերադառնալով Երեւան, Շաթիրեան գրական աշխատանքներու առընթեր վարած է զանազան պաշտօններ: Եղած է Գ. Սունդուկեան թատրոնի տնօրէն, շարժարուեստի գլխաւոր վարչութեան պետ, Գրողներու Միութեան քարտուղար, «Գրական Թերթ»ի եւ «Լիտերատուրնայա Արմենիա» ամսագրի խմբագրապետ: Իր գործերէն ծանօթ են՝ «Զինուորներ», «Ասք արմաւենու մասին», «Յեղափոխութեան գեներալը» վէպերը, «Գարունը նորից եկաւ» վիպակը, որու հիման վրայ պատրաստուած «Նուազախմբի տղաները» շարժանկարը շուրջ քսան տարի է կը ցուցադրուի պաստառներու վրայ: Մեծ ընդունելութիւն գտած է իր «Արծաթէ դար» վէպը:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (101) թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Կ'անցնի (Գէորգը յիշելով) — ԱՐՓԻՆ ԹՈԹՈՅԵԱՆ
Թղթեղէն երանգապնակ — ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ
Ո՞ւր է Տէրեան — ՎԱՐԱՆ ՈՍԺ
Ժամանակի ետեւէն — ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1985-ին ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ

Հայկական Ցեղասպանութեան 70-ամեակ: Հայապատկան ամիս մը:

× Սուրբ Էջմիածինէն Վազգէն Ա. Կաթողիկոս կը պատգամէ.-

«Մեր ազգի պատմութիւնը մի կենդանի յուշարձան է աշխարհի հորիզոնի վրայ բարձրացող, մարմին ու կեանք առած նահատակների արիւնով, քարուն ու գեղեցիկին ծառայելու ստեղծաբար հանճարով, սեփական ազգ ու ազատ հայրենիք կերտելու սրբազան կիրքով···»:

× Հռոմէն, Ս. Քահանայապետը Յովհ. Պօղոս Բ., կը ձայնակցի ոգեկոչելով Ապրիլեան Նահատակները եւ հրաւիրելով աղօթքի որպէսզի բնաւ երբեք չկրկնուին նման տխուր դէպքեր:

× Եւ համայն հայ աշխարհը, Երեւանէն՝ Ժողովուրդի տպաւորիչ երթով դէպի Ծիծեռնակաբերդ մինչեւ Լիբանանեան մայրաքաղաքը, երկու Ամերիկաները, Պարսկաստան, Եւրոպա, մինչեւ Պոլիս՝ ուր Շիշլի Թաղին կարգ մը վարժարանները, որոնց կարգին Նոթր Տամ տը Սիոն ֆրանսական լիսէն, կէս պարպած են իրենց դրօշակները. Ի լուսաբանութիւն, Պոլսոյ կուսակալը յայտարարած է թէ, այս դէպքը կապ չունի հայկական օրուան հետ, այլ սուգի նշան մըն է Պրազիլիոյ նախագահին մահուան պատճառով, ոգեկոչումներով, ցոյցերով, տողանցքներով, թափօրներով, հանրաժողովներով, հաւաքոյթներով, համախմբումներով, պատարագներով, ծաղկեպըսակներու զետեղումներով, հոգեհանգստեան արարողութիւններով նշեց 70-ամեակը Ապրիլեան Եղեռնին:

× Ֆրանսայի մէջ, հակառակ եղած կոչերուն, Ապրիլ 24-ը մէկ ճակատով չնշուեցաւ բոլոր հայակեդրոն քաղաքներուն մէջ: Փարիզ՝ Պատարագ՝ Նոթր Տամ եւ Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ. հաւաքոյթ Փլաս տիւ Քանատա. բողի արծարծում Անծանօթ Զինուորի Յուշարձանին 4000 Հայերու ներկայութեամբ. ապա երկու ցոյցեր Հ. Յ. Դ.եան եւ Հ. Ա. Շ.ի կողմէ կազմակերպուած դէպի Թրքական հիւպատոսարանը: Մարսէյլ՝ երեք յարանուանութեանց հովանաւորութեամբ Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ մէջ հսկում, պատարագ եւ ծաղկեպսակի զետեղում Նահատակաց յուշարձանին ու հոգեհանգստեան արարողութիւն. ապա զանազան եւ այլազան ձեռնարկներ տարբեր տարբեր կազմակերպութիւններու կողմէ, ինչպէս ցոյց, կլոր սեղան···: Լիոն՝ երկու տպաւորիչ հանդիսութիւններ. պատարագ Լիոնի Սէն - Ժան Մայր Տաճարին մէջ, եւ հըսկում ու ապա հաւաքոյթ Պելքուրի հրապարակը 3000 Հայերու մասնակցութեամբ: Նիս՝ հսկում եւ պատարագ Ս. Աստուածածին Եկեղեցին. ապա տողանցք դէպի Մեռելներու Յուշարձանը, 400 հոգիի մասնակցութեամբ: Վալանս՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ապա հաւաքոյթ Փարք Ժուվէ եւ թափօր դէպի Ռիւ Տ'Արմէնի. ու ոգեկոչման հանդիսութիւն, Սալ տէ Ֆէթ: Զենք մոռնար նաեւ Վիէնի, Սէն - Մօրիսի, Տէսինի, Սէն - Թ'էթիէնի, Սէն - Շամոնի մէջ տեղի ունեցած ձեռնարկները:

70ամեակի առընչութեամբ յիշենք նաեւ՝

× «Յառաջ»ի տնօրէնուհիին տեսակցութիւնը, Պրիւսէլ, Եւրոպական Խորհուրդի կեդրոնին մէջ, քաղաքական յանձնախումբի անդամ՝ Ժաք Վանտէմէօլպրուքի հետ, որուն յանձնուած է Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերող տեղեկագրի պատրաստութիւնը:

× «Վան» գործողութեան մասնակցողներէն՝ Արամ Պասմաճեան անձնասպան կ'ըլլայ բանտին մէջ:

× Սիմֆոզիոմ Նիւ - Եորքի մէջ նուիրուած Ապրիլեան Ցեղասպանութեան:

× Ուրուկուէյի Ազգ. Ժողովը միաձայնութեամբ կը քուէարկէ բանաձեւ մը որով կը դատապարտէ հայկական ցեղասպանութիւնը եւ կը յայտնէ իր համակամութիւնը հայ ժողովուրդի պայքարին:

Ֆրանսայի եւ Աշխարհի մէջ, Ապրիլին, կը պատահին կարգ մը կարեւոր դէպքեր՝

4.- Միշէլ Ռոքար կը հրաժարի Գիւղատնտեսութեան նախարարի պաշտօնէն:

11.- Քառասուն տարուան մենատիրութենէ մը յետոյ, կը մեռնի Ալպանիոյ դիկտատորը՝ Էնվէր Հոճա:

21.- Պրազիլի նորընտիր նախագահը՝ Թանքրետօ Նեվէշ կը մեռնի:

Այս հայկական ամիսը վերջացնենք երկու հայկական լուրերով:

× Զատիկը Ս. Ղազարի մէջ կը բերէ ցնծութիւն ձեռնադրութեամբ մը երկու նորընծաներու: Քիչ մը յոյս եւ արեւ այս դժուար շրջանին մէջ:

× Պէյրութ: Հ. Յ. Դ.եան պատասխանատու՝ Սարգիս Ազնաւուրեան կ'առեւանգուի եւ ապա կը սպաննուի:

×

ՄԱՅԻՍ

1.- Առաջ Մայիս Մէկ մը Ֆրանսայի մէջ, ինչ որ կը թարգմանէ Սենտիքաներու ազդեցութեան տկարացումը:

2.- Պոնի մէջ, ճարտարարուեստականացած երկիրներու ժողովը արդիւնքի մը չի հասնիր: Ամէնէն կարեւոր դէպքը Միացեալ - Նահանգներու Նախագահ Ռեկընի այցելութիւնն է Պիթպուրկի գերեզմանատունը:

7.- Նոր - Քալետոնիա: Դարձեալ ներքին ծանր բախումներ, երկու համայնքներու միջեւ՝ 1 մեռեալ, 100 վիրաւոր:

8.- Յաղթանակի քառասնամեակի ոգեկոչումներ Փարիզէն Մոսկուա, ուր Կորպաչով ծափահարել կուտայ Սթալինի անունը:

9.- Գարեգին Բ. Կաթողիկոս, Ապրիլեան Եղեռնի 70-ամեակի առթիւ ուխտագնացութիւն մը կը կատարէ Հալէպ, Տէր - Զօր, Ճէզիրէի անապատը, հոն ուր հարիւր հազարաւոր Հայեր ջարդուեցան Ա. աշխարհամարտին:

12.- Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ բացառիկ ոգեկոչման հանդիսութիւններ Հ. Օ. Մ.ի 75-ամեակի եւ Կապոյտ Խաչի Կայանի 50-ամեակի առթիւ:

13.- Յովհ. Պօղոս Բ. Պապին շրջապտոյտը Հոլանտա, կը կատարուի անախորժ, ծանր եւ չփոթ մթնոլորտի մը մէջ: Փրնքեր, միասեռականներ, բնութենապաշտներ, բայց նաեւ այլախոհ կաթողիկէներ բուռն եւ լիրբ ցոյցերու կը դիմեն: Յետոյ անցնելով Լիւքսանպուրկ եւ ապա Պրիւսէլ, Պապը կ'արժանանայ շատ խանդավառ ընդունելութեան մը, քիչ մը մոռցնել տալով հոլանտական անհամութիւնները:

20.- Պէյրութի մէջ, կռիւները չեն դադրիր եւ զոհերու թիւը միշտ կը բարձրանայ: Բոլոր կողմերն ալ կը սեւեռեն, դէպի Դամասկոս, իրենց հայեացքը եւ կը սպասեն փրկութեան: Տասը տարին անցաւ:

21.- Է. Փիզանի կը նշանակուի նախարար Նոր - Քալետոնիոյ, Հանրապետութեան նախագահին կողմէ եւ իրեն կը յաջորդէ որպէս կառավարիչ՝ Ֆ. Վիպօ:

Պատի՞ւ թէ չնորհազրկում: Մէկ ապահովութիւն սակայն, Է. Փիզանիի մեկնումը կը գոհացնէ բոլորը:

22.- Ծիշդ հարիւր տարի առաջ կը մեռնի Վիքթոր Հիւկօ:

23.- Միշտ Պէյրութ, այս անգամ արեւելեան կողմը ուր թակարդուած կառքի մը ահաւոր պայթումը կը պատճառէ տասընեակ մեռեալներ եւ հարիւրաւոր վիրաւոր: Քաղաքը կատարեալ դժոխք մըն է: Սուգ եւ ընդվզում միայն եւ սակայն···:

27.- Հռոմ: Կը բացուի Պապին դէմ կատարուած մահափորձի մեղսակիցներուն դատավարութիւնը: «Յիսուս եմ եւ աշխարհի վերջը կ'աւետեմ» կը յայտարարէ Ալի Աղճա, ոճրագործը:

29.- Դժոխք մը եւս, և այս անգամ Ֆութպոլի աշխարհին մէջ, Պրիւսէլ, «Հէյզէլ» մարզադաշտին վրայ: Եւրոպական բաժակի աւարտական խաղին կը պատահի աներեւակայելի ողբերգութիւն մը: Հուլիկանները (Լիվըրփուլ) կը խուժեն ու կը յարձակին թիֆոզիներուն (Թորինօ) վրայ անորակելի վայրագութեամբ մը: Արդիւնքը՝ 40 մեռեալ, 250 վիրաւոր. մըրցումին արդիւնքը այլեւս կարեւոր չէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔ

ԳԷՈՐԳ ԴԵՒՐԻԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նա այդ անակնկալ գլուխից մէկէն պայծառացաւ: Սակայն Նինէլին ոչինչ էլ չասաց. կնիկ է, բերանբացութիւն կ'անի, քրօջը կ'ասի. սա էլ ամուսնուն կամ հարսին, ու գաղտնիքը կը բացուի: Զէ, գաղտնիքը միայն երկու հոգի պիտի իմանան, մէկ հեռագրեր գրողը, մէկ էլ կարդացողը: Բայց ո՞վ կազմի անուանի մարդկանց ցուցակն ու նրանց անունից գրի հեռագրերը: Գրելը դժուար չէ, մօտաւորապէս նման մի բան է լինելու. «Թանկագին Ենոք Սամսոնովիչ, ի սրտէ շնորհաւորում ենք Ձեզ սիրելի Սամսոնի ամուսնութեան առթիւ»: Այո, այն հարսանիքի ժամանակ այդպիսի հեռագրեր էին կարդում: Այդպէս էլ կը գրեն, միայն թէ վերջում կը լինի աւելի ճանաչուած մարդու անուն - ազգանունը: Հեռագրերն էլ անպայման կը լինեն ծաղիկներով բըլանկի վրայ:

Այս պայծառ մտքերը քանի որ Ենոք Սամսոնովիչի գլուխը մտան ուշ երեկոյեան, նա ողջ գիշեր երազում հեռագրեր տեսաւ եւ յաջորդ օրը աշխատանքի վայրում, երբ մտածում էր, թէ ցուցակ կազմելն ու հեռագրեր գրելն ո՞ւմ յանձնարարի, անակնկալ եկաւ մօրաքրոջ տղան՝ Վոլոդ, որը առաքիչ էր աշխատում Խամզուչեանի մօտ:

Եւ Ենոքն ասաց մտքինը: Վոլոդն արագօրէն ըմբռնեց ասուածը եւ խոստացաւ գործը հրաշալի ձեւով կազմակերպել:

- Իսկ ո՞վ կը գրի անուանի մարդկանց ցուցակը, - ցանկացաւ ամէն ինչ ճշգած լինել դիմացինը:

- Տղաս, - անմիջապէս վրայ բերեց Վոլոդն, ցանկանալով նրա տեղը նաեւ ապահովել Խամզուչեանի արտադրութիւնում: - Տասներորդում է սովորում ու շատ խելացի է:

- Դա լաւ է, - ուրախացաւ Խամզուչեանը, կ'ասես անուանի մարդկանց ցուցակ կազմի: Թող լինեն կոմպոզիտորներ, նկարիչներ, գրողներ, ճարտարապետներ, դերասաններ: Ու նրանց անունից էլ կը գրէք հեռագրերը: Միայն դու ու տղադ էք իմանալու, ոչ մէկին ոչ մի խօսք:

- Դա ասելո՞ւ բան է, Ենոք Սամսոնովիչ, - զարմացաւ դիմացինը: - Էնպիսի ցուցակ կազմենք, որ չուզողները նախանձից ճաքեն, իսկ խնամիներն էլ մատ լինեն, իմանան ինչ մարդու հետ գործ ունեն:

Հէնց երեկոյեան էլ Վոլոդն գործի անցաւ, որդուն յանձնարարելով (ի հարկէ, չասելով, թէ ինչ նպատակով) անուանի մարդկանց ցուցակ կազմելը: Տղան գործի անցաւ ու սկսեց քրքրել հայ ժողովրդի պատմութեան ու հայ գրականութեան դասագրքերը: Ինչ եւ է, յաջորդ օրը ցուցակը պատրաստ էր:

Հայրն ուրախացաւ ու գովեց որդուն:

- Էս ցուցակից շատ բան է կախուած: Եթէ Ենոք Սամսոնովիչը հաւանեց, ապա պարդ պատրաստ է, քեզ համար մի լաւ տեղ կը ճարի:

Զանգեց Սամսոնովիչին, որ ցուցակը համաձայնեցի, սակայն շատ էր զբաղուած վերջին պատրաստութիւններով եւ ասաց. թէ ժամանակ չունի, թող գրեն հեռագրերը, ինքը յետոյ կը նայի:

Հայր ու որդի Սամսոնովիչի տուած շնորհաւորական պատրաստի տեքստն արտագրում էին փոստից վերցրած բլանկներին վրայ եւ տակը դնում ցուցակի անուն - ազգանուններից մէկը:

Ուրբաթ երեկոյեան Վոլոդն զանգեց Ենոք Սամսոնովիչին ու զեկուցեց առաջադրանքի փայլուն կատարման մասին:

- Ապրես, - եղաւ պատասխանը:

Հեռախօսափողը դնելուց յետոյ Ենոքը ձեռքերն ինքնագոհ շփեց եւ պատկերացրեց այն պահը, երբ սեղանակիցները եւ յատկապէս այդ խնամիները շշմած բերան են նայում: Դէ, թող հիմա գնան ու իմանան, թէ ով է Ենոք Խամզուչեանը, ինչ յարգանքի ու շրջապատի տէր: Իսկ Վոլոդն քիչ է ասել, թէ ցնծութեան մէջ էր: Նա խիստ պայծառ էր տեսնում որդու ապագան:

Ահա եկաւ եւ հարսանիքի օրը: Մի կէս ժամի չափ նստելով ազնիւ տանը բացուած համեստ սեղանի շուրջը, վերջապէս Ենոք Խամզուչեանը նշան արեց երաժիշտներին, ու սրանք երաժշտանման բան նուագելով՝ վեր կացան: Խնամիներն էլ եկան տասը հոգով, բաւական համեստ պահուածքով, կամ բժիշկներ էին, կամ ուսուցիչներ:

Աւելորդ է ասել, թէ ինչպիսի ձայնային ազդանշաններ էին արձակում հարսանեկան թափօրի աւտոմեքենաները՝ ի լուր աշխարհի ազդարարելով, թէ Ենոք Սամսոնի Խամզուչեանը որդի է ամուսնացնում: Աւելորդ է ասել նաեւ, թէ թմբկահարմների ինչպիսի տարափ էր տեղում, երբ պարում էին հարսն ու փեսան, թէ ինչպիսի ինքնագոհութեամբ էր Ենոք Սամսոնովիչը «ժիգուլի»ի ու կարաժի բանալիները յանձնում որդուն կամ սկեսուրը՝ զարդեղէնի տուփը հարսին: Այս ամէնը, բնականաբար, բաւական հասկանալի է: Աւելորդ է ասել նաեւ, որ խնամիները համեստօրէն նստել էին պատի տակ, սեղանի ոչ վերին մասում: Նստել էին համեստօրէն, բայց արժանապատուութեամբ:

Իսկ հարսանիքը փոթորկւում էր: Ոչ միայն բնակարանը, այլեւ շէնքը դղրդում էր ուժեղացուցիչների միջոցով հնչող երգ ու նուագի գիլ ձայներից: Ու երբ խմրուել էին ըստ արարողակարգի կարեւոր կենացներից շատերը, սեղանապետը վեր կացաւ ու կէս ժամ տեւող բաժակաճառից յետոյ բոլորին ոտքի կանգնեցրեց՝ խմելու ոչ միայն որպէս օջախի մեծի, այլեւ մեծ ճանաչում ու յարգանք վայելող Խամզուչեանի կենացը: Ու երբ շատերն էին իրենց սրտի խօսքն ասել օջախի գլխաւորին, շռայլելով իրենց ոչ այնքան հարուստ բառապաշարի ամենապերճագեղ բառերը եւ թւում էր այլեւս բան չի մնացել ասելու, տանտիրոջ աննկատ ակնարկից յետոյ ոտքի կանգնեց մէկը, որը գրագէտ մարդու համբաւ ունէր բարեկամների շրջանում եւ որին Ենոքը վստահել էր հեռագրերը կարդալու պատիւն ու գաղտնապահութիւնը: Սա, դնելով ակնոցները, գրպանից հանեց հեռագրերի մի կապ: Եւ հանդիսաւոր լռութեան մէջ հնչեց նրա ձայնը. «Թանկագին Ենոք Սամսոնովիչ, բաժանում ենք Ձեր երջանկութիւնը սիրելի Սամսոնի ամուսնութեան առթիւ: Միշտ Ձեր Կարա-Մուրզա»: Սեղանակիցները ծափ տուեցին, իսկ երաժիշտները կարճառօտ տուշ նուագեցին: Յաջորդ հեռագիրը Յարութիւն Ալամդարեանից էր: Տուշը կրկնուեց, իսկ Ենոքը հպարտ ժպտում էր: Յետոյ ընթերցուեցին Գէորգ Զմշկեանի, Վարդգէս Սուրէնեանցի, Պետրոս Ադամեանի, Նիկողայոս Տիգրանեանի, Գէորգ Դոդոխեանի, Սմբատ Շահազիզի եւ էլի շատերի հեռագրերը:

Սեղանակիցները ցնցուած էին ու ինքնամոռաց ծափ էին տալիս նուագի հետ: Վերջին հեռագիրը Ղեւոնդ Ալիշանից էր: Երբ հեռագրերի ընթերցանութիւնն աւարտուեց, պէտք էր տեսնել տանտիրոջ ինքնագոհ ժպիտը: Նա ուղղակի փայլում էր երջանկութիւնից, իսկ մօրաքրոջ որդի Վոլոդն զուր էր ձգտում նրա հայ-

Fonds A.R.A.M

նացքը որսալ: Յետոյ նրա հայեացքը կանգ առաւ խնամիների վրայ: Երեւի նախանձից հարսի հայրը ճակատն էր սրբում ու հայեացքն ուղղել էր ներքեւ, իսկ միւսներն ինչ-որ բան էին քչփչում:

Պարզ է, նոր էլ՞ն հասկացել, թէ ինչ մաւշտարի մարդու հետ են խնամի դարձել: Եւ Ենոք Սամսոնովիչը բաժակ բարձրեց ու շնորհակալական խօսք ուղղեց բոլոր հեռագրողներին, ցանկանալով նրանց երկար տարիների կեանք ու մեծ երջանկութիւն: Նրա հետ ոտքի կանգնեցին եւ միւսները ու խմեցին ցմրուր: Նստած մընացին միայն խնամիները:

Ենոք Սամսոնովիչը հպարտ էր զըսպում իրեն. այսքա՞ն էլ նախանձ լինեն մարդիկ: Ու երբ իրեն մի կերպ զսպելով՝ նստեց, վեր կացաւ նրանցից մէկը, երիտասարդ մի մարդ.

–Սիրելի բարեկամներ, մենք այժմ վըկան եղանք մի զարմանալի պահի: Հայոց մեծերից շատերի անուններից շնորհաւորական հեռագրեր ընթերցուեցին, որոնք ուղղուած էին մեր սիրելի խնամուն: Սամսոնովիչն ինքնագոհ վեր կացաւ, մտքում ներելով նրանց նախանձը: Ա՛յ, այդպէս կը պարտուէք, մտքում ասում էր նա: Իսկ Վովան ցնծութեան մէջ էր, նա իր տղայի աշխատանքի հարցն արդէն լուծուած էր համարում:

– Ես ցանկանում եմ խմել այն մեծերի սուրբ յիշատակին, որոնց անուններից հեռագրեր ընթերցուեցին այստեղ. – եզրափակեց իր խօսքը կենաց խմողը:

– Ինչպէ՞ս թէ յիշատակին, – որոտաց Ենոքը, – ջահել ջան, թէ խնամի չլինէիր, չէի ների: – Նա հեւում էր զայրոյթից: – Ո՞նց թէ յիշատակին, հեռու մեր տնից, հօ տխրութեան սեղան չի՞:

– Իսկ ո՞վ է հակառակն ասում, – զարմացաւ երիտասարդը, – ի հարկէ, ուրախութեան սեղան է, սակայն նրանք, ում անունից ընթերցւում էին հեռագրերը, շատ վաղուց կնքել են իրենց մահկանացուն:

– Ինչն են կնքե՞լ, – այլայլեց Սամսոնովիչը:

– Վախճանուել են, – կարճ կտրեց երիտասարդը:

Եւ ասես նրա ասածը նոր տեղ հասաւ սեղանակիցներին, ու մի ուրախ քրքիջ պայթեց:

Իսկ Ենոքն էլ նոր ըմբռնեց ասուածն ու փլուեց աթոռին:

Այժմ նրա դէմքը յուսահատութիւն ու կատաղութիւն էր արտայայտում: Նա աչքերով զուր էր որոնում մօրաքրոջ տղայ Վովային: Սա, խնամու վերջին բառերը լսելով, ինչ-որ բան կռահել էր ու արագօրէն դուրս ծլկել, մտքում հրաժեշտ տալով ոչ միայն տղայի ապագայ աշխատանքին, այլեւ իր ներկայ եկամտաբեր պաշտօնին: Իսկ սեղանակիցների ծիծաղը շարունակւում էր...:

Սուրբ Ծննդեան խորհրդածութիւն

ԾԱՆՕԹ. -

1940-ին երբ ժան - Փօլ Սարթըր գերի ինկած էր Գերմանիոյ մէջ, բանտին մէջ, հանդիպեցաւ բարեկամ քահանայ հայրերուն, որոնք իրմէ խնդրեցին գրել թատերական գրութիւն մը Սուրբ Ծննդեան հսկումին համար:

×

ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍԸ ԳՈՒՆԱԹԱՓ՝ ԿԸ ԴԻՏԷ ԻՐ ԶԱՒԱԿԸ

Պէտք է նկատել անոր դէմքը, որ արտակարգօրէն մտատանջ է, որ մարդկային դէմքին վրայ միմիայն անգամ մը յայտնուած է: Որովհետեւ Քրիստոս իր զաւակն է, Անոր մարմինը՝ իր մարմինն է, եւ իր որովայնի պտուղն է: Կոյսը կրեց զինք ինը ամիս եւ պիտի դիեցնէ զԱյն, եւ այս կաթը Աստուծոյ արիւնը պիտի դառնայ:

Կան առեններ, ուր փորձութիւնը աւելի զօրաւոր ըլլալով՝ Կոյսը կը մոռնայ որ Ան Աստուած է: Զայն կը սեղմէ իր սրտին վրայ եւ կ՚ըսէ. - «Իմ Զաւակս»: Բայց ուրիշ առեններ, ան շփոթած կը մնայ եւ կը մտածէ. Աստուած այստեղ է, և կրօնական երկիւղ կ՚ունենայ այս լրիկ - մնջիկ Աստուծոյ համար, այս զարհուրեցընող Զաւկին համար: Բոլոր մայրերը, նոյնպէս՝ պահ մը կանգ կ՚առնեն իրենց մարմինէն ծնածին առջեւ, որ իրենց զաւակն է եւ կը զգան օտարացած այս նոր կեանքին հանդէպ որ իրենց կեանքէն սեռած է եւ շաղուած օտար մտածումներով: Բայց ոեւէ զաւակ աւելի անգթօրէն եւ աւելի արագօրէն փրցուած չէ իր մօրմէն, որովհետեւ Ան Աստուած է կ՚անցնի բոլոր սահմանները որ Կոյսը կրնայ երեւակայել...:

Բայց ես կը խորհիմ որ կան ուրիշ առեններ, արագ եւ սահուն, ուր Կոյսը կը զգայ նոյն ատեն որ Քրիստոս իր Որդին է, այս պզտիկը՝ իրենն է, եւ որ Աստուած է: Ան կը դիտէ զինք եւ կը մտածէ. «Այս Աստուածը իմ զաւակս է: Այս աստուածային մարմինը՝ իմ մարմինս է: Ան ինձմէ եղած է, Ան իմ աչքերս ունի եւ բերանին ձեւը բերնիս ձեւը ունի, Ան ինծի կը նմանի: Ան Աստուած է եւ ինծի կը նմանի»:

Եւ ոեւէ կին այս կերպով իր Աստուածը միայն իրեն համար չէ ունեցած, Աստուած մը՝ որ շատ պզտիկ է, որ կրնայ իր գիրկը առնել եւ համբուրել, Աստուած մը՝ այնքան տաք է որ կը ժպտի եւ կը շնչէ, Աստուած մը՝ որուն կարելի է դըպչիլ եւ որ կը խնդայ: Եւ այսպիսի պահերէն մէկուն մէջ է որ ես պիտի նկարէի կոյս Մարիամը եթէ արուեստագէտ նկարիչ մը ըլլայի:

Թարգմանեց՝

ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ժառանգաւորաց Վարժարանի սրահէն ներս, վերջերս, նշուած է տոքթ. Կարօ Կարապետեանի (Անել) գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը, նախաձեռնութեամբ Հայ Երիտասարդաց Միութեան: Բացումը կատարած է Յակոբ Անդրէասեան: Յոբելեարին կեանքը ներկայացուցած է Սահակ Գալայճեան: Ծնած 1922-ին Երուսաղէմ. նախակրթութիւնը ստացած է Ս. Թարգմանչաց Վարժարանը, ապա՝ Ֆրէնձըրս Գոլէճը: 1940-ին մեկնած է Պէյրութ՝ իբրեւ բժշկական ուսանող: Տոքթ. Կարապետեանի քերթուածներու առաջին հատորը՝ «Մութ ցաւեր», հրատարակուած է Անել գրչանունով, 1945ին՝ Երուսաղէմ: 1949-ին լոյս տեսած է «Տեսիլք գինովի» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, իսկ 1955-ին՝ երրորդ հատոր մը՝ ««Պարը յոյսին» խորագրով: Նոյն տարին անցած է Միացեալ - Նահանգներ՝ Պոսթընի Հարվարտ համալսարանին մէջ սրտի մասնագիտութիւնը կատարելագործելու համար, որու աւարտին հաստատուած է Պոսթըն: 1975-ին լոյս տեսած է Անելի «Որդի մարդոյ» վէպը (Երուսաղէմ), որուն յաջորդած են բազմաթիւ քերթուածներ ու պատմուածքներ: Ներկայիս կ՚աշխատի վէպի մը վրայ: Բանախօսած է Թորգոմ Արք. Մանուկեան, անդրադառնալով այն պայմաններուն, ուրկէ անցած է Անելի կեանքը, անոր ուսումնական տարիներուն, ապա գիտական աշխարհի հետ անոր շփումին եւայլն, ապա նաեւ վերլուծելով յոբելեարին վաստակը: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է տոքթ. Կարապետեան: Թորգոմ Արք. Մանուկեան յոբելեարին յանձնած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի շնորհած Ս. Մեսրոպ - Մաշտոց Ս. Սահակ Պարթեւ ոսկէ մետալը: Փակման խօսքը արտասանած է Գարեգին Արք. Գազանճեան, գնահատելով Անելի դերը՝ Սփիւռքի հայ գրականութեան մէջ:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, Դեկ. 13-ին, իր մահկանացուն կնքած է Ֆերահեան վարժարանի հոգաբարձութեան ատենապետ Խաչիկ Շատիկեան, 59 տարեկանին: Եղած է գործունեայ եւ նուիրեալ դէմք մը գաղութին մէջ: Առաջնորդարանը իբրեւ գնահատութիւն ողբացեալի ծառայութեանց, կատարած է ազգային յուղարկաւորութիւն, Դեկ. 18-ին: Այդ օր փակ մնացած է նաեւ Ֆերահեան վարժարանը:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Պոնավանթիւր» պանդոկին մէջ, Դեկ. 16-ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը, ի պատիւ Քալիֆորնիոյ Նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեանի: Ճաշին նպատակը եղած է 1986ի ընտրապայքարին համար նահանգապետին վերընտրութեան ծախքերուն նիւթականը ապահովել: Երեկոյթը վարած է ամերիկեան ձայն - հեռատեսիլի ծանօթ դէմքերէն Մորի Ամսթերտամ: Ներկայ եղած են 2600 հոգի, մեծ մասամբ՝ Հայեր: Նահանգապետի ընտրապայքարի յանձնախումբին ատենապետը Քարլ Սամուէլեան հաշուետուութեամբ մը բաած է, թէ 1980ի ընտրապայքարը արժած է 8 միլիոն տոլար, հետեւաբար 1986-ի համար ալ առնուազն նոյնքան գումար անհրաժեշտ է: Խօսք առնելով Ճորճ Տէօքմէճեան թուած է այն իրագործումները, զորս կատարած է իր նահանգապետութեան շրջանին, անդրադառնալով նաեւ ապագայ ծրագիրներուն:

×

ՄՈՆԹԷՊԵԼԼՈՅԻ «Բագրամեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի տարեկան ճաշ - պարահանդէսը: Բացումը կատարելով հանդիսավարը՝ Գէորգ Պետիկեան, անդրադարձած է Համազգայինի առաքելութեան: Հ. Յ. Դ. Դրօ Կոմիտէութեան կողմէ խօսք առած է Նշան Սարաֆեան: Համազգայինի վարչութեան ատենապետը՝ Անդրանիկ Գասպարեան, անդրադարձած է մասնաճիւղի իրագործումներուն: Շրջ. Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Նշան Յովսէփեան: Հանդէս եկած են «Սեւան» պարախումբը, երգիչ Անդրանիկ Մաթոսեան եւ «Հայ Սթարզ» նուագախումբը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» կազմակերպութեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 9-ին, նշուած է Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակը: Բացումը կատարած է Թորգոմ Տէր - Յակոբեան: Վարդգէս Բաչեան ներկայացուցած է Դանիէլ Վարուժանի կեանքն ու գործը: Արտասանուած են բանաստեղծէն գործեր: Լարաւոր հնգեակ մը մեկնաբանած է հատուածներ Լուդվիկ Բազիլի «Հացին երգը» գործէն: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արմէն» Վարժարանի հիմնադրութեան 105-ամեակի հանդիսութեանց շրջագիծին մէջ, Նոյեմբեր 23-ին եւ 24-ին, ներկայացուած են Հ. Վահան Յովհաննիսեանի «Լեզուն որ կը մեռնի» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Տիգրան Տէր - Մարտիրոսեանի: Դեկտեմբեր 5-ին եւ 6-ին հանդէս եկած են Ս. Ամենափրկիչ վանքի եւ Հայ մարզա - մըշակութային միութեան ««Կռունկ» երգչախումբերը, ղեկավարութեամբ Վրէժ Մելիքեանի:

ՃԷՄԻԼԱ

ՃԷՆԿԻԶ ԱՅԹՄԱԹՈՎ

Առուակը մնաց ուապներու տակ. տեղ տեղ աւազակոյտերու վրայ մութ կանանչ ու դեղին մամուռներ բուսան: Ազգուն, մերկացած ուռենի մը չիկացաւ անժամանակ ցուրտէն: Մինչդեռ բարտիներու դեղնած, թաւ տերեւները թափած չէին տակաւին:

Ջիապաններու ծուխէն սեւցած, անձրեւներով լուացուած վրանները կը ցցուէին ողողուած հողերուն վրայ, շոգիի վերածուած ջուրը անոնց բերնէն կ՚ելլէր կապոյտ ծուխի նուրբ երիզներով: Վախձիեր կը խրխնջէին աշնան ցաւերով: Նըժոյգները ցրուած էին, հիմակուընէ յայտնի կ՚ըլլար թէ զարնան գիւղին պիտի չըլլար անոնք երամակէն հեռու պահել: Հօտը որ իջած էր սարերէն, կը հըջէր արտերուն մէջ: Ցաւ ունէր տափաստանը ու գունատ էր թախիծով. անասուններու ոտնահետքը անհամար ճամբաներ գծեր էր անոր լանջքին վըրայ:

Շուտով սկսաւ փչել տափաստաններու հովը, երկինքը մռայլեցաւ, ցուրտ անձրեւներ աւետեցին ձիւնը:

Օր մը երբ օդը լաւ էր բաւական, դետափ գացի. աւազաբլուրին վրայ վայրի մացառուտ մը նշմարեցի: Նստայ ուռենիներու պուրակին եզրին, որ շատ հեռու չէր առուակին անցքէն: Օրը կը մըթննար: Երկու հոգի տեսայ, որոնց ամէկ մէկ շարժումէն յայտնի կ՚ըլլար որ առուակին անցքէն կը դիմէին հանդիպակաց ափը: Տանիյարն ու Ճէմիլան էին անոնք: Չէի յաջողեր ակարկս հեռացընել իրենց լուրջ ու մտահոգ դէմքերէն: Տանիյար շալկած էր տոպրակ մը ու կը յառաջանար ամրաքայլ, վերարկուին փէշերը ամէն քայլին կը բախէին իր մոյկերուն: Ճէմիլա փաթթուած էր ճերմակ վրանոցի մը մէջ, որ սահեր էր ծոծրակէն վար: Հագած էր ամենալաւ զգեստը. այն զոր կը սիրէր միշտ հագուիլ ու շորորալով քալել. իսկ անոր վրայէն ալ բամպակեղէն թաւիշէ բաճկոն մը ունէր: Մէկ ձեռքը բռնած էր փոքր կապոց մը, իսկ միւսով կառչած էր Տանիյարին տոպրակին փոկէն: Թէ՛ կը քալէին, եւ թէ կը խօսակցէին:

Հիմա, ահա ձորակին մէջ արահետէ մը, մացառներուն մէջէն կը յառաջանային: Ակնարկովս կը հետեւէի իրենց առանց գիտնալու թէ ինչ պէտք է ընեմ: Արդեօք հեռուէն ձայնէի՞. սակայն լեզուս կպած էր կարծես քիմքիս:

Արեւուն յետին շողերը կը սահէին լեռներու երկայնքին շարուած սեւ ու ճերմակ ամպերն ի վար: Օդը մթնեց մէկէն: Տանիյար ու Ճէմիլա առանց աջ ու ձախ նայելու կը դիմէին դէպի երկաթուղին: Իրենց գլուխները երկու անգամ եւս ճօճեցան մացառուտին մէջէն յետոյ աներեւութացան:

Ամբողջ ուժովս.

- Ճէմիլաաա՛, պոռացի:

Մենաւոր արձագանգ մը պատասխանեց կանչիս. աաա՛:

- Ճէմիլաաա՛, ճչացի դարձեալ:

Յետոյ ինքզինքս կորսնցուցի. մտայ առուակին ջուրերուն մէջ ու սկսայ վազել իրենց ետեւէն:

Սառած ջուրին փրփուրը կը զարնուէր դէմքիս, զգեստս թրջած էր. սակայն կը շարունակէի վազել առանձ անցքի տեղը գտնելու: Ոտքս կառչեցաւ բանի մը ու այդ արագութեանս մէջ ինկայ մէկէն: Առանց գլուխս վերցնելու երկարած մնացի այդպէս: Այտերէս վար արցունքս հեղեղանման կը հոսէր: Կարծես խաւարը բովանդակ ծանրութեամբը իջեր էր ուսերուս: Գաճաճ ծառերու խիտ ճիւղերը թախիծով կը հեծէին:

Հեծկլտալով.

- Ճէմիլա՛, Ճէմիլա՛ աղաղակեցի:

Բաժնուեր էի ամէնէն աւելի սիրածէս, ինծի ամենամօտիկ անձերէն: Գետինը երկարած այդ պահուս յանկարծ անդրադարձայ թէ կը սիրէի Ճէմիլան: Այո՛, պատանի տակաւին, առաջին սէրս էր այս:

Դէմքս թաց թեւերուս մէջ թաղուած, երկար ատեն մնացի այդպէս: Ես միայն Ճէմիլայէն ու Տանիյարէն չէր որ կը բաժնուէի, բաժնուած էի իմ պատանեկութենէս:

Մութին, երբ յոգնասպառ տուն դարձայ, իրարանցում մը կար բակը: Ասպանդակներ կը շխրտային, մէկը ձիերը կը թամբէր: Գինով մը կոկորդին ամբողջ ուժովը կը պոռար.

- Այդ փողոցի շունը, այդ սրիկա՛ն աւելի առաջ վռնտելու էր գիւղէն: Ցեղին ճակատի մուրը: Ձե՛ռքս չանցնի: Անցած տեղը վեց սպաննեմ զայն ու յետոյ թող կախեն զիս եթէ ուզեն: Դատարկապորտին մէկը գայ ու մեր կիները առեւանգէ հէ՞, չկա՛յ տատնկ բան: Կտրիճներ, շո՛ւտ ձեր ձիերը. ո՞ւր պիտի փախչի. կայարանը կը ձերբակալենք:

Սառեցայ մէկէն: Ո՞ւր պիտի երթային առնք քառասմբակ: Սակայն երբ տեսայ թէ ոչ թէ միւսներուն ուղղութեամբ, այլ դէպի կայարան սլացան, առանց մէկուն երեւելու տուն մտայ. հօրս մուշտակ վերարկուն քաշեցի գլխուս որպէսզի արցունքներս տեսնող չըլլար:

(Շար. 26)

Fonds A.R.A.M

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի *ծրագալոյց* : *Ժամը 10-ին ժամերգութիւն, 16·30-ին ժամերգութիւն եւ ընթերցում* : *Ժամը 17-ին պատարագ, 19-ին նախատօնակ* :

Երկուշաբթի *Ծնունդ* : 9·30-*ին ժամերգութիւն*, 10·30-*ին պատարագ* :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Յունուար 14, Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետի : Այսօր Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ անուան տօնն է :

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի Եկեղեցաշէն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ

եւ

ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ

բոլոր ննջեցեալներուն համար :

YAN'S

SEJOUR DE SKI

à

T I G N E S

— Du 2 au 8 Mars —

— Pension complète
— Matériel
— Forfait
— Assurance
— Transport
F. 2000

Réservation jusqu'au 8 Janvier :

Tél. : 45 - 89 - 20 - 48
48 - 61 - 29 - 49

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին Ամանորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 11-ին, Շաբաթ, ժամը 21-ին Եկեղեցւոյ կից սրահը, ղեկավարութեամբ, ուսուցիչներ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Պ. Խաչիկ Ելմազեանի :

Խմբերգ. արտասանութիւններ փոքրիկներուն կողմէ :

Կը ներկայացուի տրամախօսութիւն մը եւ գաւէշտ մը աշակերտներուն կողմէ :

Կը հրաւիրուին Թաղին եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները վայելելու համար հայկական օր մը եւ քաջալերելու համար մեր փոքրիկները :

Կաղանդ Պապային այցելութենէն վերջ հիւրասիրութիւն Թաղիս Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

MCA PARIS

GERARD CHALIAND

— spécialiste des mouvements révolutionnaires du Tiers Monde (du Kurdistan, d'Afghanistan)
— co-auteur du célèbre Atlas Stratégique
— fondateur du Groupement pour les Droits des Minorités (fondé en 1978 sur le modèle des Minority Rights Group)
— membre de la rédaction de la revue Esprit
— directeur de la collection Géopolitiques et Stratégies chez Fayard
— principal artisan de la session du Tribunal Permanent des Peuples sur le génocide arménien et responsable de la publication du Crime du Silence collection Champs chez Flammarion.

Présente

«LE SEL DE LA VENGEANCE»

de James T. HASHIAN

Vendredi 10 Janvie
à 20 heures 30

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, rue Bleue, 75009 Paris

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ՝

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 14·30–ին
Salle LEOPOLD BELLAN
rue Léopold Bellan — 75002 PARIS

— *Գեղարուեստական յայտագիր մասնակցութեամբ* Կապոյտ Խաչի *դպրոցներու աշակերտութեան* :
— *Մանկական ժապաւէնի ցուցադրութիւն* :
— *Կաղանդ Պապան ծրարիկներ կը բաժնէ սրահի ներկայ բոլոր մանուկներուն* :
— *Ծոփ պիւֆէ պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ* :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է — ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ԲՈԼՈՐԸ

CRÉATIONS

Prix : 1800 F. TTC. **Prix : 1400 F. TTC.**

Gaby

BIJOUTIER — FABRICANT

G. AVEDISSIAN

Tél. 48 24 86 85
Mo Cadet, Montmartre

42, rue du Fg. Montmartre
Esc. 8, 2ème droite— 75009 PARIS

A. S. HOMENETMEN - FRANCE

NOUVEL AN ARMENIEN

— Samedi, 4 Janvier —
— de 20h.30 à l'aube

à l'*ORÉE du BOIS* (*Porte Maillot*)

animé par

ADIS HARMANDIAN

et l'orchestre HORIZON de PADOVA

— Réservation : 45 23 27 82 —

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie

— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie

— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — ıa chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré pεr notre agence).

Renseignements et inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

LIC A 130

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
5
DIMANCHE
5 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 101

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.131 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.131

Կ'ԱՆՑՆԻ...

Գէորգը Յիշելով

Ո՞վ պիտի կրնար առողջ պատասխան մը բանաձեւել այն հարցումին թէ ինչո՞ւ կը գրենք, պահանջը կը զգանք գրելու անկարելի, անցանկալի հեռուներու ճամբորդ սիրելիներու մասին: Անոնք հասցէ չեն այլեւս ու մեր խօսքը անոնց չի հասնիր: Թուղթին վրայ թափուած մենախօսութիւն մը ի՞նչ կ'ըսէ եւ որո՞ւ: Թարմ կամ հնցած, լքուած հողակոյտի մը վրայ կանանչ սոտ մը, փունջ մը ծաղիկ զետեղելու գործողութեան չի՞ նմանիր այս մէկն ալ: Ծաղիկներ, որոնք պիտի գնէինք, դրին այնքան ուրիշներ իր ալ հողակոյտին վրայ: Հողակոյտ՝ որմէ ոչ իսկ հանգստարան կ'ըլլայ: Ի՛նչ հանգիստ ուրիշին, օտար հողին մէջ. հող՝ որ տառապանք, կսկիծ տալու առակ էր միայն ու տուեր էր այդ ալ առատօրէն, շռայլօրէն: Այլեւս շատ ուշ է գրել մեղմելու համար իր այդ ցաւը. ան ոչ իսկ ցաւ ունի այլեւս. իսկ հոս՝ ամէն մարդ իրը. միշտ նոյն առատութեամբ բաշխուած: Ու առաւել՝ իր մեկնումին պատճառածը հիմա:

Ցաւ՝ կայքի մը որոնումին ճամբուն կտրած երխտասարդութեա՞ն համար, իր կարօտի՞ն, թէ մեր քիչ մը եւս թանձրացած առանձնութեան: «Այս աշխարքը չարերունն է. անոնք կը մնան. բարիները շուտ կ'երթան» պիտի ըսէր մամիկս, որ բարի էր ու ապրեցաւ լման դար մը: Իսկ մեր առանձնութի՞ւնը. խեղկատակ, ծաղրածու հայելիներու սրահն է ան, այլանդակ հայելի մը կ'աւելնայ հոն ամէն օր, ամէն մեկնումով:

Հողակոյտի վրայ ծաղիկ զետեղելու պէս, ցաւին արտայայտութեան, առանձնութեան տուած անզօրութեան դէմ բողոքի համա՛ր թող ըլլայ, կ'ուզեմ գրել:

Գրել այն տղուն մասին որուն մանկութեան թաղը ցից զառիվարներէ շինուած էր. սակայն բոլորն ալ դէպի ծովը կ'իջնէին: Զառիթափերուն պահակ՝ փայտաշէն հին ու մին տուները պէտք է բարութեան աւետարանը կարդացած ըլլային հոն, անոր հոգիին, թէ ան արդեօք ծովէ՞ն սորված էր այդքան բարի մնալուն գաղտնիքը:

Զառիթափին ի վեր անցած տարիներ քշեր էին զայն ծովէն հեռու, դէպի քաղաքին սիրտը: Իր մանկութեան թաղին անշուք եկեղեցիին խորանէն դիւրին ոստումով մը անցած չէր լոյսերու բեմը: Ինք ծով իջնող ցից, ծուռ ու մուռ զառիթափներուն տղան էր միշտ. նոյն «հայր մեր» երգողն էր որ հիմա անոր քով կ'երգէր Սէվիլեան սափրիչ, Մանօն, Լա Պոհեմ կամ Գարմինա Պուրանա:

×

«- Քահանա՞յ. այո՛, կը ձեռնադրուիմ, պայմանաւ որ արտօնուի որ երգեմ, շարունակեմ երգիչի ասպարէզս. եկէ՛ք անգամ մը, տեսնելու թէ ինչ կ'ընեմ բեմին վրայ, յետոյ կու տաք ձեր որոշումը» ըսեր էր ան երբ օր մը առաջարկուեր էր քահանայ ձեռնադրուիլ: Հայ առաքելական եկեղեցիին մէկ քահանան պիտի երգէր նաեւ օփերաներու բեմէն: Որքա՛ն դարեր անցեր էին Կոմիտասի հալածուած օրերէն, որ բարի հովիւը գացեր էր դիտելու զայն բեմին վրայ:

Սակայն ո՛չ լուսաւոր մօտիկ ու հեռու բեմերու յաջողութիւնը, ոչ ալ գինքը հոն տանող յամառ կամքն ու աշխատանքը այդ տղան սիրելի դարձուցին այնքան, որքան իր սիրտը: Խոշոր, ծովուն չափ խոշոր իր սիրտը: Հին ու մին տուներուն դասը չէր մոռցած ան. երբե՛ք:

×

Օր մը -իրեն ու իրեններուն համար տըխուր, դժուար շրջանի մը- գացեր էի քաղաքի իրենց բնակարանը. պատին վրայ շրջանակուած ասեղնագործուած պաստառ մը գրաւեց ուշադրութիւնս. ծակոտկէն, ճերմակ կերպասի մը վրայ կանանչ թելով բանուած էր «կ'անցնի» բառը: Կը դիտէի առանց կարենալ իմաստ մը տալու, քիչ մըն ալ զարմացած, երբ ան փիլիսոփայի ժպիտով մը բացատրեց թէ կը սիրէր այդ ձեռագործը, որովհետեւ այդ միակ բառին մէջ կ'ամփոփուէր կեանքի ամէնէն պարզ իրականութիւնը: Ինծի այնպէս թուեցաւ որ այդ խօսքը իրեն համար համարժէք էր մխիթարութեան մը. անոր մէջ ամփոփուած կը տեսնէր ամբողջ կեանքի փիլիսոփայութիւն մը:

Ուրախ էի որ այդպէս էր. հետեւեալ օրերուն յաճախ խորհեցայ այն անձին մասին որ այդ բառը ընտրեր ու ասեղնագործեր էր զայն համբերութեամբ: «Կ'անցնի» այդքան պա՞րզ էր իրապէս ամէն բան:

×

Յետոյ օր մը ինք եւս ելաւ պանդուխտի խաղը խաղալու: Զգիտցայ բնաւ թէ ունէ՞ր իրապէս բաւարար պատճառներ այդ քայլին համար. ո՛վ գիտէ: Թերեւս այո, թերեւս ալ առանց երկար բարակ մտածելու ելած էր ճամբայ, ծովը վերածելով լիճերու, եւ իր զառիթափերը հարթ ու տափարակ հասարակ ճամբաներու: Հարթ ճամբաներ, պողոտաներ, սակայն որոնց վրայ հեռուն ձգած իր ծով իջնող զառիվարները ամէն քայլի իրենց լքումին վրէժը լուծեցին, մինչեւ որ իրեն համար վերջացան բոլոր ճամբաները ու լռութիւնը իջաւ ամէն բանի վրայ:

×

Այսօր երբ չկայ այլեւս ծով սրտով տըղան, աչքերուս առջեւ կը յայտնուի մութ շրջանակով մը պատէն կախուած այդ «Կ'անցնի»ն: Հիմա չար է սակայն ան ու չունի մխիթարողի իր փիլիսոփայ ժպիտը: Ցուրտ, խոժոռադէմ պատգամախօս մըն է այսօր, որ անտարբեր ցաւին, կարօտին, կը բեւեռէ չոր վերջակէտ մը. «Կ'անցնի»:

Ան չի գիտեր սակայն արեւելեան առածը որ կ'ըսէ. «Քաղցր ձայն մը միայն անմահ է այս կամարին տակ»: Ու այսօր կը բաւէ որ կոխեմ գործիքիս կոճակին, լսելու համար այդ ձայնը.

«Լռեց: Ամպերը եկան...»:

Ջրանկար (27×31) – 1984

ԹՂԹԵՂԷՆ ԵՐԱՆԳԱՊՆԱԿ

ROUPEN
AQUARELLES

Galerie Colette Bletel,
Décembre 1985.

Գրեց՝
ՄԱՐԿ ՆՇԱՆԵԱՆ

Նոյեմբեր 28–էն մինչեւ Դեկտեմբեր 21՝ Ռուբէն Նաճառեան իր ջրաներկերը կը ցուցադրէր Քոլէթ Պլէթել կալըրիին մէջ, Փարիզ, Շերշ–Միտի փողոցը: Ցուցահանդէսին առիթով է որ կը գրուին այս տողերը:

Փարիզի մէջ անկէ առաջ՝ Ռուբէն խմբային ելոյթներ ունեցած էր, ի միջի այլոց՝ երբ «Ակ» խմբաւորումը, որուն մաս կը կազմէր ինք, ցուցահանդէս մը տուաւ, ի հարկէ հաւաքական ցուցահանդէս մը, Բարեգործականի սրահներուն մէջ, 1983ի վերջաւորութեան: Այդ առիթով՝ Միտք եւ Արուեստը էջ մը նուիրած էր յիշեալ խմբաւորումին (1): Անկէ պիտի օգտուիմ անդրադառնալու համար պահ մը, ներածական նկատողութեամբ մը, նկարիչներու խմբաւորման ընդհանուր երեւոյթին: Խմբաւորումներու գոյութիւնը նկարչութեան մարզին մէջ գլխաւոր յատկանիշն է դարասկիզբի շրջանին: Խմբաւորումներ այդտեղ կը կազմուէին ու կը կազմալուծուէին տարազի մը ու տեսաբանութեան մը շուրջ: Ատոր պատճառը հասկնալի է, երբ նկարիչը նոր կը դադրէր իր ինքնութեան եւ կազմաւորման ըսկըզբնաւորութիւնը կաճառի մը կամ դըպրոցի մը մէջ գտնելէ, ու կը փնտռէր հետեւաբար հաւաքական խարսխումի նոր ձեւեր: Բայց անկէ անդին՝ խմբաւորումներու գոյութիւնը, որ ամբողջովին ժամանակակից երեւոյթ մըն է, կը բացատրուի անով, որ նկարչութեան տեսաբանութիւնը հետզհետէ գերակշիռ կարեւորութիւն կը ստանար: Տեսաբանութեան մը հիման վրայ կը խմբուէին ու կը բաժնուէին արուեստագէտները: Տեսաբանութեան սա մուտքն է կիրառումի մարզէն ներս, որ կը յատկանշէ արդիական արուեստի ծնունդը, մասնաւորաբար՝ նկարչութեան պարագային: Տպաւորապաշտներէն ի վեր՝ նկարիչներու նայուածքը նկարչութեան վրայ դադրած է «միամիտ» ըլլալէ, ու նկարչութեան արհեստեան աւանդութիւնը սկսած է այդտեղ՝ հարցադրումի ենթարկուիլ: Ինչ որ կը նշանակէ, թէ այդ թուականէն սկսեալ՝ նկարիչներուն կողմէ զուտ նկարչական տեսաբանութիւն մը կը փնտռուի, եւ ուրեմն՝ զուտ նկարչական տեսողութիւն մը: Խմբաւորումներու ծնունդն ու որ հիմնուած է մեր գաղափարներու մերձակցութեան եւ ոչ թէ նկարչական որոշ ոճի մը վրայ՝ կիրարկուած խումբի անդամներուն կողմէ» (2): Խմբողը՝ հոս՝ արտանկարչական դրդում մըն է բացայայտ կերպով: Մէկ խօսքով՝ Սփիւռքի մէջ հայ արուեստագէտի գոյութեան հարցն է: Այդ հարցը կը խոստովանիմ որ իմ հասողութենէս անդին կ'իյնայ:

Բայց ուզեցի ցոյց տալ, որ տուեալ հարցը անդին կ'իյնայ նաեւ զուտ նկարչական մտահոգութիւններէն: Այդ է, մահը կը նշէր նկարչական տեսաբանութեան ու տեսողութեան ձգտումը՝ դէպի ինքնիշխան, «ինքնավար» (օրինա)վիճակ մը: Խմբող տարրը «գաղափար»ն էր թերեւս, բայց խմբումին բուն դրդապատճառը՝ զուտ նկարչական «գաղափար»ի մը հետապնդումը: Մինչդեռ «Ակ» խմբաւորումը իր հանգանակաձեւ յայտարարութեան մէջ կը գրէ հետեւեալը. «Մեր խումբին կազմութեան մէջ գոյութիւն ունի հասարակաց առաջնակարգ կէտ մը, որ կ'ըսէ Ռուբէն Նաճառեան հարցազրոյցի մը մէջ. «Հայ նկարիչի մը գործը կրնայ զանազանուիլ ընդհանուր նկարչութեան մէջ, բայց ինծի համար գոնէ, շատ դժուար է ճշդել զայն զատորոշող եզրերը» (3):

Ինչո՞ւ այն ատեն՝ այսքան երկար յառաջաբան մը խմբաւորումի հարցին շուրջ: Որովհետեւ բացատրել պէտք էր, որ այսօր՝ Ռուբէն իր նոր ու անձնական ցուցահանդէսով՝ իր նկարչական անհատականութեամբ է որ կու գայ երեւան: Ինքնահաստատ քայլ մըն է կատարուածը. էականը նկարչութիւնն է, մնացեալը երկրորդական է: Բայց երկրորդ պատճառ մըն ալ կայ: Նկարչութիւնը ընդհանրապէս՝ մարտահրաւէր մըն է, «խօսք»ին ուղղուած: Ինչպէ՞ս կարելի է խօսիլ նկարչութեան մասին: Վերանորոգ մտատանջութիւն մըն է այս՝ «խօսող»ին համար: Ինչպէ՞ս կարելի է խօսիլ, երբ ամէն խօսք նկարչութենէն դուրս կը սահի, այլ մարզերու եւ այլ մտահոգութիւններու մէջ կը գտնէ իր հիմնաւորումը՝ ընկերային, հաւաքական թէ «ենթակայական»: Քանի որ պարզաբանումի «ենթակայական» կերպն ալ ի վերջոյ՝ արտանկարչական է: Ինչպէ՞ս խօսիլ նկարչութեան մասին: Պատմական գիտելիքներո՞ւ ապաւինելով, թեքնիք հարցե՞ր հետապնդելով – ինչ որ ամէնէն խելամիտը պիտի ըլլար, տպաւորութիւննե՞ր արձանագրելով – ինչ որ ամէնէն սովորական փարմունքն է: Կամ ալ՝ նկարիչներու ըսածի՞ն վստահելով, երբ գիտենք թէ նկարիչը որ կը սկսի խօսիլ՝ նոյն դժուարութեան, նոյն անկարելիութեան մատնուած է ինքն ալ, նոյն տատանումին, աւելի վտանգաւոր ձեւով մը թերեւս: Եւ սակայն պէտք է խօսիլ: Ինչ որ չի նշանակեր ենթակայական ապրումներ արտաբերել, անհատական ու անհատապաշտ ընազանցութիւն մը միամտաբար վերարտադրել, տպաւորութիւններու շարք մը հրամցնել, տեսնուածը խօսքի թարգմանել: Պէտք է խօսիլ, նկարչութեան գլխաւոր հրամայականն է թերեւս, որովհետեւ նկարչութիւնը նայուածքին ուղղուելով՝ պարապ մը կը ստեղծէ խօսքին մէջ: Այս պատճառով իսկ՝ հոս կատարածս տեղեկատուական կամ նկարագրական գեկուցում մը չէր կրնար ըլլալ, այդ կէտը գոնէ յստակ է: Խօսիլ, այսինքն նաեւ թափառիլ տուեալ մը նկարչութեան մը շուրջ, ամէն նկարչութեան շուրջ: Փորձել հաւասարիլ անոր գործած տպաւորութեան:

Մասնաւանդուած դժուարութիւնն ու անկարելիութիւնը ա՛լ աւելի բացայայտ է Ռուբէնի նկարչութեան պարագային, որովհետեւ ան թէեւ կերպարանաւոր նկարչութիւն է, այսուհանդերձ բացարձակապէս զուրկ է «գրական» պատկերացումներէ, որոնց շուրջ կարելի ըլլար ճառել: Այդ իմաստով՝ զուտ նկարչութիւն: Եւ զուտ առաջին հերթին՝ որովհետեւ Ռուբէնի կիրքը գոյնն է:

×

Փարիզի այս ցուցահանդէսը Ռուբէն Նաճառեանի առաջին անձնական ցուցահանդէսը չէր. անկէ առաջ անձնական ցուցահանդէս մը տուած էր ան Մատրիտի մէջ 1981–ին, ու անոր «նիւթ»ին մասին ինքը կ'ըսէ հետեւեալը՝ «կ'ուզէի, նկարչութեան ընդմէջէն, տալ ներքին լռութիւնը, ներքին առանձնութիւնը...: Երաժիշտներ կան, որոնք փորձած են ոչ թէ առանձնանալ, այլ զատուիլ, ինքնամփոփուիլ, ուզած են լռել: Տարբեր բաներ են: Առանձնութիւնը, մեկուսացումը հըպարտ կեցուածք է առհասարակ, իսկ ինքզինք զատել, ամփոփուելու, խորանալու պէս ներսուզուիլ՝ լուսաւոր կեցուածք, տեսակ մը երանութիւն» (4): Լուսաւոր կեցուածք, տեսակ մը երանութիւն, այդ բառերը, իրմէ փոխ կ'առնեմ յատկանշելու համար իր նկարչութեան ընդհանուր ձգտումը, որ բացայայտ է նոր ցուցահանդէսին մէջ: Լոյսը խորհրդաւոր տարր մըն է, որովհետեւ չի պատկերացուիր ան, այլ պատկերը կարելի կը դարձնէ. չի տեսնուիր ան, այլ ինչ որ տեսանելի է՝ տեսանելի կը դարձնէ: Ինչպէ՞ս խօսիլ նկարչութեան մասին, երբ նկարչութիւնը պարապ մը կը ստեղծէ խօսքին մէջ, ինչպէ՞ս «պատկերել» լոյսը, երբ լոյսը կը նախորդէ ամէն պատկեր եւ ամէն պատկերացում: Նոյն հարցումն է թերեւս, երկու տարբեր ձեւերով դրուած:

(Շար.ը Դ. էջ)

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԵՏԵՒԷՆ

- Նատի՜ն... Նատի՜ն...

Ամէն առաւօտ, մինչեւ երկրորդ յարկ երկարող մանկական կանչ եւ միշտ նոյն պատասխանը.

- Վայրկեա՛ն մը... կու գա՛մ:

Աստիճանները որոտացնող կօշիկներու վազքը կը հաստատէ իրօք թէ՝ վայրկեան մը ետք վար կ'իջնէ աղջնակը, կը բռնէ տղեկի ձեռքէն ու վազքը կը շարունակուի միասին:

«Խմէ՛». «ա՛լ չեմ ուզեր» կաթին առջեւ մղուող կռիւով կորսուած ժամանակը պիտի շահուի վազքի արագութեամբ:

Գիրք ունին պայուսակներու մէջ. թուղթ ու գունաւոր մատիտներ: Հեգել պիտի սկսին. թուանշաններ պիտի սորվին: Ծառ ու նապաստակ պիտի գծեն: Մազեր պիտի քաշեն. գոգնոց պիտի պատռեն: Պիտի խնդան. պիտի լան: Զէրօներու պիտի արժանանան, բայց պիտի սորվին... պիտի սորվին անցեալ ու ներկայ. Թագաւորներու անուն. Նախագահներու կենսագրութիւն. Ճերմակներու ու սեւերու տարբերութիւն. Թուաբանական կանոններ. ազգային հպարտութիւն:

Կեանքը պայմանաւորուած է ա՛յդ օրէնքներով. յարաբերութիւնները ա՛յդ լծակներով կը հաստատուին. երկրագունդը կը թուալ նո՛յն կանոններու գիտութեամբ:

Ուրեմն՝ պէտք է վազել. տքնիլ. սորվիլ. մշակուիլ, որպէսզի վազը դադրին վազելէ, տառապանքէ եւ ապրին խոհուն մարդոց՝ խաղաղ ու երջանիկ կեանք...:

Այդպէս կը հաւատացնեն ծնողքները: Բարոյախօսներ ալ կը հաստատեն ու երախան կը հաւատայ իմաստուն խօսքերու, ինչպէս պիտի հաւատար ուրուականներու ու առասպելներու:

×

- Նատի՜ն... Նատի՜ն...

Վերջ գտած են կանչերը: Քսան տարի է անցեր: Մեծցած են աղջիկն ու տղան: Իրարու ձեռքերը օրօրելէն դպրոց վազող Արման եւ Նատին, հիմա իրարու մէջքերը կ'օղակեն՝ կաղնիի բունին փաթթուած բաղեղի նման:

Կ'ապրին միասին՝ նախնական սարքաւորումով սենեակի մը շրջագիծին մէջ: Կօշիկ ու գուլպայ իրար խառնուած, տափատ ու փէշ վրայ վրայ գրկած, բարձ ու սաւան իրար պլլուած:

Արման եւ Նատին շաբաթներ ու ամիսներ հնչեցուցած էին պաշտօնատուներու, գրասենեակներու, առեւտրական ձեռնարկներու զանգակները: Շրջագայած՝ ոստայնի պէս հիւսուած, ծանօթ ու անծանօթ փողոցներ: Դիմած՝ անհատնում, անսպառ հասցէներու: Պըլվէ, պաչօ, մեթրիզ կանգ առած էին Սամառիթէնի վաճառորդի եւ սրճարանի սպասարկուի պաշտօններու առջեւ:

Ա՛յս է եղեր աւետուած «խաղաղ ու երջանիկ ապրիլը»: Մինչդեռ, ամէն ոք կը խօսէր միայն դժուարութիւններու, պայքարներու, տագնապի, մղձաւանջի, անյուսութեան, մահուան մասին: Ցերիրածոյ հէքեաթ էր ուրեմն պատմուածը. երեւակայութեան արտադրութիւն՝ Սանտրիօն, Փօ տ'ան, Շա պօթէ: Դպրոցը սորվեցուցած էր բացասականը, ցնորականը եւ ո՛չ թէ դրականը: Չէ՛ր ուսուցած թէ՝ ինչո՛ւ կային կուշտեր ու անօթիներ. ինչո՛ւ ցոյցեր կը կատարուին, գլուխներ կը ջարդուին. պատերազմներ տեղի կ'ունենան: Ի՛նչ կը նշանակէր յառաջդիմական կամ ի՛նչն էր անոր հակիմաստը:

Մշակոյթի կաճառները ինտէքսի մէջ առած, արգիլած էին «վտանգաւոր գիտութեան» ուսուցումը:

Արման խեղկատակութիւն, մարդկային կատակերգութիւն կ'որակէր անօրինուած սարքաւորումը, մինչ ճակատագրապաշտ Նատին, գոհ էր եղածովն իսկ:

- Երկնային մանանան չէ՛ անտեսած մեզ...:

Արման կը զայրանար կնոջ դիւրահաճութեան ու յիմարներու տեղ կը դնէր անհատներու անյաջողութիւնը «բախտի» ու «ճակատագրի» կապող թեթեւամիտները: Ճակատագիրն ու բախտը կը տանէին զինք «վտանգաւոր գիտութեան» ուսման պակասին: Կը սերտէր նոր գիտելիքներ. նոր դպրոցի տեսութիւններ, կ'աղար, սուզակէ կ'անցընէր եւ կը դնէր Նատինի բերնին մէջ, բայց ան կը դժուարանար մարսել եւ կ'ըսէր.

- Ապրուելիքը կեանք մըն է, սիրելիս: Ինչո՞ւ կ'ուզես ա՛լ աւելի բարդացնել երեւոյթները: Առաքինութիւն եւ խոհեմութիւն կը դիմագրեն դժուարութեանց:

Բարոյախօսի ստեղծած այդ բառերը ե՛ւ ծիծաղը կը շարժէին, ե՛ւ կը ջղայնացնէին Արմանը:

- Անոնց ամբողջ բովանդակութիւնը ենթարկուելու յորդորանք են միայն: Հլու հպատակ՝ հրամաններու: Զարթուցիչը խոհե՞մ է, երբ կը ստիպէ քեզ, քնատ ու յոգնած ոտքի կանգնիլ շապիկ ու վարտիկ ծախելու, երբ դուն զանոնք գնելու իսկ կարողութիւն չունիս:

- Ես առանց վարտիկի չեմ պտըտիր, կը խնդար Նատին, ծիծաղեցնելով ամուսինն ալ:

Խնդուք, ծիծաղ, ժպիտ ներքին հըրճուանքի ցոլացումներ չեն: Դէմքդ խաղ մը. կեղծիքի ու սուտի սքօղում: Գործատիրոջ ժպիտ. վաճառորդի ժպիտ. ապրանք վաճառելու կեղծիք. հաճելի երեւալու խարկանք:

Սուտի ու խաբեբայութեան կախարդանք մըն է ստեղծուած ու ամէն ոք կ'ապրի հմայական այդ կախարդանքին ներքեւ՝ կուլ տալով անոր կաթիլները, սուրճի կամ ալքոլի վայելքով:

«Վտանգաւոր գիտութիւն», «վազել՝ չըվազելու համար», «խոհեմութիւն», «առաքինութիւն», «ճակատագիր», «բախտ»: Սուտերու հիւսք. իրար շղկապուած օղակներու խաբեբայութեանց շղթայ: Հեռաւոր ժամանակներու մէջ կռանուած խարդախութիւն:

Խարդախութիւնը կը սկսի մօր կաթին հետ: Խարկանք է ծծիկը. խարկանք՝ խաղալիկները: Խաբեբայ լակոտներ չե՞ն ընկերները, ուսուցիչները, տնօրէնները, թերթերը, գիրքերը՝ գունաւոր կամ անգոյն կողքերով, խորհրդածութիւններու գրաւած տարածքով:

- Խոհեմութիւնը, անուշիկս, ուրիշներու հաշւոյն բանող լեզուամեքենայ է. նահապետական առոգանութիւն՝ պարզամիտներու սահմանուած:

Նատին կը զարմանար թէ ամուսինը ո՞ւր եւ ե՞րբ կրցած էր ա՛յդքան չուսուցուած գիտութիւն ամբարել: Դիւրութեամբ կը բացատրէր ան քաղաքական բարդութիւններու իմաստը. կը լուծէր կնճռոտ ընկերային «գաղտնիքներ»: Կարծես ամուսնոյն հանդէպ ունեցած հիացումը աւելի խորացնելու համար, կը դիմէր հակափաստերու: Կը վիճէին, կը գրկուէին եւ երբ իրարու ըսելիք ու ընելիք չունենային, գիշերուան չէին սպասեր իրարու եռանդը փոխադրելու՝ զիրար փնտռող մարմիններու միաձուլումի կատարելութեան, ու սենեակը կը լեցուէր՝ թէյամանի եռացող ջուրի սուլոցներով, ճնշահեղձ եղող կուրծքերու յաւիտենապէս կրկնուող երգի հնչիւններով.

- Կը սիրեմ քեզ...

×

- Թաթերը վա՛ր... նեղացաւ Նատին: Սամառիթէնի ապրանք չէ՛ մարմինս:

Երեւի, վերակացուն, յաճախորդներու ցանցառութեան սպասած էր աղջկան յետոյքը ափերուն մէջ ճզմելու:

- Սամառիթէնի մետաքսէն աւելի մետաքսային է այս ապրանքը, յամառեցաւ մարդը, շոյանքը բարձրացնելով անոր կուրծքը:

Կուշտը խթանուած անասունի նման փրփրեցաւ աղջիկը եւ կոպիտ հարուածով մը հեռացուց հսկիչին բազուկը:

- Լաւ կ'ընես եթէ ակնոց գործածես. շիլ է տեսողութիւնդ... Ապրանքի նմանութիւն չունի այդ մարմինը:

Թունաւոր ծաղկի վրայ թառած էր մեղուն. մեղր քաղելիք ծաղիկը այս չէր...:

- Յետամնաց գիւղացիի վարմունք ունիս: Իրա՛ւ որ, մօտեռն աղջիկ չես, Նատի՛ն:

Եւ բոլորովին անտարբեր հեռացաւ, քիչ մըն ալ հսկելու ուրիշ վաճառորդներու աշխուժութեան, տարբեր յետոյքներու...:

Մօտէ՞ռն ըլլալ... խուրացնել փորի եւ հակափորի մատուցման ազատական գաղափարախօսութիւն: Ընդունիլ՝ առաջարկուած բաժակը. չմերժել՝ պնակ մը կերակուրը: Գտնուիլ՝ կնամեծարութեան տըրամադրութեան տակ: Հրամցնել՝ շըրթունքները: Պատրաստ ըլլալ տափանքի կոչին:

Նատին, փոքր հասակէն սորված էր մօտէռն ըլլալու նշանակութիւնը: Ստեղծել վէճ ու կռիւ վերակացուի եւ իր կնոջ միջեւ. թշնամացնել զանոնք իրարու. խանգարել զաւակներու ու ընտանեկան անդորրութիւնը: Անջրպետ բանալ Նատինի եւ Արմանի միջեւ. արհամարհել սէր եւ զգացում. հռչակել անհատի անկախութիւն. թքնել ամուսնի երեսին եւ պոռնըկանալ, պոռնկացնել... քաղաքակրթական նոր սկզբունքներ. ձեւուած կերպաս՝ անասուններու բնական վարմունքի վրայ:

Ա՛յդքան քաղաքակրթուած չէր Նատին: Կը նախընտրէր յետամնաց գիւղացի ըլլալ եւ ապրիլ Արմանի բազուկներուն մէջ, քան փէշը յանձնել՝ փչող առաջին հովի քմայքին:

Սամառիթէն, Փռէնթան, Կալըրիներ վաճառատուներ չեն միայն: Գուլպայ, կերպաս, մետաքս, պնակ, շերեփ, արտաքնոցի թուղթ ու տաշտ ծախող շուկաներ չեն միայն. այլեւ կուրծքերու, սրունքներու, յետոյքներու ցուցահանդէս: Ճեմելու, հիանալու, աչքեր յագեցնելու վայր: Ժամանակ վատնելու հանրային գրօսայգի: Գողութիւն զարգացնելու դըպրոց: Հսկիչներու ձանձրոյթը հաճոյքի վերածելու հանդիսասրահ:

Հանդիսասրահի դիմանկար, ցուցադըրութեան դրուած առարկայ ըլլար կարծես Նատին, որ ամէն ոք իրաւունք ունէր դպչելու, շոյելու, գնելու...:

Անընական էր արգելք հանդիսանալ այդ գործառնութեան եւ Նատին իրաւունք չունէր նեղանալու: Առաջին անգամ չէ՛, որ կը շօշափուէր իր մարմինը: Զինք լըւալու, լոգցնելու, հագցնելու պատրուակին տակ, մայրը տեւապէս շոյած էր մարմինը: Դպրոցի լակոտները ստեղծած էին կամիթի, ճմրթկումի դրութիւն՝ մարմին շոյելու նպատակով: Արման ալ անհաշիւ դրամ չէ՞ր ծախսած զինք զգուելու համար: Բայց հիմա, կերպասի տոկունութիւն հաստատելու ձեւով կը վարուէին իրեն հետ. խաղողի համը նայելու պէս, հատիկ մը բերան տանելով խածնել կը փորձէին...:

Շունի հօտառութեամբ, բայց քծնող ու յարձակող կատու մըն է արուն: Իր շուրջը գտնուող իւրաքանչիւր առարկայ իր սեփականութիւնը կը կարծէ: Կը հըջէ ուզած տեղը. կը նետուի բազմոցին. ուզած պահուն կը գգուէ կամ կը յանձնուի էգի գգուանքին: Թաթերուն մէջ կը խաղցընէ ճախարակ, գնդակ, քուրջի կտոր: Կը նետուի կնոջ բազուկներուն կամ կուրծքին վրայ:

Նատինի միջադէպը կատակ մըն էր լոկ. չա՛տ հասարակ կատակ՝ հսկողին վարմունքը: Բայց ուրկէ՞ ստացած էր այդ համարձակութիւնը. ո՞վ տուած էր յետոյք ճմրթկելու արտօնութիւնը: Մեծաւոր եղած ըլլալու յանդգնութիւ՞նը թէ սրիկայի սրիկայ ախորժակը:

Արման իրաւունք չունէ՞ր երբ կ'ըսէր թէ «մարդ էակը անհատականութիւնը կը շփոթէ բռնութեան հետ»:

×

Արման դեղարան կը հոտէր: Շապիկը արիւնով ներկուած. թեւին մէկը փաթթուած:

Նատին սարսափով, տեսած էր ամուսինը, երբ ան վերարկուն հանած, տեղաւորուած էր աթոռին:

- Կռուեցա՞ր:

- Ճակատամարտէ կը վերադառնամ...:

– Պատահածը ի՞նչ է:

- Պատահականութիւն...:

- Պատահականութիւնը անուն ունի՞:

- Անխուսափելիութիւն... ո՛ւր ալ գտնուիս, միջամտել իսկ չուզես, պատահածը կու գայ, կը գտնէ քեզ:

Ցաւի ու տառապանքի կծկում չունէր ըսած պահուն, այլ դժգոհութիւն, բարկութիւն, բողոք եւ Նատինի կը թուէր թէ՝ ամուսինը կ'ակնարկէ ի՛ր միջադէպին. կը պաշտպանէր ի՛ր դատը: Ինք, վաճառորդի հասարակ ժպիտ անգամ չէր շնորհած հսկիչին, սակայն «պատահած»էն չէր խուսափած: Եւ ահա՛, Արման «անխուսափելի պատահականութեան» իրողութիւն մը մէջտեղ կը հանէր:

- Յետո՞յ...

«Յետոյ»ն այն էր որ՝ ճաշած պահուն, գաւաթներու առջեւ կատակող երիտասարդներէն մին տապալած էր իր վրայ՝ տապալելով սեղանն ու զինք, պնակներն ու շիշը: Փշրուած ապակիներ վիրաւորած էին թեւը, բայց ցաւի ճիչ արձակողը ինք չէր: Անկարելի է ըսել թէ՝ ի՛նչպէս ձեռքի պատառաքաղը մխրճած էր իր վըրայ ինկող երիտասարդին վիզը:

«Յետոյ»ն այն էր, որ շուտով փոխադրուած էին դրացի գլինիքը: Ինք՝ խընամուելէ ետք, վերադարձած էր գործին: Լուր չունէր միւսէն:

Նատին հանդարտեցաւ: Մակերեսային էր Արմանի վէրքը եւ յանցաւոր չկար:

- Յանցաւորը զուարճութիւնն է. ապո՛ւշ կատակը. չարժո՛ւմը. հրմշտո՛ւքը. ճախաւերութի՛ւնը:

Իւրաքանչիւր բառ ծաղրանքով ու արհամարհանքով դուրս կը շպրտուէր՝ եղանակի մը երկարող խազերով: Աշխարհի վրայ շիւղ ձգելու տեղ չէ մնացած՝ պայթուցիկներու ու լուցկիի արտադրութեան եռանդէն, երկինքի բոլոր աստղերը վար թափելու եւ ափօքալիփս ստեղծելու տենդագին ջերմէ բռնուած են տգէտ եւ անբան գիտնականներ, մարդը՝ խելագարի խնդուքով կը խայտայ: Համաճարա՛կ խեղկատակութիւն: Խնջոյք ու արբեցում. կատակ ու ծիծաղ. հարսանիք ու կենաց. սեռ ու պոռնկացում. ամենապէտի յաւակնութիւն. Մերսետէսի ամբարտաւանութիւն:

Ցաւագարութեան միքրոպ մը կը հըջէ ուղեղներու մէջ. արագավազութեան միքրոպ. ճիշդ ինչպէս՝ մանկութիւնը կը վազէ երիտասարդութեան ետեւէն. երիտասարդութիւնը՝ ծերութեան ետեւէն. ծերութիւնը՝ մահուան ետեւէն. մահը՝ ժամանակի ետեւէն, մարդն ալ կը վազէ այդ բոլորին ետեւէն:

Վազք՝ դէպի դրամ. վազք՝ զօրաւոր կամ զօրավար նշանակուելու. վազք՝ քաղաքագլուխ, խորհրդական ընտրուելու. վազք՝ երեսփոխան, նախարար, նախագահ ըլլալու:

Թշուառական մահ. անմիտ մարդ. չեն գիտեր որ ժամանակ գոյութիւն չունի: Կ'անգիտանան որ արեւը կը ստեղծէ ժամանակի հասկացողութիւն: Ցերեկն ու գիշերը կու տան ժամանակի հոտառութիւն: Տարուան եղանակները կը վերածուին ժամանակ բացատրութեան, եւ խենթի պէս կը վազեն անգոյ ունայնութեան ետեւէն:

- Աշխարհի ծանրութիւնը քու վրա՞յ բեռցուած է: Դո՞ւն պիտի յեղաշրջես մըտայնութիւնները: Ո՛չ կախարդ ես, ո՛չ Կոլոմպոս: Ապրէ՛ քեզի սահմանուած կեանքը:

- Կ'ուզես որ խխունջի՞ վերածուինք, երբ իմացականութիւն ունինք եւ պոռալու ձայն:

Ինքն ալ վազեց ժողովի ու ցոյցի. տեսաւ ընկեր ու ժողովուրդ. բան չփոխուեցաւ: Վիճելով, սիրելով, պնակ լուալով ապրեցաւ իր կեանքը Նատինի ըսածին պէս, մինչեւ որ արգանդէ եկած, կինը գընաց հողի արգանդ եւ ինք՝ լուռ, միայնակ, յուսահատ՝ փոթորիկի յանձնուած շիւղ:

Խռովայոյզ տենչեր, խաւարի մէջ երերտըկող տեսիլքներ, երդիքէ կախուած երազներ սառուցակոյտերու պէս մնացին քարացած:

×

Մաշած, սպառած մարմին մը կը տքայ հանրային պարտէզի նստարանին վրայ: Դողդոջուն ձեռքերու մէջ, ծխամորճը կը մխայ տարիներու հեւքը: Թռիչներ, ծառեր, արեւ ու շուք կ'օրօրուին աչքերուն առջեւ: Մօր դիմաստուերներ հակած են փոքրիկ կառքերու մէջ ննջող մանկիկներու վրայ: Ուրիշ մանկիկներ՝ աւազի մէջ տապլտկած: Փափաճօլորիկը երկինք կը բարձրանայ, երկիր կ'իջնէ: Սահնակի գագաթը կը մագլցին ու կը գահավիժին յանկարծ՝ իրարու ետեւէ:

Քասքէթին տակէն, Արմանի մանկական ամբողջ աշխարհն է որ կը պարզուի: Ե՞րբ էր այդ. տա՞սը, քսա՞ն, հարիւ՞ր տարի առաջ: Հա՛, կը յիշէր... կա՛ր Նատինը. իր ձեռքէն չբաժնուող չարաճճի աղջիկը: Կայի՛ն կռուազան ընկերները. Նախանձոտ Ժիւլին. ամբարտաւան Ժանը: Կա՛ր նաեւ միւս Նատինը՝ գրաւիչ դիցուհին. մահիճը արբեցնող, կեանքը երանգաւորող կինը. խոհանոցի ծառան. իր մարմնի մէկ մասնիկը: Կային նաեւ միւս ընկերները՝ ցոյցի ու պայքարի հաւատարիմները գաղափարի ու իտէալներու հաւատացողներու խումբը: Ո՞ւր են. ի՞նչ եղան այդ բո-

Fonds A.R.A.M

Ո՞ՒՐ Է ՏԷՐԵԱՆ

Ո՞ւր է Տէրեան. իր աշխարհը քաղա՞քն է, թէ գիւղը: Տարօրինակ կրնայ թուիլ նման պարզ հարցադրում մը՝ բանաստեղծի ծննդեան հարիւրամեակին, իր մահէն ամբողջ վաթսուներհինգ տարիներ ետք: Սակայն երկու պատասխաններ կը ներկայանան: «Տէրեանը քաղաքային բանաստեղծ է». «ոչ, հայրենի գիւղն է իր աշխարհը»: Ընդունուած են ու տարածուած՝ այս երկու հակադիր կարծիքները: Արդ, առաջին, ինչպէ՞ս գոյառած է իւրաքանչիւր կարծիք, եւ երկրորդ, ո՞ւր կը գտնուի վճռը:

Առաջին պատասխանը ներկայացուցինք որպէս հաստատում մը, իսկ երկրորդը՝ որպէս ժխտումը այս հաստատման, որովհետեւ այդպէս եղած է իրենց թէ՛ կարգն ու թէ՛ ձեւը: Երկար ժամանակ Տէրեանի քաղաքի բանաստեղծ ըլլալը չփաստուած ճշմարտութիւն մըն էր, որ յետոյ ժխտուեցաւ «փաստ»երով:

.

փնտռենք այն եղբերը որոնք թերեւս յանգեցան առաջին կարծիքին: 1908-ին հրատարակած իր «Մթնշաղի Անուրջներ» հատորով, բանաստեղծը կը ներկայանար լեզուով մը, զտուած այն բոլոր տարբերէն որ կը դերիշխէին Յովհաննէս Թումանեանի լեզուին մէջ: Ժողովրդական, բարբառային տարրերու բացառումով, գրական հայերէնն էր որ կը յայտնուէր, «քաղաքակիրթ» հայերէնը, եւ, իմաստի ճզճզմամբ, «քաղաք»ի հայերէնը: Առաջին այս երգըին ապագային կը միանար երկրորդ մը. բանաստեղծը իր կեանքի մեծամասնութիւնը անցուցած է քաղաքներու մէջ՝ Մոսկուա, Թիֆլիս, Պաքու...: Առաջին եզրը թերի տրամաբանութիւն մըն է, իսկ երկրորդը՝ վրիպում մը, որովհետեւ փաստերը, եթէ կան, պէտք է տրամադրէ ինքը՝ բանաստեղծութիւնը:

Սակայն «փաստ»երը կը ներկայացուին հակադրուող խումբին կողմէ: Քաղաքը միայն քանի մը քերթուածներու մէջ կը ներկայանայ, մինչ գիւղական բնանկարը, այլեւայլ իր մանրամասնութիւններով՝ բազմաթիւ: Իսկ այդ քանի մը քերթուածները բնաւ չեն յայտներ բանաստեղծին սէրը:

«Քաղաք» վերնագրուած երկու քերթուածներու մէջ բացայայտ է ատելութիւնն ու պժգանքը.

Ձեր շէնդ շէնքերի ծանրութեամբ
 սրտմաշուկ,
Ձեր ահեղ բերդերի համրութեամբ
 վերամբարձ,
Քաղաքնե՛ր, ձեր մէջ կայ դժոխքի մի
 շշուկ,
Քաղաքնե՛ր, ձեր բանտից արդեօք կա՞յ
 վերադարձ:

իսկ երկրորդին մէջ իր իսկ անկումն է որ կը պատրաստէ քաղաքը.

. . . Քո դղեակներում
Ուր օրգիաների կոշմարն է խօսում,
Քո խննոյքների լպիրշ ճառոսում –
Ալ-ուրուականն իր դաշոյնն է սրում:

«Ձմռան Գիշեր» քերթուածին մէջ, քաղաքը կը կամազրկէ, կը մտազրկէ բանաստեղծը ու կը մղէ գայն աննպատակ քալելու.

Երկար, անդադար մայթերն եմ
 մաշում.
Շրջում եմ անվերջ, երբեք չեմ
 յոգնում,
Ոչինչ չեմ յիշում, ոչինչ չեմ յիշում:

Հոգիին ամլացումը գրեթէ բացարձակ է. կարելի է լալ միայն.

Ես լուռ անցնում եմ փողոցից փողոց
Ու մեղմ լալիս եմ ցուրտ մշուշի մէջ:

Նման ամլացումէ մը բանաստեղծը կրնայ փրկուիլ իր երեւակայութեան ուժով: «Թափառական» քերթուածին մէջ, որ «Ձմռան Գիշեր»ին շարունակութիւնն է, կամ սկիզբը, կը կարդանք.

Նորից կը թողնեմ քաղաքն աղմկոտ
Ու ճամբայ կ'ընկնեմ յաւէտ միայնակ.
Անխօս կը մարի երեկոն աղոտ,
Կը պառկիմ դաշտում կանաչ ծառի
 տակ:

Քաղաքին պարտադրած պատերուն քանդումէն ետք, զգացումներու յորդառատ, անարգել բխումն է սպասելին, ու մինչ ներքինը կ'արտաբխի, արտաքինը կը հոսի ներս.

Հեռաւոր մարդոց ցաւերը կը զգամ,
Կարկաչող ջրի լացը կը լսեմ.
Հողը կը գրկեմ, ջերմ կը հեկեկամ,
Վառ աստղերի հետ անուշ կ'երազեմ:

Դաշտ, աղբիւր եւ աստղ, – այստեղ է բանաստեղծի փրկութիւնը: Եւ հակադրուող խումբը այժմ կրնայ ներկայացնել գիւղական բնապատկերներու երկար շարք մը:

Սակայն դժուար է փաստերով համոզում մը քանդել: Առաջին խումբը կը պատճառաբանէ. «Արտաքին երեւոյթները հակառակը կը ստորագծեն, սակայն, պէտք է ըլլայ թաքուն երակ մը, հիմնաթելը թերեւս համոզումիս, զոր պէտք է փնտռել ու գտնել»:

Վիճաբանութիւնը ծառայած է իր նպատակին: Յօղուածագիրը կը ձեռնարկէ հիմնաթելի բացայայտման:

.

Քնքուշաբոյր ծաղիկների թերթերում,
Լոյս դաշտերի խաղաղ ճիրհող
 ովկիանում,
Ու աստղազարդ, խորհրդաւոր
 գիշերում,
Ու ջրերի արծաթ-անձուն օրրանում:

Տէրեանի սիրած գիշերային աշխարհն է: Այստեղ կը հրջի իր աներեւոյթ սէրը, կը հմայէ, կը կանչէ ու կը լռէ:

Կը հետեւինք պատկերներուն եւ պատկերէ պատկեր անցումներուն: Անծայրածիր դաշտերու համայնապատկեր մըն է որ կրնայ աւարտիլ միայն երկինքով, երկինքով որ ջուրերու մէջ կը հայի: Դաշտերը «ովկիան» են որովհետեւ կ'երկարին հորիզոնէ հորիզոն: Այս ովկիանին հետ բաղդատած, ջուրերը լճակ կրնան ըլլալ միայն, կամ առու: Աստղազարդ երկինքը լոյս կու տայ «խաղաղ նիրհող», գրեթէ անշարժ դաշտերուն, կը ցոլանայ նաեւ ջուրերուն մէջ, որոնց շարժումը՝ ալիքումը, հոսքը, ճօճման պատրանքը կը ստեղծէ: «Օրրան», – այս վերջին բառը կ'ուղարկէ մեզ ետ, կը ճօճէ մեզ ետ, կրկին կը մօտենանք տողերուն: Սակայն «օրրան»ի յայտնութիւնը առաջնորդած է յայտնատեսութեան. պատկերները յաջորդաբար չեն երգեր իրենց մեղեդիները, եռաձայն երաժշտութիւն մըն է զոր կը նուագեն: Դաշտերը կը նիրհեն առուներէ հիւսուած օրրանին մէջ զոր աստղերը կ'օրօրեն:

«Դու Շրջում ես...» քերթուածին լայնածիր այս համայնապատկերը կարելի է իր ամբողջութեան մէջ ընկալել մեծ հեռաւորութենէ մը միայն: Այստեղ է որ կը դառնանք մեր մէջբերած քառեակի առաջին տողին: Եւ պէտք է մօտենանք, շատ մօտենանք, որպէսզի կարողանանք տեսնել «քնքուշաբոյր ծաղիկների թերթեր»ը:

Հետեւեալ հետաքրքրական երեւոյթը կը պարզուի: Ծաղիկներու թերթերուն խիստ սահմանափակ տեսադաշտը ակընթարթային արագութեամբ կ'ընդարձակուի, եւ բանաստեղծական ոսպնեակները կ'ընդգրկեն դաշտերու եւ երկնքի տիեզերական համայնապատկերը: Ինչո՞ւ այս մեծ անցումը. ի՞նչն է որ այս կերպով փանց կ'առնուի: կենցաղային հեռաւորութիւնը:

Նման անկումի մէկ ուրիշ օրինակ. «Էլեգիա»: Դարձեալ, բանաստեղծի սիրած աշխարհն է, այն գիշերը ուր կարելի է տեսնել.

Պարզ ջրի վրայ եղեգը հանդարտ
Անդորդոջ կանգնած էլ չի շշնջում.
Լոյն խոկում են երկինք, գետ ու արտ,
Ու ոչ մի շարժում, ու ոչ մի հնչիւն...

Այս անգամ, եղեգի մտերմութենէն է որ կը տարածուինք մինչեւ արտ ու երկինք:

Լռութիւնն է այստեղ նախընտրեալ: Լռութեան կը մասնակցի նոյնիսկ եղեգը՝ ապագայի սրինգը գեղեցկանուագ: Եւ անշարժութիւնն է նախընտրեալ, որ մահ չի թելադրեր սակայն, այլ՝ խոհ ու անդրադարձ: Բնութիւնն է, բնանկարն է որ կը խոկայ, իսկ անդրադարձը բանաստեղծէն է.

Ես կանգնած եմ լուռ, անչար է հոգիս,
Թախիծս խաղաղ անուրջի նման.
Էլ չեմ անիծում ցաւերը կեանքիս,
Էլ չեմ տրտնջում վիճակիցս ունայն...

Մէկ այլ օրինակ. «Շիրակի Դաշտերից»: Ոչինչ կայ այս քերթուածին մէջ Շիրակի դաշտերէն: Ոչ միայն վերբերուած չէ որեւէ բնորոշ տարր, այլեւ ընդհանրապէս չկայ որեւէ մանրամասնում: Ոչինչ կայ այս քերթուածին մէջ որեւէ դաշտէ:

Աստղերն են ժպտում լուսեղէն նազով,
Խաղաղ դաշտերը մութն է համբուրում,

եւ յետոյ

Մօտեցած երկնից աստղերը պայծառ
Ժպտում են խաղաղ քո աչքերի պէս...

Աստղ – աչք նմանութիւնը, աստղէ-աչք անցումը բանաստեղծական հնագոյն պատկերներէն է, հնագոյն հնարքներէն: Հետաքրքրականը այլ բան է այստեղ: Բանաստեղծը Շիրակի դաշտերուն մէջ է աստղերը ընկալած ժամանակ, եւ իր խօսքը կ'աւարտէ այսպէս.

– Իմ լքուած սրտի կարօտը անծայր
Ամէն ինչի մէջ որոնում է քեզ...

Սակայն ոչինչ կու տայ մեզ այս «ամէն ինչ»էն:

.

Անցումը արդէն իսկ զանցում մըն է: Անցումը կը մատնէ զանցումը: Այս վերջինը ընդհանուր երեւոյթ է սակայն Տէրեանի բանաստեղծութեան մէջ: Զանցումը կայ երբ նոյնիսկ չկայ զանցում: Օրինակ. «Սարի Ետեւում...».

Խորհրդաւոր է երկինքն երազուն.
Վարսաթափ ուռի, դողդոջուն եղեգ,
Արծաթ խօսքերով աղբիւրն է խօսում:

Այստեղ, բանաստեղծական ոսպնեակը երկինքէն կ'իջնէ մինչեւ հորիզոն, մինչեւ ուռի, կը մօտենայ եղեգին: Այս մօտեցման ընթացքին արծաթ մըն էր փայլփլած: Աղբիւրի ջուրն է, առուն, ուր եղեգը կը դողդղայ, որուն վրայ է հակած ուռին: Եւ այս պահուն է որ

– Սիրտս կարօտով կանչում է քեզ՝ ե՛կ:

Սակայն ան չի գար: Ու բանաստեղծին սիրտը կը մնայ «մենաւոր», որպէս «մոլորուած թռչուն»: Եւ իսկապէս, ո՞ւր է թռչուններու երամը:

.

Տէրեանական բնապատկերներու հիմնաթելը զանցումն է կենդանական աշխարհին: Քանի մանրամասնենք, աւելի տարօրինակ պիտի թուի այս իրողութիւնը: Տէրեանի դաշտերուն ու արտերուն մէջ չկան կովեր ու եզներ, ծառերուն վրայ չկան ճնճղուկներ, եւ դեռ չկան եղնիկներ՝ անտառներուն մէջ, չկան ագռաւներ՝ կապոյտին մէջ, չկան նոյնիսկ թիթեռնիկներ՝ ծաղիկներուն վրայ եւ ճպուռներ՝ եղեգնուտներուն մէջ: Եւ այս հիմնաթելն է թերեւս, թէեւ թաքուն, որ յանգած է առաջին կարծիքին: Գիւղը, գիւղաշխարհը մեր ենթագիտակիցին մէջ կը ներկայանայ ոչ միայն բնութեան պատկերներով, այլ՝ կենդանիներու ալ գոյութեամբ:

Իսկ ինչո՞ւ այս զանցումը: Որովհետեւ, բանաստեղծին ըմբռնումով, կենդանական կեանքին ներկայութեամբ պիտի խանգարուէր բնապատկերներուն ներգործութիւնը, պիտի խոտորէր ընթերցողին միտքը ու խզուէր կապը՝ իր եւ բանաստեղծութեան միջեւ:

Տէրեանական բնապատկերը քիչ կը «գործածուի», միշտ «գեղեցիկ» է, բայց մասնաւորաբար կը յատկանշուի իր ոգեշընչած յուզական մթնոլորտով: Բանաստեղծը կը դիտէ այդ, ու կը հրջի այդտեղ, բայց սերտ շփում մը չունի. իսկ գեղեցկութիւնը չի ընկալուիր որպէս զուտ գեղարուեստական արժէք, յուզական ալիքներն են որ կը հմակեն բանաստեղծը: Չկան բնութիւնը իրական դարձնող մանրամասնութիւններ. կան բնութիւնը ոգեկանացնող նրբութիւններ: Հետեւաբար, աւելի բնապատկեր, քան թէ բնութիւն:

.

Ձենք վերադառնար մեր նշած օրինակներուն: Բնապատկերի յուզական վերարձագանգներու մէկ ուրիշ օրինակ. «Կարօտ»: Բանաստեղծը, իր «անվերջ ճամբի տանջանքից յոգնած», պահ մը կ'երջանկանայ ննջելով «ոսկեղէն» արտին մէջ, սակայն երբ կ'արթննայ, ոսկին չքացած է, ու փոխարէնը

Մութ հեռաստանն էր դժկամ նայում ինձ:

Տեսարան – յուզական մթնոլորտ այս առընչութիւնը չեշտուած է ընդելուզեալ շարժումով: Իր նինջին մէջ մէկու մը տրտում կանչը լսելով, բանաստեղծը կ'արթննայ յեղակարծ, անսպասելի վայելքէն, իսկոյն անդրադառնալով որ միայն

Գիշերուայ հովն էր լալիս դաշտերում:

Բանաստեղծը կարօտ է մարդկային ձայնի, ընկերութեան, զի առանձին կ'ընթանայ իր կեանքի ճանապարհէն: Եւ իր լըսած կանչին «տրտում» բնոյթը ցոյց կու տայ որ կանչողն ալ կարօտ է մարդկային հոգեկցութեան, կարօտ է բանաստեղծին: Եւ այսպէս, երկու տենչերը կ'իրականան իրար մէջ: (Ոսկեղէն արտ – փափաքի իրականացում): Սակայն այս գաղափարը, գոյառման իսկ պահուն, կը ժխտէ, կ'ոչնչացնէ ինքզինքը, եւ բանաստեղծը կ'արթննայ իր մենակութեան: «Գիշերասոյզ, անկերպարան դաշտեր – հիասթափուում»: Յատկանշականօրէն, այդ մենակութիւնը կը ներկայանայ ընութեան մէկ բաղկացուցիչին՝ քարի կերպարանքով: Ամուլ քարի որ հակադրուած է բերքառատ արտին: Քարը իր բացասական ազդեցութիւնը կը սփռէ բանաստեղծի ներկային վրայ, իսկ ապագային

Մութ հեռաստանն էր դժկամ նայում ինձ:

Հեռաստանին, բանաստեղծի փնտռած վերջին կայանին բնորոշ գիծերը կորսուած են գիշերային մթութեան մէջ: Թերեւս կայ այնտեղ իր ըղձացած ճշմարիտը, թերեւս ալ մեծ հիասթափում մը պահուած է այնտեղ, – սակայն երկու պարագային ալ անհիւրընկալ է ան, փակողական, թերեւս պահելու համար իր գանձերը, կամ պաշտպանելու համար բանաստեղծը: Եւ այսպէս, ապագան կը մերժէ ընդունիլ բանաստեղծը, մինչ ներկան իր ամլութիւնը կը ներկայացնէ միայն:

Տէրեանի սիրած հնարքներէն է բնապատկերներու տակաւ լուսազրկումը, անոնց պատրանային անհետացումը: «Ինձ Թաղէք...» քերթուածին մէջ, բանաստեղծին թաղումը պիտի կատարեն իրիկնամուտին

Երբ մթնում կորչում են ծով ու հող...
Երբ մթնում կորչում են լեռ ու արտ:

Տեսողական վայելքին կողքին, նոյնիսկ հզօրագոյններու անխուսափելի անձնատուութեան գաղափարը անզօրութեան յոյզ մը կ'ալիքէ ամէնուրեք:

Տէրեանի բնութիւնը կրնայ նոյնքան յուզուիլ, որքան յուզել: «Տխրութիւն» քերթուածին մէջ, «նիրհող» եւ «արձակ» դաշտերը կը ներկայանան երազայնութեան՝ դրական եւ ամայութեան՝ բացասական ալիքումներով: Եւ ահա, Տէրեանի բանաստեղծութեան «կայ ու չկայ» կինը, «կ'անցնի ծաղիկ ու կանաչ մեղմիկ շոյելով» եւ «սիրոյ քնքուշ խօսք» կ'ըսէ: Ամայութիւնը կ'անհետանայ, երազայնութիւնը նոր, թանկագին տարրով մը կը հարստանայ, կը ծաւալի: Եւ ծաղիկները որ նախապէս կորսուած էին դաշտի կանաչութեան մէջ, կու գան առաջ.

Ծաղիկների մէջ այդ անուրջ կոյսի
 շշուկը մնաց,
Եւ ծաղիկները այդ սուրբ շշուկով
 իմ սիրտը լցրին...

Բնութեան սուրբ շշուկով կը տրոփէ սիրտը քաղաքացի Տէրեանի:

ՎԱՐԱՆ ՈՑԺ

լորը. կը շարունակե՞ն դեռ հաւատալ թէ անոնք ալ իրեն պէս հիմա դարձած են անպիտան. անուժ. մի՛շտ դժգոհ. մի՛շտ պահանջկոտ:

- Բայց ինչո՞ւ կը խնդան այս երախաները. ժամանակները փոխուած, երջանիկ ապրումի՞ է վերածուած կեանքը: Բայց ինչո՞ւ կու լան սա միւսները... ինչո՞ւ ա՛յսքան ճիչ ու կռիւ: Ուրեմն կը շարունակուի՞ հինը: Ապագան դեռ չէ՞ ըստեղծուած:

- Անոնց համար ապագայ գոյութիւն չունի: Ա՛յսօրն է անոնց ապագան: Կէսօրուան խաղը, իրիկուան լացը...:

Քովը տեղ գրաւած, իրեն պէս մէկն է պատասխանողը: Ծուռ – վիզ մարդ մը: Կը փորձէ շտկել վիզը: Արման կը նշմարէ, հաւասար հեռաւորութեան, վզի երեք սպիացած փոսիկներ: Կը յիշէ պատառաքաղին գործած աւերը:

«Ցարձակող» ու «հակառակորդը» նոյն նստարանին վրայ տեղ գրաւած էին՝ կողք կողքի:

- Անիրաւ մարդ, չճզեցիր, որ պատառս անգամ հանգիստ կլլեմ...:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ԹՂԹԵՂԷՆ ԵՐԱՆԳԱՊՆԱԿ

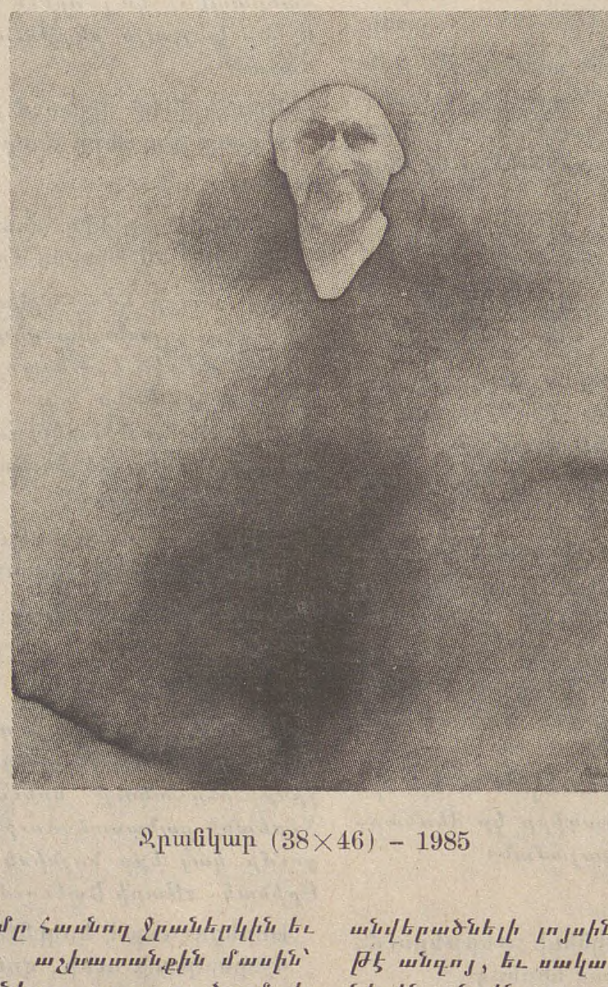
(Շար. Ա էջէն)

Ռուբէն նախասիրութիւն մը ունի ջրաներկին հանդէպ: Ներկայ ցուցահանդէսը միայն ջրաներկներէ կը բաղկանայ, քըսանեակ մը միջին ծաւալով գործեր: Զըգտումնաւոր ու գիտումնաւոր կեցուածք մը: Իւղաներկ պաստառներ ցոյց տուած է աւելի առաջ նկարիչը, օրինակ՝ Մատրիտի ցուցահանդէսին, ուր կէսը իւղաներկ էր, բայց սոնք ալ՝ ջրաներկի թեքնիքին ու մասնաւորաբար՝ արդիւնքին ազդուած: Ինքը կ'ըսէ թէ վերջին երկու երեք տարիներուն՝ ուզած է աւելի ծանրանալ ջրաներկին վրայ, յաղթահարելու համար անոր թեքնիք դժուարութիւնները, բայց մանաւանդ՝ հասնելու համար իր ուզած «արդիւնք»ին «էֆէ»յին: Տպաւորիչ է Ռուբէնի մօտ արհեստի մը եւ արուեստի մը տիրապետելու խոր, խըստապահանջ եւ հետեւողական կամեցողութիւնը: Ինքը կ'ըսէր 1982–ին՝ «մինչեւ հիմա նկարչութիւնը ինծի համար եղած էր սորվելու, արտայայտութեան միջոցներուն ծանօթանալու, նկարել գիտնալո՛ւ շրջան մը» (5): Ու այսօր նոյն ձեւով կ'արտայայտուի ջրաներկի մասնայատուկ թեքնիքին ու արդիւնքներուն նկատմամբ: Ջրաներկին վրայ դրուած շեշտը կապ մը ունի անշուշտ «լուսաւոր կեցուածք»ին հետ, որ Ռուբէնի մօտ սկզբնական վիճակը չէ այնքան հաւանաբար, որքան՝ հետապնդուած նպատակը:

Քանի մը տեղեկութիւններ անհրաժեշտ են ջրաներկի յատկութիւններուն մասին, հասկնալու համար այս կապը՝ «լուսաւոր կեցուածք»ին եւ ջրաներկի ընձեռած կարելիութիւններուն միջեւ, ու գաղափար մը կազմելու համար թեքնիքին յատուկ դժուարութիւններուն վրայ: Ջրաներկի առաջին յատկանիշը այն է, որ երանգապնակը նոյն դերը չի խաղար, ինչ որ իրն է իւղաներկի պարագային: Երանգապնակը հոս՝ թուղթն իսկ է: Գոյներու տարբեր խաւերը թուղթի յետնամասին հետ կը խաղան, ու թուղթին վրայ է որ կը կազմուի գոյնի վերջնական երանգաւորումը, ինչ որ կ'ենթադրէ գունաւոր խաւերու բացարձակ թափանցկութիւնը ու երբեմն՝ երանգներու բազմապատկումը, հասնելու համար գոյներանգի ուզուած թարմութեան եւ մանաւանդ՝ պայծառութեան: Այդ ձեւով է, որ գոյները լոյսով կը թափանցուին, կը «լուսանդրըւին», այսինքն՝ իրենց թափանցկութեամբ ու թեթեւութեամբ՝ ներսոյզ պայծառութիւն մը կը թելադրեն: Ռուբէնի արուեստագէտ բարեկամներէն մէկը իր նըկարները տեսնելէ յետոյ՝ կը յիշէր Նովալիսի հռչակաւոր խօսքը՝ «Գոյնը նիւթին մէկ ձգտումն է դէպի լոյսը», ու կ'աւելցնէր՝ «Ռուբէնին մօտ՝ հակառակն է»: Կ'ենթադրեմ, որ կ'ուզէր ըսել՝ լոյսին ձգտումը նիւթանալու: Թղթեղէն թափանցիկ երանգապնակով՝ կը փորձուի հոս գոյներու լուսանդրութիւնը: Բան մը որ իւղաներկը նոյն ձեւով պիտի չթոյլատրէր:

Ջրաներկի երկրորդ յատկանիշը, որ յատուկ է նաեւ որմնանկարչութեան հին թեքնիքներուն, իրագործումի արագութիւնն է: Բայց մինչդեռ որմնանկարչութեան (ֆրեսքոյի) պարագային՝ նիւթեղէնին կողմէ պարտադրուած անհրաժեշտութիւն մըն է արագութիւնը, ուրեմն՝ յաղթահարելիք արգելք մը, հոս ընդհակառակն՝ նիւթեղէնին կողմէ ընծայուած դիւրութիւն մըն է: Արագութիւնը պատճառ եղած է, որ ջրաներկը գործածուի աւանդաբար՝ պահ մը սեւեռելու համար, ջուրերու մէջ նշոյլ մը, լոյսի երանգ մը, օդի պայծառութեան մէկ որակը: Նոյն պատճառով ալ՝ ջրաներկը կը գործածուի յաճախ դաշտանկարային նկարչութեան մէջ: Արագութեան յատկանիշը կ'ենթադրէ կատարեալ տիրապետութիւնը գոյներանգներու խաւաւորման ու մակարդման գործողութեան, հասնելու համար հետապնդուած պարզութեան: Նպատակը Ռուբէնի մօտ՝ միջոցներու եւ եղանակաւորման բարդութիւնը ձուլել ու անհետացնել է այդ թափանցիկ պարզութեան մէջ: Ռուբէնի աշխատանքը առարկայէն չէ թելադրուած, այն իմաստով որ ինքը օրինակ՝ դաշտանկարային, գործնականապէս պահը սեւեռող նկարչութիւն մը չըներ: Փոխադրած է ինք ջրաներկի աւանդական միջոցները այլ մակարդակի մը վրայ, ու պահած է գոյնին ու պատկերուածին ընդմէջէն՝ լուսանդրութեան ձգտումը:

Պէտք է նաեւ գիտնալ, որ մասնաւորաբար երկրորդ յատկանիշին պատճառաւ՝ ջրաներկը նկարչութեան մէջ կը գործածուի յաճախ իբր օժանդակ թեքնիք մը: Ռուբէն այդ օժանդակ թեքնիքը դարձուցած է ինքնանպատակ, այսինքն՝ ոչ թէ չիջանուտ պահ մը արագօրէն սեւեռելու անցողակի միջոց, որ յետոյ արհեստանոցին մէջ կը փոխարինուի արտայայտչական այլ միջոցներով, այլ ինքն իր մէջ ու ինքն իրմով՝ վերջնական արտայայտութիւն մը: Բան մը որ կ'ենթադրէ փնտռտուքի եղակի հետեւողականութիւն մը: Այս մարզին մէջ սակայն՝ Ռուբէն մեծ նախորդներ՝ վարպետներ ունի: Մինչեւ 18–րդ դար՝ ջրաներկը կը գործածուէր ինչպէս ըսի՝ աւելի ծաւալուն յօրինումներ պատրաստելու գծով, ու նկարիչին որոշ ազատութիւն մը կ'ընծայէր բնութեան առջեւ նստելու: 18–րդ դարուն՝ վենետիկցի Թիէփոլոն է, եւ իրմէ յետոյ՝ 19–րդ դարու սկիզբը՝ անգլիական դպրոցը, որ ջրաներկը անկախացուցած են օժանդակի իր դերէն, ու զայն դարձուցած՝ ինքնանպատակ սեռ մը: Առաջին Անգլիացին որ այդ անկախութեան հասցուցած է ջրաներկը՝ Թ. Կըրթինն է (1775 – 1802), բայց սեռը կատարելագործումի հասցնողներն են իրմէ ետք՝ Պոնինկթոնը (1802 – 1828), Քոնսթէպլը (1776 – 1837) եւ մանաւանդ՝ Թըրնըր (1775 – 1851): Պէտք է նշմարել, որ սառնք նոյն սերունդին մարդիկն են ու կը գետեղուին վիպապաշտ շարժումի սկզբնաւորութեան: Վիպապաշտ ճաշակին կը համաձայնէին բնութեան ընծայուած ուշադրութիւնը, արագութեան տրուած մենաշնորհը, գոյնին տիրապետութիւնը: Եւ ի վերջոյ՝ Նովալիսի վերոյիշեալ խօսքը (գոյնը՝ իբրեւ նիւթին մէկ ձգտումը դէպի լոյսը) ճիշդ նոյն շրջանին է որ արտասանուած է, վիպապաշտ հեղինակի մը կողմէ, որ հաւանաբար ալ՝ տեղեկութիւն չունէր անգլիական նկարչութեան մէջ նոր ծաւալի մը հասնող ջրաներկին եւ հոն կատարուած աշխատանքին մասին՝ զուտ գոյներանգներու օգտագործումով: Անգլիացիներէն ետք՝ Տըլաքրուա, Սեզան շարունակեցին նոյն թեքնիքը օգտագործել, առաջինը ուղղակի՝ Պոնինկթոնի ազդեցութեամբ:

Ջրանկար (38×46) – 1985

Անկախացած ու ինքնանպատակ ջրաներկի աւանդութիւն մը կայ ուրեմն: Ինչպէս ամէն աւանդութիւն սակայն՝ պէտք ունէր ան յայտնապէս՝ վերանորոգուելու, վերստեղծուելու: Ժամանակակից նկարչութեան մէջ՝ ջրաներկի տուեալ աւանդութեան վրայ վերստեղծումի նման աշխատանք ծանօթ չէր մեզի: Աշխատանք մը, որ առարկայէն անկախ՝ կը փորձէ ծայրագոյն թափանցկութիւն մը, գոյներանգներու «վերապահութիւն» մը ապահովել: Ռուբէնի նկարչութիւնը «թեմա»ներ ունի անշուշտ. սխտորի այլակերպած փունջեր, կնոջական դիմանկարներ, փռուած լաթերու գունաւոր բիծեր, շուկայէն վերադարձող առանձին մամիկներ: Թեմաները եւ լուսանդրութեան ձգտումը աղերսուած են իրարու: «Թեմա»ներէն առաջ՝ գունաւոր բիծերու վրայ կատարուած իւրայատուկ աշխատանքն է սակայն, որ կը գրաւէ հանդիսատեսին աչքը: Գոյներանգներու «վերապահութեան» հետ, կայ ի հարկէ երկրորդ թեքնիք մը Ռուբէնի մօտ, ու թերեւս թեքնիք բառն ալ հոս՝ տեղին չէ: Ռուբէնի գործին առջեւ մէկը կ'ըսէր՝ c'est un fana du fondu, ու այս խօսքը տպաւորեց զիս: «Ֆոնտիւ» ըսուածը այն արդիւնքն է, զոր կ'ունենանք երբ գոյն մը հետզհետէ կը կորսնցնէ իր ուժգնութիւնը, խառնուելով թուղթի ճերմակութեան հետ, վերածուելով ճերմակի, կամ ալ՝ այլ գոյնի մը: Գոյներու աստիճանաւոր անգայտացումն է: Յատկանշականը Ռուբէնի մօտ այն է, որ այդ անգայտացումը չի հետեւիր երբեք առարկայի մը շրջագիծներուն, չի թելադրեր ստուերի խաղեր: Մէկ խօսքով՝ անկախ է թեմայէն: Ծանօթ են այս ուղղութեամբ Թըրնըրի նկարները, ուր երբեմն՝ ոչինչ կը մնայ նկարուած առարկայէն՝ դաշտանկարէն, եթէ ոչ գոյներու թաթառ մը, ուր նիւթ – գոյնը կը միաւորուի, կը միախառնուի: Ջրաներկին տեսական ազդեցութիւնն է, որ բերած է զինք այդ արդիւնքին: Ռուբէնի մօտ՝ գոյներու միաւորումը եւ անոնց անգայտացումը վերջնականապէս անկախացած են ձեւերէն ու շրջագիծերէն: Հին վարպետներու փնտռտուքին շարունակութիւնն է այս անշուշտ: Բայց միեւնոյն ժամանակ՝ ամբողջովին նոր արդիւնք մը, ուր թղթեղէն երանգապնակը մեծ դեր կը խաղայ:

Քանի մը բառ եւս՝ «թեմա»ներու մասին: Հանդիսատեսներ գտնուեցան, որոնք Ռուբէնի կենսագրութեան անծանօթ՝ հարց տուին, թէ ինքը գիւղէ՞ն կու գայ արդեօք, կամ գիւղական կեանքէ՞ն ազդուած է: Զարմանալի հարցում մը կը թուէր մեզի, բայց թերեւս այնքան ալ անիմաստ չէր: Յիշեցնեմ Ռուբէնին բառերը՝ «տալ ներքին լռութիւնը, ներքին առանձնութիւնը, սանկ տեսակ մը փախուստ: Ասոնք ամէնքն ալ քօղարկուած են առօրեայ մեր զբաղումներուն ետին»: Որքան խօսուն են այս ճամբով կնոջական դիմանկարները, ներքին ազնուութեամբ մը օժտուած (եւ գրեթէ բոլորը լաչակաւոր): Անո՛նց կը պատկանի լռութեան փորձառութիւնը, եւ կ'ենթադրեմ անոնցմէ է, որ Ռուբէն սորվեր է լռութեան ունկնդիր մը դառնալ, լռութիւնը լուսանդրութեան վերածել, այսինքն՝ այդ անվերածնելի լոյսին, անսեւեռելի, գրեթէ անդոյ, եւ սակայն ներկայ՝ գոյաւորներէն անդին. «լուսաւոր կեցուածք մը, տեսակ մը երանութիւն»: Ռուբէն դիտմամբ անուն չի տար իր ջրաներկներուն: Պատճառը այն է, որ իր փնտռտուքը երբեք չի կենար «թեմա»յին վրայ, այլ կ'անցնի միշտ անկէ անդին, դէպի անկէ թելադրուող «լռութիւն»ը: Ռուբէն կը պատկերէ լուսանդրուած լռութիւնը թեմաներուն ընդմէջէն: Չի «գրականացըներ» իր պատկերածը: Շուկայէն վերադարձող իր կիներուն առջեւ սակայն՝ ընդհանուր վերադիր մը եկաւ օր մը կատակով մեր բերնին՝ Մամիկին բնազանցական առանձնութիւնը:

×

«Մեծցած եմ Արեւելքի մէջ, Պէյրութ, ուր ծնած եմ 1951–ին: Ստացած եմ զուտ հայկական կրթութիւն...: Երկրորդական ուսումէս ետք, երբ ուզեցի նկարչութեան հետեւիլ, անցայ Լիբանանի Գեղարուեստից Ակադեմիան: Ներկայացուած ճիւղերուն մէջ, որպէս գեղագիտական ամբողջական պատրաստութիւն, ընտրեցի ներքին ճարտարապետութիւնը...: Բաւական չէր անշուշտ զուտ նկարչական մտահոգութիւններուս համար: ... Ակադեմիան աւարտեցի 1975–ին եւ եկայ Փարիզ: Հոս մասնագիտացայ նկարչութեան եւ որմնանկարչութեան ճիւղերուն մէջ՝ Փարիզի պետական բարձրագոյն Գեղարուեստներու հաստատութեան մէջ (Ար Տեքօ): Աւարտեցի 1977–ին»:

1982–ին գրի առնուած այս կենսագրական ընդհանուր գիծերը մէկ բան կայ որ չեն ըսեր: Ռուբէն գործունեայ արուեստագէտ մըն է, «զուտ նկարչական մտահոգութիւններ»ու մարդէն դուրս: Երփնապակիի եւ խճանկարի մասնագէտներու հետ գլխաւորաբար՝ կ'իրագործէ միասնական ծրագիրներ, ներքին ճարտարապետութեան եւ «որմնանկարչութեան» իր մասնագիտութիւններու գիծով, ծրագիրներ՝ ուր յղացումի պարտականութիւնը իրեն վերապահուած է: «Զուտ նկարչութիւն»ը իր պարագային՝ կիրառական արուեստներու մարզին մէջ իր աշխատանքներուն quintessenceն է: Կարեւորը, ու ամէն պարագայի՝ զիս տպաւորողը, այն է, որ երկուքը զուգահեռաբար կ'ընթանան: Պիտի ուզէի աւելի երկար խօսիլ երփնապակիի եւ խճանկարի մասնագէտներուն հետ այս գործակցութեան մասին, պատմել, թէ ինչպէ՛ս կը ծնի, ի՛նչ փուլերէ կ'անցնի երփնապակիի մը յօրինումը, թէ ի՛նչ հսկայ աշխատանք կը պահանջէ խճանկարի մը վերջնական արդիւնքին ձեռքբերումը, երկու պարագաներուն ալ՝ ջրաներկի մը սկզբնական թելադրանքով, այդ թելադրանքին մեկնաբանութեամբ:

Պիտի վերջացնեմ սակայն տարբեր հարցով մը, ու ստիպուած եմ հոս ալ՝ համառօտելու: Վերը՝ quintessence բառը գործածեցի, ու ան է որ զիս այս յաւելեալ անդրադարձին կը մղէ: Գիտենք, կը տեսնենք, որ Միջնադարէն մնացած հին հակադրութիւնը Art majeur եւ Art mineurի միջեւ ի զօրու է տակաւին այսօր: Երփնապակին, խճանկարը «մինէօր» արուեստներ են մեր օրերուն, ինչպէս՝ առեւ. նօք [?]: Ու պատճառը այն չէ, թէ կիրառական արուեստներու մասնագէտները նկարիչի յղացումին կը հետեւին: Միջնադարեան տարբերակումը բանական հանգամանք ունէր, ու չէր բխեր ամէն պարագայի՝ «ստեղծագործութեան բնազանցութենէ» մը: Միջնադարեան նկարիչը նոյն յարաբերութիւնները ունէր խճանկարիչին հետ, ինչպէս այսօր: Փոխուածը ուրեմն ընկերային (հետեւաբար՝ գեղագիտական) ըմբռնումն է, որ զանազան փուլերէ անցնելով՝ ծնունդ տուած է ժամանակակից զուտ «արուեստագէտ»ին: Միջնադարեան նկարիչը «արուեստագէտ» չէր արդիական իմաստով: Անկախ չէր նախ զինք հովանաւորող տիրութիւններէն, անկախ չէր նկարչութեան պարտադիր օրինափակումէ մը, փնտռտուքներու մարդը չէր, ցուցահանդէս չէր կազմակերպեր: Ասոնք ժամանակակից երեւոյթներ են: «Մաժէօր» եւ «մինէօր»ի տարբերակումն ալ բացարձակ նշանակութիւն չէր վերագրեր արուեստագէտին: Արդիական ժամանակաշրջանին է, որ «ենթակայութիւն»ը կը ստանայ գերակշիռ նշանակութիւն: Վերածնունդէն ու մասնաւորապէս՝ վիպապաշտ շրջանէն ի վեր, նկարիչը կը ստանայ այսպէս հետզհետէ ոչ թէ բանական, այլ՝ բացարձակ «առաջնութիւն» մը երկրորդական կոչուած յարակից արուեստներու նկատմամբ: Բացարձակ կ'ըսեմ, որովհետեւ «ստեղծագործ ենթակայութիւն» մը գործի վրայ է այդտեղ: Նոյն շրջանին է, որ փիլիսոփայութիւնը «ենթակայ»ին վրայ կը գետեղէ իր հիմքը:

Այս երեւոյթներն ու եղելութիւնները ծանօթ են բոլորիս: Փախուստ չկայ ընդհանրապէս ենթակայութեան պաշտամունքէն: Ինծի այնպէս կը թուի, որ Ռուբէն արուեստի, արուեստագէտի արդիական ըմբռնումները կրցած է մարսել, իր ետին ձգել, չկլանուիլ անոնցմէ: Ինչպէ՞ս: Պարզապէս՝ աշխատելով: Զուտ նկարչութիւնը եւ «կիրարկուած» նկարչութիւնը մէկը միւսին փորձաքար դարձնելով: Իր ջրաներկներուն առջեւ կեցողը ստիպուած չէ այս ամբողջը գիտնալու: Բայց կը տեսնէ արդիւնքը երանգապնակին վրայ: Փոխադարձ փորձաքարի գաղափարը, զոր կ'առաջարկեմ հոս, չի վերաբերիր միայն թեքնիք յղացումին: Կ'առաջարկեմ զայն, բացատրելու համար արուեստագէտի ամբողջական տիպարը, զոր կը տեսնեմ Ռուբէնին մօտ: Իր զուգահեռ գործունէութիւնները զիրար կ'ենթադրեն, զիրար կ'երկարաձգեն ու կ'ամբողջացնեն: Անյղանալի պիտի ըլլային մէկը միւսէն անջատ: Ռուբէն կը ստանձնէ այս ձեւով (իրե՛ն յատուկ ձեւով մը, համեստութեամբ տոգորուն) նկարչութեան պատմական հոլովոյթը: Այդ է կարծեմ՝ որ կը տպաւորէ զիս:

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

(1) Տե՛ս «Յառաջ, Միտք եւ Արուեստ» Հոկ. 1982, էջ 3՝, «Նկարիչ Ռուբէն Նաճառեանի հետ»:

(2) Տե՛ս «Յառաջ, Միտք եւ Արուեստ» փետր. 1984, «Մեր խօսքը», «Ակ, խըմբաւորում» ստորագրութեամբ:

(3) «Միտք եւ Արուեստ», Հոկ. 1982:

(4) Անդ:

(5) Անդ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
7
MARDI
7 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.132 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.132

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6-ԻՆ

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամէն:

«ՔՐԻՍՏՈՍ ԾՆԱՒ ԵՒ ՅԱՅՏՆԵՑԱՒ»

Սիրելի հաւատացեալ ժողովուրդ,

Աստուածադիր մեծասքանչ կարգով, մեր երկրագունդը մի անգամ եւս իր պտոյտը կատարեց արեւի շուրջ: Ու ահա այս պահին, Նոր Տարւոյ լուսաբացին, մենք տօնախմբում ենք յիշատակը սուրբ ծննդեան մեր Փրկչի Յիսուսի Քրիստոսի, որ շատ տարիներ առաջ երկիր իջաւ ու ծնուեց Բեթղեհէմ կոչուած շատ փոքրիկ գիւղում, մի մսուրի մէջ, կոյս Մարիամից: Նրա ծննդեան գիշերը աշխարհը լցուել էր հրաշքներով բազում: Բեթղեհէմի երկնակամարի վրայ մի աստղ էր շողափայլել, բացուել էին դռները երկնքի, ու հրեշտակները չեփորել էին համայն աշխարհին աւետիսը մեծ, աշխարհասասան՝ «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»:

Եւ յուսացեալ մարդիկ, փրկարար մի լոյս որոնող հոգիներ, ծարաւի խաղաղութեան եւ արդարութեան, տեսել էին այդ լուսափայլ աստղը եւ լսել քաղցր երգը հրեշտակների: Այդ գիշեր երկինքը արձագանգել էր խոնարհ ու տառապող մարդկանց դարաւոր սպասումին: Ծնուող Յիսուս նրանց սպասած Փրկիչն էր, Մեսիան:

Այդ օրուանից սկսուեց մարտը լոյսի եւ խաւարի միջեւ, սիրոյ եւ ատելութեան միջեւ, խաղաղութեան եւ քաոսի միջեւ, արդարութեան եւ բռնակալութեան միջեւ: Մարդու կեանքում եւ աշխարհի պատմութեան մէջ Յիսուս եղաւ ու երկու հազար տարիներից ի վեր մնաց առաքեալը սիրոյ եւ խաղաղութեան, մնաց «ճանապարհը, ճշմարտութիւնը եւ կեանքը» բոլոր յուսացեալ հոգիների:

Յիսուս ծնուեց խաղաղութեան աւետիսի չեփորումով: Յիսուս խաչափայտի վրայ իր հոգին աւանդեց՝ մարդկութեանը թողնելով իր խաղաղութիւնը: Նրա վերջին պատգամը եղաւ՝ «Խաղաղութիւն թողում ձեզ, զխաղաղութիւն զիմ տամ ձեզ» (Յովհ. ԺԴ. 27):

Խաղաղութիւնը որ Յիսուս թողեց մեզ, մանաւանդ հոգու խաղաղութիւնն է, որը հանդիսանում է հոգեբանական հիմքը բոլոր տեսակի խաղաղ դրսեւորումների մարդկային կեանքում: Մարդ, նախ պիտի ունենայ ներքին խաղաղ հոգեվիճակ, որպէսզի կարողանայ խաղաղ ու հաւասարակշռուած մնալ իր զգացումներով, իր մտածումներով եւ իր ձեռաց գործերով: Այսպիսի հոգեվիճակով է միայն, որ նա կը կարողանայ խաղաղութիւն ներշնչել ու տարածել իր ընտանեկան յարկի տակ, իր ընկերային յարաբերութեանց մէջ, իր եկեղեցական համայնքային կեանքում, իր աշխատանքի վայրում, իր քաղաքացիական պարտականութեանց ճանապարհին:

Մեր երկրային կեանքում Յիսուսի հոգու խաղաղութիւնը արտայայտւում է՝ հոգու ներքին ներդաշնակութեամբ, սիրով, գութով եւ ներողամտութեան ոգով դէպի մեր նմանները, հոգատար արդար վերաբերումով դէպի զրկեալներն ու հալածեալները: Յիշեցէք Յիսուսի վերջին խօսքերից՝ «Հաստատուն կացէք ի սէր իմ» (Յովհ. ԺԵ. 9): Այդպէս է, որ մեր սեփական խաղաղ հոգուց կարող է ճառագայթել մեր շուրջը՝ սէր եւ խաղաղարար լոյս մեր նմանների հետ մեր յարաբերութեանց ճամբին: Իրօք, խաղաղ ու հաւասարակշիռ հոգեվիճակը, խաղաղարար գործը ինչքան շինարար, ինչքան փրկարար գործօններ են հանդիսանում ընտանեկան, ընկերային եւ եկեղեցական կեանքում: Ինչքան ցաւոտ հարցեր բարւոք պիտի լուծուէին մեր Եկեղեցու ծոցում, մեր թեմերում ու համայնքներում, եթէ բոլորս, բոլոր պատասխանատու հոգեւորական ու աշխարհական պաշտօնատարները մտածէին ու գործէին խաղաղ հոգեվիճակով, համերաշխութեան ոգով, սիրով եւ ներողամտութեամբ դէպի իրենց գործակիցները, դէպի հաւատացեալ մեր ժողովուրդը, ամէն բանից վեր դասելով Եկեղեցու շահը, Եկեղեցու հեղինակութիւնը: Մեր ջերմագին իղձն է բարի հրաւէր ուղղել մեր մայր Եկեղեցու բոլոր եկեղեցական սպասաւորներին եւ բոլոր մեր հոգեւոր զաւակներին, խաղաղ հոգով ու մտքով գործել եկեղեցու կամարների ներքեւ եւ այդ հոգեվիճակով լուծել իրենց առաջ դրուած հարցերը, գի այնտեղ, ուր տիրում է խաղաղ գործակցութիւն եղբայրների միջեւ, այնտեղ իջնում է Տիրոջ օրհնութիւնը:

Սուրբ ծննդեան խորհուրդով օծուն այս հանդիսաւոր պահին, մեր մտածումը, մեր քրիստոնէական խիղճը մեզ մղում են վերստին աղօթելու, որ քրիստոսաւանդ խաղաղութեան պատգամը լսելի դառնայ մեր օրերի համայն մարդկութեանը, յատկապէս մեծ ազգերի պատասխանատու ղեկավարներին, որպէսզի գործեն խաղաղարար ոգով եւ ազգամիջեան անհամաձայնութիւնները լուծեն խաղաղ ճանապարհներով, համբերատար համերաշխ գործակցութեամբ, երբեք զէնքի ուժերի չդիմելու վճռականութեամբ:

Միջազգային իրաւունքի եւ բարոյականի հրամայականն է՝ յարգել տառացի կերպով քառասուն տարիներ առաջ Սան Ֆրանսիսկոյում Միացեալ Ազգերի կնքած մեծ ուխտագիրը, որի առաջին յօդուածում ասուած է. «Մենք միաւորուած ազգերի ժողովուրդներս, վճռել ենք պահպանել ապագայ սերունդների կեանքը պատերազմի աղէտից, որը մի մարդու կեանքի տեւողութեան ընթացքում երկու անգամ անպատմելի տառապանքներ պատճառեց մարդկութեանը»: Ապա ուխտագիրը աւելացնում է. «Այդ նպատակով ուխտում ենք ցուցաբերել հանդուրժողութիւն, ապրել խաղաղութեամբ մէկս միւսի հետ բարիդրացիական ոգով, միաւորել մեր ուժերը՝ պահպանելու համար միջազգային խաղաղութիւնն ու անվտանգութիւնը»:

Ահա Միաւորուած Ազգերի պատմական ուխտը՝ կնքուած քառասուն տարի առաջ: Ահա իրաւական ու բարոյական սկզբունքները, որով պարտաւորուած են առաջնորդուելու մեր օրերի պետութեանց ղեկավարները:

Միացեալ ազգութիւնների այս ուխտը առաւել այժմէական է մեր օրերին, երբ հանդիսատես ենք ատոմական ահռելի ռումբերի եւ հրթիռների պատրաստութեան ու տեղադրման, որոնք սպառնում են ողջ աշխարհի կործանման եւ մարդկութեան բնաջնջման: Աշխարհի բոլոր ազգերի խոնարհ զանգուածների սրտաուռուչ աղաղակն է՝ խաղաղութիւն, համերաշխութիւն, զինաթափում:

Ու երբ մտահոգուած ենք ծանրօրէն մեր օրերի միջազգային ալեկոծ կացութեամբ, ատոմական ռումբերի սարսափի ներքոյ, չենք կարող չմտահոգուել նաեւ մեր Եկեղեցու, մեր ժողովրդի ճակատագրով ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի: 1915-ի ցեղասպանութիւնը տեսած մեր ազգի ու Եկեղեցու արդար երազանքն է այլեւս երբեք ու երբեք չտեսնել որեւէ պատերազմ, որեւէ ցեղասպանութիւն, այլ ապրել խաղաղ ու անվտանգ այս արեւի տակ Աստուծոյ օրհնութեան ներքոյ, բուժելով մեր հին վէրքերը եւ շարունակելով կառուցել, շէնացնել մեր նոր կեանքը, վերածնուած մեր մայր հայրենիքի տարածքի վրայ:

Մեր մայր երկրի ու ժողովրդի բախտը, գոյատեւումն իսկ պայմանաւորուած են աշխարհի խաղաղութեան պահպանումով եւ մեր ազգային դատի արդար լուծումով՝ խաղաղ ճանապարհներով:

Մեր մշտական աղօթքը պիտի մնայ՝ Քրիստոս Աստուած մեր, տուր Քո խաղաղութիւնը եւ Քո խաչի զօրութեամբ խորտակիր հրէշածին գործիքները պատերազմի, խափանիր որոգայթը չարի, ցրիր խաւարը ու լոյս տուր հոգիներին իբրեւ արեգակ արդարութեան ու փրկիր մարդկային աշխարհը մահուան սարսափից:

Թող բարձր ու հզօր հնչի մեծ առաքեալի պատգամը. «Գիշերն մերժեցաւ եւ տիւն մերձեցաւ. ի բաց արասցուք այսուհետեւ զգործսն խաւարի եւ զգեցցուք զզէնն լուսոյ» (Հռոմ. ԺԳ. 12) եւ «Ապա այսուհետեւ զհետ երթիցուք զխաղաղութեան եւ զշինութեան որ առ միմեանս» (Հռոմ. ԺԴ. 19):

Եւ թող մեր հրաշատեղծ երկրագունդը յետ այսու չտեսնի արհաւիրք ու կործանում եւ տառապանք մարդկային կեանքում, ու աստուածադիր իր ընթացքը շարունակի արեւի շուրջ խաղաղ, անվրդով ցկատարած աշխարհի:

Սիրեցեալ ժողովուրդ Մեր, այս յոյզերով ու խոհերով, Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինից բերում ենք ձեզ մեծ աւետիսը մեր Փրկչի Յիսուս Քրիստոսի լոյս ծննդեան եւ մաղթում, որ Նրա շնորհներով շէն ու պայծառ մնան ձեր աղօթքի Տները, խաղաղ ու շինարար յաջողութիւններով պսակուեն ձեր եկեղեցանուէր աշխատանքները, նոր եռանդով ու լաւատեսութեամբ լծուէք ազգապահպանման նուիրական ձեր առաքելութեան, կենդանի պահելով մեր նախնեաց լոյս հաւատքը, մեր մայրենի լեզուն, մեր ազգային մշակոյթի արժէքները եւ հայրենարաղձ ոգին, մանաւանդ նոր սերունդների հոգիներում:

Թող մարդացեալն Աստուած հեռու պահի մեր ազգն ու Եկեղեցին նոր փորձութիւններից, նոր աղէտներից եւ իր պահապան աջով յաւէտ պահի պահպանի նրանց խաղաղ ու անվտանգ այս արեւի տակ միշտ երգ ու լոյսով:

«Ողջ լերուք զօրացեալ Սուրբ Հոգւով եւ յաւէտ օրհնեալ ի Տեառնէ եւ ի Մէնջ». ամէն:

ՓԱՌՔ ԾՆՆԴԵԱՆ ՔՈ, ՔՐԻՍՏՈՍ ՓՐԿԻՉ ՄԵՐ:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԵՐՍԱՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԱՐԴԱԼ

ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԷ ՁԱԽԸ
ԲԱՅՑ ՆԱԵՒ ... ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

Մետիաներու չարաթավերջի գլխաւոր հարցը՝ մետիայի հարց մըն էր, Հերսանի մէկ նոր գնումը, որ քիչ մը աւելի կը տարածէ իր տիրապետութիւնը ազգային մամուլին վրայ: Արդարեւ, Հերսան «կայսրութիւնը» ձեռք առաւ նաեւ Ֆրանսայի մէկ կարեւոր օրաթերթը՝ «Փրոկրէ տը Լիոն»ը:

Առաջին առթիւ, կարելի է հաստատել թէ Հերսան ասպարէզ կը կարդայ կառավարութեան, քանի որ իր այս նոր քայլով դէմ կը գործէ օրէնքին, այն օրէնքին զոր ձախը մէջտեղ դրաւ պայքարելու համար մամուլի մենաշնորհին - այսինքն՝ Հերսանի դէմ: Հերսան, ուրեմն ապօրինի վիճակի մէջ է: Բայց օրէնքը կը ճշդէ, որ մամուլի այն սեփականատէրերը, որոնք օրէնքին համապատասխան վիճակի մէջ չեն, մինչեւ 1986 Սեպտեմբեր պայմանաժամ ունին կանոնաւորելու համար իրենց կացութիւնը: Հերսանի գրաւն այն է, որ ընդդիմութիւնը կը յաղթէ Մարտին, օրէնքը կը ջնջուի եւ ինք ալ օրինաւոր վիճակի մէջ կ'ըլլայ: Բայց, այս բոլորին մէջ, միակ յանցաւորը Հերսանը չէ: Մարդը, հարկ է ընդունիլ, եւ Սէ - Ժէ - Թէ-ն ալ համաձայն է գործի մարդ է: Աւելի քան 20 տարի է ջուրին երեսը կը բերէ ընկղմած թերթեր: Ուրիշներէ առաջ մըտածած ու իրագործած է մամուլի արդիականացումը, գիտէ մատակարարել եւ այսօր երբ Լիոնի Փրոկրէին տէրը՝ Ժ. Շ. Լինեէլ, որ դեռ 6 ամիս առաջ, կ'ըսէր թէ երբեք Հերսանի պիտի չծախէ թերթը, 6 ամիս ետք կը ծախէ, որովհետեւ ուրիշ յաճախորդ ալ չէ գտած:

Բայց Հերսան, որ ձախի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր կրկնապատկեց իր կայսրութիւնը - ինչ որ բաւական հակասական է- միայն ձախը չէ, զոր կը խանգարէ, այլեւ ընդդիմութիւնը: Այդ առընչութեամբ, շատ յատկանշական է Փրոկրէի գնումը, որ կը գտնուի Ռեմոն Պառի բերդին մէջ եւ Հերսան պատիւթ չէ: Ուրեմն, Հերսան իր մամուլով, բոլորովին կը կզլխացնէ Պառը, 1988-ի նախագահական ընտրութիւններուն համար: Յետոյ, Հերսան, ծանօթ է, «բարեկամութիւններ» ունի մինչեւ Էլիզէ, իր օրաթերթերուն գլուխը ունի նոյնիսկ ընկերվարականներ կամ համայնավարներ, ըստ այդ օրաթերթերու քաղաքական մթնոլորտին: Եւ ինչպէս, ընդդիմութեան ընդդիմադիր բազմաթիւ լրագրողներ հաստատեցին, առարկայօրէն, Փօլաքի հեռատեսիլի «Պատասխանի իրաւունք»ի յայտագրին ընթացքին, ձախի մետիաներու քաղաքականութիւնը - հեռատեսիլ, գրաւոր թէ բերանացի մամուլ - իսկական Պեռեզինա մըն է, վերջին օրինակը՝ 5-րդ կայանը:

Վերջացնելէ առաջ, յիշենք Հերսան կայսրութեան ծաւալը. -

Ունի 19 օրաթերթ, 20 պարբերական: 1982-ի տարեկան գործառնութիւնն էր 4 միլիառ ֆրանք: Տասը հազար հոգի կ'աշխատի լրիւ ժամանակով:

Ազգ. Ժողովի երեսփոխան մըն է, որ կ'ըսէ. - «Հարկ է արդար ըլլալ ձախի կառավարութեան նկատմաբ, ընդունելով որ գոնէ մէկ մարզի մէջ յաջողած է՝ Հերսան կայսրութեան ամրապնդումը»:

×

Կիրակի իրիկուն, Ռոպէր Պատէնթէռ կը յայտարարէր թէ պէտք է դատական հետապնդումի դիմում կատարուի Հերսանի դէմ (հեռատեսիլ, Ա. կայան), մինչ ծերակուտական Քայավէ, որ նախագահն է իր անունը կրող յանձնախումբին եւ որու պաշտօնն է գործադրել տալ մամուլի 84-ի օրէնքը, չէր կրնար որոշ դառնութիւն մը չարտայայտել, ինք ալ հաստատելով թէ 81-էն ի վեր Հերսանի կայսրութիւնը տարածուած է: Ինք կողմնակից է դատական հետապնդումի դիմելու, ոչ միայն Հերսանի այլեւ Լինեէլի դէմ, քանի որ երկուքն ալ չեն յարգած օրէնքը: Արդարեւ նախքան համաձայնութիւն կնքելը, պէտք է յանձնախումբին հաւանութիւնը առնէին: Հերսան, սակայն, Եւրոպայի Խորհրդարանի անդամ ըլլալով չի կրնար դատուել, եթէ չջնջուի խորհրդարանական իր անձեռնմխելիութիւնը: Երկուշաբթի ալ, ուրեմն, մետիաները կը շարունակէին այս հարցով զբաղիլ: Մաթէն, Լիպերասիոն, Քոթիտիէն եւ Հիւմանիթէ չարաթէն ետք, կրկին իրենց առաջին էջի խորագիրը կը նուիրէին Հերսանի: Բոլորն ալ սրամտութիւններէ չէին խու-

(Շար.ը Դ. էջ)

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1985-ին ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՒՆԻՍ

- Հայկական լուրերով հարուստ ամիս մը -

× Յուսախաբութիւն մը: Ուաշինկթընի մէջ, Ներկայացուցչական Ժողովը կը մերժէ Հայերուն ցեղասպանութեան վերաբերող թիւ 192 բանաձեւը այսինքն Ապրիլ 24-ը դարձնել «Ազգ. Օր Մարդկութեան դէմ մարդուն վայրագութեանց, ի յիշատակ բոլոր զոհերուն եւ ի մասնաւորի 1915-ի այն հայ զոհերուն, որոնք ջարդուեցան Թուրքերու կողմէ»: Ուստի ամերիկեան շահերը ամէն բանէ վեր: Գոհ է Թուրքիան:

× Թուրքիան գոհ կ'ըլլայ կրկնապէս երբ Ժագլին Փաթընոթրի նման անձեր, եւրոպական Խորհուրդի անդամ, կը ստորագրեն յօդուածներ, ուր կը գրուի. - «Հայկական հարցը, Թուրքիոյ նկատմամբ, արտաքին փէնոմէն մըն է»: Յօդուածը լոյս կը տեսնէ «Ֆիկառօ» թերթի Յունիս 27-ի թիւին մէջ: Միայն աւելցնենք որ, յօդուածը գրելէ առաջ Ժագլին Փաթընոթր այցելութիւն մը կատարած էր Թուրքիա :

× Միշտ հայկական հարցի հետ առընչուած, համայնավար երեսփոխան եւ Ազգ. Ժողովի փոխ - նախագահ՝ Կի Տիւքոլոնէ Ազգ. Ժողովի մէկ սրահին մէջ ժողովի կը հրաւիրէ մամուլի եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, ծանօթացնելու համար իր ծրագիրը հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման ի նպաստ:

× Նաեւ, ֆրանսական մամուլէն կ'իմանանք թէ 216 Ֆրանսացիներ անցագիրի կը սպասեն դուրս ելլելու համար Խորհրդային Միութենէն: Լուրը հոս չի վերջանար: Դիմում կատարողներէն 130-ը Հայ են: Երեւոյթ մը եւս մեր նոր օրերու պատմութենէն:

× Հայկական թերթօն մը: Նիւթ՝ հայկական ձեռագիրները, վայր՝ Երուսաղէմ եւ Պոլիս, դերակատար՝ Եղիշէ եւ Շնորհք Պատրիարք: Վերջին տեսարան՝ Պոլսոյ Կրօնական Ժողովը, նախագահութեամբ՝ Շնորհք Պատրիարքին, կ'արգիլէ անուան յիշատակումը Եղիշէ Պատրիարքին Պատարագի ընթացքին:

× Երեւանի մէջ, իր մահկանացուն կը կնքէ Հայաստանի Արտաքին նախարար՝ Ջոն Կիրակոսեան:

× Փեշաւայի մէջ, կոփամարտի Եւրոպայի 26-րդ ախոյենութեան փետուր ծանրութեան ախոյեանն է՝ Ս. Խաչատրեան:

× Քելեան, հայկական առաջին հաստատութիւնն է որ տակաւին կը մնայ:

Յունիս ամսուան միջազգային կարեւոր լուրերէն նշենք. -

12.- Պատմական թուական Եւրոպայի համար: Մատրիտ եւ Լիզպոն կը ստորագրեն իրենց պաշտօնական մուտքը Եւրոպայի Հասարակապետութեան մէջ որ 10-էն կ'անցնի 12-ի:

14.- Կատարեալ ոդիսական մը: Թի - Տըպըլեու - էյ ամերիկեան ընկերութեան մէկ Պօյինկ 727-ը Աթէն - Պէյրութ գիծին վրայ կը մնայ պատանդ Պէյրութի օդակայանը շիիներու հսկողութեան տակ, որոնք կը պահանջեն ազատ արձակումը 700 շիի բանտարկեալներու Իսրայէլի մէջ: Ամբողջ ամիս մը պէտք եղաւ Ռեկընի կառավարութեան ազատելու համար 39-ը վերջին պատանդները: Բոլորովին մոլորուած երկրի մը մէջ, այլեւս չեն հաշուուիր առեւանգումներն ու պատանդները:

23.- Օդանաւային եղերական արկած. էռ Ինտիայի 747 Պօյինկի մը պայթումը Իռլանտայի հարաւ արեւմուտք շրջանի վրայ կը պատճառէ 329 մեռեալ: Ոչ մէկ վերապրող:

24.- Իտալիա ունի Հանրապետութեան նոր նախագահ մը՝ Ֆրանչեսքօ Քոսիկա:

27.- Փարիզի մէջ կը մեռնի Լիբանանի նախկին նախագահը՝ Էլիաս Սարգիս:

ՅՈՒԼԻՍ

1.- Կորբաչով կ'ամրապնդէ իր դիրքը: Արտաքին նախարարութիւնը կը յանձնուի էտուար Շեւարդնաձէի եւ Անտրէյ Գրոմիկօ «կ'ընտրուի» նախագահ Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումին: Կորբաչով իր հակառակորդներն ու մրցակիցները «պատինե - րու» կ'արժանացնէ:

2.- Մանուշեան թերթօն: Աւելի քան ամիս մը՝ աղմուկ, բանավէճ, մեղադրանքներ, հաշուեյարդարներ, սպառնալիքներ գրաւոր մամուլի էջերուն թէ ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի կայաններուն վրայ: եւ եկաւ «Հանգստեան կոչուած ահաբեկիչներ» ֆիլմը, հաստատելու համար թէ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ փառերգը հերոսական դիմադրութեան: Համայնավար կուսակցութիւնը ինքզինքը պաշտպանեց եւ փրկեց: Մանուշեան յիշեցուց՝ «Ալեքսէն»ը:

8.- Սպանիոյ Թագաւորը Խուան - Գարլոս պաշտօնական հիւրը կ'ըլլայ Ֆրանսային, Յուլիս 8-էն 11: Նպատակ՝ աւելի սիրալիր դարձնել կապերը երկու երկիրներու միջեւ եւ մոռցնել տալ կարգ մը կնճռոտ հարցեր:

8.- Ճեպընթացի ծանր արկած Լը Հավր - Փարիզ գիծին վրայ: 8 մեռեալ եւ 67 վիրաւոր:

9.- Լիբանան, ոճրափորձ մը եւս: Թակարդուած կառքի մը պայթում՝ տասնեւինը մեռեալ:

12.- Թուրքիա, ազատական քաղաքականութիւն կամ ոչ, երկրի տնտեսական ծանր տագնապը կը շարունակուի: Արտաքին պարտքը կը հասնի 20 միլիառ տոլարի: Հակառակ այս կացութեան, Թուրքիա միշտ նոր սպառնալիքներ կը տեղացնէ Արեւմուտքին: Եւ իրաւունք ալ ունի, քանի Հելմութ Քոհլ կը յայտարարէ.. «Եւրոպայէն չհեռացնել Թուրքիան»: Հելմութ Քոհլ առաջին Արեւմտեան ղեկավարն է որ Թուրքիա կ'այցելէ, 1980-ի զինուորական պետական հարուածէն ի վեր:

13.- Սեւրի մէջ, տեղի ունեցաւ հայկական «Համաշխարհային» երրորդ համագումարը:

19.- Իտալիա: Տոլոմիթներու փոքրիկ գիւղի մը մէջ, Թէզէռօ, արուեստական լիճի մը ամբարտակին փլուզումը կը պատճառէ ահաւոր աղէտ մը: Վեց քիլոմեթրի վրայ ջուր ու ցեխ հեղեղի նման կը կործանեն ամէն բան: Հաշուեկշիռ՝ 214 մեռեալ, անհետացողներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ:

21.- Հեծելանիւ: Պեռնար Ինօ կը տանի Ֆրանսայի շրջանի իր 5-րդ յաղթանակը:

21.- Համակամութիւն «Դրամական եւրոպական դրութեան» անդամ 8 պետութեանց ժողովին: Իտալական լիրը կ'արժեզրկուի 6 առ հարիւր, իսկ միւս 7 տարադրամները կը վերարժեւորուին 2 առ հարիւր:

22.- Քոփընհակի մէջ, Իսլամական Ճիհատը երկու ոճրափորձեր կը գործէ՝ սինակոկի մը եւ օդանաւային ամերիկեան ընկերութեան մը դէմ: Այս զոյգ արարքները կ'ընեն, 27 վիրաւոր:

23.- Ծանր կացութիւն հարաւ - Ափրիկէի մէջ: Զերբակալութիւններ, ցոյցեր, բախումներ, սպանութիւններ իրարու կը յաջորդեն: Փրէթորիա ցեղային խտրականութեան ախոյեան վարչակարգը կը քննադատուի եւ կը դատապարտուի, սակայն առանց հետեւանքի: Հոս ալ առեւտրական շահերը ամէն բանէ վեր են:

24.- Գալիֆորնիոյ կառավարիչ՝ Ճորճ Տէօքմէճեան կը նշանակուի Ամերիկեան Ողջակիզումի Խորհուրդին անդամ, Նախագահ Ռոնալտ Ռեկընի կողմէ:

29.- «Լիպերասիոն»ի մէջ «Փափիէ տ'Արմենի» խորագրով յօդուածի մը մէջ վերոնիք Պրոքար «հրատարակչական հըրաշք» կ'որակէ 60-ամեայ «Յառաջ»ը:

29.- Նայրոպիի մէջ կը գումարուի Կանանց համագումար ՄԱԿ-ի կազմակերպութեամբ:

29.- Միշէլ Օտիառ, Ֆրանսայի ամէնէն սրամիտ, խմուռի ախոյեան գրագիրը, կը լռէ յաւիտենապէս:

ՕԳՈՍՏՈՍ

1985 Օգոստոս 29-ին, Ժընեւի մէջ, ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբը 15 օր քննարկելէ ետք կը վաւերացնէ Պէնիամին Ուիթըքըրի տեղեկագիրը իր ամբողջութեանը մէջ: Բանաձեւին թեր կը քուէարկեն 14 անդամներ, ձեռնպահ կը մնան 4 անդամներ (Պանկլատէշ, Յորդանան, Մարոք եւ Քուպա), դէմ 1 ձայն՝ խորհրդային մասնագէտը Սոֆինսկի: Տեղեկագիրը իր 24-րդ պարբերութեամբ կ'անդրադառնայ հայկական ցեղասպանութեան, թուելով մատենագիտական աղբիւրներ յիշելով Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի վճիռը (Փարիզ 1984):

Հարկ եղաւ աւելի քան տասնեակ մը տարիներու յարատեւ աշխատանք հասնելու համար այս արդիւնքին: Անկասկած անկիւնադարձ մը, հանգրուան մը դէպի հայ դատի լուծումը:

1985-ը եւ յատկապէս Օգոստոս ամիսը ճամբորդական օդանաւորդութեան ամէնէն սեւ տարին է:

2.- Տալլասի օդակայանը Տրիսթօ - ճէթ մը կը ճզմուի՝ 131 մեռեալ:

12.- Թոքիոյէն Օզաքա գացող, Ճափըն էռ Լայնզի Պօյինկ 747 մը կը ջախջախուի, թռիչք առնելէն մի քանի վայրկեան յետոյ՝ 520 մեռեալ:

22.- Մանչէսթըրի օդակայանը Պօյինկ 737 մը, թռիչք չառած կրակ կ'առնէ, 55 մեռեալ եւ 80 վիրաւոր:

Արկածներու այս սեւ շարքին աւելցնենք երկաթուղիի արկած մըն ալ:

3.- Ֆլօժաքի մօտ, մարդկային թերացումի մը հետեւանքով, Քորայլ մը եւ Միշըլին մը ուղղակի իրարու կը զարնուին՝ 35 մեռեալ, 48 վիրաւոր:

Այս Օգոստոս ամսուն զոհեր եւս: Այս անգամ, Լիբանան: Թիւերը ահաւոր են: Առաջին երկու շաբաթներու ընթացքին 264 մեռեալ, 775 վիրաւոր, 2500 քանդըւած տուն եւ ... հազարաւոր քիլօ պայթուցիկ:

Օր մը արեւելեան Պէյրութ, Անթիլիաս, միւս օրը արեւմտեան շրջանը քաղաքին, ուրիշ օր մը Տրիպոլիս, Սայտա...: Անգամ մը սեւ ջոկատները, միւս անգամ կարմիր ջոկատները եւ միշտ թակարդ - կառքեր լեցուած պայթուցիկներով: Եւ Լիբանանը կը շարունակէ ապրիլ:

Արձակուրդի այս օրերուն ֆրանսական քաղաքական աշխարհը եռուն է: Կրինփիս շարժումին պատկանող նաւը, որ Յուլիս 10-ին, ընկղմեցաւ Օքլէնտի նաւահանգիստը (Նոր - Զելանտա) զոհը եղած է ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց ոճրափորձի մը: Բարդ հարց եւ շարունակելի:

Վերջացնենք այս ամիսը, այլ յիշատակելի լուրերով. -

1.- 1925 - 1985 վաթսունամեակ Եւրոպայի առաջին հայ օրաթերթին «Յառաջ»ի:

2.- Կը մեռնի Գ. եւ Դ. Հանրապետութեանց կարկառուն դէմքերէն՝ Ժիւլ Մոք:

8.- Յովհ. Պօղոս Բ. Պապը կը կատարէ շրջապտոյտ մը Ափրիկէ: 12 օրուան ընթացքին կ'արտասանէ 40 ճառ թէ քարոզ:

18.- Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան նախագահ (վեր) ընտրուեցաւ Ալի Խամէյնի:

21.- Կը մեռնի Անրի Ֆլամարիոն, ֆրանսական հրատարակչական աշխարհի մեծ դէմքերէն:

28.- Լոյս կը տեսնէ, Լաֆոն հրատարակչականէն Հանրի Վէրնէօյի (Աշոտ Մալաքեան) «Մայրիկ» գիրքը:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Կոմիտաս Վարդապետի մահուան յիսնամեակը փառաւոր հանդիսութեամբ մը նշուած է Պոլսոյ մէջ, Դեկ. 22-ին, նախաձեռնութեամբ «Կոմիտաս» երգչախումբի եւ մասնակցութեամբ տասը երգչախումբերու: Հանդիսութեան նախագահած է Շնորհք Պատրիարք:

Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Շահան եպիսկ. Սվաճեան: Կոմիտասեան պատարագի երգեցողութիւնը կատարած է հարիւր հոգինոց երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ Նուպար Սիմոնեանի: Պատարագիչը իր քարոզով անդրադարձած է Կոմիտասի կեանքին ու գործին:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, որմէ ետք Պէյօղլուի Մատենադարանի սրահին մէջ օրհնուած է ճաշ մը, որու ընթացքին կարդացուած է յայտագիր մը, նուիրուած Կոմիտասի: Հանդիսութիւնը վարած է Արմէն Զրաքեան: Ուղերձ մը արտասանած է «Կոմիտաս» երգչախումբի վարչութեան ատենապետ Պերճ Տէր - Մարտիրոսեան: Նապարէթ Պալ ներկայացուցած է Կոմիտասի կենսագրականը: Երջանիկ Բարսեղեան երգած է «Կռունկ»ը, իսկ պարիթոն Տիրան Լոքմակէօզեան՝ «Տըլէ Եաման»ը: Սիլվա Կոմիկեան արտասանած է Կոմիտասի նուիրուած երեք գործեր՝ Վարդ Շիկահերէ, Զարեհ Խրախունիէ եւ Ռոպէր Հատտէճեանէ: Խօսք առնելով «Մարմարա»ի խմբագրապետ՝ Ռ. Հատտէճեան, ի մէջ այլոց ըսած է. «Կոմիտաս ապրած է երկու մեծ Գողգոթաներ, տեսած է պատերազմը եւ կորսնցուցած է իր մտքի լոյսը: Բայց չենք կրնար մեր ձեռքերը լուալ, ըսելով որ ան միայն այդ 2 տառապանքները ապրած է: Մեր ժողովուրդին որոշ խաւերն ալ տառապեցուցած են զինքը, իր սքանչելի աշխատանքը դիմաւորած են կասկածով, անհասկացողութեամբ, հոլածանքով ու նախանձով: Կոմիտաս առանձինն եւ ժողովուրդին զանձերուն հանդէպ իր խանդաղատանքին շնորհիւ, դեղջուկին ու հողագործին կոխած հողին տակէն պեղած է անսպառ գանձերը ու զանոնք փայլեցնելով տեղաւորած է այն ամէնէն իրաւ թանգարանին մէջ, որ ժողովուրդի մը սիրտն է»:

Գեղարուեստական յայտագիրը շարունակուած է Վահէ Օհանեանի երգերով եւ Նուպար Պետրոսեանի արտասանութեամբ: Բոլոր երգչախումբերու անունով խօսք առնելով տոքթ. Զաւէն Մէնգիլճեան դրուատած է միասնական ոգին եւ երիտասարդ սերունդը հրաւիրած շարունակելու մեծերուն գործը, միասնական նոյն ոգիով ու նուիրումով: Երջանիկ Բարսեղեան երգած է «Ով Մեծասքանչ»ը, որուն ընկերացած է ամբողջ սրահը, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Հանդիսութեան հուսկ բանքը արտասանած է Շնորհք Պատրիարք, որուն խօսքէն կու տանք հատուածներ. «...Դէմքեր կան մեր մէջ, որոնք այլեւս համազգային յարգանքի, համակրանքի եւ ընդունելութեան արժանացած են, հոգ չէ թէ մեզմէ ամէն մէկը ինչ հոսանքի պատկանինք կամ ինչ գաղափարի ծառայենք: Ու եթէ մինչեւ իսկ գտնուած ըլլան անհատներ, որոնք տարաձայն ըլլան համազգային այս համանուագին, այս վերջինը սակայն այնքան ուժեղ ու համատարած է, որ այդ ձայները խեղդուած ու մարած են անոր մէջ: Անտարակոյս Կոմիտաս մեր ժողովուրդի մեծագոյն դէմքն է 20-րդ դարուն, եթէ մեծութիւն ըսելով հասկնանք մարդու մը ժողովրդային նուիրման չափը ու մանաւանդ իր ժողովուրդին համար ձգած արգասիքին ընդարձակութիւնը, կարեւորութիւնը եւ մնայուն հանգամանքը:

«...Ազգեր երբեմն կը ծնին զաւակներ, որոնք օժտուած կ'ըլլան անոր ոգեղէն աշխարհի Սրբութիւն սրբոցէն ներս մտնելու առանձնաշնորհով եւ դուրս բերելու անկէ՝ ծածկեալ գանձեր: Կոմիտաս իր ժողովուրդի ծածկեալ գանձերը գտաւ անոր երգին մէջ, որ ամէնէն հարազատ միջոցն է անոր ներաշխարհը գրսեւորելու: Հաւաքեց այդ երգերը անյագօրէն, գանձ մը գտնողի հոգեբանութեամբ: Անցուց զանոնք իր տաղանդի զտարանէն, մէկդի նետեց «խոտան»ը եւ «գրարի բարին» վերադարձուց իր ժողովուրդին «գքոյս՝ ի քոյոց՝ քեզ մատուցանեմ» բանաձեւով: Այս մարզի մէջ իր հաւաքիչի եւ [illegible] նա-

Fonds A.R.A.M

«ՄՈՆՏ»Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Իզապէլ Սատոյեան

Այս օրերուս Սթիտիօ Շան զ'Ելիզէի մէջ կը ներկայացուի «Յիսուն տարեկանին ծովը կը գտնէր» թատերգութիւնը. խաղին մէջ մօր դերը կը կատարէ Իզապէլ Սատոյեան: Ան ծնած է հայ հօրմէ եւ պուլկար մօրմէ մը: Շատ քիչ ծանօթ է թատերասէր հասարակութեան: Իր թատերական կեանքը կը սկսի 1950-ին երբ կը ծանօթանայ Ռոժէ Փլանշոնի. անոր, Ժան Պուիզի, ամուսնոյն ու քանի մը դերասաններու հետ կը հիմնէ նախ Լիոնի «Թէաթր տը լա Քոմէտի»ն, ապա Վիլէօրպանի «Թէաթր տը լա Սիթէ»ն: Հոն՝ նախ Փլանշոնի, յետոյ Փաթրիս Շէրոյի ղեկավարութեամբ կը մարմնաւորէ դասական և ժամանակակից հեղինակներու հերոսները, ինչպէս նաեւ կատակերգութիւններ: Իսկ շարժանկարին մէջ աշխատած է վերջին տարիներու ամէնէն կարեւոր դէմքերուն հետ. Շապրոլ, Լոզէ, Պունիուէլ, Լըլուշ, եւայլն:

«Լը Մոնտ»ի կողմէ կատարուած հարցազրոյցի մը մէջ Իզապէլ Սատոյեան կը պատմէ յաջողութեան իր դժուարին ճամբան:

×

- «Լիոն ծնած եմ, հայ հօրմէ եւ պուլկար մօրմէ մը: Հայրս հնավաճառ էր, մայրս՝ կարուհի. ես կ'ուզէի պարուհի դառնալ: Բարեբախտաբար ճաշակներս զարգացան. թէ ոչ այս ֆիզիքովս սարսափելի կ'ըլլար: Կ'ուզէի խօյս տալ այն թաղամասէն ուր կ'ապրէինք. Կրանտ-Քոթն էր այն, այդ շրջանին կէթթօ մը գաղթականներու, դատարկապորտներու եւ ցոփուհիներու համար:

«Գիտեմ թէ ինչպէս դերասանուհի դարձայ, սակայն չեմ գիտեր ինչո՛ւ. երազելու կարօտ էի: Քրոջս հետ արհեստանոց մը կ'երթայինք կար սորվելու, արհեստանոցը կը պատկանէր մայրապետներու: Հինգշաբթի օրերը հոն շարժանկար կ'ըլլար: Արդեօք անո՞ր ազդեցութիւնն էր. յետոյ հօրս խանութը տեսայ փորագրութիւններ, հին կարասիներ, գեղօրներ, քարտ-փոստալներ: Երազել սորվելու համար ամէն բան ունէի»:

- Ո՞րն էր ձեր առաջին դերը:

- «Յիսուս Մանուկը: Մայրս շատ ժամանակ չունէր մեզմով զբաղելու, սակայն կ'ուզէր որ շատ քաղաքավար մեծնայինք: Ան քրոջս եւ ինծի համար կրցած էր կրթաթոշակ մը ապահովել կաթոլիկէ վարժարանի մը մէջ, որուն փոխարէն Հինգշաբթի օրերը մենք ալ պզտիկ աղջիկներու անօթները կը փայլեցնէինք կամ քիչ մը մաքրութիւն կ'ընէինք: Հոն է որ հակակրօնական դարձայ: Սակայն հոն է դարձեալ, որ ճերմակ զգեստով ու փոքրիկ ոսկիէ թագով մը, Յարութեան պատանքը գրկած, մսուրին մէջ մարմնաւորեցի Յիսուս Մանուկը:

«Աւելի ետք փոխադրուեցանք մեր թաղամասէն. օր մը ընկեր մը լսաւ ինծի թէ կը պատրաստուի Քոնսերվաթուար մտնել. խնդրեցի իրեն ընկերանալ: Պատրաստած էի արտասանելիք կտորս: Մասնակցեցայ մուտքի քննութեան: Փրոֆէսէօրը յաղթանդամ մէկն էր, ճերմակ մազերով ու սբէթհովէնեան ճակատով մը: Հնադարեան արուեստագէտի մը գլուխ: Ինծի կը մօտենար ան նդադար: Դըժբախտութիւններու սովոր, կը հարցնէի ես ինծի թէ ի՛նչ կ'ուզէր: Ու որոշած էի զարնել իրեն, եթէ անպատշաճ վարմունք մը ունենար: Ու մինչ այդ, կը շարունակէի արտասանել:

«Վերջաւորութեան, դէմքը իմինէս 15 սմ. հեռաւորութեան վրայ կեցաւ: Ըսաւ ինծի որ պէտք է ներկայանայի, աւելցնելիք ուրիշ բան չունէր: Ընդունուեցայ որպէս ունկնդիր. սակայն իրաւունք չունէի տարեվերջի քննութիւններուն մասնակցելու: Տարօրինակ է չէ՞: Ան միակն էր որ կը սիրէր զիս. զիս չմղեց դէպի որեւէ պաշտօն, կ'ըսէր թէ ես պէտք էր գտնէի զայն: Ան մեզի փոխանցեց իր հիացումը. մեզի սորվեցուց անկեղծ ըլլալ զգացումներու հետ:

- Ձեր հանդիպումը՞ Ռոժէ Փլանշոնի հետ:

- «Լսեցի թէ կը խօսուէր արհեստավարժ ընթացքի մը մասին. հոն էր ան, Ռոպէր Ժիլպէռ եւ Ալէն, որուն հետ ամուսնացայ տարիներ ետք:

- Ձփափաքեցա՞ք ծանօթանալ այլ բեմադիրներու:

- «Կարճ շրջան մը Փարիզ մնացի. հասկցայ ու ըսի ես ինծի թէ թատրոնը ինծի համար չէր: Անոնց փնտռած արուեստագէտը ես չէի: Երբեք չունեցայ գլխաւոր դերասանուհիի մը ֆիզիքը: Թերեւս սխալեցայ, ոչ ոք կը ճանչնայի: Փլանշոնի հետ տարբեր էր պարագան: Իտէալիստ էինք, օրը տասը ժամ փորձ կ'ընէինք եւ երբեմն թատերախաղերու համար որոնք ոչ իսկ ներկայացուցինք: Կը շարունակէի կարը. ամբողջ շաբաթներ միայն հացով ու կաթով կը սնանէինք. միակ հագուստ մը ունէի ու դուրս չէի ելլեր երբ զայն լուացած ըլլայի: Երբ Ռոժէին համար տարազներ կը պատրաստէի, յաճախորդներս կ'ընդունէին սպասել: Այսպէս էր այս: Ռոժէ կ'ուզէր փրոֆէսիոնէլ խումբ մը որ կանոնաւոր կերպով ներկայացումներ պիտի տար. Լիոնի մէջ առաջին անգամն էր: Ռոժէ մէկն է որ միշտ որոնումի մէջ է: Իրեն հետ եղայ երեսունեւերկու տարի ու չզգացի ժամանակին անցքը:

«Կ'ուզէի հետեւիլ ասպարէզին, այսինքն տնտեսապէս քիչ մը աւելի ազատ ըլլալ, կարենալ ընտրել: Ձէի հանդուրժեր կըրկին ընելու այն ինչ որ ըրեր էի: Արուեստագէտի արկածախնդրութեան պէտք ունէի: Ինծի հպարտութիւն կը պատճառ-ռէ արուեստագէտի զգայնութիւն ունենալ ու կը նախընտրեմ աւելի որ ըսեն. «Իզապէլ արուեստագէտ է», քան՝ լաւ դերասան մը:

«Թատրոնը գոտի մըն է մեր տեսածին ու չտեսածին միջեւ: Հոն ենք օգնելու համար որպէսզի ուրիշներ ապրին: Կըրնամ տղայամիտ թուիլ, սակայն այդպէս կը մտածեմ: Երբ կը սկսինք, կը փափաքինք ցոյց տալ մեր ունեցածը. «ես բնելիքներ ունիմ...»:

«Թէաթր տը լա Քոմէտի»ին մէջ կը կատարէի դերեր, որոնց համար մարդ չէր գտնուեր. հպարտանալիք բան չէր, սակայն այս ձեւով սորվեցայ ամէն բան: Կ'ուզէի փաստել թէ ինչ բանի կարող էի:

- Ինչո՞ւ մեկնեցաք վերջապէս:

- «Մեկնելու փափաքը ունեցայ մօտ տասը տարի առաջ, երբ Ռոժէ ուրիշներու յանձնեց դերեր, զորս կը խորհէի թէ ես կրնամ կատարել: Երկու անգամ խօսեցայ իրեն այս մասին, ներկայացումներու վերջաւորութեան միայն. սակայն բեմադիրը ազատ է իր ընտրութիւններուն մէջ: Անպատշաճ էր խառնուիլ իր ըրածին, զիս արհամարհելի պիտի դարձնէր այդ: Ինք իր տեսանկիւնը ունի, պէտք է ձգել որ հասնի իր երազին: Կարելի չէ վիճաբանիլ այս մասին:

«Բազմաթիւ անձնաւորութիւններ մարմնաւորելէ ետք շրջապտոյտի մեկնեցանք Մոսկուա: Ռոպէր Ժիլպէռ հարցուց թէ կ'ընդունէի՞ համրի մը դերը կատարել. ընդունեցայ. սակայն մինչ այդ կարեւոր դերեր խաղցած էի, կ'ուզէի որ տեսնեն զիս, ի՞նչպէս ընել:

«Միջոց մը առաջ Մաոյէն Փարիզ էր. գացինք դիտելու: Մութ է բեմը. յետոյ լոյս մը կ'իյնայ: Ան կուգայ, կաղապարուած իր թափանցիկ զգեստին մէջ: Պահ մը կանգ կ'առնէ թեւը բարձրացուցած. անշարժ կը մնայ պահ մը, կարծես ըսել կ'ուզէ. «եկած էք զիս դիտելու. նայեցէ՛ք»: Ես ալ կ'ընէի գրեթէ նոյն բանը: «Ես եմ, Իզապէլը: Ձեր աչքերուն առջեւ: Պիտի ներկայացնեմ մարմնաւորած անձնաւորութիւնս, պիտի ընդունիք զայն ծայրէն մինչեւ վերջը»:

«Անսահման յարգանք ունիմ բնագրին հանդէպ. կը վախնամ յիշողութեան վըրիպումներէ, կակազելէ ... պէտք է ըսեմ թէ երկար ատեն թոթոված եմ: Զիս բուժելու նպատակով էր որ մայրս արտօնեց որ Քոնսերվաթուար երթամ:

- Ինչպէ՞ս էր ձեր խումբին կեանքը:

- «Խմբակ մը կազմած էինք, սակայն բարեկամներ չէինք իրարու. գոնէ սկիզբի շրջանին: Մեզ միացնողը թատրոնի սէրն էր, նոր բան մը ընելու պահանջը: Յետոյ պատերազմէն ելեր էինք ու դըժուար էր կեանքը: Հայրս բացարձակապէս քաղաքականութեամբ չէր զբաղեր, սակայն Հայ մը երբ նեղութեան մէջ գտնըւէր կը բանար իր դռները: Երկու սենեակ վարձած էր Հրեաներու. կ'օգնէր ապաստանեալներու, փախստականներու, առանց նկատի ունենալու վտանգը: Բարի էր: Հատ ու կտոր լուրեր միայն կը հասնէին մեզի. շատ բան չէինք գիտեր ու կը վախնայինք:

«Այդ շրջանին գիտէինք հացի ամենափոքր կտորին, տաք ջուրին, ինքնաշարժով ճամբորդելուն, ուզած տեղդ կարենալ երթալուն կարեւորութիւնը: Գիտէինք թէ ինչ բան յարգի էր: Պատերազմը խոր ազդեցութիւն գործեց վրաս. ամբողջ քսան տարի ապրեցայ կեդրոնացման ճամբարներուն մղձաւանջը: Նաեւ այն ատեն երբ Լոզէին հետ «Մ. Քլէյն»ը կը դարձնէինք: Յետոյ սակայն ըսի ես ինծի թէ, եթէ այս դերը պիտի մերժէի, - ուր բժիշկը կը քննէր հրեայ կին մը, իր ցեղին յատկանշական կէտերը ճշդելու համար - ի զուր տառապած էի այդ մըղձաւանջներով: Կը վարանէի, որովհետեւ պէտք էր մերկ նկարահանուէի: Վարանումս մարմինիս պատճառով էր: Սակայն ամէն բան շատ լաւ անցաւ: Ձէի ուզեր աւարտած ժապաւէնը դիտել մասնաւոր ցուցադրութիւններով. կ'ամչնայի: Կ'ըսէի ինքնիրենս. պիտի դեղեցկացնեմ ես զիս, գեղեցիկ մետաքսէ հագուստս հագուիմ...: Վերջապէս ընդհանուր սրահի մը մէջ դիտեցի ժապաւէնը. կնոջ մը քով նստած էի, երբ զիս տեսաւ, գոչեց. «ի՛նչ սարսափելի բան»: Ամիսներ պէտք եղաւ որպէսզի խաղաղիմ:

- «Երկար ատեն բարդոյթ պատճառած է ինծի մարմինս. չեմ կրնար նիհարնալ. պահեցողութիւնը կը հիւանդացնէ զիս: Ամէն բան փորձեցի: Մարդ երբեք գոհ չըլլար իր անձէն, ճիշդ է, սակայն պէտք է լուսամիտ ըլլալ, կայ տարիք մը ուր կ'ուզենք հաճելի թուիլ այրերուն, ու անոնք նրբակազմ, բարձրահասակ աղջիկներ կը նախընտրեն: Նոյն ատեն այս ֆիզիքականը օգնեց ինծի. գիտնալով որ չէի կրնար այս ձեւով բեմին վրայ տեղ մը հասնիլ ուրիշ բան փնտռեցի. ազնիւ, նուրբ, արդար բաներ: Տարիներու ընթացքին սորվեցայ ընդունիլ ես զիս ինչպէս որ էի, ընդունիլ ճերմկած մազերս, գիրութիւնս. հիմա կը սիրուիմ ու այս հաճոյք կը պատճառէ ինծի»:

Թ. Ա. Թ.

խանմամական դերը ա՛լ աւելի կը մեծնայ մեր աչքին եւ խորունկ իմաստ կը ստանայ, երբ անդրադառնանք որ հայ երաժշտութեան թատերաբեմին վրայ իր երեւալէն 15 – 20 տարիներ յետոյ, այդ բնիկ եւ անաղարտ շրջանակը, ուրկէ հաւաքեց իր ծածկեալ գանձերը, գրեթէ ամբողջութեամբ պատմութեան պիտի անցնէր: Հետեւաբար նախախնամական ու յայտնատեսական բան մը կար իր ճիշդ ժամանակին գործի ձեռնարկելուն եւ իր պատմական առաքելութիւնը ի գլուխ հանելուն մէջ:

«... Կոմիտաս Վարդապետի գործունէութեան կարեւոր մէկ հանգրուանը կը կազմէ իր երեւումը Արեւմտահայութեան կրօնական եւ իմացական կեդրոն Պոլսոյ մէջ, ուր ունեցաւ արդարեւ երաժըշտական բեղնաւոր գործունէութիւն: Երկսեռ մեծկակ երգչախումբ մը կազմեց «Գուսան» անունով, ու իր համերգները մեծ տպաւորութիւն գործեցին մեր գեղարուեստական, մտաւորական ու երիտասարդական շրջանակներու մէջ, թէեւ քաջալերութիւն չգտան եկեղեցական իշխանութենէն: Իսկ իր դէմ դիրքաւորուած տեսաւ տիրացուական շրջանակները: Այստեղ էր որ յղացաւ գաղափարը երաժշտական դպրոց մը հաստատելու, իր գործը յաւերժացնելու նպատակով: Իբրեւ նախապատրաստութիւն այդ յառաջդրութեան իր դաստիարակչութիւնը կեդրոնացուց երաժշտական ընդունակութեամբ օժտուած հինգ երիտասարդներու վրայ, որոնք կոչուեցան «Կոմիտասի հինգ սաները», որոնք ապա երաժշտական կարեւոր գործունէութիւն ունեցան այստեղ եւ արտասահման որպէս դասատուներ հայ վարժարաններու մէջ եւ անոնցմէ ոմանք հռչակի հասան նաեւ իբրեւ երաժըշտական խմբավարներ եւ երգահաններ:

Ու այստեղ ալ, Պոլսոյ մէջ, դժբախտաբար, խորտակուեցաւ այս գերազանցապէս զգայուն հոգին, եթէ ոչ ֆիզիքապէս, բայց մտքով, հոգւով եւ գործունէութեամբ: Այստեղէն էր, որ զրկուեցաւ Փարիզ, կեանքին մնացեալ 20 անպտուղ տարիները անցընելու համար բուժարանի մը մէջ, այնտեղ ալ փակելու համար իր աչքերը երկրաւոր կեանքին, լման 50 տարիներ առաջ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). - Կիրակի, Դեկտեմբեր 22-ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական սրահ»ը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր աշակերտներու ծընողքներով, բարեկամներով, որոնք ուրախ տրամադրութիւններով հետեւեցան Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանի Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպած հանդէսին: Ներկայ էր Սարգիս վրդ. Դաւիթեան՝ (Հայ Կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետը), ինչպէս նաեւ Լիոնէն յատկապէս ժամանած վարժարանի նախկին մեծաւորուհի՝ քոյր Վերոնիք Աշըքեան:

Յայտագիրը սկսաւ խաղարկութեամբ մը՝ Յիսուսի Ծնունդը: Աշակերտները իրենց խօսքերով, երգերով, շարականներով, տարազներով եւ բեմադրութեամբ կրցան ստեղծել յատուկ մթնոլորտը առաջնորդելով ներկաները Բեթղեհէմի մսուրը: Մարիամ եւ Յովսէփ, հրեշտակները, հովիւները, մոգերը եւ «կենդանի» Յիսուսը իր խանձարուրին մէջ աւետեցին օրուան «մեծ եւ սքանչելի խորհուրդը»: Յայտագրի երկրորդ մասը կը բաղկանար յատկապէս ժողովրդական, մանկական երգերէ, խմբերգներէ եւ արտասանութիւններէ: Որքան աշխատանք, որքան շունչ եւ համբերութիւն, որքան հաւատք եւ խանդավառութիւն պէտք է յայտագիր մը պատրաստել միայն եւ ամէն տարիքի աշակերտներով:

Յայտագրի աւարտին, Քոյր Ժընէվիէվ Դաւիթեան, Տիկին Քրիսթիան Կիւլեան (ծնողքներու կողմէ) արտասանեցին Ամանորի եւ Ծնունդի առթիւ մաղթանքի սրտագին խօսքեր: Յայտագրին իր մասնակցութիւնը բերաւ Տիկին Ժիւլիէթ Եըլմազեան, ընկերանալով դաշնակի վրայ երգերու եւ խմբերգներու բաժնին մէջ:

Աշակերտները, մեծ թէ կրտսեր, համարձակ թէ երկչոտ, բոլորն ալ բեմ բարձրացան եւ մասնակցեցան: Միշտ խըրախուսիչ է դիտել մանուկներու շարժուածքը, անոնց արտայայտութիւնները, անհատական թէ խմբական, եւ մանաւանդ միշտ զուարճալի է լսել մանուկներու շրթներուն վրայ բողբոջող մեսրոպեան բարբառը: Այսօր բողբոջ, ծիլ, վաղը ծաղիկ: Այս է ահա դպրոցին, հայ դպրոցին դերը: Ուսուցանել, կրթել, դաստիարակել արթնցնելով եւ ծաղկեցնելով մանուկին սրտին ու մտքին մէջ մարդկային, հոգեկան արժէքները, բարոյական սկզբունքներն ու առաքելութիւնները, ազգային զգացումները, գիտակցութիւնը իր ինքնութեան: Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը անսակարկ նուիրումով, անխոնջ աշխատանքով, սիրով լծուած են այս առաքելութեան: Իրենց կոչումն է ծառայել. ծառայել հայ մանուկին, եւ կը ծառայեն: Ո՛չ ասպարէզ, ո՛չ փառք եւ ո՛չ ալ արծաթ կը փնտռեն: Այլ միայն հոգեկան գոհունակութիւնը պատրաստելու, առաջնորդելու հայ մանուկը, աշակերտը դէպի ուսում, դէպի տոհմային դաստիարակութիւն, դէպի բարին:

Այս առիթով եւս կը գնահատենք վաստակը վարժարանի պատասխանատու անձնակազմին եւ յատկապէս տեսչուհի՝ Քոյր Ժընէվիէվ Դաւիթեանի, եւ օգնականներ՝ Քոյր Զապէլ Արծրունիի եւ Քոյր Մելինէ Մոմճեանի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

Միշէլը յուզուած վերադառնում է դըպրոցից ու դիմում հօրը.

- Ո՞վքեր են յաղթել Ուաթեռլոյի ճակատամարտում:

- Անգլիացիներն ու Բրուսիացիները:

- Գրո՛ղը տանի, ուսուցիչը նորից ճիշդ դուրս եկաւ:

×

- Մայրի՛կ, հայրիկը ձի չի տեսել:

- Ո՞վ ասաց:

- Ես ձի էի նկարել, իսկ հայրիկը հարցրեց, «այս ի՞նչ ես նկարել»:

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

սափիր եւ «Իւմանիթէ»ն է որ կը յաջողի խորագիր մը, երկդիմի որ բնաւ անմեղ չէ, երբ կը գրէ՝
«Hérsant : Je suis partout»

Պարզ է, որ եթէ՝ ամէն տեղ եմ կը նշանակէ, կ՚ոգեկոչէ նաեւ աջ հոսանքի ծանօթ չարաթաթերթ մը:

Հուսկ՝ «ամբաստանեալը», կը ստորագրէ «Ֆիկառօ»ի խմբագրականը, զայն խորագրելով «Վլվլուկ»: Կը բացատրէ եւ օրինակներ կը բերէ: Նախ կը ճշդէ որ 40 տարի է Պետութիւնը իրեն մենաշնորհ ըրած է լրատուութիւնը, հեռատեսիլով ձայնասփիւռով: Երբ, պէտք ունի կը դիմէ օտարներու՝ Մաքուէլ (Անգլիացի), Մըրտոք (Ամերիկացի), Շփրինկէր (Գերմանացի), հուսկ՝ Պերլեսքոնի (Իտալացի): Ինչո՞ւ լինք պիտի համակերպի: Եւ ի՞նչ վլվլուկ Փրոկրէի առթիւ, որ հազիւ քանի մը տողի պիտի արժանանար անգլեւամերիկեան մամուլին մէջ: Ու յայտնելէ ետք թէ ինք կը փրկէ Ֆրանսական մամուլը, կ՚եզրակացնէ «այսպէս, մէկ պատերազմէ ետ չմնալու համար, հարկ է մէկ օրէնք կանխել»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՏԱՖԻ ամերիկեան էն - Պի - Սի հեռատեսիլէն չտուաւ այն հարցազրոյցը, զոր խոստացած էր՝ «Հանդիպում մամուլի հետ» կիրակնօրեայ յայտագրին մասնակցելով: Պատասխանելով սակայն ամերիկացի լրագրողներու, Քատաֆի ըսած է թէ Ապու Նիտալ Լիբիա չի բնակիր, երբեմն կ՚այցելէ: Լիբիա ահաբեկչութեան հետ ոչ մէկ կապ ունի, մարզուելու կայան չկայ Պաղեստինցիներուն համար: Կարելի է արդարացնել Պաղեստինցիները, ըստ Քատաֆիի, երբ Հռոմի կամ Վիէննայի նման ոճրափորձերու կը դիմեն:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Թուրքիա եւ Իրան ընդտեսական գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրած են եւ այս առընչութեամբ է որ, Եօզալ յայտարարած է թէ իսլամական ծիհատին սպառնալիքը Թուրքիոյ դէմ (տես «Յառաջ», Յունուար 3) կը ձգտի վատթարացնելու երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Եօզալ, որ կը գլխաւորէր 150 հոգինոց Թրքական պատուիրակութիւնը, ըսած է նաեւ.- «Ըսի Պարսիկ ղեկավարներուն՝ քանի որ սպառնալիքը մեր ժամանումէն 24 ժամ առաջ սփռուած է, պէտք է դրդապատճառը փնտռենք: Ոմանք կապ մը կը տեսնեն իսլամական ծիհատին եւ Իրանի միջեւ»:

«ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԵԱՆ ԵՄ, որ յարութիւն կ՚առնէ» ըսած է Տառի Պուլթպուլի «հանգուցեալ» հայրը, որ նման եղերական պարագաներու մէջ, անպատեհ չի գտներ՝ կատակել: Փաստաբան Փերոյի բացանութեան առթիւ, կնոջը ընտանիքին պատմութիւնը, եթէ բոլոր ծալքերը քակուին - կրնայ նախանձը շարժել Տալլասի (հեռատեսիլի թերթօն) հեղինակներուն: Ուրեմն, 20 տարի է մեռած հայրը մէջ - տեղ ելաւ, պարզուած է նաեւ որ հայր, մայր ու աղջիկ իրարմէ հազիւ 100 մեթր հեռաւորութեան վրայ կ՚ապրէին, թէ «հանգուցեալը» կանոնաւորաբար կը տեսնէր Թոռը, մինչ Տարի Պուլթպուլ լուր չունէր թէ հայրը ողջ է...: Գալով փաստաբանին զօքանչին, ըսած է թէ փեսան շատ հետաքրքիր էր եւ քրքրած է իր եւ այդ «առաքելութեանց» թղթածրարը, որու պէտք չէ դպչիլ, որովհետեւ «պայթուցիկ» է: Ուրիշ բան պիտի չըսեմ կ՚ըսէ, մինչ տիրող կարծիքն այն է որ կամ՝ պէտք եղածէն աւելին ըսած է, կամ՝ պէտք եղածէն պակաս:

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի Ա. էջի «Թղթեղէն երանգապնակ» յօդուածին Բ. սիւնակի սկիզբի երկու պարբերութիւնները սխալ զետեղուած ըլլալով, անհասկընալի դարձած են: Ներողամտութեանը ապաւինելով յօդուածագրին եւ մեր ընթերցողներուն, կը վերահրատարակենք այդ մասը, Ա. սիւնակի վերջին տողերէն սկսեալ . .

×

...Ինչ որ կը նշանակէ, թէ այդ թուականէն սկսեալ՝ նկարիչներուն կողմէ զուտ նկարչական տեսաբանութիւն մը կը փընտռուի, եւ ուրեմն՝ զուտ նկարչական տեսողութիւն մը: Խմբաւորումներու ծընունդն ու մահը կը նշէր նկարչական տեսաբանութեան ու տեսողութեան ձգտումը՝ դէպի ինքնիշխան, «ինքնավար» (օրինա)վիճակ մը: Խմբող տարրը «գաղափար»ն էր թերեւս, բայց խմբումին բուն դրդապատճառը՝ զուտ նկարչական «գաղափար»ի մը հետապնդումը: Մինչդեռ «Ակ» խմբաւորումը իր հանգանակաձեւ յայտարարութեան մէջ կը գրէ հետեւեալը. «Մեր խումբին կազմութեան մէջ գոյութիւն ունի հասարակաց առաջնակարգ կէտ մը, որ հիմնուած է մեր գաղափարներու մերձակցութեան եւ ոչ թէ նկարչական որոշ ոճի մը վրայ՝ կիրարկուած խումբի անդամներուն կողմէ» (2): Խնդրոյը՝ հոս՝ արտանկարչական դրդում մըն է բացայայտ կերպով: Մէկ խօսքով՝ Սփիւռքի մէջ հայ արուեստագէտի գոյութեան հարցն է: Այդ հարցը կը խոստովանիմ որ իմ հասողութենէս անդին կ՚իյնայ:

Բայց ուզեցի ցոյց տալ, որ տուեալ հարցը անդին կ՚իյնայ նաեւ զուտ նկարչական մտահոգութիւններէն: Այդ է, որ կ՚ըսէ Ռուբէն Նաճառեան հարցազրոյցի մը մէջ. «Հայ նկարիչի մը գործը կրնայ զանազանուիլ ընդհանուր նկարչութեան մէջ, բայց ինծի համար գոնէ, շատ դըժուար է ճշդել զայն զատորոշող եզրերը» (3):

YAN'S

SEJOUR DE SKI

à

T I G N E S

Du 2 au 8 Mars

— Pension complète
— Matériel
— Forfait
— Assurance
— Transport

F. 2000

Réservation jusqu'au 8 Janvier :

Tél. : 45 - 89 - 20 - 48
48 - 61 - 29 - 49

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

զաւակներն ու Թոռները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով թէ անձամբ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Օր. Խոսրովեան 500 Ֆ.:

ԻՍԻ.- Տէր եւ Տիկին Գարեգին Յովսէփեան 500 Ֆ.:

ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Փիէր Թերճանեան 300 Ֆ.:

ՓԱՐԻԶ.- Արամ Պետրոսեան 100 Ֆ.:

ՇԱՒԻԼ.- Տէր եւ Տիկին Շմաւոն Պալեան 200 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տէր եւ Տիկին Աստիկ Աչճեան 200 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Րաֆֆի Սոլաքեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր մեծ - հօր՝ Խորէն Համբարձումեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 11, ժամը 15-ին Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 rue de la Défense: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԵՍԱՐԱԿԱՆ
ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ՔԷԹԷՅՈՎ ԵՒ ԹԷՅՈՎ

Յունուար 12, Կիրակի ժամը 15-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» մշակոյթի մեծ սրահին մէջ:
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
M° Courcelles ou Péreire

Նախագահութեամբ՝
ՏԻԿԻՆ ՍՈՆԻԱ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ

Պ. ԵՓՐԵՄԵԱՆ վերջերս լոյս ընծայած «Յաւիտենական Պայքար» գիրք - ալպոմը ստորագրելով պիտի նուիրէ ներկաներուն:

Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցին.- Տէր եւ Տիկին Նիկոլեան, Պ. Միհրան Էլմայեան, Օրիորդներ՝ Արաքսի Գմբէթեան, Անահիտ Սվաճեան եւ ուրիշներ, երգերով, արտասանութիւններով, նուագով եւ զանազան անակընկալներով:

Բոլոր Հայերը, մասնաւորաբար Կեսարացիները, անխտիր կը հրաւիրուին, անոնք իրենց մահացած սիրելիներուն հոգւոյն համար մոմ մը վառելով պիտի յաւերժացնեն դարերէ ի վեր մեզի հասած հայկական աւանդութիւնը:

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:

POUR LA SAUVEGARDE
DU PATRIMOINE ARMENIEN

à Alfortville
le Vendredi 10 Janvier à 21 heures
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid — 94140 Alfortville

PROJECTION - DEBAT

Bilan des campagnes d'exploration et des travaux menés par l'Organisation Terre et Culture.
Iran du Nord, Arménie Occidentale, Région de Kessab.
Et présentation des projets en cours.

Ներկայացում՝ Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութեան աշխատանքներու
- Ատրպատականի, Արեւմտեան Հայաստանի եւ Քեսապի շրջանի մէջ:
ու իր ներկայ ծրագիրներուն
ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին Ամանորի հանդէսը տեղի կ՚ունենայ Յունուար 11-ին, Շաբաթ, ժամը 21-ին Եկեղեցւոյ կից սըրահը, ղեկավարութեամբ, ուսուցիչներ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Պ. Խաչիկ Երլմազեանի:

Խմբերգ. արտասանութիւններ փոքրիկներուն կողմէ:

Կը ներկայացուի տրամախօսութիւն մը եւ զուեշտ մը աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղին եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները վայելելու համար հայկական օր մը եւ քաջալերելու համար մեր փոքրիկները:

Կաղանդ Պապային այցելութենէն վերջ հիւրասիրութիւն Թաղիս Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

MCA PARIS

GERARD CHALIAND

— spécialiste des mouvements révolutionnaires du Tiers Monde (du Kurdistan, d'Afghanistan)
— co-auteur du célèbre Atlas Stratégique
— fondateur du Groupement pour les Droits des Minorités (fondé en 1978 sur le modèle des Minority Rights Group)
— membre de la rédaction de la revue Esprit
— directeur de la collection Géopolitiques et Stratégies chez Fayard
— principal artisan de la session du Tribunal Permanent des Peuples sur le génocide arménien et responsable de la publication du Crime du Silence collection Champs chez Flammarion.

Présente
«LE SEL DE LA VENGEANCE»
de James T. HASHIAN

Vendredi 10 Janvie
à 20 heures 30

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, rue Bleue, 75009 Paris

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ՝

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 14.30-ին
Salle LEOPOLD BELLAN
rue Léopold Bellan — 75002 PARIS

— Գեղարուեստական յայտագիր մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի դպրոցներու աշակերտութեան:
— Մանկական ժապաւէնի ցուցադրութիւն:
— Կաղանդ Պապան ծրարիկներ կը բաժնէ սրահի ներկայ բոլոր մանուկներուն:
— Ճոխ պիւֆէ պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է — ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ԲՈԼՈՐԸ

HAY DISC
35, rue Lamartine - 75009 Paris
présente ses meilleurs vœux
pour l'année 1986
et souhaite un joyeux Noël

ՀԱՅ ՏԻՍՔ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ՁԵՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ
ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
8

MERCREDI
8 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.133 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.133

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԾԱԽՈՒ Է... ՎՐԱՑԻ ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵՐՈՒ ՊՈՄՈՆԹԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՎԱԳԸՖՆԵՐԸ «SOLDE»Ի ՀԱՆԱԾ ԵՆ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻՆ ԿԱՌՈՒՑԱԾ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Դեկտեմբեր 25-ի «*Ճումհուրիյէթ*»ն է որ կ'արձագանգէ այս պատմութեան, որ կրնար անհաւատալի թուիլ եթէ թրքական չըլլար : Յօդուածագիրը՝ Սեմրա Սոմերսան բաւական «հետաքրքրական» ծալքեր կը բանայ այս տարօրինակ վաճառքին մասին : Կը պարզուի որ յաճախորդն ալ շատոնց պատրաստ է... : Կայ նաեւ գինը : Բուն արժէքը կը գնահատուի 300-էն 500 միլիոն լիրա եւ ծախու կը հանուի 140 միլիոնի... : Ճիշդ է որ *սոլտի* շրջան է...

×

«Ճումհուրիյէթ»ի Դեկտեմբեր 25-ի թիւին առաջին էջին վրայ, Սեմրա Սոմէրսանի ստորագրութեամբ լոյս տեսած է անհաւատալի լուր մը, Պոմոնթիի Կաթողիկէ Վրացիներուն պատկանող ու բոլորին ծանօթ Լուրտերու Եկեղեցիին մուտքի դրան լուսանկարով : Թերթը կը տեղեկացնէ, թէ Պոլսոյ Վագըֆներու Շրջանային Տնօրէնութիւնը, հակառակ Վագըֆներու Օրէնքին բացարձակ արգելքին, միայն Նախարարաց Խորհուրդին վերապահուած իրաւասութիւն մը գործածելով կը ծանուցանէ, թէ ծախու է Պոմոնթիի Կաթողիկէ Վրացիներու Եկեղեցին, իր յարակից մասերով՝ վանքովը, վարժարանի շէնքով եւ չորսուկէս արտավար հողամասով :

Աղօթատեղին կառուցուած է 1861 թըւականին եւ ներկայիս բաց է պաշտամունքի՝ իր համայնքին եւ հաւատացեալներու առջեւ :

Պատմական շէնքերու եւ հին կառուցումներու մասնագէտ շրջանակներ զարմանքով կը դիմաւորեն այս երեւոյթը ու կը յայտնեն, թէ օրինական բացորոշ արգելքներ գոյութիւն ունին այդ վաճառքին դէմ, իսկ իրաւագէտներ անկարելի կը նկատեն նման բան մը, օրինական անառարկելի սահմանումներու վրայ կռթնած, յիշեցնելով որ Պոլսոյ Վագըֆներու Շրջանային Տնօրէնութեան Վարչութիւնը լիազօրուած չէ նման կարգադրութիւն մը ընելու եւ միայն Նախարարաց Խորհուրդի որոշմամբ կարելի է ընել այդպիսի որեւէ վաճառում : Իրաւագիտական շրջանակներու համաձայն, որեւէ պատմական անշարժ կալուած կամ բարեսիրական հրնութիւն՝ կարելի չէ նման կամայական որոշմամբ մը ծախու հանել :

Շրջանային Տնօրէնութեան Վարչական Խորհուրդին կողմէ Վրացի Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Մատակարարութեան ուղարկըւած է պաշտօնական գրութիւն մը, ուր կը գտնուի Շրջանային Տնօրէնի օգնական Քէմալ Գահրամանի ստորագրութիւնը եւ ուր ի մէջ այլոց հետեւեալը գրուած է, - «Վերոյիշեալ անշարժ կալուածին իբրեւ գին՝ նախատեսուած է 140 միլիոն 661 հազար լիրա : Գնահատուած այս արժէքէն պակաս չվճարուելու պայմանաւ, փոխանցման գործողութիւնները կատարուելէ առաջ՝ հարկ է որ փոխարժէքը յանձնուի Մատակարար Մարմնին դրուի Վագըֆներու Դրամատան Անգարայի Իննէսու Թաղամասի մասնաճիւղը եւ վարչութիւնս արդիւնքէն տեղեակ պահուի այդ մասին» :

Մինչդեռ, մասնագէտներուն կարծիքով այդ կալուածներուն իսկական արժէքն է նուազագոյն կրկնապատիկը կամ եռապատիկը ատոր՝ 300 - 500 միլիոն լիրա եւ հարց կը տրուի այս առթիւ նաեւ թէ ինչո՞ւ փոխարժէքը լ պահ պիտի դրուի եղեր Վագըֆներու Դրամատան Անգարայի մասնաճիւղերէն մէկուն մօտ : Այս պարագան անբացատրելի կը թուի եւ կարգ մը տարակոյսներ կ'արթնցնէ շահագրգիռներուն մօտ :

Կաթողիկէ Վրացիներու Եկեղեցւոյ Մատակարարութեան գրուած այդ գրութեան մէջ, արձանագրուած է նաեւ ծանօթութիւն մը, ուր կ'ըսուի թէ վարչական Խորհուրդէն երեք անդամներ հակառակած են վաճառքին, անոր համար որ «Վագըֆներու Օրէնքին Տասներորդ յօդուածին համաձայն՝ Նախարարաց Խորհուրդին կարծիքը չէ առնուած այդ մասին» : Ընդդիմադիր անդամները պահանջած են, որ այս ծանօթագրութիւնը արձանագրուի յղուած նամակին ներքեւ, բայց հակառակ ատոր՝ Շրջանային Վարչութեան Տընօրէնին օգնականը՝ Քէմալ Գահրաման պնդած է որ այդ նամակը գրուի եւ ուղարկուի վրացի Կաթողիկէներու յիշեալ Եկեղեցւոյ վարչութեան :

Խնդրոյ առարկայ անշարժ կալուածը, որ կը գտնուի Պոմոնթի, Սիլահշօր պողոտային վրայ, կ'ըսուի թէ գնել կ'ուզեն յարակից Պիւլպիւլ Լիսէի տէրերը, այդ նըպատակաւ ալ վաճառումը իրականացնելու համար միջոցէ մը ի վեր կ'աշխատին խսին Ասալ անունով կին մը, որուն ցուցաբերած եռուն գործունէութիւնը այդ մասին՝ ուշադրութիւնը գրաւած է բոլորին : Այս առթիւ կը պնդուի նաեւ, որ յիշեալ կինը շատ մտերիմ բարեկամուհին է Պետական Գործավար Քեազըմ Օզսալի, որուն Գործավարութեան կապուած են Վագըֆներու վերաբերեալ հարցերը :

Խնդրոյ առարկայ անշարժ կալուածներուն գնահատումը կատարուած է Մայիսին եւ այդ օրէն ասդին այլազան աշխատանքներ կը տարուին՝ նպատակադրուած վաճառումը իրականացնելու համար : Այդ կապակցութեամբ, Անգարայի Վագըֆներու Ընդհանուր Տնօրէնութեան հետ թըղթակցութիւններ կը կատարուին : Կեդրոնի Ընդհանուր Տնօրէնի Օգնականը՝ Էրօլ Ճէրրահօղլու եւ Կալուածոց Բաժնի նախագահը՝ Ալի Թահա Էօզայտըն կը հակառակին ասոր, յիշեցնելով որ նման կարգադրութեան մը համար Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ տրուելիք որոշում մը անհրաժեշտ պայման է : Հակառակ այս առարկութեան, սակայն, Պետական Գործավար Քեազըմ Օզսալ հրահանգած է յառաջ տանիլ աշխատանքները եւ մերժած է նկատի ունենալ կատարուած այդ առարկութիւնները : Այս կացութեան դիմաց, կը հաղորդուի թէ Էօզայտըն հեռացուած է Անգարայէ եւ պաշտօնի կոչուած՝ Քիւթահիայի կամ Աֆիոնի համար, իսկ Ճէրրահօղլու ալ հրաժարած է իր պաշտօնէն» :

«Ճումհուրիյէթ»*ի այս յօդուածին կից,* «Մարմարա» *հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ. -*

Պոմոնթիի պատմական այս Եկեղեցին, 1861-ին կառուցուած է հայ ճարտարապետի մը՝ Կիւրեղեանի կողմէ : Սատարողներուն ու ծառայողներուն մէջ գտնուած են մեծ թիւով Հայեր, անցնող այս 125 տարիներու ընթացքին : Ոմանց անունը արձանագրուած է աղօթատեղիին մէջ զետեղուած մասնաւոր տախտակներու վրայ եւ այդ պատճառաւ Հայերուն որոշ կարգ մը իրաւունքներ տրուած են՝ հոն պաշտամունք կատարելու, հայածէս Պատարագ մատուցանելու համար : Անցեալին, բազմաթիւ անգամներ Հայեր զանազան առիթներով օգտուած են այդ սրբավայրէն, որ սիրուն ու ճարտարապետական գեղեցիկ ոճով, տպաւորիչ աղօթատեղի մըն է :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՕՐԱՆ ՖԱԲԻՒՍ հարցազրոյց մը տըւած է «Մոնտ»ի, ուր կ'ըսէ, ի մէջ այլոց թէ երբ՝ համակեցութիւն կը լսէ, կը պատասխանէ՝ Սահմանադրութիւն : Ինչ ալ ըլլան արդիւնքները, Մարտին, պէտք է Սահմանադրութիւնը գործադրել : Երբ նախարարապետ նշանակուեցայ, կ'ըսէ Ֆապիւս, գլխ հաճոյքով ներկայացուցին ոճպէս բարի ուրուական մը եւ պատասխանեցի բանաձեւով մը, այսօր կըրնամ զայն ամբողջացնել «ինք՝ ինք է, ես՝ ես եմ, ինք եւ ես՝ մենք ենք» :

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը արտակարգ նիստի հրաւիրեց Խորհրդարանը (Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ) աշխատանքի ժամանակացոյցի ճկունութեան օրինագիծին համար : Ծանօթ է որ գլխաւորաբար համայնավար կուսակցութիւնը կատաղի թշնամի է եւ կը կրկնէ թէ վարչակարգին նուէրն է աջին եւ գործատիրութեան : Այս օրինագիծին կողմնակից է ՍԷ - ԷՖ - ՏԷ - ԹԷ : *Գլխաւոր կէտն այն է որ հաստատութեանց տնօրէնները բանակցին ժամանակացոյցերը սենտիքաներուն հետ : Օրինակ, եթէ օրէնքը անցնի, շաբաթական 39 ժամերու կողքին, կարելի կ'ըլլայ փոփոխութիւններ ընել 37-էն 41 ժամի միջեւ, առանց վճարումի՝ յաւելեալ ժամերուն համար, պայմանաւ որ տարեկան հաշիւը շաբաթական 38 ժամէն աւելի չըլլայ : Այս տեւողութենէն աւելի աշխատելու պարագային, յաւելեալ ժամերը կը վճարուին տարուան վերջ եւ իրաւունք կուտան հանգիստի մը որու տեւողութիւնը կը համապատասխանէ յաւելեալ ժամերուն 50%ին : Երեսփոխանները արդէն իսկ 288 փոփոխութիւններ պատրաստած են :*

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՃԻՀԱՏԸ Թեհրանի թէ Պէյրութի մէջ, բացարձակապէս կը հերքէ թէ որեւէ սպառնալիք ըրած ըլլայ Թուրքիոյ դէմ : Իր անունով, շինծու յայտարարութիւն մըն է կ'ըսէ, որու նպատակն է վատթարացնել Իրանի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները :

ԼԻԲԵՐԱՍԻՈՆ, Յունուար 7-ի իր թիւին մէջ յաւելուած մը հրատարակած է, երեւակայելով 1987-ի Յունուար 7-ի իր թիւը : Շիրաք օգնութեան կը կանչէ «Թոնթոն»ը, քանի Պորա Պորայի մէջ փոլինեզցի անջատողականները պատանդ բռնած են Ֆլէօզ Մեսիթեռանէի արձակուրդի գացողները, որոնց մէջ՝ Լը Փէն եւ Սիմոնն Վէյլ, Քանաքները ձեռք առած են Լուայօթէէի եւ Կուատըլուփի կղզիները :

ԳԱՍՊԱՐՈՎ կը կրկնէ (այս անգամ՝ Տէռ Շփիկըլի) *որ բացարձակապէս չուզեր փոխվրէժի մրցում : Հարցը այն է որ եթէ յամառի իր մերժումին մէջ, տիտղոսը կրնայ կորսնցնել :*

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՓԷՐՈՅԻ սպանութեան դըրդապատճառը եթէ գայն լռեցնել էր, այդ գաղափարը ունեցողը բաւական սխալ հաշիւ մը տեսած է, քանի որ ամէն օր նոր ծալքեր կը բացուին եւ տգեղ երեւոյթներն ալ չեն պակսիր : Մեռեալները միշտ խնդրոյ առարկայ են : Հարկ է՞ր ցոյց տալ Քոլոմպիոյ այդ տղեկին հոգեվարքը, հարկ է՞ր նկարել Նանթի դատարանին ոճրագործը, հարկ է՞ր Պուքթալուլ ընտանիքի «սրտաճմլիկ» դիրկընդխառնումը ցոյց տալ : Այս վերջինը մանաւանդ, առնուազն քիչ մը անտեղի էր, երբ դեռ կը պարզուի որ այդ «ինքնաբուխ» գիրկընդխառնումը, համբոյրներն ու լացուկոծը յաջող կերպով ներկայացնելու համար, նախապէս քանի մը փորձեր եղած են... :

ՔԱՏԱՖԻ յայտարարած է թէ Ռեկըն «խարայէլեան շուն մըն է» :

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ՉԵՐՆՈՄՈՐԵՑ» ԵՒ «ՆԵՖԹՉԻ» ԿԸ ՊԱՀԵՆ ԻՐԵՆՑ ԴԻՐՔԵՐԸ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԼԻԿԱՅԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ վերջ գտած են ոտնագնդակի խորհրդային ախոյենութեան բարձրագոյն լիկայի երկու տեղերու համար չորս խումբերու միջեւ տեղի ունեցած մրցումները : Միտքերը թարմացնելու համար յիշենք, որ ըստ նոր կանոնի, Խորհրդային 48-րդ ախոյենութեան ընդհանուր դասաւորման մէջ 15-րդ եւ 16-րդ հանդիսացող խումբերը անցքի մրցումներ պիտի ունենային Ա. դասակարգի խումբերու մրցաշարքի ընդհանուր դասաւորման առաջին երկու տեղերը գրաւող խումբերու հետ եւ չորսէն երկու յաղթականները մաս պիտի կազմէին բարձրագոյն լիկային : Ծանօթ է, որ բարձրագոյն լիկայի 15-րդ եւ 16-րդ տեղերը գրաւած էին «Չերնոմորեց»ը եւ «Նեֆթչի»ն, իսկ Ա. դասակարգի մրցաշարքի առաջին երկու տեղերը՝ ԲԿՄԱ եւ «Դաուգավա» :

Արդ, անցքի մրցաշարքը աւարտած է եւ «Չերնոմորեց» (9 կէտով) ու «Նեֆթչի» (7 կէտով) պահած են իրենց դիրքերը բարձրագոյն լիկայի մէջ, հետեւաբար յառաջիկայ ախոյենութեան (49-րդ) այս երկու խումբերը հանդէս կուգան բարձրագոյն լիկայէն :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 - 27)

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ ՍԵԴՐԱԿ ԵՐԿԱՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի Կամերային Երաժշտութեան Տան մէջ տեղի ունեցած է Սեդրակ Երկանեանի դաշնակի նուագահանդէսը : Համամիութենական փառատօնի եւ Անդրկովկասի մրցումի դափնեկիրը մեկնաբանած է Շոփէնէն, Տըպիւսիէն, Նիկոլայ Մէթնէրէն եւ Եդուարդ Աբրահամեանէն գործեր : Յայտագրէ դուրս դաշնակահարը մեկնաբանած է նաեւ Ալեքսանդր Յարութիւնեանի «Երաժշտական պատկերներ»ը, Սքարլաթիէն, Սքրիապինէն եւ Լիադովէն գործեր : Սեդրակ Երկանեան աւարտած է Լենինականի Ն. Տիգրանեան երաժշտական դպրոցը, Երեւանի Զայքովսքի եւ Կոմիտաս երաժշտանոցները եւ 1978-ին դարձած Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբին դաշնակահարը, խումբին հետ շրջելով զանազան քաղաքներ :

×

ԿԷՕԹԷԻ ԴԻՄԱՔԱՆԴԱԿԸ ԲՐԻՆՁԻ ՀԱՏԻԿԻ ԿԷՍԻՆ ՎՐԱՅ

Միայն խոշորացոյցով կարելի է տեսնել Կէօթէի դիմաքանդակը, զոր ստեղծած է երեւանցի արուեստագէտ Արամ Յարութիւնեան : Որպէս կտաւ վարպետը գործածած է բրինձի հատիկի կէսի չափ մեծութիւն ունեցող արոյրի կտոր մը : Պատկերին տակ գրուած են Կէօթէի ծնընդեան եւ մահուան թուականները՝ 1749 - 1832 : Արամ Յարութիւնեանի հաւաքածոյին մէջ կան աւելի քան 300 մանրաքանդակներ : Մարդու մազին վրայ, սատափի, ալիւմինիումի մանր կտորներու վրայ ան փորագրած է գրականութեան եւ արուեստի անուանի դէմքերու՝ Պուշկինի, Վէրտիի, Շէքսփիրի, Պէթհովէնի, Հայնէի, Շիլլէրի, Սայաթ Նովայի, Կոմիտաս դիմաքանդակները :

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1985-էն ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

1.- Հայ մարզիկներ ի պատուի: Ծանրաբարձութեան աշխարհի ախոյեանութեան Եուրի Վարդանեան կը ստանայ ոսկէ մետալ, իսկ Օգսէն Միրզոյեան եւ Եուրի Սարգսեան կ'արժանանան արծաթէ մետալներու:

2.- Թուրքիա կը փնտռէ բայց չի գտներ ժողովրդավարութեան ճամբան: 1980 Սեպտեմբերի Պետական գինուորական հարուածէն ի վեր ձերբակալուած 77 հազար հոգի դեռ կը մնան բանտ: Վերոյիշեալ թուականէն ի վեր 412 մահապատիժ արձակուած է եւ 27-ը գործադրուած: Եւ Եվրէն միշտ կը շարունակէ յայտարարել «Պետութեան դէմ ոճիր գործողներու հանդէպ ներում չի կրնար ըլլալ»: Թուրքիոյ համար ըստ ժամանակներու ոճիր բառը միշտ նոյն նշանակութիւնը չունի. չմոռնանք այս մէկը:

6.- Վենետիկի շարժանկարի 42-րդ փառատօնին եթէ Ալպէռ Մկրտչեանի «մեր մանկութեան թանկօն» ֆիլմը մասնաւոր ուշադրութիւնը չի գրաւեր ժիւրին, սակայն դերասանուհի Կալիա Նովենց կ'արժանանայ «յատուկ յիշատակութեան»:

9.- Ֆրանսայի բոլոր դպրոցները իրենց դռները կը բանան «որակ»ի եւ «արդիականացման» նշանաբանին ներքեւ: Այս է յայտարարութիւնը, վերամուտի նախօրեակին, Լուսաւորութեան նախարար Ժ. Փ. Շըվէնըմանի:

10.- Շնորհք Արք. Գալուստեան՝ Պատրիարք Թուրքիոյ, կատարեց շրջապտոյտ մը Թուրքիոյ արեւելեան նահանգները: Յատկանշական էր Թուրք թերթի մը փնտռած «յետոյ միտքերը» այս շրջապտոյտին առընչութեամբ...:

11.- Ֆրանսայէն յետոյ Փորթուկալ, երկաթուղիի արկածներու սեւ շարքը կը շարունակուի: Այսպէս երկու կառախումբերուն բախումը նոյն գիծին վրայ կը պատճառէ աւելի քան 50 մեռեալ:

14.- «Իւմանիթէ» համայնավար պաշտօնաթերթին տարեկան տօնին խորհրդայինը տաղաւարը յանձնուած էր, այս տարի, Հայաստանի:

17.- Կրետիա: Գլուխներ կ'իյնան, գլուխներ կ'ազատին: Նոր յայտարարութիւններ ծանր կացութիւն մը կը ստեղծեն Ելիզէէն Մաթինիօն, անցնելով պաշտպանութեան նախարարութենէն: Էռնիւ կը հրաժարի, գաղտնի սպասարկութեան տնօրէնը Լաքոսթ կը պաշտօնազրկուի: Պաշտպանութեան նոր նախարար՝ Փօլ Քիլէս: Եւ դեռ այլ մեղաւորներ, մեղսակիցներ կան: Ընդդիմութիւնը, մոռնալով երէկը կը շահագործէ կացութիւնը: Արդէն, ընտրապայքարը սկսած է:

19.- Մեքսիքօ: Ահաւոր երկրաշարժ մը աւերներ կը գործէ, կործանելով մայրաքաղաքին մէկ երրորդը: Շուրջ 5000 մեռեալ եւ 10.000 վիրաւոր:

25.- Վանտէմէօլպրուքի տեղեկագիրը, հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ, ներկայացուեցաւ եւրոպական Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբի անդամներուն: Եղան թեր ու դէմ, աւելի դէմ քան թեր կարծիքներ եւ արտայայտութիւններ: Շարունակութիւնը յաջորդիւ:

28.- Արամ Խաչատրեանի կիսանդրիի զետեղում Մարսէյլի Երաժշտանոցը ներկայութեամբ Նախարար Կաստոն Տըֆէրի եւ Եդուարդ Միրզոյեանի ու Ալեքսանդր Յարութիւնեանի:

29.- Նոր - Քալետոնիա: Շրջանային ընտրութիւնները տեղի ունեցան հանդարտութեան մէջ եւ 80 առ հարիւրի մասնակցութեամբ: 4-ի վրայ 3 շրջանի մէջ կը յաղթեն անկախապաշտները, բայց ժողովին մէջ մեծամասնութիւնը կը մնայ հականկախապաշտներուն: Երկուստեք գոհ են ինչպէս միշտ ընտրութիւններու վաղորդայնին: Սպասենք յաջորդ շաբաթներուն եւ ամիսներուն:

30.- Կը մեռնի մեծատաղանդ դերասանուհի՝ Սիմոնն Սինիոռէ:

Հ Ո Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

1.- Իսրայելեան օդանաւերը կը ռմբակոծեն Թունուզի մօտ, ՊԱԿ-ի կեդրոնատեղին, հակազդելով պաղեստինցի ահաբեկիչներուն: 154 զոհ, որոնցմէ 50 մեռեալ, թէ պաղեստինցի թէ թունուզցի: Բոլոր երկիրները, բացի Ամերիկայէն, կը պախարակեն այս արարքը:

3.- Կորպաչովի առաջին այցելութիւնը արեւմտեան երկրի մը, Ֆրանսայի համար է: Թիւ Մէկը Խորհրդային Միութեան կ'ընդունուի բացառիկ պատիւներով: Միթերան կը յիշեցնէ Մարդկային Իրաւունքները, իսկ Կորպաչով կը խօսի ապազինումի մասին եւ չի մոռնար ճագկել Ուաշինկթընի ռազմապաշտ քաղաքականութիւնը:

4.- Մարսէյլի մէջ, պաշտօնական բացում «Հայ գիրքը դարերու ընթացքին» ցուցահանդէսին, Հայ Մշակոյթի Տան կազմակերպութեամբ:

5.- Էջմիածնի մէջ, Սեպտեմբեր 25-էն ի վեր տեղի կ'ունենան Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի գահակալութեան 30-րդ յոբելենական տարեդարձի հանդիսութիւնները:

6.- Ալէն Փրոսթ, առաջին Ֆրանսացին է, որ կը տիրանայ «Ֆորմիւլ 1»ի աշխարհի ախոյենական տիտղոսին:

6.- Փորթուկալ, մեխակներու յեղափոխութենէն 11 տարի ետք, կը գտնուի արնտեսական եւ ընկերային ծանր կացութեան մը առջեւ: Կանխահաս ընտրութիւնները մեծամասնութիւն մը դուրս չեն բերեր եւ Մարիօ Սոարէսի ընկերվարական կուսակցութիւնը ծանր պարտութիւն մը կ'արձանագրէ:

7.- Նոր տեսակի պատանդ. իտալական Աքիլլէ Լաուրօ զբօսանաւը, Եգիպտոսի բացը, միջազգային ջուրերու մէջ կ'իյնայ Պաղեստինի Ազատագրական ճակատի (Ապուլ Ապպաս) ահաբեկիչներու ձեռքը 413 ճամբորդներով: Եասէր Արաֆաթի միջամտութիւնը վճռական կ'ըլլայ կացութիւնը փրկելու համար: Մէկ մեռեալ սակայն, Ամերիկացի մը: Իտալական կառավարութիւնը կը շիջէ բայց նաեւ կը պառակտուի:

9.- Սթրազպուրկի մէջ, Սոլիտարիթէ Ֆրանքօ Ամէնիէնը, եւրոպական Խորհրդարանի շրջագիծին մէջ, կը կազմակերպէ հաւաքոյթ մը, եւ Ժ. Վանտէմէօլպրուքի տեղեկագիրը Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերեալ, կը ներկայացնէ ու կը լուսաբանէ Եւրոպայի խորհրդարանականներուն:

13.- Թուլուզի համագումարին ընկերվարականները էականը կը փրկեն: Ու այսպէս, եւ եղեւ միութիւն, եւ եղեւ համաձայնութիւն:

13.- Պելժիոյ երեսփոխանական ընտրութիւններուն յաղթական դուրս կու գայ իշխանութեան գլուխը գտնուող համախմբումը (կեդրոն - աջ):

14.- Մամայի բանտին մէջ, կը մեռնի Պէքիր Ջելենք: Ալի Աղճայի համաձայն ինքն է Պապին մահափորձին դրդիչը:

15.- Սէ - Ժէ - Թէ-ն առնէ մը ի վեր դժուարութիւններու մէջ է: Ռընոյի գործադուլին առթիւ իր նահանջը առաւել զգալի կը դառնայ: Եւ Հոկտեմբեր 24-ի գործադուլը կը հաստատէ երեւոյթը:

15.- Փարիզի մէջ, Հայ Դատի Յանձնախումբը կը կազմակերպէ հանրաժողով ՄԱԿ-ի Իրաւանց Ենթայանձնախումբի տեղեկագրին շուրջ, Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան ճանաչումին (1985, Օգոստոս 29):

16.- Փարիզի մէջ կը սկսի հայկական շարժանկարի փառատօնը:

16.- Լը Փէնի «Ճշմարտութեան ժամը» եղաւ կատարեալ «չօ» մը:

18.- Հարաւ - Ափրիկէ: Պենճըմին Մոլոյիսէ կախաղան կը հանուի ու կը դառնայ սեւերուն մարտիրոսը:

19.- Միթերան եւ իր չքախումբը երկու Քոնքորտով կ'այցելեն Պրազիլ եւ Քոլոմպիա: Բայց իր չքախումբէն Ֆրանսուազ Սական կը վերադառնայ հիւանդատար յատուկ օդանաւով:

20.- Վենետիկի մէջ, «Հայերը ժողովուրդի մը դիմագիծը» նիւթին շուրջ տեղի կ'ունենայ գիտական ժողով մը:

25.- Ֆրանսայի մէջ, վերջին նորութիւնը, հեռաձայնը՝ ութ թիւի կը վերածուի:

26.- Լիբանան: Նախագահ Ամին Ճեմայէլ բացումը կը կատարէ Պիքֆայայի դպրեվանքի նոր շէնքին, զոր Գարեգին Բ. Կաթողիկոս կը մկրտէ «Զարեհեան»:

27.- Շիրաք - Ֆապիուս հանդիպում հեռատեսիլէն: Տժգոյն զրոյց մը: Սեւ շարք մը միջազգային շարժանկարի աշխարհին մէջ: Յաջորդաբար կը մեռնին ծանօթ եւ մեծատաղանդ դերասաններ՝ Ռոք Հիւտսըն, Եուլ Պրայնըր, Օրսըն Ուելս:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՇԱՀԵԿԱՆ ԵԼՈՅԹԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. - Արուեստագէտներու պատուիրակութեամբ մը Սիլվա Կապուտիկեան Նոյեմբեր 11-ին գացած էր Պուէնոս - Այրէս, քանի մը շաբթուան շրջապտոյտ մը կատարելու Հարաւային - Ամերիկայի հայկական գաղութներու մէջ: Բանաստեղծուհին այցելած է Ուրուկուէյ եւ Պրազիլ, Պուէնոս - Այրէսի հայկական հաստատութիւններն ու վարժարանները: Դեկտեմբեր 1-ին, այցելած է Գորտոպայի Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ ակումբը եւ Արամ Երկանեանի շիրիմը:

Պուէնոս - Այրէսի մէջ, Նոյեմբեր 24-ին, գրական երեկոյթ մը կազմակերպուած է, նուիրուած Սիլվա Կապուտիկեանի: Արշամ Ա. Քհնյ. Պոզոյեան ներկայացուցած է բանաստեղծուհիին վաստակը: Երեկոյթի ընթացքին խօսք առած է Սիլվա Կապուտիկեան եւ յայտնած շահեկան միտքեր: Ստորեւ՝ բանաստեղծուհիին արտասանած ճառէն հատուածներ, քաղուած՝ «Սարդարապատ» շաբաթաթերթի Դեկտեմբեր 4-ի եւ 11-ի թիւերէն:

×

Ինչքան որ անցնում են տարիները, այնքան մենք աւելի ենք հսկում մեր ժողովուրդին, այնքան աւելի խորքից ենք համակւում դրա ուրախութիւններով եւ տրկարութիւններով, յուզւում, երազում, ժպտում, տաղնապում: Ամէն մէկը իւրովի է հասնում այս հասունացմանը: Հայրենարնակ ժողովուրդը անցաւ իր ճանապարհով, Սփիւռքի ժողովուրդը՝ իր ճանապարհով: Հայրենարնակ ժողովուրդը կրեց դժուարին տարիներ, որովհետեւ մեզ ժառանգութիւն մնաց աւերակուած մի երկիր, լի որբերով ու գաղթականներով, հիւանդութիւններով ու մահերով: Եւ սակայն, այն երկիրը կարողացաւ ոտքի կանգնել եւ դառնալ Հայաստան, դառնալ Հայրենիք: Ես կարող եմ ժամերով, անգամ օրերով պատմել այն գեղեցիկ ձեռքբերումների մասին, որ ունեցաւ մեր ժողովուրդը այս մի փոքրիկ հողակտորի վրայ: Եւ որքան այն պատմութիւնների մէջ տեղ կը գտնի իրապաշտական թիւեր ու փաստեր, այնուամենայնիւ չի կարելի վերածնման այն հրաշքը վերագրել միմիայն կոնկրետ փաստերին: Այնտեղ դեր ունեցաւ ոգին, Հայի ստեղծագործ ոգին:

... Այդ ոգին էր որ կխաքացց ու կխամերկ որբերին տուեց կառուցելու կամք, տուեց հայրենիք ստեղծելու հպարտութիւն եւ կառուցուեց այդ հայրենիքը ի տես աշխարհի, ի տես մեր տեղաբընակ ժողովրդի, ի տես Սփիւռքահայութեան: Մենք կառուցեցինք այս հայրենիքը կարծես թէ ընդդէմ, զգալով որ այն կառուցւում է ոչ միայն տեղի ժողովրդի համար, այլ՝ հեռուներից մեզ նայող հայրենակարօտ աչքերով ու մեր կեանքին հետեւող մեր պանդուխտ եղբայրների եւ քոյրերի համար:

... Ով ձեզանից աշնանը գալիս է Հայաստան, տեսնում է որ հայրենակարօտ սփիւռքահայ այցելուների, ուխտաւորների հետ միասին մեր Երեւանի փողոցներում շրջում են նաեւ օտարախօս այլազգիներ Եւրոպայից, Ամերիկայից, Ռուսաստանից, որոնք չափչփում են մեր փողոցները, այցելում են մեր հնավայրերը, հիանում են մեր նորակառոյցներով եւ աշխատում են հասկանալ մեր գոյութեան խորհուրդը եւ զարմանալիօրէն հասկանում են նրանք:

...Մենք եղանք Մոնթէվիտէոյում, եղանք Պրազիլիայում, և նորից ու նորից մեր դէմ ցցուեց հայ գաղութի դասական պատկերը: Մենք այցելեցինք այդ բոլոր դասական պատկերը կազմող կէտերը, խոնարհումով եւ երկիւղածութեամբ մուտք գործեցինք հայ եկեղեցիներից ներս, հիացմամբ եւ յուզմունքով ներկայ եղանք վարժարանների հայ մանուկների հանդէսների, նոյնպէս հիացմամբ խօսեցինք մեծահասակների հետ, պատմեցինք նրանց Հայաստանի մասին, եղանք զանազան շրջանակների ակումբներում եւ կրկին ու կրկին մեր մէջ նորոգուեց նոյն զգացումները հանդէպ սփիւռքը, նոյն մեծագոյն գուրգուրանքը դէպի ձեր ջանքերը, ձեր զոհողութիւնները, ձեր ապրելու յամառութիւնը, որովհետեւ յիրաւի հարկաւոր է մեծ կամք, մեծ յամառութիւն, մեծ հետեւողականութիւն որպէսզի այս յախուռն ափերի վրայ կարողանանք պահպանել, թանկագին հայրենակիցներ, ձեր ինքնութիւնը, ձեր հայեցիութիւնը, ձեր հաւատարմութիւնը ժողովուրդին եւ նրա աւանդոյթներին, նրա արմատներին:

... Կեանքում լինում են տարբեր յաղթանակներ, լինում է յաղթանակ ռազմական գրաւումների, ռազմական արշաւանքների, լինում է յաղթանակ փառքի ասպարէզում, անձնական, փառքի իրեն սեփական ճանապարհը հարթելու եւ նպատակին հասնելու յաղթանակ եւ լինում է յաղթանակ ինքն իր մէջ, այսինքն ներքին ակարութիւնների դէմ տարած, յաղթանակ ներքին հիասթափութիւններին, ներքին նաւաբեկութեան դէմ տարուող յաղթանակ, վշտի դէմ յաղթանակ, անկումի դէմ յաղթանակ: Ահա իմ կարծիքով Սփիւռքի յաղթանակը նման է այդ ներքին յաղթանակին:

... Թոյլ տուէք հայ գրողիս, Հայաստանեան ժողովուրդի ներկայացուցիչիս բերել ձեզ այդ մեծ յաղթանակի համար մեր սրտագին շնորհակալութիւնները, թանկագին բարեկամներ, որովհետեւ ոչ միայն մենք, ոչ միայն հայրենիքը, ոչ միայն հայրենարնակ ժողովուրդն է ձեզ հարկաւոր, այլ դուք՝ նոյնպէս մեզ շատ հարկաւոր էք, դուք մեզ ներշնչում էք նախ եւ առաջ, մեծ հպարտութիւն եւ պատասխանատուութիւն, որպէսզի մենք մեր երկիրը դարձնենք կատարեալ երկիր, որպէսզի մենք վերացնենք թերիները, որովհետեւ մենք դեռ թերիներ ունենք եւ ամէնօրեայ մեր աշխատանքում զգում ենք, աշխատում ենք յաղթահարել եւ դուք մեզ պէտք էք որպէսզի մենք զգանք որ մեր կատարած գործը ինչ որ արձագանգներ է ունենում, հասնում է հեռուները եւ մեզ լեցնում է եւ հպարտութեան եւ յետագայ կառուցումները շարունակելու յարութեան զգացումներով: Դուք մեզ պէտք էք որպէս ազգային հաւաքականութիւն, որպէսզի մենք այնտեղ զգանք՝ 6 – 7 միլիոն, որպէսզի դուք էլ ինչ որ ձեւով, ձեր հոգեկանութեամբ, ձեր տառապանքներով, ձեր ուրախութիւններով, ձեր հայրենասիրութեամբ եւ Հայրենիքից եկող տառապանքներով, ուրախութիւններով, հայրենասիրութեամբ, վարքով, կրակով լեցնէք այդ ովկիանոսները, մեզ բաժանող լեռները ու ծովերը, լեցնէք ձեր սիրով եւ մեզ զգանք ամբողջական ժողովուրդ, միասնական ժողովուրդ:

Ահա այս մեծ հաշուով, համազգային տարողութիւն ունեցող այս մեծ հաշուեյարդարով, ես կ'ասէի, պէտք է մենք նայենք այսօրուայ է'ւ մեր Հայաստանի կեանքին, է'ւ Սփիւռքի կեանքին: Ես չեմ թաքցնում, կան բաներ որ մեզ տխրեցրնում են, որ ինչ որ ձեւով երբեմն երկմտելու

Fonds A.R.A.M

առիթ են տալիս Սփիւռքի կազմակերպուած կեանքի նկատմամբ: Ես այն միամիտ կարծիքին չեմ, որ Սփիւռքում չպէտք է լինեն գաղափարական տարաձայնութիւններ, չպէտք է լինեն գաղափարական հիմքի վրայ եղող հակասութիւններ, դա խուճապիստական մի պատկերացում պիտի լինէր, սակայն մտածում եմ որ կարելի է այնուամենայնիւ ստեղծել ինչ որ մի միասնութիւն, փոխ հասկացողութիւն, թէկուզ տակտիկական տեսակէտից: Ցաւով սրտի այս բանը ես քիչ նկատեցի այստեղ:

Այցելածս այդ գաղութներում կային հակասութիւններ, որոնք կրկնում եմ, բխում են ոչ թէ սկզբունքից, այլ՝ անձնական եսասիրութիւնից, մէկս միւսին չզիջելու, բարեացակամ չլինելու հոգեվիճակից, անձնական չահագրգռութիւնից:

... Դուք որ հետեւում էք Հայաստանի կեանքին, պէտք է նկատէք որ Հայաստանում նոյնպէս մեծ տեղաշարժեր են տեղի ունեցել:

Այսօրուայ մեր կեանքը չի կարելի համեմատել քսանական – երեսունական թուականների կեանքի հետ, հասկացողութիւնների հետ, շատ բան է փոխուել: Մենք՝ Հայաստանցիներս, դարձել ենք աւելի լայնախոհ, մենք այլեւս այդպիսի կարծր մօտեցումներ չունենք մեր անցեալի դէպքերի նկատմամբ, մեր հակասութիւններին նկատմամբ, եւ ընդհակառակն, աշխատում ենք մեր այսօրուայ կեանքով, ուղղել այդ չափազանցութիւնները, որ երեւի բնական էին երբ որ երկիրը ապրում էր մեծ յեղաշրջում, մեծ յեղաբեկում:

Դուք լաւ գիտէք որ վերականգնել են մեր պատմութեան շատ թերթերը, պակասները: Եղեռնը, որը մինչեւ 60–ական թուականները համարեա չէր յիշւում պաշտօնապէս Հայաստանում, 65 թուին յիշուեց, յիշատակուեց պետականօրէն եւ հիմա Ծիծեռնակաբերդում կառուցուած է այդպիսի մի յուշարձան, որը կարծես թէ մայրն է բոլոր փոքրիկ յուշարձաններին, որ սփիւռքի այս կամ այն ծայրում բարձրացուել է, եւ այդ վեհաշուք յուշարձանը որ երեւում է Երեւանի բոլոր ծայրերից, գիտեմ երեւում է նաեւ սփիւռքի մեր Հայութեանը, եւ գիտենք երեւում է նաեւ Թուրքիայից:

Եւ դա մեծագոյն հաստատումն է, որ մենք իսկապէս տէր ենք պատմութեանը, տէրն ենք մեր նահատակներին, տէր ենք մեր անցեալին, եւ նրա բոլոր արժէքներին:

Շատ երկար տարիներ Անդրանիկ անունը արգիլուած մի անուն էր Հայաստանում, սակայն հիմա Անդրանիկը իւրաքանչիւր Հայի շուրթերին է նաեւ մեզ մօտ, ամէն օր երգւում է, փառաբանւում, դրա մասին շատ հաստատուն եւ գեղեցիկ խօսքեր կան ասուած եւս Հայկական նոր Հանրագիտարանում, եւ Անդրանիկ Զօրավարը իր նժոյգին հեծած, յաղթականօրէն գալիս է մեզ եւ մենք էլ ելնում ենք նրա ընդառաջ:

Ովքեր կարդացել են Դաշտենցի «Ռանչպարների կանչը» գիրքը, որը մի տեսակ վիպասանութիւն է կարծես մեր ժողովրդի այդ տասնամեակների կեանքին, չի կարող հիացումով չյիշել եւ նաեւ վշտով, թէ ինչպէս այդպիսի հերոսները տարիներ շարունակ մնացել էին մեր ուշադրութիւնից հեռու, մնացել էին միայն յիշողութիւններում, երգերի մէջ եւ ահա մեր սիրելի Դաշտենցի արժանիքը այն էր, որ դա կարծես թէ մոռացութեան քարայրներից դուրս բերեց այդ անունները, եւ մեզ յիշեցրեց որ մենք ունեցել ենք Անդրանիկներ, ունեցել ենք Սերոբներ, ունեցել ենք Գէորգ Չաւուշ, ունեցել ենք Սմբատներ, մի խօսքով այն ժողովրդանուէր մարդկանց՝ որոնք պատաններ առած, հրաժարուած սիրուց, կեանքից, ընտանեկան երջանկութիւնից քաշուել են լեռները, ուրացել են իրենց անձը, մեռնելու միայն հեռանկարներով, **գնացել** են պայքարելու իրենց ժողովրդի ազատութեան համար, մեռնելու իրենց ժողովրդի համար:

Մենք ահա վերյիշում եւ վերագնահատում ենք այս ամէնը, եւ կը գայ ժամանակ որ նրանց մասին ռանչպարների երկից բացի կը տպենք երկեր, կը տպենք գրքեր եւ նրանք ամենայն իրաւամբ կը դառնան մեր հպարտութիւնը, որովհետեւ իւրաքանչիւր այսպիսի անուններից կարող է հպարտութիւն լինել, իւրաքանչիւր ժողովրդի համար:

Եւ վերջապէս մենք կառուցեցինք Սարդարապատի հերոսամարտին նուիրուած յուշարձանը, նորից տարիներ առաջ չէր կարելի պատկերացնել որ կը գայ մի օր, որ Հայաստանի տարածքի վրայ կեանք կ'առնի այդպիսի մի յուշարձան, եւ սակայն կառուցուեց այդ յուշարձանը, որը միայն քարեղէն կառոյց չէ, այլ հոգեղէն կառոյց, որը վկայում է թէ մեր ժողովուրդը ընդունակ է, ճգնաժամային պահին ի մի գալ հաւաքուել, աշխարհազօր դառնալ, դառնալ միայն միամբողջականութիւն, եւ յաղթել թշնամուն եւ հաստատել իր յաւերժութիւնը:

Փառք Սարդարապատին, նրա խորհրդին, փառք հայ ժողովրդի յաղթանակին:

Ես, թանկագին բարեկամներ, այս բոլորը պատմեցի նրա համար, որպէսզի ձեզ ցոյց տամ թէ ինչպիսի վերափոխութիւններ են եղել Հայաստանում, հայ մարդու մտայնութեան մէջ, մեր հայրենիքում, եւ ահա այդ բոլորը վկայում է թէ մենք դարձել ենք աւելի լայնախոհ, աւելի իմաստուն, որովհետեւ մեզ համար տուեալ պահին կարեւոր է մեր ժողովուրդի մեծ հեռանկարային շահերը, կ'ուզենայինք որ Հայրենիքի այս ընթացքը որդեգրուէր նաեւ սփիւռքի կողմից:

Դա անհրաժեշտ է եւ դրա փաստերը կան, ինչպէս գիտէք երբ որ Պէյրութի գլխին պայթեց այդ աղէտը, եւ մեր ժողովուրդը արաբ ժողովուրդի հետ կանգնած է ահաւոր վտանգի առաջ, հայ տարբեր շրջանակները ի մի եկան եւ միասին կարողացան ապահովել մեր ժողովուրդի կայունութիւնը եւ պաշտպանութիւնը:

Սակայն զարմանալիօրէն մենք իրար ենք գալիս, երբ որ մի աղէտ մեզ սպառնում է:

Միթէ չի՞ կարելի խաղաղութեան պայմաններում նոյնպէս մտածել այդ ուղղութեամբ:

Եւ մանաւանդ որ այդ խաղաղութիւնը երբեք էլ խաղաղութիւն չէ, հայ ժողովուրդը այժմ մեծագոյն ճակատամարտի մէջ է սփիւռքում:

Գալիս է ուծացումը, որ վիթխարի մի ալիքի պէս ուզում է կուլ տալ մեզ, մեր զաւակներին, մեր ինքնութիւնը, այս բոլորին դիմագրելու համար հարկաւոր է ահա միացեալ ջանքեր, միացեալ դիմադրութիւն:

Մեր թշնամին, մեր դարաւոր թշնամին գնալով առաւել եւս լկտի է դառնում եւ զրպարտութիւնների ահաւոր մի հեղեղ է ուղղում դէպի աշխարհ, հեռուստատեսութեամբ, մամուլով, գրքերով, ֆիլմերով, եւայլն:

Այս բոլորին նոյնպէս հարկաւոր է դիմադրել, հարկաւոր է առաւել կազմակերպուած կեանքի կոչել Հայ Դատը, Հայոց արդարութիւնը, եւ մեր սիրտը իսկապէս լիանում եւ ուրախանում է որ այդպիսի նախընթացք կայ, որ ահա կազմուած է հայ ժողովուրդի, Հայութեան, սփիւռքահայութեան տարբեր կազմակերպութիւններից բաղկացած յանձնաժողով, խորհուրդ, որի նպատակն է Միացեալ Ազգերի Կազմակերպութեան մէջ ձեւակերպել հայկական ցեղասպանութիւնը պաշտօնապէս, որպէս 20–րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը, կազմակերպուած Թուրք Պետութեան կողմից:

Ինձ ասացին որ այդ յանձնաժողովին մէջ 4 հոգի Արգենտինայից են, 2–ը դաշնակցական, 2–ը ոչ–դաշնակցական, ղեկավարում է պրն. Ռոպերթօ Մալխասեանը, որի ես հաճոյքով ծանօթացայ եւ կարծում եմ առիթը կը լինի զրուցելու աւելի մանրամասն:

Ահա այս ամէնը կարծէք թէ խորհրդանշում են իրենց իրենցով, հայ սփիւռքի կեանքում մի նոր շրջան, մի նոր էտապ, որ իմ կարծիքով շատ անհրաժեշտ է մեր յետագայ առաջընթացի համար:

Մաղթենք որ այս սկիզբը ունենայ իր շարունակութիւնը եւ ունենայ իր յաղթական վախճանը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՀՈՒԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Պոլսոյ չորս հայկ. երգչախումբեր, ընկերակցութեամբ սենֆոնիք նուագախումբի ղեկավարութեամբ՝
ԺԻՐԱՅՐ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆՑԻ
(երգչախումբեր՝ Կեդրոնական, Միացեալ, Գողթան, Խաչատուրեան):
Հրատարակիչ՝ Կեդրոնական Սանուց Միութիւն եւ Հայ Տիսք:

Production et distribution exclusive
HAY DISC, 35, rue Lamartine
75009 PARIS

ԼԻՈՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

ԼԻՈՆ.- Դժուար է երեւակայել թէ Լիոնի Ռատիօ - Արմէնին կը գործէ, շուրջ երկու տարիներէ ի վեր, առանց ունենալու պաշտօնական արտօնութիւն: Իրականութիւն է սակայն այդ:

«Առաջին օրէն, մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը եղաւ այդ արտօնութիւնը առնելը» ըսաւ մեզի կայանին վարչութեան նախագահ Պ. Միշէլ Կազարեան «ու տակաւին չենք յաջողած»:

Այսուհանդերձ, Ռատիօ - Արմէնի (103,7) կը բանի ամէն օր, առաւօտեան ժամը 8-էն մինչեւ իրիկուան 8-ը: Շնորհիւ թիւով վաթսունի հասնող աշխատակիցներու, կը սփռուին բազմաթիւ յայտագրեր՝ երաժշտութիւն, լուրեր, պատմութիւն, կրօնական արարողութիւն: Ռատիօ - Արմէնի կ'օգնէ հայկական մշակոյթի ծանօթացման: Կը կազմակերպէ խաղեր: Անոնք որ կը հետեւին օրուան յայտագրին, կը ստանան ոչ միայն տեղեկութիւններ, լուրեր Սփիւռքէն եւ Հայաստանէն, այլ նաեւ տեղեակ կը մնան տեղական, ֆրանսական այժմէութեան: Ռատիօ - Արմէնի առած է արդէն լուրջ կազմակերպութեան մը դիմագիծը, հակառակ որ, ինչպէս ըսինք, կը գործէ, 1984 Փետրուարէն ի վեր ուրեմն, առանց արտօնութեան:

Դիմումներ չեն պակսած սակայն սկիզբէն ի վեր: Նոյնիսկ սկիզբէն առաջ, ճըշդել մեզի պատասխանատու մը: Առաջին սփռումէն ութ ամիսներ առաջ եղած է նախնական դիմումը:

Կան խոստումներ: Խոստումներ՝ շատոնց: Պաշտօնական անձերու, ինչպէս երեսփոխան՝ Քէյրանի, միջնորդութիւնները եւս տակաւին դրական արդիւնք մը չեն ունեցած: «Հօթ օթօրիթէ»ն կը մնայ լուռ: Չի պատասխաներ իսկ ղրկուած նամակներուն:

Կացութիւնը կը ջղագրգռէ բնականաբար Ռատիօ - Արմէնիի վարիչները՝ որոնք պիտի ուզէին աւելի առաջ տանիլ իրենց կազմակերպութիւնը, եթէ ապագան այսպէս անորոշ չըլլար:

Հիմա որ մօտակայ փոփոխութիւններու ակնկալութիւնը կայ քաղաքական գետնի վրայ, կացութիւնը աւելի մտահոգիչ է: Յառաջիկայ գարնան, կրնայ ըլլալ որ մէկէն խափանուին բոլոր այն սփռումները՝ որոնք պաշտօնական արտօնութեամբ մը չեն թոյլատրուած: Այդ պատճառաւ, վարչութիւնը կը կրկնապատկէ իր ջանքերը ստանալու համար վերջապէս սպասուած արտօնութիւնը:

«Չընդունիլ Ռատիօ - Արմէնիի պաշտօնական գոյութիւնը պիտի նշանակէր արգիլել Հայերուն արտայայտուելու իրաւունք» դիտել կու տայ Միշէլ Կազարեան. «կը կարծեմ որ Հայերը կը սիրեն ունկնդրել մեր սփռումները եւ, եթէ անհրաժեշտ ըլլայ, պիտի պայքարին մեր կողքին, որպէսզի Ռատիօ - Արմէնին շարունակէ իր գործունէութիւնը»: Անկասկած:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՃԷՄԻԼԱ

ՃԷՆԿԻԶ ԱՅԹՄԱԹՈՎ

Գիւղին մէջ ամէն տեսակ բան խօսուեցաւ, առատօրէն բամբասեցին: Կիները գլխաւորաբար Ճէմիլան յանցաւոր կը նկատէին:

Տխմա՛ր կին. ասանկ ընտանիք մը կը լքէ՞ն: Իր երջանկութիւնը ինք ոտնակոխ ըրաւ: Ի՞նչ ուզեց, փնտռածը ի՞նչ էր արդեօք: Մարդուն ամբողջ ունեցածը մաշած վերարկու մը ու ծակած ոտնամաններ են:

- Որոշ է որ կենդանիներով լեցուն տուն մը չունի. այդ պարապորդին, մուրացկանին ամբողջ հարստութիւնը վըրայի ցնցոտիներն են: Հոգ մի՛ ընէք, տըկինին խելքը գլուխը կուգայ, սակայն շատ ուշ պիտի ըլլայ այլեւս:

- Նայէ՛ դուն, որպէս ամուսին, որպէս ընտանիքի պետ Սատըքին ի՞նչն էր պակաս: Գիւղին ամէնէն երեւելի կորիճն է ան:

- Հապա կեսո՞ւրը: Աստուած ամէն մարդու անոր պէս կեսուր մայր չի տար: Ապուշ արարած, իր փոսը ինք փորեց, եւ թէ ոչնչութեան մը սիրոյն:

Թերեւս ես էի միակ անձը որ նախկին հարսիկս՝ Ճէմիլան յանցաւոր չէի նըկատեր: Տանիյարին վերարկուն հին է եղեր, կօշիկները ծակած. ի՞նչ կ'ըլլար որ: Շատ լաւ գիտէի թէ ան մեր բոլորէն հարուստ հոգի մը ունէր:

Ո՛չ, ես չէի հաւատար թէ Ճէմիլա դըժբախտ պիտի ըլլար անոր հետ: Ամէնէն աւելի տառապողը մայրս էր. ինծի կը թուէր թէ Ճէմիլային մեկնումով կորսընցուցեր էր իր նախկին կորովը: Ուժաթափ էր: Այսօրուան տրամաբանութեամբս կը հասկնամ միայն թէ չէր կրցած համակերպիլ որ կեանքը այսքան բրտօրէն ոտնակոխ ընէր իր բոլոր աւանդութիւնները: Ծառը որքան ալ տոկուն ըլլայ, անգամ մը որ փոթորիկը արմատախիլ ընէ զայն, այլեւս չի կրնար շտկուիլ: Ժամանակին մայրս ոչ ոքի կ'ըսէր «սա ասեղը անցուր». իր արժանապատուութիւնը թոյլ չէր տար: Օր մը դպրոցէն դարձիս ի՞նչ տեսնեմ: Մօրս ձեռքերը կը դողդղային, չէր տեսներ ասեղին ծակը ու կուլար:

- Սա ասեղը անցուր, ըսաւ ինծի, ու հառաչեց. Ճէմիլան գնաց ... ա՛խ, ինչ լաւ տանտիկին մը պիտի ըլլար մեր տունին: Գնաց ... մեզի չհաւնեցաւ ... ինչո՞ւ գնաց արդեօք: Ի՞նչ տեսաւ մեզմէ:

Որքա՛ն կ'ուզէի մայրս գրկել, հանդարտեցնել, բացատրել իրեն թէ ի՛նչ տեսակ մէկն էր Տանիյար, սակայն չկըրցայ. չհամարձակեցայ: Մեծ վիշտ մը պատճառած կ'ըլլայի անոր, զոր չէր կրնար մոռնալ ցմահ:

Հակառակ ասոր, այս պատմութեան մէջ իմ անմեղ դերս ծածուկ չմնաց...:

Միջոց մը ետք Սատըք վերադարձաւ գիւղ: Ճիշդ է որ երբ վիրաւոր էր Օսմանին ըսած էր.

- Լա՛ւ ըրաւ մեկնելով. ինչ որ ալ ըլլայ տեղ մը պիտի սատկի մնայ: Այնքան ատեն որ կ'ապրինք, կին գտնելը դիւրին ի՞նչ կայ մեզի համար: Կիներու դեղձան մազերովն իսկ ամէնէն անարժան այր մարդէն աւելի անարժէք է: Սակայն եւ այնպէս անշուշտ յուզուած էր Ճէմիլային մեկնումէն...:

Օսման սապէս պատասխանած էր անոր.

- Ձեռքս չանցաւ որ սպաննէի զայն. ասոր կը ցաւիմ: Կինն ալ մազերէն կապէի ձիու մը պոչին: Վստահ եմ որ հարաւ իջած են, բամպակ կը քաղեն. թերեւս ալ ստանդական կեանք մը կ'ապրին: Մարդուն առաջին քաջագործութիւնը չէ որ այս. բայց ի՞նչպէս եղաւ այս գործը որուն մարդ տեղեակ չէր, մարդ չէր կրնար մտածել կամ յանդգնիլ: Խելքս չի հասնիր: Այս գործը կարգադրողը այդ ստորին կինը պէտք է ըլլայ: Ա՛խ անգամ մը որ ձեռք անցընեմ զայն:

Երբ կը լսէի այս խօսքերը կ'ուզէի պոռալ իր երեսին. «Զոր խոտի դէզերուն քով Ճէմիլայի յանդիմանութիւնը քեզի, երբեք չեմ կրնար մոռնալ. բուն ստորինը դո՛ւն ես»:

Դարձեալ տունը նստած դպրոցի պատի թերթին համար կարգ մը նկարներ կը գծէի: Մայրս կ'երթեւեկէր վառարանին շուրջը: Յանկարծ Սատըք ներս մտաւ սենեակէն: Դէմքը դեղնած էր. աչքերը կիսախուփ էին ու չար, ծռեցաւ դէպի ինծի ու ձեռքի թուղթը աչքս խոթելով.

- Այս նկարը դո՞ւն գծեցիր, հարցուց:

Ապշեր մնացեր էի. գծած առաջին նըկարս էր այդ: Կենդանի, առոյգ՝ այդ պահուն Տանիյար ու Ճէմիլա ինծի կը նայէին:

- Այո՛, ես գծեցի:

Մատով ցոյց տուաւ թուղթին վրայի դէմքը:

- Ո՞վ է այս:

- Տանիյա՛րը:

(Շար. 27)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Եւա Մկրտիչեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին եւ իր հարազատներուն՝

ԱՐԱՔՍԻ եւ ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ, Օր. Եւա Մկրտիչեան 500 փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

COLLECTE

POUR LES PRISONNIERS
ARMENIENS D'EUROPE

A l'occasion des fêtes de Noël, une collecte au profit de tous les prisonniers arméniens d'Europe a lieu à l'Eglise Arménienne Catholique d'Arnouville
69, ave. Henri Barbusse - 95400 Arnouville lès Gonesse

Cet argent sera adressé directement aux prisonniers pour leurs besoins personnels, cela avec l'accord des trois comités siégeant à Paris.

Encouragée par le succès de cette initiative et devant les nombreuses demandes, la paroisse arménienne catholique d'Arnouville lès Gonesse, informe que la collecte sera prolongée jusqu'au 31 janvier.

Cet appel s'adresse à tous les Arméniens et aux organisations arméniennes.

— Libellez vos chèques à l'ordre de :
Paroisse Arménienne Catholique
CCP 1844 93. S. Paris

— Les adresser à :
Eglise Arménienne Catholique
69, ave. Henri Barbusse
95400 Arnouville lès Gonesse
— *préciser pour les prisonniers arméniens*

A ce jour les dons s'élèvent à : 5170 Frs Mr. Mesropian 1500 Frs, Paroisse d'Arnouville 1170 Frs., Mme. Nazarethian 1100 Frs, Mr. Léblébidjian 1000 Frs., Mme. Bédian 200 Frs., Mr. Jamgotchian 200 Frs.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

MCA PARIS

GERARD CHALIAND

— spécialiste des mouvements révolutionnaires du Tiers Monde (du Kurdistan, d'Afghanistan)
— co-auteur du célèbre Atlas Stratégique
— fondateur du Groupement pour les Droits des Minorités (fondé en 1978 sur le modèle des Minority Rights Group)
— membre de la rédaction de la revue Esprit
— directeur de la collection Géopolitiques et Stratégies chez Fayard
— principal artisan de la session du Tribunal Permanent des Peuples sur le génocide arménien et responsable de la publication du Crime du Silence collection Champs chez Fiammarion.

Présente

«LE SEL DE LA VENGEANCE»

de James T. HASHIAN

Vendredi 10 Janvie
à 20 heures 30

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, rue Bleue, 75009 Paris

POUR LA SAUVEGARDE
DU PATRIMOINE ARMENIEN

à Alfortville
le Vendredi 10 Janvier à 21 heures
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid — 94140 Alfortville

PROJECTION - DEBAT

Bilan des campagnes d'exploration et des travaux menés par l'Organisation Terre et Culture.
Iran du Nord, Arménie Occidentale, Région de Kessab.
Et présentation des projets en cours.

Ներկայացում՝ Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութեան աշխատանքներու
- *Ատրպատականի, Արեւմտեան Հայաստանի եւ Քեսապի շրջանի մէջ:*
եւ իր ներկայ ծրագիրներուն
ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մատլէն եւ Ժաք Քարփանթիէ 600 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց անմոռանալի՝ Ալին Մատթէոսեան - Փինժերայի մահուան 4-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԵՍԱՐԱԿԱՆ
ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ՔԷԹԷՅՈՎ ԵՒ ԹԷՅՈՎ

Յունուար 12, Կիրակի ժամը 15-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» մշակոյթի մեծ սրահին մէջ:
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
M° Courcelles ou Péreire

Նախագահութեամբ՝
ՏԻԿԻՆ ՍՈՆԻԱ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ

Պ. ԵՓՐԵՄԵԱՆ վերջերս լոյս ընծայած «Յաւիտենական Պայքար» գիրք - ալպոմը ստորագրելով պիտի նուիրէ ներկաներուն:

Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցին.- Տէր եւ Տիկին Նիկոլեան, Պ. Միհրան Էլմայեան, Օրիորդներ՝ Արաքսի Գմբէթեան, Անահիտ Սվաճեան եւ ուրիշներ, երգերով, արտասանութիւններով, նուագով եւ զանազան անակընկալներով:

Բոլոր Հայերը, մասնաւորաբար Կեսարացիները, անխտիր կը հրաւիրուին, անոնք իրենց մահացած սիրելիներուն հոգւոյն համար մոմ մը վառելով պիտի յաւերժացնեն դարերէ ի վեր մեզի հասած հայկական աւանդութիւնը:

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին Ամանորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 11-ին, Շաբաթ, ժամը 21-ին Եկեղեցւոյ կից սրահը, ղեկավարութեամբ, ուսուցիչներ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Պ. Խաչիկ Երլմազեանի:

Խմբերգ. արտասանութիւններ փոքրիկներուն կողմէ:

Կը ներկայացուի տրամախօսութիւն մը եւ զուեշտ մը աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղին եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները վայելելու համար հայկական օր մը եւ քաջալերելու համար մեր փոքրիկները:

Կաղանդ Պապային այցելութենէն վերջ հիւրասիրութիւն Թաղիս Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 11, ժամը 15-ին Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ տը լա Տէֆանս: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

CONCERT A L'OPERA DE MARSEILLE

Samedi 25 Janvier à 20 heures 45

par

SIPAN-KOMITAS
(Chœur mixte Arménien de Paris)

et

l'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

Direction
GARBIS APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (Mezzo-Soprano)

« Solistes de Chœur »
Thérèse DEYRMENDJIAN (Alto)
Meguerditch BOGHOSSIAN (Tenor)
René MARTAYAN (Tenor)

Au programme les œuvres de
K. ALEMSHAH, P. GANATCHIAN, G. APRIKIAN,
A. TIGRANIAN

Concert organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France
— MARSEILLE VILLE —

Pour réservation, contacter les numéros suivants :

91 93 89 83 — 91 90 21 60
42 45 05 36 — 91 66 09 06
91 91 48 85 — 91 50 68 71
91 41 74 89

PERMANENCE
Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne
12 - 14, rue Saint Bazile — 13001 MARSEILLE
LUNDI - VENDREDI de 17h00 à 19h30 — JEUDI de 15h00 à 19h30
TELEPHONE : 91 50 15 09
Et à partir du 20 Janvier location Opéra de Marseille

Cabinet TERZIYAN
TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES
21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 42 82 01 41+
Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

VIENT DE PARAITRE

H. PASDERMADJIAN

HISTOIRE DE L'ARMÉNIE

4e Edition

1 vol gr.in - 8e, 437 pages avec 1 carte se dépliant

120 Frs. + 20 Frs. de frais d'envoi

Pour les commandes adresser un chèque à la
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur le Prince — 75006 PARIS
où le livre est en vente.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ՝
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 14.30-ին
Salle LEOPOLD BELLAN
rue Léopold Bellan — 75002 PARIS

— Գեղարուեստական յայտագիր մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի դպրոցներու աշակերտութեան:
— Մանկական ժապաւէնի ցուցադրութիւն:
— Կաղանդ Պապան ծրարիկներ կը բաժնէ սրահի ներկայ բոլոր մանուկներուն:
— Ծոխ պիւֆէ պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է — ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ԲՈԼՈՐԸ

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
9

JEUDI
9 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.134 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.134

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 30 - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6)

ՓՐՈՖ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Պրաթիսլաւիոյ (Չեխոսլովաքիա) Կոմենսկի համալսարանի գիտական խորհուրդը յիշատակի մետալով պարգեւատրած է բնագէտ - ուսողագէտ փրոֆ. Վլատիմիր Սարգսեանը, Խորհ. Միութեան եւ Չեխոսլովաքիոյ մեքենագէտ գիտնականներու արգասաւոր համագործակցութեան ամրապնդման ու զարգացման, ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիոյ գիտական կեդրոններու համար որակեալ վարիչներու պատրաստութեան գործին մէջ իր ունեցած վաստակին ի գնահատութիւն: Փրոֆ. Սարգսեան պարգեւատրուած է նաեւ Կոմենսկի համալսարանի ուսողագիտութեան ու բնագիտութեան լսարանի ոսկէ մետալով եւ ընտրուած ակադեմիայի մեքենագէտներու ընկերութեան պատուոյ անդամ: Փրոֆ. Վլադիմիր Սարգսեան վարիչն է Երեւանի Համալսարանի մեքենագիտութեան ամպիոնին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆԱԳԱՐԵԱՆ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՊԱՏԿԵՐԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի Գեղամայ լեռներու մէջ յայտնաբերուած ժայռապատկերներու քանի մը խումբեր ամբողջացուցած են այդ ինքնատիպ բացօթեայ պատկերասրահը: Ծովու մակերեսէն աւելի քան 2500 մեթր բարձրութեան վրայ հնագարեան նկարիչները պատկերացուցած են կրօնական ծիսակատարութիւններ, ծիսական պարեր, զոհաբերութիւններու եւ որսորդական տեսարաններ, կենդանական ու բուսական աշխարհը, որոնք իրենց թեքնիքով հիացում կը պատճառեն: Մասնագէտներու կարծիքով, նախնադարեան մարդիկ ամառը հոն բարձրացած են իրենց հօտերով ու նախիրներով: Հոն ստեղծած են պաշտամունքի ու կրօնքի յուշարձաններ, երկրպագելով անոնց, զոհեր մատուցած են ենթադրելով, թէ երջանկութիւն պիտի գտնեն: Ժայռապատկերներու ուսումնասիրութիւնը գիտնականներուն կարելիութիւն կ'ընծայէ հայկական լեռնաշխարհի հին բնակիչներու կեանքին վերաբերեալ նոր էջեր բացայայտելու:

×

ՀԱՅ ԱՐԱԲԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկի մասնագէտները աւարտած են «Մերձաւոր ու Միջին Արեւելքի երկրներ եւ ժողովուրդներ» մատենաշարի յատուկ հատորի մը վրայ տարուող աշխատանքները: «Արաբական երկրներ» ընդհանուր խորագրով խմբական աշխատութիւնը կը բովանդակէ մասնագէտներու հետազօտութիւնները Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Իրաքի եւ Լիբանանի արդի զարգացման հարցերու եւ անցեալի պատմութեան շուրջ: Այս առթիւ, հիմնարկի տեսուչի տեղակալ փրոֆ. Նիկոլայ Յովհաննիսեան նշած է, թէ աշխատութիւնը համախմբած է վերջերս մասնագէտներու կատարած արժէքաւոր բազմաթիւ հետազօտութիւնները: Արաբական երկիրներու պատմութեան, տնտեսութեան եւ միջազգային յարաբերութիւններու վերլուծումը հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ անոնց համար, որոնք կը զբաղին այդ մարզի հետազօտութեամբ՝ Խորհ. Միութեան մէջ եւ անոր սահմաններէն դուրս: Երեւանի արեւելագիտութեան հիմնարկը վերջին տարիները հրատարակած է կարգ մը աշխատութիւններ արաբական արեւելքի վերաբերեալ: Փրոֆ. Նիկոլայ Յովհաննիսեանի «Իրաքի Հանրապետութեան յարաբերութիւնները արաբական արեւելքի երկրների հետ» գիրքը կը վերլուծէ Լիբանանի, Սուրիոյ, Յորդանանի հետ Իրաքի ունեցած քաղաքական ու տնտեսական յարաբերութիւնները: Հեղինակը կը յենու բազմաթիւ փաստաթուղթերու ուսումնասիրութեան, այդ երկիրները կատարած իր ճամբորդութիւններէն ստացած տպաւորութիւններու, արաբական աշխարհի մէջ տիրող ընդհանուր կացութեան վերլուծումին վրայ:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ.Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՄԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, ընկերակցութեամբ երեսփոխան Վարդան Վարդանեանի եւ Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Լեւոն Ահարոնեանի, Յունուար 2-ին հանդիպում մը ունեցած է Իրանի բարձրագոյն ուսման նախարար տոքթ. Ֆարհատիի հետ: Արտակ Արք. նախ շնորհաւորած է նախարարը իր նոր պաշտօնին համար, ապա նկատի ունենալով այն՝ որ տոքթ. Ֆարհատի, Մշակութային Յեղափոխութեան Գերագոյն Խորհուրդի կողմէ կազմուած՝ հայկական վարժարաններու հարցերը քննարկող յանձնախումբի անդամներէն է, հարկ եղած բացատրութիւնները տալէ ետք նախարարին յանձնած է հայկական վարժարաններու հարցերու լուծման համար Թեմական Խորհուրդի ներկայացուցած առաջարկները բովանդակող թղթածրար մը:

Ապա արծարծուած է Սպահանի համալսարանի հայագիտական ամպիոնի վերաբացման հարցը: Տոքթ. Ֆարհատի ըսած է, թէ ընդառաջելով հայ երեսփոխաններու դիմումին, իր կարգադրութեամբ յիշեալ ամպիոնի վերաբացման հարցը արդէն դրական լուծում ստացած է: Խօսուած է նաեւ Թեհրանի համալսարանի հայագիտական ճիւղի վերաբացման կարեւորութեան մասին: Նախարարը խոստացած է այդ ուղղութեամբ եւս հարկ եղածը ընել:

×

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ 70-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ԱՄԲՈՂՋ ԲԱԺԻՆ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

Սերօ Խանզադեան բոլորած է իր 70-ամեակը: Այս առթիւ, Մոսկուա լոյս տեսնող «Լիտերատուրնայա Գազետա» թերթը ամբողջ բաժին մը նուիրած է արձակագիրին, ներկայացնելով անոր կեանքն ու գործը: Հրատարակուած է Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան Վարչութեան ողջոյնի խօսքը: Բանաստեղծ Միխայիլ Դուդին ստորագրած է յօդուած մը, ուր կ'ըսէ թէ իր սերնդակիցներէն շատերու նման Սերօ Խանզադեան իբրեւ գրող ձեւաւորուեցաւ պատերազմի հրաշունչ տարիներուն. անոր առաջին պատմուածքները գրուած են այդ նոյն տարիներուն: Պատերազմէն ետք Հայաստան վերադառնալով Սերօ Խանզադեան հրատարակեց «Մեր գնդի մարդիկ» վէպը, ապա լոյս տեսան իր «Հողը», «Մխիթար Սպարապետ», «Քաջարան», «Լուսաբացը Սեւանի վրայ», «Թագուհին Հայոց» վէպերը, բազմաթիւ վիպակներ ու պատմուածքներ: Այնուհետեւ յօդուածագիրը անդրադարձած է կարգ մը յուշերու եւ Զանգեզուր կատարած իր այցելութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ՞ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԵԿԸՆ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ անժխտելի փաստերն ունի այն դերին մասին, զոր Քատաֆի կը խաղայ ահաբեկչութեան մէջ: Իբրեւ հետեւանք, Միացեալ - Նահանգներու Նախագահը յայտնեց թէ պէտք է խզել տնտեսական կապերը Լիբիոյ հետ եւ հրաւիրեց այն 1500 ամերիկահպատակներուն, որոնք հոն կ'աշխատին տուն վերադառնալ: Հրաւիրեց նաեւ արեւմտեան եւ այլ երկիրներ, որ նոյնն ընեն, ինչ որ շատ հաւանական չէ, տրուած ըլլալով տնտեսական հարցերը, որոնք կը ստեղծուին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ որոշեցին դատական հետապնդումի դիմել Հերսանի դէմ եւ պահանջեցին դատական մատակարարի մը նշանակումը Փրոկրէին համար: Դատական հետապնդումը բացուած է Ք.ի դէմ եւ եթէ, առ այժմ Հերսանի չի' վերաբերիր, քանի որ իբրեւ խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւն կը վայելէ, Լինելէ նոյն պարագային մէջ չէ: Այս է պատճառը, որ հետապնդումը Ք.ի դէմ կ'ըլլայ, որպէսզի կարելի ըլլայ լայն հրջանակի մէջ տանիլ աշխատանքները, առանց սահմանափակումի արգելքն ունենալու Հերսանի պատճառաւ: Եթէ դատարանը, որու կը դիմուի սիփ - պողական դրութեամբ (ռէֆէռէ) անմիջապէս ընթացք տայ բողոքներէն մէկուն, այսինքն՝ վարչական մատակարար մը նշանակէ, հարցը կը բարդանայ: Արդարեւ, այդ մատակարարը ձեռք կ'առնէ՞ Լիոնի օրաթերթին վարչութիւնը թէ ոչ կը թողու այդ գործը Հերսանի, որ զոնէ խոստացած է պաշտօնէութեան Դեկտեմբերի չվճարուած աշխատավարձքերը վճարել Շաբաթ, Յունուար 11-ին:

ԼԸ ՓԷՆԻ մուտքը արգիլուեցաւ Զուիցերիա, ուր հրաւիրուած էր ռոմանտ հեռատեսիլի կողմէ «Լը տէֆի» յայտագրին մասնակցելու համար: Յայտագիրը տեղի պիտի ունենայ, բայց տիւփլէքս դրութեամբ: Ժընեւի իշխանութիւնները այդ արգելքը կ'արդարացնեն ապահովութեան պատճառաբանութեամբ:

ԹՈՒՐՔԻԱ միտք ունի պատերազմական 40 Թոռնատօ օդանաւեր գնելու: Ընդհ. արժէքը՝ 1,6 միլիառ տոլար է: Լուրը հաղորդեց եւրոպական Փանավիա (Գերմանիա, Մեծն - Բրիտանիա, Իտալիա) շինարարական ընկերութեան բանբերը, ճշդելով սակայն թէ այս վաճառքին վերջնական որոշումը կախում ունի այն բանակցութիւններէն, որոնք կը տարուին ներկայիս Ատլանտեան կազմակերպութեան մէկ նոր կայանի մը հաստատման համար, Թուրքիոյ մէջ:

«ՀՐԷՈՒԹԵԱՆ ԱՄԻՍ»ԻՆ առթիւ, հրեայ մշակոյթի զանազան ձեռնարկներ տեղի պիտի ունենան Փարիզի մէջ Յունուար 8-էն Փետրուար 8 ընդհանուր հովանաւորութեան ներքեւ՝ Ժաք Լանկի, Շիրաքի, Ֆրանսուազ Սականի, Մարկրիթ Տիւրասի, Քաթրին Տընէօվի եւայլն, եւայլն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, քրիստոնեաները պառակտուած են եւ լիբանանեան ուժերու հեռացուածին գլուխն անցած է սպայակոյտին պետը՝ Ժաժա, որ համակրութիւնը կը վայելէ Իսրայելացիներուն: Այս պառակտումը հետեւանք է Դամասկոսի համաձայնագրին:

ՌԸՆՈ ԵՒ «ՆԵՆԳԱՄԻՏ» ԱԼՊԻՈՆԸ...

ԿԱՄ

ԵՐԳ՝ ԵՐԳԻ ԴԷՄ ՖՐԱՆՔԵԻԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ ՄԸ

Ռընօ, ծանօթ երգիչ մըն է եւ յաճախ զրգռիչ երգեր կը գրէ: Վերջիններէն մէկն է՝ «Միս Մակի» ուր իր ոճով - որ անշուշտ Ֆրանսական Ակադեմիայի անմահներուն ոճը չէ - կը խօսի Տիկին Թաչէրի մասին, կ'ըսէ ի մէջ այլոց..

«Moi, je me changerai en chien
«Si je peux rester sur la terre
«Et comme réverbère quotidien
«Je m'offrirai Mme Thatcher».

Ինք կը բացատրէ, որ շատ վրդոված էր Հէյզէլի խուլիկաններէն (Պելժիոյ ֆութպոլի մրցումը) եւ իր երգը օտարատեայց չէ, այլ հակազդեցութեան մը պտուղն է եւ իր նպատակն եղած է Ֆրանսացիները խնդացնել տալ քաղաքական կնոջ մը վրայ, որու վարուելակերպը աւելի առնական է քան՝ այր մարդոցն իսկ:

Բայց Անգլիացիները կատղած են եւ կորսնցնելով իրենց իւմուրը վճռած են վրէժ լուծել ու ՍԸՆ ժողովրդական օրաթերթը կոչ ըրած է երգիչներուն որ պատասխանեն Ռընոյի: Պատասխանը չէ ուշացած: Ճերեմի Նիքըլս չէ խնայած Ֆրանսացիներուն, զորս կը ճաղկէ, որովհետեւ «խխունջ եւ գորտի զիստ կ'ուտեն, երբեք մէկ հատիկ պատերազմ չեն շահած, որոնց կիները՝ չեն ածիլուիր, եւ անկարող են նաւ մ'իսկ ընկղմելու երբեք «գորտ - մարդով»: Դեռ աւելին՝

«Certes les Français ont donné au monde leur mauvaise haleine, le cancan et les bidets, mais les Britanniques n'ont pas besoin de chansons de corps de garde pour insulter les Français. Pour embêter un Français, il suffit de lui sussurer : Waterloo»...:

Բրիտանական այս պատասխանը անթարգմանելի մասեր ունի, քանի հեղինակը կարգ մը բառախաղերու ալ դիմած է Պոնափարթի, փրիթ-ներու եւ նախարդեւինըներու մասին (փրէզբրվաթիֆ) :

Ռընոյի երգը մէկ ջուրով կը լուայ նաեւ «ԷՍ - ԷՍ»ները, Իսրայելացիները եւ Թուրքերը ու նոյն դոհերը կը նկատէ Հրրեաներն, Պաղեստինցիք ու Հայերը:

Կը մնայ ուրեմն, որ ամէն ոք - նաեւ Թուրքը - պատասխան - երգ մը գրեն Ռընոյի ... որ դժգոհ ըլլալու ոչ մէկ պատճառ ունի: Կրնա՞ր աւելի փիւպլիսիթէ երազել իր վերջին սալը հացի պէս ծախելու համար ... կեցցէ' Մակին:

ՖՐԱՆՔԵԻՐԱՆԵԱՆ դրամական առկախ հարցին բանակցութիւնը կը շարունակուի: Ֆրանսական տնտեսական պատուիրակութիւնը մեկնեցաւ Թեհրանէն կարգ մը խորհրդակցութիւններէ ետք, ինչ կը վերաբերի ֆրանսական պարտքին: Իրանի մամուլի գործակալութիւնը յայտնեց թէ ամիսէ մը, խօսակցութիւնները պիտի վերսկսին: Այս պարտքը հին հարցի մը հետեւանքն է: Շահին օրով, Իրան որոշած էր մասնակցիլ Էօրոտիֆ ծրագրին, այդ դրամն է, զոր Իրան ետ կ'ուզէ: Ըստ ոմանց այս հարցին կարգադրութենէն կախում ունի Պէյրութի ֆրանսացի պատանդներու ճակատագիրը:

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1985-էն

ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր

5·- Ֆրանսական Ռիկթա դրութիւնը կը յաղթէ։ Ամերիկացիք զայն կ՚ընտրեն իրենց ցամաքային բանակին համար։

11·- Ճատրակ։ Համաշխարհային 13-րդ եւ ամէնէն երիտասարդ ախոյեանը՝ Կարի Գասպարով։

12·- Լիբանան։ Երբ յոյսեր կը ծագին, յանկարծ ոճրային արարք մը կը մթագնէ հորիզոնը։ Երբ Դամասկոսի հովանաւորութեամբ «բան մը» մէջտեղ գալու վրայ էր, արեւելեան - Պէյրութի մէկ մերձաւոր արուարձանին մէջ ռումբով լեցուն բեռնակառքի մը պայթումը կը պատճառէ 4 մեռեալ եւ 18 վիրաւոր, որոնց մէջ նախկին Նախագահ՝ Քամիլ Շամուն։ Այս բարքին որպէս հակազդեցութիւն՝ ընդհանուր գործադուլ ամբողջ քաղաքին մէջ։

13·- Ֆրանսա պաշտօնական օտար բնակչութեան թիւն է 1984-ին՝ 4·485·715, եթէ աւելցնենք անկանոն վիճակի մէջ գտնուողները հաւանաբար ընդհանուր թիւը հասնի 5 միլիոնի։

14·- Քոլոմպիա ահաւոր ողբերգութիւն մը։ Նեվատա Տէլ Ռուիս հրաբուխը կ՚արթննայ եւ կը խորտակէ ամբողջ քաղաք մը՝ Արմէրօ։ Աճռելի հաշուեկշիռ՝ 25 հազար մեռեալ, 25 հազար վիրաւոր եւ տասնեակ հազարներով անապաստան բնակիչներ։

15·- Թուրքիոյ նախարարապետը՝ Թուրկութ Էօզալ, Փարիզ եկաւ 24 ժամուան համար։ Բողոքի զանազան ցոյցեր տեղի ունեցան Հայերու եւ նաեւ Ֆրանսական կարգ մը հոսանքներու կողմէ։ Թուրկութ Էօզալ «Լիպերասիոն» թերթին կը յայտարարէ՝ «Ցեղասպանութիւն չէ եղած· բաներ մը անցած դարձած են ... համաճարակ ալ կայ...»։

16·- Ֆրանսայի ֆութպոլի Ազգ· խումբը պիտի մասնակցի Մեքսիքոյի Համաշխարհային ախոյեանութեան, չնորհիւ իր վճռական յաղթանակին Եուկոսլաւիոյ դէմ։

18·- Հայութիւնը եւ Հայ Դատը կը կորսնցնեն մեծ բարեկամ մը Ժիլ Վոլֆ։

19·- Ֆրանքեւիտալական համագործակցութիւն· Հեռատեսիլի 5-րդ կայան մը, 1986 Փետրուարէն սկսեալ։

22·- Պէյրութի մէջ, «դրօշակներու պատերազմը» երեք օրուան մէջ կ՚ընէ 53 մեռեալ եւ 225 վիրաւոր։ Կացութեան բարելաւման յոյսերը քիչ մը աւելի կը նուազին։ Նաեւ երկու ռումբ ինկած Ս· Նշան Եկեղեցւոյ մօտը, նիւթական վնասներ պատճառած են։

23·- Կատարեալ ջարդ մը, Մալթայի օդակայանը։ Եգիպտական օդանաւի առեւանգումը կը վերջանայ՝ 60 մեռեալով եւ 26 վիրաւորներով։

24·- Ֆութպոլ։ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներու 6-րդ շրջանի խաղերուն Լիոն - Տէսինի Հ· Մ· Ը· Մ·ը կը յաղթէ Օպընայի խումբին եւ իր տեղը կը շահի 7-րդ շրջանի խաղերուն։

Նոյեմբերի վերջին օրերուն իրենց մահկանացուն կը կնքեն· -

- Կիյօմ Հանոթօ, ծանօթ հրապարակագիր։

- Անտրէ Իւնըպէլ, յայտնի բեմադիր։

- Ֆեռնան Պրոտէլ, պատմագէտ եւ ֆրանսական ակադեմիայի անդամ։

Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

1·- Հայ Գաղտնի Բանակ-Ց·Շ·-ը, Մոնթէ Մելքոնեանի և իրեն ընկերացողներու ձերբակալութեամբ, նիւթ կը հայթայթէ ֆրանսական մամուլին, գրաւոր թէ լսողատեսողական։

2·- Սախարովի կինը՝ Էլէնա Պոնէր դուրս կ՚ելլէ Խորհրդային Միութենէն, առողջական պատճառներով, եւ Ամերիկայի ճամբուն վրայ կըհանդիպի Հռոմ։

3·- Ուաշինկթընի մէջ, օրէնքներու յանձնախումբը կը վաւերացնէ Հ· Ժ· Ըէս 192 բանաձեւը, ուրպէսզի Ներկայացուցչական Ժողովը դարձեալ քննէ զայն եւ Ապրիլ 24-ը դառնայ «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան օրը»։

4·- «Յառաջ»ի 60-ամեակի առթիւ շնորհաւորական յատուկ կոնդակ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա· Կաթողիկոսէն։

4·- Լեհաստանի թիւ 1-ը կը տեսակցի Միթերանի հետ, Փարիզ։ Ֆապիեւս կը յայտնէ իր խռովքը։

6·- Հայաստանի նոր նախագահ կ՚ընտրուի՝ Հրանտ Ոսկանեան։ Վ· Համազասպեանը կը փոխարինէ՝ Կ· Դալլաքեան։

7·- Փարիզ։ Երկու ոճրափորձ Կալըրի Լաֆայէթ եւ Փրէնթան՝ 35 վիրաւոր։

12·- Օդանաւի ծանր արկած մը եւս։ Տէ Սէ 8 մը 258 ամերիկացի զինուորականներով Թէռ - Նէօվի մօտերը կ՚իյնայ։ Ոչ մէկ վերապրող։

12·- Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Բ·, կը ժամանէ Պրիւսէլ, կարեւոր հրատարակութեան մը առթիւ։

13·- Կոչ Սփիւռքի Հայութեան։ Մխիթարեան վարժարաններու միջազգային կոմիտէն կոչ կ՚ընէ համազգային հանգանակութեան մը, վերջակէտ մը դնելու համար Մխիթարեան Միաբանութեան տնտեսական տագնապին։

16·- Պրիւսէլ։ Եւրոպայի Խորհուրդի ժողովը անգամ մը եւս կը յետաձգէ Հայերու ցեղասպանութեան հարցին քննութիւնը։ Օրակարգը «ծանրաբեռնուած» է։

18·- 1990 - 1991-ին, Տիսնէյլանտ մը Փարիզի մօտերը, Մառն լա Վալէ։

19·- Նանթի ոճրային ատեանին մէջ, աննախընթաց դէպք՝ դատաւոր, դատական կազմ, փաստաբան, հանդիսատես պատանդ դատապարտեալներու ձեռքը։ Սակայն, ամէն ինչ լաւ կը վերջանայ եւ ամէն ոք կը վերադառնէ իր տեղը։

20·- Փարիզ։ Ֆօշօն մեծ վաճառատունին մէջ հրդեհ։ Երկու մեռեալ եւ վիրաւորներ։

22·- Նափոլիի Սան Ճիովանի արուարձանին մէջ, ահաւոր հրդեհ մը Աճիփ ընկերութեան գտարանը։ Զորս մեռեալ 250 վիրաւոր։

25·- Ալժերական ազգայնական շարժումի մեծ դէմքերէն՝ Ֆերաթ Ապպաս իր մահկանացուն կը կնքէ։

25·- Պապը 49 լեզուներով, որոնց մէջ հայերէնը, ողջունեց Քրիստոսի ծնունդը եւ տուաւ իր ծննդեան պատգամը։

27·- Ֆրանսուա Շաթըլէ, պատմաբան եւ փիլիսոփայ կը մեռնի, Փարիզի մէջ։

28·- Ահաբեկչութիւն, Հռոմի եւ Վիէննայի օդակայանները իսրայէլեան Էլ - Ալ օդանաւային ընկերութեան դէմ՝ 18 մեռեալ եւ տասնեակ վիրաւորներ։ Այս զոյգ ջարդին հեղինակնե՞րը, հաւանաբար Պաղեստինցիներ։

29·- Վերջի՞նը թէ ոչ։ Լիբանանի մէջ, համաձայնագրի մը ստորագրութիւն քրիստոնեայ, տիւրզի եւ շիի քաղաքագործերու ղեկավարութեանց միջեւ, Սուրիոյ հովանաւորութեան ներքեւ։ Սուրիական համաձայնագիր Լիբանանի համար։

«ՈԶՆԻ»Ի ԷՋԵՐԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՄԵՆԱՀԱՐՈՒՍՏ ՄԱՐԴԸ

Ողնին երկար մտածեց, թէ ո՞վ է Հայաստանի ամենահարուստ մարդը։ Ի վերջոյ՝ գտա՛ւ։ Ամենահարուստ մարդը ոչ թէ նա է, ով դրամ ունի, այլ նա՝ ով ... Մարդ ունի (դրամ բառի հակառակը)։ «Մի՛ ունենար հարիւր ռուբլի, ունեցիր հարիւր բարեկամ», - ասում է ժողովրդական իմաստուն առածը (թէեւ չէր խանգարի՝ երկուսը միասին)։ Բայց, ինչպէս գիտէք, երանիներն յաճախ միասին չեն լինում։ Մարդը, որի մասին ուզում եմ պատմել, Հայաստանի իրօ՛ք ամենահարուստ մարդն է։ Իր կեանքի 75 տարում նա ընկերութիւն է արել 75 անուանի մարդկանց հետ։ Երեք հատոր էլ յուշ է գրել նրանց մասին։ Պատկերացրէք, մեր կողքին ապրող մեր աւագ բարեկամը մօտիկ է եղել այնպիսի ընկերների հետ, ինչպէս ... Նար - Դոսը, Շիրվանզադէն, Բակունցը, Զարենցը, Թոթովենցը, Իսահակեանը, Դեմիրճեանը, Զօրեանը, Սեւակը, Կոջոյեանը, Սարեանը, Մինասը, Խաչատրեանը, Փափազեանը, Արուսը, Ցամիկը, Օրբելին...

Անհնար է թուել բոլորին։

Համեստօրէն ասած՝ մարդը մարդո՛վ է մարդ։ Լինել լաւ մարդկանց մօտիկ, մարդը՝ մի՞թէ չի նշանակում լինել ամենահարուստ մարդը։ Նշանակո՛ւմ է։ Իսկ ո՞վ է նա։

Ռուբէն Զարեանն է։

Բացի վերոյիշեալից՝ վերոյիշեալ ընկերը միաժամանակ մի քանի համեստ տուեալներ էլ ունի, օրինակ՝ ԳԱ թղթակից անդամ է։ Յիսուն տարի ՍՍՀՄ Գրողների Միութեան անդամ, 25 գրքի հեղինակ, Հայպետհրատում փոխարինել է Զարենցին (պաշտօնով), չեքսփիրագիտութեան հայկական կենտրոնի ղեկավարն է, Արուեստի հիմնարկի տնօրէնը եւայլն։ Բայց այս բոլորը մի կողմ։ Ամենակարեւորն այն է, որ ... լենինականցի է։ Ըստ որում՝ դիտաւորեալ ծնուել է նոր ուսումնական տարուայ առաջին օրը՝ Սեպտեմբերի մէկին։ Երեւի դրա համար էլ ուսումնական մարդ է։ Բացի եռահատոր «Յուշապատումից», առանձին գրքեր է գրել նաեւ Արովեանի, Ադամեանի, Սիրանոյշի, Ցամիկի, Փափազեանի, Իսահակեանի եւ Շեքսփիրի մասին։ Վերջինիս մասին ի հարկէ, յուշ չի գրել։ Բայց եթէ ուզենայ՝ յուշեր կը գրի նաեւ ... Շեքսփիրի մասին ու, ինչպէս միշտ, համեստօրէն կը նշի որ Շեքսփիրին նոյնպէս ինքն է գրող դարձրել, «Օթելլօ»ի եւ «Համլէթ»ի վերնագրերն ինքն է գրել ... Առհասարակ՝ յուշ գրողների մեծ մասն աւելի շատ իր մասին է գրում...

Ահա թէ ինչու Ողնին ցանկացաւ հանդիպել ամենահարուստ յոբելեարին, ճըշդել Շեքսփիրի հարցը, ինչպէս նաեւ մի քանի հարց տալ։ Սակայն պարզուեց, որ յոբելեարը ծովափում է։ Ողնու հոգսը ծովացաւ։ Ի՞նչ անել։ Ու, ինչպէս միշտ, հնարամիտ Ողնին գտաւ հնարը՝ հարցազրոյց անկացնել ոչ թէ Զարեանի, այլ նրա գրքերի հետ։ Ուստի վերցնելով «Յուշապատումի» երեք գրքերը, սկսեց հանդիստ զրուցել ... հեռակայ հեղինակի հետ, տալով երեք հարց· -

1·- Սրամիտ, տարօրինակ եւ հետաքրքիր, ի՞նչ դէպքերի էք առնչուել անուանի մարդկանց հետ շփուելիս։

- Ընդհանրապէս ես լուրջ մարդ եմ եւ իմ յուշերում քիչ եմ անդրադարձել կատակներին։ Բայց յիշեմ մի քանիսը։ Իմ ներկայութեամբ մի քննադատ մեծամտաբար դիմեց Նար - Դոսին· «Ուզում եմ գիրք գրել ձեր գրական ժառանգութեան մասին»։ Նար - Դոսը տարակուսանքով պատասխանեց· «Բայց ես դեռ չեմ վախճանուել...», - հասկացնելով որ ժառանգութիւն թողնում են միայն մահից յետոյ։ Զարենցը մի քննադատի ասաց· «Տարօրինակ քննադատ է՝ ինչքան բարդ բաներ ասեմ՝ ֆուտուրիզմ, էքսպրեսիոնիզմ, կը հասկանայ, իսկ պարզ բաները չի հասկանում...»։ Դեմիրճեանը մի անգամ իմ ներկայութեամբ ասաց· «Քլասիք դառնալու համար մարդ նախ պէտք է մեռնի...»։ Երբ հաւանեցի տիկնոջ կիսանդրին, Իսահակեանը կատակեց· «Շատ դո՞հ էի մի Սոֆիկից, որ գոհ լինեմ երկուսից» ... Այնուհետեւ պատմեց, որ Դեմիրճեանի հետ հիւր են գնացել մի գիւղացու, որը կակազում էր (Իսահակեանը եւ Դեմիրճեանը նոյնպէս կակազող են եղել)։ Ամբողջ օրը Դեմիրճեանը չխօսեց։ Հարցրի՝ ինչո՞ւ, պատասխանեց· «Դու կակազող, նա՝ կակազող, եթէ ես էլ կակազեմ, կ՚իմանայ՝ ձեռ ենք առնում իրեն...»։ Փափազեանի վերջին ներկայացումներից մէկից յետոյ մի ծերունի մօտեցաւ· «Ինչո՞ւ բեմը չես թողնում, արդէն ծեր ես»։ Փափազեանը հարցրեց· «Կինդ ծե՞ր է»։ «Այո»։ «Ինչո՞ւ կնոջդ չես թողնում...»։ Հասկացրեց, որ թատրոնն էլ ի՛ր սէրն է։ Գիշերուայ կէսին Փափազեանը շտապ կանչեց ինձ· «Արի խի՛ստ կարեւոր բան պիտի ասեմ»։ Գընացի։ Խօսեց դէսից - դէնից, իսկ վերջում հարցրեց· «Ի՞նչ պիտի լինի մեր թատրոնի վիճակը...։ Ա՛յդ էր նրա «խիստ կարեւոր բանը», որ կարող էր նաեւ յետոյ ասել։ Նկարչութեան մէջ տարածուած ձեւապաշտութեան տարիներին ընդարձակ վէճեր շատ կային։ Մի թղթակից իմ ներկայութեամբ հարցրեց Սարեանին, թէ ի՞նչ է ձեւապաշտութիւնը, վարպետը պատասխանեց խիստ կարճ· «Արուեստագէտի ճգնաժամը»։ Հանդիպեցի Մահարուն։ «Վարպետի մօտից եմ գալիս, - ասացի։ «Ո՞ր վարպետի - գիտամամբ զարմացաւ Մահարին, - հիմա բոլորն էլ վարպետ են...»։ Երեւում էր՝ քէֆը լաւ էր։ «Ինչո՞ւ ես խմում», - հարցի։ «Որովհետեւ ... արգելում են», - պատասխանեց։ Յետոյ պատմեց թէ ինչպէս ոստիկանին ասել է՝ ես Մահարին եմ, իսկ սա ձեռ է առել· «Ինձ չես խաբի, գիրոցից գիտեմ, որ Մահարին արար մեծ բանաստեղծ է եւ մահացել է»։ Այն ծանր ժամանակներում մի քննադատի հարց էին քննում, որը ամպիոնից սոխուած խոստովանեց իր «մեղքերը» եւ ասաց· «Ես զէնքերս վայր եմ դնում»։ Վահունին դահլիճից ասաց· «Ուրեմն՝ դու զէ՞նք էլ ես ունեցել...»։ Բոլորը ծիծաղեցին, եւ հարցը մեղմացաւ։

Արման Կոթիկեանը յուզուած դիմեց ինձ· «Տժվժիկ»ում բաղնիքի տեսարանից յետոյ ինչպէ՞ս երեւամ կանանց...»։ Թատերագէտ Վահրամ Թէրզիպաշեանը ուսանողներին «լաւ» ու «գերազանց» էր նշանակում։ Որպէս ամպիոնի վարիչ ասացի որ աւելի խիստ լինի։ Նա էլ, բացելով քննասենեակի դուռը, ուսանողներին լըջօրէն յայտարարեց· «Յայտնում եմ, որ չորսի եւ հինգի պլանը կատարուած է, մնացել են երեքն ու երկուսը»։ Մի օր Արամ Խաչատրեանը պատմեց ինձ· «Մոսկուայի արուեստանոցս երկու ամսով տրամադրել էի Երեւանից եկած մի նկարչուհու, որի համար խնդրել էին։ Որոշ ժամանակ անց գնացի խնդրողի մօտ։ Ցանկացայ որոշ խորհուրդներ տալ· «Եթէ ձեզ հիւր գան..., - նոր էի սկսել, երբ նա խօսքս կտրեց· «Ինձ միայն իմ ամուսինն է հիւր գալիս»։ Եթէ ծաղիկներ բերեն...», - շարունակեցի, բայց նա էլի կտրեց խօսքս· «Ինձ միայն իմ ամուսինն է ծաղիկներ բերում»։ Որոշեցի թեման փոխել· «Ամպեր սիրո՞ւմ էք», - հարցրի ես։ «Ես միայն իմ ամուսնուն եմ սիրում», - կտրուկ պատասխանեց նա, - եւ ես զգացի թէ ինչ է նշանակում՝ հիւմըրից զուրկ եւ կեղծ բարեպաշտ կինը»։ Հիւմըրը մեծ բան է։ Մոսկուայում Շոյին մօտեցաւ մի գրող· «Յոյսով ենք որ դուք հեռանում էք՝ որպէս մեր երկրի լաւ բարեկամ»։ Շոն պատասխանեց· «Ես այդպիսին կը մնամ մինչեւ մահ։ Իսկ թէ դրանից յետոյ ի՞նչ կը լինի, չեմ կարող երաշխաւորել...»։ Ու միանգամից զըւարթ մթնոլորտ ստեղծուեց։

Մի օր Թոթովենցը ինձ պատմեց թէ գրի է առնում անեկդոտներ· «Պէտք է գրի առնել ու ապագայ սերունդների համար պահել անեկդոտները։ Ոչ մի վէպ, ոչ մի պատմուածք չեն պահի ժամանակի ինչ - ինչ կողմեր այնպիսի սրութեամբ, ինչպէս անեկդոտը»։ Վերջում ասաց· «Հայրըս սիրեցեալ է ունեցել, մայրս ներել է։ Երբ հայրս մահացաւ, մայրս յառաչեց· «Խե՜ղճ էն կնիկ՝ ո՛րբ մնաց...»։ Ուստի ճիշդ էր ասում իմ դասախօսներից մէկը· «Երջանիկ են այն մարդիկ, որ հիւմըրի

Fonds A.R.A.M

զգացումը չեն կորցնում կեանքի դժուարին պայմաններում անգամ…»:

2.- Անուանի մարդկանց հանդէպ նկատե՞լ էք չկամութեան կամ չգնահատման դէպքեր:

- Շա՛տ: Եւ դա բնական է: Որքան արուեստագէտը մեծ է, այնքան մեծ է նրա հանդէպ նախանձը: Բացի դրանցից՝ կան մեծ արուեստագէտներ, որոնք ուղղակի չեն հաւանել որեւէ մեծ արուեստագէտի: Այստեղ, ի հարկէ, դեր են խաղում գրական նախասիրութիւնները, ճաշակը: Օրինակ՝ Թոլստոյը չէր հաւանում Շեքսփիրին: Շիրվանզադէն ասում էր որ չի հաւանում Վարուժանին: Չարենցը սկզբում չէր ընդունում Թումանեանին ու Տէրեանին: Որոշ դերասաններ եւ նկարիչներ չեն գնահատել իրար: Փաստերը շատ են, հիմա էլ կան: Մենք պիտի յիշենք ուրի՛շ կարգի երեւոյթներ, որպէսզի … չկրկնուեն: Օրինակ՝ Նար - Դոսի պէս գրողը ապրեց ու մեռաւ անշուք: Չարենցի գրական հակառակորդները անընդհատ պղտորում եւ թունաւորում էին նրա հոգին: Դեմիրճեանի «Քաջ Նազար» կատակերգութեան դէմ գրական դատ կազմակերպուեց: Նոյնը՝ Իսահակեանի «Աբու - Լալա Մահարի» պոէմի դէմ: Նոյնը՝ Տէրեանի: Նոյնն ուզում էին անել Չարենցի «Խմբքական լուսարացի» դէմ: Իսահակեանին աշուղ են համարել: Ես միշտ զղջում եմ, որ երիտասարդական յախուռն եւ տաքարիւն մի յուզուածով ժամանակին ի զուր դառնացրել եմ լաւ բանաստեղծներին: Ճիոթթոյի ցուցահանդէս այցելեցին մի քանի նկարիչներ. «Իս անպէտքութիւնն ինչո՞ւ ես կախել»: Փափազեանի պէս դերասանը ծանր հիւանդ էր, քչերն էին այցելում: Ճիոթթոյի եւեւից գոռացել են. «Սուտ նկարիչ»: Աճեմեանի պէս բեմադրիչին դառնացրին: Ընդհանրապէս ազնուութիւնը միշտ էլ ակրեսիվ է: Սրբանք փաստեր են (լաւ փաստերի մօտ), որոնք խորհելու եւ զգուշանալու տեղիք են տալիս: Եղբակցութիւն՝ իրար նսեմացնելու գաղափարը պէտք է մէկընդմիշտ վերանայ աշխարհից…

3.- Ի՞նչ սուր հարցերով էին մտահոգւում ձեր տեսած անուանի մարդիկ:

- Իմ տեսած անուանի մարդիկ իրենց մասին չէին մտածում: Մտածում էին երկրի եւ ժողովրդի մասին: Սա է որ պիտի ականջի օղ դառնայ բոլորիս համար, անկախ նրանից՝ անուանի՞ ենք, թէ՞ անանուն: Հոգեպէս հարուստ ժողովուրդ եւ հարուստ մարդ մնալու առաջին գրաւականը սա՛ է՝ ծառայել երկրին: Ով ծառայում է երկրին՝ նա՛ է երկրի տէրը…

Ոզնի. - Շնորհակալութիւն հարուստ հարցազրոյցի համար: Մաղթում ենք … եւս 75 տարի:

Ռ. Զարեան. - Շնորհակալութիւն: Մինչեւ հանդիպում … 2059 թուին:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԴԱՒԻԹԵԱՆ ՄԻՕՐԵԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍ. - Սփիւռքի հայ կեանքը, յաճախ լեցուն է, թէ գրական եւ թէ ժըխտական տարօրինակութիւններով: Ահա Վալանս փոքր քաղաքը, մէկն է այն գաղութներէն, ուր, նաեւ յաճախ, կը հանդիպինք հայկական գրական տուեալներու, կարելի է ըսել «տարօրինականութեանց», բաղդատելով զայն այլ մեծ քաղաքներու հետ:

Վալանսի գաղութը, իր քսան հայկական միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու բեղուն գործունէութեան արդիւնքներ, ունի նաեւ իր Դաւիթեան Միօրեայ դպրոցը, նախակրթարանի 130, եւ մանկապարտէզի 35 - 40 աշակերտներով, որ արդէն առանձին, փայլուն եւ յուսադրիչ մէկ նկարն է հայկական այս փոքր, 5000 հոգինոց գաղութին:

Մեծամասնութեամբ պատուական, առաքինի և հայրենասէր այս գաղութը, իր անցեալէն մինչեւ այսօր, շուրջ 65 տարի, բացառիկ անձնուիրութեամբ գուրգուրացած է Հայաստանեայց Եկեղեցիին, դպրոցին եւ հայապահպանման կարեւոր ազդակներուն վրայ: Այս իրականութեան վերջին տասնամեակին, ահա կը միանայ Արեւելքէն գաղթող Հայոց խանդը եւս, եւ կը ստեղծուի հայկական օրինակելի օճախ մը:

Ի՞նչպէս կարելի է բացառիկ յիշատակութեամբ չգնահատել այս փոքր գաղութին թաղականութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը, որոնց հովանաւորած Դաւիթեան Միօրեայ դպրոցը ունի 170 աշակերտ, ամբողջ Փարիզի Միօրեայ Հայկական դպրոցներու աշակերտներու թիւին մէկ երրորդը:

Ահա այս դպրոցին, 1985 - 1986 տարեշրջանի, տօնածառի հանդէսն է որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 29, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 2·30-էն սկսեալ, Վալանսի Պետական սրահէն ներս:

Սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր բազմութեամբ: Եւ ամէն անկիւն, ամէն տեղ կը խօսուէր հայերէն, կը լսուէր հայերէն, թէ՛ «հիներէն», եւ թէ ալ «նորերէն»:

Դպրոցին վարիչ - տեսուչը, Ն. խչկր. քհնյ. Վարդանեան, իր միայն երեք ուսուցչուհիներով պատրաստած էր գնահատելի յայտագիր մը:

Հոգաբարձութեան կողմէ, Պ. Ա. Քարտուկլեանի բացման խօսքէն ետք, աշակերտներու կողմէ գործադրուեցաւ յայտագիրը:

Յայտագրին մաս կը կազմէին արտասանութիւններ, երգեր, խմբերգներ, արամախօսութիւններ, հայկական պարեր, առակախօսութիւն, բեմադրութիւններ, չարական, զանազան գործիքներով նըւագներ եւ զաւեշտ մը:

Մեր անուշիկ տղաքն ու աղջիկները, ընդհանրապէս յաջողութեամբ կատարեցին իրենց վստահուած բաժինները: Մանաւանդ բացառիկ էր անոնց հայերէնի առոգանութեան հարազատութիւնը:

Ազգային Միութեան Նախագահ Տոքթ. Մ. Փոհարեան, որ հոգածու հօր մը պէս ամէն կողմ կը հասնէր հանդէսի ընթացքին, դադարին երկու խօսքով կոչ ըրաւ ժողովուրդին, որպէսզի նեցուկ կանգնին դպրոցին, որովհետեւ դպրոցը ձրիբացած է իր դռները աշակերտներուն առջեւ:

Տէր Հայրը իր կարգին, իր փակման խօսքին մէջ շեշտեց թէ՝ հայապահպանման համար շատ կարեւոր էր հայկական դպրոցը, եւ մանաւանդ ծնողներուն քաջալերանքը:

Հուսկ, «Կաղանդ Պապան» մուտք գործեց բեմէն ներս, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով աշակերտներուն եւ բոլոր ներկաներուն. առատաձեռնութեամբ բաշխեց կաղանդի նուէրները բոլորին անխըտիր:

Այս բոլորէն ետք, որքա՜ն երախտապարտ զգացումներ եւ շնորհաւորութիւններ կ'երթան թաղականութեան, հոգաբարձութեան, Տէր հօր, եւ բոլոր զոհաբերուող ազնիւ ազգայիններուն, որոնք «հերոսական աշխատանք» կը տանին վառ պահելու համար հայ լեզուն, հայ դպրոցը եւ Հայու հոգին:

Ա. Ք.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ «Շան» թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 23-ին, Սայաթ - Նովա երգչախումբը համերգ մը տուած է, Կոմիտասի մահուան յիսնամեակին առթիւ: Յայտագիրը համադրութիւն մը եղած է դաշնակի, երգի ու արտասանութեան: Բագրատ Էսթուքեան, ամբողջ համերգի ընթացքին, ընտրուած էջեր արտասանելով Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»էն, մեկնաբանուած երգերուն զուգահեռ ներկայացուցած է Կոմիտասի կեանքը: Երգչախումբը ղեկավարած է Պետրոս Գամճեան:

×

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ուիլշըր Իպէլ» սըրահին մէջ, 1200 հոգիի ներկայութեամբ, Դեկտեմբեր 14-ին, տեղի ունեցած է «Գուսան» երկչախումբին համերգը, նուիրւած Բարսեղ Կանաչեանի ծննդեան 100-ամեակին: Բացումը կատարելով Գուրգէն Գասապեան, շեշտած է Կանաչեանի դերը Միջին - Արեւելքի հայ գաղութներու երաժշտական կեանքին մէջ: Թէքէեան Մշակ. Միութեան կողմէ խօսք առնելով Արամ Սէփէթճեան ողջունած է Կանաչեանի հարիւրամեակը, իսկ Նոր Սերունդ Մշակ. Միութեան կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Կիրեղ Մանկրեան: Բանախօսած է Պարգեւ Շիրինեան, ներկայացնելով Բարսեղ Կանաչեան մարդը, երգահանը եւ խմբավարը: Համերգը բաղկացած է երեք բաժիններէ. նախ հանդէս եկած է «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» վարժարանի աշակերտական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արա Մանաչի, մեկնաբանած է Կանաչեանի մանկական երգերը: Երկրորդ բաժնին՝ մեներգներով հանդէս եկած են Արա Կիրակոսեան, Հեղինէ Հարպոյեան, Անճելա Ասլանեան եւ Արփինէ Փեհլիվանեան: Ապա «Գուսան» երգչախումբը (80 անդամ), ընկերակցութեամբ սենեկային նուագախումբի (21 երաժիշտ), Արա Մանաչի ղեկավարութեամբ մեկնաբանած է Կանաչեանի «Կամներգ»ը, «Նարօ Ջան»ը, «Հայրենի կարօտ»ը, «Շուշօ»ն, «Օրօր»ը, «Տալիլօ»ն եւ «Նանոր»ը:

×

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ Ֆերահեան վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 15-ին, տօնուած է Հ. Յ. Դ.ի 95-րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են 800 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Շահէ Գասպարեան: Անգլերէն բանախօսած է Յարութիւն Սասունեան, անդրադառնալով Հայ Դատի Յանձնախումբերու իրագործումներուն: Հ. Յ. Դ. Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան Կեդր. Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Պատրիկ Ազատեան, իսկ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կողմէ խօսք առած է Ռազմիկ Աճէմեան: Համազգայինի Կլէնտէյլի մասնաճիւղի «Անոյշ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հովիկ Գասպարեանի, մեկնաբանած է հայրենասիրական քանի մը խըմբերգներ: Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Վահէ Օշական, ներկայացուցած է ըՍփիւռքի կացութիւնը, յայտնելով թէ հայ մարդը կ'ապրի չորս տագնապներ՝ բարոյական, իմացական, ընկերային եւ քաղաքական, եւ նշած ազգային այն յատկանիշները, որոնց շնորհիւ Սփիւռքի Հայը կրնայ պահել իր ազգային ինքնութիւնը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Նայիրի» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 13-ին, նշուած է Րաֆֆիի ծնընդեան 150-ամեակը, կազմակերպութեամբ հայկական վարժարաններու հայ ուսուցիչներու միութեան: Րաֆֆիի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Սերոժ Թիլիմեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Բեմադրուած է հատուած մը «Սամուէլ» վէպէն:

ՃԷՄԻԼԱ

ՃԷՆԿԻԶ ԱՅԹՄԱԹՈՎ

Սառը դէմքս ի վեր պոռաց.
- Դաւաճա՛ն:

Նկարը պատռեց, բզիկ բզիկ ըրաւ, դուռը շաչեցնելով մեկնեցաւ:

Երկարատեւ, խեղդող լռութենէ մը ետք մայրս հարցուց.

- Գիտէի՞ր:

- Այո՛, գիտէի:

Մայրս վառարանին կռթնած գօրման - քով ու այպանումով այնպէս մը կը դիտէր զիս որ, երբ ըսի թէ կրկին պիտի նկարէի երկուքը, դառնօրէն ու անզօրութեամբ գլուխը օրօրեց:

Իսկ ես, գետինը տարածուած թուղթի կտորները կը դիտէի կատաղութեամբ: Զիս դաւաճան նկատէին հա՞: Որո՞ւ դաւաճանած էի: Ընտանիքի՞ս, ցեղի՞ս: Մինչդեռ ես, իրականութեան, կեանքին իրականութեան, այդ երկու հոգիին իրականութեան չդաւաճանեցի՛: Այս կէտը ոչ ոքի կրնայի բացատրել, մայրս անգամ պիտի չհասկնար զիս:

Աչքերուս առջեւ կը մութնար ամէն բան. ինծի կը թուէր թէ թուղթի կտորները կենդանի արարածներ էին որոնք կը դառնային գետինը: Այդ պահը՝ երբ Տանիյար ու Ճէմիլա թուղթին վրայէն կը նայէին ինծի, այդ պահը այնպէս ուժգին դրոշմուած էր յիշողութեանս մէջ, որ յանկարծ լսել կարծեցի Տանիյարին երգը. ա՛յն երգը զոր երգած էր օգոստոսեան այդ անկրկնելի գիշերուան մէջ: Աչքիս առջեւ կը պատկերանար անոնց մեկնումը. ես ալ անդիմադրելի փափաք մը կը զգայի մեկնելու, անոնց նման վճռակամ հետեւելու դժուարին երջանկութիւնը ու րոնելու ճամբուն:

Մօրս ըսի.
- Ես ուսանելու պիտի երթամ. հօրս ըսէ՛. ես կ'ուզեմ նկարիչ ըլլալ:

Կը կարծէի թէ մայրս յիշելով ռազմաճակատին վրայ մեռած եղբայրս, պիտի սկսէր տրտնջալ ու լալ: Սակայն ի՞նչ կը տեսնէի չլացաւ: Բաւականացաւ թախծոտ ու մեղմ ձայնով մը ինծի ըսելով.

- Լաւ, գնա … դուք թեւեր ունիք, կը գործածէք ինչպէս որ ուզէք…: Հապա մենք ինչպէ՞ս պիտի գիտնանք թէ բարձունքներու վրայ կը թեւածէք: Թերեւս դուք իրաւունք ունիք: Լաւ, գնա … Թերեւս հոն խելքդ գլուխդ կուգայ: Նկարելը, թուղթը գոյնզգոյն ներկելը հնարք մը չէ, երբ ուսանիս կը սորվիս … գոնէ տունդ մի՛ մոռնար…:

Այդ օրէն ետք փոքր տունը անջատուեցաւ մեզմէ. ես ալ մեկնեցայ ուսանելու:

Ահա՛ ամբողջ պատմութիւնը:

Նկարչութեան վարժարանէն ետք զիս ակադեմիա ղրկեցին ուր պատրաստեցի աւարտական գործս. այդ նկար մըն էր զոր երկար ժամանակէ ի վեր կ'երազէի գծել:

Դժուար չէ ըսել կռահել թէ այս պաստառը կը ներկայացնէ Ճէմիլան ու Տանիյարը: Աշնան, տափաստանի ճամբէն միասին կը քալեն. իրենց առջեւ պարզուած է անսահման լուսաւոր հեռուն:

Ի՜նչ փոյթ թէ նկարս թերիներ ունենայ: Վարպետութիւնը բան մըն է որ մէկ օրէն ձեռք չի ձգուիր. սակայն ես շատ կը սիրեմ այս գործս, ան ստեղծագործելու գիտակից առաջին խանդավառութեանս վկան է:

Մինչեւ այսօր իսկ կը պատահի որ ձախորդութիւններ ունենամ, դժուարին ու տաժանելի վայրկեաններ անցընեմ. այդ պահերուն ինքնավստահութիւնս կը չքանայ: Նման շրջաններու կը դառնամ այս սիրելի նկարին, դէպի Տանիյարն ու Ճէմիլան: Երկար տեւէն կը դիտեմ երկուքը, ամէն անգամուն խօսելով իրենց հետ:

«Ո՞ւր էք այսօր, ո՞ր ճամբաներէն կը յառաջանաք: Այսօր հոն, մեր տափաստանին վրայ նոր կառուցուած բազմաթիւ ճամբաներ կ'երկարին Ղազախիստանէն Ալթայ ու մինչեւ Սիպերիա: Կամքի տէր շատ մարդիկ կ'աշխատին այդ ճամբաներուն վրան: Թերեւս դուք ալ այդ երկիրները մեկնեցաք: Ճէմիլա, առանց ետիդ դառնալու քալեցիր, հեռացար տափաստանէն: Եթէ յոգնեցար, եթէ կորսնցուցիր ինքնավստահութիւնդ, կռթնէ՛ Տանիյարին: Ան թող քեզի երգէ սիրոյ, հոգի, կեանքի մասին հիւսուած իր երգը: Թո՛ղ տափաստանը սկսի խլրտիլ, կենդանանալ իր բոլոր գոյներով: Յիշէ՛ Օգոստոսի այդ գիշերը: Ճէմիլա՛, մի՛ զղջար, երբե՛ք, դուն տիրացար անհասանելի երջանկութեան»:

Կը դիտեմ զիրենք, կը լսեմ Տանիյարին ձայնը: Զիս ալ մեկնելու կը կանչէ, ուրեմն ունեցածս հաւաքելու ժամս հասած է: Տափաստան, գիւղս պիտի երթամ, հոն նորանոր գոյներ գտնելու:

Թո՛ղ Տանիյարի երգը արձագանգէ վըրձինիս ամէն մէկ շարժումին մէջ, ու Ճէմիլայի սիրող սիրտը տրոփէ:

(Տար. 28 եւ վերջ)

Fonds A.R.A.M

ՓՌԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ. – Պ. Ճիպրայէլ Պահատուրեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի Հայկ Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Մելիք Ամիրայեան իրենց սիրելի Մարգրիտ Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 300 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, (ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՒԹԸՆ.– Տիկին Սիրանոյշ Մխիթարեան 60 տոլար:

ԿԱՌՇ.– Էտուար Տէր - Յակոբեան 200 Ֆրանք:

ՍԷՆ- Թ'ԷԹԻԷՆ.– Պ. Փիլիկեան 100 Ֆ.:

Տիկին Ա. Գըլըճեան 200 Ֆ.:

KԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԵՍԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ՔԷԹԷՑՈՎ ԵՒ ԹԷՅՈՎ

Յունուար 12, Կիրակի ժամը 15-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» մշակոյթի մեծ սրահին մէջ:

118, rue de Courcelles — 75017 Paris
M° Courcelles ou Péreire

Նախագահութեամբ՝
ՏԻԿԻՆ ՍՈՆԻԱ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ

Պ. ԵՓՐԵՄԵԱՆ վերջերս լոյս ընծայած «Յաւիտենական Պայքար» գիրք - ալպոմը ստորագրելով պիտի նուիրէ ներկաներուն:

Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցին.– Տէր եւ Տիկին Նիկոլեան, Պ. Միհրան Էլմայեան, Օրիորդներ՝ Արաքսի Գմբէթեան, Անահիտ Սվաճեան եւ ուրիշներ, երգերով, արտասանութիւններով, նուագով եւ զանազան անակնկալներով:

Բոլոր Հայերը, մասնաւորաբար Կեսարացիները, անխտիր կը հրաւիրուին, անոնք իրենց մահացած սիրելիներուն հոգւոյն համար մոմ մը վառելով պիտի յաւերժացնեն դարերէ ի վեր մեզի հասած հայկական աւանդութիւնը:

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին Ամանորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 11-ին, Շաբաթ, ժամը 21-ին Եկեղեցւոյ կից սրահը, ղեկավարութեամբ, ուսուցիչներ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Պ. Խաչիկ Երմազեանի:

Խմբերգ. արտասանութիւններ փոքրիկներուն կողմէ:

Կը ներկայացուի տրամախօսութիւն մը եւ զաւեշտ մը աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղին եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները վայելելու համար հայկական օր մը եւ քաջալերելու համար մեր փոքրիկները:

Կաղանդ Պապային այցելութենէն վերջ հիւրասիրութիւն Թաղիս Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

MCA PARIS

GERARD CHALIAND

- spécialiste des mouvements révolutionnaires du Tiers Monde (du Kurdistan, d'Afghanistan)
- co-auteur du célèbre Atlas Stratégique
- fondateur du Groupement pour les Droits des Minorités (fondé en 1978 sur le modèle des Minority Rights Group)
- membre de la rédaction de la revue Esprit
- directeur de la collection Géopolitiques et Stratégies chez Fayard
- principal artisan de la session du Tribunal Permanent des Peuples sur le génocide arménien et responsable de la publication du Crime du Silence collection Champs chez Fiammarion.

Présente
«*LE SEL DE LA VENGEANCE*»
de James T. HASHIAN

Vendredi 10 Janvie
à 20 heures 30

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, rue Bleue, 75009 Paris

POUR LA SAUVEGARDE
DU PATRIMOINE ARMENIEN

à Alfortville
le Vendredi 10 Janvier à 21 heures
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid — 94140 Alfortville

PROJECTION - DEBAT

Bilan des campagnes d'exploration et des travaux menés par l'Organisation Terre et Culture.
Iran du Nord, Arménie Occidentale, Région de Kessab.
Et présentation des projets en cours.

Ներկայացում՝ Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութեան աշխատանքներու
- Ատրպատականի, Արեւմտեան Հայաստանի եւ Քեսապի շրջանի մէջ:
եւ իր ներկայ ծրագիրներուն

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Շաբաթ, Յունուար 11, ժամը 15-ին, Եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 11, ժամը 15-ին Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ տը լա Տէփանս: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ
ՄԵԾԱՐԱՆՔ - ՃԱՇ
ի պատիւ

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

հայրենասիրական գործունէութեան առթիւ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 13–ին
CERCLE REPUBLICAIN
5, avenue de l'Opéra — 75001 Paris

— Գեղարուեստական պատշաճ բաժին —

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել ժամը 8–էն 10
42 – 96 – 09 – 82 թիւին, մինչեւ Յունուար 16

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերուն

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 14.30–ին
Salle LEOPOLD BELLAN
rue Léopold Bellan — 75002 PARIS

— Գեղարուեստական յայտագիր մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի դպրոցներու աշակերտութեան:
— Մանկական ժապաւէնի ցուցադրութիւն:
— Կաղանդ Պապան ծրարիկներ կը բաժնէ սրահի ներկայ բոլոր մանուկներուն:
— Ձոխ պիւֆէ պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է — ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ԲՈԼՈՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ տեղական վարչութեան
Կիրակի, Յունուար 12, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3–ին
Լիոնի Ազգային Տան սրահը
40, rue d'Arménie — LYON 3e

Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ Պապան իր բազմաթիւ նուէրներով:
Կը խնդրուի ծնողներէն ճշդապահ ըլլալ:

RESTAURANT
SEVAN
—*SPECIALITES ARMENIENNES, ORIENTALES et GRECQUES*—

A la demande de sa fidèle clientèle
le restaurant SEVAN est ouvert du

LUNDI AU SAMEDI MIDI ET SOIR

tous les soirs dîner dansant avec l'orchestre
de **JOHN PETER**

spéctacle animé par le chanteur arménien
BEDIK

BOUSOUKI et chanteur grec
YANISS

1, boulevard Carnot / 17, quai Jean-Baptiste-Clément 94140 ALFORTVILLE
TEL. : 43 - 76 - 32 - 19

RESTAURANT
PORTO-HYDRA
SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE

M. M. BERDJ et ARMAND
auront le plaisir de vous recevoir dans leur nouvel établissement.

TOUS LES SOIRS
AMBIANCE AVEC LE CHANTEUR ARMENIEN
ARMAND
et le nouvel orchestre grec
GRANDE SALLE

Disponible pour banquets, réceptions, mariage, etc., etc...

23, rue du Départ
Passage Montparnasse
75014 PARIS
Métro : Montparnasse

Réservation : 43. 21. 89. 60
Parking assuré — Fermé le Lundi
(Ouvert toute la nuit)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
10

VENDREDI
10 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.135 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.135

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռիս Դիւանը լիազօրուած է յայտարարելու թէ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդս, նախագահութեամբ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, իր 24 Դեկտեմբերի նիստում, ընդառաջելով Սբ. Ղազարի Մխիթարեան ուխտի Աթոռակալ Հայր Բարսեղ վարդապետ Զէֆիճեանի ու Մխիթարեան Վարժարանների Միջազգային Կոմիտէի՝ Սբ. Էջմիածնին յղած դիմումներին, որոշեց Մայր Աթոռիս համեստ միջոցներից քսանեւհինգ հազար տոլար տրամադրել Մխիթարեան Միաբանութեան օգտին, վերջերս ստեղծուած նրա ծանր կացութեան առթիւ:

Վերոյիշեալ գումարը սիրով տրամադրելով, Վեհափառ Հայրապետը եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը յոյս են յայտնում, որ համայն հայութիւնը կ'ընդառաջի Մխիթարեան Վարժարանների Միջազգային Կոմիտէի կոչին, որպէսզի համազգային ճիգերով ու բարերար անձանց առատաձեռնութեամբ հնարաւոր դառնայ փրկել Սբ. Ղազարում պահպանուող ազգապատկան հոգեւոր մշակութային գանձերը եւ այսպիսով Մխիթարեան պատմական հաստատութիւնը դուրս բերել ստեղծուած ծանր կացութիւնից:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ
(– կնիք –)

Դեկտեմբեր 27, 1985
Սուրբ Էջմիածին

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ԲՈԼՈՐՍ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐ ԵՆՔ

Տարեդարձ մը չէ այսօր Մխիթարեաններուն համար, եւ սակայն «Յառաջ»ի այս թիւը ամբողջովին նուիրուած է անոնց վաստակին: Դրդապատճառը կարելի է գուշակել: Շրջանէ մը ի վեր գաղտնիք չէ, ոչ մեզի համար, ոչ ալ օտար մամուլին, որ Ս. Ղազարու վանքը կ'ապրի տնտեսական ծանր տագնապ մը: Հարկ է խոստովանիլ թէ Մխիթարեան մեր յարգելի հայրերը բաւական յապաղումով դիմեցին աշխարհական իրենց բարեկամներուն՝ պարզելու համար կացութիւնը, դիմեցին այն ատեն միայն, երբ այդ կացութիւնը վտանգաւոր բնոյթ ստացած էր եւ դարմանումը՝ անյետաձգելի: Հաւանաբար, միաբանութիւնը տարիներու երկայնքին այն բարեմիտ յոյսն ունեցած էր, թէ պիտի կարենայ ինք լուծել իր հարցերը՝ առանց իրարանցում ստեղծելու գաղութէ գաղութ: Զէր կրցած, բնական եւ բացատրելի պատճառներով: Հայ մշակոյթի ծառայելու կոչուած նուիրեալ Հայրեր ի՞նչպէս պիտի կարենային դիմագրաւել իրենց անծանօթ գործառնութեանց աշխարհի մարդոց անբարեխիղճ ընթացքը:

Մնացեալը ծանօթ է: 1984 Յունիսին, Փարիզի մէջ, ելմտական եւ տնտեսական հարցերու ձեռնհաս քանի մը անձեր հիմը կը դնէին «Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ»ին, որ անմիջապէս գործի լծուելով, կը հետապնդէր բարւոք լուծում մը: Տարուած տքնաջան աշխատանքներուն մանրամասնութեանց մէջ աւելորդ է մխրճուիլ, քանի յաջորդական հաղորդագրութիւններով լուսաբանուեցաւ հանրային կարծիքը:

Վերջին հաղորդագրութիւնը, որ լոյս տեսաւ Փարիզի եւ Սփիւռքի հայ մամուլին մէջ, կը հաստատէր թէ ցարդ տարուած բանակցութիւնները յանգած են նպաստաւոր կարգադրութեան մը, կարեւոր գեղչ մը ձեռք ձգելով ընդհանուր պարտքին վրայ: Այս լուծումը, սակայն, մեզ բոլորս կը դնէ ծանր պարտաւորութեան մը տակ, անհրաժեշտ է վեց ամիսէն փակել մնացած ընդհ. պարտքը՝ որ կը հասնի շուրջ հինգ միլիոն տոլարի: Ժամն է ուրեմն, որ բոլոր անոնք որոնք այնքան ոգեւորութեամբ եւ որոշ անհամբերութեամբ կ'ուզէին համազգային հանգանակութեան ձեռնարկել, խօսքէն՝ անցնին գործի եւ իրենց առատաձեռն օժանդակութիւնը բերեն, որպէսզի դրամատուներու հետ կնքուած համաձայնագիրը յարգուին՝ վերջնապէ՛ս փրկելու համար մշակութային մեր դարաւոր օճախը:

×

Այդ օճախը անփոխարինելի էր երէ՛կ, անփոխարինելի է այսօ՛ր, անհրաժեշտ է վաղուա՛ն համար: Ի՞նչ կարելի է ըսել բացատրելու համար Մխիթարեաններու անգնահատելի նպաստը մեր մշակոյթին: Մեր ներսի էջերուն, սեղմ սիւնակներուն մէջ հրատարակուած հատ ու կենտ վկայութիւնները, որոնք կը կրեն տարբեր հոսանքներու պատկանող մեծ մշակներու ստորագրութիւնը, պիտի բաւէին արդէն, եթէ հարկ է, որ չգիտցողը գիտնայ, այլ մանաւանդ՝ գիտակցի թէ առանց Մխիթարի եւ իր յաջորդներուն տարած աշխատանքին լեզուական, պատմական, հրատարակչական, գրական, բանասիրական մարզերուն մէջ, հայ ժողովուրդը կը մնար այն խաւարին մէջ, ուր էր 18-րդ դարու սկիզբը:

Ինչ որ տուաւ մեզի Մեծն Մխիթար ի՞նչպէս որակել, երբ աժան - աժան գործածելով մաշեցուցինք ու արժեզրկեցինք մեր բոլոր ածականները: Բայց, երբ Սփիւռքի տարածքին վրայ, մեր մտահոգութեանց գլխաւորն է Հայ Դատը, չմոռնանք որ այդ դատը ամբողջութիւն մըն է: Միայն ցեղասպանութիւն չէ, միայն հողային պահանջ չէ, այլ է՛ նաեւ մեր արեւմտահայ մշակոյթի ու լեզուի պահպանումն ու ծաղկումը, զոր չենք կրնար տանիլ առանց Մխիթարեաններուն: Ուրեմն, է՛ նաեւ Մխիթարեան դատ, վասնզի, մենք բոլորս Մխիթարեաններ ենք:

«ՅԱՌԱՋ»

ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆ Ս. ՂԱԶԱՐ

Սուրբ Ղազար:

Լոյսի եւ հաւատքի տաճար: Տունը հայ հանճարին: Երեք դարերէ ի վեր, աւելի քան ուրիշ որեւէ հաստատութիւն, մտքի եւ հոգիի խիղճը կը վառէ մեր ջահը ոսկեդարեան: Կը լուսաւորէ ազգը: Կը պահէ կենդանի մեր բազմադարեան մշակոյթը, նոյնիսկ մեր պատմութեան եղերական շրջաններուն:

Սուրբ Ղազար:

Գիտութեան եւ կրթութեան մեհեան: Աւազանը մեսրոպեան մեծասքանչ բարբառին: Երեք դարերէ ի վեր, Եւրոպայէն Արեւելք, Ամերիկաներէն մինչեւ Գանգէսի ափերը, մեծութեան եւ ազնուութեան գաղափարովը, բարիին եւ գեղեցիկին սկզբունքներովը կը սնուցանէ մատղաշ սրտերը: Կը պատրաստէ սերունդները ազգին:

Լուսաւորութեան եւ ազգութեան կեդրոն է Սուրբ Ղազարը: Հայութեան ճգնաժամին յաջորդող յաղթանակը:

Սակայն, ան որ մագաղաթներու ծոցէն հայրենի լոյսը ու կրակը վերարծարծեց, այսօր կաշկանդումի, խռովքի, տագնապի, անձկութեան պահեր կ'ապրի: Տեսակ մը ճգնաժամ: Այդ ճգնաժամը, այսօր, Հայութիւնը իր կարգին պարտաւոր է վերածել յաղթանակի:

Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի կոչը Սփիւռքի Հայութեան պէտք է ըլլայ՝ ՄԻՈՒԹԵԱՆ, ՍԻՐՈՅ, ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ, ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳ ՄԸ, ՀԱՄԱԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՇՂԹԱՅ ՄԸ՝ ցամաքէ ցամաք: Շղթայ մը որ խարիսխ նետէ հոն ուր Հայութեան համրանք մը կայ: Շղթայ մը որ ծաւալի համայն մեր ազգի զաւակներուն հոգիներէն ներս, անմահ Պէշիկթաշլեաններու, Վարուժաններու շունչովը արծարծուն:

Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի կոչը ինչպէս Մեծ - Սեբաստացիի հոգիէն բխող կայծ մը պէտք է թափանցէ յաջորդական սերունդներուն պատկանող եւ բանակներ կազմող նախկին աշակերտներու սրտերուն՝ Մուրատի եւ Ռափայէլի ազգաշունչ յիշատակովը արծարծուն:

Դարեր ապրած, դարերով պայքարներ մղած, տառապանք տեսած բայց միշտ մահուան դէմ կեանքի ծիածանը պարզած հայ ժողովուրդը, այս պայքարը եւս պէտք է շահի: Եւ կը շահի, եթէ միասնաբար դիմագրաւէ եւ միասնաբար դարմանէ պատահած տագնապը:

Սփիւռքի Հայութիւնը, Մխիթարեան Միաբանութեան տնտեսականօրէն քայքայուած ներկայ կացութիւնը փրկելու համար, ի գործ պէտք է դնէ իր գերագոյն կարելին: Ի՞նչ կ'արժեն մեր ամէն տեսակի հարստութիւնները, երբ գանձը արժեւորող մէկ հատուածը ծանր հարուածի մը տակ է: Ինչ որ կը պատահի, Հայութեան ոեւէ մէկ հաստատութեան մէկ մասին, պատահած կ'ըլլայ համայն Հայութեան: Այս ազգային հասունութեան եւ իմաստութեան լոյսին տակ պէտք է շարժիլ:

Համազգային միասնական կամքի, եղբայրական ոգիի գեղեցիկ արտայայտութեան առիթ մը, ահա:

Մխիթարեան Միաբանութիւնը երեք դարերէ ի վեր կուտայ մեր ժողովուրդին անգնահատելի եւ անփոխարինելի հարստութիւններ: Մենք ալ տա՛նք այսօր, վաղը դարձեալ ստանալու համար: Տանք այսօր, որպէսզի Հողդարէն ծլարձակուած ջահը շարունակէ իր լոյսին ցոլքերը տարածել մեր ազգային, մշակութային, կրթական կեանքին վրայ:

Թող Սուրբ Ղազարը մնայ մշտավառ բագին մը սրբազան, ուր մաշտոցեան հուրը բորբոքի անվերջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱԲԻՒՍ «վերաքննութեան» դիմեց Զորեքշաբթի իրիկուն «Ճշմարտութեան ժամուն» (Անթէն 2) ջանալով յաջողիլ հոն՝ ուր ձախողած էր Շիրաքի հետ «դէմ առ դէմ»ին ատեն: Այս անգամ, կացութիւնը տարբեր էր, թէեւ յաճախ ալ անճրկեցաւ երբ լրագրողը, իրմէ պատրաստաբան էր, եւ զինքը նեղը կը դնէր: Բայց բաւական «փորձ» պէտք է ըրած ըլլար, մանաւանդ ձեռքի շարժումներու, որպէսզի աւելի համոզիչ թուի: Իրեն համար, Ֆրանսայի վիճակը լաւ է, դէշն այն է որ՝ չի գիտեր: Գործազրկութիւնը չի ծաւալիր, դրամահոսութիւնը լաւագոյն մրցանիշը կը կոտրէ 1967-էն ի վեր 4,5% (դիտել կը տրուի իրեն թէ արեւմտեան - Գերմանիա 2-էն վար է), շատ խիստ է Հերսանի նկատմամբ, զոր «գող» կ'որակէ, որովհետեւ ազգ. մամուլին 20%-ը ձեռքն է, եւ գաւառական մամուլին 40%-ը: Աւելին՝ թեկնածու է ընտրութիւններուն եւ յաջորդ Ազգ. Ժողովին մէջ, իր պաշտօնեաներէն 20-ն ալ երեսփոխան պիտի ըլլան, գրեթէ խորհրդարանական խմբակ մը: Կ'ընդունի որ հարւածներ ստացած է, բայց կ'ուզէ կռուիլ ու շահիլ: Միթերանի «Հանդարտ ուժ»ին, պէտք է յաջորդէ «Հանդարտ շարունակականութիւնը»: Պէտք է ընկերվարականները շահին, այլապէս՝ խառնակութիւն է: Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ ուզէ դատը պաշտպանել, փաստաբան չէ, «Լիպերասիոն»ի նկատած «Գերսառած ժպիտն» ալ միշտ չօգնեց, որպէսզի տայ այն պատկերը, որ կ'ուզէ տալ՝ պետական անձ մըն է: Այդ ուղղութեամբ, բնաւ համոզիչ չէր եւ հակառակ ջանքերուն, դեռ «սկսնակ» մըն է, որ դեռ տեղի - անտեղի բաներ կ'ըսէ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ շատ տրամադիր չեն թուիր հետեւելու Ռեկընի թելադրանքներուն Լիբիոյ նկատմամբ: Արեւմտեան - Գերմանիոյ կառավարութեան բանբերը յայտարարած է, այս առընչութեամբ, «Մեր փորձառութիւնը ցոյց տըւաւ, որ ցարդ տնտեսական պատիժները ակնկալուած արդիւնքները չեն տար»: Հետաքրքրական է յիշել թէ 16 տարի է, այն օրէն երբ Իտրիս Թագաւորը վար առնուեցաւ (երբ Յունաստան էր) «ազատ սպաներու» կողմէ, Ամերիկա եւ Լիբիա երկդիմի յարաբերութիւններ ունեցած են: Ամերիկացիք, միակ ոչ - արաբ քաղաքացիներն են, որոնք առանց վիզայի մուտք կը գործեն Լիբիա: Քատաֆիի զէ՞նքը՝ քարիւղը: Ամերիկեան ընկերութիւնները հսկայ շահեր կ'ապահովեն, հոն ներդրած են 1.500 միլիոն տոլար, 1969-ի յեղափոխութեան ատեն: Հիմա, մթնոլորտը պղտորած է: Բայց Ուաշինկթըն չի մոռնար թէ խորհրդային ազդեցութիւն կայ Լիբիոյ մէջ եւ պէտք չէ ուրեմն բոլորովին «լքել»: 6-էն ութ հազար խորհրդային խորհրդատուներէ զատ, 50 հազար գործակցող կայ: Կացութիւնը փափուկ է եւ ոչ ոք կ'ուզէ «նահատակ - հերոս»ի մը վերածել Քատաֆին: Իր երազն է այդ եւ ինք է որ ըսած է իր մէկ նախաբարին՝ «այն օրը, ուր առաջին ռումբը իյնայ Լիբիոյ վրայ, յեղափոխութիւնը յաղթած կ'ըլլայ»:

ՌԸՆՈՅԻ երգը, որու անդրադարձած էինք մեր նախորդ թիւով, կը շարունակէ վրդովել Անգլիացիք, որոնք չեն հանդուրժեր որ մէկը - ան ալ ... Ֆրանսացի մը - համարձակի Տիկին Թաչըրին դէմ այդքան գռեհկօրէն արտայայտուիլ: Անգլիացի երգիչէն ետք, մամուլն ալ ետ չի մնար մաղձ թափելու համար Ֆրանսայի վրայ: «Տէյլի - Մէյլ»ն է որ կը գրէ. - «Անծանօթ Մեծն - Բրիտանիոյ մէջ («Յառաջ»՝ հիմա այլեւս ծանօթ է...), Ռընո տեսակ մը հարստացած անիշխանական մըն է, որ իր ժամանակը կ'անցընէ bar-ի մը մէջ, միաժամանակ ոռնալով էսթէպլիշմէնթի դէմ»: Նոյնիսկ լրջախոհ «Օպզէրվըր»ը չանտեսեր եղածը, զոր «գարշելի նախատինքներ մեր քաղաքապետներու հասցէին» կ'որակէ:

Fonds A.R.A.M

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ՎԱՆՔԻՆ

Ս. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ս. Ղազար եմ գնում: Մանկութիւնից եմ երազել այս օրը, այն անդառնալի կերպով անցած ժամանակներից, երբ դեռ չէի հասկանում «Որ ի քնար հոգեստաւիղ»ը եւ երբ սիրտս փղձկում էր «Ո՛վ դու բարեկամ»ը կարդալիս: Բագրատունիներն ու Ալիշանները հեռուից ասես դիտում, քաշում են: Ի՜նչ հաճելի է օտար երկրում հայրենիք զգալ այսպէս խորունկ կերպով:

Վենետիկեան գարնանային օր է: Հիւրասէր մենաստանն իր նաւակն ունի ծովափին: Ուղիղ ճաշ է: Մի ծեր եւ մի երիտասարդ իտալացի թիավարների յաղթ բազուկներով սեւ կոկիկ նաւակը սլանում է հարաւային արեւի վառ շողերով ողողուած ջրերի հայելանման մակերեւոյթի վրայ: Շուրջս ամէն բան ժպտում է, ե՛ւ արեւը, ե՛ւ ջրերը ե՛ւ կոհակները. իսկ այս երկինքը՝ ի՜նչ յստակ է ու կապոյտ: Մի ուրախ տրամադրութիւն է իջնում վրաս. թւում է՝ երկար տարիներից յետոյ հայրենիք եմ գնում, մայր երկրի մի կտորը պիտի տեսնեմ եւ այնտեղ հռչակաւոր ծերունուն՝ հինաւուրց Նահապետին:

Տեղատուութիւն է. Ջրի տակից բազմաթիւ կղզիներ են դուրս ցցուել, աւազապատ կամ կանաչ, եւ նրանց միջից գալարւում է խոր ջրանցքը, ինչպէս մի լայն գետ: Ջրանցքի երկու կողմերում, զանազան ուղղութեամբ շարուած են ուղեցոյց հաս ցիցերը, որպէս լուռ պահապաններ ըմբոստ ալիքների կատաղութեան դէմ: Այստեղ այնտեղ կղզիների ափին, ծանծաղուտների մէջ, ինչպէս մոլորուած կամ շուարած անշարժ կանգնած է մի ձկնորսական նաւակ, իսկ նրա տէրերը, երկու ընկերներ կամ մի հայր ու որդի՝ ձեռքերով խառնում են ջուրը կամ փոքրիկ ցանցերը քաշում եւ դուրս հանում ջրից այն բոլորը՝ ինչ որ շարժուն է, ինչ որ կենդանու հեռաւոր նմանութիւն ունի: Ծովափնեայ ժողովուրդը ջրային կենդանիների մէջ խտրութիւն չէ դնում: Ծովային զինուորները, մեծ ու փոքր նաւակներով սփռուած ջրերի վրայ, զանազան վարժութիւններ են կատարում թիավարելով եւ իրանց ուրախ աղաղակներով լցրել են շրջակայքը:

Երբեմն երբեմն մեր կողքից անցնում են մեծ ու փոքր շոգենաւեր բազմութեամբ լցուած: Նրանք թափով յուզում, տակնուվրայ են անում ջրերը. մի բոպէ մեզ էլ է հասնում ուռած ալիքների թափը, մեր նաւակը տաշեղի պէս վեր ու վար է անում, ծփում է սիրուն ելեւէջներով եւ ապա կրկին սլանում՝ առաջ խաղաղ ու անձայն: Թռչուն չկայ ո՛չ ջրային եւ ո՛չ ցամաքային. նրանց երգը չի հնչում այս կղզիների վրայ, որոնք իրանց փխրուն մէջքին կրում են այս տարօրինակ քաղաքը. Թռչունի փոխարէն այստեղ մարդն է երգում օրն ի բուն...:

Մեր առջեւն է այժմ մի փոքրիկ կղզի՝ կարմիր շինութիւններով ... Ս. Ղազա՛րն է, այն համեստ անկիւնը՝ որ մեր նոր կեանքի վերածնութեան շրջանում այնքան խոշոր դեր է խաղացել: Ես այլեւս աչք չեմ հեռացնում: Բոլոր շինութիւններից վեր է բարձրանում սպիտակ զանգակատունը կարմիր եկեղեցու վրայ: Ջրածեծ ցածր պարսպի ետեւից երեւում են փոքրիկ պտղատու ծառերի կատարներն ու ստուերախիտ նոճիները: Մի բոպէ՝ շինութիւնների այս վառ կարմրութիւնը, ծառերի կանաչը, ջրերի փայլը, այս զանգակատունը, եկեղեցին՝ ծովային հորիզոնի վրայ խառնւում են իրար արեգակի վառ շողերի տակ եւ ստացւում է մի ֆանտաստիկ տեսարան, ուր հայեացքը շփոթւում է եւ չգիտէ որի՞ն առաւելութիւն տայ, ինչի՞ն նայէ, ո՞ր կողմը աչք դարձնէ: Թւում է, թէ Ադրիական ծովն ամէնից աւելի այս կղզին է գուրգուրում, որպէս հեռու երկրից իր գիրկն ընկած մի ազնուազարմ որբ, որը ամէնից աւելի է խնամքի կարօտ ... Գեղեցի՛կ է Ս. Ղազարը:

Նաւակը սուրալով կանգ է առնում մուտքի քարեայ աստիճանների առաջ. ծեր իտալացի դռնապանը օգնում է հիւրերին դուրս գալու նաւակից: Վերին աստիճանի գրաւիչ է առաջին տպաւորութիւնը, երբ մարդ ներս է մտնում: Բակը ներկայացնում է մի քառակուսի, լաւ մշակուած պարտէզ՝ ծաղկաշատ եւ ստուերախիտ. չորս կողմից անցնում են երկայն, համաչափ եւ համանման սիւնազարդ սրահներ, ծաղիկներն ու կանաչ բաղեղները չորս կողմից եղբայրաբար գալարւում են սպիտակ, նուրբ սիւների մէջքին, գեղարուեստական անհոգութեամբ փարում են երկաթեայ վանդակապատի ճաղերին, տեղ-տեղ պատում են սրահի բաց կողմը, ու կամարների տակ ստեղծւում է մի կրօնական կիսաստուեր, որ զուրկ չէ խորհրդաւորութիւնից:

Ճաշի ժամ է. դրսում ոչ ոք չկայ. պարտէզի կենտրոնում արուեստական աւազան կայ, ծածկուած սիրուն վերանդայով, եւ այդ աւազանին մէջ մի հատիկ կարմիր ձուկ. նա շարժւում է մեղմութեամբ, ասես վախենում է իր խղճուկ պոչի թափով աղմկել չորս կողմի լռութիւնը:

Իմ միայնութիւնը երկար չէ տեւում: Ահա մի ծերունի ալեզարդ մազերով ու միրուքով: Նա քայլում է բաւական արագ, բայց տարիների բեռի տակ կռացած է մէջքը. Նրա պատկառելի դէմքը մերթ ծածկւում է սիւների եւ սաղարթների յետեւում եւ մերթ յայտնւում է իր բոլոր վայելչութեամբ, որպէս հին աշխարհի մի ծեր Նահապետ: ... Ալիշա՛նն է. ի՜նչպէս չճանաչել նրա. թէեւ ժամանակն աւերմունք է գործել, բայց արտաքինը դեռ պահպանում է բանաստեղծական խորհրդաւոր գծեր այդ խոշոր, մեղմ աչքերի մէջ. այդ սիրուն ճակատի վրայ, որ տարիները բոլորել են ճերմակ մազերի պսակով: Ես առանց մի վայրկեան կորսնցնելու նրա առաջն եմ վազում եւ համբուրում վաստակաւոր աջը: Նա կանգ է առնում զարմացած, եւ, իսկոյն գլխի ընկնելով, առանց սպասելու որ իմ անունը լսէ, կամացուկ ասում է.

- Բարի՛ էք եկել. ի՞նչպէս են, աղէ՞կ են ձեզ մօտ:

- Հա՛յր Նահապետ, ձեզ են հարցնում ամէնքը, ձեզ տեսնելու ջերմ փափաքն ունեն:

- Է՛հ, թող գան եւ կը տեսնեն, - պատասխանում է նա ժպտալով:

- Այո՛, բայց նրանք կ'ուզէին, որ դուք լինէք հայրենիքում, որ ամէնքը տեսնեն, որ իրանց Նահապետն իրանց մէջ լինի:

- Է՛հ, երբ գալու լինին այստեղ, ես ալ մէջները կը լինիմ, - վերջացնում է նա ծիծաղով:

Ահա եւ միւս միաբանները, սեղանատնից են դուրս գալիս, ծանօթանում ենք, ընդունելութիւնը ամէն կողմից քաղցր է ու բարեկամական...:

Մտնում ենք եկեղեցի. փոքրիկ, կոկիկ եւ մաքուր կամարաորմերը զարդարուած են եկեղեցական ազգային գործիչների նկարներով: Ահա եւ գրադարանը, որ իր ձեռագրի ժողովածուով այնքան օտարականների հետաքրքրութիւնն է շարժում: Չորս մեծ ու լուսաւոր սենեակներ են առաջին յարկում, ուր դեղնագոյն պահարանների ապակիների ետեւում շարուած են բազմահատոր գրքերը զանազան լեզուներով: Ձեռագրերի բաժինը մի առանձին կոկիկ սենեակ է, ուր ազգային այդ յիշատակարանները պահւում են մեծ խնամքով՝ որպէս նուիրական նշխարներ: Թւում է, թէ մի խնամոտ ձեռք օրն ի բուն զբաղուած է դրանցով. այն աստիճան կարգ ու մաքրութիւն կայ այստեղ:

Այն սենեակում, ուր աշխատել էր Լորտ Պայրըն, խնամքով պահւում են մեծ բանաստեղծին մի քանի յիշատակները, իր հայերէն ու անգլերէն ստորագրութիւնը, նկարը, դանակը, թանաքամանն ու գրիչը: Ուշադրութեան արժանի է մանաւանդ հին դրամների պահարանը. զանազան դարերից մնացած մետաղեայ այդ փոքրիկ շերտիկները, որոնց վրայ շատ անգամ հազիւ նշմարւում են գրերի հետքեր, դասաւորուած են ժամանակագրական կարգով. իւրաքանչիւրը կրում է մի փոքրիկ կտոր թուղթ, որի վրայ նշանակուած է հայերէն դրամի արձանագրութիւնը: Մի ընդարձակ դահլիճ է վանքի ընթերցարանը, որ ձմեռարան է կոչւում: Կենտրոնում դրուած ահագին սեղանը կորչում է զանազան լեզուներով լրագրերի կոյտի տակ, որոնք դասաւորուած են խնամքով եւ կարգով:

Դժուար է, առանց խորին յուզմունքի անցնել այն կալլէրիով, որի պատերի վրայ պահւում են վախճանուած միաբանների իւղաներկ նկարները: Ի՜նչ սիրելի, ի՜նչ քաղցր սովորութիւն. այս Մխիթարեան ընտանիքի յաջորդ սերունդները հեշտութեամբ չեն մոռանում իրանց նախորդներին եւ շարունակում են ապրել նրանց մեծ յիշատակներով: Հետաքրքրական են պատերի վրայից, ասես անհունը դիտող եւ խորհող այդ դէմքերը. արեւելքում ծնուած եւ արեւմուտքի մտքով մշակուած այդ ճակատները՝ իրանց վրայ ինչ որ մի վսեմ բան են կրում, որ պատկառանք է ազդում: Դեռ օտարներն են նկատել, որ քաղաքակրթուած հայի տիպը խիստ գրաւիչ է դառնում, մանաւանդ երբ առեւտրի եւ ստոր վաստակի հոգսը չէ կնճռում նրա ճակատը: Եւ ճշմարիտ, այս դէմքերը մէկը միւսից ազնիւ, մէկը միւսից գրաւիչ են եւ նայում են նրանք ճշմարիտ կրօնաւորի, հեզ եւ գիտուն մարդու յատուկ՝ խելացի աչքերով: Շարքով կարդում եմ Հ. Հիւրմիւզեան, Հ. Աւետիքեան. երկար կանգ եմ առնում այս մեծաչեայ, արծուաքիթ պատկերի առաջ՝ որ կարծես երազում է հին օրերը. հռչակաւոր Չամչեանն է: Ահա Հ. Աւգերեան, Հ. Ջախջախեան, Հ. Արսէն Բագրատունի ... Ո՞ր մէկը թուել. վաստակաւոր գլուխների, խոհուն աչքերի ամբողջ երկու շարքեր, մի գիտական պանթէոն, որ մըտածել է տալիս եւ յուզում: Այստեղ է նաեւ Հ. Ալիշան, իր սիրած Շնորհալին իր շնորհալի ձեռքում, երիտասարդ ու կայտառ, գեղադէմ բանաստեղծ. դեռ կենդանի «Աւարայրի բլբուլը» այս անմահների շարքում իր տեղը գրաւել է արդէն: Մխիթարեան միաբանը սրանից մեծ փառք չունի. համեստ, բայց վսե՛մ փառք:

Անցնում ենք ֆիզիքական գործիքների եւ հանքային ժողովածուների դահլիճը: Ի՜նչ զարմանալի է ժամանակի առաջ բերած փոփոխութիւնը: Մտքի յաղթական ընթացքի առաջ պատուար չկայ: Վանական մի Ուխտ՝ եւ ա՛յսքան գործիքներ ֆիզիքական, քիմիական փորձերի համար... Այստեղ է նաեւ Հ. Արսէն Բագրատունու գանկը, որին նայելիս մարդ ակամայ Համլէտ է դառնում եւ միտքը հրաժարւում է հաւատալ այսքան անողորմ, այսքան վուլկար իրականութեան, անկարող է դառնում թէկուզ հեռաւոր կապ գտնել այս ողորմելի ոսկերակոյտի եւ այն վսեմ պատկերին մէջ, որի անունն է Հ. Արսէն Բագրատունի: Եւ ճշմարիտ, մի՞թէ այս չնչին փչակին մէջ են ծնունդ առել ա՛յնքան մտքեր...

Վար ենք իջնում ներքեւ, մտնում տըպարան, ուր կեանքը եռում է. արագատիպերը գործում են. տպագրւում են «Պատմութիւն վարուց եւ գործոց Տ. Մխիթարայ Վ. Սեբաստացւոյ» Հ. Թորոսեանի. «Հայապատում»ը Հ. Ալիշանի, «Հայկական արձանագրութեանց ուսումնասիրութիւնը» Հ. Սանտալճեանի (ֆրանսերէն) եւլն.:

Դուրս ենք գալիս փոքրիկ պարտէզը: Լաւ մշակուած խաղողի վազեր կան, որոնք երկար ու գեղեցիկ ճեմելիքներ են կազմում կամարածածկ ու զով: Նրանց կողքին պտղատու ծառերի շարքեր, աւելի հեռուն, կղզու եզերները, ստուերախիտ նոճիներ: Կղզու մի հեռաւոր անկիւնում մի փոքրիկ թումբ կայ, որ Պայրընի բլրակ է կոչւում: Այդտեղ փայտեայ փոքրիկ նստարանի վրայ նըստած երբեմն երազելիս է եղեր ծովերի սիրահար ըմբոստ ու յոռետես բանաստեղծը: Եկեղեցու ետեւ հարաւային անկիւնում վանքի գերեզմանատունն է, պատի վրայ Հ. Ալիշանը իր յատուկ գողտրիկ ոճով մի քանի տող բանաստեղծութիւն է գրել, որ վերջանում է հետեւեալ խօսքերով.

... «Վաստակեցան եւ աստ հանգչին»:

Այո՛, հանգիստ յաւիտենական իրանց աճիւններին, որովհետեւ յիրաւի շատ «վաստակեցան»:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ԳՈՐԾԸ

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

... Մխիթարի եւ իր յաջորդներուն գործը կը բաժնուի երկու հատուածներու, որոնց առաջինը կը կայանայ արդի Հայութիւնն իր անցեալին ոգումովը վերականգնելու, եւ երկրորդը՝ Հայ միտքն Արեւմտեան քաղաքակրթութեան հետ անմիջականօրէն ու մշտապէս հաղորդակից ընելու մէջ. գործունէութեան այդ երկու ճիւղին մէջ ալ, Մխիթարի տունը կատարած է անգնահատելի դեր մը, բայց երկրորդին մէջ է մանաւանդ որ պէտք է տեսնել Մխիթարեանց ճշմարիտ փառքի տիտղոսը: Մխիթար եւ իր յաջորդներն ամենէն մեծ սատարը եղած են արդի Հայութեան «Եւրոպացումին»:

Արդարեւ, հայ մտքին հինաւուրց յիշատակարանները փոշիներու տակէն արթնցնելու եւ անոնց լոյսի մէջ դրուելովը հայ ժողովուրդն իր բարոյական քունէն ցնցելու գործը՝ Մխիթարի միաբանութեան հետ, եթէ ոչ անոր չափ եւ անոր պէս, կատարած են ուրիշ կեդրոններ ալ, - Երուսաղէմի, Էջմիածնայ միաբանութիւնները եւայլն, - բայց ոչ մէկ հայկական հաստատութիւն այնքան ինքնատիպ, այնքան խորունկ ու տեւական ազդեցութիւն մը չէ ունեցած Հայոց վրայ՝ Արեւմտեան ոգիին, ճաշակին, բարքերուն մեր մէջ տարածման տեսակէտով՝ որքան Մխիթարի տունը:

... Մեթոտիկ գործունէութեան, կանոնաւոր, գիտակից աշխատութեան այդ ձգտումն է որ Մխիթարի եւ իր յաջորդներուն գործը աւելի կատարեալ եւ յըստակ կը կացուցանէ քան Ե. դարու եւ ԺԲ. դարու հայ մտաւորականներուն գործը. Հայր Արսէն եւ Հ. Եդուարդ Հիւրմիւզ շատ աւելի լայն չափով մը արեւմըտեան մտածումն ու գեղեցկութիւնը ներմուծած են հայ մատենագրութեան մէջ, քան Ե. դարու բոլոր թարգմանիչները մէկանց, որոնց ճիգը, կրօնական մտահոգութենէն տիրապետուած, միակողմանի եւ սահմանափակ է եղած հարկաւորաբար, մինչդեռ Մխիթարեաններն ամբողջ Արեւմուտքը բացին հայ մտքին առջեւ՝ իր հին ու նոր ամէն տեսակ ճոխութիւններովը: Չամչեան, որ միեւնոյն հայրենասիրական ձգտումով ու ծրագրով վերսկսած է Խորենացիին գործը, անշուշտ շատ աւելի ընդարձակ, բազմատարր ու լիալիր ձեւով մը կատարած է զայն, եւ արդի Հայութիւնը եթէ խրոխտ անցեալի մը զաւակն ըլլալուն գիտակցութիւնն ունեցած է՝ ատի կը պարտի ոչ թէ ուղղակի Խորենացիին, որուն պատմութիւնը վերջին ժամանակներու մէջ բանասէրներու ուսումնասիրութեան նիւթ ընծայած է աւելի՝ քան ժողովրդին մէջ ուղղակի կարդացուած, այլ Չամչեանի գործին եւ անկից ծնած բազմաթիւ Հայոց պատմութեան դասագրքերուն: Գալով «ուսումնասիրութիւններու», մեր բոլոր հին գրականութեան մէջ հազիւ քանի մը հատ կարելի է գտնել որ այդ անունին կարենան արժանանալ. Մխիթար Հերացիին, Անանիա Շիրակացիի գիտական աշխատութիւններէն, Մխիթար Գոշի Դատաստանագրքէն, Երզնկացիոյն Քերականութենէն, եւ կարգ մը բժշկարաններէ ու սրբազան գրքերու մեկնութիւններէ զատ, ուրիշ ոչինչ թողած են մեր նախնիք բայց եթէ բանաստեղծական ներշնչմամբ մերթ վսեմին հասնող բայց յաճախ ձեւով անկարգ եւ անկատար արտադրութիւններ, պատմական քրոնիկներ՝ մեծ մասամբ խառնափնթոր, տարտամ ու ճոռոմ: Մխիթարեանները, ուղակի ազդեցութիւնը կրելով յոյն-լատին աշխարհին ոգւոյն, ամէն ճիւղի մէջ լոյս ու կարգ մտցուցին. Մխիթար, Չամչեան, Ինճիճեան, Աւգեր, Սոմալ, Բագրատունի, Հիւրմիւզ, Ալիշան յօրինեցին առաջին կանոնաւոր քերականութիւնը, բառարանը, պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը զոր Հայերն ունեցած ըլլան երբեք, հաստատեցին ամէնէն կատարելագործեալ տպարանը, հրատարակեցին նախնեաց գործերը ամէնէն խնամեալ տպագրութեամբ որ կարելի ըլլար իրենց ատենը, Եւրոպայի դասական հրաշակերտները Հայոց ծանօթացնելու եւ ինքնագիր արտադրութիւններով Հայոց մէջ բանաստեղծական վերածնունդ մը յառաջ բերելու գործը կատարեցին յստակ ու լայն ծրագրով մը որուն պէս ոչ մէկ մտաւորական խումբ դեռ չէր ունեցած Հայոց մէջ՝ Հայկէն ի վեր: Մխիթարի տան երկճղումովը՝ աշխատութիւնը բաժնուելով, Վենետիկի Մխիթարեանք գեղեցկագիտական գործունէութիւնը շարունակեցին ծաղկեցնել նոյն ճամբով, իսկ Վիէննայինները, գերման միջավայրին ազդեցութեամբ տոգորուած, պատմական, լեզուագիտական, հնախօսական ուսումնասիրութեանց կատարմանը մէջ դրին այն ամբողջ գիտական խղճմտութիւնն ու ճըշգրտութիւնը զոր ոեւէ եւրոպացի գիտուն պիտի դնէր: Բագրատունիի եւ Հիւրմիւզի թարգմանութիւնները առանց շուլինութեան ոեւէ մեղադրանքի արժանանալու կարելի է Պոուէրի եւ Լըքոնթ տը Լիլի հանճարեղ թարգմանութիւններուն հաւասար սեպել. Ալիշանի բանաստեղծութեանց մէջ կան էջեր որ, մտածումին խորութեամբն ու ձեւին բարդ ու նուրբ գեղեցկութեամբը, Հիւկոյի կամ Պայրընի հաւաքածոյի մը մէջ պիտի կրնային տեղ ունենալ. Չամչեանի յիշատակարանը վար չի մնար Տիտոս-Լիվիոսի մը գործէն. ու ոեւէ եւրոպացի գիտնական պիտի չվարանէր ստորագրել Ինճիճեանի, Քաթըրճեանի, Այտընեանի, Քարաքաշեանի, Տաշեանի աշխատութիւնները: - Այդ յստակ ու մեթոտաւոր ոգիին շնորհիւն է որ Մըխիթարի հիմնած շէնքը մնացած է եւ պիտի մնայ միշտ կանգուն, ամուր եւ կենդանի, հակառակ միջակութեան փակագիծներու որոնք չեն կրնար երկար տեւել այդքան վեհ աւանդութիւններով հարուստ տան մը մէջ:

Այդ գործը կատարած են Մխիթարեանք ոչ միայն իրենց հրատարակած գրքերով, այլ եւ - աւելի ընդարձակ ու կենսունակ ձեւի մը մէջ, - իրենց հասցուցած աշակերտներովը: Պէտք չունիմ հոս մանրամասնօրէն բացատրելու դերը զոր կատարած են արդի Հայութեան կազմակերպումին մէջ՝ Պէշիքթաշլեան, Հէքիմեան,

Fonds A.R.A.M

Թէրզեան, Տերենց, Մամուրեան եւայլն: Անոնք հիմնած են հայ թատրոնը, անոնք գրած են ամէնէն յղկուած ու նրբացած, ամէնէն «արուեստագէտ» ձեւով բանաստեղծութիւնները զոր հայերէն լեզուն ունեցած ըլլար մինչեւ իրենց օրը, զարգացուցած են վէպն ու լրագրական քրոնիկը, ռոմանթիկ գրականութիւնը ծանօթացուցած են Հայոց՝ գեղեցիկ թարգմանութիւններով: Մխիթարեանց աշակերտներն են դարձեալ որ գլխաւոր նախաձեռնութիւնն ունեցած են Միացեալ-Ընկերութեան՝ այսինքն մերօրեայ ամէնէն կարեւոր հայ կազմակերպութիւններէն մէկուն հիմնարկութեանը: Եւ իրենց դերը անհուն է Թրքահայ հասարակութեան բարքերուն եւրոպացման մէջ. Եւրոպացիներէ անջատ ապրող Հայոց զանգուածին մէջ, Եւրոպայէն հասնող, դաստիարակութեամբ ու հոգւով բոլորովին եւրոպացած այդ երիտասարդները, իրենց կաթոլիկութեանը պատճառովն ալ սերտ յարաբերութեան մէջ՝ եւրոպացի տարրին հետ, մեծապէս նպաստած են, իրենց հանրային գործունէութեամբն ինչպէս անձնական կեանքովը, եւրոպական ձգտումներու, կենցաղավարութեան եւ ճաշակի տարածմանը:

«Արուեստագէտ», ու «եւրոպացի», ահա ինչ որ եղած են Մխիթարեաններն ու իրենց աշակերտները: Մեր Թրքախառն բարքերուն - մանաւանդ Պոլսահայոց բարքերուն - թանձր գռեհկութեանը մէջ, անոնք ազատութեան ու գեղարուեստի մթնոլորտի մը մէջ զարգացող ազգերու հոգին, ոճը, ձեւերը բերած են: Եւ «դիւցազնական» տարրը մտցուցած են անոնք մեր մէջ: Մեր հին մատենագրութիւնը մեծ մասամբ ողբ մըն է նոր ժամանակներու մէջ, ԺԹ. դարու սկիզբը, Հայերը, Մխիթարեաններէն դուրս, գրեթէ ուրիշ բան չէին արտադրած բայց եթէ ծթռած բանակռիւներ, վարնոց ծաղրածութիւններ ու տափակ վիպասանութիւններ. Մխիթարեանք, առաջին անգամ ըլլալով, հնչեցուցին՝ հայ լեզուով՝ այն առնական չեշտերը զոր Հոմերոս, Վիրգիլիոս, Սոփոկլէս արձակած են Արեւմուտքի մէջ. Մխիթարեանք առաջին Հայերը եղած են որ դիւցազներգութիւնն ու ողբերգութիւնը մտցուցած են հայ մատենագրութեան մէջ, այսինքն գրականութեան երկու ազնուագոյն ու վեհագոյն ձեւերը. լակն հայերէնը իրենց մատներուն տակ շեփորի զօչիւններ, սլաքի չկահիւններ, սուրի չաչիւններ արձակած է. Զամչեան, իր հոյակապ գրքովը, ցոյց տուած է մեր նախահայրերը Հռոմայեցիներու հոգին ու լեզուն զգեցած. Բագրատունին «Հայկ դիւցազն»ով ուզած է մեր նախնիքը մեզի պատկերացնել «Իլիական»ին քաջերուն համանման. Ալիշան Վարդանը, Տրդատը, Աշոտ Երկաթը երգած է պողպատէ տողերուն մէջ. Պէշիկթաշլեան, Թէրզեան, Հէքիմեան իրենց դիւցազնական խաղերովը՝ մեր ժողովուրդն ընտելացուցած են այն արի զգացումներուն, այն խրոխտ լեզուին, այն յանդուգն արարքներուն որոնք Ալֆիերական, Քորնէյլական կամ Հիւկոյական անձնաւորութիւններուն յատուկ են: Եւ ի՞նչ սիրուն նորութիւն դարձեալ, անկաշկանդ ու բացարձակ գեղեցկամոլութիւնը զոր սիգաբար դրօշած են Բագրատունիներն ու Հիւրմիւզները. մեր պարկեշտամոլ, կրօնամոլ, աւելի ճիշդ կեղծամոլ բարքերուն մէջ, անոնք Վերածնութեան արուեստագէտ-կրօնաւորի իրենց հոյակապ տիպարը կանգնեցուցած են: Այդ վեղարաւորները, որ առանց տող մը ջնջելու մեզի տուած են Հոմերոսն ու Վիրգիլիոսն ու Միլտոնն ու Ովրատիոսը՝ իրենց խռհական ինչպէս եւ հեշտական էջերովը, որ սէրն ինչպէս հայրենիքը, Աստուած ինչպէս եւ անոր արարածներուն գեղեցկագոյնը՝ կինը՝ երգած են առանց ոեւէ յիմար ամօթխածութեան, ըմբռնելով որ Գեղեցկին պաշտամունքը ամէն նիւթ կը սրբագործէ, այդ իրենց սքեմին տակ արեւոտ ու վարդափայլ հոգի մը սնուցանող երգիչները՝ վերանորոգ երիտասարդութիւն, քաջութիւն ու շնորհ են բերած մեր քիչ մը պառուած ու կքած ժողովրդին:

×

Մխիթարեանց գործը շատ մեծ է, բայց ամբողջ գործը չէ, անոնց հետ զուգահեռաբար, Պոլիս - Իզմիրի հայ լուսաւորչական մտաւորականներու գործունէութիւնը, եւ մանաւանդ ռուսահայ գործիչներու դերը, ահագին տեղ ունի արդի Հայութեան բարոյական վերականգման մէջ:

··· Բայց Մխիթարի տունը միշտ կը պահէ իր «առաջնութեան» արժանիքը: Ան է որ առաջին ջահը բարձրացուցած է, ԺԸ. դարու սկիզբէն իսկ, հայ ժողովրդին վրայ համատարած ծաւալող խաւարին մէջ, երբ մեռելութիւն կը տիրէր Մոսկուա ինչպէս Պոլիս, Թիֆլիս ինչպէս Իզմիր:

ՄԽԻԹԱՐ ԵՒ ԻՐ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

··· Ամէն տեսակէտով ուսումը ճանաչւում է մի անհրաժեշտ եւ վերին աստիճանի կարեւոր բան. ուսումը պէտք է՝ եւրոպացի միաբանների ըմբռնելու համար, եկեղեցու վարկը բարձրացնելու համար, քաղաքական ազատութեան հասնելու համար, անհատական վիճակը բարելաւելու համար: Բուն երկրում տրուած ուսումը գոհացում չի տալիս շատերին, նրանք ձգտում են աւելի վեր: Այս անյագ ծարաւի մարմնացումն է Մխիթար Սեբաստացին, նոր ժամանակների մեծագոյն Հայը, որ 1701-ին հիմնում է իր նշանաւոր ուխտը բուն երկրից դուրս, բայց նրա լուսաւորութեան գործին ծառայելու համար:

Այդ ուխտի գործունէութիւնը գերազանցապէս կրօնական է եւ ազգային. Մխիթարի գործին նպաստում են կաթոլիկ եկեղեցին եւ հայ առեւտրականը. մէկը պահանջում է հնազանդութեան բերել հայ եկեղեցին, միւսը՝ ծառայել ազգի լուսաւորութեան, զարթեցնել ազգային գիտակցութիւն, ազգասիրութիւն: Մխիթարեան Միաբանութիւնը 150 տարի շարունակ հաւատարմութեամբ ծառայում է իր հովանաւորի եւ իր մեկենասների ներշնչումներին, պապին եւ հայ առեւտրականներին, կաթոլիկ եկեղեցւոյն եւ Հայոց ազգին:

Մինչեւ ԺԹ. դարի կէսը ոչ մի հիմնարկութիւն այնպիսի մեծ երախտիք չունի հայ մտքի զարգացման վրայ որքան Մխիթարեան Միաբանութիւնը: 150 տարի շարունակ նա էր Հայութեան մտքին ու զգացումին սնունդ մատակարարում. Պոլսահայն ու Ռուսահայը նրան էին աշակերտում եւ նրան հետեւում: Մխիթարի անձն ու գործը իտէալ էին բոլոր ազգասէրների համար եւ նրանց գաղափարները ազգի մասին՝ դաւանանք:

Այդ միաբանութեան լայնածաւալ գործը գերազանցապէս դասական ուղղութիւն ունի: Մխիթարեանի միտքը յածում է Հայի անցեալում, թէեւ նրա նպատակն է ներկան առաջնորդել: Թէ ինքնուրոյն եւ թէ թարգմանական գործերով այդ միաբանութիւնը ամենակարող միջնորդն է հանդիսանում եւրոպական ազդեցութեան: Գրքերի տպագրութիւններից սկսած մինչեւ նրանց յօրինուածքն ու պատրաստութեան եղանակը կրում են եւրոպական քաղաքակրթութեան դրոշմ: Եւրոպական վաստակներով, նա ընդհանրացնում է մտաւոր աշխատանքի եւրոպական ձեւեր:

Այդ ամբողջ գործունէութիւնը տոգորուած է ազգային արժանապատուութեան զգացումով եւ վերածնութեան բուռն տենչով: Երբ Մխիթարն ու իր աշակերտները մաքրում են Հայոց գրաբար լեզուն յետնադարեան աղաւաղումներից՝ դրանով ազգային ինքնորոշման եւ ինքնաշեշտման մի գործ են կատարում: Երբ Հայկազեան բառգրքի հսկայական հատորներում ցուցադրում են նախնեաց լեզուի հարստութիւնը՝ դրանով գոհացում են տալիս ոչ միայն մի ուսումնական պէտքի, այլ եւ ընթերցողի ուշքը դարձնում են դէպի Հայութեան փառաւոր անցեալը: Նախնեաց գրական վաստակները երեւան հանելով եւ ընտիր տպագրութեամբ ցրելով ազգի մէջ՝ նրանք յայտնագործում են հարուստ գրականութիւն, որի գոյութիւնը չէր իսկ երազել մահմետական բռնութեան տակ հեծող Հայութիւնը: Այն սէրը, որով պատրաստւում էին այդ վաստակների տպագրութիւնը եւ այն հիացումը, որ արտայայտում էին Մխիթարեանները նրանց հանդէպ՝ անտեսանելի ուղիներով թափանցում էր ընթերցողի սիրտը եւ կապում նրան իր ազգի անցեալին: Խորենացու առաջին հրատարակութիւնը (Ամստերդամ, 1695) արդէն բացել էր Հայութեան աչքն իր անցեալի վրայ. առանց այդ գրքի անհնարին է Ց. Շահնամիրեան երեւակայել: Մխիթարեանները մէկ մէկու ետեւից հրատարակելով հայ պատմագիրների գործերը՝ «վառ եւ բորբոք» էին պահում մի անգամ սկսուած հետաքրքրութիւնը եւ աւելի հրահրում:

Հում նիւթերի հրատարակութեան յաջորդում է նրանց մշակութիւնը եւ հետազօտութիւնը. Ինճիճեան գրում է իր Աշխարհագրութիւնն ու Հնախօսութիւնը, Զամչեանն իր Պատմութիւնը, որ այդ շրջանի ամենանշանաւոր գիրքն է՝ իր ունեցած ազդեցութեան տեսակէտից: Մի ամբողջ ժողովուրդ յարութիւն էր առնում նրա գրքի մէջ մոռացման գրից եւ ստրկացած յետնորդների ապշած աչքերի առջեւ անցնում էին նրանց փառաւոր նախնիները, որոնք աշխարհակալ ու ռազմասէր էին, ունէին գահ ու դայիոն, պատերազմում էին հզօր հարեւանների հետ եւ շատ անգամ յաղթում էին նրանց: Եւ այդ ամէնը մտացածին չէին, այլ հայրենի աղբիւրներից քաղած եւ օտար հեղինակների վկայութեամբ հաստատուած: Ոչ մի գիրք մեզանում աւելի մեծ դեր չի խաղացած ազգային ինքնագիտակցութեան զարգացման գործում, որքան Զամչեանի եռահատոր պատմութիւնը, որի ազդեցութիւնը միջնորդաբար շարունակւում է մինչեւ այսօր:

Հայոց անցեալի գիտը վառում է հայ բանաստեղծների հոգին. քնարերգուն Հայոց փառքն է երգում, Թատերագիրը հայ պատմական հերոսներին է բեմ հանում եւ նրանց բերանը ազգասիրական ճառեր դնում, փառաբանում հաւատարմին եւ խարանում դաւաճանին, Վանանդեցին հեղինակում է իր լայնածաւալ քերթուածները, ուր երգում է երանաւէտ Հայաստանը եւ Հայոց դարձը: Այս ընդհանուր ուղղութիւնը շրջանի վերջում արտադրում է իր գլուխ գործոցը. Ա. Բագրատունին գրում է իր «Հայկ Դիւցազն»ը՝ «քառասուն դարերի վրէժը լուծելով»: Մահմետական լուծի տակ ստրկացած Հայութեան նախահայրն է այդտեղ, որ ազատութեան մոլի սիրահար է, բռնութեան կատաղի թշնամի: Ամբողջ գիրքը լիքն է կռիւների աղմուկով, իսկ լեզուն անհունապէս հարուստ եւ խրոխտ ու ռազմական: Իրաւազուրկ Հայութեան աչքի առաջ նկարւում էր նրա հպարտ ու ազատ նախահայրը, որ շքեղօրէն ապրում էր իր կեանքը՝ կարծես ընդգծելու համար անարժան յետնորդի ստրկութիւնը: «Հայկ Դիւցազն»ը ազգասիրական ուղղութեան եւ գրաբար լեզուի գագաթնակէտն է. այնտեղից դահավէժ ընկնում է ցած թէ այդ ուղղութիւնը եւ թէ՛ մանաւանդ այդ գրական լեզուն:

Մխիթարեան Միաբանութեան գործունէութիւնը դասական ուղղութիւն ունի ոչ միայն այն մտքով, որ ընթերցողի միտքն ու զգացումը կապում է հայ անցեալին, այլեւ այն մտքով, որ նա հայ լեզուով տալիս է հին եւ նոր ազգերի դասական երկերի թարգմանութիւնը. յոյն, լատին, ֆրանսական, անգլիական եւ իտալական գլուխ գործոցները հետզհետէ խօսում են Հայերին նախահարց կորովի եւ կարող լեզուով: Նրանք վարժեցնում են ընթերցողին խորապէս զգալ, պայծառ ու կանոնաւոր յօրինել, վարպետօրէն արտայայտել, խօսք կերտել, կարճ՝ պատուաստում են յղացումի եւ կատարումի ընտիր ճաշակ եւ այսպիսով քաղաքակրթում են հայ միտքը եւրոպական իմաստով: Անկախ այդ կազմաւորիչ ազդեցութիւնից, նրանք բաց են անում հայ ընթերցողի առաջ նոր ու լայն հորիզոններ եւ տալիս են նրան բազմատեսակ ծանօթութիւններ՝ գրական, պատմական, գիտական, իմաստասիրական, մշակելով մի հարուստ ու ճկուն լեզու՝ ընդունակ հաւատարմութեամբ թարգմանելու բարձր քաղաքակրթութեան մշակած գաղափարները, պատկերներն ու զգացումները:

Գրական պատմութեան այս շրջանը ընդհանուր առմամբ մի վերապրում է հայ անցեալի: Մտաւորականների մեծ մասը դեռ հոգեւորական է: Հայ հեղինակը անտեսում է ներկայ թշուառութիւնը եւ փարում է անցեալին: Նա յետ է նայում եւ ազգային արժանապատուութեան յենարանները որոնում ազգի անցեալ փառքի մէջ: Նա կտրուած չէ եկեղեցուց՝ բայց տեսնում է ազգը, որ ստեղծել եւ պահպանել է այդ եկեղեցին: Շրջանի սկզբում ազգի գաղափարը եւ ազգասիրական զգացումը հազիւ երեւալով՝ ժամանակի ընթացքում պայծառանում ու զօրանում են մինչեւ եկեղեցուն եւ ժամասիրութեան զուգապատիւ դառնալու աստիճան, իսկ շրջանի վերջում ազգի գաղափարը մինչեւ իսկ գերակշռում է եկեղեցու գաղափարին: Այսպիսով ազգ եւ եկեղեցի գաղափարները այն երկու անիւներն են, որոնցմով Հայութիւնը դանդաղ, բայց յամառ եւ յարատեւ բարձրանում է դէպի նորագոյն ժամանակները՝ հոգեպէս ազատուելով թաթար ցեղերի եւ մահմեդական իշխանութեանց մղձաւանջային վեհապետութիւնից:

ՀՈՂԴԱՐԻ ԲԼՐԱԿԻՆ

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Քու համեստ բարձունքիդ վրայ կանգնած կ'ունկնդրեմ անմահութեան երգը չորս հովերուն՝ որոնք ցորեաններու ծովերը յուզելով կու գան մազերուս մէջ նուագել տրտունջը հայրենի աւերումին, եւ փառքը աստղապսակ Մարդուն՝ որուն օրօրոցը օրօրուեցաւ քու մէկ բարի հիւղակիդ մէջ:

Կողիդ վրայ հայ տնակները բոյներու պէս ցանուած են նախնիներու շինարար ձեռքերով. տնակներ՝ որոնց պատերը կը ծեփէ ամառնային արեգակը, եւ որոնց երդիքներուն վրայ, գիշերը, աստղերը մայրօրէն կը հսկեն, կ'աղօթեն եւ կու լան իրենց մարգարտազօծ աչքերուն ծորան ծորան արցունքով. տնակներ՝ որոնց դռնակները արշալոյսները կը բանան, եւ լուսնակները կը փակեն:

Քու դորշ հողդ ծոթրին կը բուրէ եւ կաւդ է լուսազանդ՝ որոնց վրայ հայկակները տատրակներու պէս կը պառկին եւ հսկաներու պէս կ'արթննան. քու կաւդ, քու կաւդ կակուղ է, եւ որեւէ արեւէ խորխոլած, հատիկ հատիկ, փոշի առ փոշի, հազարաւոր սերունդներու սիրտերը շաղուեց ու երակներն հոսեցուց, մանուկներուն մէջ վարդեր ծլարձակեց, պատանիներուն մէջ զօրութիւնն առնական, եւ նահապետներուն մէջ անմահութիւն. երախաներու այտերէն եւ ալեզարդ մօրուքներէն ծերերու քու կաւդ է որ կը հոսի վարդերու եւ շուշաններու խնկութեան պէս:

Ես կը սիրեմ աղբիւրներդ, բարբարոս քերթուածներ՝ քանդակուած անտաշ քարերու մէջ՝ որոնց վրայ կ'ապրի մամուռը անդուս. դուռներու վրայ Կաբիրուհին կը նստի. իր քօղին խաղաղութեան մէջէն երբ ան կը հակի ջուրերուդ վրայ օծելու համար իր աչքերը բոցանուտ, ակերդ կը վառին. աղբիւրներդ կ'արշալոյսնան եւ անոնց միօրինակ երգը աստղերու պէս կը քաղցրանայ: Ես կը սիրեմ ուռիներդ հովանաւոր՝ որոնք խորախորհուրդ մրմունջներուն մէջ կը ծրարեն զքեզ, եւ կը խորհիմ անոնց շուքին տակ խաղացող բոպիկ մանուկներուն վրայ:

Քու վրադ ալ, ո՛վ բլրակ, քու վրադ ալ օր մը կանգ առաւ Բեթղեհէմի աստղը, ու իր ճաճանչները քու կտուրներուդ վրայ ալ սլաքուեցան: Խրճիթի մը դուռը ճռնչեց, եւ դուրս ելաւ Մանուկ մը դեւդեւուն քայլերով, ուժգնօրէն գեղեցիկ, արշալոյսի առաջին համբոյրովը զգաց որ ճակատին վրայ Աստուծոյ շրթունքը դպաւ: Ամբողջ քու ծոթրինաբոյր հողովդ բեռնաւոր՝ թողուց հովերդ եւ ծառերդ, աղբիւրներդ եւ հիւղակներդ, գնա՛ց. գնաց հեռաւոր ձեռքէ մը առաջնորդուած. բայց իր ոտքերուն հետքերը ստորոտիդ վրայ յաւերժացումը գրեցին:

Հողդարցի Մխիթարն էր քու մանուկդ եւ հայրենիքի ծերունին: Հայկական դարերու կամարը քու կաւովդ ու շաղախովդ կերտեց. եւ գաղափարի անմատչելի կատարները քու դրեխներովդ բարձրացաւ: Կնգուղ առաւ բարի ըլլալու համար, եւ վանքերու սպիտակափառ պատերուն խորը երբ գլուխը ձեռքերուն մէջ ուղեղին տրոփիւնը կ'ունկնդրէր՝ հայրենի աւերակները իրենց լուսածրար ընդերքներուն մէջէն անհունօրէն խայտացին, պարիսպներու տակ ցանուած ոսկորները շուշանացան, մարգարտակուռ մագաղաթները լուսադէմի երկինքին պէս տակաւ առ տակաւ առնմանալ սկսան: Հողդարի ճրագը Արարատի արեւը եղաւ:

Եւ ես այժմ, ո՛վ բլրակ, համեստ բարձունքիդ վրայ կանգնած կ'ունկնդրեմ Անմահութեան երգը չորս բուրումնաշունչ հովերուն, որոնք մազերուս մէջ կ'երգեն տրտունջը աւերումին, եւ մրմունջը շուրջըդ ծովացած ցորեաններուն: Եւ իմ ճամբորդի ցուպիս ծայրով քեզ կը բերեմ ողջոյնը Մխիթարի սերունդին, եւ կը ծորեմ օրհնութիւնը Հիւրմիւզներու, Բագրատունիներու եւ դաշնակաւոր Ալիշանին, եւ ըղեղս՝ հպարտ կը զգայ զինք հպարտութեամբը Մխիթարեան [illegible], եւ համբոյրովը հողիդ լուսազանդ:

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Սիլվա Հարիպեան, Պ. Յակոբ Հարիպեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Կիրակի, Յունուար 12, Փարիզի Մայր Եկեղեցին՝ 15 ժամ - Կուժօն փողոց, իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ՀԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 500 Ֆ.:

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ.- Տիկին Արաքսի Տօնապետեան 100 Ֆ.:

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէոյի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Տիրուհի Քէօլէեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն, իր սիրելի քրոջ՝ Տիկին Եպրուհի Դաւիթեանի մահուան առիթով:

Այս տխուր առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Տիրուհի Քէօլէեանէ 1000 Ֆ. իր քրոջ յիշատակին եւ Օր. Բերկրուհի Ճապուրեանէ 200 Ֆ.:

G. I. A.

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

CONÉFRENCE COCKTAIL

le 24 JANVIER — à 19 heures
Philippe GURDJIAN
un homme de communication

Philippe GURDJIAN, 40 ans, sportif accompli, fondateur du groupe GEMAP : 630 MF de chiffre d'affaires en 1985, 18 agences régionales et 2 à l'étranger. Parmi ses clients BMW, PERNOD - RICARD, LONGINES... Il possède aussi des sociétés parapublicitaires dont NOSCAR spécialisée dans le sponsoring automobile et organisatrice du GP de France de F1 en 1985.

Le GIA se devait de l'inviter. Philippe GURDJIAN président du groupe GEMAP nous présentera : «*l'Importance de la communication dans le futur*» le Vendredi 24 Janvier dans les salons de l'Hôtel GEORGE V à Paris.

Ceux qui sont attentifs aux nouvelles techniques de «management» captivés par ceux qui les appliquent, séduits par une réussite exemplaire nous retrouveront le 24 Janvier.

Réservation:
GIA: BP 120 - 75763 PARIS CEDEX 16
Tél : 46 - 03 - 52 - 63

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԻՍԻ. - Ամանորի առթիւ, Պ. Զատիկ Խաչիկեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. - 400 Ֆ. Որբերու Օգն. Մարմնին, 300 Ֆ. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, 300 Ֆ. Ս. Մարիամ - Աստուածածին Եկեղեցւոյ, 300 Ֆ. Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 ֆրանք «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն՝ Տէր եւ Տիկին Շմաւոն Պալեան 200 Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազգ-ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

— C. I. C. A. M. —

ԿՈՉԻՆ ԱՌԹԻԻ

Դեկտեմբեր 12-ի մեր թիւով լոյս կը տեսնէր Մխիթարեան միջազգային կոմիտէի հաղորդագրութիւնը, որու վերջին մասը կոչ մըն էր համազգային հանգանակութեան: Հոն կ'ըսուէր թէ այդ նպատակաւ հայահոծ գաղութներուն մէջ պիտի կազմուէին ՍԻՔԱՄ-ի հովանաւորութեան տակ յանձնախումբեր: Մինչ այդ դրամական առաքումները կարելի է կատարել հետեւեալ ձեւով եւ հասցէին.-

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :

C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 *PARIS*

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախագահութեամբ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 17-ին, Խ. Արովեան Մշակոյթի Տան մէջ:

1, Quai Pajot — VIENNE

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն միօրեայ դպրոցի աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները Նոյեմբեր 10-ին տեղի ունեցած հոգեճաշին առթիւ:

Ուրբաթեան Յակոբ 100, Մուրատեան Սարգիս 150, Շահինեան Գէորգ 100, Պասմաճեան Աբրահամ 100, Փափազեան Մարսէլ 200, Մութաֆեան Աստղիկ 100, Նէտէլեան Մարիամ 100, Զապունեան Արտաշ 100, Փափազեան Հռիփսիմէ 100 Ֆ., Պառաւեան Յովհաննէս 100, Քէշիշէֆ Զարուհի 100, Քէպէլեան Մարի 50, Փափազեան Սիրարփի 100 Ֆ., Անանեան Անանիկ 100, Զորաբաբէլեան Էտմոն 200, Խաչատուրեան Ադասի 100, Մատիլեան Էտուար 200, Անանեան Բիչար 100, Փափազեան Գրիգոր 200, Պետիկեան Մարիձա 50 Ֆ., Գրիգորեան Արա 100, Տէր - Պարսամեան Աստղիկ 100, Չէրչեան Արեգնազ 100 Ֆ., Ոմն՝ 100 Ֆ.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Յունուար 14, Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետի: Այսօր Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ անուան տօնն է:

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի Եկեղեցաշէն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ

եւ

ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ

բոլոր ննջեցեալներուն համար:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԵՍԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ՔԷԹԷՅՈՎ ԵՒ ԹԷՅՈՎ

Յունուար 12, Կիրակի ժամը 15-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» Մշակոյթի մեծ սրահին մէջ:

118, rue de Courcelles — 75017 Paris
M° Courcelles ou Péreire

Նախագահութեամբ՝
ՏԻԿԻՆ ՍՈՆԻԱ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ

Պ. ԵՓՐԵՄԵԱՆ վերջերս լոյս ընծայած «Յաւիտենական Պայքար» գիրք - ալպոմը ստորագրելով պիտի նուիրէ ներկաներուն:

Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցին.- Տէր եւ Տիկին Նիկոլեան, Պ. Միհրան Էլմայեան, Օրիորդներ՝ Արաքսի Գմբէթեան, Անահիտ Սվաճեան եւ ուրիշներ, երգերով, արտասանութիւններով, նուագով եւ զանազան անակընկալներով:

Բոլոր Հայերը, մասնաւորաբար Կեսարացիները, անխտիր կը հրաւիրուին, անոնք իրենց մահացած սիրելիներուն հոգւոյն համար մոմ մը վառելով պիտի յաւերժացնեն դարերէ ի վեր մեզի հասած հայկական աւանդութիւնը:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 11, ժամը 15-ին Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ տը լա Տէփանս: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Շաբաթ, Յունուար 11, ժամը 15-ին, Եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ է:

CONCERT A L'OPERA DE MARSEILLE

Samedi 25 Janvier à 20 heures 45

par

SIPAN-KOMITAS
(Chœur mixte Arménien de Paris)

et

l'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

Direction
GARBIS APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (Mezzo-Soprano)

« Solistes de Chœur »
Thérèse DEYRMENDJIAN (Alto)
Meguerditch BOGHOSSIAN (Tenor)
René MARTAYAN (Tenor)

Au programme les œuvres de
K. ALEMSHAH, P. GANATCHIAN, G. APRIKIAN, A. TIGRANIAN

Concert organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France
— MARSEILLE VILLE —

Pour réservation, contacter les numéros suivants :

91 93 89 83	91 90 21 60
42 45 05 36	91 66 09 06
91 91 48 85	91 50 68 71
91 41 74 89	

PERMANENCE
Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne
12 - 14, rue Saint Bazile — 13001 MARSEILLE
LUNDI - VENDREDI de 17h00 à 19h30 — JEUDI de 15h00 à 19h30
TELEPHONE : 91 50 15 09
Et à partir du 20 Janvier location Opéra de Marseille

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերուն

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 14·30–ին
Salle LEOPOLD BELLAN
rue Léopold Bellan — 75002 PARIS

— Գեղարուեստական յայտագիր մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի դպրոցներու աշակերտութեան:
— Մանկական ժապաւէնի ցուցադրութիւն:
— Կաղանդ Պապան ծրարիկներ կը բաժնէ սրահի ներկայ բոլոր մանուկներուն:
— Ծոփ պիւֆէ պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է — ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ԲՈԼՈՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ՝
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ տեղական վարչութեան

Կիրակի, Յունուար 12, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3–ին
Լիոնի Ազգային Տան սրահը
40, rue d'Arménie — LYON 3e

Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ Պապան իր բազմաթիւ նուէրներով:
Կը խնդրուի ծնողներէն ճշդապահ ըլլալ:

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
11-12

SAMEDI-DIMANCHE
11-12 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.136 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.136

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ - ԳԱՐՊՈՎ փոխ - վրէժի հանդիպումը, հաւանաբար, տեղի չունենայ, քանի որ ախոյեանը կը մերժէ, ինչպէս յայտարարեց օտար մամուլին եւ ԹԱՍ-ին: Վերջնական պատասխանի իր պայմանաժամն էր Յունուար 10 եւ այդ պատճառով իսկ, միջազգային դաշնակցութեան նախագահը՝ Քամփոմանէս Մոսկուա գացած է «խօսք հասկցնելու» համար, բայց շատ հաւանական չի թուիր: Գասպարովի համար նման մրցում մը միայն հոլանտացի Թիմանի կրնայ ծառայել: Կ'ընդունի որ ինք ալ ստորագրած է պայմանները եւ իր արդարացումն այն է, որ եթէ ստորագրած չըլլար, աշխարհի ախոյեան չէր ըլլար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական եւ Տնտեսական նախարարը՝ Փ. Պերեկովուա շատ գոհ է, արդարօրէն, որ դրամահոսութիւնը շատ ցած եղաւ 1985-ին եւ կը խոստանայ որ 1986-ին ալ, աւելի լաւ պիտի ըլլայ եւ 2,5%-ը չանցնի: Աւելիա, գոնէ կը նշանակէ, որ Պերեկովուա այն վստահութիւնն ունի որ տեղէն պիտի չշարժի (կամ պիտի չշարժեն):

«ՔԱՅԱՎԷ յանձնախումբը», մկրտուած իր նախագահին անունով, ապօրինի գտաւ Հէրսանի գնումը (Փրոկրէ) բայց նաեւ վաճառքը, որու պատասխանատուն է՝ Լինեէլ: Երեք կարծիք յայտնած է, որու գլխաւորը կը վերաբերի մամուլի բազմատարրութեան սկզբունքին, որու դէմ կը մեղանչէ Հէրսան: Յանձնախումբը կը գրաղի նաեւ Հէրսան - որդիով, որ վարձու առած է Ռենոյի «Իւնիօն»ը: Ժաք Լանկ, Ուրբաթ առտու ճայնասփիւռէն չարագործ որակեց Հէրսանը, որու թերթերն ալ իրեն «Պրաւդա»ն կը յիշեցնեն եղեր (կը կարդա՞յ) կամ Թուրքիներ: Բաւական քրքրեց նաեւ Հէրսանի անցեալը, գրաւման շրջանին, ինչ որ շատ կապ չունի գործառնութեան մը հետ, որու դէմ չի բողոքեր Սէ - Ժէ - Թէ-ն, իրաւասութեամբ, քանի բանուոր եւ պաշտօնեայ Դեկտեմբերի աշխատավարձքին վճարումին կը սպասեն:

ՔԱՏԱՖԻ, ի պատասխան Ռեկընի ոտնակոխներուն, իր հասցէին, կ'ըսէ. - Կ'անգլիտանայի թէ հոգեբոյժ եւ ջղաբոյժ է, կը կարծէի որ միայն ձախողած դերասան մըն է»: Միտք ունի Միջերկրականէն քշել Ամերիկացիները:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ չի գիտեր ի՞նչպէս փրկելիլ առնէտներէն, որոնք կը բազմանան շատ մտահոգիչ կերպով: Երեք միլիառ առնէտ տարին 15 միլիոն թոն արմտիք կը լափեն: Զանազան լուծումներ կ'առաջարկուին, - մեծաքանակ արտադրել ելեքտրական կատուներ, որոնք կրնան միաժամանակ 20 առնէտ բռնել, բազմապատկել հակամուկ թոյները: Վերջապէս թերթ մը («Տնտեսական լրատուութիւն») կ'առաջարկէ ուտել: Ցաւալի կը գտնէ որ 200 ուրիշ կենդանիներով պատրաստուած ճաշերու նկարագրութեան կողքին, չի տրուիր նաեւ առնէտով ճաշ պատրաստելու եղանակը: Պէտք է մէկդի դնել այս նախապաշարումները, կը գրէ թերթը:

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ սակարանը տասնամեակներէ ի վեր չէր ունեցած արժեթուղթերու այն անկումը, զոր ունեցաւ Հինգշաբթի օր (39 կէտ): Մասնագէտներ թէեւ, շատ մտահոգ չեն, անմիջականին համար:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԸ ԿԱՄ՝ ՆՈՐ-ՔԱԼԵՏՈՆԻԱ

ԽՄԲ. - Առաջին ակնարկով, ընթերցողը հաւանաբար զարմանայ եւ մտածէ՝ ուրկէ՞ ուր, ի՞նչ կապ կայ: Կը բաւէ սակայն թուրք ըլլալ, արհեստով՝ լրագրող եւ հայկական մղձաւանջով ապրիլ ու կապը անմիջապէս կը գտնուի, հոգ չէ թէ տրամաբանութեան հետ ... կապ չունենայ: Հիւմէթ Պիլ («Հիւրրիյէթ», Յունուար 9), անգամ մըն ալ զբաղած էր Նոր-Քալետոնիայի դատին պաշտպանութեամբ: Եթէ Քանաքները գիտնային թէ նման պաշտպան մը ունին, այլեւս հոգ չէին ըներ...:

×

Ընթերցողներուս միջեւ անպայման պիտի գտնուին յիշողներ: Որովհետեւ անգամ մը եւս գրած էի: Խաղաղական Ովկէանոսին մէջտեղի «Նոր Քալետոնիա» կոչուած կղզիները կը շարունակեն Ֆրանսայի գաղթավայրերը մնալ: Անշուշտ հոն կայ բնիկ ժողովուրդ մըն ալ. Ֆրանսացի գաղթատէրերը զանոնք «Քալէտոն»ներ կը կոչեն:

Սակայն Ֆրանսա այդ գաղթավայրին տիրած օրէն ի վեր շարունակ ֆրանսացի գաղթականներ ղրկած է հոն: Որովհետեւ մտածած է որ օր մը տեղացի ժողովուրդը անպայման պիտի սթափի ու սկսի պայքարիլ իր ազատութեան համար:

Եթէ տեղացին «մեծամասնութիւն»ը ներկայացնէ, գաղթատէր Ֆրանսա ոչինչ պիտի կարենայ ընել: Սակայն եթէ «Նոր Քալէտոնիայի» մէջ «Ֆրանսացի գաղթականներ մեծամասնութիւն կազմեն» հոգ չէ թէ Ֆրանսայէ տասնեակ հազարաւոր մղոն հեռաւորութեան վրայ, Ովկիանոսին մէջտեղը, Ֆրանսա կրնայ միշտ չխզուիլ այդ հողերէն...: Ահա այս պատճառաւ այսօր «Նոր Քալէտոնիա»յի մէջ փոքր տարբերութեամբ մը, այլեւս «մեծամասնութիւն» կը կազմեն ֆրանսացի գաղթականները:

Վերջապէս, գաղթատէր Ֆրանսա բնաւ նպատակ չունի «Նոր Քալէտոնիա»յէն դուրս ելլելու:

Սակայն վերջերս տեղացի ժողովուրդը արթնցած.

«Ֆրանսացիները դո՛ւրս...» գոչելով սկսած է բողոքի ցոյցեր կազմակերպել:

Ֆրանսա նախ ջանացած է տիրել կացութեան, հոն օդային ճամբով Ֆրանսացի զինուորներ ղրկելով: Սակայն հասկցած է նաեւ թէ որքան սուղ կ'արժէ իրեն այս գործողութիւնը:

Այդ պատճառաւ սկսած է այլեւս, ըսել.

«Պատրաստ եմ ինքնավարութիւն տալու ձեզի»:

«Ինքնավարութիւն». նոյնիսկ «կատարեալ անկախութիւն» տալու պարագային, «մեծամասնութիւն կազմողը Ֆրանսացի գաղթական տարրն է միշտ», մտածումէն մեկնելով Ֆրանսա կ'երազէ.

«Դարձեալ կրնայ իմս մնալ Նոր Քալէտոնիան»:

Այսօր կը տեղեկանանք նաեւ թէ ուրպէսզի դիմադրեն «Քալէտոն»ներու, Փարիզ գաղտնօրէն ձեռնարկած է Ֆրանսացի գաղթականներու զէնք ու զինամթերք ղրկելու. «Նոր Զէլանտա»յի «Օքլէնտ» նաւահանգիստին մէջ մաքսային պաշտօնեաներ դիպուածով ձեռք անցուցած են այդ զէնքն ու զինամթերքը «Իլ տը Լիմիէր» անուն նաւու մը մեքենաներու բաժնին մէջ:

«Մեզ ինչո՞վ կը հետաքրքրեն այս բոլորը» պիտի ըսէք. ես ալ կ'ըսեմ թէ ահա՛, այս է հայ ոճրագործներու զօրավիգ թիկունք, իբրեւ թէ մարդկային իրաւանց ու ազատութիւններու պաշտպան Ֆրանսայի իրական դէմքը:

Ծիշդ ինչպէս այսօր հազարաւոր մղոն հեռաւորութեան վրայ «խեղճ Քալէտոններու» դէմ իր շահուն համար «կը պատրաստուի այդ վայրերը արեան լիճի մը վերածել», 1915-ին նոյն Ֆրանսան գլխաւոր երկիրն է որ զէնքով ու քաղաքական գետնի վրայ զօրավիգ կանգնելով, Արեւելեան - Անատոլուի հայ «Փոքրամասնութիւն»ը դրդած է ջարդելու այդ վայրերու խեղճ Թուրքերը, հաւաքական կոտորածներ կատարելու եւ թիկունքէն հարուածելու Թուրք բանակները, որոնք կը պայքարէին թշնամիին դէմ:

Մինչդեռ միշտ անկեղծ, քաղաքակիրթ մենք Թուրքերս, որ հիմնած ենք աշխարհի մեծագոյն իրաւագիտական կարգերով Պետութիւնները, մեր պատմութեան ո՛չ մէկ շրջանին գիջանած ենք Ֆրանսայի նման խաբեբայութիւններու դիմելու...:

Ցուսանք որ «Նոր Քալէտոնիա»յի դէպքերուն պատճառաւ աշխարհ այս անգամուն առիթը ունենայ քիչ մը աւելի մօտէն ճանչնալու Ֆրանսան իր յետին նպատակներով...:

×

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ».. (Յունուար 9)..

Թուրքիոյ հեռատեսիլը սկսած է պատկերասփռել նոր յայտագիր մը, «32-րդ Օրը», ուր հրաւիրուած ծանօթ դէմքեր կ'արտայայտուին երկրին արտաքին քաղաքականութեան ու ընդհանուր քաղաքական զարգացումներուն մասին: Այս յայտագրին խօսք առած է նաեւ Արտաքին նախարար Վ. Հալէֆօղլու որ տեղեկութիւն տուած է 1986-ին հետապնդելի արտաքին քաղաքականութեան մայր գիծերուն մասին:

Ան անդրադառնալով հայկական հակաքարոզչութեան, առաջին անգամ խոստովանած է թէ «Ետ մնացած ենք» այս մարզին մէջ ու այս տարի աւելի ազդու քաղաքականութիւն մը պիտի կիրարկուի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՏԷՐ ԱՆԴԱՍՏԱՆ ՄԸ՝ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ո՛չ հարցնող, ո՛չ փնտռող:

Կ'առնես մկրատը ձեռքդ, խանդավառ վերէն վար կը չափես հասած թերթերու էջերը, յետոյ կը սկսիս մկրատել. յօդուած, լուր, թղթակցութիւն, պատկեր, ինչ որ գործիդ կուգայ, ինչ որ յարմար է քու «շուկայ»իդ. կը դնես մէկդի, յարմար առիթով մը շատ շատ թերթիդ կլիմային յարմար նոր գլխարկով մը զայն հրամցնելու համար ընթերցողին:

Մինչեւ հոս, շատ ալ անբնական բան չկայ ընենք. արտատպում՝ այո, սակայն երբ յարգուին պատշաճութեան, պատւաւոր «առուտուր»ի օրէնքները. երբ աւարքը չվերածուի բանագողութեան, ինչպէս հետեւեալ մէկ քանի պարագաներուն.

Սփիւռքահայ թերթ մը իննագիր կամ թարգմանուած յօդուած մը կը հրատարակէ, իր տեսակէտն ալ պարզող քանի մը տողնոց խմբագրական ծանօթութեամբ մը: Քանի մը օր ետք նոյն յօդուածը կը հիւրընկալուի այլ թերթի մը սուղ սիւնակներուն մէջ, առանց խմբագրական ծանօթութեան ու որեւէ աղբիւրի յիշատակութեան, կամ նոր տիրոջը ճաշակին յարմար խմբագրական նոր ծանօթութեամբ մը: Կը պատահի որ նոյն յօդուածը շրջի գաղութէ գաղութ խմբագրական զանազան ծանօթութիւններով:

Կ'արտատպուին միշտ առանց աղբիւր յիշելու յօդուածներ, որոնք ստորագրուած են հեղինակին անունին սկզբնատառերով միայն. հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչ կը պատասխանեն խմբագիրներ նման պարագաներու, երբ ընթերցող մը հարցնէ իրենց թէ ո՞վ է այս նոր աշխատակիցը:

Ունինք սկզբունքի տէր թերթեր ալ, որոնց սկզբունքը կը կայանայ իրենց էջերուն մէջ սա կամ նա թերթին անունը չյիշելու մէջ...: Այդ թերթէն արտատպում կատարել, նոյնիսկ - ի հարկին - այդ թերթին խմբագրութենէն հեռաձայնով տեղեկութիւն խնդրել տեղական սա կամ նա հարցին մասին, երբեք չի խախտեր իրենց սկզբունքը:

Այս մասին վերջին օրերու կենդանի օրինակ մը. «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի մէջ կը հրատարակուին միայն անտիպ յօդուածներ, որոնք կը գրուին յատկապէս այդ թիւերուն համար: Այս աշխատակիցներէն մէկն է Վահէ Օշական: Անոր մէկ յօդուածը հրատարակուեցաւ «Միտք եւ Արուեստ»ի Վահան Տէրեանի հարիւրամեակին նուիրուած թիւին մէջ: Երեք շաբաթ ետք նոյն գրութիւնը արտատպեց ամերիկահայ օրաթերթ մը, անշուշտ առանց յիշելու «Յառաջ» աղբիւրը: Վահէ Օշականի յօդուածին շրջապտոյտին երրորդ հանգրուանը եղած է - առայժմ - կրկին փարիզեան թերթ մը, որ արտատպած է զայն ամերիկահայ օրաթերթէն:

Ու այսպէսով Վահէ Օշականի գրութիւնը նոյն քաղաքին մէջ ամսուան մը տարբերութեամբ լոյս տեսած կ'ըլլայ երկու անգամ:

Բարի՛ վարուցան, ժիր մկրատները հայ մամուլին:

ԱՐՓԻ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Գ. ՏԱՐԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԹԻՒ 1

Բացուած կը յայտարարենք Վենետիկի հայագիտական ամառնային դասընթացքներու արձանագրութիւնները:

Դասընթացքները այս տարի տեղի պիտի ունենան Յուլիս 20 - Օգոստոս 20, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին մէջ, կազմակերպուած Ս. Ղազարի հայկական Ակադեմիային կողմէ, գործակցութեամբ վարժարանին տեսչութեան:

Դասընթացքները նախատեսուած են երեք մակարդակներու համար. սկսնակ, միջին, բարձրագոյն, գլխաւոր նիւթ ունենալով հայերէն լեզու (աշխարհաբար եւ գրաբար), գրականութիւն, պատմութիւն եւ հայ արուեստ:

Դասաւանդութիւններէն զատ տեղի պիտի ունենան նաեւ հայագիտական նիւթերու շուրջ բանախօսութիւններ, մասնագէտներու կողմէ:

Մասնակցութեան համար անհրաժեշտ է լրացուցած ըլլալ 15 տարեկանը: Տասնըութը չբոլորած աշակերտներուն համար ծնողները պարտին խնամակալութեան վկայագիր մը յանձնել դասընթացքին արձանագրուած չափահաս անձի մը:

Դասընթացքին մասնակցութեան սակն է մէկ միլիոն իտալական լիռ բոլոր երկիրներուն համար, ներառեալ կեցութեան եւ սննդեղէնի ծախքերը:

Արձանագրութեան վերջնական թուականն է Մայիս 15:

Այլ մանրամասնութիւններ թիւ 2 հաղորդագրութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ

Թղթակցութեան համար. -

Direction Arménologie
Académie Arménienne de St. Lazare
30126 Venise — ITALIE
Tél. : (41) 52. 60. 104

Fonds A.R.A.M

ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աստուած մեր հոգին չառած՝
խելքերնիս առաւ

ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿ ՄԸ

Դ.

Վստահ որ դարերու ընթացքին չատ յաճախ նետուած, ի ցիւ թէ ճշմարտութիւն մը եղած չըլլան այս բառերը, անէծքի համազօր, եւ մխիթարուինք յուսալով որ դարերու վերջին օրն ալ, ողջ մնացած պիտի ըլլայ հայ մեծ մայրիկ մը, հոգ չէ թէ նոյնը կրկնելու վրայ:

Տխրինք՝ բայց չյուսահատինք:

Ապրի՛նք՝ սակայն արժանապատուութեամբ, որքան ալ վշտոտ ըլլայ ազատութեան երգերուն յաջորդող մեր ներկան:

Մեր ներկան, աւա՜ղ, զանազան միջավայրերու, այլ եւ այլ հրամայականներու համակերպիլն է:

Միայն թէ, երբ համակերպութեան ծայրը, կամ անկէ առաջ իսկ, նպատակ մը կայ յստակ:

Մինչ այդ, ուր ջերմ հայ մթնոլորտ մը կայ, խնդումերես՝ իրարու աչքերու մէջ անխտիր ակնարկներ փոխանակող մարդիկ կան, հարազատ, եղբայրական, հոն իբրեւ հայ քիչ մը ազատ կ՚ապրիմ, այն է երջանիկ պահ մը կ՚ապրիմ: Եւ ուր Հայոց լեզուն կը խայտայ հոն գրեթէ անկախ կը զգամ ինքզինքս:

Վշտի եւ ուրախութեան պահերը ապրիլ հարազատներու մթնոլորտին մէջ, անպայման ամէնէն իմաստուն լուծումն է: Որպէսզի վիշտը սպեղանի գտնէ, որպէսզի ուրախութիւնը հետզհետէ փթթի եւ դառնայ սփոփարար, ապրի աւելի երկար տեւողութեամբ:

Ի՜նչ աւելի արդար է, երբ հայորդի մը, ընկճուելու վրայ հասած իր ոգին կազդուրելու համար, դառնայ իրեններուն, իր նախնեաց ապրումներու փուլերուն:

Եւ մեր այդ պատմական դրուագները արդարեւ ունին գօտեպնդիչ օրինակներ՝ պատգամի համարժէք հրահանգներ:

Անկում, վերելք, կրկին ձախողութիւն՝ միշտ վերանորոգում:

Անշուշտ դժուար է հոն գտնել բաղդատութեան եզրեր մեր այսօրուան ձախորդութեանց նմանօրինակ, երբ դարաւոր ազգ մը կոտորուեցաւ, ցրուեցաւ ու ոտք դնելու տեղեր փնտռեց այլուր:

Ո՛չ մէկ բաղդատութեան եզր կայ դժբախտաբար մեր առաջին պատմահօր վըշտին եւ մերինին միջեւ. Արշակունեաց գահին կործանումին եւ մեր հայրենազրկուած վիճակին՝ հայրենեաց երկրին իր հարազատներէն անէացումին:

Ակներեւ է որ մեր պատմահայրը՝ Խորենացին, իր օրերու Հայոց անմխիթար վիճակէն ընկճուած (Անկախութեան կորուստը 428 թուին, Լուսաւորիչի տան իբր կրօնապետ ժառանգութեան վերջը 439-ին Սահակ Պարթեւի մահով) ինքզինքը մխիթարող ձեռնարկի մը լծուած է, ու գուշակելով գալիքը, ազգին պատմութիւնը գրած է՝ նաեւ իր վիշտը ողբալու համար:

Իր իսկ խոստովանութեամբ յիշատակելու, յարգելու համար մանաւանդ արի եւ ազնիւ գործերու հեղինակները եւ ազգին նուիրեալ անձինք:

Այսօրուան մեր վիճակը աւելի դառն, բազում կէտերու մէջ ունի միակ նմանութիւն մը այդ անցեալին հետ, որ մենք ալ ականատես եղանք առաքինի գործերու, անձնազոհութեան եւ հերոսական դրըւագներու՝ մխիթարող պարագաներ անտարակոյս մեր մօտաւոր երէկին պատկանող:

Ազգային առաքինութիւններու փնտռտուքը մեր տեւական մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ, անոնք են ազգերը կանգուն պահող ազդակները:

Եկող մեր սերունդները՝ որոնց մենք ոչինչ տուինք, մեզմէ ոչինչ ստացան, հակայական պատնէշներ ունին խորտակելիք:

Այսօր տակաւին, իրաւ է, կենդանի ենք՝ բայց ոչ կանգուն, խելացի՝ բայց ոչ խոհական, մէկ նախահայրէ սերած՝ բայց ուծացած, յաւէտ տառապած՝ բայց ոչ զգաստ:

Նոյն պատկերը՝ բան չէ փոխուած:

Զենք կրնար ճչդել մեր ուզածը, մեր փնտռածը ի՞նչ է:

Մնացեր ենք համայնքներ, անընդհատ տարուբեր, տեղոց - տեղ ցաքբելու պատրաստ, մէկ ոտքի վրայ ապրող, անյուսօրէն ողբալի:

Ինչպէ՜ս չողբամ խոցելի կողմերդ:

Զխղճամ, չողորմեմ քեզ ազգ իմ թափառական.

Քու մէջդ ի զուր կը փնտռեմ վաղը կերտելու նկարագիր՝ հանրային կարծիք, հաստատակամութիւն, միակողմեան ծանօթ հարազատներ, կարգապահ ոգի:

Հանրային կարծի՞ք մեր մէջ:

Կայ հետեւեալ ճախճախուտը:

Կուսակցութիւն մը՝ եւ հակակուսակցութիւն մը: Կրնաք անոնց վրայ ձեր փափաքած անունը դնել: Որոշեցէք որ կողմը որ կը փափաքիք: Կայ կաթողիկոսութիւն եւ հակակաթողիկոսութիւն, հայրենիք, հակահայրենիք:

Դրօշ, հակադրօշ:

«Ռազմիկ»ներ եւ «հակա-ռազմիկ»ներ:

Հ.Մ.Ը.Մ. եւ հակա - Հ.Մ.Ը.Մ.-ներ:

Մոռցուածները թող ներողամիտ ըլլան:

Կարմիր տիկնայք, կապոյտ կանայք, եւ ուրիշներ:

Բուն սատանան կը կորսուի մեր տարտարոսին մէջ՝ անձնապաշտ կ՚ըլլայ, բայց զայն փոխարինողները լեգէոն են: Ամէն հայ, ամէն ինչ ըլլալու հանգամանք ունի: Համբաւաւոր մը «եթէ հող տան զացող չկայ» կը հռչակէ, երբ փողով թմբուկով «մեր հողերը» կ՚ուզուին:

Մէկ կողմին ճերմակը՝ միւսին սեւ է, միոյն սուրբը՝ միւսին սատանան:

Կայ Աստուածն ու չաստուածը:

Կարելի՞ է հանրային կարծիք ստեղծել, խառնակ ըմբռնումներով սերունդներու նկարագիր կերտել, երբ մեր բառարաններուն նոյն բառերը, ազգ, ժողովուրդ, հայրենիք, անկախութիւն, եկեղեցի, դըրօշ, զիրար հակասող նշանակութիւններ ունին:

Եւ նոյնքան դառն է մեր օրերու հերոսներուն հանդէպ վերաբերմունքը:

Միթէ նորերը ունի՞ն այսօր հերոսի մը տիպարը:

Կէս հայատառ մամուլին մէջ այժմ, երբեմնի տիրակալներուդ գրաքննիչները չուքի մէջ ճզողներ կան: Մէկ անգամ միայն յիշուած, առանց չողչողուն ածականի, առանց դրդռիչ հանգամանքի դրուած՝ ձեռագրիդ մէջէն դուրս կը նետուի Թէհլիրեանի մը անունը:

Ի՜նչ փոքրոգութիւն:

Սակայն ի՞նչ բառ կ՚ուզէք որ գործածեմ:

Հակառակո՞րդ մըն էր խեղճ Սողոմոնը. միթէ՞ արժանի կրկնակ մահու:

Այդպէս է մեր ըմբռնած ազատութիւնը, չարքային մը իրաւունք չունի տարբեր կարծիքներ ունենալու. տարբեր տեսակէտներու ծանօթանալու:

Ո՜վ խեղճ ազատութիւն:

Կեցցէ՜ միակողմանի զարգացումը:

Նոյնը մէկ տեղ հերոս, այլ տեղ առնըւազն անկիրթութեան մատնուած:

Ո՞ւր է մեր հաստատակամութիւնը ազգին ճակատագրին վերաբերեալ:

Երախան անգամ կրնայ խախտել մեր համոզումները:

Կը բաւէ որ ապահովութեան կամ քաղաքապետարանի պաշտօնեայ մը, չարաճճի եւ լեզուանի, սակայն բարեմիտ ըլըպղրող մը, գործի մէջ ընկեր մը, դրացի մը, մեր փոքրիկ հայրենիքի վարչաձեւին մասին խօսք նետէ, զայն կառավարող կուսակցութեան անունը տայ, որ մենք այլայլինք, ուրանանք ամէն ինչ:

Հնուց ի վեր գործածական, երբ զէնք ծառայող, սովորական միջոց մըն է հակառակորդի մը հոգեկան ուժն ու զօրութիւնը՝ ներքին միութիւնը խախտելը, զայն դարձնել երերուն, անկայուն, աւերիչ սերմեր նետել անոր մէջ:

Կարծես խոշոր մեղք մըն է, քրէական յանցանք մը որ մեր հայրենիքէն մաս մը խորհրդային վարչակարգով ղեկավարուի:

Ամէն սրտի եւ խելքի տէր օտարական չատ լաւ կը հասկնայ մեր պարագան, քիչ չեն վեհոգի մարդիկ որ պիտի ծափահարեն, երբ իրեն ըսուի, որ «հայ մը այլեւայլ գաղափարականներու սերմ մը չէ», արժանաւոր էակ մըն է՝ իր ինքնութիւնը պահել ձգտող, որ անոր ունեցած միակ հողային մասնիկը, միշտ իր նախնեաց Հայաստան անունը կը կրէ, եւ հոն է որ ան կ՚ապրի ու կը բաբախելի եւ ոչ թէ կը կոտորուի:

Եթէ ինքներդ համոզուած էք, ինչո՞ւ չէք փորձեր ձեր շրջապատը իրազեկ դարձնել ճշմարտութեան: Ընդհ. ազգաց պատմութիւնը լի է բազմաթիւ պարագաներով, որոնք ցոյց կուտան թէ երբ գոյութիւն մըն է խնդրոյ առարկայ, ոչ ոք վարանած է օգնութիւն ընտրելու մէջ գաղափարը զանց առնել:

Մենք փորձած ենք չատ յաջող կերպով:

Գիտենք որ կան բոլորովին չպարզաբանուած մտքեր մեր մենախօսութիւններուն մէջ, ինչպէս կ՚ըսէ չատ սիրելի բարեկամ մը: Բայց անոնք կը գրուին մեր ազգին ամէնէն աւելի ալեկոծ օրերուն մէջ, ու մանաւանդ կը խոստովանինք որ այսօրուան վիճակէն անյոյս, անոնք կը գրուին տակաւին լոյս աշխարհ չեկող հայ փոքրիկներուն համար:

Թէեւ բնաւ պիտի չվարանինք գալիքներուն մէջ աւելի յստակ ըլլալ:

Ցտեսութիւն:

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՄԱՍՈՒՆՔԸ

Բարձր առաստաղից կախուած ջահի տակ կանգնած աղջկայ ժպիտը Տաւրոսին վայրկենաբար տեղափոխեց այն հեռաւոր երեկոն, երբ գեղում առաջին անգամ վառուեցին ելեկտրական լամպերը: Աղջիկը տեսիլքի պէս հեռացաւ, ու սենեակում օծանելիքի թոյլ բուրմունքը մնաց:

- Աղջիկը քո ի՞նչն է, - հարցրեց:

- Իմ թոռն է, գի՛ւղ կ՚ապրի, - ասաց ծերունին:

Բերանքսիվայր, բարձր գրկած, Տաւրոսը պատկերացնում էր հորիզոնին կուլ գնացած գիւղը:

Հսկայ թիակով բակը մաքրած, դէպի հարեւան տներն ու գիւղամէջ ճանապարհ բաց արած պապը առաւօտ վաղ, ձիւնակոլոլ ոտնամանները թափ տալով, ձայն էր տալիս.

- Ելէ՛ք, կէսօր դառաւ ...

Համատարած սպիտակի մէջ սեւին էին տալիս ցանկապատերի գլխաքարերը: Տան պատերին սառչում, քարանում էին քամու լիզած ձիւնափոշու ալիքները: Սալի թիկունքից դուրս էր պրծնում կարմրածուփ արեւը, եւ փռւում, տարածւում էր առաւօտը: Արթնացած գիւղի տափակ տանիքներից երկինք էին ձգւում ամծարի ծխի կապտաւուն սիւները: Երեկոյեան օդն սաես կարծրանում էր, եւ աստղերն անխնայ ծակծկում էին երկինքը...

Քաղցր զեղումից կուչ էր եկել Տաւրոսի սիրտը, ու նա բարձի հետ գրկել, կրծքին էր սեղմել Նոր տարուայ նախօրէի այդ երեկոն:

- Դու էդ գիւղո՞ւմ ես ծնուել, - հարցըրեց ծերունին:

- Չէ՛, բալա, ես Երկիր եմ ծնուէ:

Հիւանդասենեակում երեքն էին: Ութսունին մօտ կինը խնամում էր ծանր վիրահատութիւն տարած ամուսնուն: Ապաքինուածները դուրս էին գրուել, իսկ թեթեւ հիւանդները բժիշկից թոյլտուութիւն առել ու տուն էին գնացել:

Տաւրոսին ցերեկը բերեցին: Ծանօթ հիւանդութեան արթնացումը զգաց առաւօտեան: Որովայնի ու աջքի սահմանագըծում ոստնեց ցաւը ու քանի գնաց սաստկացաւ: Վիթխարի մարմինը պատեպատ էր զարկւում: Կինը ամուսնու այլայլուած, քրտինքի մէջ կորած դէմքը տեսնելով, տագնապով հարցրեց.

- Ի՞նչ է եղել...

Տաւրոսն այդ պահին հապճեպ մտածում էր, որ երկրաշարժը, հաւանաբար, այդպէս է լինում՝ ուժ եւ ցնցում, ուժ եւ ցնցում...

- Չե՞ս տեսնում, մարդաշարժ է, - հեգնեց Տաւրոսը: - Շտապ օգնութիւն կանչիր: Հայկական հանրագիտարանի ստացականը գրասեղանի դարակում է, դաշնամուրի համար հաւաքուած փողը՝ գրապահարանի ներքեւում, թերթերի տակ...

Կնոջ սեւակնած դէմքին բոնկուեցին աչքերը:

- Դրա ժամանա՞կն է, - պոռթկաց նա:

Երեխաները՝ տասնամեայ տղան եւ ութ տարեկան աղջիկը, սառել կանգնել էին:

Երբ կնոջ հետ տնից դուրս էին գալիս, տղայն ասաց.

- Խելօք կը լինես, մօրդ կը լսես ... եւ մտքում շարունակեց. «Տան տղամարդը դու ես մնում...»:

Հիւանդանոցի ընդունարանում բժիշկը զննեց նրան, հարցեր տուեց: Տաւրոսը մտածում էր. «Մինչեւ դէս, մինչեւ դէն՝ ուշ կը լինի...»:

Թմրեցնող դեղ սրսկեցին: Երակի մէջ մխրճուող ասեղի ցաւը չզգաց: Հիւանդասենեակ տարան: Թմրել, քնել էր: Արթնացաւ: Որովայնի փքուածութիւնը անցել էր, բայց ցաւը տրոփում էր:

- Տղայ ջան, լաւ էիր քնել, ցաւն անցա՞ւ, - հարցրեց հիւանդին խնամող կինը:

- Չէ, մայրիկ...

- Ոչինչ, կ՚անցնի: Երէկ քեզ նման մէկին բերեցին: Դէս ու դէն զարկուեց, ճչաճչաց, եկան սրսկեցին՝ լաւացաւ, գընաց:

Տաւրոսը բարձր ծիծաղեց: Ներսում իբարանցում, տեղաշարժեր եղան, տրոփող ցաւը դանդաղ հեռացաւ:

Ծննդամաւն անցաւ: Կարող էր բժշկից թոյլտուութիւն առնել ու տուն գնալ, բայց կծկուեց, մնաց մահճակալին: Ցոզնել էր օղուց, մարդկանցից: Իրենց տուն պիտի գային, ինքը նրանց տուն պիտի գնար ... Նոր տարուց փախչել էր հարկաւոր: Կը մնայ այստեղ, մի քանի օր ինքն իր հետ կը լինի...

Հեռու էր այն պահը, բայց կարծես երէկ էր: Տասներեք տարեկան էր: Գիւղի փողոցներում առաջին անգամ վառուեցին լոյսերը: Երեխաներն աղմուկ - աղաղակով տնից տուն էին վազում: Ինքն էլ զաւակներուհու տուն գնաց: Նարինէն անշարժ կանգնել էր երկար հազորդալարի ծայրին կախուող մերկ լամպի տակ: Թարթիչները ստուեր էին գցել ճերմակ երեսին...

- Երկրից ե՞րբ ես գաղթել, - կողքի շուռ գալով եւ հայեացքը ծերունուն յառելով, հարցրեց Տաւրոսը:

Մաքառած մարմնում էլ ցաւ չկար, կարող էր ազատ շարժուել, խսել: Հիմա նա լաւ գիտէր առողջութեան գինը:

- Հայը ե՞րբ է գաղթել, - ասաց ծերունին, - էն զուլումի տարին՝ 15 թուին. պատմութիւն չե՞ս կարդացէ:

- Կարդացել եմ, բայց լսելն ուրիշ է:

- Է՛, լա՛օ, իմ պատմութիւն երկա՛ր է...

Երկիրը յիշո՞ւմ ես:

- Ինչպէ՞ս չեմ յիշէ, - հառաչեց ծերունին, - տասներեք տարեկանը չէ՞ յիշի: Մեր գիւղը՝ թիկունքը սարին, երեսը դաշտին, աշխարհէն հեռու մի տեղ էր: Գարունն էդտեղ ուշ կը գայ: Ցունիս ամսին որ կը նայես՝ ծաղկի ու կանաչի մէջ կորած է: Էդ ժամանակ սարերի ձիւներ կը քանդուին, սելաւ կը դառնան ու կ՚անցնին մեր գիւղի կողքով: Սելաւ չէ՝ մի գազան է: Աչքը պղտոր կը մռնչայ, քար ու դարի գլխով թռչելով՝ կ՚երթայ: Ամառուայ կէսին թափը կը կոտրուի. էնպէս որ էդոր մէջ ձնից ծնուած ձկներ կ՚երեւան: Հողը փորես՝ աղբիւր դուրս կը գայ, ջուրը պաղ՝ բերան կը դաղէ:

Հրաման եղաւ, որ մեր տուն, տեղ թողնենք: Մեր գիւղն աւերեցին, մարդկանց կոտորեցին ... Մեր գերդաստան մեծ էր՝ ութ տղայ, իմ հէրն ու մէր, իմ պապ: Քանի՜ն եղաւ:

- Տասնմէկ, - ասաց Տաւրոսը:

- Օղորդ է: Էդքանից մենակ ես մնացի...

Հայեացքը մի կէտի յառած՝ ծերունին լռեց:

- Միւսներն ի՞նչ եղան, - հարցրեց Տաւրոսը:

Նա շարունակում էր լռել: Կարծես ուժ էր հաւաքում՝ պատմութիւնը շարունակելու համար: Վերջապէս խօսեց.

- Ութին սպաննեցին: Մինչեւ հարեւան գիւղ հասանք՝ մնացինք ես, իմ պապ, իմ փոքր ախպէր: Էդ գիւղի քիւրտ մոլլային իմ պապն ասաց.

- Աղըլ քիրւա, կը տեսնեմ, որ մեր վերջն եկել է, գոնէ էս երկու երեխէն թող ապրեն, թէ չէ մեր օճախ կը մարի. ի՞նչ ենք արէ, մեր մեղքն ի՞նչ է:

- Հրամա՛ն է, - ասաւ մոլլան:

- Էս մէկ մատ երեխէքի կեանք խնայէ, դուռ ու դրկից ենք եղէ, աղ ու հաց ենք կերէ ... խառնէ քո թոռներին, թող ապրեն, իրենց տոհմի յիշատակ պահեն...

Մոլլան մտածեց, մտածեց ու մատը պապիս աչքի դէմ պարզեց.

- Մէկն էլ որ մնայ՝ լաւ է - ջոկէ՛:

- Քո գիւանը քանդուի, Աստուած, - երկինք նայելով լաց եղաւ պապս, - ես ո՞ր մէկին ղրկեմ մահու դուռ...

- Ես մէկը, - ին[illegible] ասաց

Fonds A.R.A.M

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԻՏՔՍ ԿԸ ԹՌՉԻ ԴԷՊԻ ՊԷՅՐՈՒԹ

Ե.

Դարձեալ Տոքթ. Տիգրան Վարժապետեանն էր, որ այդ իրիկուն զիս առաջնորդած էր դէպի Ճեմարանին այն սրահը, ուր ինքնատիպ ցուցահանդէս մը բացուած էր: Պէյրութահայ նշանաւոր ծաղրանկարիչ Մասիս, 34 հանրային ծանօթ դէմքերու երգիծանկարները կը հրամցնէր հանրութեան: Մեծ մասամբ գրագէտներ էին ներկայացուած այդ անձերը:

Մինչեւ այսօր լաւ կը յիշեմ, որ այդ իրիկուն բաւական շուարած էի: Ծաղրանկարներո՞ւն նայէի, թէ ոչ այդ ծաղրանկարները գլխողներուն: Այս ցուցահանդէսը լաւագոյն առիթն էր մէկ անգամէն ծանօթանալու համար Պէյրութահայ անուանի մարդոց հետ, մէկ մասը պատէն կախուած, միւս մասն ալ քովս կամ դիմացս:

Իմ գրագէտ բարեկամս Տոքթ. Վարժապետեան այստեղ բարի միջնորդի դեր կը կատարէր անձանձրոյթ զիս ներկայացնելով բազմաթիւ անձերու: Այս սրահը լեցնողներէն շատերուն ծանօթ էր անունս, իսկոյն կը շրջապատէին զիս եւ համակրանք կը ցուցաբերէին, հարցումներ կ'ուղղէին մեր այստեղ տարած մամլոյ աշխատանքին եւ մեր որպիսութեան մասին: Պաշտօնակիցներ եւ գրագէտներ էին անոնք, մօտէն կը հետաքրքրուէին մեր քաղաքէն իրենց ծանօթ դէմքերով: «Ազդակ» օրաթերթէն Երուանդ Բամպուքեան, Տիգրան Ոսկունի, ցուցահանդէսին տէրը՝ տաղանդաւոր ծաղրանկարիչ Մասիս, փաստաբան Հրաչ Սեդրակեանը, Բարունակ Թովմասեան, Տոքթ. Փափազեան, նշանաւոր գրագէտ ու «Նայիրի» շաբաթաթերթի խմբագիր Անդրանիկ Ծառուկեան, եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշներու հետ քանի մը խօսք կը փոխանակէինք ոտքի վրայ: Լիբանահայ նշանաւոր ասմունքող՝ Յակոբ Կիւլոյեան միջոց մը մօտեցած էր եւ ըսելով որ լաւ կը ճանչնար զիս, գնահատական խօսքեր արտասանած էր զիս զարմացնելով: Ու յանկարծ սրահին մէջ բան մը փոխուած էր ինծի համար, երբ դէմս մեծ ուրախութեամբ տեսած էի պատանութեանս գաղափարի ու գեղարուեստի ընկերը՝ դերասան Պերճ Ֆազլեանը:

×

Պերճ Ֆազլեան:

Ինչո՞ւ պիտի չվերակենդանանային մտքիս մէջ երբ պիտի տեսնէի զինքը:

Նախ, Գնալըի մէջ բարձրադիր տուն մը՝ փայտաշէն:

Հիմա այդ տունն ալ, իր բոլոր նմաններուն պէս, գոյութիւն չունի անշուշտ իր տեղը զիջած ըլլալով արդիական պէթոն շէնքի մը: Բայց անոր պատկերը միշտ կ'ապրի մտքիս մէջ եւ աչքերուս առջեւ կը գոյատեւէ շատ յստակ գիծերով: Այդ տան վերնայարկի պատշգամին վրայ էր որ Պերճ Ֆազլեանին հետ ծովը կը դիտէինք մէկ կողմէ, եւ թատրոն ու գրականութիւն կը խօսէինք միւս կողմէ: Դեռ քսան տարեկան էինք այն ատեն եւ ան արուեստի կատարեալ ու խիզախ խենթ մըն էր, այդպէս ալ մնացած է մինչեւ այսօր:

Գնալըի այդ տան մէջ հիւսուած երազներն էին որ մեզ պիտի առաջնորդէին դէպի Մխիթարեան Սանուց Միութեան բեմը, որուն վրայ թատերական անմոռանալի աշխատանք մը պիտի տանէինք մինչեւ այն շրջանը, երբ ես պիտի ստիպուէի մեկնիլ զինուորական ծառայութեանս, եւ ան ալ պիտի բաժնուէր մեր երկրէն, իր բախտը փորձելու համար Լիբանանի մէջ:

Ճեմարան վարժարանի սրահին մէջ երբ նայեցայ ուրեմն ամբողջ արաբ ու լիբանահայ աշխարհի մէջ նշանաւոր դերասան դարձած Պերճ Ֆազլեանին, յիշեցի Գնալըի այդ տունը: Շատ բաներ անցած էին Ֆազլեանին գլխէն: Ուրախացայ որ պատանութեան այդ սիրելի ընկերս խարիսխ նետած էր վերջապէս թէ՛ երկրի մը մէջ, եւ թէ նախանձելի համբաւի մը մէջ: Այդ պահուն ո՞ւրկէ պիտի գիտնայի, որ ան, Պէյրութի մեր հանդիպումէն մէկ-երկու տարի վերջ, օր մը պիտի լքէր իր այդ նոր կայքն ալ եւ տարիներ վերջ օր մը դարձեալ դիմացս պիտի ելլէր այս անգամ Գանատայի մէջ:

Ողջագուրուած էինք Ֆազլեանին հետ եւ իսկոյն որոշած էինք յաջորդ օրն իսկ միասին ըլլալ, դարձեալ խօսելու համար թատրոն ու գրականութիւն, առանց սակայն այս անգամ կարենալ դիտելու Գընալըի ծովը: Այդ միջոցին է որ մեզի մօտեցած էր տիկին մը, որ ինքզինք ծանօթացուցած էր Անահիտ անունով, նախկին Պոլսեցի: Ճանչցեր էր զիս եւ ուրախութեամբ ինծի կը յիշեցնէր դեռ մէկ երկու ամիս առաջ հրատարակուած մէկ յօդուածս եւ յայտնի կ'ընէր թէ իր կապը դեռ չէր խզած իր ծննդավայրին հետ...:

Ամբողջ Պէյրութ մը կար այդ իրիկուն Մասիսի ծաղրանկարի ցուցահանդէսի սրահին մէջ: Ամբողջ Լիբանան մը, ամբողջ Միջին-Արեւելք մը, որուն անտեսանելի սահմանները կ'երկարէին դէպի շատ հեռուները, սկսելով մեր Պոլիսէն, մինչեւ Ատլանտեանի միւս կողմը: Ամբողջ անցեալ մը կ'եռեւեփէր այդ սրահին մէջ: Նաեւ անորոշ ապագայ մը, որմէ ոչ ոք լուր ունէր, աւա՛ղ: Բայց եռեւեփող այդ մթնոլորտին մէջ, բոլոր ներկաներուն սիրտը կը բաբախէր նոյն եւ միակ բանին համար: Մեր մշակոյթին ու մեր գեղարուեստին համար:

Ռ. Հ.

մոլլան, - իր գլխի ճարը կը տեսնի, միւսը փոքր է, կը կորչի...

Պապս մարած աչքերով մեզ նայեց ու հեկեկոցը կոկորդում խեղդեց:

- Հը՛, - ասաց մոլլան, - հիմի գլխաւորը կը գայ, ուշ կը լինի, ջոկէ՛:

Պապս բռնեց երեք տարեկան եղբօրս ձեռքը:

- Խո՛ւդր, սրան տուն տար, - ինձ առաջ հրելով՝ իր աղային ասաց մոլլան:

Խուդրը քաշքշելով տարաւ, բայց ես նրա ձեռքից պոկուելով լաց ու աղաղակով յետ դառայ: Պապս դողացող ձեռքերով ինձ իր գիրկն առաւ, աչքերս, մազերս համբուրեց.

- Գնա՛, դառ ջան, հեռացիր, էլ յետ չգաս ... - Բա՛ ... իմ ախպօր արեւ ե՛ս եմ խլէ...

Ծերունին յանկարծ փղձկաց: Աչքերում լճացաւ արցունքը: Մարմինը երկար ժամանակ ցնցւում էր հագի սաստիկ նոպայից: Քթից ու բերանից արնահոսութիւն սկսուեց: Այն աչքերը, որ կարծես նահատակ երկրի երկնի կապոյտից պոկուած ծուէններ լինէին, նուաղում էին...

- Ախր, չպիտի պատմէ՞ր... - կերկերաց կինը:

Տաւրոսը թռաւ տեղից, վազեց հերթապահ բժիշկի մօտ:

Ծերունու դէմքը մոխրագոյն էր դարձել: Բժիշկը նրա մարմնի դիրքը փոխեց, քթարմատին թրջոց դրեց, բայց արեան հոսքը չդադարեց:

Միզափամփուշտի վիրահատութիւնը յաջող էր անցել: Ամէն ինչ լաւ կը լինէր, եթէ ծերունին թոքերի բորբոքում չստանար:

- Բժիշկ ջան, - էս հալիւորը ձեռից գնաց, - անխուսափելիի հետ հաշտուած ասաց կինը:

- Ոչի՛նչ, լաւ կը լինի, մայրիկ, - ասաց բժիշկը, - վիրահատութիւնը յաղթահարել է: Հիմա՞ պիտի մրսէր: Թոքերից կը հանենք մրսածութիւնը եւ առողջացած տուն կ'ուղարկենք:

Րոպէներն արագ անցնում էին: Ժամացոյցի սլաքը մօտենում էր Նոր Տարուայ սահմանին: Արնահոսութիւնը դադարեց: Ծերունու դէմքը դալկացաւ:

Բժիշկը դուրս եկաւ հիւանդասենեակից: Տաւրոսը հասաւ նրան:

- Ի՞նչ որոշեցիք:

- Արիւն պիտի ներարկուի, թէ չէ՝ չի ապրի: Էդ կարգի արիւն չունենք: Զանգահարեմ, տեսնենք ո՞ր հիւանդանոցը կ'օգնի:

Տաւրոսից մի քանի օր առաջ արիւն էին առել, եւ կարգը դրոշմել անձնագրի մէջ:

- Ո՞ր կարգի արիւն է հարկաւոր, - հարցրեց Տաւրոսը:

- Առաջին:

- Իմից է:

- Արի՞ւն էք ուզում տալ, - հեգնեց բժիշկը, - ինքներդ դրա կարիքն ունէք, ուժասպառ էք եղել...

- Իմ ընդամէնը աղիի բորբոքում է, - հնահանջեց Տաւրոսը, - շուտով ոտքի կը կանգնեմ: Նա պիտի ապրի՛...

«Ինչ գին ունի էն արիւնը, որ պիտի ճահճանայ էս հսկայ մարմնում...», խորհում էր Տաւրոսը:

... Ծերունու դէմքը առաւօտեան շառագունել էր: Տաւրոսը կասկած չունէր, որ նրա ձգուած մաշկի տակ իր արիւնն է խաղում: Տագնապն անցել էր: Երկրի մասունքը հասել էր 1985 թուին...

ՀՐԱՉԵԱՅ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ Հ.Բ.Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐԿԻՆ ՏԱԿ

- Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի, որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ - ...

Տօն է Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, ըստ Առաքելական Եկեղեցւոյ դարաւոր կարգերուն, երբ քրիստոնեայ հայաշխարհը մեծաւ կ'անջատէ զոյգ Խորհուրդները 13 օրուան միջոցով մը:

Ինչ փոյթ թէ տարափիւռ պանդուխտներս, հիւրընկալ ափերուն տարուինք մասնակցելու այլոց զարթօնքի խօլ ցնծութեանց, գէթ մէկ գիշերուան մռայլին մէջ խեղդելու խռովեալ աշխարհի առօրեայ արհաւիրքը...

Խորապէս սակայն հաւատարիմ մեր վաղնջական խթման, ծունկ մը աղօթքով Յիսուս մանկան շնորհը հայցելէ ետք, ընտանեկան երդիքի տակ ճաշակելու հայկական համադամները:

Վաղուց է գովքի արժանի Հ.Բ.Ը.Մ.ի տիկնանց յղացումը խթման տալու մեր ազգ. աւանդապաշտ ինքնութեան նմոյշը, նոյն ատեն անոր ընծայելու խմբական ցնծուէտ բնոյթ մը լուսածոր սրահի մը մէջ, զարդարուն սեղաններու շուրջ, ի մի բերելու հայ զարթօնքը յարգող Փարիզի Հայերը:

Յունուար 5, Կիրակի գիշեր խթման ճաշը կը հովանաւորէր՝ Գիւտ Եպիսկոպոս Նագդաշեան, իր մօտ ունենալով Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի պատուոյ նախագահ՝ Պ. Ն. Ֆրէնկեան, Լիբանանի Հ.Բ.Ը.Մ.ի Շրջ. Յանձնաժողովի փոխ-նախագահը իր կնոջ հետ եւ Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնախումբի նախագահ՝ Տոքթ. Էտ. Ադամեանը:

Եպիսկոպոսին աղօթքէն ետք, Տիկին Անահիտ Սապպակ, յանուն Տիկնանց Յանձնախումբին, Նոր տարւոյ եւ Ս. Ծննդեան շնորհաւորական մաղթանքներէն ետք, կ'անդրադառնար Հ.Բ.Ը.Մ.ի 80-ամեակի բացառիկ հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Նոյեմբերին, Փարիզ՝ որպէս ժամադրավայր համայն Բարեգործականի մասնաճիւղերուն:

Ապա կը խօսէր Տիկնանց Յանձնախումբի գլխաւոր գործունէութեան մասին, որ էր Չորեքշաբթի օրերու հայերէն լեզուի դասընթացքները 4-էն 13 տարեկան երախաներու, փորձառու ուսուցիչներու խնամքին տակ եւ այդ՝ ի գին ամէն զոհողութեանց, համոզուած ըլլալով թէ հայապահպանութեան ամէնէն ազդու պայմանն էր, այս ճաշը, ըլլալով գլխաւոր աղբիւրը հասոյթի, առանց մոռնալու նաեւ թէ այս գիշեր հաճոյքով պիտի համտեսուէր մեր տիկնանց կողմէ յատկապէս պատրաստուած ախորժաբեր ճաշերը:

Ապա խօսք առաւ Փարիզի յանձնախումբի ատենապետ՝ Պ. Միշէլ Սապպակ, (Ֆրանսերէն) յիշելով 80-ամեակի հանդիսութեանց պատրաստութիւնները եւ ի մասնաւորի կը շեշտէր ներկայութիւնը Լիբանանի Շրջանային Յանձնախումբի փոխ-նախագահին որ քառասուն տարիներէ ի վեր իր գործօն ծառայութիւնը բերած էր միութեան:

Կ'ուզենք յիշատակել տիկնանց անխոնջ ջանքերը խիստ ճոխ ճաշերու պատրաստութեան առթիւ, գրաւելով նաեւ անթերի սպասարկութեամբ:

Մինչ սրահի էլէկթրոֆոնը հայկական երգերով կ'ողեւորէր սեղանակիցները, կը լսէինք երգչուհի Տիկին Դանիէլեանի մի քանի մեներգները:

Ճաշի աւարտին շամփանյի բաժակներ բարձրացան Նոր տարուան եւ Ծննդեան մաղթանքներով, լոյսերու շրջուն ոլորտներով սկսան շուրջպարեր:

Ժամն էր Գիւտ Եպիսկ.ի մեկնումին, հետեւեալ առաւօտեան պատարագի համար: Ան կուտար իր ուղերձը, ըսելով, - Ծննդեան յայտարարութեան մէջ կ'ամփոփուի ամբողջ խորհուրդ մը եւ մեր կեանքի առաքելութիւնը. հսկումի պահ մը կ'ապրինք այստեղ: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ իւրաքանչիւր զաւակ պէտք է գիտնայ թէ Քրիստոսի Ծնունդը պարզ խանդավառութիւն մը չէ, անոր մէջ կայ մեր բոլոր ակնկալութիւններու պատասխանը եւ բոլոր մաղթանքները, որոնք միմեանց կը փոխանցենք, ըստ Բարեգործականի ձեռք-ձեռքի գործակցութիւնն է:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Կիրակի, Յունուար 5, կէսօրէ ետք Ռենսիի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի սրահը հաւաքուած էին աշակերտներու ծնողքներ եւ բարեկամներ, միասնաբար անցընելու համար հայկական հաճելի ժամեր: Վարժարանին Խնամակալութիւնը ոչ մէկ ջանք խնայած էր լաւագոյն սպասարկութիւն մը ապահովելու համար ներկաներուն:

Ժամը 16·30-ին արդէն գրաւուած էին բոլոր սեղանները եւ բարձրախօսէն կը հնչէր հայկական երաժշտութիւնը: Մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի աշակերտները կը վխտային սրահին մէջ եւ անհամբեր կը սպասէին բեմէն իրենց շնորհի ցուցադրութեան:

Ու կը հասնէր պահը: Վարժարանին տեսչուհին՝ Տիկին Սիլվա Գարակիւլեան, յանուն տեսչութեան, ուսուցչական կազմին ու խնամակալութեան շնորհաւորելով Նոր տարին ու Ս. Ծնունդը, կը բանար տօնածառի հանդիսութիւնը եւ կը վարէր յայտագիրը:

Կը բացուի բեմին վարագոյրը ու կը պարզուի հոյլեթով տեսարան մը: Ժպտուն մանուկներ, ոմանք՝ արցունքը աչքերուն, կը մեկնաբանէին ամանորի, ծնունդի, հայրենասիրական երգեր, որոնց դաշնակով կ'ընկերանար իրենց համբերատար ուսուցիչը՝ Գէորգ Եանպէկեան: Մէջընդմէջ կ'արտասանուէին հայերէն գողտրիկ ոտանաւորներ, կը ներկայացուէին կարճ թատերախաղեր: Հարկ է նշել, որ ներկաները՝ ընդառաջելով բեմէն կատարուած խնդրանքին, ջանացին պահել յարաբերական լռութիւն մը, կարենալ ունկնդրելու համար մանուկներու արտասանութիւնները: Դժբախտաբար, յաճախ չէ որ մեր ծնողքները անհրաժեշտ լրջութիւն կը ցուցաբերեն ի տես այն հսկայ աշխատանքին, զոր կը տանին ուսուցիչները մանուկներու հետ, ամիսներու փորձերով յայտագիր մը պատրաստելու համար: Ի վերջոյ պէտք է գիտնալ, որ տօնածառի եւ տարեվերջի հանդէսները մեր վարժարաններու աշակերտներու աշխատանքի պտուղը համտեսելու առիթներ են եւ ոչ՝ օղիի գաւաթներուն շուրջ զմեզ մոռնալու:

Յայտագրի երկրորդ բաժնով հանդէս կուգային նախակրթարանի աշակերտները խմբերգներով, արտասանութիւններով եւ թատերական պատկերներով: Այնուհետեւ կարգը կուգար հայկական ժողովրդական եւ ազգագրական պարերուն, որոնք, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ կը ստեղծէին խանդավառ մթնոլորտ մը: Մարթէն Եօրկանց, բեմին վրայ իր շուրջ հաւաքած վարժարանին մանուկները, հայերէն քանի մը երգերով կը խանդավառէր ներկաները:

Վերջապէս կը հասնի այնքան սպասուած պահը Կաղանդ պապայի ժամանման: Մանուկներ ուրախ տրամադրութիւններով կը շրջապատեն Կաղանդ պապան, որ բարեմաղթութիւններու հետ նաեւ նուէրներ կը բաշխէ բոլորին:

Հանդիսութիւնը կը շարունակուէր հայկական պարերու ներկայացումով: Խնամակալութեան, տեսչութեան եւ ուսուցչական կազմի տարած աշխատանքները արդիւնաւորուած էին:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազատամարտ» ակումբին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Արտաշէս Տէր-Խաչատուրեան: Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Երիտասարդաց Միութեան «Հրայր Դժոխք» մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած դասախօսութեան նիւթը եղած է «Հայ մամուլը»: Դասախօսը իր նիւթը բաժնած է երեք շրջաններու՝ 1794-1920, 1920-1980 եւ 1980-էն մեր օրերը, անդրադառնալով արեւմտահայ եւ արեւելահայ լրագրութեան, յիշելով դէմքեր եւ շեշտելով հայ մամուլին դերը: Իր խօսքի վերջաւորութեան Արտաշէս Տէր-Խաչատուրեան շեշտը դրած է հայ մամուլի եւ անոր բովանդակութեան լիակատար ցուցակի մը անհրաժեշտութեան վրայ, որպէսզի դիւրանայ ուսումնասիրողներուն գործը:

Fonds A.R.A.M

ԲԱՑՈՒԱԾ Է...

BOUTIQUE

TALINE

ԹԱԼԻՆ

31, rue Lamartine
75009 Paris

où vous trouverez :

Pulls,

Collants,

Cosmétiques,

Faux bijoux.

Ouvert tous les jours de 14 à 18h30.

LOTO

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 16-ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
9, rue de Madrid — 94140

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բոլորին համար
բազմաթիւ նուէրներ — Պիւֆէ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՓԵՏՐ. 23

Մանրամասնութիւններ՝ յետագային:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը, շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները. - Փրոֆ. Գառնիկ Ալեքսանեանի կսկծալի մահուան առթիւ. - Տիկին Ազգանոյշ Ղազարեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Սեթեան 500, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Պիւռթէ 500, Տիկին Պերճ Զաքրճեան 200, Տիկիններ -- Ճերմակեան, Խուպէսէրեան, Սայեան, Գալփաքեան, Սէմէրճեան 100-ական Ֆ., Տիկին Կիւլպէնկեան 50 Ֆրանք: Միութեանս անդամուհիներէն նորոգ հանգուցեալ Տիկին՝ Ֆիմի Պարթեւեանի յիշատակին -- Տիկին Զապէլ Կիւլպէնկեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալլականեան 200, Տէր եւ Տիկին Մինասեան 300, Տիկիններ -- Սայեան, Թէլէր, Պիւռթէ, Զաքրճեան, Խուպէսէրեան, Սապակ, Ալեքսանեան 100-ական Ֆ., Տիկին Զաքրճեան Գեղամ Սայեանի յիշատակին 200 Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Տիկին Գարամանուկեան 250 Ֆ., Պ. Գալայճեան, Տիկին Ասլանեան, Պ. Խանթամուրեան 200-ական Ֆ., Տիկիններ՝ Է. Շահինեան, Շ. Գալայճեան, Մէրկէն, Ճնտոյեան, Ամիրալեան, Տէր եւ Տիկին Թորիկեան 100-ական Ֆ., Տիկիններ՝ Գարակէօզեան, Մանուխեան, Գայլիկեան, Պաղտասարեան, Ոմն, Գեղոյեան 50-ական Ֆ.:

×

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Անուանակոչութեան տօնին առթիւ, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալներ Ազգային Միութեան կը նուիրեն՝ Լիոնի Տիկնանց Միութիւնը 20.000 Ֆ., Տէր և Տիկին Սերժ Միքայէլեան 3000 Ֆ., Պ. Ճէպրայէլ Պահատուրեան, Պ. Ճնկըտըրեան եւ Մօրիս Ղազարեան 1000-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան եւ Պ. Խրիմեան 500-ական Ֆ., Տիկին Պօղոսեան, Ժան Մասէ (Բոսթէքեան) 300-ական Ֆ., Պ. Տօնիկեան, Տիկին Կոստանեան, Փօլ Պօղոսեան (Վիէնէն) 200-ական Ֆ., Տիկին Ոսկերիչեան, Տիկին Թադէոսեան 250-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հաբէլեան 150 Ֆ., Տիկին Շնորհիկ Օհաննէսեան, Տիկին Սօմոնեան, Ժան Տիւլկէրեան, Տիկին Մակէսեան, Թէրզեան ընտանիք, Տէր - Ղազարեան, Ոմն, եւ Մարի Գարագիւլահեան 100-ական Ֆ.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Յունուար 14, Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետի: Այսօր Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ անուան տօնն է:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի Եկեղեցաշէն բարերար՝
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ
եւ
ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ
բոլոր ննջեցեալներուն համար:

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախագահութեամբ՝
ՁԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆԻ
Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 17-ին,
Խ. Աբովեան Մշակոյթի Տան մէջ:
1, Quai Pajot — VIENNE

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն միօրեայ դպրոցի աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

L'ÉTAPE ARMÉNIENNE
au cœur de la Franche - Comté

AUBERGE D'ARMENIE

63, Faubourg de Besançon - 25200 MONTBELIARD
Tél. : 81 - 94 - 93 - 74

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՍԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 19, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-էն սկսեալ
Théâtre Municipal

Գեղարուեստական յայտագիր ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, այս տարի ալ Կաղանդ Պապան իր այցելութեամբ պիտի ուրախանցնէ փոքրիկները:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ-ի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ
Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14.30-ին
Պօմոնի միօրեայ Դպրոցի տօնածառի հանդէսին, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Ճոխ յայտագիր, ջերմ մթնոլորտ, բումպոլա, եւայլն:

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie
— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie
— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré prr notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

LIC A 130

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
14

MARDI
14 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.137 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.137

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԽՕՍՔԻ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՎՐԱՅ

Ֆրզանի ծաղրանկարները, ամէն օր, իսկական խմբագրական մը կարելի է նկատել: Կը յաջողի մատիտի քանի մը հարուածով, ամէն բան ըսել: Երկուշաբթի առտու, Մաուիանն յուսահատ նստած ձայնասփիւռի զանազան գործիքներու առջեւ, կը տրտնջար՝ «Աստուած իմ, ամբողջ շաբթը աշխարհը կը վերաշինեն եւ Կիրակին իսկ չեն հանգչիր»:

Արդարեւ, ո՞ր մէկը յիշել: Գրեթէ բոլորն ալ խօսեցան, մինչեւ իսկ Հանրապետութեան նախագահը, որ ուղղակի ընտրապայքարին մէջ մտած է, գիտակից թէ ընկերվարականները երբեք լաւ «ընտրական գործակալ» չունին:

Ալֆորվիլի մէջ է, որ պատասխանելով Ֆրանչեսքիի հրաւէրին, Միթերան նախագահեց տարեցներու ճաշի մը: Նախագահը թուանով է որ ժամանեց Ալֆորվիլ, ուր, արտասանած ճառին ընթացքին, շեշտը դրաւ այն դրական արդիւնքներուն վրայ, զորս ձախը իրագործած է 1981-էն ի վեր, աւելցուց թէ միշտ հաւատարիմ պէտք է մնալ 1789-ի սկզբունքներուն եւ որքան ալ որ ազատ ըլլայ ամէն մէկ քաղաքացի իր ընտրութեան մէջ, նախագահին պարտականութիւնն է ցոյց տալ ուղիղ ճամբան: Այս առթիւ, Նախագահը յայտնեց թէ այլեւս 60 տարեկանին է որ այր մարդիկ (62 էր՝ ցարդ) կրնան օգտուիլ վերմէյլ քարթէն (աչքը լոյս ծխաքարին, որ քանի մը օրէն, առաջին օգտուողներէն մէկը կրնայ ըլլալ...):

Խօսեցան նաեւ՝ Ժորժ Մառշէ, որ Կիրակի իրիկուն, Եւրոպա Մէկ կայանէն, ամբողջ մաղձը թափեց ընկերվարականներուն վրայ, պնդելով որ «օգտակար» քուէարկելու համար պէտք է համայնավար քուէարկել, առանց կարենալ բացատրելու, (ոչ ալ յաջորդ առտու՝ Ռոլան Լըռուա) թէ որո՞ւ հետ կրնայ կառավարել համայնավար կուսակցութիւնը, որ բոլորովին անել կացութեան մէջ է:

Ռեմոն Պառ, միշտ ինքնագոհ, հեռատեսիլի Ա. կայանէն կեղծ համեստութեամբ մը, անգամ մը եւս կ'ուզէ համոզել թէ իրմէ զուրս՝ չիք փրկութիւն:

Խոնիւ, իր կարգին, (Լիւքսանպուրկ) կ'ուզէ որ Ֆրանսացիք գիտնան թէ անցեալի մարդ չէ, այլ ապագայ ունի:

Ժոսփէնի համար օգտակար քուէն, ընկերվարական քուէն է, ինչ որ տրամաբանական է, քանի այլապէս Ֆրանսան անկառավարելի կը դառնայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷԼ ԱՌԼԱՆ, Ֆրանսական ժամանակակից գրականութեան տիրական դէմքերէն մէկը մեռաւ, առջի օր, սրտի տագնապէ մը: Ծնած էր 1899ին, Հօթ-Մառն, 20 տարեկանին Փարիզ էր եւ գրականութեան լիսանսին զուգընթաց, պատասխանատուն էր «Իւնիվերսիթէ տը Փարի» պարբերականին: Բայց իր գլխաւոր դերը խաղացած է Կալիմարի Նուվէլ Ռըվիւ Ֆրանսէզի խմբագրութեան մէջ, ամէնէն հին անդամներէն մէկն ըլլալով: Իր առաջին վէպին՝ Թէռ գ'Էքրանժէռ ձեռագիրը ղրկած էր (1922) Ժիտի, որ խանդավառ, տուած է Փօլհանի եւ Առլան առաջին պայմանագրութիւնը ստորագրած է Կալիմարի հետ: ԷՆ-ԷՌ-ԷՖ եւ Կալիմարի կապակցութեամբ է նաեւ որ թղթակցած է Շահան Շահնուրի հետ: 1952-ին ակադեմական կ'ընտրուէր Անտրէ Մօռուայի աթոռին: Կարճ վէպերու եւ նորավէպերու վարպետ մը կը նկատուէր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Խորհրդարանը նոր օրէնք մը քուէարկած է Իսլամի պաշտպանութեան առնչութեամբ: Պաշտօնապէս աշխարհական այս Պետութեան մէջ, բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ բոլոր անոնք որոնք կը նախատեն մահմետական կրօնքը: Օրինագիծը ներկայացուցած է Անավաթան (իշխանութեան գլուխը գտնուող) կուսակցութիւնը եւ օրինազանցը կրնայ մինչեւ 3 տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ: Պատիժը՝ վեց ամիսէն կը սկսի պարզ նախատինքի մը համար Մոհամէտի կամ Գուրանին դէմ եւ մինչեւ 3 տարի բանտարկութեան կ'երթայ եթէ աղօթատեղի մը կը խորհրդանշէ երկրի մը մէջ, որ բելլի է ընդդիմութիւն նկատել միւս հոսանքները) դէմ քուէարկած է, գլխաւորաբար սոցիեալ - դեմոկրատ կուսակցութիւնը: Երկու տարի է որ այս օրինագիծը կ'երթար - կուգար եւ այս քուէարկութիւնը իսլամական որոշ վերածնունդ մը կը խորհրդանշէ, երկրի մը մէջ, որ աշխարհականութեան բերդը կը նկատուէր Միջին - Արեւելքի մէջ:

ՔԱՏԱՖԻԻ շուրջ զանազան լուրեր կը շրջին քանի մը օրէ, որոնք բաւական հետաքրքրական բնոյթ ունին: Նախ, մամուլի միջազգային գործակալութեանց համար, Լիբիոյ ղեկավարը կը խնամուի աւստրիացի յիմարաբոյժի մը կողմէ: Քատաֆի 43 տարեկան, տասը տարի է սֆիգոֆրէնիէ կը տառապի: Տոքթ. Ֆրանց Կեռշթընպրանտ, ջղաբան եւ յիմարաբոյժ, միջազգային համբաւի տէր, որ Ինսպրիւք կը մնայ, յայտնած է թէ երբեք չէ հանդիպած ընդդիմակողմին, բայց պարզ է որ յիմարաբոյժ մը, այլ բժիշկէ մը աւելի պարտաւոր է տէր մնալ արհեստի գաղտնապահութեան: Զար լեզուները, ի լուր այս տեղեկութեան հարց կուտային թէ աւստրիացի բժիշկը ո՞վ կը խնամէ...: Միւս կողմէ, Երուսաղէմ լոյս տեսնող Էրէվ Շաբաթ շաբաթաթերթին համաձայն ալ, Քատաֆիի մայրը Հրեայ էր: Հարուստ չէյխ մը՝ Իպն Լինձի առեւտրական տեղեկ է պեղեցիկ հրեայ պարմանուհի մը՝ Զեմիրատա, որու հետ ամուսնացած է եւ բազմաթիւ զաւակներ ունեցած են, որոնցմէ անդրանիկը՝ Քատաֆին է: Այս առնչութեամբ, յիշենք «Մաթէն»ի յաջող ծաղրանկարը, Շաբաթ առտու: Քատաֆի ճիփով մը գլուխը առած կ'երթայ, անդին երկու հոգի կը խօսին, մէկը միւսին կ'ըսէ՝ «Չէի գիտեր, որ Քատաֆի Փարիզ - Տաքարը կ'ընէ», ու միւսը կը պատասխանէ՝ «Չէ, Լիբիայէն կը փախի, նոր իմացայ որ Հրեայ է...»:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ պաշտօնապէս գոյութիւն չունի Խորհրդային Միութեան մէջ, բայց նոր գործազուրկեր մէջտեղ ելած են նախարարութիւններու ջնջումով եւ այլ կառոյցներու վերածումով: 7000 պետական պաշտօնեայ փողոցն են արդէն եւ 15 հազար ուրիշներ ալ պիտի հետեւին, երբ Կոսակրոպրոմը (գիւղա - ճարտարարուեստական պետական կոմիտէ) գործի անցնի: Այս նոր գործազուրկերը, որոնք պաշտօնապէս անգործ չեն որակուիր, որովհետեւ 30-ական թուականներէն ի վեր անգործութիւն չկայ Խորհրդային Միութեան մէջ, երեք ամիս պիտի ստանան աշխատավարձքը: Ծանօթ է որ, խորհրդային ամէն քաղաքացի «աշխատանքի իրաւունքն ունի», աւելին՝ պարտաւոր է եւ մակարուծութիւնը խիստ պատիժներու կ'ենթարկուի: 1984-ին 90 հազար դատ տեսնուած է, այս ուղղութեամբ:

ՎԵՆԵՏԻԿԸ անգամ մը եւս ջուրերուն տակ է, տարուայն առաջին «ակուա ալթա»ն երեւցած է Յունուար 10-ին եւ համբաւաւոր Փիացա Սան - Մարքօն ալ՝ ողողուած:

ԳՈՒՐԱՆԸ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է ձայներիզով ծախուելէն ի վեր, մահմետական Սփիւռքին մէջ: Հարիւր - հազար հատ ծախուած է Եւրոպայի մէջ, գլխաւորաբար Ֆրանսա: Ամբողջութիւնը 22 ձայներիզ տուփերէ կազմուած է, իւրաքանչիւրը 90 վայրկեան տեւող:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ - ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Առջի օր, քանի մը տողով անդրադարձած էինք թուրք - պարսկական գործակցութեան սերտացման, Էօզալի գլխաւորութեամբ թուրք պատուիրակութեան մը Թեհրան այցելութեան առթիւ, մանաւանդ տնտեսական բնոյթ ունեցող համաձայնագրերով: Թուրք թերթերը այլ մանրամասնութիւններ ալ կուտան, այլապէս հետաքրքրական. -

×

Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էօզալի Իրան այցելութեան ընթացքին երկկողմանի տեսակցութիւններու գլխաւոր նիւթ եղած է երկու երկիրներու սահմանագլխուն վրայ պարբերաբար տեղի ունեցող քրտական արարքներն ու շրջանին մէջ քրտական Պետութեան մը հիմնումի հարցը: Ահաբեկչական այս արարքները կանխարգիլելու համար երկու երկիրները վճռած են սերտ գործակցութիւն մը տանիլ: Իրանի պատասխանատու շրջանակները յայտնած են թէ ամերիկեան եւ խորհրդային աշխարհակալութիւնը տենդագին աշխատանքի լծուած են շրջանին մէջ քրտական անկախ Պետութիւն մը հիմնելու համար, եւ թէ անոնց այս գործունէութիւնը կը սպառնայ շրջանի երկիրներուն. Իրան յայտնած է նաեւ թէ ամբողջովին զօրավիգ է քրտական ուժերու դէմ կիրարկուելիք միջոցառումներու:

Խորհրդային Միութեան քրտական Պետութիւն մը հիմնելու միտումը կը բացատրուի Հաճ Ումրան շրջանի գիւղերուն մէջ խուզարկութիւններու ընթացքին ձեռք անցած 12 հազար «Քալաշնիքով» ինքնագործ զէնքով:

Իրան, խորհրդային այս խաղերը կը մեկնաբանէ որպէս իսլամական աշխարհին մէջ երկրորդ Իսրայէլ մը ստեղծելու փորձ մը: Փորձ մը, որ յաջողելու պարագային մեծապէս պիտի ծառայէ աշխարհակալութեան շահերուն: Իրանեան իշխանութիւնները որպէս առաջին քայլ այս մարզին մէջ Թուրքիոյ հետ գործակցութեան, Թուրկութ Էօզալի յանձնած են իրենց պատրաստած քարտէսներն ու հաւաքած տեղեկութիւնները:

Խօսելով իր այս այցելութեան մասին Թուրքիոյ վարչապետը անդրադարձած է նաեւ պարսկահայերու պարագային, ան ըսած է թէ ներկայիս 300 հազարի շուրջ է անոնց թիւը ու միշտ առկայ է սպառնալիք մը այդ կողմէն, Թուրք դիւանագէտներու համար. Թէեւ Իրան Թուրք դիւանագէտներու պաշտպանութեան համար դիմած է ապահովութեան ամէն տեսակ միջոցի:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԱՐԿԱԴԻ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ «ԿՈՏԱՅՔ»Ի ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԱՐԶԻՉ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ

Աբովեան քաղաքի «Կոտայք» խումբի գլխաւոր մարզիչ նշանակուած է Արկադի Անդրէասեան, Հայաստանի ֆութպոլի մարզէն ներս ծանօթ անուն մը: Անդրէասեան 1960-ական թուականներու վերջերէն հանդէս եկած է «Արարատ»ի կազմէն, որ երկու անգամ շահած է Խորհ. Միութեան բաժակը եւ մէկ անգամ ալ դարձած ախոյեան: Ան երկու անգամ դարձած է Խորհրդային Միութեան արծաթէ մետալակիր, իսկ Միւնիխի ողիմպիականներուն (1972) պրոնզէ մետալակիր: Աւելի քան տասը տարի խաղալէ ետք «Արարատ»ի խումբէն, հեռացած է ասպարէզէն եւ նուիրուած մարզիչի աշխատանքի: Երեք տարի (1979 - 1981) եղած է Աբովեանի «Կոտայք»ի գլխաւոր մարզիչը: Այդ տարիներուն է, որ «Կոտայք» սկսած է ձեւաւորուիլ, հետզհետէ դառնալով կազմակերպուած եւ ապագայ խոստացող խումբ մը: Այդ իրողութիւնը պատճառ դարձած է, որ Արկադի Անդրէասեանի յանձնուի «Արարատ»ի ղեկը: Այնուհետեւ երկու տարի մարզած է Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը, որ անցեալ տարի Բ. դասակարգի խումբերու մրցաշարքին 3-րդ տեղը գրաւած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6 - 9)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ՄԱՐՏ 1-ԻՆ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԽԱՂԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑԸ

Խորհրդային 49-րդ ախոյենութեան մրցումները կը սկսին Մարտ 1-ին: «Արարատ» մրցաշարքին կը մտնէ յաջորդ օրը: Ստորեւ, «Արարատ»ի խաղերու ժամանակացոյցը. -

×

ՄԱՐՏ

2	Արարատ - Տորպեդօ Մ.
9	Արարատ - Կայրաթ
14	Դինամօ Կ. - Արարատ
23	Դինամօ Մինսկ - Արարատ
30	Արարատ - Ժալգիրիս

ԱՊՐԻԼ

6	Արարատ - Զէնիթ
27	Շախտեօր - Արարատ

ՄԱՅԻՍ

2	Մետալիստ - Արարատ
10	Նեֆթչի - Արարատ
18	Դինամօ Թ. - Արարատ
25	Արարատ - Տորպեդօ Ք.

ՅՈՒՆԻՍ

1	Չերնոմորեց - Արարատ
8	Դնեպր - Արարատ
22	Արարատ - Դինամօ Մ.
28	Արարատ - Սպարտակ

Ինչպէս կը տեսնուի, ըստ նոր կանոնի, այս տարի խորհրդային ախոյենութեան կը մասնակցին 16 խումբեր:

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1985-ին ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

1985-ին տերեւաթափը հայ աշխարհի մէջ, նոր փոսեր բացաւ քիչ մը ամէն տեղ: Անդարձ մեկնողներու հոյլին մէջ կան՝ եկեղեցականներ, գրագէտներ, գիտնականներ, քաղաքական եւ ազգային դէմքեր, ուսուցիչներ, արուեստագէտներ, բարերարներ եւ նաեւ գաղութներու ազգային կեանքին մասնակցող համեստ անձեր, դերակատարներ, յատկապէս երեց սերունդին պատկանող: Այս վերջիններու շարքերը տարիէ - տարի կը դառնայ աւելի ցանցառ: Անփոխարինելի սերունդ մը որ հետը կը տանի քիչ մը հայրենի հող, էջ մը Հայոց պատմութենէն, ճակատագրական պատմութենէն:

×

ՍՓԻՒՌՔ

Հանգիստ Մխիթարեան երեք վաստակաւոր մշակներու:

× Յունուար 7-ին, Վիէննայի մայրավանքը իր մահկանացուն կը կնքէ՝ ՀԱՅՐ ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՀԷՊՈՅԵԱՆ: Հմուտ երաժշտագէտ, հեղինակ կարգ մը գործերու, աշխատակցած «Յառաջ»ի, Գրիգոր Վրդ. Հէպոյեան առաւելաբար վարած է առաքելական եւ ուսուցչական պաշտօններ՝ Պլովտիւ (Պուլկարիա), Պէյրութ, Քալիֆորնիա:

× Փետրուար 2-ին, Պուէնոս - Այրէսի մէջ իր մահկանացուն կը կնքէ՝ Հ. ՍՏԵՓԱՆ ՎՐԴ. ՖԵՐԱՀԵԱՆ: Ուսուցիչ եւ դաստիարակ՝ եղած է ուսումնապետ, տեսուչ՝ Մխիթարեան վարժարաններու եւ մանաւանդ հիմը դրած է 1956-ին Պուէնոս - Այրէսի Մխիթարեան վարժարանին: Վարիչ՝ եղած մեծաւոր Ս. Ղազարի ընծայարանին եւ ընդհ. առաջիկայ միաբանութեան ընդհանուր վարչութեան: Մատուրական՝ նուիրուած է գրական աշխատանքներու եւ յատկապէս բուսաբանութեան:

× Յուլիս 8-ին, Վենետիկի մէջ, իր մահկանացուն կը կնքէ՝ Հ. ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. ՁԱՆԹԱՅԵԱՆ: Փարիզէն՝ Պուէնոս - Այրէս առաւելաբար կատարած է դաստիարակչական աշխատանք: Բայց նաեւ նուիրուած է գրական գործերու՝ որպէս խմբագիր «Մխիթարեան ընտանիքի», գրադարանապետ վանքին, հեղինակ Նոր Սեւան դասագիրքերու շարքին: Կը հանդչի «Ուր միարանք վաստակեցան»:

×

Երեք հոգեւոր հովիւներ ընդմիշտ կը թողուն նաեւ իրենց հովուութիւնը:

× Յուլիս 20-ին, Ֆրէզնոյի մէջ, կը վախճանի՝ ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ: Ծանօթ եւ սիրելի դէմք մը Ֆրանսայի եւ յատկապէս Մարսէյլի հայ գաղութին: Եղած է հոգեւոր հովիւ Սէն - Լուի՝ Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ, Պոմոնի՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ, ինչպէս նաեւ առաջնորդական փոխանորդ Հարաւային - Ֆրանսայի թեմի: Ունեցած է կուսակցական (Դաշնակցական) եւ ազգային գործունէութիւն: 1946-ին փոխադրուած է Ամերիկա:

× Փետրուար 15-ին, Հալէպ, կառքի արկածի մը զոհ կ'երթայ՝ ՀԱՅՐ ՅՈՎՍԷՓ ՎՐԴ. ՇԱՏԱՐԵՒԵԱՆ: Հալէպի Ս. Երրորդութեան Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը, որ պաշտօնավարած է նաեւ Սան - Փաւլօ եւ Երուսաղէմ:

× Այնճարի մէջ կը վախճանի՝ ՎԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՔԷՆՏԻՐՃԵԱՆ՝ որ յիսուն տարուան ծառայութիւն եւ վաստակ ունի Հայ Առաքելական Եկեղեցիէն ներս:

×

Արեւմտահայ մտաւորականութիւնը կը կորսնցնէ իր ծանօթ դէմքերէն՝ ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՃԵԱՆ, որ հեռաւոր Մեքսիքոյի մէջ կը կնքէ իր մահկանացուն: Բազմաճիւղ տաղանդի տէր: Մկրտիչ Հաճեան կէս դար իր կեանքն ու գրիչը ի սպաս դրաւ հայ մշակոյթին: Հրապարակագիր՝ աշխատակցած է սփիւռքի հայ մամուլի շատ թերթերու եւ պարբերականներու ինչպէս՝ «Յառաջ»ի, «Նոր Օր», «Պայքար», «Հայրենիք», «Ապագայ», «Նաւասարդ», եւն., եւ խմբագրած է «Հանդէս մշակոյթի», «Ս. Փրկիչ» պարբերականները: Բանաստեղծ՝ ունի հաւաքածոներ «Բոցեր», «Հոգէն երկինք» եւ բազմաթիւ գործեր ցրուած զանազան թերթերու մէջ: Թատերագիր՝ գրած է, ի մէջ այլոց, «Կնատեացը»: Ուսուցիչ՝ պաշտօնավարած է Կեդրոնական եւ Խասեան վարժարաններուն մէջ: Մկրտիչ Հաճեան եղած է նաեւ արուեստագէտ եւ արուեստաբան, նկարիչ, քանդակագործ եւ մանաւանդ Պոլիս ապրած շրջանին եղած է երգիչ, երգչախումբի վարիչ եւ երաժշտական քննադատ: Մկրտիչ Հաճեանով կ'անհետանայ հմուտ միտք մը, արեւմտահայերէնի երկրպագու մը, հանրային գործիչ մը:

×

1985-ը կը տեսնէ կարգ մը վաւերական արուեստագէտներու մեկնումը:

× Հռոմ, Ապրիլ 1-ին, միջազգային համբաւի տիրացած նկարիչ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՇԻԼԹԵԱՆ կը մեռնի: Բազմաթիւ ցուցահանդէսներ ներկայացուցած է աշխարհի ամէն կողմ: Արժանացած է մրցանակներու: Աշխատանոցներ բացած է Հռոմ, Վենետիկ, Միլանօ: Գրիգոր Շիլթեան հեղինակն է Էջմիածնի Մայր Տաճարի Խորանի նկարին:

× Գերմանիայէն դէպի Զուիցերիոյ ճամբուն վրայ երիտասարդ ձայն մըն է որ կը լռէ ԳԷՈՐԳ ՊՕՅԱՃԵԱՆով, Նոյեմբեր 23-ին: Պոլսահայ երիտասարդ եւ սիրուած երգիչ: Երգած է Պոլսոյ Պետական Օփերան, արձանագրելով մեծ յաջողութիւններ: Վերջերս կ'երգէր Սէն - Կալէնի Օփերան:

× Թեհրան, Ապրիլ 28-ին, կը մեռնի բեմադիր՝ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ: Իր բեմադրութիւններէն յիշենք՝ «Գէորգ Մարզպետունի», «Սամուէլ», «Խենթը», «Մուսա լեռան 40 օրերը», «Պաղտասար Աղբար»: Իր անակնկալ մահէն երկու օր առաջ կը ներկայացնէր՝ «Մեծ լռութիւնը»: Նախադրացո՞ւմ մը:

× Փենսիլվանիա, Օգոստոս 15-ին, իր մահկանացուն կը կնքէ ամերիկահայ երգահան՝ ՌԻՉԸՐՏ ԵԱՐՏԸՄԵԱՆ: Իր գործերը նուագուած են աշխարհի ամէն կողմ: Յօրինած է անգլերէն լեզուով առաջին պատարագը: Արժանացած ոսկէ մետալի, Միացեալ - Նահանգներու 200-ամեակի տօնակատարութեանց առթիւ:

×

Պոլիսը, մեր երբեմնի ազգային եւ մշակութային կեդրոնը, ամէն տարի քիչ մը աւելի կը ոտգունի, կորսնցնելով իր փայլուն շրջանի վերջին վկաները: Այսպէս՝

× Ծերունազարդ գրագիտուհի՝ ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ԼՕՔԷՐ, Նոյեմբեր 23-ին: Ծանօթ դէմք մը Թարգմանական գրականութեան մէջ: Աշխատակցած է «Մարմարա»ին: Զբաղած է նաեւ մանկական գրականութեամբ:

× Մարտ 22-ին, Կեդրոնական վարժարանի նախկին ուսուցչուհի՝ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՄԻՐԵԱՆ եւ Յուլիս 27-ին նախկին ուսուցիչ Կեդրոնական Վարժարանի՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՉԻՐԵԱՆ:

×

Հ. Օ. Մ.ը եւս իր զանազան շրջաններուն մէջ իր տուրքը վճարեց ճակատագրին:

× Նիւ - Ճըրզիի մէջ, Փետրուար 7-ի, կը մեռնի հերոս Արշաւիր Շիրակեանի այրին՝ ԳԱՅԵԱՆԷ ՇԻՐԱԿԵԱՆ: Հ.Օ.Մ.ի վեթերան անդամներէն, ինչպէս նաեւ Նիւ - Ճըրզիի Հ. Յ. Դ. Դրօ կոմիտէութեան:

× Լոնտոնի մէջ, Մարտ 15-ին, իր մահկանացուն կը կնքէ Յունաստանի Հ. Կ. Խաչի գործօն անդամուհիներէն՝ ԱՂԱՒՆԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Աթէնք:

× Գահիրէ, Յունիս 18-ին, Հայ Կ. Խաչը կը կորսնցնէ իր վաստակաւոր անդամուհիներէն՝ ԱԼԻՍ ՍԱՇԱ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ:

× Պուէնոս - Այրէս, Յուլիս 11-ին, կը մեռնի Հ. Օ. Մ.ի վեթերան անդամուհիներէն՝ ԻՍԿՈՒՀԻ ԷՄՊԷՔԵԱՆ, որ ստանձնած էր պատասխանատու պաշտօններ:

× Մոնրէալի մէջ, Մարտ 9-ին, Հ. Օ. Մ.ը կը կորսնցնէ իր ռահվիրաներէն մին՝ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՊՈՀՃԱԼԵԱՆ: Իր վաստակը մեծ եղած է Լիբանան եւ հիմնած է Հայ Կարմիր Խաչը,, Աղեքսանդրիոյ մէջ:

× Նիւ - Ճըրզիի մէջ, Նոյեմբեր 30-ին, ծանօթ անուն մը եւս կ'անհետանայ, այրին ծանօթ յեղափոխական եւ հեղինակ «Զարթօնք» վէպին՝ ԱՆՆԻԿ ՄԱԼԽԱՍ: Հ. Օ. Մ.ի վեթերան անդամուհի:

×

Հոս ու հոն ծանօթ դէմքեր, յարգելի անձնաւորութիւններ կը հեռանան հրապարակէն. -

× Աթէնք, Մարտ 2-ին, ՕՆՆԻԿ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ՝ անդամ ազգային վարչութեան:

× Թորոնթօ, Փետրուար 5-ին, ՄԻՆԱՍ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ՝ հայ կեդրոնին եւ Հ. Օ. Մ.ի վարժարանին բարերար:

× Պէյրութ, Մայիս 26-ին, ԲԱԲԳԷՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ՝ բժշկապետ Ազունիէի ազգ. բուժարանին:

× Աթէնք, Յուլիս 7-ին, ԱՌԱՔԵԼ ԿԻՒՐԻՒՆԼԵԱՆ՝ մասնակցած ազատագրական պայքարին, վարած պատասխանատու պաշտօններ կուսակցական եւ ազգային մարզերէն ներս, նուիրուած նաեւ ուսուցչական ասպարէզին:

× Պէյրութ, Օգոստոս 1-ին, ՋԱՒԷՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ՝ անդամ Ռ. Ա. Կ.ի կեդրոնական վարչութեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.եան:

× Ֆրէզնօ, Սեպտեմբեր 12-ին, ՄԵԼԻՔ ՇԱՀ՝ հանրային գործիչ, հրապարակագիր, նախկին խմբագիր «Ասպարէզ»ի, աշխատակցած «Ռազմիկ»ի, «Ազատամարտ»ի, «Արօր»ի, «Երկիր»ի, «Յառաջ»ի, «Հայրենիք»ի, մասնակցած յեղափոխական պայքարներու:

× Լոս -Անճըլըս, Դեկտեմբեր 6-ին, ՎԱՀԱՆ ՊԷՇԿԷՕԹԻՒՐԵԱՆ՝ ամերիկահայ բարերար:

× Պէյրութ, Դեկտեմբերի ընթացքին, ԺԱՆ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ՝ ծանօթ դէմք Լիբանանի եւ եւրոպական շրջանակներուն մէջ. փրոֆէսէօր ԽԱՉԵՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ՝ մանկավարժ:

× Թեհրան, Յունիս 27-ին, ՌՈՒԲԷՆ ՆԱՐԻՆԵԱՆ՝ յեղափոխական դէմք, կրթական մշակ:

× Միացեալ - Նահանգներու մէջ, ՀԸՐԱՉԵԱՅ ՇԱՄԼԵԱՆ՝ Հ. Բ. Ը. Մ.եան աչքառու անդամ, յատկապէս ծանօթ Լիբանանի հայ գաղութին:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՃԱՏՐԱԿ

Հարցազրոյց Ռաֆայէլ Վահանեանի հետ

ԽՄԲ. - Մինսկի նոր բացուած ճատրակի պալատին մէջ, Յունուար 8-ին կը սկսէր աշխարհի ախոյեանութեան տիտղոսի յաւակնորդներ՝ 34-ամեայ Ռաֆայէլ Վահանեանի եւ 22-ամեայ Անդրէյ Սոկոլովի կէս - աւարտական մրցաշարքը: Ամսօրի շեմին, «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի թղթակիցը՝ Վարազդատ Գրիգորեանի, հարցազրոյց մը ունեցած է ճատրակի հայ կրոսմայսթէրին հետ, իրազեկ դառնալու համար անոր տրամադրութիւններուն, մրցաշարքի նախօրեակին: Ստորեւ՝ հարցազրոյցը, պահելով լեզուն:

×

- Ձեր տրամադրութիւնը հիանալի է: Ասում են, եթէ մարզիկը պատասխանատու մրցելոյթից առաջ լաւ տրամադրութիւն ունի, ուրեմն լաւ է նախապատրաստուել:

- Ճիշդ է ասուած, բայց՝ ոչ լրիւ: Որքան էլ լաւ նախապատրաստուես, մրցապայքարում անակնկալները չեն բացառւում: Այս փուլում ամենակարեւորը ֆիզիքական պատրաստութիւնն է, որովհետեւ, ինչպէս ցոյց է տալիս փորձը, այն վճռական նշանակութիւն է ունենում նրման մրցամարտերի ժամանակ: Իսկ նման մրցամարտի ընդհանրապէս լաւ նախապատրաստուելու համար ժամանակը խիստ քիչ է: Միջազգային կրոսմայսթէրներ Արշակ Պետրոսեանի, Սմբատ Լպուտեանի եւ փորձառու վարպետ՝ Օլէգ Դեմենտեւի հետ համգամանօրէն վերլուծում ենք Ա. Սոկոլովի խաղացած պարտիաները, փորձարկում սկզբնախաղային տարբերակները:

- Երկու խօսք ձեր մրցակցի՝ Ա. Սոկոլովի մասին:

- Երկրի նախկին ախոյեան Անդրէյ Սոկոլովը, անկասկած, տաղանդաւոր եւ համարձակ շախմատիստ է, վերջին տարիներին միշտ կայուն եւ բարձր արդիւնքներ է ցոյց տալիս: Մրցաշարից մրցաշար երիտասարդ կրոսմայսթէրի խաղը յղկւում է, դառնում աւելի բովանդակալից: Անդրէյը պաշտպանւում է մեծ հնարամտութեամբ, իսկ երբ յարձակւում է, պարզապէս անկասելի է դառնում: Զնայած մասնագէտներից շատերը իմ հնարաւորութիւններն աւելի բարձր են գնահատում, բայց կարծում եմ, որ ընպասւում է յամառ ու հետաքրքիր պայքար:

- Վերջին տարիներին շատ հետաքրքիր, նաեւ կայուն խաղ էք ցուցադրում…

- Եթէ ուէ մէկը փորձում է գնալ չտրորուած ճանապարհով եւ չակել սեփական «ձեռագիր»ը, ստեղծագործական որոնումների ճանապարհին անպայման ունենում է սայթաքումներ, նոյնիսկ՝ անկումներ: Չէ՞ որ պրպտողներ են ստեղծում ինքնատիպ, գեղեցիկ, մնայուն գործեր: Ժամանակի ընթացքում բացայայտւում են շախմատիստի հնարաւորութիւնները, նա սկսում է աւելի կայուն արդիւնքներ ցոյց տալ: Իմ կարծիքով նրման մի բան կատարուեց նաեւ ինձ հետ:

- Ինչպէ՞ս կը բնութագրէիք ձեր խաղաոճը:

- Թերեւս դա աւելի լաւ արել է աշխարհի նախկին ախոյեան Մ. Տալը. «Վահանեանի խաղում, - ասել է նա, - ստեղծագործական կողմը մեծ աւելցուկով է, մարզականը՝ որոշ չափով, իսկ ահա գիտականը դրեթէ բացակայում է»:

Բնականաբար այժմ, երբ պայքարում եմ համաշխարհային թագի համար, աւելի շատ ուշադրութիւն եմ դարձնելու խաղի թէ՛ մարզական, թէ՛ գիտական կողմին:

- Նախմատը ի՞նչ դեր է ունեցել ձեր անհատականութեան ձեւաւորման գործում:

- Այդ հինաւուրց Fonds A.R.A.M դաս-

տխրակել է կամք, զարգացրել տրամաբանական մտածողութիւն: Բայց շախմատում ես ամէնից շատ գնահատում եմ այն, որ այդ խաղը մարդուն ինքնահաստատման, ինքնարտայայտման հնարաւորութիւն է տալիս: Շախմատը կարող է հրաշագործութեան մղել շախմատիստին: Այդ խաղն ինքնին հրաշք է:

- Դուք աւելի յաճախ այլ քաղաքներում էք լինում: Երեւանում, տանը եղած ժամանակ, ինչո՞վ էք զբաղւում:

- Միշտ հետեւում եմ ֆութպոլային խաղերին եւ ամէնից շատ, բնականաբար, ցաւում եմ «Արարատ»ի համար: Հետաքրքրւում եմ նաեւ ծանրամարտով, բռնցքամարտով. չէ՞ որ մեր հանրապետութեան մարզիկները այդ ձեւերում միշտ բոն տուողներ են: Յաճախում են կինօ, թատրոն: Շատ եմ սիրում ընթերցել: Իսկ հայկական դասական պոէզիան ուղղակի պաշտում եմ: Թէեւ հաւաքներն ու մրցաշարերը շատ ժամանակ են խլում, բայց եւ այնպէս, միշտ հետաքրքրւում եմ հանրապետութեան մշակութային կեանքով: Ծանօթ եմ հայ արուեստագէտներից շատերի հետ: Ես նրանց հանդիպել եմ թէ Երեւանում, թէ երկրի միւս քաղաքներում, արտասահմանում: Անչափ հաճելի է մտերմութիւնը նրանց հետ, բայց դրա համար մինչեւ այժմ նպաստաւոր պայմաններ (աւելի ճիշդ կը լինէր ասել՝ ժամանակ) գրեթէ չեն լինում:

- Մարդկային բնաւորութեան ո՞ր գծերն էք աւելի գնահատում:

- Անկեղծութիւնը, համեստութիւնը, ընկերասիրութիւնը: Ամէն մի շախմատիստ, մարզիկ, արուեստագէտ իր ելոյթը, ստեղծագործութիւնը ի վերջոյ յղում է հանդիսատեսին: Ես նոյնպէս միշտ պատասխանատուութիւն եմ զգում երկրպագուներիս առջեւ: Հաւատում եմ, որ 1986-ը յաջեցած տարի կը լինի, գուցէ թէ ամենայիշարժանն իմ կեանքում...

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԵՐԳ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Բեթղեհէմի աստղն էր որ առաջնորդեց մոգերը դէպի մսուր՝ սիրոյ եւ խաղաղութեան մանուկին եւ մեծ Թագաւորին: Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնն ալ՝ ցանկութիւնն ու բաղձանքը ունեցաւ, Ծնունդէն երկու շաբաթ յետոյ, առաջնորդելու Մարսէյլի հայ հասարակութիւնը դէպի Օփերա, վայելու համար Սիփան - Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի համերգը որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ օր, Յունուար 25-ին, ժամը 8.45-ին:

Ղեկավարին անունն է Կարպիս Ափրիկեան, որուն հետ ծանօթացայ Փարիզ՝ Մարի - Նուպար ուսանողական տունին մէջ, Արշակ Զօպանեանի կողմէ տրուած դասախօսութեան մը առիթով: Նորեկ մըն էր Փարիզ եւ բնականաբար հայ գաղութը զինքը իբր խմբավար չէր կրնար ճանչնալ: Սակայն հետզհետէ ժողովրդականութիւն շահեցաւ, փորձառութիւններ ամբարեց, երաժշտութեան մէջ իր տաղանդը եւ ճաշակը զարգացուց, եւ թափ առնելով հանրութեան ներկայացաւ Սիփան - Կոմիտաս ծանօթ երգչախումբին գլուխը:

Ապրումներով եւ թրիչքներով խանդավառ սոյն արուեստագէտը նոյնիսկ սկիզբէն չփնտռեց ունեւորը եւ հեղինակաւորը այլ փնտռեց հայ ժողովուրդը եւ եղաւ անոր հետ, անոր մէջ եւ անոր համար իր անձնական կարողութեան, կամքին, աշխատասիրութեան վրայ յենլով յաջողեցաւ եւ երբ երեւցաւ Փարիզի հայ գաղութին ան խնկոյն գտաւ քաջալերութիւն եւ գնահատութիւն:

Այսօր, Կարպիս Ափրիկեան, տասնեակ տարիներու ընթացքին, իր երաժշտութեան եւ երգարուեստի յուշատետրին էջերը զարդարած է համերգներու շարքերով եւ նուաճումներով, հոգեկան եւ բարոյական հարստութիւնով:

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան հրաւէրին ընդառաջելով կ՚այցելէ Մարսէյլ համերգ մը տալու համար: Կ՚ակնկալուի որ տեղացի հայրենակիցները այդ իրիկունը իրենց ներկայութեամբը բարի գալուստ մաղթեն եւ տաք վերաբերմունք յայտնեն խմբավար Կարպիս Ափրիկեանի եւ երգչախումբի անդամներուն:

Կ. Խաչի վարչութիւնը երբ ձեռնարկեց այս երգահանդէսին կը գիտակցէր որ պիտի դիմագրաւէր մեծ պատասխանատուութիւններ, սակայն չվարանեցաւ, չտատամսեցաւ եւ քաջաբար ասպարէզ իջաւ: Կը հաւատար, կը վստահէր ազգասէր եւ առատաձեռն Հայուն որ ժայռի նման զօրավիգ կը կանգնի վարչութեան դիմումներուն եւ ելոյթներուն ամէն տեղ, ամէն ատեն, ամէն առիթով:

Վարչութիւնը մեծ խնդութեամբ կը ըսպասէ հոծ թիւով ազգակիցներու: Կը հաւատալիցնէ որ հայկական երգերու ըստեղծած ներդաշնակութեան եւ հմայքին ներքեւ, ազգովին հաւաքուած մտերմիկ մթնոլորտին մէջ, անոնց ներսը կ՚արթըննայ յիշատակ մը, զգացում մը հարազատ:

Կը մեկնինք սրահէն հպարտ եւ երջանիկ: Ասիկա կոչուած է ըսել Կապոյտ Խաչ եւ նշանակէտին հասնելու համար հրապարակ եկած է նման Սիամանթոյի Ասպետին որուն «Նպատակը տկարութիւն չի ճանչնար»:

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԱՃԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՆԻՒ - ՃԸՐԶԻԻ Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Նոյեմբեր 10-ին, նշուած է Սոնա Ն. Թնկըրեանի գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարած է Վեհանոյշ Թէքեան, ի մէջ այլոց նշելով. «Սոնա Թնկըրեան չեղաւ մէկը այն գրողներէն՝ որոնք մէկ կամ երկու գործ տալէ ետք՝ փաթթուած փառքի եւ պատիւի ածան հագուստներու մէջ՝ իրենք զիրենք դուելով գրագեցան: Սոնա Թնկըրեան իջաւ եւ մնաց իր ժողովուրդին մէջ եւ դասական քնքշութեամբ ու վայելչութեամբ տուաւ գրական էջեր՝ ուր մեր կեանքը կը խօսէր: Առաւել՝ կընոջական աշխարհի նուրբ ծալքերը բացաւ, ուր հաւանաբար միայն կին մը պիտի կարենար իր գրիչը սեւեռել»: Թեքեզ Ոսկերիչեան ներկայացուցած է Սոնա Մարգարեան - Թնկըրեանի կեանքն ու գրական վաստակը: Օրուան նախագահուհին՝ Ա. Արփինէ, շեշտը դրած է յոբելեարի գործերուն արժէքին վրայ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է յոբելեարը:

×

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ Ս. Պետրոս Եկեղեցւոյ «Գարակէօզեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 10-ին, տեղի ունեցած է Իրանահայ Միութեան երգչախումբին համերգը, կազմակերպութեամբ վարժարանի Ծնողա - Ուսուցչական Միութեան: Բացումը կատարելով Նատիա Պարսամեան շեշտած է Հայ երգին դերը՝ հայ մշակոյթի ճամբով ազգապահպանումի մեր ճիգերուն մէջ, ապա ներկայացուցած երաժիշտ - խմբավարը՝ Ալֆրետ Մարդոյեան: Յայտագրի առաջին բաժինը սկսած է Գուրգէն Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ով. մեկնաբանուած են Թաթուլ Ալթունեանի «Սրտիկ մալուլ»ը, Կոմիտասի «Ո՛վ մեծասքանչ»ը, Կարա Մուրզայի «Գացէք տեսէք»ը, Ա. Տիգրանեանի «Դաւիթ Բէկ» օփերայէն «Արի Հարալօ»ն, Ա. Պատմագըրեանի «Հարալէ»ն: Երկրորդ բաժինը բաղկացած է Էդգար Յովհաննիսեանի (Արփա - Սեւան), Ռ. Գրիգորեանի (Շէյխ Սաֆօ), Ա. Մանդակունեանի (Սարդարապատ), Խ. Աւետիսեանի (Կռունկներ), Բ. Կանաչեանի (Ցայգերգ) և խմբավարին գործերու մեկնաբանութենէ:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Գ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՏԱԼԵՐՈՎ ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՀՈԳԻ ԳՆԵԼ

Եօթանասունը անցած մարդ մըն էր, մինակ, միս մինակ: Վերը Աստուած՝ վարը ինք, ինչպէս կ՚ըսէր: Ունեցած քանի մը ազգականները որեւէ ձեւով չէին փոխեր այս կացութիւնը: Ամերիկա գացած էր երկրէն, աւելի քան 55 տարի առաջ, դեռ հազիւ պատանի, եւ մնացած այնտեղ:

- Տղաս, գնա, գոնէ դո՛ւն ազատէ դահիճներուն ձեռքէն, ըսաւ մայրս, ու արցունքը աչքերուն ճամբայ դրաւ զիս: Երէկ էր կարծես:

Ամերիկա հասնելէ վերջ, իրմէ առաջ եկած հայրենակիցներ գործ մը գտած էին իրեն համար գործարանի մը մէջ, ուր աշխատած էր քանի մը տարի, «շան պէս, շաբաթական չորս տալէրով»:

- Հիմա անշուշտ դժուար է հաւատալ, բայց այդ տալէրին մէկ մասն ալ մէկ կողմ կը դնէինք տուն ղրկելու համար:

Երկու - երեք տարի վերջ, տարեց եւ ամուրի ազգականի մը օգնութեամբ եկած էր նաեւ այրիացած մայրը ու մտած հարուստ տունի մը սպասարկութեան մէջ:

- Երբեմն, երբ գիշերը աշխատելու հերթս գար, մայրս ու ես քանի մը շաբաթ զիրար չէինք տեսներ գրեթէ: Առտուն երբ վերադառնայի գործարանէն, ինք մեկնած կ՚ըլլար, իսկ երեկոյեան ես գործի կ՚ըլլայի երբ ինք ուժասպառ տուն վերադառնար:

Մայր ու տղայ ապրած էին այսպէս տարիներով, ապրելէ աւելի գոյութիւն պահած, քաշքշած: Ու հիմա, երբ իր պատկառելի, սպիտակ մազերով, քաղաքի շքեղագոյն ճաշարաններէն մէկուն մէջ դիմացս նստած՝ կը պատմէր այդ բոլորին մասին, լուռ դառնութիւն մը կար տակաւին բառերուն մէջ, լեզուին տակ, հոգիին խորը:

- Կը կարծէինք թէ արքայութիւն կուգանք, փողոցներէն տալէր հաւաքելու: Այդպէս էր Ամերիկայի հմայքը այն օրերուն, երկրին մէջ: Սէնթ մը շահելու համար թափուելիք ափով քրտինքին խօսքը ընող չկար սակայն. ոչ ոքի մտքէն կ՚անցնէր: Այո, շաբաթական ցերեկուան չարաչար աշխատանքէն վերջ գիշերներն ալ հետեւած է դասընթացքներու՝ որպէսզի տեղական լեզուն սորվի եւ «մարդ ըլլայ»:

Պայմանները բարեբախտաբար փոխուած էին քանի մը տասնամեակ վերջ. տիրացած էր անձնական գործի մը եւ նիւթական ապահով դիրք ձեռք բերած: Հակառակ այդ բոլորին, տակաւին դժգոհ էր սակայն, եւ աւելին՝ դառնացած.

- Ա՞ս է մարդ ըլլալու չափանիշը, կ՚ըսէ, դուրսը դրան առջեւ կանգնած իր քատիլաքը ցոյց տալով: Այսօր երբ հաշիւ մը կ՚ընեմ ես ինծի, կշիռքին երկու աչքերէն վնասուց կողմն է որ աւելի ծանր կը կշռէ միւսէն՝ նիւթական բազմաթիւ բարիքներուն, ֆիզիքական հանգիստին, վայելքներուն դիմաց:

- Ձեր զաւակները գոնէ կրցա՞ծ են բան մը պահել ձեր Հայութենէն:

- Զաւակնե՛րը ... պատասխանելէ աւելի կը մենախօսէ կարծես: Ընտանիքի մը տէր անգամ չկրցանք ըլլալ, որովհետեւ այն քանի մը աղջիկները որոնց հետ կըրնայի ամուսնանալ ատենօք՝ օտար էին բոլորն ալ: Երկուքէն մէկը պէտք պիտի ըլլար զոհել անպայման. - կա՛մ կինը՝ կա՛մ Հայութիւնս: Հայութիւնս ի վերջոյ յաղթական դուրս եկաւ: Ինչո՞ւ սակայն զոհողութիւն պէտք է ըլլայ հայ մնալը, ազգութիւն պահելը, չեմ հասկընար: Գիտես, տարբեր էին մեր ժամանակները:

- Վստահաբար նոյն այդ ոգիին կը պարտիք նաեւ հայերէնը այդքան մաքուր խօսիլը:

- Լոյս իջնայ մօրս գերեզմանին վրայ: Ողջ եղած տարիներուն տունը պզտիկ Հայաստան մըն էր: Երեկոյեան գործէն վերադարձիս, հայերէն քանի մը բառ փոխանակե՛լն անգամ կը բաւէր, զիս հոգեկան խաղաղութեամբ մը լեցնելու: Պզտիկ քաղաքի մը մէջ կը բնակէինք այն ատեն. մեզմէ զատ ոչ մէկ հայ կար մեր շուրջը:

Յետոյ կը մահանայ մայրն ալ ու ինք կը մնայ, «վերը Աստուած՝ վարը ինք»:

- Երեւակայէ, ամիսներով հայերէն չէի խօսեր: Որո՞ւ հետ խօսէի:

Եւ օրմ մըն ալ գաղափարը կ՚ունենայ շուն մը բերել տուն: Փոքրիկ, հազիւ քանի մը ամսուան թոնթոշիկ շնիկ մը, որպէսզի տան մէջ մէկը ունենայ հետը հայերէն խօսելու համար:

- Կը հաւատա՞ս, եթէ ըսեմ թէ քանի մը ամիսէն հայերէն սորվեցուցի այդ անբան անասունին: Կը պատասխանէր միայն հայերէնով եղած կանչերուն: Ինչ ալ ըլլայ, կենդանի ներկայութիւն մըն էր տունին մէջ:

Ու պարոն Թադէոս - «Սա պարոնը վերցուր առջեւէն, Աստուածդ սիրես» - ամէն իրիկուն սիրտը կը բանար իր միակ ընկերոջ, կը պատմէր իրենց երկրէն, մանկութեան յուշերէն, կարօտներէն, յուսախաբութիւններէն ու չարչարուած երազներէն: Ու շունը, բազմոցին մէկ անկիւնը պլլըած, լուռ մտիկ կ՚ընէր իրեն՝ չէզոք աչքերուն նայելով: Թադէոսին կը թուէր նոյնիսկ թէ բարի այդ անասունը կը յուզուէ՞ր ալ երբեմն, երբ պատմած միջոցին լեցուէին աչքերը ու ձայնը խեղդուէր կոկորդին մէջ: Այն ատեն ալ թաթը կ՚երկարէր առաջ, դէպի իրեն, ու ցաւակցական փայփայանքով մը օդը կը հարուածէր քանի մը անգամ:

- Մօրս մահէն ետք հետզհետէ նուազեցան նաեւ ատեն - ատեն հեռաւոր ազգականներէ հասնող նամակները: Անգամ մը պատահեցաւ որ ամբողջ տարի մը ոչ մէկ հայու հանդիպիմ, հայերէն ոչ մէկ տող ստանամ: Օր մըն ալ խելքս փչեց եւ ելայ ես ինծի նամակ մը գրեցի: Տեսնելիք բան էր ուրախութիւնս երբ զայն ստացայ երկու օր վերջ: Հայերէն նամակ, երեւակայէ՛: Անցեալ տարի, երբ գրողբրոջ բարեկամի մը պատմեցի տարիներ առաջ այս ըրածս, ըսաւ թէ ռուս գրող մը նման պատմութիւն մը ունի եղեր մարդու մը մասին որ իր առանձնութիւնը փարատելու համար այսպէս, ինծի պէս, նամակներ կը գրէ եղեր ինք՝ իրեն: Մարդիկ կը կարծեն թէ ասանկ խենթութիւններ պատմութիւններու, գրականութեան մէջ կը պատահին միայն: Է՛, մարդուս սիրտը այրի նէ ինչե՛ր չըներ: Դուն առնձնութեանս մի նայիր, եօթանասուն կ՚ըլլամ կոր գալ տարի, եթէ ողջ մնանք ի հարկէ: Շա՛տ - շատ քանի մը տարի ալ, յետոյ ոտքերս տնկեմ, պիտի ելլեմ երթամ այս աշխարհէն: Ինչի՞ ծառայած պիտի ըլլայ ամբողջ չարչարանքս, առանձնութիւնս, կարօտս: Վաստակած քանի մը հազար տալէրներուս խե՛րն եմ անիծեր:

Արտաքին երեւոյթներէն դատելով, անհաւատալի էր այսքան դառնութիւն գտնել մարդու մը մօտ, որ կը վայելէր հազստաւէտ կեանքի մը բոլոր բարիքները:

- Երկու երազ ունէի կեանքիս մէջ: Զեռով մը կեանքիս իմաստը կազմած էին անոնք տարիներէ ի վեր: Առաջինը՝ քրոջս զաւկին, Ռոճէրին, բարձրագոյն ուսում տալն ու զինք հայ մեծցնելն էր: Երկրորդը՝ մէյ մը Հայաստանը տեսնել՝ չմեռած:

Ռոճըր հօրը անակնկալ մահովը որբ մնացած էր տասը տարեկանին: Անկէ ի վեր քրոջը ու անոր մէկ հատիկ զաւկին նիւթական ամբողջ բեռը Թադէոս վերցուցած էր իր ուսերուն: Երկու տարի առաջ, որպէս բժիշկ վկայուելէ վերջ, Ռոճըր ամուսնացած էր լեհ ծագումով աղջկան մը հետ եւ «կորսուած»:

- Տո՛ւնը ապերախտ դուրս եկաւ. սխալ չհասկնաս, Ռոճըրին մասին է խօսքս՝ ոչ թէ շնիկիս: Ամբողջ ըրածս պարապի գընաց: Օտար աղջիկ առած ըլլալուն չէ ակնարկութիւնս: Դուն ինծի մի՛ նայիր, հիմա պայմանները տարբեր են մեր օրերէն: Հարցը այդ չէ սակայն, ինչպէս ըսի: Սիրտիս տէրտ եղողը իր ազգութիւնը, Հայութիւնը ուրանալն է: Ես ամերիկացի եմ, կ՚ըսէ, կ՚ելլէ մէջէն: Նեղը դնելու ըլլաս նէ՝ շա՛տ - շատ եռեւէն օվ արմինյըն օրիջին մըն ալ կ՚աւելցնէ, կարծես ըսելու համար որ իր հայութեան հետ ունեցած կապը պատմական է պարզապէս, կը պատկանի շատ հին ժամանակներու եւ ի զօրու չէ այլեւս: Դո՛ւն ըսէ, եղա՞ւ ասիկա: Երկու տարի է, կապս ամբողջութեամբ խզած եմ հետը: Քոյրս ալ արդէն մեռաւ անկէ տարի մը առաջ: Ա՛լ ես ի՞նչ ընեմ տալէրը: Տարիներով ըրած զոհողութիւններուս փոխարէն հարազատ քրոջս զաւկի՛ն անգամ հայութիւնը չկրցայ ապահովել: Չէ՛, տալէրով կարելի չէ հոգի գնել, լա՛ւ գիտցէք ասիկա:

Կրած իր անդարմանելի այս յուսախաբութենէն վերջ, Թադէոս կ՚ապրի հիմա իր երկրորդ եւ վերջին երազին համար եւ անով. - Զմեռած Հայաստան այցելել անգամ մը:

- Երթամ մէյ մը, որպէսզի յիսուն տարիներէ ի վեր այրող սիրտս պաղշտկեցընեմ: Ազգականներ, նոյնիսկ հարազատ զաւակներ կրնան օր մը յուսախաբ ընել քեզ, բայց Հայրենիքը՝ երբեք: Մեռնելէ առաջ երթամ Արարատը տեսնեմ: Հայ բազմութիւններ տեսնեմ: Հայկական երկինք, հայկական քաղաքներ ու Հայոց պատմութիւն տեսնեմ: Հայերէն խօսող պզտիկներ ու իրենց հայութիւնով հըպարտացող երիտասարդութիւն տեսնեմ: Վերջապէս հայ քար ու հող տեսնեմ ու այդ բոլորէն յագեցած կարօտով գոցեմ աչքերս: Այո, ես այս բոլո՛րն է որ կորսնցուցած եմ, իսկ շահած տալէրներովս մէկ հատիկ հոգի անգամ չեմ կրցած փըրկել:

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՒԵԱՆ

(«ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՀԱՅ ԿԱՅ» [illegible])

Fonds A.R.A.M

ԽՍԻ.- Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէրտէրեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժերար Տէրտէրեան եւ զաւակները,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 9-ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յունուար 14-ին, ժամը 14-ին Իսիի Ս. Մարիամ-Աստուածածին Եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուռկէն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, նախընտրաբար՝ նուէրներ հայկական կազմակերպութեանց կամ հաստատութեանց:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տէրտէրեան ընտանիքներուն:

ԷՕՔԻՒՄԷՆԻԶՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Աշխարհի բոլոր Եկեղեցիները Միութեան համար Աղօթքի Շաբաթ մը կը կազմակերպեն Յունուար 18-էն մինչեւ 25: Այս տարի եկեղեցիները կ՚աղօթեն «Դուք պիտի ըլլաք վկաներս» նիւթին շուրջ:

Այս առթիւ Լիոնի յարանուանութեանց պատասխանատուները նախատեսած են հետեւեալ արարողութիւնները. -

- Շաբաթ, Յունուար 18, ժամը 18-ին.- Պատարագ՝ Քրուա-Ռուսի Սէն-Տընի Եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագը կը մատուցանէ Լիոնի Արքեպիսկոպոս՝ կարդինալ Ա. ՏԸՔՈՒՐԹՐԷ:

Օրուան քարոզը կը խօսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ պատասխանատուն՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

- Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 10-ին.- Պատարագ՝ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայածէս պատարագին իր ներկայութիւնը կը բերէ Լիոնի Արքեպիսկոպոս՝ կարդինալ

Ա. ՏԸՔՈՒՐԹՐԷ

որ կը խօսի քարոզ յաւուր պատշաճի:

Այս հոգեպարար արարողութիւններուն սիրով կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը հոգեպէս ներշնչուելու օրուան Սուրբ Խորհուրդով:

Տիկին Հերմինէ Փիլիճեան, զաւակներն ու թոռները,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՏՐԻՆԷ ՇԵԽԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 10-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ջորեքշաբթի, Յունուար 15, ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան-Կուժոն, եւ մարմինը կը փոխադրուի Մարսէյլ, ուր թաղումը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 16, ժամը 14.30-ին Սէն-Ժիւլիէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ալպէր Պօղոսեան 2000 Ֆ.:

ՍԷՆ-ԿՐԱՄԻԷՆ. - Տիկին Սէտէֆ 200 ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Օր. Մոնիք Լալայեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Շահանդուխտ Լալայեանի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, ընկերուհի՝ Հայկանոյշ Թաշճեանի եւ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ղազարեանի, իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ Փօլ Թաշճեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալներ Ազգ. Միութեան կը նուիրեն.-

Հայկ Տէյիրմէնճիօղլուի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեան 1000 Ֆ. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան 1000 Ֆ. Եկեղեցւոյ, Սերոբեան ընտանիք 600 Ֆ. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Հայրապետ Պաշար, Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Օհանեան 300-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գեղամ Միխօղլու, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եօրկանճեան, Էթիէն Քօլէ ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Ապետի, Տէր եւ Տիկին Պավիէրա 200-ական Ֆ.:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԳԷՈՐԳ ՊԱՏԸՐՃԵԱՆԻ ի պատիւ տրուելիք ճաշը (Յունուար 19) յետաձգուած է Սերճը ռեփիւպլիքէնի խոհանոցին հրդեհին հետեւանքով:

Մօտ օրէն՝ նոր թուականն ու վայրը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Լիւսի Նշանեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Արփս Աղամեան 1000 ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (տանիլ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան աւանդական հոգեճաշը՝ Փետրուար 23, Կիրակի, Միսաք Մանուշեանի եւ իր ընկերներու նահատակութեան 42-րդ տարելիցին առթիւ:

×

Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 8-րդ տարեդարձին հանդիսութիւնները Փետրուար 2, Կիրակի:

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախագահութեամբ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ
Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 17-ին,
Խ. Աբովեան Մշակոյթի Տան մէջ:
1, Quai Pajot — VIENNE

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն միօրեայ դպրոցի աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

LOTO

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 16-ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
9, rue de Madrid — 94140

Վ Ի Ճ Ա Կ Ա Հ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Բոլորին համար
բազմաթիւ նուէրներ — Պիւֆէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

CONCERT A L'OPERA DE MARSEILLE

Samedi 25 Janvier à 20 heures 45

par

SIPAN-KOMITAS
(Chœur mixte Arménien de Paris)

et

l'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

Direction
GARBIS APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (Mezzo Soprano)

« Solistes de Chœur »
Thérèse DEYRMENDJIAN (Alto)
Meguerditch BOGHOSSIAN (Tenor)
René MARTAYAN (Tenor)

Au programme les œuvres de
K. ALEMSHAH, P. GANATCHIAN, G. APRIKIAN, A. TIGRANIAN

Concert organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France
— MARSEILLE VILLE —

Pour réservation, contacter les numéros suivants :

91 93 89 83	91 90 21 60
42 45 05 36	91 66 09 06
91 91 48 85	91 50 68 71
91 41 74 89	

PERMANENCE
Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne
12 - 14, rue Saint Bazile — 13001 MARSEILLE
LUNDI - VENDREDI de 17h00 à 19h30 — JEUDI de 15h00 à 19h30
TELEPHONE : 91 50 15 09
Et à partir du 20 Janvier location Opéra de Marseille

GALERIE DE LA CULTURE ARMENIENNE

HAY DISC

Un grand choix de
— DISQUES
— CASSETTES
— VIDEOCASSETTES
— FOULARDS
— BRIQUETS
— PLAQUETTES
— VERRES DECORES
— GADGETS ETC. ETC.
— LIVRES D'ARTS, ALBUMS, VITRAUX

TOUT EST ARMÉNIEN

DES NOVEAUTES A COUPER LE SOUFFLE

LOCATION DE VIDEOFILMS

ՀԱՅ ՏԻՍՔ
ՁԱՅՆԻ ՈՒ ԳԻՐԻ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

HAY DISC
35, rue Lamartine
Tél. 48 78 22 79 75009 Paris
M° Notre Dame de Lorette ou Cadet

OUVERT DU LUNDI AU SAMEDI DE 14H — 19H

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 19, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-էն սկսեալ
Théâtre Municipal

Գեղարուեստական յայտագիր ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, այս տարի ալ Կաղանդ Պապան իր այցելութեամբ պիտի ուրախանցնէ փոքրիկները:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ-ի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ
Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14.30-ին
Պօմոնի միօրեայ Դպրոցի տօնածառի հանդէսին, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

—— Ճոխ յայտագիր, ջերմ մթնոլորտ, թոմպոլա, եւայլն: ——

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
15

MERCREDI
15 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.138 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.138

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՋԱՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԻՐՏԸ ԱՌՆԵԼ
ԿԱՄ
Ռ. ՏԻՒՄԱ ԵՒ 1915Ի «ՑԱՒԱՌԻԹ ՊԱՏԱՀԱՐ»Ը

ԽՄԲ. - Յունուար 12-ի *«Ճումհուրիյէթ»*ի մէջ է, որ լոյս տեսած է թերթին աշխատակցին՝ Օքայ Կէօնէնսինի տեսակցութիւնը Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին հետ։ Ինչպէս պիտի տեսնուի, Ռ. Տիւմա երկդիմի նախադասութիւններով կը ջանայ սիրտը առնել Թուրքերուն (քանի որ Ֆրանսան է, առաւելաբար, որ անոնց սիրտը կոտրեր է...)։ **Կը կրկնէ** Շէտնէ ետք, թէ այսօրուան Թուրքիան պատասխանատու չէ «ցաւառիթ պատահարի մը, որու պատճառաւ *ԲՈԼՈՐ* կողմերը վնաս կրած են» (ընդգծումը մեր կողմէ)։ Տիւմա կը ջանայ արդարացնել Ֆրանսայի դիրքը եւ Միթերանի առաջարկը եւրոպացի իր ընկերակիցներուն՝ մասնագէտներու յանձնախումբի մը կազմութիւն։ Մնաց որ, այս տեսակցութեան առթիւ, Հ. Ճէմալի խորհրդածութիւնները այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ Անգարա այլ ակնկալութիւններ ունի նման յանձնախումբէ մը՝ վերջնական թաղում հայկական հարցին։

×

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ֆրանքեւթրքական յարաբերութիւնները 1974-էն ետք թեւակոխեցին դժուարին շրջան մը. ի՞նչպէս կը բացատրէք այս կայունութիւնը։ Փարիզ, որպէսզի վերադառնայ 1974-էն առաջուան շրջանին, ի՞նչ կը յուսայ Թուրքիայէ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - *Ճիշդ է որ ֆրանքեւթրքական յարաբերութիւններուն մէջ պաղ շրջան մը սկսած է։ Երկու երկիրներուն համար ալ լաւագոյն է բացէ ի բաց, անկեղծօրէն, առանց յետին նպատակներու խօսակցիլ այս նիւթին մասին։ Պէտք է գիտնաք թէ գիտակից ենք* ***թէ Թուրքիոյ*** *ներքին կացութիւնը բաւական դժուարին պահեր կ'անցընէ, ահաբեկչական ծանր շրջան մը ապրած է։ Ասոնք չենք մոռնար, չենք կրնար ուրանալ թէ դժուարութիւններ ունիք։ Սակայն միեւնոյն ատեն պէտք է հասկնաք թէ մարդկային իրաւանց մեր յարգանքն ու ժողովրդավարութեան հանդէպ մեր ուշադրութիւնը կ'աւելնայ երբ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ բարեկամ երկիր մը, որուն հետ դաշնակից ենք եւրոպական շատ մը կազմակերպութիւններու մէջ, եւ որ տէր է հպարտալից անցեալի մը։ Գիտենք թէ Թուրք ղեկավարներու յայտնի նպատակն է կարելի եղածին չափ ամենակարճ ժամանակի մէջ ամբողջովին վերադառնալ ժողովրդավարութեան։ Վստահ ենք այս մասին։ Սակայն այս մարզին մէջ արդար է նաեւ մեր անհամբերութիւնը եւ կը փափաքինք որ Թուրք կառավարութիւնն ալ հասկնայ այս կէտը։*

«Ձեզ կը վստահեցնեմ թէ խորապէս կը փափաքինք վերահաստատել այն փոխադարձ յարաբերութիւնը որ գոյութիւն ունեցած է դարերով մեր երկիրներուն միջեւ, հիմնուած՝ փոխադարձ գնահատանքի ու շահերու վրայ։ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ Թուրքիա ղրկուած լիազօր պատուիրակ Մանաքի պաշտօնն ալ այս ուղղութեամբ էր։ Մեր երկիրները կրնան գործակցիլ շատ մը մարզերու մէջ եւ պէտք է գործակցին։ Մեր տնտեսական եւ մշակութային յարաբերութիւնները պէտք է վերադառնան 70-ական թուականներու կենսունակութեան։ Պէտք է յիշեմ նաեւ վերջին քանի մը ամիսներու յուսատու զարգացումները. այլեւս դէմ չենք Եւրոպայի Հասարակապետութեան Թուրքիոյ տրամադրելիք վարկերուն. նաեւ բարեկամական լուծում մը ընդունած ենք եւրոպական շատ մը երկիրներու Թուրքիոյ դէմ Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբին մօտ կատարելիք դիմումին համար։

Հ. - Թուրք հանրային կարծիքը շատ դիւրազգած է հայկական ահաբեկչութեան, ու գիտակցօրէն կամ անգիտակից կերպով անոր զօրավիգ կանգնող քաղաքականութիւններու հանդէպ։ Եւ այն թէզը կը պաշտպանուի թէ փրանսական կառավարութեան ընթացքը երբեմն յատկապէս քաջալեր է հայկական ահաբեկչութեան։ Այս հարցին որպէս լուծում, ի՞նչ կարելի է ակնկալել Ֆրանսայէ։

- Պ. - *Իրականութեան հակասող արտայայտութիւն մըն է ըսել թէ ֆրանսական քաղաքականութիւնը կը քաջալերէ հայկական ահաբեկչութիւնը։ Ֆրանսա բազմիցս անվարան յայտնած է թէ վճռապէս կը պախարակէ ահաբեկչական արարքները ու այս ուղղութեամբ կը շարժի։ Ոչինչ կրնայ արդարացնել այս կարգի արարքներ, որոնք միայն կը ծառայեն թշնամութիւնը արծարծելու։ Ասկէ զատ ֆրանսական կառավարութիւնը յայտնած է թէ այսօրուան Թուրքիան կարելի չէ պատասխանատու նկատել 1915 - 1916-ի դէպքերուն, ու կարելի չէ խօսքի նիւթ դարձնել իսկ զօրավիգ կանգնիլ որեւէ պահանջքի, որ պիտի սպառնայ Թուրքիոյ ամբողջականութեան։ Ֆրանսայի կեցուածքը կ'որոշուի ցաւառիթ պատահար մը - որուն պատճառաւ վնաս կրած են բոլոր կողմերը - սպիացնելու մտահոգութեամբ։ Այս պատճառով է որ շրջանի մը ուր հայկական հարցը շատ մը կազմակերպութիւններու օրակարգին նիւթ կը դառնար, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը առաջարկած է եւրոպացի իր ընկերակիցներուն վճարանութիւններ բանալ այս հարցին մասին, տեսնելու համար թէ գոհացուցիչ լուծումի մը համար ինչ պիտի ըլլայ միասնական մասնակցութիւնը։ Կրնայ մտածուիլ նաեւ այս շրջանին վերաբերեալ հետաքրքրական վաւերաթուղթերը քննելիք միջազգային եւ անաչառ պատմագէտներու յանձնախումբի մը կազմութեան մասին։ Մենք մեր մասին խօսելով կ'ըսեմ թէ պատրաստ ենք ֆրանսական դիւանները բանալու այս յանձնախումբին առջեւ։*

Հ. - Մարդկային իրաւանց նիւթին շուրջ Թուրքիա եւ Եւրոպայի հինգ երկիրները համաձայնութեան մը յանգեցան։ Այս համաձայնութեան տրամադրութիւնները գոհացուցի՞չ են, թէ Եւրոպա Թուրք կառավարութենէն այս մասին նոր քայլոր եւս պիտի սպասէ։

Պ. - *1985-ի սկիզբի բարեկամական համաձայնութիւնը արդիւնք է բողոքարկու 5 երկիրներու - որոնց մէջ է և Ֆրանսա - Եւրոպայի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի հսկողութեամբ երկու տարուան ընթացքին վարած բանակցութիւններուն։ Բողոքարկու երկիրները երկու պատճառներով ընդունած են այս համաձայնութիւնը. նախ՝ հոգ չէ թէ անբաւարար, 1983-ի Դեկտեմբերէն ասդին ժողովրդավարութեան վերադարձի ճամբուն վրայ Թուրքիոյ արձանագրած զարգացումը, ապա, այն խոստումները թէ պիտի շարունակէ ընթանալ այս ճամբայէն ու դիմէ անհրաժեշտ միջոցառումներու, ամբողջական յարգանք մը իրականացնելու համար մարդկային իրաւանց։ Ֆրանսա - ինչպէս բողոքարկու միւս երկիրները - պիտի հետեւի գրաւոր այս յանձնառութիւններուն իրականացումին։*

- Հ. - Թուրք կառավարութիւնը բազմիցս կրկնեց Եւրոպայի Հասարակապետութեան մաս կազմելու իր փափաքը։ Ըստ ձեզի ի՞նչ դժուարութիւններու կը բախի այս փափաքին իրականացումը։

Պ. - *Ինչպէս գիտէք, Հասարակապետութեան մաս կազմած են երկու նոր անդամներ եւս. Փորթուկալ եւ Սպանիա, որոնց վերջնական անդամակցութիւնը տակաւին ժամանակի կը կարօտի։ Հասարակապետութիւնը երբ երրորդ անգամ մը կ'ընդլայնի, աւելի մեծ սախպողութիւն մը կը ներկայանայ պինք կազմող հարուստ ու աղքատ երկիրներուն միջեւ հաւասարակշռութիւն մը պահելու։ Յառաջիկայ տարիներուն մեր ամենադըժ - ւարին պարտականութիւնն է Հասարակապետութեան միութիւնը զօրացնել։ Այս պատճառաւ Ֆրանսա կը փափաքի Եւրոպայի կառոյցը ամրացնել ու շատ գոհ է Լիւքսամպուրկի վեհաժողովին բարեփոխութեան որոշումներէն։ Այժմ, պէտք է սպասել տեսնելու համար թէ ինչպէս պիտի կիրարկուին այս բարեփոխումները եւ թէ Հասարակապետութիւնը 12 անդամներով պիտի կրնա՞յ ազդու գործունէութիւն ունենալ։ Շատ ուրախ ենք որ ձեր երկիրը կը մասնակցի «Էօրէքա» ծրագրին որուն նախաձեռնակն է Ֆրանսա։*

Հ. - Արեւմուտքի, եւ յատկապէս Ֆրանսայի ու Միջին - Արեւելքի միջեւ, ըստ ձեզի, Թուրքիա ինչ դեր կրնայ կատարել։

Պ. - *Երբ նկատի ունենանք պատմութիւնը, աւանդութիւնները եւ ռազմագիտական դիրքը, Թուրքիա բնական անցք մը ու կապ մըն է Արեւմուտքի եւ Մերձաւոր ու Միջին - Արեւելքի միջեւ։ Նոյն տեսակէտը արդէն արտայայտուած էր ձեր վարչապետին Թ. Էօզալի կողմէ, անցեալ Նոյեմբերին Փարիզի մէջ «Իսլամ եւ Արեւմուտք» միութեան կազմակերպած հաւաքոյթին ընթացքին։*

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Հ. ՄԱՆՈՒԷԼ ԵՐԿԱԹԵԱՆԻ
ՉԱՆԱՔՔԱԼԷԻ ԲԱՆՏԸ

Նոր տարուան եւ Ծննդեան առթիւ, Պոլսոյ Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ, Յունուար 3-ին Չանաքքալէի բանտը այցելած են Յովհան քհնյ. Իսթանպուլեան, երէցկինը եւ քոյր Հռիփսիմէ Սասունեան, տեսակցութիւն մը ունենալով Հ. Մանուէլ Վրդ. Երկաթեանի հետ։

×

*«Ճումհուրիյէթ»*ի նոյն օրուան թիւին մէջ իր խմբագրականով Հասան Ճէմալ կ'անդրադառնայ այս հարցազրոյցին. ան նշելէ ետք Ռ. Տիւմայի ըսածները, կ'ըսէ թէ տարբեր տեսանկիւններէ կարելի է մօտենալ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին ըսածներուն։ Ան գոհունակութիւն կը յայտնէ որ Ֆրանսա «զօրավիգ չէ հայկական ահաբեկչութեան», թէեւ կը յիշեցնէ թէ իր ընթացքը ահաբեկչութեան «քաջալեր» միջավայր մը ստեղծած է։ Կարելի է այպանել Միթերանի հարցը միջազգային ատեաններ տանելու փորձը, կ'ըսէ Հասան Ճէմալ, սակայն հայկական հարցին համար կազմուելիք «Միջազգային յանձնախումբ»ի մը գաղափարը կրնայ խնդրին տարբեր տարածքներ տալ ու մեր պրպտումներուն նոր ուղղութիւն մը եւ միջազգային բնոյթ բերել։

Հասան Ճէմալ վարկաբեկիչ կը գտնէ այն հսկողութիւնը որ պիտի կատարուի ստուգելու համար թէ Թուրքիա կը կատարէ՞ իր «յանձնառութիւն»ները։

Գրութիւնը կը կրկնէ թէ ֆրանքեւթրքական յարաբերութիւնները վատթարացած են Ֆրանսայի յատկապէս հայկական հարցին մէջ բռնած ընթացքին պատճառով։ Ու Ռ. Տիւմայի մաղթանքին ձայնակցելով կը վերջացնէ Հասան Ճէմալ. նստինք, «Բացէ ի բաց, անկեղծօրէն, առանց յետին նպատակներու» խօսինք այս մասին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ՜ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ միջ - քրիստոնէական բախումներ ծայր տուին այս անգամ, որոնց հետեւանքով 6 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։ Կռիւները 13 ժամ տեւած են եւ ինչպէս միշտ, 11 տարի է, հրադադար մը ստորագրուած է, որուն թիւը այլեւս ոչ ոք ի վիճակի է ճշդելու։ Նորութիւն չէ, որ երբ համաձայնագիր մը կը ստորագրուի վերջ տալու համար պատերազմին, որեւէ տեղէ կրակը կը սկսի, արգելք հանդիսանալու համար։ Կատաղի բնոյթ առած են կռիւները Ճեմայէլի կողմնակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ։ Լիբանանեան ուժերու պատասխանատուն՝ Հոպէյքա յայտարարած է թէ ցաւալի որոշումը տուած է յարձակիլ խռովարարներուն վրայ, միաժամանակ ազդարարութիւն մը տալով «պալատին սեփականատէրին» (այսինքն՝ նախագահին)։ Ցատկանշական էր, որ նոյն օրը - Երկուշաբթի - երբ Ճեմայէլ Դամասկոս կը ժամանէր նախագահ Ասատ գինքը դիմաւորելու չէր երթար։ Քրիստոնեայ գօտին հազար քառակուսի քիլոմեթր է, երկրին՝ 10%-ը, ուր 800 հազար հոգի կ'ապրի։ Չորս զինեալ խումբեր կան. - լիբանանեան ուժեր (Հուպէյքա), լիբանանեան ուժեր (Ժաժա), փաղանգաւոր քաղաքագօրք (Քաթայէպ), լիբանանեան բանակ։

ԱՊՈՒ - ՆԻՏԱԼ ողջ - առողջ է. քանի որ տեսակցութիւն մը տուեր է Ալ - Վաhտա թերթին եւ որու ընթացքին պատասխանատուութիւնը ստանձներ է Հռոմի եւ Վիէննայի ոճրափորձերուն։ Ըստ թերթին Ապու Նիտալ ուզածին պէս կը պտըտի աշխարհի ամէն կողմը, արաբական եւ ափրիկեան երկիրներու շնորհած 8 անցագրերուն շնորհիւ։ Մնաց որ այնքան յաջող լիֆթինկ մը (դեղագիտական վիրաբուժական գործողութիւն) կատարեր է, որ անճանաչելի է եւ Ամերիկա իսկ գացեր է...։ Ապագայի իր ծրագիրներուն մաս կը կազմէ Տիկին Թաչըրի սպանութիւնը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ ներում շնորհեց Մշակոյթի նախարար՝ Ժաք Լանկի եղբօր, որ 12 տարի արգելափակման դատապարտուած էր կանխամտածուած մարդասպանութեան համար։ Նախագահական ներումը կը նշանակէ թէ երկու տարիով կը պակսի դատապարտութեան ժամանակաշրջանը, բայց եւ այնպէս, փաստաբանը կ'ըսէ թէ Քլօտ Լանկ առնուազն մինչեւ 1987 բանտը կը մնայ։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ Ֆրանսայի դրամահոսութիւնը միայն 0,1% եղած է, ինչ որ բացառիկ մրցանիշ մըն է։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ձերբակալուած է կարմիր բանակ խմբակի գլխաւոր անհաբեկիչներէն մէկը՝ Աննելիէ Պէքէր։ Կը կարծուի որ այս կինը մասնակցած ըլլայ անջրպետային ճարտարարուեստի գործատէր՝ Ցիմըրմանի սպանութեան։

ԷԼԷՆԱ ՊՈՆԷՐ, Սախարովի կինը սրտի գործողութեան մը ենթարկուեցաւ Մասաչըսէցի հիւանդանոցը, թէեւ սկիզբը անհրաժեշտ չէր նկատուած այս «կամրջաւորումը» (փոնթաժ)։

ՀԱՐԱՒ - ԵՄԷՆԻ մէջ կացութիւնը վըտանգաւոր կը նկատուէր Երեքշաբթի օր։ Յարաբերութիւնները կտրուած էին եւ պետական հարուածի փորձի մը լուրը կը շրջէր։

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1985-ին ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

ՖՐԱՆՍԱ

Փարիզի հայ գաղութը, 1985-ին, կորսնցուց առաջին սերունդին պատկանող ծանօթ եւ յարգելի դէմքեր։

× Երիցագոյնը, հաւանաբար, այդ դէմքերէն՝ ԲԺ. ԽԱՉԻԿ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ, Յունուար 27-ին։ Ա. Աշխարհամարտին եղած է Փարիզ, զինադադարին մեկնած է Կիլիկիա, ապա Հայաստան՝ բլլալով Երեւանի հիւանդանոցին բժշկապետ։ 1922-ին անցած է Պոլիս, հուսկ Ֆրանսա։ Բժիշկ. Խաչիկ Տամլամեան տասնեակ տարիներ գործօն դեր ունեցած է գաղութի կեանքին մէջ եւ յատկապէս Կեսարիոյ Հայրենակցականի գլուխը։

× Փարիզի՝ ծագումով Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կորսնցուց իր տարիներու արժանաւոր դրօշակակիրը՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱԴԱՄԵԱՆ, Փետրուար 27-ին։ Հայրենասէր, խանդավառ նկարագրի տէր, մշտնջենական ներկան հայկական հանդէսներուն։ Եղած է հիմնադիրներէն ֆրանսահայ լսարանին։

× Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութիւնը այլ կորուստ մը եւս կ'արձանագրէ, իր նախագահը՝ ՅԱԿՈԲ ԳՐԻԳՈՐ ՃՐՃՐԵԱՆ, Օգոստոս 23-ին։ Մտաւորական, գաղութէն ներս ունի մշակութային վաստակ։ Աշխատակցած է հայ մամուլին։ Ըրած է թարգմանութիւններ։ Հեղինակն է «Ծանօթ եւ անծանօթ Հայեր» գրքին, ֆրանսերէն լեզուով։

× Այլ ծանօթ դէմք մը Փարիզի հայ գաղութին՝ ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆ որ կը կնքէ իր մահկանացուն, Օգոստոս 26-ին։ Եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ական, պատասխանատու պաշտօններ վարած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մէջ։ Աշխատակցած է «Յառաջ»ի։ Ջեռնհաս անձնաւորութիւն ֆրանսական առեւտրական շրջանակներուն մէջ։

× Միշտ Փարիզ, Փետրուար 19-ին, կը մեռնի Արշակ Ջամալեանի զաւակը՝ ԱՐՄԻԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, որ եղած է միջազգային իրաւաբանական խորհրդատու։ Մասնակցած է հայ կեանքին մանաւանդ երիտասարդ տարիներուն, Հայ Արիներու Միութեան մէջ յատկապէս։

× Փարիզէն քանի անցնելով, կ'արձանագրենք նահատակ դրագէտ՝ Ռուբէն Զարդարեանի զաւկին՝ ՌԱՓԱՅԷԼ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ մահը, Յունուար 24-ին։ Օժտուած բանաստեղծական եւ գրական ձիրքերով։ Ունի քնարական շունչով գրքոյկ մը՝ «Դու եւ ես»։ Աշխատակցած է «Հայրենիք ամսագրի»՝ «Յառաջ»ի։ Ռափայէլ Զարդարեան ապրած է Թիֆլիս, Երեւան եւ Փարիզ։

×

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս կորսնցուց կարգ մը երէց շարքայիններ, որոնք դիմագիծ մը տուին կուսակցութեան եւ առաջին հերթին՝

× ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ, որ իր մահկանացուն կնքեց Փարիզ, Մայիս 31-ին։ Կանուխէն մտած է դաշնակցութեան շարքերը, մասնակցած է Փետրուարեան ապստամբութեան, գործած է Պարսկաստան, Սուրիա, Լիբանան։ 1931-ին անցած է Ֆրանսա ուր տասնեակ տարիներու բեղուն գործունէութիւն ունի որպէս կուսակցական գործիչ, Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ։ Աշխատակցած է «Յառաջ»ի։ Աշոտ Իսահակեանով բախտորոշ մէկ շրջանի վերջին վկաներէն մէկը եւս կը մեկնի։

× ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ, գաւառի կուսակցական ծանօթ դէմքերէն, որ մեռաւ Լիոն, Մայիս 6-ին։ Հիմնադիրներէն է Սէն - Թ'էթիէնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Անտոք ենթակոմիտէին։ Լայնօրէն մասնակցած է ազգային, կուսակցական կեանքին։ Գրած է նաեւ «Յառաջ»ի մէջ։

× ՄԱՄԲՐԷ ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Պատանեկան Միութենէն մինչեւ կուսակցական շարքերը եղած է հաւատարիմ եւ նուիրեալ դաշնակցական։ Իր մահկանացուն կնքեց՝ Լիոն, Յուլիս 8-ին։

× ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻՔԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Թուրքիայէն Յունաստան եւ հուսկ՝ Ֆրանսա նուիրուած է իր ամուսնոյն՝ Մըկրտիչ Փափազեանի հետ ուսուցչական ազգային դաստիարակութեան գործին։ Ունեցած է բեղուն գործունէութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն ներս եւ Կապոյտ Խաչի մէջ։ Գրած է «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ։ Իր մահկանացուն կընքեց, Փարիզ, Մայիս 3-ին։

×

Դաշնակցութեան շարքերէն անցնելով ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի շարքերը, երախտագիտութեամբ յիշենք. -

× ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի հիմնադիրներէն, գիտակից եւ նուիրեալ անդամուհի, մեռաւ Մարսէյլ, Օգոստոս 7-ին։

× ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ, այրին՝ Կարօ Ղազարոսեան - Մեհեանի, որ բաժնուած է իր ամուսնոյն լաւ թէ գէշ օրերը։ Մեռաւ Փարիզ, Օգոստոս 1-ին։

× ՄԱՐԻ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի վեթերան անդամուհի։ Իր մահկանացուն կնքեց Կրընոպլ, Յուլիս 2-ին։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1985-ին Հայաստանը կորսնցուց քաղաքական տիրական դէմք մը՝ Արտաքին Նախարար ՋՈՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, որ մեռաւ Մոսկուա, Յունիս 20ին։ Մեծ կորուստ մը Հայաստանի պետական մեքենային եւ Հայ Դատին։ Գերազանցօրէն մտաւորական, պատմագէտ նուիրուեցաւ գիտական գրութիւններով, Հայերու ցեղասպանութեան և մանաւանդ խարանեց Թուրքերու խեղաթիւրումները։ Պրպտող միտք, արդատաբեր գրիչ ուսումնասիրեց հայ ժողովուրդի միջազգային յարաբերութիւնները, Արեւելքի ժողովուրդներու նոր եւ հնագոյն պատմութեան հարցերը։ Հրատարակած է բազմաթիւ հատորներ, յիշենք՝ «Երիտ-Թուրքերը պատմութեան դատաստանին առաջ»։ Ջոն Կիրակոսեանով Հայութիւնը կը կորսնցնէ իր դատին ջերմ պաշտպան մը։

×

Հայաստանի կառավարութիւնը արձանագրեց այլ կորուստներ. -

× Սնունդի եւ Արդիւնաբերութեան երիտասարդ նախարար՝ ԱԼԲԵՐ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ։ Շրջանաւարտ՝ Երեւանի բազմարուեստից հիմնարկի մեքենաշինութեան ճիւղէն, վարած էր պատասխանատու պաշտօններ մեքենաշինական ձեռնարկութիւններուն մէջ։

× Վարչապետին տեղակալ՝ ՖԵԼԻՔՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ։ Ջեռներէց, կազմակերպիչ եւ եռանդուն ղեկավար։ Եղած է դասախօս Երեւանի բազմարուեստից հիմնարկը։ Հեղինակն է գիտական բազմաթիւ աշխատանքներու։

× Նախկին նախարար՝ ԳԱՌՆԻԿ ՍԵՐԳԷՅԻ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ, որ մեծ դեր ունեցած է Հայաստանի հիւսուածեղէնի արտադրութեան զարգացման մէջ։

× Հայաստանի քաղաքական աշխարհին պէտք է կապել նաեւ ԵԴՈՒԱՐԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԸ, անդամ Հելսինքիի Հայաստանի խումբին։ Ձերբակալուած էր 1982-ին եւ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուած։ Զոհ մը վարչակարգին։ Իր մահուան առիթով հրատարակուած զեկոյցը կը շեշտէ որ «անոր մահը կ'աւելնայ երկար թափօրին այն տեսակի բանտարկեալներուն, որոնք մեռան խորհրդային արգելարաններուն մէջ, ի հեճուկս մարդասիրական տարրական կանոններուն»։

×

Գրական աշխարհի կորուստներ. -

× Երիտասարդ եւ խոստմնալից բանաստեղծ՝ ԱՇՈՏ ԱԻԴԱԼԵԱՆ, խմբագիր «Պիոներ կանչ» թերթին։ Իր առաջին գործերը «Նաւաստի», «Արծաթէ օր» կը յայտնաբերէին հասունցող տաղանդ մը։

× Ակադեմիայի թղթակից անդամ՝ ԱՇՈՏ ԱՐՍԷՆԻ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ։ Մասնագէտ գրաբարի, հայերէն լեզուի պատմութեան եւ արդի հայերէնի կառուցուածքի, որոնց մասին ունի կարեւոր գիտական ուսումնասիրութիւններ։

× Թարգմանիչ՝ ՀՐԱՉ ԲՈՒՋԻԿԵԱՆ։ Անգլերէն եւ ֆրանսերէն բազմաթիւ վէպեր թարգմանած է հայերէնի, ինչպէս՝ «Քեռի Թոմասի խրճիթը» կամ Պալզաքի՝ «Հովտաշուշանը»։

× Բանասէր՝ ՍԱՀԱԿ ԲԱԶԵԱՆ։ Հրատարակած է հայ գրականութեան պատմութեան վերաբերեալ յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ։

× Բանաստեղծ եւ թարգմանիչ՝ ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ։ Հրատարակած է «Միջօրէ» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյ մը։ Թարգմանած է մասնաւորաբար Շիլլէր, Լեսինկի, Էքերման։

× Արձակագիր՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ԱԼԵՔ - ՍԱՆԴՐԻ ՇԱԹԻՐԵԱՆ։ Բազմավաստակ անձնաւորութիւն՝ գրագէտ, լրագրող, Գ. Սունդուկեան թատրոնի տնօրէն, շարժարուեստի գլխաւոր վարչութեան պետ, Գրողներու Միութեան քարտուղար, «Գրական Թերթ»ի խմբագիր։ Իր ծանօթ վէպերէն՝ «Ջինուորներ», «Աւք արմաւենու մասին», «Յեղափոխութեան գեներալը», «Արծաթէ դար»։

× Վաստակաւոր ուսուցիչ եւ թարգմանիչ՝ ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԵՍԱՅԵԱՆ։

×

Գիտական աշխարհի կորուստներ. -

× Երեւանի Ակադեմիայի անդամ՝ ԲԵՆԻԱՄԻՆ Ե. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ։ Իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է Բիւրականի աստղագիտական կազմակերպական գործին մէջ։ Հեղինակն է բազմաթիւ գիտական աշխատանքներու։ Անդամ էր միջաստղագիտական միութեան։

× Երեւանի բժշկական հիմնարկի վիրաբուժութեան ամպիոնի վարիչ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՃԱՂԱՐԵԱՆ։ Իր գիտական հետազօտութիւնները ամփոփուած են տասնեակ հրատարակութիւններու, մենագրութիւններու եւ ուսումնական ձեռնարկներու մէջ։ Անդրանիկ Ճաղարեան եղած է նաեւ վաւերական մանկավարժ։

× Երեւանի Ակադեմիայի անդամ՝ քիմիագէտ՝ ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ։ Մեծ նպաստ բերած է Հայաստանի մէջ անօրկանական քիմիայի եւ քիմիական գիտարուեստի զարգացման մէջ։

ԻՐԵՆՑ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Նկարիչ - բանաստեղծ Սալվատոր Ռոզա (1615 - 1673), ռոմանթիկ՝ իր պաստառներով, սակայն լուսամիտ՝ իր անձնական կեանքին մէջ, մինչեւ վերջին պահը կը մերժէ ամուսնանալ իր սիրուհիին հետ որմէ բազմաթիւ զաւակներ ունի։ Կրօնաւոր մը կը ջանայ համոզել զայն, խօսելով դրախտին դռները փակ գտնելու հաւանականութեան մասին, եթէ չարունակէ յամառիլ։

- Էհ, լաւ, կը պատասխանէ հեգնանքով ան, եթէ դրախտ մուտք գործելու համար պէտք է կոտոշներ ունենալ, կը հաւանիմ ամուսնութեան։

Զուարթ՝ իր սովորութեան համաձայն, շանսոնիէ Էմիլ Կուտօ երբ կը տեղեկանայ թէ բարեկամները արտասուալից այցելութեան եկած են, կ'ըսէ.

- Հոս չէ իրենց տեղը. ըսէք որ սրճարան երթան ինծի սպասելու եւ սկսին պիփը...։

Հրամանատար Լէտիկիէր (1543 - 1626) կ'ըսէ իր խոստովանահօր, վերջին ծայր քաղաքավարութեամբ.

- Մնաք բարով վարդապետ, շնորհակալ եմ։

- Պարոն, բազմաթիւ հիւանդներ տեսած եմ որոնք առողջացած են, կը պատասխանէ Աստուծոյ պաշտօնեան։

- Թերեւս, կ'ըսէ հրամանատարը սակայն անոնք ինծի պէս ութսուներեք տարեկան չէին։

Իսկ արբայ Վուազընոն բերել կուտայ կապարէ իր դագաղը ու խօսքը ուղղելով իր ծառաներէն մէկուն, կ'ըսէ.

- Ահաւասիկ, ուրեմն, վերջին ուէտնկօթս, յուսամ այս մէկն ալ գողնալու փափաք չես ունենար.

Համբաւաւոր Կուրպէն որուն դիմանկարները ուրուագծած է Թուլուզ - Լօթրէք եւ զոր հնահաւաքներ փողոցը գտած ու հիւանդանոց փոխադրած են, ութ օր ետք կ'ըսէ. «դէշութիւն չըրի, դժոխք պիտի չերթամ» ու աչքերը կը փակէ յաւիտեան։

Պետրոս Ա. ցարը մահամերձ է ու կը փափաքի բաներ մը գրել. դժուարութեամբ կը սկսի. «Բոլորը յանձնեցէք...»։ Երբեք չի գիտցուիր թէ ով էր ցարին կըտակակատարը, որովհետեւ յաջորդ օրը կը մահանայ ան։

Մառի Թիւտոր թագուհին որ երբեք չէ կրցած մարսել Քալէի պարտութիւնը, մեռնելէ առաջ կ'ըսէ. - «Եթէ սիրտս բանային, հոն փորագրուած պիտի գտնէին Քալէի անունը»։ Իր խորթ քոյրը Էլիզապէթ թագուհին կը մերժէ լքել իր վարչական պարտականութիւնները։

- Տիկին, ժողովուրդին գոհունակութիւն պատճառելու համար պէտք է անկողին մտնէք, կը պնդէ խորհրդատուներէն մէկը։

- Պարոնս, «պէտք է» բացատրութիւնը չի գործածուիր երբ իշխանուհիներու խօսք կ'ուղղեն։

Սակայն չի տոկար իր մարմինը, կը տկարանայ, չորս օր եւ չորս գիշեր անշարժ ու լուռ կը մնայ, մէկ մատը բերնին։

Բողոքներու կարդին է Թէօֆիլ տը Վիօ։ Բարձր ջերմութիւն ունենալով հանդերձ կ'ուզէ ... ձուկ ուտել։ Բժիշկը կը մերժէ. կատաղութենէն քերթողը կը կորսնցնէ իր խօսելու կարողութիւնը, յետոյ տեսողութիւնը եւ վերջապէս լսողութիւնը։ Նոյն երեկոյեան կը մեռնի։ Երեսունվեց տարեկան է։ Երեք տարի առաջ իր անհաւատութեան պատճառաւ մինչեւ իսկ ողջակիզումի դատապարտուած էր, յետոյ փրկուած։

Ռուս վիպագիր Կոկոլ, առեղծուածային այդ տիպարը, վերջին շունչին կը գոչէ.

- Սանդուխ մը... շուտ, սանդուխ մը։

Այս տարօրինակ պահանջին բացատրութիւնը թերեւս պահուած ըլլայ իր նամակագրութեան մէջ, ուր կայ հետեւեալ նախադասութիւնը. «Թերեւս արդէն պատրաստ է երկինքէն մեզի ձգուելիք սանդուխը, եւ այն ձեռքը որ պիտի օգնէ անկէ վեր մագլցելու, արդէն երկարած է մեզի»։

Ջղասպառ՝ Վան Կոկ ատրճանակը կը պարպէ ինք իր վրայ. հոգին աւանդելէ առաջ եղբօրը՝ Թէօյին թեւերուն մէջ, որ կը վստահեցնէ թէ պիտի փրկուի, ան կը մրմնջէ.

- Տխրութիւնը ամբողջ կեանք մը պիտի տեւէ։

Իր հօրը մահուան օրը, նկարիչը արդէն ըսած է. «Մեռնիլը դժուար է, սակայն ապրիլը աւելի՛ եւս դժուար»։

Տիկին Քիւրի կը մերժէ բժիշկը որ կ'ուզէ ներարկում մը ընել իրեն։

- Չեմ ուզեր, կ'ուզեմ որ հանգիստ ձգեն զիս։

Պարուհի Աննա [illegible] ճանը

Fonds A.R.A.M

ՀԻՒԿԷԹ ԱԺԷՏՐԵԱՆ ՖՐԱՆՑ ԼԻՍԹԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ

Այս տարի մահուան հարիւրամեակն էր հունգարացի մեծանուն դաշնակահար եւ յօրինող Ֆրանց Լիսթի, որուն դաշնակի համար յօրինած գործերը թէքնիք տեսակէտով ամենադժուարին եւ խրթին զբաղմունքն մը կը ներկայացնեն, ինչպէս Բականինի եղած է ջութակի համար:

Գործադրութիւնը այս հեղինակութիւններուն կը պահանջէ ոչ միայն ռոմանթիք երաժշտութեան մը յոյզերը դրսեւորելու գիտակցութիւն, այլ մանաւանդ ունենալ ֆիզիքական ուժեղ կազմուածք եւ կարողութիւն եւ շատ զօրաւոր թէքնիք:

Մեր գաղութին հանրածանօթ դաշնակահարուհին Հիւկէթ Աժէտրեան որ տիրացած է վերոյիշեալ յատկութիւններուն, իր վերջին ըէսիթալը ամբողջութեամբ նուիրած էր Ֆրանց Լիսթի հեղինակութիւններուն, իր կողմէ եւս նշելու համար այս հարիւրամեակը:

Դժուարահաճ ընտրութիւններու եւ անկարելին կարելի դարձնելու համար իր յարատեւ աշխատանքներուն մօտէն տեղեակ եմ: Իր ամենամեծ գոհացումն է յաղթահարելը անննուաճելի կարծուած գործ մը:

Չէի կրցած ներկայ ըլլալ նուագահանդէսին, բայց, տակէ աւելի մեծ հաճոյքը ունեցայ, յետոյ, ունկնդրելով յայտագրին ամբողջութիւնը որ ձայներիզի վրայ առնուած էր:

Աւելի մեծ հաճոյք նկատեցի, որով ձայներիզը կարելիութիւն կուտար լսելու իւրաքանչիւր կտոր մէկ քանի անգամ:

Հիւկէթ Աժէտրեան Լիսթի գործերուն յաջող մեկնաբանող մըն է, հակառակ իր փոքրամարմին եւ նիհար կազմուածքին, արտակարգ ուժգնութիւն ունին իր դաստակներն ու մատները:

Բազմաթիւ են դաշնակահարներ, որոնք վարանումով պիտի մօտենային այն գործերուն զորս Աժէտրեան նուագած էր անվերապահ ինքնավստահութեամբ եւ տիրապետող ուժականութեամբ:

Յիշենք Լէժանտը, Քոնսոլասիոնը, Պալլատը, այլ մանաւանդ սադայելական մեքենականութիւն եւ ուժգնութիւն պահանջող համրաւաւոր Մածէթթան:

Այս կտորին ունկնդրութիւնը հասարակութեան մօտ ստեղծած էր մեծ ու անկեղծ խանդավառութիւն, ապացոյց՝ անվերապահ եւ երկարատեւ ծափահարութիւնները:

Թէքնիք կարողութեան տրնթեր Հիւկէթ Աժէտրեան կրնայ բանաստեղծական դարձնել իր նուագը երբ կը մեկնաբանէ շատ ծանօթ Ռեվ տ'Ամուրը:

Կիսախաւար սենեակի մը մէջ առանձնացած ձայներիզ մը ունկնդրելը ինքնամփոփ ու նոյնիսկ գոց աչքերով, նոյնքան եւ թերեւս աւելի շահեկան է, երբ առանձինն ես նուագին հետ, աչքի առջեւ չունենալով բազմութիւն մը եւ աւելորդ բաներ:

Նուագահանդէսին ներկայ չըլլալս ոչ մէկ կերպով զրկանք մը եղած էր, ընդհակառակն ձայներիզը ունկնդրելով միանգամայն աչքի առջեւ ունեցայ սրահին մէջ տիրող խանդավառութիւնը:

Ա. Պ.

ՄԵՐ ԾՆՈՒՆԴԸ

Տարիները անողոքաբար կը թաւալին ու իրարու կը յաջորդեն աւանդական տօները: Ուրիշներու կարգին մենք ալ կամայ-ակամայ տօնեցինք հայկական Ծնունդը, Յունուար 4-ին, Շարաթ յետմիջօրէին Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ:

Պաշտօնական անձնաւորութեանց ժամանումէն ետք Ֆրանսական փառերգով ու Բան Փորտանի յօնկայս ունկընդրութեամբ հանդէսին բացումը կատարուեցաւ: Դաշնակը կը նուագէր Տիկին Արփինէ Առաքելեան:

Ներկաներուն մէջ էին Ենթանախարար Պ. Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, Գիւտ Եպիսկոպոս, Գերապայծառ Կապրոյեան, Վալտ'Ուազի նահանգապետը եւ ուրիշ դէմքեր:

Աղքատախնամի նախագահը Պ. Ժ. Գալճըեան հակիրճ վերաքաղով մը անդրադարձաւ սկիզբէն մինչեւ այսօր այս հաստատութեան գործունէութեան: Ան իր խօսքերը աւարտեց շնորհակալութիւն յայտնելով Ենթանախարարին, որուն միջամտութեան շնորհիւ արդէն բարձրացած է երեք-յարկանի յաւելեալ նոր շէնքը:

Պ. Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի իր խօսքերուն մէջ տուաւ թիւերը Ֆրանսայի մէջ ապրող տարեց սերունդին. զանոնք նմանցուց ճոխ մատենադարանի մը, ուրկէ կ'ակնկալուէր շատ մը գիտելիքներ, փոխանցելի յաջորդ սերունդներու: Ան ըսաւ թէ երկրին մէջ 600 հազար տարեց թոշակառուներ կան այսօր, որոնց թիւը 2000 թուականին պիտի բարձրանայ մինչեւ 2 միլիոնի:

Պ. Ժոզէֆ Ֆրանչէսքի իր խօսքերը վերջացուց հետեւեալ հայերէն մաղթանքով.

– «Շնորհաւոր Նոր տարի եւ բարի Ծնունդ բոլորիդ»:

Ապա գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժին մը, որուն ընթացքին Ստեփան եւ Վարուժան Վարդանեանք (ջութակ եւ թաւ-ջութակ), Օր. Դաւիթեանց (դաշնակ) եւ Պ. Օլիվիէ Պոլտոնիէ (սրրինգ) բաղկացած քառեակը նուագեց եւրոպական ու հայկական դասական եղանակներ:

Ընդառաջելով ընդհանուրին փափաքին Ռոզի Արմէն երգեց «Անոյշ Երեւան» եւ Կոմիտասի «Գարուն ա, ձիւն ա առել»ը:

Մեր տան ներկայ տնօրէնուհին մայրը Տիկին Միշէլ Եավէր, ծնունդով Ֆրանսուհի, հարազատ հայկական առոգանութեամբ ու ապրումով արտասանեց Սիլվա Կապուտիկեանի «Խօսք Իմ Որդուն»ը, հիացում պատճառելով բոլոր ներկաներուն:

Պ. Ժոզէֆ Ֆրանչէսքի խանդավառուած այս արտասանութենէն, խնդրեց որ այդ բանաստեղծութիւնը թարգմանուի իրեն համար:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ խանդավառ մթնոլորտին մէջ տօնական այդ օրուան, որուն ընթացքին մեր մեկուսացեալ մամիկներն ու պապիկները մասամբ դուրս եկած էին իրենց ամէնօրեայ միապաղաղ հոգեվիճակէն:

Բ. Հ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 12-ին, տեղի ունեցած է Արփի Պիւլպիւլի երգահանդէսը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Յայտագրի առաջին բաժնին երգչուհին մեկնաբանած է Պրամսէն եւ Հ. Պէրպէրեանէն հնդական երգեր: Երկրորդ բաժնին ներկայացուած է Կոմիտասի երգերէն փունջ մը՝ Կանչէ կռունկ, Գարուն ա, Քէլէր ցոլէր, Շողեր ջան, Անտունի, Կռունկ եւայլն:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, Ազգ. Իշխանութիւնը ներկայացնող պատուիրակութեամբ մը, Նոյեմբեր 30ին, գացած է Տրիպոլիս պաշտօնական քանի մը այցելութիւններ տալու համար: Նոյն օրը, ժամը 11-ին Առաջնորդը այցելած է վարչապետ Ռաշիտ Քարամէի եւ գնահատած անոր հետեւողական ճիգերը՝ Լիբանանի միութեան եւ խաղաղութեան համար: Ռաշիտ Քարամէ իր կարգին շեշտած է քրիստոնեայ-իսլամ գոյակցութեան պահպանումը եւ առաւել զօրացումը եւ անդրադառնալով հայ համայնքի դերին՝ ըսած է. «Մեր կապը մեր սիրելի հայ համայնքին հետ հին է և շարունակական, հիմնուած ամուր սկզբունքներու վրայ: Այն ինչ որ կը բխի սկզբունքէ մը՝ կը մնայ ամուր եւ չազդուիր պատահական փոթորիկներէ»:

Ժամը 12.30-ին, Առաջնորդն ու պատուիրակութիւնը այցելած են նախկին նախագահ Սուլէյման Ֆրէնճիէի, Զղարթայի մէջ: Կէսօրէ ետք Առաջնորդը այցելած է քաղաքապետին եւ շնորհակալութիւն յայտնած Հայութեան նկատմամբ ցուցաբերած իր հոգածու վերաբերումին համար: Քաղաքապետը գնահատելով Հայութեան պարկեշտ ու հաւատաւոր քաղաքացիութիւնը ըսած է. «Հայերը այնքան սերտօրէն կապուած են այս քաղաքին, որ վերջին ռմբակոծումներու ընթացքին շատեր փախան, բայց Հայերը մնացին»: Նոյն օրը Առաջնորդը այցելած է նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ակումբը, Մարոնի համայնքի առաջնորդին եւ նահանգապետին:

Յաջորդ օրը՝ առաւօտեան, Ս. Հոգեգալստեան Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուած է: Քարոզած է Արամ Եպիսկ.: Յաւարտ պատարագի, դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, որուն ներկայ եղած է նաեւ նահանգապետը: Խօսք առած են Ազգային Նուպարեան-Խրիմեան վարժարանին տնօրէնը՝ Վաչէ Հարմանտայեան, քաղաքական ժողովի ատենապետ տոքթ. Միսաք Արզումանեան եւ Առաջնորդը: Ապա թաղական խորհուրդը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Առաջնորդին եւ պատուիրակութեան: Ներկայ եղած են երեք կուսակցութեանց եւ բարեսիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները: Կէսօրէ ետք Առաջնորդը հանդիպում ունեցած է թաղականութեան հետ եւ գիշերը վերադարձած Պէյրութ:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ռապիէ քլապ»ի մէջ, Նոյեմբեր 30-ին, բացուած է Լ. Օ. Խաչի ձեռարուեստի աշխատանոցին կողմէ պատրաստուած գործերու ցուցահանդէսը, որ տեւած է շաբաթ մը: Դեկտեմբեր 4-ին ցուցահանդէս այցելած է Լիբանանի նախագահին կինը՝ Ծոյս Ճէմայէլ:

L'ARMÉNIE EST AU FAUBOURG

Վերոյիշեալ խորագրին տակ, Նոյեմբեր 28-ի «էսթ ռեփիւպլիքէն» օրաթերթը արձագանգ կը հանդիսանայ հայկական ճաշարանի մը բացման, շրջանին մէջ (Մոնպելիառ): Կը յիշէ թէ անոր նախաձեռնողն է յոգնիլ չգիտցող «Քուփոն տ'Ալզասի» տէրը՝ Միշէլ (Մուշեղ) Տէր-Եղիայեան, որ բացման օրը, յաջողած էր ստեղծել տեղական բնոյթ ունեցող ելոյթի մը կողքին, հայկական զուարթ տօնակատարութիւն մը: Այս բացման ներկայ եղած են մեծամասնութեան թէ ընդդիմութեան պատկանող շրջանի քաղաքական անձնաւորութիւններ:

Թերթը հրատարակած է նաեւ խոհարարին նկարը, իր պատրաստած ճաշերով...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԵՐԷՑՆԵՐՈՒ

ԼԻՈՆ. – Ծննդեան տօնը առիթ է, ամէն տարի, Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան իրարու քով բերելու գաղութին մամիկներն ու պապիկները եւ հրամցնելու անոնց ճոխ ճաշ մը:

Այսպէս, Յունուար 6-ին, եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ՝ որոնք տեղի ունեցան հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, ինչ որ Նորվան Եպիսկոպոս, իր քարոզին մէջ, ուրախութեամբ նկատեց-այդքան ժողովուրդ անսպասելի էր Երկուշաբթի օրուան մը համար-Զօրհնէքէն վերջ, ուրեմն, ներկայ ժողովրդին մէկ մասը տեղ բռնեց Հայ Տան սրահին մէջ, ծաղկազարդ սեղաններու շուրջ:

Կազմակերպիչ մարմինը գնահատելի գաղափարը ունեցած էր ճաշին հրաւիրելու նաեւ քոյր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Ղազարեանը եւ իր գործակիցները, Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անդամները: Հրաւիրուած էր նաեւ կաթոլիկ համայնքին հովիւ՝ Մալճեան վարդապետ եւ Աւետարանական Հայերու ներկայացուցիչը, որ բացակայ էր սակայն: Պատուոյ սեղանին շուրջ, Նորվան Եպիսկոպոսի կողքին, տեղ բռնած էր, նմանապէս, Պոլսոյ Պատրիարքարանի անձնակազմէն՝ Պ. Եդ. Մոմճեան, եւ իր տիկինը՝ որոնք Ֆրանսայի մէջ շրջապտոյտ մը կը կատարեն:

Սեղաններուն կը սպասարկէին, բնականաբար, միութեան տիկիններն ու օրիորդները՝ միշտ ժպտուն: Տիկնանց Միութիւնը-նախագահ՝ Տիկին Մատլէն Պասմաճեան-ներկայիս ունի յիսունեւերկու անդամուհիներ՝ բոլորն ալ պատրաստ գործակցելու, երբ կայ ընելիք մը՝ յօգուտ Եկեղեցիին, յօգուտ գաղութին, յօգուտ հիւանդներու, անկարներու:

Հաւաքոյթը անցաւ ուրախ մթնոլորտի մէջ: Տիկիններ՝ Հէլլան Միքայէլեան եւ Ժաքլին Պետրոսեան, փոխ-նախագահուհի, փոխն ի փոխ միջոցներ գտան արծարծելու ոգեւորութիւնը սրահին մէջ: Ոմանք հրաւիրուեցան խօսք առնելու:

Զատիկ արեւայ յիշեց թէ առաւօտուն, Նորվան Եպիսկոպոս շեշտը դրաւ Տօնը յատկանշող երեք բաներու վրայ՝ մտերմութիւն, սէր, բարեկամութիւն, եւ ըսաւ թէ ներկայ հաւաքոյթըատոնց հաճելի մէկ երեւոյթն է:

Մալճեան վարդապետ ընդգծեց դպրոցի մը գոյութեան կարեւորութիւնը եկեղեցիին քով: Եկեղեցին եւ դպրոցը, քով քովի, եղած են միշտ, դարերու ընթացքին, հայութեան տեւականութեան յենակէտը: Յայտարարեց որ՝ Լիոնի մէջ ամէնօրեայ հայ վարժարան մը ունենալը անհրաժեշտութիւն մըն է:

Պ. Մոմճեան տուաւ լուրեր Պոլիսէն՝ ուր բաց են շուրջ երեսուն հայ եկեղեցիներ, եւ նոյնքան թիւով դպրոցներ: Յայտնեց իր գոհունակութիւնը տեսնելով որ, ինչպէս հոն, Ֆրանսայի մէջ ալ Հայը կը ջանայ Հայ մնալ:

Կատարուեցան երգեր, արտասանութիւններ ներկաներուն կողմէ, մինչ ուրիշ ներկաներ, երբեմն, դժուարութիւն ունէին լուռ մնալու, ունկնդրելու: Իրաւ է որ երրորդ եւ չորրորդ տարիքի անձերը, եթէ նոյնիսկ շատերն ալ առանձին, ընդհանրապէս կը տառապին խօսակիցի մը բացակայութենէն, ու այսպիսի հաւաքոյթ մը՝ ուր քով-քովի եկած են հին կամ նոր ծանօթներ, փնտռուած առիթ մըն է լուռ չմնալու... լայնօրէն կ'օգտուէին առիթէն:

Վերջակէտը դնելէ առաջ, հաճելի է մեզի ըսել թէ Տիկնանց Միութիւնը յաջողութեամբ սկսաւ 1986 տարուան իր ձեռնարկներուն շարքը: Ի՞նչ ուրիշ ձեռնարկներ: Կը յուսանք ունենալ առիթներ գրելու այդ մասին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

իրական կարապի երգ մը կ'ըլլայ: «Կարապի Լիճը»ի մեկնաբանը մահուան վայրկեանին կը հրամայէ. «Կարապի զգեստներս պատրաստեցէ՛ք»:

Մինչդեռ օփէռէթներու թագուհին Հորթանս Շնայտէր կը հէՀի խաղաղութեան մէջ. «մոռացումի լռութիւնը կ'ուզեմ միայն»:

Քլօտէլ ամենայն հանգստութեամբ կը վստահեցնէ.

- Զգեցէք զիս առանձին մեռնիմ, չեմ վախնար:

Անտրէ Ժիտ, որպէս թէ ուզէր ինքզինքը համոզել, կ'ըսէ.

- Վստահութիւն ունիմ:

Որո՞ւ: Ի՞նչ բանի: Ան գրած է. «Թէ հոգիին կեանքը կը շարունակուի մարմնին քայքայումէն ետք, ինծի համար անընդունելի է, անկարելի բան մը, որուն դէմ կը բողոքէ տրամաբանութիւնս:

Փրուսթ կը փափաքի Րիցի գարեջուրը խմել, որուն հաւատարիմ յաճախորդն էր. մարդ կը ղրկէ բերել տալու, յետոյ կ'ըսէ. «մնացածն ալ գարեջուրին պէս է. շատ ուշ պիտի հասնի»:

Էտմոն Ռոսթան վարակուած է սպանական կրիփէ. յաղթական կը գոչէ իր կնոջը. «մի՛ լար, ես վայելեցի յաղթանակը»: Նախապէս, ան վերջին վայրկեաններուն քովը գտնուած է Հանրի Պէքի, որ ակնարկելով Սիրանօ տը Պէրժըրաքի արձանագրած յաջողութեան կ'ըսէ. «Ձեր յաղթանակը մեծ է Ռոսթան, սակայն աւելի պիտի մեծնայ. ան պիտի լեցնէ ամբողջ դարը»:

Ռոսթան հպարտ է մինչեւ այն պահը ուր գրագէտ Միւֆէլ նախանձով դիտել կուտայ, «խեղճը սկսաւ զառանցել»:

Քսանմէկ տարեկանին Արծուիկը՝ Նափոլէոնին տղան կ'ըսէ. «Պիտի մեռնիմ, մայրս կանչեցէք»: Նոյն փափաքը կ'ունենայ Անաթոլ Ֆրանս, որ կը վախճանի թէեւ ութսուն տարեկանին:

Շարլոթ իշխանուհին, Անգլիոյ գահաժառանգը կ'ուզէ ոչ թէ մայրը, այլ ամուսինը, որ կը սպասէ քովի սենեակին մէջ: Ան ծնունդ տուած է մեռած երախայի մը, ինք ալ մահամերձ է. դայեակը ինքզինքը պատասխանատու նկատելով այս դժբախտութեան անձնասպան կ'ըլլայ, երեքի բարձրացնելով մեռեալներու թիւը:

- Եւ մա՞յրս. կը հարցնէ Շառլ Թ. ինչպէս Թուլուզ Լօթրէք.

- Մայր ... միայն դուն:

Ուրիշ մը, Ռօզ Պէօրէ, «շնորհակալ եմ պարոն Ռոտէն», կը մրմնջէ երբ կը տեսնէ թէ ան կ'ընդունի վերջին պահուն իր մատը անցընել մատանին. այս կերպով Ռոտէն երախտագիտութիւնը կը յայտնէ աւելի քան յիսուն տարուան լաւ, ուղղամիտ ծառայութեան:

Fonds A.R.A.M

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 16, ժամը 15·45ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

Մահազդին մանրամասնութիւնները՝ մեր յաջորդ թիւով:

Le Club Franco-Arménien d'Antony

présente la troupe

«LES BALLETS ARMENIENS»

sous la présidence de

Patrick DEVEDJIAN

maire d'Antony

le Vendredi 17 Janvier à 20h30 précises

au Théâtre Firmin Gémier

place du Marché d'Antony

Pour se procurer les billets, s'adresser en téléphonant :

46 68 31 13 à Arménag MOVSESSIAN

46 66 07 95 à Anahid MOMDJIAN

42 46 05 58 à CRDA - 36, rue de Trévise 75009 Paris

—— Pas de vente de billets à l'entrée ——

LOTO

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 16–ին

Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

9, rue de Madrid — 94140

Վ Ի Ճ Ա Կ Ա Հ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Բոլորին համար

բազմաթիւ նուէրներ — Պիւֆէ:

Այրի Տիկին Ալիս Տէր - Մինասեան (ծնեալ՝ Մանուկեան) զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Ալպէր Մանուկեան, զաւակներն ու թոռները,

Տիկին Տիրուհի Գալֆայեան, զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մայաքեան, զաւակներն ու թոռները,

Այրի Տիկին Մարկրիթ Մանուկեան - Թութուզեան, զաւակներն ու թոռները,

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Յակոբեան (Քալիֆորնիա) զաւակներն ու թոռները,

Այրի Տիկին Մեհրիւպէ Թանկիքեան զաւակներն ու թոռները,

Այրի Տիկին Մաղաքեան, զաւակներն ու թոռները,

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, տալոջ, հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Գալֆայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 25-ին:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Փօն - տը - Շէրիի Շարվիէօյի Ազգային Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի, Յունուար 19, Եկեղեցւոյս մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Յակոբ Աբրահամեանի:

Պատարագ, ժամը 10-ին:

×

ԾԱՆՕԹ.- Ս. Նշան Եկեղեցւոյ վարժարանի Ամանորի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ նոյն օրը ժամը 15-ին Եկեղեցւոյ կից՝ Ազգային Տան Ճէպրայէլ Պահատուրեան սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին մեր բոլոր ծնողքները իրենց զաւակներով եւ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն հանդէսին:

ԿՈՉ
ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

1985 - Մեծ Եղեռնի 70-ամեակի, Հայր Կոմիտասի մահուան 50-ամեակի եւ Բարսեղ Կանաչեանի ծննդեան 100-ամեակի երրեակ տարեդարձներու առիթով՝ Ֆրանսայի մէջ ձեռնարկուած է խիստ կենսական արշաւ մը. ան կը մտի ի մի հաւաքել, մեկտեղել եւ կորուստէ փրկել հայկական՝ հին գաւառա - գեղջկական ժողովրդական երգերը, ինչպէս նաեւ բնորոշիչ մանրավէպեր՝ Նախա - 1915-ի Թրքահայաստանի գաւառական եւ գիւղացիական կեանքը յատկանշող: Այս երգահաւաքումի աշխատանքը, ինչպէս նաեւ յարակից հաւաքումները որոնք կը քաղուին վերապրող մեր մամիկներու ու պապիկներու բերնէն, ստոյգ մահէ ազատել կը ջանան այն նշխարները, որոնք տակաւին կը յամենան մեր հայրերու յիշողութեան մէջ: Ասոնք պիտի ըլլան վերջին մասունքները եւ անկարելի պիտի ըլլայ զանոնք գտնել երկու - երեք տարի վերջ, այսինքն 1915-ի սերունդի վերջին ներկայացուցիչներու անհետացումէն ետք:

Այս վիթխարի եւ անյետաձգելի գործը կը կատարուի արդէն Ֆրանսայի ամբողջ տարածքին ապրող 250 հազարէ աւելի հայ բնակչութեան տարեցներու մօտ: Ուստի վստահ ըլլանք որ մեր Լիոնի հայ երեցներն ու ծերունիները - նոյնիսկ աւելի երիտասարդներ, որոնք սորված են իրենց ծնողներէն նմանօրինակ հին երգեր - պիտի հաճին իրենց ներգործական մասնակցութիւնը բերել այս սրբազան փրկութեան գործին՝ հեռաձայնելով Տէսինի Մշակոյթի Տան եւ իրենց անուն - մականունը ու հեռաձայնի թիւը տալով պատասխանատուհի՝ Տիկին Զօպոեանին: Հեռաձայն. - 78 - 49 - 42 - 97, - նախընտրաբար կէսօրէ ետքերը, (բացի Կիրակի ու Երկուշաբթի օրերէն):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Դրաստամատ Կարապետ Ալեքսանեան ծնած 1918-ին՝ Օհանավան գիւղը, (նախկին Հովանավան), աշխարհագրութեան ուսուցիչ՝ գինուոր գացած է կռուեր Լենինգրադ 1942-ին, գերի ինկած՝ 326 Շտաֆոյ Լակերը: Ցեպլինսկ քաղաքը եղած է: 1945-ին փախած է Լակերէն: Եղած կ'ըլլայ Ֆրանսա Րօն - Ալփ շրջանները: Ունէր եղբայր մը՝ Սարգիս, ծնած՝ 1916-ին, որ կորսուած է պատերազմի ատեն: Փնտռողներն են՝ երեք քոյրերը՝ Հայկանդուխտ, Վարդանոյշ եւ Վարդիշագ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի որ տեղեկութիւններ տան հետեւեալ հասցէին:

Mlle. OHANIAN Anahid

99 ex 20, Ch. de la Costière

Résid. «Les Coteaux de la Madeleine»

Bât. L - Appt. 461 — 06000 NICE

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախագահութեամբ՝

ՁԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 17-ին, Խ. Աբովեան Մշակոյթի Տան մէջ:

1, Quai Pajot — VIENNE

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն միօրեայ դպրոցի աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

A L'OCCASION DES PAQUES ARMENIENNES

(le 04 Mai, selon le calendrier ancien)

PELERINAGE A JERUSALEM

avec la participation de

Monseigneur NORVAN ZAKARIAN

et accompagné par VAROUJAN *SARKISSIAN*

du 28 avril au 05 mai

*

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Մայիս 4–ին, ըստ հին տոմարի)

մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ եպիսկ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ–ի

ընկերակցութեամբ՝ Վարուժան ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ – ի

ԱՊՐԻԼ 28 - ՄԱՅԻՍ 05

Renseignement, Programme détaillé et inscription :

Levon BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

31, rue d'Argenteuil

75001 PARIS

Tél. : 42. 61. 51. 13

Varoujan SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, cours de la Liberté

69003 LYON

Tél. : (16) 78. 60. 13. 66

VIENT DE PARAITRE

H. PASDERMADJIAN

HISTOIRE DE L'ARMÉNIE

4e Edition

1 vol gr.in - 8e, 437 pages avec 1 carte se dépliant

120 Frs. + 20 Frs. de frais d'envoi

Pour les commandes adresser un chèque à la

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur le Prince — 75006 PARIS

où le livre est en vente.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Սէն - Ժէռոմի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Յունուար 17-ին, Ուրբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին Թաղիս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունուար 18, ժամը 15-ին, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն, անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Սէն - Ժէռոմի վարչութիւնս կ'ողբայ վարչական նախկին ընկերուհի՝ Այրի Տիկին Սանդուխտ Մանուկեանի մահը եւ այս տխուր առթիւ բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր զաւակներուն, թոռնիկներուն եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն:

Այս տխուր առթիւ Սէն - Ժէռոմի մասնաճիւղը ի նպաստ կայանին կը նուիրէ 250 Ֆ.: Նոյն առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Խօրտէքեան ընտանիք 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան Ռօժէ 50, Տէր եւ Տիկին Սվազլեան 50, ողբացեալ Մուրատ Հօքնանեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Նուարդ Թախթալեան կը նուիրէ 100 Ֆ.:

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՍԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 19, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30–էն սկսեալ

Théâtre Municipal

Գեղարուեստական յայտագիր ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, այս տարի ալ Կաղանդ Պապան իր այցելութեամբ պիտի ուրախանցնէ փոքրիկները:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ–ի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14·30–ին

Պօմոնի միօրեայ Դպրոցի տօնածառի հանդէսին, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

—— Ճոխ յայտագիր, ջերմ մթնոլորտ, թոմպոլա, եւայլն: ——

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
16

JEUDI
16 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.139 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.139

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ բացատրեց համակեցութեան իր ըմբռնումը : Ինչ որ լաւ է 1958ի կոլեան Սահմանադրութեան պարագային, այն է որ ամէն մարդ գայն իր ուզածին պէս կը մեկնաբանէ եւ իր գործին եկածին պէս կը հասկնայ : Այսպէս, Պառ անկարելի կը նկատէ համակեցութիւնը (կամ համաբնակութիւնը ինչպէս որակեց առաջին անգամ մը՝ նոյնինքն Ժիսքար), որովհետեւ կ'ըսէ, ըստ Սահմանադրութեան իշխանութիւնը նախագահին ձեռքն է : Ժիսքար եթէ նախագահը ճամբու չի դներ, ոսկեծաղիկներու բացումներու կը ղրկէ եւ նոր բանաձեւ մըն ալ կը ներկայացնէ՝ նախարարապետը տեղէն կարելի չէ հանել (փորձառութեամբ կը խօսի), Ֆրանսերէն բառ մը կը գործածէ, որ ինչպէս իր նախկին բանաձեւերը բերնէ բերան պիտի անցնի.. էնտէպուլոնապլը : Ձախի նախագահի մը եւ աջ մեծամասնութեան մը անպատեհութիւնը կ'ուզէ լուծել Ֆրանսայի տալով քաղաքական քաղաքակրթութեան մը նոր դիմագիծը, քիչ մը անգլիական լուծում մը : Առ այժմ իր երեք գլխաւոր առաջարկներն են ընտրութիւններու վազորդային. - Նոր նախարարապետը վստահութեան քուէ կ'ուզէ նորընտիր Ազգ. Ժողովէն, Սահմանադրական բարեփոխում մը կ'առաջարկուի նուազեցնելու համար նախագահին պաշտօնավարման շրջանը, թէեւ չի ճշդեր թէ եօթնի տեղ՝ 6 թէ 5 տարի կ'ուզէ : Հուսկ՝ վերադարձ ընտրական նախորդ (մեծամասնութիւն, երկու շրջանով) դրութեան : Կը ճշդէ թէ ոչ մէկ աթոռի թեկնածու է :

ՓԱՐԻԶԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ընթացք չտուաւ դատական իշխանութեան դիմումին Փռօկրէ տը Լիոնի կապակցութեամբ եւ չնշանակեց դատական մատակարար մը, ինչպէս կը պահանջուէր : Ստիպողաբար (ռեֆէրէ) քննելով կացութիւնը, դատարանը յայտնեց թէ «Հանրապետութեան դատախազը հարկ եղած փաստը չի բերեր» որ անհրաժեշտ դարձնէ նման նշանակում մը : Ուրեմն, երեք ամսուան համար, դատարանը լիազօր մը նշանակեց, որ կրնայ մասնակցիլ վարչական խորհուրդի նիստերուն : Ընդհ. ձեւով հսկողի պաշտօն մըն է : Պիտի հետեւի անցուդարձին եւ տեղեկագիր մը պատրաստէ դատարանին համար, եթէ թերիներ տեսնէ : Այս շրջանին Հերսան հիմնական ոչ մէկ որոշում կրնայ տալ, ոչ իսկ թերթը ետ տալ... :

ՓԱՐԻԶԻ 16-ՐԴ թաղամասը, ռիւ տիւ Տոքթէօր - Պլանշ, արհեստավարժ խոլտ - ըփ կատարուեցաւ Երեքշաբթի օր, Քրէտի - Լիոնէ դրամատան մը դէմ : Անթի - կանկ ոստիկաններ կազմուպատրաստ կը սպասէին, որպէսզի բռնեն դրամատունէն ելլող աւազակները, որոնց դէմ թակարդ մը լարած էին, բայց նախատեսուած ձեւով չեղաւ եւ երկու հոգի ալ - մէկ չարագործ, մէկ ոստիկան - սպաննուեցան փոխադարձ հրացանաձգութեան ընթացքին : Միւս գողերը յաջողած են փախիլ :

ՃԵՄԱՅԷԼ չստորագրեց երեք քաղաքագործերու կնքած համաձայնագիրը, երկու օր խորհրդակցելէ ետք նախագահ Ասատի հետ : Առանց ատոր ալ արդէն, քրիստոնեաներու միջեւ կռիւները շատ սուր բնոյթ առած են :

ՈՒԶԲԵԿԻՍՏԱՆԻ ղեկավարութիւնը ամբողջութեամբ պաշտօնանկ եղած է : Կեդրոնական Ասիոյ այս Հարապետութիւնը կը մեղադրուի կաշառակերութեան եւ իշխանութեան չարաշահման համար :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ նոր արշաւ մը ձեռնարկած են Քիւրտերուն դէմ, իրենց որակումով՝ անջատողականներու դէմ : Ասոնց անցած շրջանները - արեւելեան Թուրքիա (Տիարպէքիր եւայլն) - մեծաքանակ թռուցիկներ կը բաժնուին, վերջերս՝ թռաններով, ուր հրաւէր կը կարդացուի շրջանի բնակիչներուն որ ոչ միայն չքաջալերեն՝ այլեւ կռուին անոնց դէմ, վասնզի, կը շեշտուի թռուցիկին մէջ. - «Պաքարա Սուրաթին 190-րդ գլուխին մէջ կ'ըսուի՝ ձեզի դէմ պայքարողներուն դէմ դուք ալ կռուեցէք յանուն Ալլահի : Աստուած նախայարձակները չի սիրեր» : Ինչպէս կը տեսնուի «աշխարհական» արդի Թուրքիան բաւական «յառաջդիմական» բանաձեւերու կը դիմէ իր ժողովուրդը դաստիարակելու համար : Այդ թռուցիկներով, կրկին հրաւէր կ'ըլլայ մատնութեան, գալով բուն «յանցապարտներուն», կ'առաջարկուի գզջում յայտնել, քանի՝ այդ պարագային ներողամիտ աչքով պիտի նային իրենց (այս մասին, հաւանաբար կրնան վկայել Տիարպէքիրի բանտին խուցերուն մէջ խոշտուած Քիւրտերը) :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9 - 13)

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»Ի ՏՆՕՐԷՆԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Լրագրութեան մարզին մէջ ունեցած իրենց վաստակին ի գնահատութիւն, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով վաստակաւոր լրագրողի կոչում շնորհուած է «Արմէնփրէս»ի տնօրէն Մարտունի Խաչատրեանի եւ նոյն հիմնարկի թարգմանիչ Յակոբ Ստեփանեանի ու մեկնաբան Ալեոշա Խաչատրեանի : Երկու աշխատակիցներ ալ՝ Հերբեր Բաղդասարեան եւ Տատեանա Գլադչենկօ, պարգեւատրուած են պրեզիտիումի պատուոյ գիրով :

×

ԳԵՂԱՄ ՍԵՒԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով գրող Գեղամ Սեւան պարգեւատրուած է ժողովուրդներու բարեկամութեան շքանշանով, ի գնահատութիւն խորհրդային գրականութեան զարգացման իր բերած նպաստին եւ իր ծննդեան վաթսունամեակին առթիւ :

×

«ՃԱՏՐԱԿԻ ՕՍՔԱՐ»Ը ԳԱՐԻ ԳԱՍՊԱՐՈՎԻ

Զագրէպի «Վիեսնիկը» թերթը ամէն տարի «Ճատրակի Օսքար» մրցանակը կը շնորհէ տարուոյն լաւագոյն վարպետին : Թերթին հարցարաններուն արդիւնքներով 1985-ի ճատրակի տասը լաւագոյն վարպետներու ցանկին մաս կազմած են Գարի Գասպարով, Անատոլի Կարպով, Արթուր Եուսուպով, Ռաֆայէլ Վահանեան, Անդրէյ Սոկոլով, Միխայիլ Տալ եւ այլն : «Ճատրակի Օսքար» մրցանակը տրուած է աշխարհի ախոյեան Գարի Գասպարովի, որ երկրորդ անգամն է որ կ'արժանանայ այդ մրցանակին :

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՈՒՍՈՒՄՆԱ - ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, ընկերակցութեամբ երեսփոխան Վարդան Վարդանեանի եւ Թեմական Խորհուրդի անդամներ Լեւոն Ահարոնեանի ու Վաղրիկ Մանուկեանի, Յունուար 4-ին հանդիպում մը ունեցած է ուսումնա - դաստիարակչական նախարար Աքրամիի հետ :

Արտակ Արք. Նախ շնորհաւորած է նախարարը իր պաշտօնին մէջ վերահաստատման առթիւ, ապա նշած՝ թէ նախարարին հետ իր ունեցած վերջին հանդիպումէն ետք հայկական վարժարաններու դժուարութիւններու լուծման ուղղութեամբ ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրուած է : «Մեր ժողովուրդը, - ըսած է Արտակ Արք., - մտահոգուած է այն հարցով, որ հայկական դպրոցները հարկ եղած չափով իրենց առաքելութեան վրայ չեն գտնուիր. հայերէնը, այն ալ կարգ մը դասարաններու մէջ, կը դասաւանդուի շաբաթական միայն երկու ժամ, իսկ կրօնք՝ բոլորովին չի դասաւանդուիր» : Առաջնորդը շարունակելով իր բողոքը յայտնած է, թէ կարգ մը դպրոցներու մէջ ամանորի նշումը չէ արտօնուած եւ ընդհանրապէս հայկական վարժարաններու մէջ տիրող մթնոլորտը չի համապատասխաներ քրիստոնէական եւ հայկական աւանդութիւններուն ու սովորութիւններուն, աւելցնելով. «Լիայոյս ենք, Պ. Նախարար, որ իբրեւ անդամ այն յանձնախումբին, զոր Մշակութային Յեղափոխութեան Գերագոյն Խորհուրդը կեանքի կոչած է հայկական վարժարաններու հարցերը քննելու համար, եւ յատկապէս որպէս նախարար՝ բարեացակամութեամբ դրական կարգադրութիւն մը կ'ընէք յիշեալ դժուարութիւններու լուծման ուղղութեամբ, որով մեր ժողովուրդը հայկական դպրոցներու բոլոր հարցերը լուծուած տեսնելով, իր մտահոգութենէն վերջապէս կը ձերբազատի» :

Պատուիրակութեան անդամները ներկայացուցած են հայկական դպրոցներու բոլոր դժուարութիւնները, այդ կարգին՝ իրենց պաշտօնէն հեռացուած հայ ուսուցիչներու եւ տեսուչներու պաշտօններու վերահաստատման, ինչպէս նաեւ աղջիկներու գլուխները ծածկելու հարցերը :

Նախարար Աքրամի յիշեալ բացատրութիւնները լսելէ ետք շեշտած է, թէ Իսլամ Հանրապետութիւնը մեծ արժէք կու տայ «աստուածային կրօնքներուն եւ անոնց հաւատացեալներուն», աւելցնելով, որ ներկայիս երեք նախարարութիւններ՝ ուսումնա - դաստիարակչութեան, գիտութեանց եւ բարձրագոյն ուսման, առաջնորդութեան, հայկական վարժարաններու հարցերու շուրջ ուսումնասիրութիւններ կը կատարեն, որոնց աւարտին դրական լուծում կը գտնեն հայկական հարցերը : Նախարարը նշած է նաեւ, թէ իր կարծիքով կրօնքի դասաւանդումը հայերէնով եւ հայերէն լեզուի ու գրականութեան ուսուցումը հայկական վարժարաններուն մէջ որեւէ արգելք պէտք չէ ունենայ եւ կը յուսայ, որ Մշակութային Յեղափոխութեան Գերագոյն Խորհուրդը եւս դրական լուծում կու տայ հարցին : Պատուիրակութեան անդամները խօսած են նաեւ նոր դպրոցներ կառուցելու հարցին մասին :

Նախարարը խոստացած է ջանալ արծարծուած բոլոր հարցերուն բարւոք լուծում մը տալու համար, որպէսզի «Իսլամ ու հայ եղբայրները եղբայրական սիրով լծուին Իրանի վերելքին ու զարգացման աշխատանքին» :

×

ԱԼԲԵՐ ԲԵՐՆԱՐԴԻ ԿՐՆԱՑ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Յունուար 5-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Թեհրանի իսլամական յեղափոխութեան դատարանը ջնջած է ծանօթ իրաւաբան Ալբեր Բերնարդիի իրաւաբանական արտօնագրի բեկանման վճիռը, որ նոյն դատարանի կողմէ՝ ի շարս 57 այլ իրաւաբաններու՝ տրուած էր երկուքուկս տարի առաջ :

×

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի կարգադրութեամբ, այս տարի ալ քահանաներ այցելած են Թեհրանի եւ Քարաճի բանտերու հայ բանտարկեալներուն, կրօնական արարողութիւն կատարուած եւ հաղորդագրութիւն տուած :

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ — C. I. C. A. M. — ԿՈՉԻՆ ԱՌԹԻՒ

Դեկտեմբեր 12-ի մեր թիւով լոյս կը տեսնէր Մխիթարեան միջազգային կոմիտէի հաղորդագրութիւնը, որու վերջին մասը կոչ մըն էր համազգային հանգանակութեան : Հոն կ'ըսուէր թէ այդ նպատակաւ հայահոծ գաղութներուն մէջ պիտի կազմուէին ՍԻՔԱՄ-ի հովանաւորութեան տակ յանձնախումբեր : Մինչ այդ դրամական առաքումները կարելի է կատարել հետեւեալ ձեւով եւ հասցէին.-

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 PARIS

×

ԽՄԲ. - «ՅԱՌԱՋ»ի. - Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք, որ Մխիթարեաններու նուիրուած «Յառաջ»ի բացառիկ թիւէն (Յունուար 10), հազիւ 48 ժամ ետք, ՍԻՔԱՄ-ին կը հասնէին արդէն բազմաթիւ չէքեր, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ փրանսահայ գաղութը անմիջապէս գիտակցեցաւ որ հարկ է անյապաղ եւ լայնօրէն օժանդակել «Մխիթարեան վարժարաններու միջազգային Կոմիտէ»ին, որպէսզի ան կարենայ օրին եւ ժամուն յարգել ստանձնուած յանձնառութիւնները :

Վստահ ենք որ շարժումը պիտի շարունակուի նոյն թափով :

Fonds A.R.A.M

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Akaby NASSIBIAN

BRITAIN AND THE ARMENIAN QUESTION 1915 - 1923 *

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

Անցեալ տարի Անգլիոյ մէջ լոյս տեսաւ Ագապի Նասիպեանի տոքթորայի աւարտաճառը որ վերոյիշեալ խորագրով, եթէ չենք սխալիր 1981-ին, Օքսֆորտի համալսարանը ներկայացուելով ժիւրիին բարձր գնահատանքին արժանացած էր: Միջին - Արեւելքի առհասարակ, մեր ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններուն մանաւանդ գրեթէ բոլորին տեղեակ ըլլալով, արդարացիօրէն կրնանք ըսել թէ Նասիպեանի ուսումնասիրութիւնը լաւագոյններէն է:

Նախքան գրքին մասին արտայայտուիլը, կ'ուզենք հոն մէջբերումով մը կարեւոր լուսաբանութիւն մը տալ ընթերցողներուն: Վերջին երեք տասնեակ տարիներու տանի մօտ ծագումով հայ ուսանողներ ջանացին Օքսֆորտի համալսարանը տոքթորայի աւարտաճառ մը ներկայացնել: Մինչեւ 1981 տարին, երբ Նասիպեան իր աշխատութիւնը յաջողութեամբ ներկայացուց, բոլորն ալ ձախողեցան: Ըստ Օքսֆորտի համալսարանի կանոնագրին անոնցմէ ոչ մէկուն պատրաստած ուսումնասիրութիւնը Օքսֆորտի պատուաբեր տոքթորայի (D. Phil.) մակարդակին չէր համապատասխանած եւ բոլորն ալ «մխիթարական» վկայական մը առնելով մեկնեցան: Մօտ 15 տարիներ առաջ, պատմական պրպտումներու առթիւ մեր Օքսֆորտ այցերէն մէկուն ընթացքին, ծանօթացած էինք, ծագումով հայ, շատ ուշիմ համալսարանականի մը, որ ոչ թէ միայն անգլերէնի կը տիրապետէր կատարելապէս, այլեւ՝ հմուտ էր բազմաթիւ ուրիշ օտար լեզուներու: Իրեն թելադրեցինք իր նիւթին համար առնուազն երեք ամիս Փարիզի գրադարաններու եւս պրպտումներ ընել, որպէսզի կարենար նորութիւններ բերել իր աշխատութեան համար: Առաջարկեցինք այս առթիւ մեր ծանօթութիւնները իր տրամադրութեան տակ դնել: Հակառակ մեր ջանքերուն նախընտրեց միմիայն Օքսֆորտ կատարած իր պրպտումներով գոհանալ: Ջոհողութեան ոգին կը պակսէր իր մօտ: Արդիւնքը այն եղաւ որ հակառակ իր ինքնավստահութեան, իր ուսումնասիրութիւնը արժանի չգտնուեցաւ Օքսֆորտի վկայականին: Հետեւաբար երբ Ագապի Նասիպեան 1981-ին յաջողեցաւ այդ վկայականը ստանալ, ըստ Օքսֆորտի տարեգիրքին, ան առաջին Հայն է որ արժանի նկատուած է Օքսֆորտի համալսարանին փիլիսոփայութեան տոքթորի տիտղոսին: Ագապի Նասիպեան Սեպտեմբեր 1985-էն ի վեր Կիպրոսի Մելգոնեան ազգային վարժարանի մէջ կը պաշտօնավարէ իբր տնօրէնուհի, ուրկէ տարիներ առաջ շրջանաւարտ եղած էր:

Նասիպեանի գիրքը անտարակոյս հայկական հարցին վերաբերեալ կարեւոր աշխատութիւն մըն է: Հեղինակը մեծ համբերութեամբ եւ եռանդով մի առ մի թղթատած է անգլիական դիւանագիտական եւ այլ թղթածրարներու մէջ գտնուած բազմաթիւ անտիպ փաստաթուղթեր: Ասոնցմէ զատ, ան ըստ բաւականի օգտագործած է նաեւ այժմ Պոսթըն պահուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան արխիւները, եւ կրկին Միացեալ - Նահանգներ գտնուող եւ միքրոֆիլմի վերածուած Պօղոս - Նուպար Փաշայի գլխաւորած ազգային պատուիրակութեան վաւերաթուղթերը:

Մեր գրախօսականին մէջ պիտի չկարենանք ըսել թէ գրքին սա կամ նա գլուխը աւելի կարեւոր, կամ աւելի հետաքըրքրական է, քանի որ ամբողջ գիրքը հետաքրքրական փաստաթուղթերով լեցուն է եւ բնաւ տարակոյս չունինք թէ ընթերցողը մեծ յափշտակութեամբ զայն պիտի կարդայ սկիզբէն մինչեւ վերջը: Բայց ինչ որ մեր կողմէ յատկապէս գնահատանքի արժանի գտանք, այն է թէ Նասիպեան յաջողած է ոչ թէ միայն պատմաբանի անաչառ մօտեցումով եւ տրամաբանութիւնով մեկնաբանել, այլ նաեւ խսկական պրպտողի մը յատուկ ճաշակով վաւերաթուղթերը ընտրել եւ զանոնք արժեւորել:

×

Նասիպեանի գրքին նախաբանը կը սկսի Հայաստանի նախադարեան պատմութիւնով եւ համառօտ կերպով մը հասնի մինչեւ ԺԹ. դար: Յետոյ հեղինակը յատկապէս կը ծանրանայ անցեալ դարու զարթօնքի շրջանէն մինչեւ 1914 թուականը, երբ հայկական հարցը իր վերջին հանգրուանի անկիւնադարձին հասաւ: Գրքին բուն նիւթն է, ինչպէս խորագիրը ցոյց կուտայ արդէն, Արեւմտահայաստանի, կամ աւելի ճիշդ իր պատմական որակումով «Հայկական Հարց»ի հանդէպ անգլիական կառավարութեան քաղաքականութիւնը Ա. համաշխարհային պատերազմէն մինչեւ Լօզանի տխրահռչակ դաշնագիրը (1923, Յուլիս 24): Ինչպէս ծանօթ է, մեծ Պետութիւնները, ընդ որս «Նենգամիտ Ալպիոնը», Պիղատոսի նման, Լօզանի մէջ, իրենց ձեռքերը լուալով նախամեծար նկատեցին Հայկական Հարցը փակուած համարել ու զայն պատմութեան փոշոտ էջերուն մէջ թաղել քան թէ Հայաստանի ազատագրութեան մասին իրենց բազմիցս տուած հրապարակային խոստումները յարգել:

Նասիպեան ներածականի բաժնին մէջ անդրադառնալով անցեալ դարու 90-ական թուականներուն հայ յեղափոխականներու մօտ տիրող քաղաքական տեսաս համոզմունքին, զանոնք կ'որակէ, մեծամասնութեամբ, «ռոմանթիկ իտէալիսթներ» որոնք իրենց ժողովուրդին տարեց պահպանողական դասակարգին գործակցութիւնն իսկ չկրցան ունենալ (տե՛ս էջ՝ 19): Եւ արդարեւ պէտք չէ մոռնալ եւ աւելորդ չէ հոս յիշել թէ այդ նոյն պահպանողական դասակարգն էր որ իր չափազանց խոհեմութիւնով եւ շատ անգամ ալ մեծ զիջումներով յաջողեցաւ աւելի քան հինգ դար համայն թրքահայութիւնը, դէշ կամ աղէկ, Օսմանեան կայսրութեան վարչակարգին նման այլամերժ եւ կեղեքիչ լուծի մը թաթերուն տակ կանգուն պահել մինչեւ անցեալ դարու վերջին տասնամեակը:

Իբր իրատես եւ անաչառ պատմաբան, հեղինակը հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ հայ յեղափոխականներու գործունէութիւնը: Ան իրաւամբ կը շեշտէ թէ անոնք ոչ թէ միայն իրենց ժողովուրդին լրիւ աջակցութիւնը չգտան այլ նաեւ Եւրոպայի կողմէ ամենադոյզն օժանդակութիւն մը իսկ չունեցան: Բայց եւ այնպէս կ'եզրակացընէ Նասիպեան «անոնք (հայ յեղափոխականները) միամտաբար եւրոպական քաղաքականութեան եւ դիւանագիտութեան հաւատացին»: Նասիպեան հարց կուտայ թէ պէ՞տք է արդեօք 1894 եւ 1897ի միջեւ Փոքր Ասիոյ մէջ տիրող խառնակութիւններէն հայ յեղափոխականները պատասխանատու նկատել: Անտարակոյս գիտել կուտայ ան, հայ յեղափոխականները որոշ դեր մը ունեցան այդ դըրդըրութիւններուն մէջ: Բայց, կը թուի թէ կը շարունակէ, «Օսմանեան կառավարութեան ցանկութիւնն էր անոնց (յեղափոխականներուն) շարժումները չափազանցել որպէսզի օրինական իրաւունք եւ պատրուակ մը ունենար ոչ թէ պատասխանատուները պատժելու, այլեւ բովանդակ հայ ժողովուրդը»: Եւ իրօք այս է իսկական եղելութիւնը (1):

Արդարեւ, շատ ճիշդ ու տեղին է տոքթէօր Նասիպեանի վերոյիշեալ եզրակացութիւնը: Օսմանեան կայսրութեան պատասխանատուները, հայկական հարցի ամբողջ տեւողութեան եւ այս մանաւանդ 1890-էն յետոյ, միշտ այս սկզբունքով շարժած են:

Ատանայի ջարդերը (Ապրիլ, 1909), որ 20.000 զոհեր խլեցին (եւ ոչ թէ 30.000 ինչպէս յաճախ կը յիշուի) որդեգրուած նոյն սկզբունքին հետեւանքն էր: Գրգռել Հայերը, եւ եթէ անոնք ինքնապաշտպանութեան որեւէ փորձ մը կատարեն, տասնապատիկով փոխադարձել:

Գլուխ Բ.ի մէջ (էջեր՝ 33 - 66), Նասիպեան ընթերցողին կը ներկայացնէ Անգլիոյ այն հայասէր անհատները, որոնք առանձին կամ զանազան կազմակերպութիւններու անդամ ըլլալով դեր խաղացին հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան ծանրակշիռ դէպքերու զարգացումին ընթացքին: Ասոնցմէ ոմանք արդէն մեզմէ շատերուս ծանօթ են, ինչպէս Կլատսթըն, Ճէյմս Պրայս, Պաքսթըն եւայլն:

Առհասարակ, երբ անգլիացի պատմաբան մը հայկական հարցի կ'անդրադառնայ, չի փափաքիր Անգլիոյ դիրքը Հայաստանի հանդէպ, իր բովանդակ մերկութեամբ ներկայացնել: Այս պարագան աւելի գիտակցութեամբ է եւ ոչ թէ տգիտութեամբ. ինչ որ մեր հայրենակիցներէն շատեր պիտի չուզեն թերեւս հաւատալ: Նասիպեան յենուած բազմաթիւ անտիպ փաստաթուղթերու, մերկապարանոց կը քօղազերծէ կարգ մը «հայասէր» նկատուած դիւանագէտներու կեղծ ու նենգամիտ քաղաքականութիւնը: Իրօք շատ հետաքրքրական է իմանալ թէ, երբ 1913 տարւոյ աշնան հայկական նահանգներու ճակատագիրը ռուս - թուրք բանակցութիւններուն օրակարգին վրայ էր, անգլիական կառավարութեան պատասխանատուները աւելի պատշաճ կը գտնէին բարձր Դրան լոկ, ձեւակերպական բողոքներ ներկայացնել, քան թէ արեւմտեան Հայաստանը ռուսական գրաւման տակ տեսնել, գիտակից ըլլալով սակայն թէ Արեւմտահայաստանի նահանգներու հայ ժողովուրդի փրկութիւնը աւելի Բ. լուծումի եղանակով կարելի էր ապահովել քան թէ առաջինով (տե՛ս էջեր՝ 52 - 53): Իսկ երբ Թուրքիա «Կեդրոնական տէրութիւններու» կողքին համաձայնականներու դէմ պատերազմի ձեռնարկեց այդ նոյն անգլիացի դիւանագէտները - որոնց կարգին Լորտ Կրէյ, յետագային նաեւ Լորտ Քըրզըն - որոնք թրքական վայրագ տիրապետութիւնը գերադաս կը համարէին Հայաստանի ռուսական գրաւումէն, բոլորն ալ մէկմէկ «իսկական» պաշտպաններ եղած էին հայ ժողովուրդին (2):

Նասիպեան Անգլիոյ մէջ հայկական դատի համակիրներուն հոյլը չորս խումբերու կը բաժնէ. -

ա).- Անոնք որոնք մարդկային զգացումներէ տարուած եւ իբր քրիստոնեայ ժողովուրդի մը մարդկային պարտականութիւն, կ'ուզեն «հարստահարուող հայ ժողովուրդը իր դահիճներուն ճիրաններէն փրկել»:

բ).- Ուրիշներ՝ որոնք Կլատսթընի քաղաքական - աւանդական ուղեգիծին հետեւելով չեն ուզեր որ ժողովուրդ մը հիւծի վայրագ կառավարութեան մը լուծին տակ:

գ).- Կան նաեւ ուրիշներ, որոնք Պերլինի դաշնագրին 61-րդ յօդուածի գործադրութիւնը արժանապատուութեան հարց ըրած են եւ կ'ուզեն Արեւմտահայաստանի բարեփոխումը տեսնել:

դ).- Ի վերջոյ կան նաեւ անձեր որոնք Հայաստանի և հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ մշակոյթին լաւ ծանօթ ըլլալով, համոզուած են որ անոնք Փոքր Ասիոյ մէջ պատմական դեր մը ունին կատարելու, հետեւաբար անհրաժեշտ է զանոնք ճնշող տարրերէն փրկել:

Ամէն պարագայի մէջ, աւելորդ չըլլար եւ կ'ուզենք հոս մեր կողմէ մէջբերում մը ընելով յայտնել թէ, թէ՛ մին եւ թէ միւս խումբերուն պատկանող այս անձնաւորութիւններու գործունէութիւնը իրականութեան մէջ գործնական ըլլալով ոչինչ բերաւ Արեւմտահայաստանի ճակատագրին: Որքան որ մեր երկարատեւ պըրպըտումներու ընթացքին իբր արդիւնք կրցած ենք հաստատել. եթէ Արեւմուտքի խարուսիկ հետաքրքրութիւնը չըլլար, հաւանաբար հայկական գրական զարթօնքը օր մը դրական ելքի մը կրնար առաջնորդել ժողովուրդը: Ինչ որ եղաւ 1915 - 1916 տարիներուն - եւ մանաւանդ 1894 - 1896-ին ուր իբր թէ եւրոպական վերին հսկողութիւնը ներկայ էր, - պէտք չէ մոռնալ որ աւելի գէշը չէր կրնար ըլլալ:

Հայասէր օտարներու հետաքրքրութիւնը, ոմանց ոչ պատասխանատու յայտարարութիւնները որոնք իրականութեան մէջ ոչինչ կրնային փոխել, դիւանագիտութեան եւ քաղաքականութեան այբուբենին անծանօթ մեր «դիւանագէտներն ու հանրային գործիչները» տարիներով սին երազներով օրօրեցին եւ խանգարեցին: Անոնք, ակնդէտ, միշտ քրիստոնեայ արեւմուտքէն ակնկալեցին իրենց երկրին փրկութիւնը փոխանակ իրենց ժողովուրդին գտնուած երկրին օրէնքներուն եւ ընկերային ու կեանքի պայմաններուն մէջ ելք մը որոնելու, իրենց ժողովուրդը խոհեմութեամբ եւ հեռատեսութեամբ ամուր ապագայի մը պատրաստելու համար:

(*) Croom Helm Ltd. Publishers, *Beckenham (Kent)*, 1ère *édition*, 1984, £ 18.95 (220 *francs*).

(1) Տե՛ս այս առթիւ մանաւանդ մեր մէկ ուսումնասիրութիւնը, որ լոյս տեսած է Relations Internationales, *Paris, Sorbonne*, 1975 տարւոյ թիւ 3 հատորին մէջ:

(2) Չմոռնանք յիշել հոս թէ նոյնն էր կացութիւնը Ֆրանսայի մէջ:

ԱՄԲՈՂՋ ԺՈՂՈՎՐԴՈՎ, ԱԶԳՈՎԻ

ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ

ԽՄԲ. - Սերօ Խանզադեանի ծննդեան 70-ամեակին առթիւ Հայաստանեան մամուլը էջեր, յօդուածներ նուիրեց իրեն: Ստորեւ անոնցմէ մէկը՝ Դեկտեմբեր 20-ի «Գրական Թերթ»էն.-

×

Սերօ Խանզադեանը քայլող պատմութիւն է: Մեր ժողովրդի քայլող պատմութիւնը: Այդ պատմութեան թռիչքների ու գահավիժումների, ողբերգութիւնների ու հանդիսութիւնների, նրա ատեցային ժամերի ու սուսպային վայրկեանների քաջահմուտ տարերքն ու վկան:

Այս խօսքիս մէջ Խանզադեանի հետ ապրած երեսունհինգ տարիներից յիշելու եւ յուշելու եմ միայն սովորական ժամ...

Մի քանի տարի առաջ էր: Սիսիանում էինք: Մի առաւօտ Խանզադեանն արթնացաւ եւ հրամայելու պէս առաջարկեց:

- Այսօր գնում ենք Ցից քարեր:

Ցից քարերը այսօրուայ Սիսիան քաղաքից երկու քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, հիւսիս - արեւելքում գտնուող անգիր ժամանակների բնակավայր է: Ամենայն հաւանականութեամբ, նախապատմական բերդաքաղաք՝ հարաւից եւ հարաւ - արեւելքից վիթխարի ժայռաբեկորցից քարերով, հիւսիսից վեհաւոր, մթին կիրճով, արեւմուտքից՝ բնական ժայռեղէն պարիսպներով պաշտպանուած:

Գնացինք: Մօտեցանք հարաւային սահմանին: Խանզադեանի մէջ արթնացաւ հնագէտը: Շօշափեց սահմանապահ ժայռաբեկորները, հայեացքով չափեց սահմանը: Հայեացքը կանգ առաւ մի կէտի վրայ. «Մայր դարպասը պիտի եղած լինի»: Բայց դարպասից մտանք բնակավայրը. «Կանգնիր, - ասաց Խանզադեանը, - Նայիր, հողի վրայ պարզ է երեւում քաղաքի նախագիծը»: Քայլում ենք կենտրոնական փողոցով: «Տեսնում ես, - ասում է Խանզադեանը, - այստեղ էլ են հարուստ ու աղքատներ եղել, կարգադրող ու ենթականեր եղել, տառապողներ ու վայելողներ եղել, խորտակուած աւերակների գիրքն ու տարածքը յուշում են այդ բոլորը»:

Իջնում ենք բնակավայրի հիւսիսային սահմանը, Ծորաբերանը, որտեղ հազար ժամում մաշած ու նորից մամռակալած տոլմեններ են: Խանզադեանը նայում, շօշափում է...: Ափսոս, եղծուած գրեր չկան, որ նա յաղուրդ տայ իր վերծանելու կրքին: Վերծանելու նրա մոլուցքը յայտնի է, խաչքարեր շատ է վերծանել եւ միշտ անսխալ:

Յետոյ նա սողում է Ձորաբերանից: Կիրճն արձագանգ է տալիս: Կանչում է, կիրճն արձագանգ է տալիս, երգում է, կիրճն արձագանգ է տալիս:

Յետոյ տեսնում եմ, որ իմ ներկայութիւնը մոռացել է, ինձ տեսնում է, չի

Fonds A.R.A.M

նկատում: Խօսում է աներեւոյթ էակների հետ, խօսում է ձեռքերով, աչք - ունքով, գլխով հաստատում եւ ժխտում է նրանցից լսածները, ինչ նախնական լեզուով է խօսում, չգիտեմ: Ես թողնում եմ նրան իր «զրուցակիցներ»ի հետ ու հեռանում: Նայում եմ իր երգից կախուած եւ իր երգն ի վեր մագլցող արտոյտին, սահմանապահ «ցից քար» ժայռին նստած չահէն Բաղէի անհանգիստ հայեացքին, Զորաբերանին չորորող կաքաւին, քարերի տակից կկոցած աչքերով ինձ նայող ամաչկոտ ծաղիկներին, նայում եմ, եւ մէջս բանաստեղծական տողեր են բողբոջում...:

Մէկ էլ մօտենում է Խանզադեանը. «Գնացի՞նք»: Հարցնում եմ. «Ո՞ւմ հետ էիր խօսում»:

- Իս քաղաքի պետ - մօրուքով, մագակալած մարդկանց հետ:

- Ի՞նչ, նրանց ժամանակակի՞ցը դարձար, - հարցնում եմ:

- Դու էլ ես նրանց ժամանակակիցը, նրանք էլ են արտոյտ սիրել, բազէ սիրել, կաքաւ սիրել, ծաղիկ սիրել ու սիրոյ տողեր են մրմնջացել:

Այսպէս, Ցից քարերից վերադարձանք Սիսիան:

- Բա չտեսա՞ր, - ասում է Սերօն, - որ նրանք մեզ հետ գալիս էին:

- Չէ, - ասում եմ, - ես մենակ նրանց ժամանակակից Սերօ Խանզադեանին տեսայ:

- Գալիս էին: Եկան, - ասում է Սերօն: - Եկան, մտան այս հրաշալի նորաձեւ Սիսիանը կառուցող քարտաշների, որմնադիրների, ճարտարապետների կերպարի մէջ եւ դարձան մեր՝ իմ եւ քո ժամանակակիցները:

Այսպիսին է մեր իմաստուն գրող, - հրնապէտ, պատմաբան Սերօ Խանզադեանի էութիւնը, ապրելու կերպը, նաեւ աշխատելու եղանակը. լցուել կեանքով եւ դատարկուել թղթերի վրայ:

Կէս ժամ առաջ, երբ դուրս եկանք Ցից քարերից, նա ոչ թէ եօթանասուն, այլ եօթ հազար տարեկան էր: Հիմա մեզ հիւրընկալողի առաջին դասարանցի երեխան եկել է դպրոցից, Խանզադեանը նրա հետ միասին կարդում է այբուբենը, հարցեր է տալիս, պատասխանում է նրա հարցերին, դարձել է եօթ տարեկան: Չէ, մեծ գրողը տարիք չունի, նա հասակակիցն է իր ժողովրդի, նրա ապրած կեանքի, նաեւ նրա երազանքների:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՓՐՈՖ. ԱՒԵՏԻՍ ՍԱՆՃԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Փրոֆ. Աւետիս Սանճեան, դասախօս՝ Իւ - Սի - Էլ - Էյ համալսարանի Նարեկացի Հայագիտական ամպիոնին եւ խմբագիր Սոսայըթի օֆ Արմինիըն Սթատիզ-ի (Հայագիտական Ուսումնասիրութիւններու Ընկերակցութիւն) պարբերաթերթին, 1985 Դեկտեմբեր 28-ին ստացաւ մրցանակ մը, որ պատիւ կը բերէ թէ՛ իրեն, թէ՛ ՍԱՍ-ին:

Ամերիկայի գրականութեան փրոֆէսէօրներու միութիւնն է Մաըրն Լանկուէճ Ասոսիէյշընը (ՄԼԱ), որուն անդամ արձանագրուած են համայն Ամերիկայի 32.000 գրականութեան ուսուցիչներէն՝ 23.000-ը: Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կազմակերպութեան համաժողովը տեղի ունեցաւ Ծնունդի եւ Նոր-Տարուան միջեւ, Շիքակոյի մէջ, մօտ 8000 փրոֆէսէօրներու մասնակցութեամբ: ՄԱԿ-ի մաս կը կազմէ Ուսումնասիրական Պարբերաթերթերու Խորհուրդը, որուն անդամ են 197 մասնագիտական հրատարակութիւններու խմբագիրներ: Այս խորհուրդը, ամէն տարի կը քննէ այն 15 - 20 նոր պարբերաթերթերը՝ որոնք հրատարակուած են զանազան համալսարաններէ: Կը քննէ անոնց պարունակութիւնը, որակը, լրջութիւնը, ապա նաեւ տպագրական, էջադրական մակարդակը, ու անոնցմէ մէկուն կը շնորհէ «տարուան ամենալաւ նոր ուսումնասիրական պարբերաթերթ»ի մրցանակը: Ահա ա՛յս մրցանակն է որ այս տարի տրուեցաւ ՍԱՍ-ի պաշտօնաթերթին Ճըրնըլ օֆ տիը Սոսայըթի օֆ Արմինիըն Սթատիզ-ի: Անոր խմբագիրը, փրոֆէսէօր Սանճեան, իբրեւ գլխաւոր պատասխանատու թերթին, հրաւիրուած էր Շիքակօ, ստանալու համար այս մրցանակը:

Փրոֆ. Ուիլիըմ Պրէտֆըրտ Քլարք ներկայացուց փրոֆէսէօր Սանճեանը, եւ մրցանակի դատական յանձնախումբին կողմէ խօսք առնելով՝ ըսաւ որ հայագիտական պարբերաթերթը «ունեցաւ բազմաթիւ բարձրորակ մրցակիցներ», սակայն ստացաւ ամենաբարձր գովեստները՝ արժեւորելի բոլոր մարզերուն մէջ» (Իթ բրնտ թրիմէնտըս էֆլէյմ օն էվրի էճառւնթ էնտ փոր օլ ափիէճց): Այս բոլորը՝ 30-է աւելի ծանօթ խմբագիր - գիտնականներու ներկայութեան: Ներկայ էին նաեւ Շիքակոյի հայ գաղութէն Կարպիս Մկըրեան (քիմիագէտ) եւ այս տողերը ստորագրողը:

Կը մնայ շնորհաւորել փրոֆէսէօր Սանճեանը եւ խմբագրական կազմի բոլոր անդամները, եւ յուսալ որ հայ համայնքն ալ կարենայ նոյն լրջութեամբ գնահատել ՍԱՍ-ի Ճըրնըլը, որուն հրատարակութեան ծախքերը հոգացած է Ալեք եւ Մարի Մանուկեան Մշակութային Հիմնարկը:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, ՁԵՌԱԳՈՐԾ ԵՒ ԾԱՂԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Տարօն սրահին մէջ, Յունուարի առաջին շաբաթը տեղի ունեցաւ ինքնատիպ ցուցադրութիւն մը՝ Հայ Կանանց տարազներու ներկայացուած Պուպրիկներու վրայ, հայկական ձեռագործներու եւ մետաքսէ ծաղիկներու:

Հայ Կանանց տարազներու պատրաստութիւնը գործն է՝ Մանոյշ Շահմիրեանի: Արդէն երկու առիթներով Մարսէյլ (1982, Յունիս 26) եւ Փարիզ (1985, Մայիս 11-ին) բեմերու վրայ ներկայացուած ու գնահատուած աշխատանք մըն է: Հայկական պատմական եւ գեղջկական տարազներն են Ուրարտական շրջանէն Արտաշէսեան եւ Արշակունեաց հարստութիւններէն, Կիլիկեան թագաւորութենէն, Նոր - Ջուղայէն մինչեւ 19-րդ դար: Իւրաքանչիւր շրջան իր յատկանիշներով: Արդ, երեսուներեք Պուպրիկներ տարբեր ժամանակներու պատկանող, տարբեր երկիրներ կամ շրջաններ ներկայացնող, տարբեր ընկերային դասակարգեր բնորոշող գոյներու ներդաշնակութեան մը մէջ կը կազմեն ամբողջութիւն մը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, աւանդութիւն եւ բարք Հայոց:Այսպէս, հետաքրքրական է տեսնել Ախլցխայի նորահարսը (19-րդ դար), որուն գօտին վրայ կարուած է ինքնութիւնն ու ամուսնութեան թուականը: Եդեսիոյ նորահարսի տարազը (19-րդ դար) իր բարձր գլխարկով, Զէյթունի աղջկայ տարազը եւ սպիտակ դրօշը՝ խորհրդանիշ ազատութեան եւ խաղաղութեան: Մանոյշ Շահմիրեան որպէս աղբիւր օգտագործած է հնախօյզներու, բանասէրներու ուսումնասիրութիւններ, մանրանկարներ, թանգարանի նմոյշներ եւ հայկական տարազներու նուիրուած զանազան հատորներ: Արդ, ձեռնարկ մը որ պէտք է գտնէ լայն արձագանգ:

Օր. Սաթենիկ Թասլաքեան մասնակցեցաւ ցուցադրութեան իր ձեռագործներով: Ձեռագործութիւնը ինքնին արհեստ ու արուեստ մըն է: Ինքնաշխատութեամբ սորված եւ զարգացուցած, Օր. Սաթենիկ Դասլաքեան ներկայացուց զանազան գործեր՝ ասեղնագործ, մաքուքի գործ, Մարաշի գործ, Այնթապի գործ եւայլն...: Իրապէս, համբերատար աշխատանք որ կը պահանջէ շատ մը ձիրքեր եւ յատկութիւններ, ի մէջ այլոց, ճաշակ, մատներու ճկունութիւն: Օր. Սաթենիկ Թասլաքեանի նպատակն է այս առիթով, յատկապէս հետաքրքրութիւն արթնցնել հայ երիտասարդ կանանց մօտ: Ծանօթացնել, սիրցնել եւ ի հարկին սորվեցնել որպէսզի չկորսուի հայկական ձեռագործութեան արուեստը, որ արուեստէն անդին է նաեւ պատմութիւն, աւանդութիւն, այսինքն հայկական հարստութիւն մը: Այս միտումով արդէն Հայ Կանանց արհեստանոց մը կը գործէ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Շաբաթ օրերը, ժամը 15-էն՝ 18: Հայ ձեռագործութեամբ հետաքրքրուող եւ նաեւ առանձնութենէ նեղուող կիներու համար ահաւասիկ աքանչելի պատեհութիւն մը, արդիւնաւորելու համար իրենց ժամանակը:

Ցուցադրութեան երրորդ բաղկացուցիչ տարրը՝ մետաքսէ ծաղիկներն էին, աշխատուած Սօսի Պէգիրճեանի կողմէ: Հոս եւս գոյներուն, ձեւերուն տեսակներուն մէջ կայ փնտռտուք մը, որոշ ներդաշնակութիւն մը ստեղծելու եւ իրականութեան մօտենալու: Գործ մը որ կը պահանջէ ամէն բանէ առաջ ճաշակ: Սօսի Պէգիրճեան առանց արուեստի մը մօտենալու յաւակնութեամբ, ներկայացուց իր աշխատանքը եւ վաստակը կազմող բազմաթիւ եւ բազմազան ծաղիկներ, որոնք նաեւ ցուցահանդէսին բերին յատուկ գեղեցկութիւն մը:

Ցուցադրութիւն մը որ կրնայ որպէս տարազ ծառայել աւելի կարեւոր ցուցադրութեան մը հայ ժողովրդական արուեստի վրայ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴՈՂԴՈՂԷ ԴՈՂԴՈՂԷ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցի 200 պատսպարեալներուն հետ, Դեկտեմբեր 29-ին, տեղի ունեցած է ամանորեան խրախճանք մը, որուն ներկայ եղած են Շնորհք Պատրիարք եւ համայնական ներկայացուցիչներ: Ողջոյնի ուղերձ մը արտասանած է տիքթ. Օննիկ Զալըքեան: Երգ, արտասանութիւն եւ նուագ ստեղծած են ջերմ մթնոլորտ մը: Խօսք առնելով Շնորհք Պատրիարք ի մէջ այլոց ըսած է. - «Հիւանդանոցը մեր գլխաւոր տուներէն մէկն է: Համայնքին սրտին մէջ շատ լայն տեղ ունի այս հաստատութիւնը: Տարիները կ'անցնին կ'երթան, բայց մեր համայնքին սէրը այս հաստատութեան վրայ մնայուն կ'ըլլայ միշտ»:

×

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցի բժշկապետութեան հրաւէրին ընդառաջելով, Դեկտեմբեր 31-ի կէսօրուան, հայ բժիշկներ հաւաքուած են հիւանդանոցին մէջ եւ միասնաբար տօնած Ամանորը: Ներկայ եղած են բազմաթիւ երիտասարդ հայ բժիշկներ, որոնք Եւրոպայի զանազան քաղաքներու մէջ կը պաշտօնավարեն եւ Ամանորի առթիւ գացած էին Պոլիս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Բնութիւնը կարողանում է այնպէս միախւսել, այնպէս մօտեցնել իրեն՝ մարդուն, ինչպէս մայրն է երեխային սեղմում իր կրծքին:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

×

Իմ մանկութեան առաջին եւ ամենագեղեցիկ յուշը, կապուած բնութեանը, մի յորդառատ անձրեւ է: Պատուհանի գոգում նստած դուրս էի նայում եւ տեսայ, թէ ինչպէս բակում անձրեւաջուրը լճացաւ, ու այդ լճակի վրայ կաթիլները պար եկան:

Մեր պատուհանի գոգին դրուած էր մի ծաղիկ, որին մայրս «ականջօղ» էր ասում. ծաղիկները վարդագոյն ականջօղերի էին նման եւ զանգուլակների պէս օրօրւում էին տերեւների արանքում:

Անձրեւի խոշոր կաթիլներից բակում ճի՛շդ այդպէս «ականջօղեր» էին գոյանում:

Մայրս ասաց. «Դանակի վրայ աղ լցրէք, դրէք դրան առաջ, անձրեւը կը կտրուի»: Ահագին ժամանակ անցաւ՝ անձրեւը շարունակում էր: «Ինչո՞ւ չի կտրւում»: «Որովհետեւ մենք խաչերկաթ չունենք. աղը օրէնքով պէտք է խաչերկաթի վրայ լցնել»: «Իսկ ո՞ւր է մեր խաչերկաթը, - հարցրի ես»: «Մնացել է երկրում», - պատասխանեց մայրս:

Այդ օրուանից շատ տարիներ անցան: Այն ամէնը, ինչ ծնողներս թողել էին երկրում, զրոյցներով փոխանցեցին ինձ, իսկ ամենաթանկագին ու ամենագեղեցիկը՝ Արարատ լեռը, ահա իմ աչքի առջեւ է: Եւ տարիների ընթացքում ես այնքան նայեցի ու այնքան աքանչացայ, որ ի վերջոյ, որոշեցի օրագրումս նրանից մի քանի պատկերներ պահել:

Հիացումն ու հետաքրքրութիւնը Հայոց մեծահռչակ լերան հանդէպ ինձ տարան դէպի մեր անցեալը, շնորհաշատ մեր պատմիչների ու գիտնականների մատեանները, որոնք ըստ հարկի անդրադարձել են Արարատին՝ նախ որպէս բնութեան հրաշագործութեան, ապա նաեւ՝ թէ պատմական ինչ դէպքեր են առնչուել նրան:

Ահա այդպէս, ատրիճանաբար, ես վանեցի անհամարձակութիւնը եւ փորձեցի գրիչը ձեռքիս պատուել Մեծ ու Մթամած մեր լերան շուրջը: Արդիւնքը եղաւ՝ «Ձօն առ Մասիս»:

17 Մայիսի, 1979 թ.

Անձրեւի չփչփոցն ու երեխաների ձայնը միաժամանակ լսեցի.

- Արե՛ւ, - արե՛ւ, անձրե՛ւ, - անձրե՛ւ:

Դուրս նայեցի. մի մանչուկ կռացել էր ջրյորդանին, եւ ականջ էր դնում խշշոցին: Մէկ - երկու վայրկեան, եւ տղան ետ թռաւ, որովհետեւ առատօրէն դուրս յորդեց անձրեւաջուրն ու փրփրեց մայթին: Այդ ժամանակ դեռ սովորական անձրեւ էր: Քիչ յետոյ նորից ձայներ հասան ականջիս.

- Արե՛ւ - արե՛ւ, անձրե՛ւ - անձրե՛ւ:

Նորից մօտեցայ պատուհանին: Շլացուցիչ տեսարան էր: Թուխ ամպերը համատարած պատել էին երկինքը. կենտրոնում միայն, կարծես մէկը դիտմամբ հատել էր ամպէ տանիքը՝ կլոր երդիկ էր բացել, եւ այդ կապոյտ շրջանակից արեւն առատօրէն լուսաւորում էր հեղեղի պէս թափուող անձրեւը: Երկնքից ջրահիւս պարաննե՛ր են կախուած, որոնցով սահում են արեւով ներկուած կաթիլները: Ցածում՝ ծառերի ստուար սաղարթներն իրար են հիւսուել եւ ջրափայլուն տերեւներին ագմուկով փշրւում են կայծկլտացող կաթիլները: Ծիածանանձրեւ էր: Այնքան գեղեցիկ ու այնքան առատ, որ թւում էր վերջ չի ունենալու: Ափսո՛ս, սակայն, ինչն է անվախճան: Քիչ անց ամպերը խտացան, երկնքի կապոյտ պատուհանը փակուեց. հրաշք - անձրեւը այլափոխուեց, դարձաւ մանրահատիկ ու սովրական:

Յաջորդ օրը, նրանք, ում պատուհանից երեւում է Արարատ լեռը, մէկ այլ «հրաշք»ի մասին էին խօսում: Երբ արեւանձրեւը դադարել էր, երկնային մի պատուհան էր բացուել Մասիս լերան կատարին: Համատարած ամպամածութեան մէջ, ստորոտից մինչ գագաթ, շողշողացել էր Հայոց աշխարհի Աւագ լեռը, ցուցադրելով իր եզակիութիւնը:

×

8 Հոկտեմբեր, 1979 թ.

Երեւան - Գառնի: Գեղամայ լեռները մանիշակագոյնի նրբերանգների ներկապնակ լինեն կարծես: Սարեանի չքնաղ կտաւները նոյնիսկ բնութեան՝ արուեստանոց բերուած պատառներ են ընդամէնը: Արարատի մեծ եւ փոքր գագաթները բաց - ազատ այդ տարածութեան մէջ այնպիսի՛ վեհութեամբ են բազմել: Նիւթակա՞ն են, թէ երազային: Ստորոտը կապոյտ է հիմա, դէպի վեր արծաթաւուն, իսկ աւելի վեր՝ արեւի կիզիչ ճառագայթները հայելապատել են գագաթը:

(Շար. 1)

Fonds A.R.A.M

Տիկին Արեգնազ Պուռէ, աղջիկներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Թադէոս Սողոմոնեան զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Ժորժ Սողոմոնեան, զաւակներն ու թոռը,
Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Սողոմոնեան զաւակն ու թոռները,
Օր. Մարկրիթ Սողմոնեան,
Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Լօնէ, զաւակներն ու թոռը,
Տիկին Վարդանոյշ Եղիազարեան, զաւակներն ու թոռները (Հայաստան),
Տիկին Ռոզա Եղիազարեան, զաւակներն ու թոռները (Հայաստան),
Տիկին Մարի Ղազարեան, զաւակներն ու թոռները,
Տիկին Վարդանոյշ Փայլակեան եւ զաւակները,
եւ համայն Եղիազարեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՂԱԶԱՐ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Արուսեակ Եղիազարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 13-ին, 91 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 16, ժամը 15·45ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին; ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Արքէօյլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Յակոբ Ապրիեան եւ զաւակը (Փաթրաս, Յունաստան),
Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ապրիեան (Փաթրաս),
Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Փիրանեան եւ զաւակները (Մարսէյլ),
Այրի Տիկին Հերմինէ Ամիրխանեան եւ զաւակները (Փարիզ),
Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Ինճէեան եւ զաւակները (Փաթրաս),
Տիկին Մարի Ինճէեան (Փաթրաս),
սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Ապրիեան)

մահը որ պատահեցաւ, Մարսէյլ, Յունուար 5-ին, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 9-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Սուրբ Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն - Ժիւլիէնի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԻՐԻՊԷԼ. - Տիկին Աղաւնի Սիմնի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին Տէր եւ Տիկին Տօնիկ Ղամպարեանի:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Օր. Ազնիւ Արապեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծհօր՝ Պ. Արիստակէս Պետրոսեանի:

YAN'S

—x—x—x—x—x—x—x—x—x—

Tournoi Mixte de Tavlou - Nardi

—x—x—x—x—x—x—x—x—x—

OUVERT A TOUS

Le YAN'S organise son premier trophée YAN'S, édition 1986

Le Dimanche 26 Janvier
à 16 heures
5, ave. Reille, 75014 Paris

Réservation tous les jours de 11 heures à 14 h 30
au : 45 89 20 48
Inscription : 40 Frs.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻւ

ՊՈՐՏՕ. - Պետրոս Քէնտէրեան 300 Ֆ.:
ՄԱՐՍԷՅԼ. - Արսէն Տէր - Զաքարեան 500 Ֆ.:
ՄԱՐՍԷՅԼ. - Թադւոր Պապանեան 100:
ՄԱՐՍԷՅԼ. - ՊՕՄՈՆ. - Գրիգոր Պօյաճեան 200 Ֆ.:
ՎԱԼԱՆՍ. - Ալպէր Գասեան 200 Ֆ.:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ. - Պետրոս Մանուկեան 200 ֆրանք:
ՊՐՈՆ. - Պ. Զ. Փեհլիվանեան 150 Ֆ.:
ՆԷՕՅԼԻ. - Տիկին Պերճ Զաքըճեան 250 ֆրանք:
ՆԻՍ. - Տիկին Լիւսի Կարապետեան 100 ֆրանք:
ԼԱ ԿԱՎՈԹ. - Միհրան Նաճարեան 200 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

ՌՈՄԱՆ. - Այրի Տիկին Զաթրեան 250 ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

CONCERT A L'OPERA DE MARSEILLE

Samedi 25 Janvier à 20 heures 45

par

SIPAN-KOMITAS
(Chœur mixte Arménien de Paris)

et

l'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

Direction

GARBIS APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (Mezzo-Soprano)

« Solistes de Chœur »
Thérèse DEYRMENDJIAN (Alto)
Meguerditch BOGHOSSIAN (Tenor)
René MARTAYAN (Tenor)

Au programme les œuvres de
K. ALEMSHAH, P. GANATCHIAN, G. APRIKIAN, A. TIGRANIAN

Concert organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France
— MARSEILLE VILLE —

Pour réservation, contacter les numéros suivants :

91 93 89 83	91 90 21 60
42 45 05 36	91 66 09 06
91 91 48 85	91 50 68 71
91 41 74 89	

PERMANENCE

Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne
12 - 14, rue Saint Bazile — 13001 MARSEILLE
LUNDI - VENDREDI de 17h00 à 19h30 — JEUDI de 15h00 à 19h30
TELEPHONE : 91 50 15 09
Et à partir du 20 Janvier location Opéra de Marseille

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 19, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30–էն սկսեալ
Théâtre Municipal

Գեղարուեստական յայտագիր ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, այս տարի ալ Կաղանդ Պապան իր այցելութեամբ պիտի ուրախանցնէ փոքրիկները:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ–ի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ
Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14·30–ին
Պօմոնի միօրեայ Դպրոցի տօնածառի հանդէսին, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

—— Ճոխ յայտագիր, ջերմ մթնոլորտ, թոմպոլա, նուէրներ: ——

ԷՕՔԻՒՄԷՆԻԶՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Աշխարհի բոլոր Եկեղեցիները Միութեան համար Աղօթքի Շաբաթ մը կը կազմակերպեն Յունուար 18-էն մինչեւ 25: Այս տարի եկեղեցիները կ'աղօթեն «Դուք պիտի ըլլաք վկաներս» նիւթին շուրջ:

Այս առթիւ Լիոնի յարանուանութեանց պատասխանատուները նախատեսած են հետեւեալ արարողութիւնները. -

- Շաբաթ, Յունուար 18, ժամը 18-ին.- Պատարագ՝ Քրուա - Ռուսի Սէն - Տընի Եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագը կը մատուցանէ Լիոնի Արքեպիսկոպոս՝ կարդինալ Ա. ՏԸՔՈՒՐԹՐԷ:

Օրուան քարոզը կը խօսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ պատասխանատուն՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

- Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 10-ին.- Պատարագ՝ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայածէս պատարագին իր ներկայութիւնը կը բերէ Լիոնի Արքեպիսկոպոս՝ կարդինալ՝

Ա. ՏԸՔՈՒՐԹՐԷ

որ կը խօսի քարոզ յաւուր պատշաճի:

Այս հոգեպարար արարողութիւններուն սիրով կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը հոգեպէս ներշնչուելու օրուան Սուրբ Խորհուրդով:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Փօն - տը - Շէրիի Շարվիէօյի Ազգային Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի, Յունուար 19, Եկեղեցւոյս մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Յակոբ Աբրահամեանի:

Պատարագ, ժամը 10-ին:

×

ԾԱՆՕԹ.- Ս. Նշան Եկեղեցւոյ վարժարանի Ամանորի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ նոյն օրը ժամը 15-ին Եկեղեցւոյ կից՝ Ազգային Տան Ճէպրայէլ Պահատուրեան սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին մեր բոլոր ծնողքները իրենց զաւակներով եւ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն հանդէսին:

Le Club Franco-Arménien d'Antony

présente la troupe
« LES BALLETS ARMENIENS »
sous la présidence de
Patrick DEVEDJIAN
maire d'Antony
le Vendredi 17 Janvier à 20h30 précises
au Théâtre Firmin Gémier
place du Marché d'Antony

Pour se procurer les billets, s'adresser en téléphonant :
46 68 31 13 à Arménag MOVSESSIAN
46 66 09 75 à Anahid MOMDJIAN
42 46 05 58 à CRDA - 36, rue de Trévise
75009 Paris

—— Pas de vente de billets à l'entrée ——

G. I. A.

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

CONFÉRENCE COCKTAIL

le 24 JANVIER — à 19 heures
Philippe GURDJIAN
un homme de communication

Philippe GURDJIAN, 40 ans, sportif accompli, fondateur du groupe GEMAP : 630 MF de chiffre d'affaires en 1985, 18 agences régionales et 2 à l'étranger. Parmi ses clients BMW, PERNOD-RICARD, LONGINES... Il possède aussi des sociétés parapublicitaires dont NOSCAR spécialisée dans le sponsoring automobile et organisatrice du GP de France de F1 en 1985.

Le GIA se devait de l'inviter. Philippe GURDJIAN président du groupe GEMAP nous présentera : «*l'Importance de la communication dans le futur*» le Vendredi 24 Janvier dans les salons de l'Hôtel GEORGE V à Paris.

Ceux qui sont attentifs aux nouvelles techniques de «management» captivés par ceux qui les appliquent, séduits par une réussite exemplaire nous retrouveront le 24 Janvier.

Réservation:
GIA: BP 120 - 75763 PARIS CEDEX 16
Tél : 46 - 03 - 52 - 63

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախագահութեամբ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 17-ին, Խ. Աբովեան Մշակոյթի Տան մէջ:
1, Quai Pajot — VIENNE

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն միօրեայ դպրոցի աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

LOTO

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 16–ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
9, rue de Madrid — 94140

Վ Ի Ճ Ա Կ Ա Հ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Բոլորին համար
բազմաթիւ նուէրներ — Պիւֆէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Սէն - Ժէռոմի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Յունուար 17-ին, Ուրբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին Թադէոս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունուար 18, ժամը 15-ին, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ: Պաշտօնավարութեան ընտրութիւն, անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ է:

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
17

VENDREDI
17 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.140 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 61e ANNÉE — No 16.140

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹ բուռն կռիւները կը շարունակուին քրիստոնեայ զանազան խմբակներու միջեւ: Ճեմայէլ - Աստա 11-րդ գլուխ - գլխի հանդիպումին ձախողութենէն ետք, ի՞նչ ելք կարելի է ակնկալել: Հոպէյքայի ուժերուն (2000) դէմ կը կռուին Ճեմայէլի ուժերը (1000), ժաժա ալ կը դիտէ (4000 քաղաքագօրք) բայց ինք ալ դէմ է Դամասկոսի համաձայնագրին: Հինգշաբթի առաւօտեան լուրերուն համաձայն, Ճեմայէլի կողմնակիցները յաղթած էին: Դամասկոսի համաձայնագիրը միայն Հոպէյքա ստորագրած էր: Նախկին նախագահ Ֆրէնճիէ, որ Սուրիոյ կողմնակից է, ըսած է որ եթէ Ճեմայէլ շարունակէ իր երկդիմի դերը, իր վարչակարգին վախճանին սկիզբը կ'ըլլայ: Առայժմ, այս քանի մը օրուան կռիւներու հաշուեկշիռն է՝ 45 մեռեալ:

ՓԱՐԻԶ - ՏԱՔԱՐ ռալլին նոր զոհեր առաւ եւ այս անգամ մեռնողներուն ինքնութիւնն իսկ աւելի ցնցեց կողմնակիցներու մեծամասնութիւնը: Թռանի արկածով է որ մեռաւ մրցումին կազմակերպիչը՝ Թիէրի Սապին, երգիչ Տանիէլ Պալավուան, երիտասարդ լրագրողուհի մը եւ Թռանին վարորդն ու օդնականը: Փարիզ - Տաքար, ծնած 1978-ին, անկէ ի վեր վիճարանութիւններու, մանաւանդ Թեր ու դէմ կարծիքներու նիւթ դարձած է, նոյնիսկ Փատաf (փա տ'աfոր) շարժում մը ծնունդ առած էր, որ կ'այպանէր Սապինը, այն առարկութեամբ Թէ մարզական ոչ մէկ բան կայ այլ պարզապէս Ափրիկէն կ'օգտագործուի որպէս խաղադաշտ մը, առեւտրական բեմադրութեան մը մէջ: Ընդհանուր ձեւով արդէն, վրդովուած արտայայտութիւնները չէին պակսեր, նկատի առնելով որ նման շռայլ արկածախնդրութիւն նախատինք մըն է Ափրիկէի Թշուառութեան: Քիչ մը ատոր դէմ պայքարելու համար է, որ Սապին փորձած էր բարեսիրական աշխատանք ալ տանիլ եւ Պալավուան գացած էր ուսումնասիրելու համար հարիւր ջրհան կայաններու չինութիւնը Սահէլի մէջ:

ԳՆՉՈՒՆԵՐՆ ալ վնասուց հատուցում կ'ուզեն Գերմանացիներէն: Եւրոպական Խորհրդարանին առջեւ, սպանացի ընկերվարական երեսփոխան՝ Խուան Ռամիրէզ Հերետիա խստօրէն դատապարտեց այն ընդհանուր անտարբերութիւնը որ կը տիրէ Եւրոպայի 12 միլիոն գնչուներու նկատմամբ, որոնց 500 հազարը մեռան Նացի արգելակայաններու մէջ: Նոյն օրը արդէն, Արեւմտեան - Գերմանիոյ գնչու գաղութին պատասխանատուն հատուցումներ ուզած էր Ֆլիք ճարտարարուեստական հաստատութենէն, քանի որ այս վերջինը գնող դրամատունը ընթացք տուաւ Հրեաներուն եւ հինգ միլիոն գերմանական մարք վճարեց:

«ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 86, ԲԱՐԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐ» խորագրին տակ է որ «Լիպերասիոն» կը յիշէր Հինգշաբթի առտու, որ Եւրոպացիք ընկերութեան համաձայնութիւն մը ստորագրած են 1963 Սեպտեմբերին Թուրքիոյ հետ, որ օր մը չէ օր մը որոշած էր ներս մտնել այս «ակումբէն»: Բայց, դարունէն ետք ձմեռ եկաւ եւ եւրոպական Հասարակապետութիւնը շատ նեղն է: Եթէ այդ համաձայնագրին քաղաքական նպատակն էր պատրաստել Թրքական անդամակցութիւնը, առանց Թուական ճշդելու, յօդուած մը կը նախատեսէր Թուրք բանուորներու ազատ երթեւեկը, ամէնէն ուշը՝ 1986 Դեկտեմբերին: Այլ խօսքով, Դեկտեմբերէն սկսեալ Թուրքերը միւս Եւրոպացիներուն հետ, նոյն իրաւունքները պիտի ունենան եւ ոչ ոք - օրինակ՝ Արեւմտեան - Գերմանիա - պիտի կարենայ զանդուածային կերպով ետ ղրկել: Այս իսկ պատճառով է, որ Արեւմտեան - Գերմանիա կը փորձէ կրկին բանակցիլ այդ յօդուածին շուրջ եւ միւս երկիրներն ալ զօրավիգ են իրեն: Թուրքիա չընդունիր որ ընկերութեան այս համաձայնագիրը «սառած» ըլլալով պետական հարուածին պատճառաւ եւրոպական Խորհրդարանին կողմէ, այդ յօդուածն ալ «սառի»: Կ'առարկէ որ այդ յօդուածը ի զօրու կը մնայ: Խօզալ տրամադիր է բանակցելու, նոյնիսկ ջնջումը կամ յետաձգումը ընդունելու: Փոխարէ՞ն՝ մի քիչ փող, մի քիչ զէնք...:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ երեք օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Եգիպտոս, Շաբաթ օրուընէ ըսկըսեալ: Էվրէն եւ Մուպարաք խօսակցութիւններ պիտի ունենան, ինչպէս նաեւ Թուրք եւ եգիպտական պատուիրակութիւններ, ապա Էվրէն Լուքսոր պիտի անցնի եւ Երեքշաբթի օր ալ՝ Քաթար:

ՄԱՐՏԻՆԻ ԵՒ ՍՂԵՐԴԻ մէջ, Թուրքերը չորս «անջատողական» սպաննած են:

ԿՈՐԲԱՉՈՎ կ'առաջարկէ որ հիւլէական բոլոր զէնքերը մէջտեղէն վերնան մինչեւ 2000 Թուականը: Ռեկըն դրական կը գտնէ առաջարկը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10 - 13)

ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿ ԶՕՐ· ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ՏԱՆ ՊԱՏԻՆ

Երեւանի Արովեան փողոցին մէջ գտնըւող՝ զօր· Սարգիս Մարտիրոսեանի բնակած տան պատին յուշատախտակ մը փակցուած է: Սարգիս Մարտիրոսեան ծանօթ անուն մըն է Խորհ· Միութեան ռազմական կեանքին մէջ: Բ· Աշխարհամարտին զօրավար Մարտիրոսեանի տաղանդը երեւան եկած է Եասի - Քիշնեւի, Սանդոմիրի, Պեոլինի, Չեխոսլովաքիոյ ճակատներուն վրայ: Ողբացեալ զօրավարը Աբովեան փողոցի յիշեալ տունը ապրած է 1956 - 1984 Թուականներուն: Յուշատախտակին հեղինակն է ճարտ· Ստեփան Քիւրքճեան:

×

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ ԵՐԿԵՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Ռուբէն Սեւակի (Չիլինկիրեան) գրական ժառանգութիւնը Ի· դարու հայ գըրականութեան փայլուն էջերէն է: Ամէն անգամ երբ կը յիշենք դարասկիզբի արեւմտահայ բանաստեղծութեան մեծերը՝ Մեծարենց եւ Սիամանթօ, Վարուժան եւ Թէքէեան, անոնց կողքին միշտ կը գտնենք Սեւակի անունը: Սակայն պարագաներու բերմամբ, անոր գործերուն կարեւոր մասը մինչեւ վերջերս անծանօթ էր ընթերցողներու լայն շրջանակին, հակառակ անոր որ Ռուբէն Սեւակի փոքր ժառանգութիւնը, բաղդատած նահատակ միւս բանաստեղծներու՝ Վարուժանի եւ Սիամանթոյի ժառանգութեան հետ, աւելի լաւ պահպանուած է, սակայն բազմաթիւ պատմուածքներ, բանաստեղծութիւններ ու նամակներ դուրս մնացած են զանազան տարիներ տպագրուած հաւաքածոներէն, իսկ մէկ մասն ալ անտիպ էր:

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է ծաւալուն հատոր մը, որուն ճաշակով ձեւաւորուած կողքին վըրայ կը կարդանք· «Ռուբէն Սեւակ, երկեր»: Շուրջ 500 էջերէ բաղկացած գիրքը լոյս տեսած է 20 հազար տպաքանակով· կազմած եւ ծանօթագրած է գրական քննադատ Ալեքսանդր Թօփչեան, իսկ յառաջաբանը գրած է Ստեփան Թօփչեան, որ մանրամասնօրէն վերլուծած է Ռուբէն Սեւակի արձակ եւ չափածոյ երկերը, անոր ստեղծագործութեան ակունքներն ու ազդեցութիւնները փնտռելով ոչ միայն հայ, այլեւ ժամանակի արեւմտա - եւրոպական մշակոյթին մէջ: Բացի այդ, յառաջաբանին հեղինակը կըցած է օրկանական կապ ստեղծել բանաստեղծին բացառիկ ճակատագրի, բարոյական բարձր իտէալներու եւ անոր գործերուն միջեւ:

Հրատարակչութեան կողմէ եղած ծանօթագրութեան մէջ կ'ըսուի, Թէ «բանաստեղծի գրական ժառանգութիւնն առաւել ամբողջութեամբ ընթերցողին ներկայացւում է առաջին անգամ: Ի մի են բերուած ոչ միայն ժամանակի մամուլում ցրուած երկերը, այլեւ անտիպները»: Այս հաւաքածոն Թէ՛ նիւթերու քանակով, Թէ՛ ծաւալով անհամեմատ աւելի մեծ է քան բանաստեղծին նախորդ բոլոր գիրքերը:

Ռուբէն Սեւակի նոր հաւաքածոն կազմուած է հետեւեալ բաժիններէ՝ «Կարմիր Գիրքը», Մամուլի էջերից, Անտիպներ, Թարգմանութիւններ, Արձակ էջեր եւ Նամակներ:

«Կարմիր գիրքը» պոէմներու հաւաքածոն բանաստեղծին ողջութեան լոյս տեսած միակ գիրքն է: Ծանօթ է, որ Ռուբէն Սեւակ կը պատրաստուէր լոյս ընծայել նաեւ «Վերջին Հայերը», «Սիրոյ Գիրքը» եւ «Քաոս» հաւաքածոները: Անծանօթ պատճառներով այդ գիրքերը լոյս չեն տեսած, սակայն պահպանուած են այն բանաստեղծութիւնները, որոնք հիմք պիտի դառնային յիշեալ հաւաքածոներու համար: Անոնք առնուած են գրքի «Մամուլի էջերից» բաժնին մէջ, որ կազմըւած է արեւմտահայ եւ Սփիւռքի հայ մամուլի մէջ տարբեր տարիներ լոյս տեսած բանաստեղծութիւններէ: Մինչեւ հիմա լոյս տեսած կարգ մը հաւաքածոներու մէջ Ռուբէն Սեւակի բանաստեղծութիւնները ներկայացուած են անոր չհրատարակուած գիրքերու վերնագրերուն տակ՝ ենթադրաբար զանոնք բաժնելով ըստ Թեմաներու՝ սիրային («Սիրոյ գիրքը»), հայրենասիրական («Վերջին Հայերը») եւ ընկերային («Քաոս»):

«Մամուլի էջերից» եւ միւս բաժինները կազմուած են առաւելաբար ժամանակագրական սկզբունքով: «Անտիպներ» եւ «Թարգմանութիւններ» բաժինները աւելի քան հարիւր բանաստեղծութիւն կը ներկայացնեն ընթերցողին, որոնք մինչեւ հիմա ոչ մէկ անգամ հրատարակուած էին կամ առնուած բանաստեղծին ոչ մէկ հաւաքածոյի մէջ: Անոնց մէջ կան խսկական գլուխ - գործոցներ: «Առջի Հայերը», «Երազներ», «Ոչ», «Զօն», «Նահապետը» բանաստեղծութիւնները, որոնք ոչ միայն Սեւակի, այլեւ Ի· դարու հայ բանաստեղծութեան փայլուն էջերու շարքին կրնան դասուիլ:

Մօտաւորապէս նոյն պատկերը կը պարզեն բանաստեղծին արձակը եւ նամակները ներկայացնող բաժինները: Սեւակ ծանօթ էր որպէս նուրբ, հոգեբանական պատմուածքներու հեղինակ: «Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր» ընդհանուր խորագրին տակ արեւմտահայ մամուլի եւ զանազան հաւաքածոներու մէջ լոյս տեսած են բազմաթիւ պատմուածքներ, ակնարկներ ու յօդուածներ, սակայն առաջին անգամն է, որ այդ «էջերը» հաւաքուած են գիրքի մը մէջ: Բանաստեղծ Ռուբէն Սեւակ նոյն ատեն ծանօթ բժիշկ Ռուբէն Չիլինկիրեան էր, կամ ինչպէս ընդունուած էր ըսել այն ատեն՝ տոքթոր Չիլինկիրեան: Այս հանգամանքը կարեւոր դեր խաղացած է Սեւակի արձակին մէջ. պատմուածքներու մեծ մասը ան գրած է յստակ նպատակներով՝ բժշկական գիտելիքներ տարածել զանգուածներու մէջ: Այս առումով ուշադրութեան արժանի է յատկապէս «Այլասերումը» ակնարկը, ուր, կարծէք նախզգալով մեծ եղեռնի արհաւիրքները, Սեւակ կը ձգտի արիութիւն արթնցնել ժողովուրդին եւ բարձր գիտակցութիւն մտաւորականութեան մէջ:

Նոր հաւաքածոյի յայտնութիւններէն մէկն ալ Թերեւս բանաստեղծին նամակներն են, որոնցմէ յատկապէս կ'արժէ առանձնացնել Ռուբէն Սեւակի եւ իր կնոջ՝ Եաննի Աբէլի ընդարձակ նամակագրութեան քանի մը նմոյշները: Գիրքին լայն ծանօթագրութիւնները ոչ միայն մանրամասն տեղեկութիւններ կուտան Սեւակի գրեթէ իւրաքանչիւր գործի մասին, այլեւ կ'օգնեն ընթերցողին խորանալու տուեալ երկի եւ ընդհանրապէս բանաստեղծին գրական ժառանգութեան մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԻԳԵՐՈՎ

Գրեց՝ ԱԲՕ ՊՈՂԻԿԵԱՆ

Այս նոր տարուան մեր համազգային օրակարգի ամէնէն հրատապ հարցերէն մէկը Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան տնտեսական ծանր տագնապին նպաստաւոր լուծում մը գտնելն է:

Ներկայ պայմաններու տակ, շնորհիւ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի «երկու տարիներու դըժուար, լուռ եւ յամառ աշխատանքներուն», այդ նպաստաւոր լուծումը կը հանդիսանայ 5 միլիոն տոլարի գոյացումը՝ ամէնէն ուշը մինչեւ 1986-ի կիսուն:

Միջազգային Կոմիտէն արդէն իսկ այս ուղղութեամբ առած է առաջին քայլը· համայն հայութեան ուղղուած կոչով մը, Կոմիտէն ձեռնարկած է համազգային հանգանակութեան, որպէսզի «ոչ մէկ զիջում (կատարուի) անցեալի մեր աւանդներէն Թէ դարերու ընթացքին հայու լումաներով հաւաքուած ժառանգութենէն»:

Վստահաբար Սփիւռքի որեւէ գաղութի եւ կամ ոեւէ հաստատութի համար առանձինն դժուար, եթէ ոչ անհնար պիտի ըլլայ այդ գումարը հանգանակել:

Նոյնիսկ եթէ կարելի ըլլայ ընել այդ, աւելի ճիշդ ու խորհրդանշականօրէն իմաստալից պիտի ըլլայ սփիւռքեան բոլոր կողմերու ու հոսանքներու ճիգերու միացումը՝ պահանջուած գումարը գոյացնելու գործին համար:

Իւրաքանչիւր Հայ, անկախ իր դաւանական ու գաղափարական համոզումներէն, մտահոգ է Վենետիկի մշակութային դարաւոր կեդրոնի ճակատագրով ու անվերապահօրէն Թեւ ու Թիկունք կը կանգնի Ս· Ղազարու մշակութային գանձերն ու ընդհանրապէս վանքապատկան հարստութիւնները փրկելու աշխատանքներուն:

Մխիթարեան Միաբանութեան այս կեդրոնը, բացի իր ներկայացուցած պատմական արժէքէն, անփոխարինելի դեր կը կատարէ նաեւ այսօր, իբրեւ հայագիտական ուսումնական - հետազօտական կեդրոն, իբրեւ 1843-էն ի վեր արժէքաւոր «Բազմավէպ» ամսագրի եւ բազմաթիւ այլ բանասիրական ու հայագիտական երկերու հրատարակիչ, իբրեւ Սփիւռքի զանազան շրջաններու մէջ բազմաթիւ վարժարաններ հովանաւորող հաստատութիւն:

Կը մնայ, որ իւրաքանչիւրս, իր կարելիութեան համեմատ, արձագանգէ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի կոչին ու մասնակցի ձեռնարկըւած հանգանակութեան:

«Ասպարէզ», Յունուար 3
Քալիֆորնիա

Fonds A.R.A.M

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Akaby NASSIBIAN

BRITAIN AND THE ARMENIAN QUESTION 1915 - 1923 *

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

(Բ. եւ վերջ)

Ծանօթ է թէ Թուրքիա դաշնակիցներու միջեւ մրցակցութիւնը եւ անվստահութիւնը հրահրելու նպատակաւ Անգլիոյ նախապատուութիւն տուաւ եւ 1918 Հոկտեմբեր 30-ին Մուտրոսի զինադադարը կնքեց: Ինչպէս գրել կուտայ Նասիպեան, զինադադարի պայմանները երկու հիմնական պայմաններէ զուրկ էին ինչ որ առաջին մէկ օրէն յետ - պատերազմեան հայկական պահանջները անելի կը մատնէին (տե՛ս էջ՝ 57): Ասոնք էին. -

1.- Արեւմտահայաստանի՝ վեց նահանգները միշտ Օսմանեան տիրապետութեան տակ կը մնային:

2.- Անգլիա նոյնիսկ պարտեալ Թուրքիոյ չէր պարտադրած որ տարագրութենէն վերապրողները իրենց երկիրը վերադառնալով իրենց տուներուն եւ ստացուածքին տիրանան:

Աւելցնենք Գ. պայման մը, որ Նասիպեան չի յիշեր: Մինչ համաձայնականները Գերմանիոյ եւ Աւստրիա - Հունգարիոյ զինաթափումը պահանջեցին, բոլոր թուրք ժողովուրդը մինչեւ իր ակռաները զինուած մնաց: Ոչ թէ ան զինաթափ չէր եղած, այլ՝ Պրէսթ - Լիթովսքի դաշնագիրէն յետոյ երբ ռուս զինուորը բոլոր զինամթերքը ձգած չտապելով հայրենիք վերադարձաւ, Թուրքը առանց փամփուշտ մը արձակելու այդ բոլորին տիրացաւ:

Իր ուսումնասիրութեան գլխաւոր նիւթը անգլիական քաղաքականութեան հայկական հարցի նկատմամբ որդեգրած քաղաքականութիւնը ըլլալով Նասիպեան քանի մը տողի մէջ միայն կ'ամփոփէ հայկական ցեղասպանութեան գործադրութիւնը երիտթուրք իշխանութիւններու կողմէ: Մենք պիտի փափաքէինք որ աւելի տեղեկութիւն տրուած ըլլար տարագրութեան մասին, եւ ըլլայ քաղաքական նպատակը, ու ըլլայ տնտեսական կողմերը աւելի բացայայտ կերպով յայտնաբերուէին: Ծանրանալով անգլիական նենգամիտ քաղաքականութեան վրայ, հեղինակը խիստ հետաքրքրական փաստերով կ'ապացուցանէ թէ «Նենգամիտ Ալպիոնը» ինչպէս հայ ժողովուրդին օրհասական կացութենէն առաւել եւս օգուտներ քաղելու հետամուտ եղաւ 1915-էն 1916 տարուան ընթացքին: Զոր - օրինակ հետաքրքրական է իրօք իմանալ թէ ռուս Արտաքին Գործոց նախարար՝ Սազոնոֆի թելադրութիւնով ռուս դեսպան կոմս Պէնքէնտորֆ անգլիական կառավարութեան կ'իմացնէ թէ «Ռուսական կառավարութիւնը պատրաստ է մէկ միլիոն ֆրանք տրամադրելու Միջագետքի եւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ անօթի ու ծարաւ մեռնող հայ տարագիրներու օգնելու համար, եթէ այդ գումարին կէսը անգլիական կառավարութիւնը կ'ուզէ ըստանձնել»: Անգլիական Արտաքին Գործոց նախարարութիւնը տրամադիր չըլլար, որովհետեւ Պէնքէնտորֆ առաջարկած էր որ այս օգնութիւնը ամերիկացի միսիոնարներու միջոցաւ եւ գաղտնի ըլլայ որպէսզի ուղղակի տարագրեալները օգտուին, մինչ անգլիական կառավարութեան պատասխանատուները կ'ակնկալէին որ եթէ «Անգլիա այդքան մեծ գումար (3) մը պիտի տրամադրէ, պէտք է որ հրապարակաւ ծանուցուի այդ որպէսզի իր մարդասիրական ժէսթէն արար աշխարհ տեղեակ ըլլայ»: Բնականաբար առաջարկը ջուրը կ'իյնայ: Բայց միշտ աշխարհի, - եւ նամանաւանդ Միացեալ - Նահանգներու, - հանրային կարծիքը իրենց դատին շահելու նախանձախնդրութեամբ, անգլիացի դիւանագէտները կը թելադրեն Լորտ Պրայսի որ երիտասարդ պատմաբան Թոյնպիի հետ միասին Կապոյտ գիրք մը պատրաստեն ուր հայկական կոտորածներու վկայութիւնները պիտի ներկայացուին (տե՛ս էջեր՝ 79 եւ 80):

Ըստ Նասիպեանի, Անգլիոյ այս ձեռնարկը երկու նպատակ կը հետապնդէր: Նախ համաշխարհային հանրային կարծիքը (ի մասնաւորի Ամերիկան համոզել) որ «արդար դատը համաձայնականներունն է»:

Ցետոյ «սիրաշահիլ նաեւ Հայերու համակրանքը», թէեւ անոնց հողամասը այլեւս Անգլիոյ համար նոյն կարեւոր հանգամանքը չէր ներկայացներ ինչպէս պատերազմէն առաջ:

Պրայսի գիրքը որ 1916 Նոյեմբեր 23-ին Անգլիոյ Խորհրդարանի ժողովին ներկայացուեցաւ մինչեւ մեր օրերս ալ հայկական ցեղասպանութեան փաստաթուղթերու վերաբերեալ կարեւոր քանի մը հրատարակութիւններէն մին կը նկատուի: Մեր կարծիքով քիչ մը չափազանցուած պիտի ըլլայ եթէ ըսենք թէ այս գիրքին հրատարակութիւնը Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ հիմնական դեր ունեցաւ եւ անոր պատերազմի մասնակցելուն ազդակներէն մին եղաւ, ինչպէս գրել կուտայ Նասիպեան: Դեռ նոյն տարւոյ Սեպտեմբերին, այսինքն Պրայսի եւ Թոյնպիի Կապոյտ գրքին հրատարակութիւնէն մօտաւորապէս երկու ամիս առաջ Ֆրանսայի Ամերիկայի դեսպան Ժիւսըրան Փարիզ կը գրէր արդէն թէ Միացեալ - Նահանգներու գրեթէ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հայ զոհերուն յիշատակին համար արարողութիւններ տեղի պիտի ունենան: Պրայսի գրքին պատրաստութեան նպատակին մէջ ուրիշ յետին միտք մըն ալ կայ որ իրօք խիստ հետաքրքրական է եւ կ'ուզենք հոս «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ներկայացնել: Երբ 1915-ի գարնան Ռուսաստան կը ըստիպուի նահանջել, Լիթուանիա - Լեհաստան սահմանագլուխի շրջանին մէջ բնակող Հրեաներուն հանդէպ ռուս զինուորները խժդժութիւններ կը կատարեն (էջ՝ 81): Գերման կառավարութիւնը առիթը չի փախցներ ու կը հրաւիրէ ծագումով հրեայ ամերիկացի լրագրողներ, որոնք տեղւոյն վրայ այցելելով քննութիւններ կը կատարեն ու յետոյ Ամերիկայի մամուլին մէջ կը ձաղկեն անգլիական կառավարութիւնը որ «բարբարոս» միապետական Ռուսաստանի դաշնակիցը եղած է եւ սակայն կը յայտարարէ թէ «մարդկային խիղճի ազատութեան եւ յանուն արդարութեան կը կռուի»:

Հետեւաբար 1915-ի Հայկական Եղեռնը անգլիական կառավարութեան համար լաւագոյն առիթն է որ կը ներկայանայ գերման կառավարութիւնը պարսաւելու ու գայն հայ ժողովուրդի բնաջնջման թրքական ծրագրին մեղսակից հռչակելու համար անգլիական կառավարութիւնը այսքանով ալ չի բաւականանար, եւ ըստ Նասիպեանի նշած փաստաթուղթերուն, Ալպիոն Գերմանիան կը նկատէ բուն պատասխանատու հայկական կոտորածին: Կարծես երկու միլիոնէն աւելի Հայութիւնը Գերմանիոյ մէջ ապրէր եւ ոչ թէ Օսմանեան կայսրութեան մէջ ու անոնք Գերմանիոյ կողմէ Միջագետքի անապատները աքսորուած ըլլային:

Հակառակ դաշնակից տէրութիւններու «ջերմ» արտայայտութիւններուն, եւ խոստումներուն, դժուար չէր արդէն 1919 տարուան ամառն իսկ կռահել Հայաստանի վիճակուած փոթորիկը: Դաշնակիցներու խաղաղութեան ժողովներու մէկ նիստին Գլէմանսոյի մէկ յայտարարութիւնը խիստ ուշագրաւ է: Ան կ'ըսէ. - «...Ֆրանսա ոչինչ կրնայ ընել (Հայաստանի համար), Իտալիա ոչինչ կրնայ ընել, Անգլիա ոչինչ կրնայ ընել, հիմակուհիմա Ամերիկա եւս ոչինչ կրնայ ընել, հարկ է ուրեմն այս պայմաններու տակ տեսնել թէ ուեւէ հայ պիտի ուզէր մնալ (Հայաստան)»: Արդարեւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը 1919 տարւոյ աշունէն սկսեալ տագնապալի պահեր կ'ապրի: Շրջապատուած թշնամի դրացիներէ, ծանրաբեռնուած կէս միլիոնի մօտ գաղթականներով, տնտեսապէս անապահով եւ անբաւարար զօրքով ու ռազմամթերքով, իր գոյութեան ապաւէնը դաշնակից մեծ Պետութիւններն են: Մինչ Պալֆուրի յատարարութիւնը ամենայըստակ կերպով ցոյց կուտայ Անգլիոյ դիրքորոշումը: «Անգլիա Հայաստանի մէջ ոչինչ ունի» կը յայտարարէ ան այլ միայն մարդասիրական հետաքրքրութիւն մը որ կը բաժնէ Ամերիկայի հետ (էջ՝ 173)»:

Արդարեւ Սեւրի դաշնագրի նախօրեակին Հայաստանի կացութիւնը աւելի քան վատթարացած է: Ամերիկա արդէն Եւրոպայէն քաշուած ըլլալով դաշնակից երեք մեծ Պետութիւնները (Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա), գրել կուտայ Նասիպեան, մեծ պատասխանատուութիւն մը ստանձնած են մանաւանդ Միջին - Արեւելքի մէջ ուր բազմաթիւ փոքր ժողովուրդներ Օսմանեան կայսրութեան փլուզումով իրենց ապագային համար արդար լուծիմի մը կը սպասեն:

Վարչապետ Լոյտ Ճորճ կ'առաջարկէ որ դաշնակիցները զինեն Հայերը, եւ այս վերջինները իրենց դատը իրենք զէնքի ուժով լուծեն: «Եթէ Հայերը չեն կրնար իրենց երկիրը պաշտպանել» կ'ըսէ անգլիացի դիւանագէտը, չարժեր այսպիսի ազգի մը ճակատագրով զբաղիլ: Ահաւասիկ մեծանուն անգլիացի դիւանագէտին լուծման եղանակը, որուն ամէն մէկ գովասանական խօսքը մեծ յոյսերով եւ երախտագիտութիւնով կը լսուէր պատերազմի ընթացքին հայ ժողովուրդի միամիտ «դիւանագէտ առաջնորդներուն» կողմէ:

1920 Յունիսին ամերիկեան Ծերակոյտը մերժեց Հայաստանը Ամերիկայի պաշտպանութեան տակ առնել: Երբ Օգոստոսի սկիզբը (1920) Սեւրի դաշնագիրը ստորագրուեցաւ, Թուրքիա (4) եւ միւս տէրութիւնները ընդունեցան որ Հայաստանի սահմաններու մասին նախագահ Ուիլսընի առաջարկը նկատի առնուի: Իսկ երբ Հայաստանի սահմանները մինչեւ որ մանրամասնութեամբ գծուեցան արդէն Նոյեմբեր ամիսն էր, եւ ազգայնական Թուրքիոյ զօրագունդերը Երեւանի դռները հասած էին (էջ՝ 188): Սեւրի դաշնագիրը կը գրէ տոքթէօր Նասիպեան, եւրոպական տէրութիւններուն առիթ տուած էր որպէսզի իրենց խոստումներուն անկեղծութիւնը ապացուցանեն, բայց ասոր փոխարէն ան ոչ մէկ ապահովութիւն բերած էր Հայաստանի ապագային համար: Ընդհակառակն եթէ սուլթանական Թուրքիոյ կառավարութիւնը ստիպուած էր այդ դաշնագիրը ստորագրել ազգայնական Թուրքերը ասոր փոխարէն կատղած էին: Սեւրի դաշնագիրը որ Հայոց համար առաջին կարեւոր դաշնագիրն էր որ միջազգային հանգամանք ունենար, ազգայնական Թուրքերուն համար գրգռութեան փաստաթուղթ մը եղած էր:

Այս վերջին տասնամեակին երբ մեր հայրենակիցներէն շատեր գիտցող ու չգիտցողը Սեւրի դաշնագրին մասին կը խօսի, եւ կարծիք կը յայտնէ, կ'արժէ որ ուշի ուշով նախ կարդայ Նասիպեանի գիրքը: Տեսնել պէտք է թէ դաշնակիցները ի՞նչ ակնկալութիւններ ունէին եւ նախ իրենք կը հաւատայի՞ն թէ ան գործադրելի պիտի մնար, եւ կամ կրնար մնալ:

Խիստ հետաքրքրական լուսաբանութիւններ պարունակող այս գիրքը կրնանք յանձնարարել մեր այն բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք անգլերէն լեզուին տեղեակ են եւ կը հետաքրքրուին հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեամբ:

Վերջացնելէ առաջ կ'ուզենք նաեւ կարգ մը պատմական ճշդումներ կատարել. -

1.- էջ 3. Նասիպեան կը գրէ թէ ռուս - թուրք պատերազմը 1876 - 1877-ին տեղի ունեցած էր, մինչ ծանօթ է թէ 1877 - 1878-ին էր: Արդէն էջ 6-ի վրայ ան կը գրէ թէ պատերազմը 1878-ի գարնան վերջացաւ:

2. - 1914 Փետրուար 8-ի ռուս - թուրք համաձայնագիրով Օսմանեան կայսրութիւնը ընդունեցաւ որ Արեւմտահայաստանի դաւառները հիւսիս եւ հարաւ ըլլալով երկու վարչական բաժանումներ ունենան: Հիւսիսի շրջանը երեք նահանգներէ կը բաղկանար, Էրզրում, Սեբաստիա եւ Տրապիզոն: Այս վերջին նահանգը թէեւ Հայաստանի մաս չէր կազմեր, բայց երիտթուրքերու կառավարութիւնը կարգ մը նկատումներով պահանջած էր, մինչ Նասիպեան իր քարտէսին մէջ Տրապիզոնը մոռցած ըլլալ կը թուի (տե՛ս էջ՝ 4):

3.- էջ՝ 67-ի վրայ, ան կը գրէ թէ Գերմանիոյ ազդեցութիւնը Թուրքիոյ մէջ 1883-ին սկսաւ, մինչ 1880-ին է: Երբ Կըլատսթոնի Ազատական կուսակցութիւնը Թուրքիոյ դէմ լուրջ միջոցներու ձեռնարկեց Պերլինի դաշնագրի չգործադրուած պայմանները պարտադրելու համար, Սուլթանը Պիսմարքի դիմեց (1880-ի ամառը):

4.- Նասիպեան կը գրէ թէ Թուրքիա որոշած էր Հոկտեմբերին (1914), Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ կռուիլ (էջ 69): Թուրքիա դեռ ընդհանուր պատերազմը չսկսած Գերմանիոյ հետ գաղտնի համաձայնութեան մը բանակցութիւնները կը կատարէր: Համաձայնութիւնը կնքուեցաւ 1914 Օգոստոսին սկիզբը, եւ հետեւեալ օրը Թուրքիա պատերազմի պատրաստութիւնները սկսաւ զօրաշարժի ենթարկելով 20-էն 45 տարեկան այրերը: Ան պատերազմի մտաւ երբ իր բոլոր պատրաստութիւնները լրացուցած էր:

Նասիպեանի գիրքը կը պարունակէ ընտրեալ գիրքերու գրացուցակ մը, եւ խնամքով պատրաստուած յատուկ անուններու անուանացանկ մը որ կը դիւրացնէ ընթերցողին պրպտումները:

Մեր ջերմ շնորհաւորութիւնները:

(3) 20.000 անգլիական ոսկիի համարժէք գումար մը:

(4) Պոլսոյ կառավարութիւնը անշուշտ, եւ ոչ թէ ազգայնականներու Անգարայի կառավարութիւնը:

ՀԱՅ ԴԱՍԱԿԱՆ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԳԸ

... Աշնան մի պայծառ առաւօտ էր. Արարատեան դաշտի հրաշալեղ աշունը. փոշոտ ցանքերի միջից փայլփլում էին խաղողի ոսկեղէն ողկոյզները, նուռն ու խնձորները, սալս, հրեղէն պնդակներ լինէին. յուռթի այգիներից լիութեան անոյշ բուրմունքն է խնկում. վերեւ, բաց կապոյտում, հաւքերի շղթան էր ձգւում, ներքեւ, ցօղաթուրմ արահետներով հայ գեղջուկի սայլերն ու ձիերն էին անցնում՝ բարձուած աշնան հազար ու մէկ բերքերով:

Երկու ընկերով գնում էինք հնաւուրց Արմաւիրի բլրի տակով. մեր գլխի վրայ ծփում էր մեհենական սօսիների խորհրդաւոր սօսափը. երկուսս էլ լուռ էինք, տարուած մեր տեսիլներով:

Մեր ցուպերը՝ հովիւների պէս մէջքներիս լայնքով դրած արմունկներիս մէջ, քայլում էինք Երասխի հին հունով դէպի մի գիւղ՝ Երասխի ձախ ափին:

Սքանչելիք է Արարատեան դաշտը:

Մասիսը ուղղակի դիմացներս էր. այնպէ՜ս պարզ ու վճիտ էր, որ նրա ոտքերից մինչեւ գագաթը մէկ - մէկ կարելի էր դիտել: Մի հսկայ սպիտակաշ առիւծի է նման նա, նստած յետի ոտքերի վրայ, ալեւոր գլուխը անհունի մէջ, հանգիստ եւ անվրդով:

Աշնան քաղցր ու մեղմ արեւը Մասիսի վերեւից վար եւ Արարատեան երկրի լայնքին ու երկայնքին իր տարածուն ծիրանին էր փռել:

Մտանք մեր նպատակադրուած գիւղը:

Յաջորդ օրը, մեկնելուց առաջ գնացինք գիւղական գաղտնի դպրոցը այցի. ուսուցչի հետ արդէն երեկոյեան ծանօթացել էինք. նա նոյն գիւղից մի կրակոտ երիտասարդ էր:

Ցարական կառավարութիւնը փակել էր հայկական դպրոցները՝ քաղաքների եւ գիւղերի, գրաւել էր դպրոցների պատկան շէնքերն ու եկամուտ բերող կալուածքները: Հայ ժողովուրդը զրկուել էր ազգային կրթութիւն ստանալու միջոցներից եւ հնարաւորութիւններից: Հայ ժողովրդի զգայուն մասը գիտակցում էր Հայութեանը հասած ծանր հարուածը, եւ հայրենասէր անհատներ ինքնաբերաբար մտածում էին կարելի չափով հակազդել պետական այլասերող քաղաքականութեանը: Հայկական գաւառներում տեղ - տեղ տակաւին սակաւաթիւ գիւղերում, սկսեցին գործել գաղտնի դպրոցներ համեստ միջոցներով:

Նախկին դպրոցների ուսուցիչներից ոմանք մնացին իրենց գիւղերում՝ նուիրուելով մանուկ սերնդի ազգային կրթու-

թեանը: Նրանք սովորեցնում էին գրել - կարդալ եւ հասարակ թուաբանութիւն: Յետագայում այդ տարրական դպրոցնե - րի քանակը շատացաւ:

Այդպիսի դպրոցներից մէկն էր, որ մենք այցելեցինք:

Արաքսի ափին հասարակուն ընկուզենու տակ խումբ - խումբ, հասարակ նստարաններ վրայ, տեղաւորուել էին բաւական մեծ թւով մանուկներ եւ պատանիներ:

Օրը Կիրակի էր. գիւղը հանգստանում էր դաշտային աշխատանքներից, եւ այդ պատճառով դպրոցը լիքն էր աշակերտներով, ինչպէս բացատրեց մեզ ուսուցիչը: Դպրոցը միայն մի ուսուցիչ ունէր, բայց ուսուցչի եռանդը հասնում էր ամէն տեղ: Մի խումբ «այբուբեն» էր սովորում, միւս խմբում՝ «Մայրենի լեզու» էին կարդում, երրորդ խմբում՝ Պալասանեանի «Հայոց պատմութիւն»ից էին դաս պատասխանում, մի ուրիշ խմբում՝ «Դաւիթ Բէկ» էին կարդում:

Երբ դասաժամը վերջացաւ ու աշակերտները պիտի ցրուէին, ընկերս, որ շատ երգ սիրող էր, խնդրեց ուսուցչից, որ աշակերտները մի երգ ասեն: Ուսուցիչը պատասխանեց, թէ ինքը, դժբախտաբար, «բաղաձայն» է, եւ դրա համար երգ չի սովորեցրել. սակայն, աւելացրեց, որ աշակերտների մէջից երգողներ կան եւ առաջարկեց նրանց, թէ՝ ով կարող է, թող երգէ: Փոքրերը սիրտ չարին, մե - ծերն էլ քաշուեցին...

- Բայց լաւ կը լինի բոլորը գոնէ մի ընդհանուր ազգային երգ գիտենան. օրինակ, «Մայր Արաքսի»ն, որ չա՛տ տեղին է, հէնց նրա ափին էք, - ասաց ընկերս:

Ուսուցիչը թեթեւ կարմրեց, ապա մի պահ մտածելուց յետոյ, գլուխը եռանդուն թափահարելով, դարձաւ աշակերտներին.

- Հապա՛, սիրելիներս, ամէնքդ մէկ շարուեցէք այստեղ, - եւ յետոյ մեզ, - ինչպէ՞ս չէ, գիտեն եւ լաւ գիտեն:

Ու ձեռքի քանակը թափով վեր բարձրացնելով, գոչեց.

- Բոլորդ միասին ինձ հետ երգեցէք «այբ - բեն - գիմ»: Չէ՛ որ բոլորին անգիր սովորեցրել եմ, եւ միասին ձայնով ասել ենք: Դէ՛հ, այսպէս:

Եւ քանակի հաւասար բախումներին ներդաշնակ՝ բոլորը հետեւելով ուսուցչին, սկսեցին միասին բարձր եւ եղանակաւոր ձայնով հեգել.

Այբ, բեն, գիմ,
Դա՛, եչ, զա,
Է, ըթ, թօ...

Այսպէ՛ս մինչեւ վերջը, քառասուն - յիսուն կրծքից բխած այս հուժկու, բազմահնչուն եւ միահամուռ ձայնը, որ ինքնին Հայոց լեզուն է, Երասխի շառաչի հետ փռուելով Արարատեան աշխարհի վրայ՝ թւում էր, սլանում է ազատ - Մասիսն ի վեր:

Ամէնքի երեսին պայծառ ժպիտ կար. ուսուցիչը շատ ոգեւորուած էր:

- Ահա՛ ձեզ մի ընդհանուր ազգային երգ, որ ամէն հայ անպատճառ պէտք է գիտենայ. ահա՛ չորս - հինգ տարի է ես այդ երգն եմ սովեցրել, ուրիշ երգ չեմ ճանաչում ... - Բոցավառ շրթունքներով շնչասպառ ասաց ուսուցիչը եւ սրբեց քրտնած ճակատը:

- Շատ ճիշդ էք ասում եւ կեցցէ՛ք, խակապէս որ աննման էր, - ոչ նուազ ոգեւորութեամբ պատասխանեցինք մենք:

Ապա մեր շնորհակալութիւնը յայտնելով, ամուր սեղմեցինք սրամիտ ուսուցչի ձեռքը եւ ուրախ ու թեթեւ շարունակեցինք մեր ուղին:

Մի պահ գտնւում էի այդ տարօրինակ երգի ազդեցութեան տակ. ընկերս խզեց լռութիւնը.

- Համաձայն չե՞ս, որ քանի Հայը կ'ապրի, Հայոց «այբ - բեն»ը չի՛ մեռնի:

- Այո՛, - ասացի ես, - բայց ես հակառակին աւելի համաձայն եմ. այն որ՝ քանի Հայոց «այբ - բեն»ը կ'ապրի, Հայը չի մեռնի...

- Դրան նոյնպէս համաձայն եմ, թերեւս աւելի շատ, - սրտակից տոնով պատասխանեց սիրելի ընկերս:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԻՏՔՍ ԿԸ ԹՌՉԻ ԴԷՊԻ ՊԷՅՐՈՒԹ

×

Է.

Զարմուհիիս՝ Կիւլիզարին տունը Պասթայի կողմը, արաբական թաղի մը մէջ էր: Ամուսինը այս թաղին մէջ շատ սիրուած համեստ ատամնաբոյժ մըն էր. Տոքթէօր Յովասափեան: Ինծի տրամադրուած սենեակին պատուհանէն ամէն առաւօտ կարճ միջոց մը կը սիրէի դիտել փողոցը: Մերձակայ փուռէ մը բոկեղի կամ բոկեղի նմանող տարօրինակ խմորեղէնի մը նոյնքան տարօրինակ բուրմունքը կը հասնէր մինչեւ մեր սենեակը: Ծայր աստիճան աղմկալի էր փողոցը, նաեւ աննման եւ աղտոտ: Հնօրեայ հանրակառքերը կ'անցնէին կ'երթային մինչեւ բերան անցորդներով լեցուն: Բայց հանրակառքի սպասելու պէտք չունէի, եթէ փողոց ելլէի: Տակաւին նոր-նոր հոյակապ Պուիքներ, Գատիլլաքներ, Փոնթիաքներով լեցուն էին փողոցները եւ այս կառքերը մեր Պոլսոյ «տոլմուշ»ներուն համազօրներն էին, «սէրվիս» կը կոչուէին: Եթէ փոքրիկ նշան մը ընէիր, անմիջապէս կանգ կ'առնէր քովդ, առանց ետ առջեւ, ձախ - աջ նայելու: Կը բաւէր որ գիտնայիր թէ ուր պիտի երթաս, ուր պիտի իջնես: Այս կէտին մէջ կը դժուարանայի: Դուրս ելլելէ առաջ Կիւլիզարին, կամ անոր աղջկան Շաքէին կը հարցնէի անպայման.

- Ի՞նչպէս կը կոչուի այն կայանը ուր պէտք է իջնեմ:

Անոնք քանի մը անգամ կը կրկնէին կայանին, կամ թաղամասին անունը: Ես նորէն ալ կը մոռնայի քիչ վերջ: Բայց կարեւորութիւն չունէր: Մեզմէ քիչ վար արդէն կեդրոնական հրապարակը կը սկսէր: Եթէ հոն իջնէի, անկէ վերջ դէպի ամէն ուղղութիւն, կրնայի ճամբաս գտնել: Երբեմն յատուկ առիթ կը ստեղծէի, որպէսզի հոնկէ քալէի մինչեւ Գանոն կոչուած հրապարակը: Շատ կը սիրէի այդ հրապարակը, որովհետեւ նախ գեղատեսիլ էր, երկու կողմերէն շրջապատող արմաւենիներով, եւ յետոյ որովհետեւ հոն փոքրիկ խանութ մը ունէր ուրիշ մէկ զարմիկս, Կիւլիզարին եղբայրը, Նուպար, հիմա հանգուցեալ:

×

Եթէ չեմ սխալիր, Գանոնի այդ գեղատեսիլ հրապարակը այժմ քարուքանդ եղած է, տրուած ըլլալով որ Իսլամներու բաժինը Քրիստոնեաներու բաժինէն անջատող նշանաւոր գիծին գլխաւոր կեդրոններէն մէկն է: Քանի մը անգամ հեռատեսիլէն տեսայ այդ հրապարակը: Կը սխալի՞մ, թէ ոչ խակապէս անճանաչելի դարձած էր ան: Քանի մը անգամ տեսայ, ու ամէն անգամուն, ինչպէս հիմա, միտքս թռչեցաւ դէպի Պէյրութ ու ես գլխ այդ հրապարակին վրայ տեսայ քալելով հոնկէ դէպի աւելի անդին, երթալու համար Պուրճ - Համուտ, հոնկէ ալ Անթիլիաս:

×

Այդպիսի պտոյտէ մը վերադարձին էր որ այդ օրը Շաքէին հետ մեծ հաճոյքով այցելած էինք երկու նկարչական ցուցահանդէսներ, մէկը Հրայր անուն նկարիչի մը զոր չէի ճանչնար, իսկ միւսը մեծանուն նկարիչ Ժէրանեանի ցուցահանդէսը: Ժէրանեանինը մէկ - երկու օր առաջ բացուած ըլլալու էր, նորէն ալ բազմաթիւ այցելուներ կային ներսը եւ նկարիչ բարեկամս անվերջ բացատրութիւններ կուտար իր այցելուներուն: Մեծ հաճոյքով կը նայէի ներկայացուած գործերուն, որոնցմէ մինչեւ այսօր մասնաւորաբար կը յիշեմ Սէն գետի վրայի կամուրջներու թեմայով Փարիզեան քանի մը փոփոխակները: Շատ յաջողած էր այդ փոփոխակներուն մէջ եւ արուեստասէրները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտային անոնց: Ով գիտէ քանի՞ «Ժէրանեան»ներ այդ օրերուն գացած էին զարդարել պէյրութահայ մեծահարուստ հայ ընտանիքներու պերճ բնակարանները...:

×

Գեղարուեստական ու մշակութային գործունէութիւններու նկատմամբ ցոյց տրուած այս ջերմ հետաքրքրութենէն թէ՛ ուրախ էի, եւ թէ բարի նախանձի մը ազդեցութեան տակ, երբ այդ օր քիչ վերջ դարձեալ քով - քովի եկաւ մեր «ընտանիք»ին անդամներէն խումբ մը: Այս անգամուան ճաշը սարքուած էր Կիւլիզարին աղջկան Շաքէին գեղեցիկ ու գեղարդիական յարկաբաժնին մէջ: Կուրծքս հպարտութեամբ կը լեցուէր տեսնելով անոնց հանգիստ ու բարօր կեանքը, իր ամուսնին՝ ճարտարապետ Պերճ Պետրոսեանին արձանագրած յաջողութիւնները, երկար տարիներու զրկանքներէ, կարօտէ ու համբերութենէ վերջ, մեր մերձաւորներուն այսօր տիրացած գոհացուցիչ դիրքը:

Այդ օր սեղանին չուրջ էին Ագշէհիրցի հօրեղբորս ծերունազարդ ու բազմաչարչար կինը Ազատի Հանըմ, աղջիկը Կիւլիզարը, անոր ամուսինը դարձեալ Ագշէհիրցի տոքթէօր Յակոբ Յովասափեանը, որոնք երկիրէն բաժնուելէ վերջ Պէյրութի մէջ ամուսնացած էին, Պերճ Պետրոսեանին հայրը Ագշէհիրցի Գառնիկ Էֆէնտի, որ փուռ մը կը բանեցնէր Պէյրութի մէջ, անոր կինը՝ Նուարդ Հանըմ, աղջիկը Տիկին Հերմինէն, որ կինն էր գրագէտ Տոքթէօր Վարժապետեանի: Բոլորն ալ հաւաքուած էին սեղանին չուրջ, ուր այս անգամ հայկական կերակուրներէ աւելի, աչքի կը զարնէին արաբական կերակուրներ, ինչպէս համեղ լահմաճուն եւ «չիղքէօֆթէ»: Ո՞վ պատրաստած էր տեղական այս հրաշալիքները, չեմ յիշեր, բայց մեծ ախորժակով ու երջանկութեամբ կերանք, խմեցինք ու խօսեցանք իրարմէ հեռու անցած տասնամեակներու մասին, յիշելով բացակաները, որոնց կարգին մասնաւորաբար Ագշէհիրցի հայրս Աւետիսը ու Այտընէն Ագշէհիր հարս գացած մայրս Սիրանոյշը...: Ցիշեցինք զանոնք, կարծես հոգեհանգստեան տխուր պաշտօն մը կը կատարէինք փառաւոր պատարագի մը աւարտին:

- Ինչո՞ւ դուք ալ Պէյրութ չէք գար, ըսաւ միջոց մը զարմուհիս Կիւլիզար: Եկէք, ամէնքս միասին ըլլանք:

Այսօր մինչեւ վերջ այդ նախադասութիւնը կը հնչէ ականջներուս մէջ:

Ռ. Հ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՈՅԻ «Վիքթորիա Փլասա» պանդակին մէջ, Դեկտեմբեր 7-ին, Ուրուկուէյի Ազգ. Կեդրոնական Վարչութիւնը եւ Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբը ընդունելութիւն մը տուած են ի պատիւ այն անձնաւորութիւններուն, որոնք կը մասնակցէին միջազգային համագումարի մը, որուն նիւթն էր՝ «Ներում եւ ժողովրդավարութիւն Փարակուէյի մէջ»: Ընդունելութեան ընթացքին խօսք առած են նոպէլեան մրցանակաւոր Ատոլֆօ Փերէս Էսքիվէլ, տոքթ. Լէանտրօ Տեսփուի, Աւետիս Պատանեան եւ Ռուբէն Մօղեան, անդրադառնալով հայկական հարցին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Շատերն են այդ ճանապարհին աւտոբուսից իջնում լեռը դիտելու: Դրանք այն պահերն են, երբ ներքին մի մղումով մարդը տրւում է բնութեանը, տարրալուծում նրա մէջ: Այ հիմա, կողք - կողքի կանգնել են Յակոբը, Վարուժանը, Վաչէն, Դաւիթը, եւ երբ շեղակի նայում եմ, տեսնում եմ մեծ մանուկների, որոնք հմայուած են բնութեամբ եւ նոյնիսկ խօսել չեն կարողանում: Փոքր Մասիսը, թէեւ շատ կատարեալ է ու նուրբ, բայց կարծես նպատակը մեծի ուժն ու գեղեցկութիւնն ընդգծելն է: Մեր հայեացքը սահում է ձախ, Երանոսի լեռնաշղթայով, եւ կատամանիշակագոյն ճիւղաւորումները նոյնպէս՝ իրակա՞ն են, թէ երազային: Կարծես բանաստեղծութեան տարբերակներ լինեն, կատարեա՛լ տարբերակներ: Հնարաւո՞ր է նկարել այս լերան մի հատուածը եւ ասել՝ ահա սա ա՛յս է: Ոչ: Պահի հետ փոխւում են պատկերները, մէկը մէկից շռայլ ու շքեղ: Մէկը մէկից գրաւիչ ու աւարտուն: Ահա սա է բնութեան հարստութիւնը: Այս պատկերները կան ու կը մնան, եւ դեռ կը լինեն բիւրաւոր այլափոխումներ: Մարդն է միայն անցողիկը: Միաժամանակ մարդն այնքան ժլատ է ինքն իր հանդէպ, որ մեծ մասամբ դատապարտել է իրեն բանտարկութեան չորս պատերից ներս: Բայց նա, գոյների կախարդը՝ Մարտիրոս Սարեանը երջանիկ է զգացել իրեն, երբ միահիւսուել են ինքն ու բնութիւնը: Այնքան է դիտել ու նկարել, այնքան է սովորել բնութիւնից, որ ի լուր աշխարհի յայտարարել է. «Բազմաղէմ, բազմերանգ, ամուր ու անխմանալի ձեռքով կերտուած բնութիւնը իմ միակ ուսուցիչն է»:

×

28 Դեկտեմբերի, 1979 թ.

Յովհաննէս Այվազովսկու ցուցահանդէսը՝ հայկական թեմաներով: Թանկագին մասունքների ժամանակաւոր հանգրուանը Սարեանի տուն - Թանգարանն է: Նկարից նկար հոգիդ լցւում է զգացումներով, որոնք թարգմանւում են՝ գեղեցիկ, մաքուր, ազնիւ հմայիչ, անապատ, անսուտ, նրբութիւն ու փափկութիւն...: Հիացական հայեացքներով մարդիկ դիտում են նկարները: Պատնէշ չկայ: Եւ կեղծիք չկայ: «Նոյը իջնում է Արարատից»: Ամէն ինչ ջրաթաթախ է: Մեծ Ջրհեղեղից ազատուած մարդկանց յոգնաբեկ քարաւանը գալիս է դէպ մեզ: Եւ Արարատն է նրանց հանգրուանել:

Տունդարձի ճանապարհին, երբ հասայ Օղակաձեւ զբօսայգու «իմ կամրջակ»ին, զարմացած կանգ առայ. Արարատը՝ զառ - վառ ամպերն ուսերին: Երկնքում ոսկեգոյն ամպերի ծուէններ էին սփռուած:

Այվազովսկի, Արարատ: Հարիւր յիսուն տարուայ վաղեմութիւն: Եւ այսօր՝ պատկերը կրկնուել է, լեռը նկարչի վրձնած ոսկեհուռ ամպերով է զուգուել: Այվազովսկին մեզ է փոխանցել լերան պատկերը, շունչը, գոյնը, լեռը գրկող օդն ու լոյսը՝ իր ժամանակի շրջանակով: Մարդկութեան օրօրոցում հիւսուած ճշմարտութի՞ւնը, թէ լեգենդն է ոգեւորել նկարչին:

Խաղաղութեամբ ու անդորրով է լցւում մարդու էութիւնը իրականի ու երազայինի սահմանագծում: Այդ սահմանագծի առջեւ կանգնած եմ հիմա: Այդ սահմանագծից հեռացայ քիչ առաջ, բաժանուելով Այվազովսկուց:

×

1 Ապրիլի, 1980 թ.

Վերջին ամիսներին շատ յաճախ եմ մտածում Արարատ լերան մասին, նոյնիսկ տեսնում եմ երազում: Միշտ Մեծը: Երբեմն այնքան մօտիկից, կարծես կողքին կանգնած եմ: Տեսնում եմ գագաթը. մի քանի անգամ աւելի մեծ, քան իրական չափերը, որ երեւում է մեզ, որտեղից էլ նայելու լինենք: Երէկ յանկարծ իմ մէջ միտք յղացաւ նկարագրել լեռը: Օրը երկու անգամ տեսնում եմ, առաւօտեան աշխատանքի գնալիս եւ վերադարձիս: Օղակաձեւ զբօսայգու տարբեր հատուածներից լաւ երեւում է: Շատ յաճախ տեսնում եմ նաեւ տարբեր շրջաններից՝ գործուղման գնալիս: Մտածել եմ նկարագրել լեռը, իմ մէջ նրա առաջադրած զգացումներն ու մտքերը: Երեւանում քանի՛ - քանի՛ դիտակէտ փակուեց: Ի՞նչ իմանամ, գուցէ պատնէշ - բարձրայարկերով քաղաքն այնքան խցանուի, որ այլեւս հնարաւոր չլինի որեւէ պատուհան գտնել:

Ժամը 11-ն է, Արարատի չուրջը մշուշ է. փոքր գագաթը բոլորովին չի երեւում, իսկ Մեծը՝ երեւում է կէսից վեր. սպիտակ գագաթը մշուշի քօղից դուրս է, բարձր ու վսեմ:

×

Արարատ լեռը եւ իրականութիւնը: Ցանկարծակի պարզուեց, որ մեզ՝ ժամանակակիցներիս համար դրանք համարեա կապ չունեցող բաներ են: Բանաստեղծութի՞ւն, անթիւ, անհամար: Նկա՞ր, շատ - շատ: Գեղեցկութեան, վեհի ու վսեմի խորհրդանի՞շ:

(Շար. 2)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Արաքսի Փիլիկեան, զաւակները՝ Վարդուհի, Ժիրայր, Մելիք, Ալիս եւ Թոռը, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝

ՂՈՒԿԱՍ ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 9-ին:

Ըստ ողբացեալին փափաքին թաղումը կատարուեցաւ զուտ ընտանեկան շրջանակի մէջ, Հինդշաբթի, Յունուար 16-ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 25, ժամը 15-ին, Ժան - Կուժոնի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փարիզ 8-րդ:

Օրակարգ. -

Ա. - Հաշիւներու քննարկում եւ վաւերացում:

Բ. - Գնահատում բարոյական գործունէութեան:

Գ. - Վաւերացում եղմական տեղեկագրի:

Դ. - Ապագայի հեռանկարներ:

Ե. - Զանազանք:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ, Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15.30-ին:

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles

Դասախօս. -

ՏՈՔԹ. ԺԱՆ - ՄԻՇԷԼ ԹԻԷՐԻ

Նիւթ. - Նոր յայտնաբերումներ Հայաստանի մէջ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ [ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ]

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Սէն - Ժէռոմի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Յունուար 17-ին, Ուրբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին Թաղիս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունուար 18, ժամը 15-ին, Մշակոյթի Տունը, 17 rue Blé [Պլէօ]: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն, անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ է:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարիամ Բաբաջանեանի յիշատակին, Հայ Արիներու Միութեան նախկին խմբապետուհի մը 500 Ֆ. կը նուիրէ Հայ Արիներուն եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Փիրանեանին եւ զաւակներուն, Ապրիեան, Ամիրխանեան եւ Ինճէեան ընտանիքներուն, Տիկին Տիրուհի Ամիրխանեանի (ծնեալ՝ Ապրիեան) մահուան առիթով:

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախագահութեամբ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 17-ին, Խ. Աբովեան Մշակոյթի Տան մէջ:

1, Quai Pajot — VIENNE

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն միօրեայ դպրոցի աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Զապէլ Թէլլէր կը նուիրէ 100 Ֆ. Փարիզի Հայ Ուսանողներու Տան Արշակ Ալեքսանեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Տիկին Հռիփսիմէ Գըլըճեանէ:

×

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալները կը նուիրեն. - Յովսէփ Մկրտիչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի (Լիոնէն) խումբ մը տիկիններ 650 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան 400 Ֆ., Այրի Տիկին Զարուհի Թէհլիրճեան եւ զաւակները 200 Ֆ., Այրի Տիկին Մարի Մանուկեան եւ զաւակները 200 Ֆ., իրենց ներոջ և ազգականի Տիկին Ազնիւ Նիկողոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Տէր եւ Տիկին Ժագ Գալճեանէ 100 Ֆ.:

LOTO

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 16–ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
9, rue de Madrid — 94140

Վ Ի Ճ Ա Կ Ա Հ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Բոլորին համար
բազմաթիւ նուէրներ — Պիւֆէ:

55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30–ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)

մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու

Սկաուտական նոխ յայտագիր

Արենոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր Թեւիկներէն եւ Արենոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝ Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ:

Մուտք՝ 40 Ֆրանք — Փոքրիկներուն՝ ձրի

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 19, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30–էն սկսեալ
Théâtre Municipal

Գեղարուեստական յայտագիր ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, այս տարի ալ Կաղանդ Պապան իր այցելութեամբ պիտի ուրախանցնէ փոքրիկները:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ–ի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ
Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14.30–ին

Պօմոնի միօրեայ Դպրոցի տօնածառի հանդէսին, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Ճոխ յայտագիր, ջերմ մթնոլորտ, թոմպոլա, եւայլն:

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ԲԱՑՈՒԱԾ Է...

BOUTIQUE
TALINE
ԹԱԼԻՆ

31, rue Lamartine
75009 Paris

où vous trouverez :

Pulls,

Collants,

Cosmétiques,

Faux bijoux.

Ouvert tous les jours de 14 à 18h30.

ԷՕՔԻՒՄԷՆԻԶՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Աշխարհի բոլոր Եկեղեցիները Միութեան համար Աղօթքի Շաբաթ մը կը կազմակերպեն Յունուար 18-էն մինչեւ 25: Այս տարի եկեղեցիները կ'աղօթեն «Դուք պիտի ըլլաք վկաներս» նիւթին շուրջ:

Այս առթիւ Լիոնի յարանուանութեանց պատասխանատուները նախատեսած են հետեւեալ արարողութիւնները. -

- Շաբաթ, Յունուար 18, ժամը 18-ին.. Պատարագ՝ Քրուա - Ռուսի Սէն - Տընի Եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագը կը մատուցանէ Լիոնի Արքեպիսկոպոս՝ կարդինալ Ա. ՏԸՔՈՒՐԹՐԷ:

Օրուան քարոզը կը խօսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ պատասխանատուն՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

- Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 10-ին.. Պատարագ՝ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայածէս պատարագին իր ներկայութիւնը կը բերէ Լիոնի Արքեպիսկոպոս՝ կարդինալ՝

Ա. ՏԸՔՈՒՐԹՐԷ

որ կը խօսի քարոզ յաւուր պատշաճի:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Փօն - տը - Շէրիի Շարվիէօյի Ազգային Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի, Յունուար 19, Եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ ԱՒԱԳ ՔՀՆՑ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Յակոբ Աբրահամեանի:

Պատարագ, ժամը 10-ին:

×

ԾԱՆՕԹ.. Ս. Նշան Եկեղեցւոյ վարժարանի Ամանորի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ նոյն օրը ժամը 15-ին Եկեղեցւոյ կից՝ Ազգային Տան Ճէպրայէլ Պահատուրեան սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին մեր բոլոր ծնողքները իրենց զաւակներով եւ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն հանդէսին:

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille. tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55635

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
18-19

SAMEDI-DIMANCHE
18-19 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.141 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.141

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՇԻՐԱՔ – ԼԸՔԱՆԻՒԷ ԿՈՂՔ ԿՈՂՔԻ... ԳՈՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏ

Շիրաքի ՀՀՀ.ն (Համախմբում Հանրապետութեան համար) եւ Լըքանիւէի նախագահած «Միութիւն Ֆրանսական Ժողովրդապետութեան համար» կուսակցութիւնը, ձեռք ձեռքի եւ «ընտրական» ժըպիտներով ներկայացան հեռատեսիլի խամերաներուն առջեւ, կնքելէ ետք քաղաքական համաձայնագիր մը, այն տպաւորութիւնը ձգելու համար թէ ընդելմութիւնը պառակտուած չէ, գոնէ երեւութապէս:

Ծրագիրը նախ շատ խիստ հաշուեկշիռ մը կը ներկայացնէ, այն եզրակացութեան յանգելու համար, որ «ընկերվարութիւնը միայն ձախողութիւն մը եղած է», ապա, երեք գլուխներու մէջ կը պարզուին «Նորապսակ ամոլին» առաջարկները, հետեւեալ խորագրերուն տակ. – Ապատգրել տնտեսութիւնը ապահովելու համար ընկերային յառաջդիմութիւնը:

Ազատութեանց ընկերութիւն մը պատրաստել:

Ֆրանսայի կրկին տալ իր իսկական տեղը:

Այս նպատակաւ, կողմերը քանի յանձնառութիւններ կը ստանձնեն, բայց մինչեւ համաձայնութեան մը յանգիլը բանակցութիւնները բաւական դժուար եղած են: ՀՀՀ-ն, օրինակ, կ'ուզէր «ազգայիններուն վերապահել ընկերային այն նպաստները որոնք ազգագրական նպատակ ունին» (այսինքն՝ երրորդ զաւակէն սկսեալ տրուելիք պարգեւներէն միայն ֆրանսացիք պէտք է օգտուին): ՀՀՀ-ն ի վերջոյ տեղի տուած է եւ միջին ճամբայ մը գտնուած է, այսինքն կ'ըսուի թէ «բնտանեկան քաղաքականութիւնը պէտք է քաջալերէ Ֆրանսացիները որ զաւկ տան ծընողներուն»: Այլ ծրագիրներու մէջ կան. –

– Վերադարձ ընտրական մեծամասնութեան դրութեան:

– Բոլոր գիներու անմիջական ազատութիւն:

– Լումայափոխութեան ամբողջական ազատութիւն:

– Ապազգայնացում դրամատուներու, ապահովութեան ընկերութեանց, ձայնալողականի, Փէշինէի, Թոմսընի, Ռոն-Փուլէնքի, Սէն-Կոպէնի, ելեկտրականութեան եւ Պուլլի:

– Բացերու զեղչ:

– Արհեստներու տուրքի հիմնական բարեփոխում:

– Եկամուտի տուրքի սահմանաբաժիններու զեղչ, բարձրագոյն սահմանաբաժինը 50%-ի կը բերուի:

– Մեծ հարստութեան վրայ տուրքի ջնջում:

– Ընկերային Ապահովութեան պահպանում:

– Ոստիկանութեան ունեցած միջոցներու ամրապնդում:

– Պայքար զաղթի գաղթողներու դէմ:

Ասոնք են գլխաւոր գիծերը, որոնց իրագործման համար, կ'ուզեն իշխանութեան գլուխ վերադառնալ ՀՀՀ եւ ՄՖԺ (էՌ – ՓԷ – էՌ, ՈՒ – ՏԷ – էՖ): Յիշենք որ այս վերջինը՝ «Միութիւն Ֆրանսական Ժողովրդապետութեան Համար»ը հիմնըւած է 1978 Փետրուար 1-ին եւ կը համախմբէ. – Հանրապետական կուսակցութիւնը, ընկերային դեմոկրատներու կեդրոնը, ընկերվարական-արմատական կուսակցութիւնը, «Հեռանկարներ եւ Իրականութիւններ ըլէօպը» եւ Ֆրանսայի ընկերվարական դեմոկրատ շարժումը: Նըպատակը եղած է քաղաքական հաւաքական յառակազմ մը մէջտեղ դնել և հաւաքական թեկնածութիւններ ներկայացնել ընտրութեանց:

×

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՃԵՄԱՅԵԼ՝ Ի՞ՆՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Երկու հարիւր մեռեալ, 600 վիրաւոր եւ նոր աքսորեալ մը, որ ըստ աւանդութեան չունչը Փարիզ առաւ, Հինգշաբթի իրիկուն: Արդարեւ, քրիստոնեայ քաղաքազօրքերու այն պետը՝ Էլի Հոպէյքա, որ ստորագրած էր Դամասկոսի համաձայնագիրը, պարտուեցաւ Ճեմայէլի եւ Ժաժայի ուժերէն: Հանդարտութիւնը վերադարձած էր, գոնէ առժամեայ, Թոյլ տալու համար որ մեռելները թաղուին: Հարցն հոն է որ Քաթայէպ եւ Ժաժա ալ համաձայն չեն, բայց միացած են քշելու համար «քոստ ուխարը»: Յետոյ կը տեսնեն...:

Մինչեւ այս փախճանը, կռիւները աւանելապար սաստիկ եղած են Քարանթինայի շրջանը, ուր ապաստանած էին Հոպէյքայի մարդիկը: Ժաժայի եւ Քաթայէպներու ուժերը յարձակման անցած են ձեռք անցնելու համար Ամալի կեդրոնատեղին: Էշրէֆիէի մէջ, բախում չէ եղած, որովհետեւ կողմերը համաձայնած էին «չէզոք» գօտի հռչակել:

× Պէյրութ եւ իր հարաւային ու հիւսիսային արուարձանները Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ջուրէ զրկուած էին, կռիւներու հետեւանքով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ՔԱՍՈՒ, գրագէտ, ղիմադրական, մեռաւ 88 տարեկանին Փարիզ: Ծնած էր Պիլպաօ, պէարնցի հօրմէ եւ սպանացի մօրմէ: 1936-ին Հանրային դաստիարակութեան մէջ մտած է եւ զէնք բռնած՝ Հակաֆաշիստ մտաւորականներու հետ Հանրապետական Սպանիոյ ի նպաստ: Ազատամիտ, անկախ մտայնութեան տէր, իր ամբողջ գործը փաստը կուտայ իր խառնուածքին:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ զգալապէս նուազած է, Ֆրանսայի մէջ, Դեկտեմբերին:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, տարւոյն սկիզբէն ի վեր 6-րդ ծեր կինն է որ սպաննուած գտնուեցաւ 12-րդ թաղամասի բնակարանը: Միշտ նոյն ձեւով կը պատահի՝ հետապնդում, ապա՝ դրամի գողութիւն բնակարանին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ պաշտօնապէս ընդունեցաւ նոր ընտրեալներէն մէկը՝ փրոֆ. Ժան Համպիւրժէր, որ կը գրաւէր Փիէր Էմմանիւէլի աթոռը: Նոր անմահը գրուատիքն ըրաւ իր նախորդին, որ ինչպէս ինք՝ բանաստեղծութիւնը գտած էր Վալերիի ընդմէջէն: Զէնքը ընդունելով, ուրիշ մեծ բժիշկ մը՝ փրոֆ. Ժան Պերնար յիշեց որ արուեստական երիկամունքը կատարելագործուած է փրոֆ. Համպիւրժէրի կողմէ ինչպէս նաեւ երիկամունքի փոխարկումը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10 - 13)

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԳՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Գորիսի դրամատիկ թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է յոբելենական երեկոյթ մը, նուիրուած Սերօ Խանզադեանի, անոր ծընընդեան եօթանասունամեակին առթիւ: խօսք առնելով գրողներ նշած են, որ Սերօ Խանզադեանի բոլոր գործերը՝ պատմըւածք թէ նորավէպ, ակնարկ թէ պատմավէպ, կեանքի այլազան դրուագներ նկարագրող ուրիշ գործեր, աչքի կը զարնեն բարձր արուեստով ու խորութեամբ: Սերօ Խանզադեանի «Մեր գնդի մարդիկ», «Հողը», «Մխիթար Սպարապետ» ծանօթ վէպերն ու այլ գործեր նաեւ իր կենսագրութեան վառ ու անջնջելի էջերն են: Երեկոյթին հանդէս եկած են նաեւ թատրոնի եւ շարժանկարի դերասաններ, ընթերցելով Խանզադեանի գործերէն էջեր: Հուսկ, շնորհակալութեան խօսք արտասանած է յոբելեարը:

×

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ ՄԱՅԱԿՈՎՍԿԻ ԳԻՒՂԻ ՄՕՏԵՐԸ

Աբովեան քաղաքի մօտ Մայակովսկի գիւղի մերձակայ բլրալանջին հողաշինարարական աշխատանքներ կատարելու ընթացքին յայտնաբերուած են հնագիտական կարգ մը առարկաներ՝ կաւաշէն գաւաթներ, սափորներ, թասեր, պրոնզէ ապարանջաններ: Հայաստանի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի գիտնականներու կարծիքով հողափոր մեքենան «պեղած է» շուրջ 3300 տարուան հընութիւն ունեցող դամբարանադաշտի մէկ հատուածը: Գտնուած առարկաները ուշադրութիւն կը գրաւեն նաեւ հետաքըրքրական զարդանախշերով, երկրաչափական պատկերներով եւ կը վկայեն հընագոյն ժամանակներուն արհեստագործութեան զարգացման բարձր մակարդակին մասին:

×

ԿԱՐՕՏԻ ՈՒ ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԻՉԸ ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԴՊԻՐ

Կեսարիայէն եկած ու Կ. Պոլիս հաստատուած հիւսն Գրիգորի ու անոր կնոջ Թուրվանտայի որդին՝ Պաղտասար, թէեւ ամբողջ կեանքի ընթացքին կօշկակարութեամբ զբաղէր, եթէ բախտը չժըպտար ու ան չյայտնուէր ժամանակի ուսումնական անձերէն մէկուն՝ Աստուածատուր Ջուղայեցիի դպրոցին մէջ: Ան վեց տասնամեակ անձնուիրաբար զբաղած է տպագրական գործով, իրագործելով կարգ մը կարեւոր ու շահեկան հրատարակութիւններ, ինք ընտրելով ձեռագիր մատեաններ եւ զանոնք բաղդատելով այլ գրչագրերու հետ եւ սրբագրելով տպագրական էջերը:

Ու այսպէս լոյս աշխարհ կուգան քանի մը տասնեակ գիրքեր, որոնց կարգին՝ Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան»ը, Դաւիթ Անյաղթի «Գիրք սահմանաց»ը, Առաքել Սիւնեցիի «Ադամագիրք»ը, Գրիգոր Տաթեւացիի «Գիրք հարցմանց»ը, Սիմէոն Ջուղայեցիի «Գիրք տրամաբանութեան»ը, «Գիրք պատմութեան երկրին Տարօնոյ, որ կոչի Զենոբ» մատեանը եւ շատ մը այլ գիրքեր: Այս հրատարակութիւններու յիշատակարաններն ու գիտական ցանկերը կը վկայեն անոր իմացական բարձր մակարդակին մասին:

Պաղտասար Դպիր գրած է նաեւ կըրթական – մանկավարժական գործունէութեամբ, լայն համբաւ վայելելով ժողովուրդին մէջ իբրեւ Կ. Պոլսոյ Գումգափու արուարձանի մայր դպրատան գլխաւոր վարիչ եւ ուսուցիչ: Իրեն աշակերտած են ժամանակի մշակութային անուանի դէմքերէն շատեր: Պաղտասար Դպիրի գործունէութեան մէջ մեծ դեր վերապահուած էր մայրենի լեզուին: Ան հմուտ քերական էր եւ քերականութիւնը իրեն համար ունէր շատ գործնական նշանակութիւն: Ահա թէ ինչու իր գրած մայրենի քերականութեան երկու հատորները, որոնք լոյս տեսան 1736-ին՝ Պոլիս, եւ յետագային ունեցան երկու հրատարակութիւններ եւս, տարիներ ծառայեցին հայ դպրոցին ու մանկավարժութեան: Սակայն տեսնելով, որ մանուկները դժուարութեամբ կ'իւրացնեն գրաբարը, անոնց օգնելու նպատակով գրեց «Գիրք քերականութեան» ձեռնարկը՝ աշխարհաբար լեզուով: Ինքնատիպ հրատարակութիւն էր 1752-ին լոյս տեսած «Օրինակք բարեւագըրոց»ը, որ, բովանդակելով առաւելաբար զանազան նամակներու նմոյշներ, նըպատակ ունէր նամակ գրել սորվեցնել:

Այս բոլորի կողքին եւ առաջին հերթին ան բանաստեղծ ծնած էր: 1720-ական թուականներէն սկսան տպագրուիլ տաղարանները: Ան այդ տաղերուն մէջ կը ձգէր իր տրոփուն ու սիրահար սրտի մէկ մասնիկը, իր յոյզերն ու քնքուշ զգացումները եւ մաքուր անկեղծութիւն մը: Ան սիրոյ, կարօտի, բարութեան ու գարնան զարթօնքի բանաստեղծն էր. եւ իր սէրն ու կարօտը պատմելու համար կը գտնէր նոր արտայայտութիւններ, այդ բոլորը կ'արտայայտէր ընտիր ու մաքուր հայերէնով: 85 տարի ապրեցաւ Պաղտասար Դպիր տաղասացը, քերականը, ուսուցիչը, երաժիշտն ու մատենագիրը: Իր ամբողջ կեանքը նուիրեց հայ ժողովուրդին, անոր յառաջդիմութեան ու մտաւոր զարթօնքին: Որպէս երախտագիտութիւն, «Սովետական Գրող» հրատարակչականը «Հայ քնարերգութիւն» մատենաշարով եւ 20 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է հաւաքածոյ մը, ուր տեղ գտած են Պաղտասար Դպիրի սիրոյ, կարօտի, բնութեան, խրատական ու բարոյական – փիլիսոփայական տաղերը, քանի մը նամակներ ու քառեակներ:

ՊԱԼԸՔԼԸՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆՆԵՐ ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան այս դէպքին մասին, որ պատահած է Յունուար 3-էն 4, Ուրբաթ գիշեր:

«Անծանօթներ» մտնելով Պոլսոյ արուարձաններէն՝ Պալըքլըի գերեզմանատունը քարուքանդ ըրած են կարգ մը խաչքարեր եւ դամբարաններու մարմարներ փճացուցած են, երեք-չորս միլիոն թրքական լիրայի վնաս հասցնելով:

Շաբաթ օր իսկ, գերեզմանատան պատասխանատուները գլխաւորութեամբ տնօրէն՝ Վարուժան Սայաճեանի ոստիկանութեան դիմած են եւ քննութիւն պահանջած: Ապահովութեան սպասարկութիւնները մանրակրկիտ քննութիւն կատարած են, տեղեկագիր պատրաստած եւ միջոցներ (?) ձեռք առած այս սրբապղծութեանց հեղինակները գտնելու համար:

Այս անպայ յարձակումները պատճառ եղած են, որ երբ քանի մը օր ետք (Յունուար 7) Մեռելոցի առթիւ, ընտանիքներ գերեզմանատուն փութան, անակնկալն ունենան քարուքանդ շիրիմներ տեսնելու:

Նման մոլեռանդ արարքներ ցոյց կուտան թէ դեռ կան չյագեցած ախորժակներ...:

Fonds A.R.A.M

ԿԱՂԱՆԴԳԻՇԵՐՆԵ՛Ր

Տարինե՛ր առաջ էր:

Մեռնողները մեռցուցած էին «Անահիտ»ը, «Մշակոյթ»ը, «Արուեստ»ը, «Մենք»ը, «Անդաստան»ը: Մեռցուցած էին լսարաններն ու գրական հաւաքոյթները: Դադրած էր Հրապարակին թոյր ու բոյր տուող երիտասարդական աւիւնն ու եռուզեռը: Մնացողները մնացած էին պարապութեան մէջ առկախ՝ խակ ողկոյզներու պէս ալեատատ հովերու, անհատներու ու կուսակցութիւններու քմայքին անձնատուր:

Կուզային ու կ'երթային կաղանդներ ու Ծնունդներ: Տարի մը կը սկսէր. տարի մը կը վերջանար, նորեր քաշելով իր եւուէն, թաղելով ժամանակի փոսին մէջ, յիշատակներ բարդելով յիշատակի ծոցատեղին:

Մենք չէնք ուզած մեռնիլ սակայն: Ցոյցերով ու խռովքներով, ցանկութիւններով ու յոյսերով բեռնաւոր իրարու քով կուգայինք. հանդիպումներ կը սարքէինք երբեմն Գատէ, երբեմն Կառ տը Լ'էսթ, երբեմն ալ պատասխանելով մէկու կամ միւսի կնոջ թէյասեղանի հրաւէրին: Ծրագիր չկար. օրակարգ գոյութիւն չունէր: Ապրումի ձեւ մըն էր՝ հեռացածներու թողած յուսալքիչ ամայութեան չենթարկուելու կամք:

Առանց որեւէ յաւակնութեան, վերաքաղը կ'ընէինք չարթուան լուրերուն. կը քննարկէինք պատահարներու պատճառներն ու հետեւանքները. կը գնահատէինք ու կը քննադատէինք ընկերային ու մշակութային երոյթներու բովանդակութիւնը եւ ժողովականներու նման կը բաժնուէինք՝ բան մը ըրած ըլլալու գոհունակութեա՞մբ թէ իրար ներկայութիւնը վայելած ըլլալուն համար:

Նոր տարին տասը օրով արդէն վերածուած էր հինի, երբ կրկին հաւաքուած, նոր տարուան պարգեւած փայլով ու ժպիտով, թութակաբար մեր մաղթանքները կը կրկնէինք իրարու:

Ազնիւ զգացում մըն է մաղթանքը. մէկէն դէպի միւսը փոխադրուող սիրոյ հոսանք. հոգեկան հաճելի մթնոլորտ ստեղծող արտայայտութիւն եւ սակայն, չենք գիտեր թէ՝ վճռական ի՛նչ նշանակութիւն ունի ան. մաղթանքը կը կատարէ՞ մաղթաճիի դեր. չէ՞ որ դէպքերը կը տնօրինուին մեր կամքէն անկախ՝ մեքենական ճշգրտութեամբ, «ճակատագրականօրէն» եւ կը պղծեն ցանկութիւն ու զգայութիւն:

Ի՞նչ հոգ ... Աւելի լաւ է անոյշ խօսքով մը վարել բացասականը, ժպիտ ու սէր տարածել, քան կծու բառերով՝ արհամարհանք ու ատելութիւն յառաջացնել:

Ի վերջոյ, մաղթանքները մաս կը կազմեն ժողովրդային աւանդութիւններու, սովորութիւններու, Փոլկլորին: Անոնք ունին իրենց խորհրդապաշտական կախարդանքը եւ առանց այդ կախարդանքին կեանքը պիտի դառնար օժեկ հաց. բանաստեղծական ապրումէ զուրկ գիտութիւն, թուանշային չորութիւն:

Թուանշանի յիշատակումն ու խորհրդածութիւնները փոխադրեցին մեզ տարբեր թուականի մը: Դեկտեմբերի՞ն է Յիսուսի ծնունդը թէ Յունուարին: Նոր տոմարի՞ն կը համապատասխանէ թէ հին տոմարին: Վատիկա՞ն իրաւունք ունի թէ Էջմիածին:

Արդէն սպառած հարց եւ յիմար վիճաբանութիւն: Ի՞նչ կը փոխուի վարդապետութեան մը ծրագրէն ու հետապնդումէն, եթէ ծնունդը կատարուած ըլլայ մեր թուականէն հազար կամ երկու հազար տարի առաջ: Կարեւորը անոր բրնութիւնը չէ՞ մարդկային իմացականութեան վրայ: Ինչո՞ւ ուղեղ չարչարել երեւակայական տեսիլներով, երբ իրականութիւնը վայրագօրէն կը սարսէ մեր էութիւնը: Գրաւոր աստուածային օրէնք մը կա՞յ, որ նախապատուութիւնը տայ Վատիկանի, Էջմիածնի կամ Մուհամմէտը փարէ գրախտէ:

Տանտիկինը կը մատուցէ թէյը. վէճը կը դադրի:

Ինչպէս որեւէ նախաձեռնութիւն, գրքոյկի նիւթ ստեղծելն ալ վարպետութիւն է: Ամէն ոք հէքեաթ յղանալու եւ պատմելու շնորհ չունի: Ուրիշներ վառ երեւակայութեան տէր, պատրաստաբան, ճարպիկութեամբ կրնան ստոստել մըտածումէ մը տարբեր մտածում: Լեզուանի են պառաւներու պէս:

Խօսակցութեան թելը կտրուած էր: Տանտիրոջ վիճակուած էր նորութիւն ստեղծելը: Ան կուլ տուաւ թէյի վերջին կաթիլը, թաշկինակով սրբեց շրթունքներուն փակած կաթայի փշրանքները, գրադարանէն դուրս հանեց կաղանդչէքները եւ դրաւ սեղանին վրայ: «Սիրելի եւ յարգելի Սարգիսեան» ձօնագրուած չորս գիրքեր՝ բոլորն ալ մեռնող տարուան թուականով:

Նախանձախառն, կը դիտէի գեղեցիկ հատորները, երբ ան ժպտելով ըսաւ.

- Զրկանք մը չէ զանոնք չունենալը:

Ձեռք առաւ բանաստեղծութեան հատորը եւ սկսաւ գրախօսել.

- Այս հատորէն կարդացի չորս քառեակ եւ կշտացայ ... Մե՛ղք անոր մսխուած դրամին: Հրամմեցէք, եթէ կ'ուզէք գաղափար մը կազմել: Մէկ կողմ դրաւ զայն եւ ձեռք առաւ անգլերէնէ թարգմանութիւն մը:

- Ասոր առաջին երկու էջի ընթերցումէ ետք, կարդացի երկու էջ մէջտեղէն, երկու էջ ալ վերջաւորութենէ: Մեծ բան չհասկցայ: Մասնեան չէ թարգմանիչը:

- Երեւի, - ծիծաղեցաւ խօսակիցներէն մին, - մարդը ըսել ուզած է թէ հայերէնէ տարբեր լեզու ալ գիտէ:

- Ձեմ գիտեր թէ օտար լեզո՞ւն լաւ չէ սորված, թէ հայերէնը «անկարող» է օտար լեզուի դարձուածքները յարմարցնել իրեն:

Ան ալ զետեղեց ոտանաւորի հատորին վրայ եւ ձեռք առաւ երրորդ հատորը: Յուշագրութիւն մըն էր:

- Կը յուսայի հոս գտնել ցնցիչ տեսարաններ. Հայու ներաշխարհը խռովող, ըմբոստութեան ու բողոքի հրաւիրող դրուագներ ու մտածումներ. քիչ մըն ալ երեւակայութիւն: Ո՛չ մէկ ցոլք ատոնցմէ. մի միայն հօր, մօր, եղբօր, քրոջ, հօրեղբօր, մօրեղբօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ ծնունդի, կնունքի, հարսանիքի, ծերութեան, մահուան ու յուղարկաւորութեան պատմութիւն:

«Եղբայր, - աւելցուց մեր բարեկամը, - ամէն մարդ ունեցած է ծնողք ու ազգական՝ անցած նոյն փուլերէ. եղած են բախտաւոր կամ անբախտ: Ամէն կեանք գրականութեան կը վերածուի՞: Ամէն ապրում գիրք մը կ'արժէ՞ միթէ»:

Սարգիսեան, այդ գիրքն ալ շպրտեց մէկ կողմ եւ հակեցաւ վերջին հատորին վրայ:

- Բոլորդ ալ լաւ կը ճանչնաք այս հատորին հեղինակը: Թերթերու մէջ հրատարակուած յօդուածներու հաւաքածոյ է: Կան հաճելի գրութիւններ, բայց ամբողջութիւնը՝ փղեմիճ յառաջացնող միտայնութեան մը արդիւնք:

«Դժուար է սահմանել գիրք մը, որուն յառաջաբանը կը հերքէ բովանդակութիւնը: Հեղինակը, յառաջաբանով կը ներկայանայ անկողմնակալ, եսասիրական զգացումէ բոլորովին մաքրուած՝ համեստութեան տիպար, ազնիւ հոգի մը, երբ ինքնագովութեան, ինքզինքին պանծացման նուիրուած ժայռ մըն է գրութիւններու մեծամասնութիւնը»:

- Գիտենք արդէն թէ՝ չէնք չինելու տեղ, պատ քանդողներէն է ան, - ըսաւ մեզմէ մէկը:

- «Կատուի բացակայութեան, հրապարակ իջած մուկերու հանդէս» ... ծիծաղեցաւ ուրիշ մը:

- Այդ արհամարհանքն ալ չէնք չի շիներ, - ըսաւ երրորդ մը. մինչ չորրորդը կը փակէր գրախօսութիւնը.

- Արդ գրքերու յանկացուած դրամը, եթէ նուիրէին հայ գրագէտի մը գործերու հրատարակութեան, աւելի հեշտակաւոր պիտի դառնային այդ հեղինակները՝ իբրեւ բարերար ...:

×

Եթէ, հեռացած տարիներու անխուսափելի մոռացումով ու թերիներով, գրի առի կացութեան մը տխուր յիշատակը, պատճառը այն է, որ այսօր ալ կը կրկնուին նոյն դէպքերը միեւնոյն անհոգութեամբ՝ հպատակելով անիմանալի հրահանգի մը մագնիսականութեան ...:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՏՕՎԻԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Միայն ամերիկացի ռահվիրաներու մենաշնորհը չէ Արեւմուտքի նուաճումը: Ֆրանսա եւս ունեցած է դէպի ծով արշաւողներու խումբը. հոս՝ ոսկին չէր դիրենք հմայողը, այլ ուրիշ հարստութիւն մը. ծովու լոգանքին պատճառած անդորրութիւնը: Այս կարգի արշաւանքներու արգիւնք կայ անկիւն մը Թուքի ափերուն, որուն անունը միշտ երազել կուտայ՝ Տօվիլ:

Ճիշդ է որ Նորմանտիի մէջ ծովու լոգանք կ'առնէին կայսեւհամէջական շրջաններէն իսկ, սակայն այս վարժութիւնը ընդհանրացաւ աւելի ուշ:1825-ին նկարիչ Շառլ Մոզէն Թռուվիլը կը «գտնէ»: Հոյակապ վայր մըն է: Փարիզ վերադարձին իր բարեկամներուն կը խօսի այս մասին: Անոր նկարներէն ու նկարագրութիւններէն հմայուած, Ա. Տիւմա 1831-ին կ'երթայ Թռուվիլ: Հիանալի է շրջանը ու «Բուպէնսոնի կղզիին չափ անծանօթ մնացած»: Իր խորհուրդին վրայ կուգան ուրիշ արուեստագէտներ եւս. Միւսէն, արպաւորապաշտները ...: Շուտով Թռուվիլեան նորաձեւութիւնը կը գրաւէ մայրաքաղաքը: Ամէն ամառ աւելի մեծ թիւով այցելուներ կուգան իրենց արձակուրդը հոն անցընելու: Հոնկէ դիմացի ափը դիտողներ կը տեսնէին համեստ գիւղ մը՝ Տօվիլը: 19-րդ դարու կիսուն հարիւր հոգիի չափ բնակչութիւն մը կ'ապրէր հոն. կը զբաղէին հողագործութեամբ: Ժամանակը դանդաղօրէն կը յառաջանայ. ոչ մէկ նշանակալի դէպք, բացի անկէ որ Ռուանէն քաղքենի մը կուգայ երբեմն իր ագարակներուն վարձքը գանձելու. Կիւսթաւ Ֆլօպէռն է ան: Վիպասանը իր «Պարզ սիրտ մը» պատմութեան մէջ Տօվիլը կը նկարագրէ, յիշելով իր պապեններ: Ուրիշ անձնաւորութիւն մը որ չահագրգռուած է այս վայրով, Պարոն տը Մորնին է: Օրէնսդիր մարմնի ամենակարող նախագահը, Դեկտեմբեր 2-ի պետական հարուածին հեղինակը. ան՝ որ կ'ըսուէր թէ խորթ եղբայրն է Նափոլէոն Գ.ի, մեծ ծրագիրները կը մշակէ այս համեստ անկիւնին ապագային մասին:

1859-ի աշնան առաւօտ մը դուքս Միշէլ Տրքազ Թուքի ափերը կը մեկնի: Պէտք է տեղեկագիր մը պատրաստէ Տօվիլի մասին: Դրական են իր տպաւորութիւնները, այնքան որ հոգ մը կը գնէ, հոն յետագային բնակարան մը կառուցանելու համար. ներկայի Շալէ Հորթանսիան: Թռուվիլի ընկերութիւնը խառն է. Մորնի կ'ուզէ Թուքի միւս ափը «օրակաւոր ընկերութիւն» մը: Այս ծրագրին մէջ իրեն թիկունք անձեր ունի:

Կը սկսին հող լեցնել 3 քիլոմեթրի վրայ, ինչ որ յետագայի կայսերական ճամբան պիտի ըլլայ: Ցետոյ, 1861-ի Հոկտեմբեր 27-ին պաշտօնապէս բացումը կը կատարուի Թուքի վրայ ձգուած առաջին կամուրջին, Տօվիլի եւ Թռուվիլի միջեւ. կ'որոշեն զայն կոչել Միութեան կամուրջը:

1865-էն իսկ, Տօվիլ ունի հինգ հարիւր մնայուն բնակիչ, եւ եօթը հարիւր ամառնային այցելուներ: Երեք տարի ետք Տօվիլի եւ Թռուվիլի բնակչութեան թիւը կը բարձրանայ երեք հազարի:

Շինութիւնները կը յաջորդեն իրարու: Սակայն միայն հիմնադիրներու ջանքերը չեն բաւեր բացատրելու այն անհաւատալի զարգացումը զոր Տօվիլ կ'արձանագրէ: Կայ նաեւ այլ ազդակ մը, երկաթուղին: 1858-ին շոգեկառքը կը կենայ Փոն - Լ'էվէգ, Տօվիլ գացող գիծին բացումը կը կատարուի 1863-ին: Փարիզ երթ ու դարձի տոմսը առաջին կարգի համար 30 ֆրանք է, իսկ երկրորդ կարգի համար՝ 22 ֆրանք: Տօվիլ դարձած է արդէն «Փարիզի ծովափը»: 1864-ին ձիարշաւարանին բացումը նոր հանգրուան մը կը բանայ այս արուարձանին համար: Անոր գոյութիւնը նպատակ ունի հոն հաւաքելու յաճախորդներու յայանի դասակարգ մը: Նպատակը կը յաջողի. 1864 Օգոստոս 14-ի բացումին ներկայ կ'ըլլայ խուռներամ բազմութիւն մը: Հոն են նաեւ երեւելի անձեր: Ձիարշաւներու պատճառած խանդավառութիւնը աննկարագրելի է: Երկրորդ օրը եւս կը շարունակուի նոյն յաջողութիւնը. Լիզիէօյէն մեկնող շոգեկառքը պէտք կ'ըլլայ եռապատկել, իսկ Լը Հաւրէն մեկնող նաւերու թիւը կրկնապատկել: Պանդոկները անկարող կ'ըլլան հիւրընկալելու այդքան մարդ. կը վարձուին մինչեւ իսկ պարտէզներու սենեակները ու պանդոկի ընթերցասրահին բազկաթոռները, անշուշտ առասպելական գիներու փոխարէն: 1928-ին երկրորդ ձիարշաւարան մը կը կառուցուի, ընկերային կեանքին մէջ մրցումներու պատճառած խանդավառութեան աղբիւրը չէ միայն այլեւս ան, այլ իր ուրական խօսքն ունի կնոջական նորաձեւութեան մէջ. 1875-ին գլխարկները փետուրներով կը զարդարուին, 1880-ին ալիտակն ու կապոյտ գոյները նորաձեւութիւն են եւայլն:

Դուքս Մորնի պիտի չտեսնէ սակայն իր յանդուգն ձեռնարկին ծաղկումը. 1865 Մարտ 10-ին կը մահանայ 54 տարեկանին: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեք օր ետք Փարիզ, մինչ նոյն պահուն Տօվիլ հազար հինգ հարիւր հոգի կը հաւաքուին եկեղեցին, վերջին յարգանք մը մատուցանելու անոր: Յաջորդ շաբաթներու ընթացքին թաղապետական խորհուրդը կայսեր մօտ դիմում կը կատարէ քաղաքը անոր հիմնադրին անունով Մորնիվիլ կոչելու համար: Սակայն այս դիմումը ընթացք չի գտներ, միայն 1867-ին յուշարձան մը կը կանգնեն, որուն բացումը կը կատարուի ճարտարապետ Հօսմանի ներկայութեան:

Հիմնադիրին մահով դժուարութիւններու շրջան մը կը բացուի Տօվիլի համար. ենթակառոյցի բազմաթիւ հարցեր կը ծագին բնակչութեան տարապայման աճով. առողջապահական հարցը գլխաւորն է. անբաւարար է կոյուղիներու ցանցը, ջուրը կը պակսի, պէտք կ'ըլլայ ալրահաւաք սպասարկութիւն մը կազմակերպել: Ապահովութեան, լուսաւորումի սպասարկութիւնն ալ գոհացուցիչ չէ: 1910-ին միայն հարիւրի չափ ժանտարմներու ջոկատ մը կը յաջողի հաստատել ապահովութիւնը:

1870-ին, իր պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Տօվիլ կ'ունենայ փարիզցի բնտանիքներ, որոնք հոն կը ձմեռեն: Անոնք վերահաս դէպքերէ խոյս տալով հոն կ'ապաստանին: Իսկ վարը կայսրութիւնը մահամերձ է: Նափոլէոն Գ.ի օրով ծնունդ առած այս վայրը կայսերական միակ այցելութիւն մը կ'ընդունի. Էօժէնի իր փախուստին մէջ հոն կանգ կ'առնէ Անգլիա անցնելու համար:

Այսուհանդերձ Տօվիլ կը շարունակէ զարգանալ. հեռագիր, հեռաձայն եւ նոյնիսկ հանրակառք ունի այլեւս: Սակայն 1880-էն սկսեալ դժուարին ժամանակներ կ'ապրի այս ամարանոցը: Կայարանը պանդոկի սպասարկու տղաք ու վաճառատուներու պաշտօնեաներ բացէբաց կը բաշխեն իրենց հաստատութիւններ հրաւիրելու համար հասնող հագուստ գրօսաշրջիկները: Սակայն տարնապը կը սաստկանայ, երբ 1895-ին խաղարանն ալ կը փակուի: Սակայն «ծաղկուէտ ծովափ»ը իր վերջին խօսքը ըսած չէ տակաւին ու նոր դարը կը թեւակոխէ երկրորդ երիտասարդութեամբ մը:

Այս վերածնունդը կը պարտի բազմաթիւ ազդակներու, որոնցմէ առաջինն է ինքնաշարժը: Տօվիլի նոր թագուհին է ան: Կը լրացնէ երկաթուղիին սկսած գործը, նկատելի կերպով մօտեցնելով Փարիզն ու Տօվիլը: Այսուհետեւ այս ծովափեայ կայարանը կ'արդարացնէ իր 21-րդ թաղամաս կոչումը: Սակայն անպատեհութիւններ ալ ունի այս նոր փոխադրամիջոցը. նախ որ 1914-էն առաջ ճամբաները անոր երթեւեկին յարմար ձեւով շինուած չեն. իւրաքանչիւր ինքնաշարժ փոշիի ամպ մը կը բարձրացնէ, պէտք կ'ըլլայ թաղապետական մասնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատել, օրը բազմաթիւ անգամներ ճամբաները ջրելու համար: Ինքնաշարժը կը գերազանցէ այլ փոխադրամիջոցները. 1909-ին, ձիարշաւներու օրը աւելի քան երկու հազար ինքնաշարժ կը հաշուեն, ինը հարիւր ձիակառքի փոխարէն: Ինքնաշարժի մըրցումներ տեղի կ'ունենան: Իսկ ծովուն վրայ գրօսանաւերը կը թագաւորեն. մըրցանիշը կը հաստատուի 1912-ին, երբ աւելի քան վաթսուն նաւեր միաժամանակ մօտեցած են քարափին: Վերջապէս Տօվիլի կեանքին մէջ մուտք կը գործէ օդանաւը, 1910-ին, շնորհիւ Հ. Բոշէի նախաձեռնութեան: Քսան տարի ետք Տօվիլ կ'ունենայ իր օդակայանը: Միաժամանակ գործօն քաղաքապետ մը կը ջանայ ամէն տեսակի մարզական գործունէութիւն. Հազարումէկ կարելիութիւն կ'ընծայուի գրօսաշրջիկներու: Ձիարշաւներէ ու մարզական բազմատեսակ գործունէութիւններէ զատ Տօվիլի մէջ կան այլ ժամանցներ. կարելի է օր-

Fonds A.R.A.M

նակ, ժամը 16-ին համերգի մը երթալ, իսկ գիշերը ընթրիքի մը, թատերական երաժշտական կամ շարժանկարի երեկոյթի մը: Փարիզեան թատրոններ, օփերեթներ իրենց շրջապտոյտի ծրագիրէն երբեք չէին զեղչեր Տօվիլը: 1879-էն հոն Սառա Պէռնար կը գիտէն «Քամելիազարդ կին»ը ներկայացումով: Պատերազմէն ետք միւզիք - հոլերու ներկայացումներ կը գրաւեն բեմը. 1922-ին Միսթէնկէթ եղանակին թագուհին է հոն, հոյակապ պարանքի մը մէջ հաստատուած, իր ծառայութեան մէջ 17 սպասաւորներով: Վերջապէս եւ մանաւանդ պարն է գլխաւոր զբօսանքը. քատրիլներ, մազուրքաներ, փոլքա եւ վալս 1910-ի շուրջ իրենց տեղը կը թողուն թանկոյին, որ իր կարգին գահազուրկ կ'ըլլայ, պատերազմէն ետք ամերիկեան պարերու մուտքով:

Նորաձեւութիւնները կը փոխուին, պարը կը մնայ ամառնային կեանքին անփոփոխ հմայքը: Եւրոյթներու մեծ մասը տեղի կ'ունենայ խաղարանին մէջ. այս է պատճառը որ քաղաքը հմայաթափ կ'ըլլայ մեծապէս, 1895-ին, երբ ան կը փակուի: 1912-ին նոր հաստատութիւն մը կը փոխարինէ զայն, կառուցուած Ժ. Վիպոյի կողմէ: Ծանօթ անուններ կուգան հոն իրենց հարստութիւնը մսխելու. անոնցմէ մէկն է Հանրի տը Ռոչիլտ որ կը խաղայ փոքր գումարներով, զուարճանալու համար. ուրիշներ չունին նոյն իմաստութիւնը: Յոյն նաւատէր Զողրաֆոս վեց միլիոն կը կորսնցնէ մէկ գիշերուան մէջ, կորելով Անտրէ Սիթրոէնի մէկ միլիոն Փրանքի մրցանիշը: Կիներն ալ նուազ յափշտակուած չեն. անոնք ամբողջ օրը կը քնանան իրենց գիշերները նուիրելու համար խաղին, որ երբեմն զիրենք կը պարտադրէ անձայն անշշուկ սպրդելու պանդոկէն առանց նոյնիսկ վճարելու հաշուեցոյցը:

Տօվիլի ամառաղնացներուն մէջ մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն օտարականները. Անգլիացիներ, Ամերիկացիներ, նաեւ Գերմանացիներ եւ Ռուսեր (գոնէ մինչեւ յեղափոխութիւն):

Պատերազմը, համաշխարհային այդ ահարկու բախումը կը պայթի 1914-ի ամրան: Վեհանձն ու խաղաղասէր Տօվիլը կը փոխակերպուի հսկայական բուժարանի մը. պարանքներն ու պանդոկները ապաստան կուտան թշուառներու եւ երէկուան զուարճասէրները կը վերածուին հիւանդապահներու: Սակայն կիրքերու բոցը շիջած չէ. 1915-էն իսկ զուարճութիւնները կը վերսկսին, թէեւ գաղտնօրէն: Իսկ անմիջապէս պատերազմի աւարտին Տօվիլ ամբողջովին անձնատուր կ'ըլլայ խօլ տարիներու դժոխային թափին: Առաջին գեղեցիկ օրէն իսկ Փարիզցիները արհամարհելով նոյնիսկ կառախումբը, կը փութան 21-րդ թաղամասը: Մորնիի երազը անվթար է ու կը շարունակուի հարիւրամեայ քաղաքին կեանքը:

Թ. Օ. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՐՈՎԵԱՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ՀԵՏ

Ծնունդի առթիւ Վիլէօրպանի Հայ Մշակութային Միութիւնը կազմակերպած էր հաւաքոյթ մը՝ որուն մասնակցեցաւ նաեւ քաղաքապետը՝ Շարլ Էրնիւ, Ազգային Պաշտպանութեան նախկին նախարարը:

Պ. քաղաքապետը՝ որ ինչպէս ծանօթ է, ընկերվարական կուսակցութեան տպաւորիչ դէմքերէն մէկն է, խօսեցաւ քաջալերական շեշտերով Հայ Դատին մասին, ընդգծեց Փրանսական ներկայ կառավարութեան այդ հարցին թիկունք կանգնած ըլլալը, խօսեցաւ ալ տեղական խնդիրներու շուրջ, ինչպէս անապահովութեան, որ կը մտահոգէ նաեւ շրջանին հայ առեւտրականները:

Վիլէօրպանի մէջ յառաջիկային բացումը պիտի կատարուի «ռիւ տ'Արմէնի»ի մը, յուսալի է նոյնպէս որ քաղաքապետութիւնը նիւթական յատկացում մը ընէ Մշակութային Միութեան, հայերէնի ուսուցման համար:

Հաւաքոյթին ընթացքին, յիշուեցաւ նաեւ Վիլէօրպանի եւ Հայաստանի Արովեան քաղաքի միջեւ բարեկամութեան դաշինք մը ստորագրելու ծրագիրը: Այս նպատակին համար Վիլէօրպան ունի մասնաւոր յանձնախումբ մը՝ նախագահութեամբ՝ Պ. Էմիլ Թէպուլի: Փոխ - նախագահն է՝ Պ. Գրիգորեան, որ այս ծրագրին գլխաւոր նախաձեռնարկողն է եղած:

Վարուժան Գրիգորեան թաղապետական ժողովին անդամ է երկու ընտրաշրջաններէ ի վեր եւ յարատեւ ու լաւ յարաբերութիւններ կը պահէ ոչ միայն քաղաքապետ՝ Շարլ Էրնիւի հետ, այլ՝ նաեւ շրջանին մէկէ աւելի քաղաքական մարդոց հետ:

Ուզեցինք իրմէ քանի մը տեղեկութիւններ վերեւ յիշուած ծրագրին մասին: Մեր խօսակիցը վստահեցուց մեզի թէ այլեւս ոչ մէկ կարեւոր արգելք կայ Վիլէօրպան - Արովեան բարեկամական դաշինքին ստորագրութեանը, այս տարուան ընթացքին: Ինքը, քաղաքապետութեան կողմէ, անցեալ տարի, երկու անգամ գրկուած է Հայաստան այս խնդրին առընչութեամբ. պաշտօնապէս ընդունուած է հայրենի կառավարութեան եւ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներու կողմէ: Բոլորն ալ համաձայն են: Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը եւս տուած է իր վիզան: Կը մնան ճշդուելիք քանի մը մանրամասնութիւններ ու ձեւակերպութիւններ՝ որոնց լուծումը քիչ մը ձգձգուած է, որովհետեւ, ինչպէս Հայաստանի վարչական զանազան մարզերուն մէջ, Արովեան քաղաքին վարչութիւնն ալ անձնակազմի փոփոխութիւն կրած է, - անցեալ աշնան:

«Արովեանի նոր քաղաքապետը եւ կուսակցութեան առաջին քարտուղարը, երկուքն ալ, կը կոչուին Աւագեան» ըսաւ մեզի Վարուժան Գրիգորեան. - Բայց ոչ մէկ ազգականական կապ ունին: Երկուքն ալ համամիտ են Վիլէօրպան - Արովեան դաշինքին՝ որ առիթ պիտի տայ երկու քաղաքներու միջեւ գիտական մշակութային եւ մարզական փոխ - յարաբերութիւններու»:

Արովեանը Երեւանէն 16 քիլոմեթր հեռու՝ հետզհետէ ընդարձակուող քաղաք մըն է, չորրորդը Հայաստանի մէջ իր բնակչութեան քանակով: «120.000 բնակիչ» հաւաստեց Պ. Գրիգորեան: Վիլէօրպանի բնակչութիւնն ալ նոյնքան է, կամ մէկ - երկու հազար աւելի, ներկայիս:

Ընդգծելու համար Արովեանի ընդարձակման թափը, ճշդենք որ 1971-ին հրատարակուած «Հ. Ս. Ս. Հ.եան վարչական - տերիտորեալ բաժանումը» գիրքին մէջ Արովեան քաղաքի բնակչութեան թիւը նշուած է 18.800, իսկ ամբողջ շրջանին բնակչութիւնը՝ 45.800:

Եթէ ծրագիրը իրականանայ, հաւանական է որ Օգոստոսին իսկ կազմակերպուի խմբական ճամբորդութիւն մը դէպի Երեւան եւ Արովեան, մասնակցութեամբ՝ Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փութպոլի խումբին՝ որ կրնայ մրցիլ հոն «Կոտայք»ի հետ: Ծանօթ է որ «Կոտայք» Արովեանի ակումբը, կը պայքարի Խորհրդային Միութեան առաջին բաժանումի ախոյեանութեան մէջ: 1985-ին 10-րդ տեղը գրաւեց:

Արովեան ունի նաեւ աղջիկներու պասքէթպոլի խումբ մը, «Հատիս»ը որ, ներկայ մրցաշրջանին, կը մասնակցի Խորհրդային Միութեան բարձրագոյն դասակարգին: Ան ալ կրնայ ըլլալ կարող մրցակից մը Վիլէօրպանի իգական խումբին, Փրանսական՝ որ երկրին առաջնակարգներէն մէկն է: Ինչպէս կը տեսնուի, մարզական դետնի վրայ, նոյնպէս ուրիշ ասպարէզներու մէջ, Վիլէօրպան - Արովեան յարաբերութիւններու կարելիութիւններ չեն պակսիր:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ Սէն Թ'Անթուան Լատին Եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, տեղի ունեցած է Ս. Ծննդեան առթիւ միջ - եկեղեցական արարողութիւն մը, որուն մասնակցած են Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին, Հայոց Պատրիարքարանը, Գերման Աւետարանականներ, Սէն Թ'էսփրի Եկեղեցին եւայլն: Հանդէս եկած է Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ երգչախումբը, որ Վահէ Իսլէմէճեանի ղեկավարութեամբ մեկնաբանած է «Այսօր ձայնն հայրական», «Ով զարմանալի», «Մեծացուսցէ» շարականները եւ «Սուրբ Սուրբ»ն ու «Հայր Մեր»ը: Հայոց Պատրիարքարանի անունով Աւետարան կարդացած է փոքրիկն Նայիրի Յակոբեան:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Վահտաթ» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 26-ին, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, նուիրուած քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններու, կազմակերպութեամբ Իրանի իսլամական առաջնորդութեան նախարարութեան: Ցայտագրի առաջին բաժնին հանդէս եկած է «Արարատ» կազմակերպութեան երգչախումբը, որ ղեկավարութեամբ՝ Ռազմիկ Օհանեանի մեկնաբանած է հայկական տասը երգեր, որոնց դաշնակով ընկերացած է Իմելդա Պետրոսեան: Ծննդեան տօնին առթիւ երկրորդ հանդիսութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է նոյն սրահին մէջ: Գուրգէն Մովսիսեանի ղեկավարութեամբ երգչախումբը մեկնաբանած է 14 գործեր՝ Եկմալեանէ, Կոմիտասէ, Պախէ, Մոցարթէ, Պրամսէ: Երկրորդ բաժնին մեկնաբանուած է Մենտելսոնի ջութակի քոնչերթօն, Խաչիկ Բաբայեանի մենանուագով:

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Պօղոսեան Ազգ. վարժարանի եւ Մելգոնեան Ազգ. Մանկապարտէզի վերանորոգուած եւ բարեզարդուած սրահին պաշտօնական բացումը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 7-ին: Սրահին բարերարն է քաղաքական ժողովի անդամ Լեւոն Քաղթացեան: Հանդիսութիւնը վարած է Վահան Գավուքճեան: Խօսք առած են Պօղոսեան վարժարանին տնօրէնը՝ Մանուկ Գալփաքճեան, յանուն Ազգ. Իշխանութեան Վրէժ Սէֆէրեան եւ առաջնորդ Զաւէն Արք. Չինչինեան, անդրադառնալով վարժարանի անցեալին, ուսումնական մակարդակին եւայլն: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են «Յառաջդիմասէր» Մշակ. Ընկերակցութեան «Արմէնեան» պարախումբը, Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Կռունկ» երգչախումբը (Գահիրէէն), արուեստագիտուհի Շաքէ Յովակիմեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՈՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Հայոց բնաշխարհի, հայ ոգու, Հայոց հաւատի՝ անձեռակե՛րտ արձան:

Բարձրի, հզօրութեան, յաւերժական սառոյցների պատկե՛ր ու վկայ:

Այս տողերը գրում եմ Հայկական հանրագիտարանի «Արարատ» յօդուածը կարդալուց յետոյ: Առաջին պահ զարմանքը պատեց ինձ: Արարատը վերլուծւում էր որպէս, քար, հող, հրաբուխ, սառցադաշտ, վիհեր ու խորխորատներ, որպէս աշխարհագրական միջավայր: Տարիներով մեր մէջ ներծծուած ոգեղէնն ու եթերայինը, կապուած լերանը, այնքան ուժեղ է, որ իրականութեան հետ միանգամից հաշտուելը դժուար է:

Օրեր անց միայն ես նորից վերադարձայ այդ յօդուածին, որովհետեւ դա եւս մօտեցնելու էր լերանը:

×

4 Ապրիլ, 1980 թ.

Մեծ եւ Փոքր Արարատների լանջերն արեւով են ողողուած, մինչդեռ գագաթները սուզուել են փոթորկայոյզ ամպերի մէջ: Միայն թէ՝ հողմերի շառաչը չի հասնում մեզ: Ձիւնասպիտակ, ամպեղէն մաքրութիւն, որից վերեւ երկնքի մի երկար, կապոյտ երիզ գնում, գնում է անվերջ: Արեւոտ լանջերին՝ ամպերի ըստուերներ: Օդը՝ լերան վրայ: Մի՞թէ միայն մաքուր է ու սառը. եւ մի՞թէ իւրայատուկ բուրմունք չունի:

×

5 Ապրիլ, 1980 թ.

Արարատի չուրջը ամպերի բարդ - բարդ կուտակներ. գագաթները չեն երեւում: Միջին լանջերում լոյսի ու ստուերի խաղ է:

Լեռը կարծես ձգողական ուժ ունի. այլապէս ինչո՞ւ է ամէնից թանձր ամպակուտակներն իր գլխին հաւաքում: Զրօսայգում, մարմարէ ցայտաղբիւրի պղտունկներից ջուրը ծորում է ցած, իսկ այնտեղ՝ մի՞թէ ձնհալից սնուող աղբիւրներն են խոխոջում: Այստեղ ուսանողները փորում են հողը. եւ ժամանակ առ - ժամանակ նրանցից մէկը խոնարհւում է աղբիւրին: Այս ու այն կողմ թփերն են ծաղկել, բռնկուելով դեղին բուրմունքով: Եւ մի՞թէ մարդն ի վիճակի է աւելի շքեղ խարոյկ վառել, քան բնութեան անտես ուժը՝ ցածրիկ թփերի վրայ: Մասիսի լանջերին հիմա ձնծաղիկների ու մանուշակների գորգ պէտք է փռուած լինի:

×

7 Ապրիլ, 1980 թ.

Մեղմ առաւօտ է: Արեւ է՛ւ կայ, է՛ւ չկայ: Արարատը փակ է: Բայց չէ՞ որ ես գիտեմ՝ նա այնտեղ է:

Այս գարնան գեղեցկութիւնը դժուեցընող է: Հիմա արեւը նորից սկսեց իր պահմտոցին: Եւ ամպէ թարթիչների խաղով մէկ ժպտում է ու մէկ էլ մռայլ հայեացք է նետում ծաղկած ծիրանին: Եւ ինչո՞ւ մենք բնութիւնը դիտելով չենք գրաղւում, որի իւրաքանչիւր պահն անկրկնելի բանաստեղծութիւն է, անլսելի երաժշտութիւն: Երիտասարդներն էլ այս գարնանը արտակարգ գեղեցիկ են. պայծառ - գոյնզգոյն հագուստներով: Ուսիներն էլ նուրբ, դեղին ճիւղերին արդէն կանաչ են մնում, եւ օր - օրի, ժամ - ժամի, նկատելի է բնութեան փթթումը:

Արարատը փակ է, սակայն, եւ այս ամէնին՝ անտես:

Իսկ նրանք, որ դարերով ապրում էին լերան հիւսիսակողմը, այսինքն՝ Արարատեան դաշտում, նրանց համար հարաւը Մասիսն էր: Եւ աշխարհի չորս կողմերը թուարկելիս, նրանք ասում էին Արեւելք, Արեւմուտք, Հիւսիս, Մասիս:

12 Ապրիլ, 1980 թ.

Արարատը դիտում եմ Էրեբունի բլրից: (Նկատել եմ, որ բնութեան նկարագրութիւնը յիշողութեամբ շատ աղքատ է ըստացւում: Ամէն ինչ այլ է, երբ աչքիդ առաջ են լեռը, գոյները, ամպերը, օրն ու ժամը):

Յուշագրութիւնը սկսելուց յետոյ այսօր առաջին անգամ Արարատը տեսայ ստորոտից մինչեւ գագաթ: Այստեղից լաւ է երեւում նաեւ Արագածը:

Արագածը դիտելիս, զգացի, թէ ինչպէս է երկիրը խառնւում երկնքին: Ձիւնազա՛րդ գագաթներ, որոնց վրայ առագաստանաւերի նման յուշիկ սահում են ամպերը: Այստեղից մեր առջեւ բացւում է ընդարձակ մի համայնապատկեր. Հայկական լեռնապարը մեծ աղեղով կարծես իրար է կապում Արարատն ու Արագածը:

Արարատ. յաւերժական լեռ: Հզօրութեան ու վեհութեան խորհրդանիշ: Ինչո՞ւ ես այդքան լուռ: Գագաթների լռութիւնը: Մօտ լինէի ու լսէի այդ լռութիւնը: Եւ իմանայի, թէ ձմեռնաբքերը ինչ շառաչուն երգեր են երգում քո շուրջը: Եւ կամ մեղմ հովիկը շնկշնկո՞ւմ է քո ձորակներում:

(Շար. 3)

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՆԻՍ. - Պ. Գեղամ Խոսրովեան 200 Ֆ. թերթին 60-ամեակին առթիւ:

ՊՐՈՆ. - Կարապետ Ցովակիմեան 200 ֆրանք Ամանորի առթիւ:

ՓԱՐԻԶ. - Տիկին Աղաւնի Թորոսեան 100 Ֆ.:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ, Կիրակի, Յունուար 26, ժամը 15.30-ին:

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles

Դասախօս. -

ՏՈՔԹ. ԺԱՆ - ՄԻՇԷԼ ԹԻԷՐԻ

Նիւթ. - Նոր յայտնաբերումներ Հայաստանի մէջ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 25, ժամը 15-ին, Ժան - Կուժոնի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փարիզ 8-րդ:

Օրակարգ. -

Ա. - Հաշիւներու քննարկում եւ վաւերացում:

Բ. - Գնահատում բարոյական գործունէութեան:

Գ. - Վաւերացում եւմտական տեղեկագրի:

Դ. - Ապագայի հեռանկարներ:

Ե. - Զանազանք:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Վարդուհի Ուշագլեան իր վաղամեռիկ զաւակին՝ Հրայր Ուշագլեանի մահուան 9-րդ, եւ իր ամուսնոյն՝ Արտաշէս Ուշագլեանի մահուան 7-րդ տարելիցներուն ի յիշատակ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

COLLECTE

POUR LES PRISONNIERS
ARMENIENS D'EUROPE

A l'occasion des fêtes de Noël, une collecte au profit de tous les prisonniers arméniens d'Europe a lieu à l'Eglise Arménienne Catholique d'Arnouville
69, ave. Henri Barbusse - 95400 Arnouville lès Gonesse

Cet argent sera adressé directement aux prisonniers pour leurs besoins personnels, cela avec l'accord des trois comités siégeant à Paris.

Encouragée par le succès de cette initiative et devant les nombreuses demandes, la paroisse arménienne catholique d'Arnouville lès Gonesse, informe que la collecte sera prolongée jusqu'au 31 janvier.

Cet appel s'adresse à tous les Arméniens et aux organisations arméniennes.

— Libellez vos chèques à l'ordre de : *Paroisse Arménienne Catholique CCP 1844 93. S. Paris*

— Les adresser à :
Eglise Arménienne Catholique
69, ave. Henri Barbusse
95400 *Arnouville lès Gonesse*
— *préciser pour les prisonniers arméniens*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան ճաշը եւ «Էլիզ Գաւուքճեան – Այվազեան» Գրական Մրցանակներու յանձնումը՝ Փետրուար 9, Կիրակի օր, Ալֆորվիլի «Սեւան» ճաշարանին մէջ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը՝ Մարտ 22-ին:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՓԱՐԻԶ

Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Ուրբաթ, Յունուար 24, ժամը 20.30-ին՝
Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնի սրահին մէջ:
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Նախագահութեամբ՝
ՏՈՔԹ. ԷՏՈՒԱՐ ԱԴԱՄԵԱՆԻ
Ատենապետ
Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի

Կը խօսի՝
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
«Հերոսական Ոգին Պայքրքի Գրականութեան Մէջ»
բնաբանով

Հատուածներ բանաստեղծին «Կորնթոսի Պաշարումը»էն եւ ձայներիզի վրայ «Սարդանապաղի Տեսիլք»էն, ընկերակցութեամբ՝ Տիկին Անի Զաքըրեանի: Վրոյր Մազմանեան ձայներիզի վրայ կ'ողեկոչէ հեղեն գրադէտ՝ Սփիրիտոն Թրիքուրիսի դամբանականը:

Մուտքը ազատ է:

MARSEILLE
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12-14, rue Saint Bazile
VENDREDI 24 JANVIER
A 19 HEURES

GERARD CHALIAND

Fondateur du Groupement pour les Droits des Minorités
Ecrivain politique
Professeur à l'ENA
présente
LE SEL
DE LA VENGEANCE
de *James T. HASHIAN*
Ancien haut fonctionnaire auprès du Département d'Etat
Roman rappelant le génocide d'un peuple.
.... *Entrée libre*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունուար 18, ժամը 15-ին, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն, անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ
ՄԵԾԱՐԱՆՔ – ՃԱՇ
ի պատիւ

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

հայրենասիրական գործունէութեան առթիւ
հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց
եւ ներկայութեամբ Գալիֆորնիոյ կառավարիչ Պ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ – ի
ներկայացուցիչ՝ Պ. ՍԷՐԱՑՏԱՐԵԱՆ – ի

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 14–ին
HOTEL INTERCONTINENTAL
3, rue de Castiglione — Paris 1er
— Գեղարուեստական պատշաճ բաժին —

Տոմսերը ապահովելու համար հեռախօսել ժամը 8–էն 10 42–96–09–82 *թիւին, կամ ճաշի ժամերուն՝* 43–29–54–31 / 46–42–45–25 *թիւերուն, մինչեւ Յունուար* 30:

CONCERT A L'OPERA DE MARSEILLE

Samedi 25 Janvier à 20 heures 45
par
SIPAN-KOMITAS
(Chœur mixte Arménien de Paris)
et
l'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE
Direction
GARBIS APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (Mezzo-Soprano)

« Solistes de Chœur »
Thérèse DEYRMENDJIAN (Alto)
Meguerditch BOGHOSSIAN (Tenor)
René MARTAYAN (Tenor)

Au programme les œuvres de
K. ALEMSHAH, P. GANATCHIAN, G. APRIKIAN, A. TIGRANIAN

Concert organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France
— MARSEILLE VILLE —

Pour réservation, contacter les numéros suivants :

91 93 89 83	91 90 21 60
42 45 05 36	91 66 09 06
91 91 48 85	91 50 68 71
91 41 74 89	

PERMANENCE
Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne
12 - 14, rue Saint Bazile — 13001 MARSEILLE
LUNDI - VENDREDI de 17h00 à 19h30 — JEUDI de 15h00 à 19h30
TELEPHONE : 91 50 15 09
Et à partir du 20 Janvier location Opéra de Marseille

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie

— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie

— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

LIC A 130

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
21

MARDI
21 JANVIER
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO : 3,00 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ, ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.142

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16.142

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻ ՄԵԿՆՈՒՄ, ՔԻՒՐՏԵՐԸ, ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ԱՐԱՐՔՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

«ՃՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ». - (Յունուար 16). -

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարար Վ. Հալէֆօղլու Ֆրանսայի աւագ դեսպան Ֆ. Ռուիյոնի ի պատիւ հրաժեշտի ճաշ մը տուած է, որուն ներկայ գտնուած են նաեւ Հոլանտայի, Նորվեկիոյ, Շուէտի, Դանիոյ ներկայացուցիչները. այն երկիրներուն, որոնք Ֆրանսայի հետ բողոք ներկայացուցած էին Թուրքիոյ դէմ, Եւրոպայի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբին: Հալէֆօղլուի ճաշը շատ «նշանակալից» նկատուած է Թուրքեւեւրոպական փոխ - յարաբերութիւններու մեղմացումին տեսակէտէն:

Հալէֆօղլու ճաշէն ետք դրուատալից արտայայտութիւններ ունեցած է Ռուիյոնի հասցէին եւ ի միջի այլոց ըսած. - «Մեզ որ Անգարայէն կը բաժնուիք ճիշդ այն շրջանին, երբ կը յուսայինք լաւագոյն արդիւնքներ ունենալ մեր երկիրներու մերձեցումի քաղաքականութեան մէջ»: Պատասխանելով Հալէֆօղլուի խօսքերուն, Ռուիյոն ալ իր կարգին ըսած է. - «Հակառակ յայտնուած բոլոր խոչընդոտներուն, ժամանակը ցոյց տուած է թէ որքան ամուր են Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի կապերը:

×

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ». - (Յունուար 16). -

Իրանի քիւրտ ղեկավար Ա. Կասէմլու կոչ ուղղած է Թուտէհ-ի (Իրանի Համայնավար կուսակցութիւն) եւ Քոմալա-ի (Իրանի կեղեքուած Քիւրտերու միութիւն) որպէսզի դիմադրական միացեալ ճակատ յարդարեն Խոմէյնիի դէմ:

Իրանի քրտական ռատիոկայանը, որուն հաղորդումներուն կարելի է հետեւիլ Թուրքիոյ հարաւ - արեւելեան շրջաններէն, հետեւեալ տեղեկութիւնը տուած է Կասէմլուի կոչին մասին:

«Պատերազմը վհատութիւն պատճառած է Իրանի ժողովուրդներուն. Խոմէյնի եւ իր խամաճիկները բռնի պատերազմի դաշտը կը մղեն Իրանի ժողովուրդները, առանց տարիքի խտրականութեան: Ներքին ընդդիմադրութիւնը օրէ - օր կը մեծնայ: Ա. Կասէմլու կոչ ուղղեց Թուտէհի եւ Քոմալա-ի, որպէսզի միացեալ ճակատ յարդարուի տապալելու համար Իրանի վարչաձեւը: Արդէն իսկ կը գործակցինք «Ժողովուրդին մարտիկները» կազմակերպութեան հետ: Քոմալայի վարիչները տակաւին չպատասխանեցին մեր կոչին, իսկ Թուտէհ, որպէս նախապայման այս միութեան, կ'առաջարկէ մեր կուսակցութեան զոհողութիւններ յանձն առնել: Մենք պատրաստ ենք ամէն տեսակ զոհողութեան որ ի նպաստ է Իրանի ժողովուրդներուն»:

Միւս կողմէ շահագրգիռ շրջանակներ կը յայտնեն թէ Իրան եւ Իրաք իրարու դէմ կը գործածեն Քիւրտերը: Իրաք նիւթական օժանդակութիւն կը կատարէ Իրանի Քիւրտերուն, իսկ Իրան կ'օգնէ քիւրտ ղեկավար Պարզանիի, որուն ազդեցութեան գօտիին մէջ է Իրաքի հիւսիսային շրջանը: Քաղաքական դէտերու համաձայն, եթէ աւելի երկարաձգուի պատերազմը, երկու երկիրներու գլխուն փորձանք պիտի դառնայ քրտական հարցը:

×

«ՃՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ». - (Յունուար 15). -

Գերմանիոյ մէջ Նոր - Նացիներու հակաթուրք արարքները սաստկացած են վերջերս ու հարցը օրակարգի նիւթ դարձած է Համպուրկի Ծերակոյտին մէջ: Այնպէս կը թուի թէ ածիլուած գլուխներով, ցեղապաշտ ու ծայրայեղ աջակողմեան այս երիտասարդներուն նպատակն է Գերմանիան Թուրքերուն համար անտանելի երկրի մը վերածել: Անոնք Յուլիսին ծեծելով սպաննած էին երիտասարդ Թուրք մը. Նոր տարուան գիշերը Համպուրկը մէջ բազմաթիւ հակաթուրք յարձակումներ ծրագրած էին: Միւնիխի մօտ, Հոհէնպրունի մէջ Դեկտեմբեր 20-ին ծառէ մը կախուած Թուրքի մը դիակը գտնուած էր, որ կը կարծուի թէ դարձեալ զոհ գացած է նոյն խումբին ցեղապաշտ մէկ ոճիրին: Գերման մամուլը լայն տեղ ըլլալ կըսած է տալ այս երիտասարդներուն ու անոնց արարքներուն:

Նոր - Նացի կուսակցութիւններու հետ սերտ յարաբերութեան մէջ է այս կազմակերպութիւնը, որ մինչեւ վերջերս շատ լուրջի չէր առնուած ապահովութեան ուժերու կողմէ: Կը կարծուի թէ Գերմանիոյ մէջ քանի մը հազար է անոնց թիւը. անոնց կարելի է հանդիպիլ գլխաւորաբար Համպուրկի, Պէրլինի, Ֆրանքֆուրթի մէջ եւ Միւնիխի շրջակայքը:

Նոր - Նացի այս խմբակին առաջին թիրախը կը հանդիսանան օտարականները. որպէս օտարական անոնք նկատի ունին յատկապէս Թուրքերը: Արդարեւ «Շթեռն» շաբաթաթերթին կողմէ կատարուած հարցագրոյցի մը ընթացքին անոնք ըսած են. - «Իտալացիներու, եւայլն դէմ չենք, սակայն պէտք է Թուրքերը վտարել»: Թուրքերը, ըստ իրենց, Գերմանիոյ մէջ գրաւած են այն տեղը, զոր ունէին անցեալին Հրեաները: Իրենց կողմէ ցրուած գրութեան մը մէջ կ'ըսուի. - «Հիթլէրի շրջանին չկային ասոնք. ժամանակը հասած է: Բնաջնջենք օտարականները»:

Ընկերային հոգեբաններու համաձայն այս երիտասարդներու երեւումը արդիւնք է ծաւալուն անգործութեան մը: Կատարուած պրպտումներ կը յանգին այն արդիւնքին, թէ անոնց մեծ մասը անգործ է, մոլին դարձած է ոգելից ըմպելիներու, ու անոնք իրենց գայրոյթը կը թափեն ընկերութեան տկար փոքրամասնութեան խումբերուն գլխուն:

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ - ԳԱՐՊՈՎ ՓՈԽ-ՎՐԷԺԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ

Գասպարով - Գարբով հանդիպումը կը շարունակէ մեծ հոսեցնել ճատրակի աշխարհին մէջ: Քամփոմանէս՝ ճատրակի միջազգային Դաշնակցութեան նախագահը, Յունուար 7-ին եւ 8-ին Մոսկուայի մէջ իր ունեցած շփումներու ընթացքին չէր կրցած նոյնիսկ հանդիպիլ Գարի Գասպարովի, այս վերջինոյն մերժումին պատճառով: Հետեւաբար, Մոսկուայի Դաշնակցութիւնը դիմած է հանրաքուէի՝ ճատրակի միջազգային Դաշնակցութեան անդամ բոլոր երկիրներու մօտ, որպէսզի անոնց կարծիքը առնուի Գասպարով - Գարբով փոխ-վրէժի մրցումին մասին:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի ճատրակի Դաշնակցութեան դիրքին, անոր նախագահը՝ Ժաք Լամպէր, «Ֆիկառօ»ի թղթակցին ըսած է, ի մէջ այլոց. «Անմիջապէս պատասխանեցի, թէ փոխ-վրէժի մրցում մը, այս պայմաններու տակ, առնուազն անտրամաբանական է»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԵՄԷՆ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

Արաբական միակ մարքսիստ երկիրը, զոր կը շրջապատեն Հիւսիսային Եմէն, Օման, Սաուտի Արաբիա: Տարածութիւն՝ 332.968 ք. քիլոմեթր, 2 միլիոն 200 հազար բնակիչ: Իսլամական այս ժողովրդական Հանրապետութիւնը, միակ կուսակցութիւնով մը օժտուած, հիմնուած է 1970-ին, Մեծն - Բրիտանիայէն իր անկախութիւնը ձեռք ձգելէն երեք տարի ետք: 1979-ին, բարեկամական եւ գործակցութեան դաշինք մը ստորագրած է Խորհրդային Միութեան հետ: Երկրին ղեկավարը դարձած էր Ալի Նասր Մոհամմէտ, 1980-ին, միաժամանակ ընտրուելով Պրեզիտիումի նախագահ եւ կուսակցապետ: Օրէնսդիր իշխանութիւնը 111 անդամներէ բաղկացած խորհուրդի մը ձեռքն է:

Ներկայ կացութեան մէջ, շատ յայտնի չէ թէ ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ ծագած են բախումները, որոնք սաստկացած են օրերու երկայնքին, քանի որ հակամարտ երկու կողմերն ալ Մարքսէն կը ճառեն: Հարցն այն է որ ըմբոստական շարժումին ետին Մոսկուան կա՞յ թէ ոչ: Արդարեւ, ան որ Յունուար 13-ին, պետական հարուածը փորձեց, նախկին Նախագահ Իսմայիլն է, որ հեռացուած էր 1980-ին եւ քանի մը տարի աքսորական կեանք ապրելէ ետք Մոսկուա, վերադարձած էր Ատէն, անցեալ տարի: Եթէ շարժումին գլուխն անցաւ, կրնայ նշանակել թէ Խորհրդային Միութեան նեցուկը կը վայելէ, իսկ եթէ ինքնագլուխ շարժած է, Մոսկուա ինչո՞ւ անմիջապէս չդատապարտեց այս «հակայեղափոխական» արարքը: Յետոյ, իր շարժումը, որ կը պարզուի թէ տարածուած ճիւղաւորումներ ունի, ի՞նչպէս աչքի չէ զարկած: Ցարդ նաեւ Իսմայելի ո՞ւր ըլլալը յայտնի չէ: Սկիզբը ըսուած էր որ երեք մեղսակիցներու հետ գնդակահարուած է, բայց յետոյ ողջ ըլլալուն լուրը տարածուեցաւ:

Մինչ կռիւները անհամար զոհեր պատճառած են (7000-էն 9000 մեռեալի խօսք կայ), խորհրդային, ֆրանսական եւ բրիտանական նաւեր կը պարպեն օտարները, որոնք խումբ խումբ Ճիպութի հասան:

Մոսկուա մտահոգութիւն կը յայտնէ եւ կ'ուզէ որ քաղաքական լուծում գտնուի և հրադադար ըլլայ, բայց լուր չկայ: Յետոյ խորհրդային հպատակները ամէնէն առաջ հեռացան երկրէն, ինչ որ նաեւ յատկանշական է:

Եօթը օրերու բուռն կռիւներէ ետք, կացութիւնը անորոշ կը մնայ: Արտասահման հասած օտարները սարսափով կը նկարագրեն փողոցի բախումներու վայրագութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԱ ՀԷՅԻ մէջ է, որ Սպանիոյ եւ Իսրայէլի ներկայացուցիչները հաւաքական գեկոյցով մը, հաստատեցին պաշտօնական յարաբերութիւններ: Սպանիա, ցարդ միակ եւրոպական երկիրն էր որ չէր ճանչցած Իսրայէլը: Պատմական կարեւոր քայլ մը, որ տեսակ մը վերադարձ է սպանական պատմութեան աղբիւրներուն: Ամէն հրեայ, առանձնաշնորհեալ կապ մը ունի Սպանիոյ հետ, որ եբրայերէն՝ Սեֆերատ կ'ըսուի և այդ է որ արեւելքցի Հրեաներուն անունը - Սեֆարատ - տուած է, այն օրէն, 1492-ին, երբ կաթողիկէ Թագաւորները արտաքսած են զիրենք Սպանիայէն (200 հազար): Անոնցմէ ոմանք դաւանափոխ եղած են, բայց գաղտնօրէն շարունակած իրենց կրօնական ծիսակատարումները, ուրիշներ անկեղծօրէն դաւանափոխ եղած են եւ այդպէս նաեւ մեծ մտաւորականներ տուած Սպանիոյ, օրինակ Սէնթ - Թէրէզ տ'Ավիլայի մեծ - հայրը հրեայ է (Սէնթ - Թէրէզ պաշտպան սրբուհին է Սպանիոյ). իսկ մեծամասնութիւնը աքսորի ճամբան բռնած է, Միջերկրականի շուրջ: Ըստ իսրայէլացի պատմաբանի մը, ներկայիս 100էն 200.000 սեֆարատ Հրեայ կայ, սպանական ծագումով, շառաւիղը արտաքսուած Հրեաներուն, ցրուած հիւսիսային - Ափրիկէի, Թուրքիոյ, Պալքաններու, Միացեալ - Նահանգներու (ուր առաջին խումբ մը հաստատուած է 1654-ին), Մեքսիքայի, Քանատայի եւ Իսրայէլի մէջ:

ԱՆԳԼԻԱ պիտի դադրի կղզի մը ըլլալէ .. 1994-ին: Արդարեւ վերջապէս որոշուեցաւ փապուղիի մը կառուցումը Մանշի տակ: Միթերան եւ Տիկին Թաչըր ի վերջոյ երկաթուղիի ծրագրին է որ նախընտրութիւն տուին, բայց ամէն ոք համամիտ չէ:

ՄԻԹԵՐԱՆ, ճիշդ է, ընտրական գործակալի վերածուած է ինչ որ շատ չի համապատասխաներ իր հանգամանքին, բայց նաեւ այլ ելք չունի, իր կուսակցութեան լաւագոյն քարոզչութիւն մը ա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԺՈՊԷՐ ԵՒ (ՀԱՅԿ.) ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

«Ֆիկառօ - Մակազին»ի մէջ (Յունուար 18 / 19) երեք հարցումներ տրուած են Արտաքին Նախկին Նախարար (Փոմփիտու) եւ Արտաքին առեւտուրի Նախկին Նախարար (Միթերան) Միշել Ժոպէրի, ան որ «ուրիշ տեղ է»: Առաջին հարցումը կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան, այսինքն՝ Նախագահ Միթերանի կարգ մը հանդիպումներուն: Այս առընչութեամբ, Ժոպէր կը գտնէ որ նախագահութիւն կը տրուի շուքին ի վնաս՝ լոյսին ու կը պատմէ որ Քատաֆիի հետ, 1985-ին հետեւեալ խօսքերը փոխանակած են: Քատաֆի կ'ըսէ իրեն. - «Խղճամտօրէն հաւատարիմ պիտի մնամ այն յանձնառութեանց, զորս առած եմ Միթերանի հետ»: Ու Ժոպէր կը պատասխանէ. - «Ոչինչ կը վտանգէք, քանի որ միայն դուք գիտէք թէ իրարու ի՞նչ ըսած էք»:

Երկրորդ հարցում մը կը վերաբերի Վիէննայի, Հռոմի ոճրափորձերուն եւ ընդհանրապէս ահաբեկչութեան ու Ժոպէր կը պարզէ իր տեսակէտը. -

- Պէտք չէ ընդունիլ (իմա՛ ահաբեկչութիւնը): Բայց զայն կասեցնելու առաջին ձեւը սա է՝ գիտնալ թէ ինչո՞ւ կը պատահի եւ չափել բուն պատճառները: Ահաբեկչութիւնը, երբ վերլուծուի, կը տեսնուի որ միշտ չլուծուած հարցերէ կը ծագի: Կարելի է որոշել կարգադրել կարգ մը կացութիւններ կամ երբեք չկարգադրել: Բայց այդ պարագային պէտք չէ զարմանալ ահաբեկչական հակազդեցութիւններէ. - Իրլանտական ահաբեկչութիւնը կը բացատրուի, որովհետեւ հարցը երկու դարէ թուլս նստած էր, Հայ դատը կուգայ նաեւ միջազգային հաւաքականութեան անտարբերութենէն: (Ընդգծումը՝ մեր կողմէ) եւայլն, եւայլն:

Fonds A.R.A.M

ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«ԼԱՆՔ ՈՒ ԵՐԹԱՆՔ»

Ե.

Մեր արտայայտութիւնները, կրկնենք, նպատակ ունին խոչընդոտներ հարթելու տակաւին աշխարհ չեկած հայորդիներու առջեւ, որպէսզի անոնք գէթ, գտնեն ազգային առողջ, ցուեպնդիչ հանրային կարծիք եւ կարգապահ ոգի, ուստի ջանք դնեն տոկալու:

Մինչդեռ, հակառակ մեր բնածին լաւատեսութեան, մեզ կը թուի, դատելով մեր բռնած ուղիէն, թէ, Հայը ամէնուրեք, զգուած է իր ինքնութիւնը պահելու պայքարէն:

Ափսոսալու օրինակները ամէն մարզի մէջ այդ պարագան կը մատնանշեն, թէեւ անոնք երեւութապէս կենսունակութիւն ցոյց տան:

Արդարեւ, ինչպէ՞ս չողբամ քեզ՝ Եկեղեցիս Հայաստանեայց:

Երկփեղկուած ես դո՛ւ, եւ նոյն դաւանանքով, ուրեմն մասնայատուկ հաշիւներու զոհ:

Ունեցեր էիր երբեմն զանազան աղանդներ, բորբորիտներ, պաւղիկեաններ...:

Ի՞նչ անուն տանք այսօրուաններուն:

Շատ չանցան այն օրերուն վրայէն, երբ արհամարհանքի առարկայ էիր, գէթ պաշտօնեաներդ կամ պաշտօններդ:

Գանձ մըն ես ուրեմն այսօր, ժառանգ ձգող: Դուն կը մնաս յոյսը մեր ժողովուրդին:

Այժմ բանկալդ չէ հարուստ ու համալսարականը հրապուրողը: Միայն ե՞րբեմն: Երբ դուն կը ներկայացնես կորսուած հայրենիքը, մեր հողերը, մեր լեզուն ու մշակոյթը, մեր հոգիներուն խաղաղութեան բաներն ես:

Արդար է որ զաւակներդ՝ անխտիր, գուրգուրան վրադ, գլուխին լեցուն վըկայականներով հարուստներ, ինչպէս միշտ նաեւ նիւթապէս բախտաւորուածներ:

Ի ցիւ թէ ոմանք, քեզ պայծառացնելու ցանկութենէ մղուած մօտենան քեզի ոչ թէ իրենց ձանձրոյթը փարատելու համար, ու քու ծոցիդ մէջ փառամոլութիւն եւ տիրակալութիւն յագեցնելու մտօք:

Ինչ ալ ըլլայ անհատներու երկար ծառայութիւնները բաղձալի չեն, ու Փարիզ այդպիսիներու կողմէ խոշոր ձախողութիւն ունեցաւ իր կեդրոնին մէջ դըպրոցի փառաւոր շինութեան մը կորուստով (*):

Հայաստանեայց Եկեղեցին միշտ պիտի մնայ բեւեռը տարագիր մեր ժողովուրդին, անհրաժեշտ է հսկել որ անոր հոգաբարձութեան մէջ մասնակի խմբաւորումներ չստեղծուին, կանխել այդ փորձութիւնները, որ մարդկային են, կարճ ժամանակ տեւող ժողովրդական ընտրեալներով, խուսափիլ նշանակովի ձեւերէն:

Ո՛հ, որքա՜ն էական է ուրեմն, որ մեր կրօնաւորները ըլլան բարձր՝ նկարագրով նախ ու գիտութեամբ:

Մեր փոքրաթիւ համայնքները կ'ապրին թափանցիկ պատերու ետին, մեր առաջնորդները, մանաւանդ կրօնաւորները համեմատաբար աւելի ամբասիր կեանք վարելու յաւելեալ երդումի են ենթակայ:

Ո՛վ դու Հայաստանեայց Եկեղեցի՝ օծեալք, Թաղական, Հոգաբարձու, հաւատացեալ, դուն պիտի ըլլաս պահապանը Հայոց դպրոցին, քանզի հայ դպրոցն է քու պահապանդ:

Դո՛ւն էիր նախակրթարանը՝ օրրանը հայ լեզուին, հայութիւնը դրոշմողն ու կնքողը՝ երբ մէկ հոգի մէկ մարմին էիք, մեր վաղուան երաշխիքն էիք:

Ապրած մէկը միւսով՝ դո՛ւք ազգը ապրեցուցիք:

Ի՞նչ ճակատագիր կ'ունենայ ազգ մը, երբ իր նորահասներուն շրթները մայրենի լեզու չթոթովեն:

Միթէ լեզուն չէ՞ էական ապացոյցը ազգի մը ինքնութեան, կենդանութեան, յաւիտենականութեան:

Ո՞ւր կը նետենք մեր հետ բերած միակ գանձը, ամէն կարօտ արտայայտող, Հայուն սիրոյ գերագանց արտայայտիչը՝ մայրենի բարբառը:

Ջայն սորվիլը անկարելի, անպէտք, աւելորդ սեպող երիտասարդին ու հասուն Հայը ի՞նչպէս կրնայ յաւակնիլ մեր վերականգնումի դժուար գործը ստանձնել եւ գլուխ հանել. իր յաջորդութեան փոխանցել:

Լեզուն մեր ոսկեղէն կամուրջն է, մեզ միաւորող զօրութիւնն է, մեր զէնքն ու զրահը:

Տարբեր լեզուով կարդացուած Հայոց պատմութիւնները մեր հոգիներուն մէջ արձագանգ չեն ստեղծեր, ուստի չեն դրոշմեր մեր ազգային կեանքը, չեն արթնցներ ոգի, չեն կերտեր բնազդ՝ ինքնապաշտպանութեան այդ յանպատրաստից չտեսմարանը:

Ո՛վ տակաւին բախտաւոր նախորդները մեր, որոնք ողբացին գրաբարը աշխարհաբարի փոխանցումը, խղճացէք զմեզ, մեր ոսկեղինիկ լեզուին սպառնացող վըտանգը ահաւոր է:

Ան դուրս նետուեր է արդէն մեր ժառանգորդներու բերնէն:

Ողբամ զձեզ, երիցս ու բազմիցս հէգ ծնողասէրներ, համալսարանականներ, պարապ է ձեր հոգին, դո՛ւք, ձեր մայրենի լեզուն սորվելու անկարող՝ դըժբախտ տղաք, գործէն եզի մեծութեան ձգող դառնացողներ միայն պիտի մընաք դուք: Ձեր շրջապատի անտարբերութեան մէջ ընկղմած դուք ձեր ծնողներն անգամ հպարտ պիտի չթողուք:

Մանաւանդ քե՛զ, ո՛հ ինչքան կ'ողբամ քեզ Հ. Մ. Ը. Մ.:

Վերածնունդի սիրուն պատանին, առաջին յայտարարը մեր յարանուանութիւններուն քու ծոցիդ մէջ անվերապահ միութեան ու հպարտ գործակցութեան, կոչումովդ եղբայրական, բոլոր մեր ցիրուցան համայնքներուն միջեւ նետուած նոյնքան ոսկեղէն կամուրջը՝ յոյսը, նեցուկը մեր պայքարին:

Ո՞ր անգութ միտքը քայքայեց նաեւ քեզ՝ բզքտեց:

Որպիսի՞ յաւակնոտ, փառամոլ էակներ քեզ վերածեցին հակառակորդ փշրանքներու:

Ո՛հ, որքա՜ն մեծ եղաւ հմայքդ, երբ ամէն պատանի հպարտ կը զգար քեզմէ ըլլալ ան, դուրս մնացողը՝ մեղաւոր:

Տակաւին այնքա՜ն մեծ է վարկդ, որ քեզմէ բաժնուած փշրանքներուն վրայ կ'ուզեն անպատճառ որ քու անունդ փայլի:

Հ. Մ. Ը. Մ. - Փարիզ:
Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս:
Հ. Մ. Ը. Մ. - Արծիւ:
Հ. Մ. Ը. Մ. - Նուպար:

Այլ Հ. Մ. Ը. Մ.-ներ: Նոյները Միացեալ – Նահանգներու մէջ, Գանատա, Միջին - Արեւելք:

Ի՛նչ ահաւոր մեղք, մատաղ հոգիներուն մէջ ազգի միութեան հաւատքը խախտել:

Ո՞ւր է հոս, ողջմտութիւն, ազգասիրութիւն, հայրենասիրութիւն, ժառանգութեան մը տիրանալու ուժականութիւն, անկախութեան ձգտումի հաւատալիք:

Պարզեցիր ներքին եղբայրակցութեան եւ մարդոց բարեկամութեան դրօշը:

Ինչո՞ւ այլայլեցին քեզ, ո՛վ Հ. Մ. Ը. Մ.:

Ողիմպիականներ՝ հատուածական նոյնպէս:

Եթէ Հ. Մ. Ը. Մ. մէկ չէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ. չկայ:

Մեղք է զայն սեփականացնելը՝ ամօթ:

Պատկերը աւելի մխիթարական չէ այլուր:

Կը կարեկցիմ եւ կ'ողբամ ձեզ նահատակներ՝ մեծ - հայր, մեծ - մայր, քոյրեր եղբայրներ:

Տառապեցաք ճամբաներու եւ անապատներու մէջ միասնաբար, ուր ձեր աճիւնները ի մի ամփոփուեցան՝ կոթող գգաստութեան: Փշրուեցա՞ն անոնք ալ:

Ձեր յիշատակին ոգեկոչումներն ալ խեղկատակութիւններու առիթ են, մնացորդացի տխուր հոգեվիճակի ցոյցեր են, այլապէս ամօթալի օտարներու աչքին առջեւ, մանաւանդ մեզ կոտորողներուն հրճուանք պատճառող:

Ի՛նչ անօրինակ սրբապղծութիւն:

Այսօր վերջացնենք յիշելով նաեւ «Հայ նախկին ռազմիկներու» փլատակները:

Մարդ կը տատամսի ըսելու որ անոնք պատերազմի արհաւիրք տեսած, վտանգ դիմագրաւ զինուորներ եղած ըլլան ու եղբայրացած:

Ինչո՞ւ են բաժան - բաժան: Ի՞նչը չէն կրնար բաժնել:

Անցեալ Ապրիլին մայր հողին վրայ ամօթալի պատկեր ցոյց կուտան՝ դագաղթի հոգերանութեան ուերը:

Որքա՜ն անկում արժանապատուութեան:

Ազքատ հոգիներու փառամոլութեան պատկեր:

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(×) Ցաւալի է որ վերջերս գումարւած Փարիզի Շրջանային Կրօնական ժողովը նախապէս մամուլին տուած չէր կանոնագրի մէջ առաջադրուած փոփոխութիւնները, անոնց մասին արտայայտուիլ խնդրելով, ինչ որ օրինաւոր կերպ է, մանաւանդ մեր պայմաններուն մէջ, երբ կարգապահութիւնը պարտադրող ո՛չ հեղինակութիւն մը կայ, ո՛չ ալ հանրային կարծիքի ուժը. մի միայն անհատներու դաստիարակութեան ձգուած:

Այդ նոր կանոնագրութիւնը ժողովէն վաւերացուած. տակաւին հրատարակւած չէ: Մաղթենք որ ան մեր Եկեղեցւոյ ոգիին դէմ մեղանչումներ չպարունակէ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Խորհ. Միութիւնն ալ սկսած է գործազուրկներու հարցով մտահոգուիլ: Հարց մը զոր ցարդ չէր ունեցած: «Լը Մոնտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կ'անդրադառնայ նոր կացութեան: Ստորեւ՝ ամփոփումը:

×

Ելէնա վաճառորդուհիներէն մէկն էր մայրաքաղաքին մէջ շատ ծանօթ վաճառատան մը: Ոստիկանութիւնը բազմաթիւ անգամներ եկած էր հոն, կասկածելով որ ցուցափեղկին լիքս ապրանքները ներսը ձեռքի տակէ կը ծախուէին: Ելէնա որ անձնապէս ոչինչ ունէր դատապարտելի, միջավայրը անհանդուրժելի նկատելով նախընտրած էր հրաժարիլ: Վեց ամիսէ ի վեր անգործ է ան:

Նոյն կացութեան մէջ կը գտնուին հազարիւր հազարաւոր խորհրդային քաղաքացիներ: Բոլորը ուղղակի կամ անուղղակի զոհերը չեն կաշառակերութեան դէմ բացուած պայքարին, սակայն կը կազմեն կարեւոր թիւ մը, որոնց մասին կը նախընտրեն լռել եւ անդրադառնալ ընկերային կեանքի պարագլուխները: Իսկ ենթակաները իրենք իսկ, շատ լաւ գիտեն թէ երեք ամիս անգործ մնալէ ետք ապօրէն կացութեան մէջ կը գտնուին: Ջիրենք կը մոռնայ պետական պլանաւորման կոմիտէն երբ կը պատրաստէ իր վիճակագրութիւնները. կը մոռցուին տակաւին կուսակցութեան կողմէ, որ 1930-ական թուականներուն արմատէն ջնջած է անգործութիւնը:

Խորհրդային անգործներու մեծ մասը կամաւոր կերպով թողած է աշխատանքը: Պարզ է ատոր գործընթացը. կը բաւէ դըրել պետին (գործատան կամ վաճառատան տնօրէնին եւայլն), եւ խնդրել որ ազատ արձակէ ձեր պարտականութենէն. նախընտրելի է հոն ակնարկութիւն մըն ալ ընել ուրիշ գործի մը անցնելու ծրագրի մը մասին: Քանի որ հոն թոշակները կը վճարուին տասնեւհինգ օրը անգամ մը, կը բաւէ երկու շաբաթ առաջ լուր տալ թէ կ'ուզէք ձեր պաշտօնէն բաժնուիլ. այս ժամանակամիջոցը անցնելէ ետք ազատ էք: Շատ պարզ են այս մասին ձեւակերպութիւնները: Գործատէրը կը վերադարձնէ հրաժարող պաշտօնեային աշխատանքի գրքոյկը, հոն արձանագրելէ ետք աշխատանքի սկսած ու հեռացած թուականները:

Կայ անշուշտ քաղաքացիներու դասակարգ մը, որուն արգիլուած է նման կարելիութիւններ. նախ՝ կուսակցական անդամներ. անոնք առանց կուսակցութեան հաւանութեան չեն կրնար ձգել իրենց պաշտօնը: Յետոյ, ռազմագիտական մարզին մէջ աշխատողներ եւս, որոնք ենթակայ են պարտադիր օրէնքներու, չեն կըրնար յանկարծ հրաժարական ներկայացընել կոլխոզային հետազօտութեան մը կեդրոնի տնօրէնութեան:

Կոլխոզականներն ալ իրենց կարգին անջատ պարագայ մը կը ներկայացնեն: 1977-էն ի վեր իրաւունք ունին երկրին մէջ տեղափոխուելու, ուրեմն հեռանալու իրենց գիւղէն, սակայն պէտք է հաւանութիւնը ստանան այլ կոլխոզականներու: Ընդհանրապէս հարկաւոր է ընդհ. ժողով մը: Ժողովը դիւրութեամբ կ'արտօնէ որ մեկնին ծերերն ու ալքոլամոլները, սակայն մեկնիլ փափաքողներու մեծամասնութիւնը կը կազմէ երիտասարդները:

Իշխանութիւնները կանոնաւոր կերպով կը խօսին «Թափառամոլ»ներու մասին. այսպէսով ընդունած կ'ըլլան «կամաւոր» անգործութեան մը գոյութիւնը: Երիտասարդ Ռուս մը կրնայ փափաք յայտնել ժամանակ մը շրջելու Ուկրանիոյ հարաւային մասը. այսպէս ծովը տեսնելու համար պարզապէս...: Իրարու նման, սակայն երբեմն իրարմէ հազարաւոր քիլոմեթր հեռաւորութեամբ երկու պաշտօններու միջեւ երբեմն ան իրաւունք կուտայ ինքզինքին, թափառելու ճամբաներու վրայ: Երեւոյթը կը ծաւալի յատկապէս Սիպերիոյ մեծ շինութիւններով: Հոն վճարումները կրկին են երկրին արեւմտեան շրջաններու թոշակներուն: Որոշ խնայողութենէ մը ետք եւ Ուրալեան շրջանի արեւմտեան կողմերը բնակարան մը կազմելէ առաջ, կարելի է ժամանակ մը առանց որեւէ բան ընելու ապրելու փորձութիւնն ունենալ:

Վերջապէս Խորհրդային Միութեան մէջ ստեղծուած է անգործներու նոր դասակարգ մը, որ անծանօթ էր մինչեւ այսօր: Հողագործական վեց նախարարութիւններու խմբաւորումի աշխատանքը, պատճառ դարձած է բազմահազար պաշտօնեաներու գործազրկումին, ինչ որ թերեւս աննախընթաց է Խորհրդային Միութեան մէջ: Ասոնք, որոնց մէջ երբեմն կը գտնուին նաեւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, (փոխ – նախարար մը եւ շրջանային բազմաթիւ ղեկավարներ խնդրոյ առարկայ են) երեք ամիս պայմանաժամ ունին նոր գործ մը գտնելու, ինչպէս միւս քաղաքացիները: Այս ժամանակի ընթացքին վճարուած են (այսինքն՝ մինչեւ Փետրուար 23), ինչ որ դարձեալ աննախընթաց կը թուի:

Փոքր հաւանականութիւն մըն է որ անոնք ներկայանան «յանձնախումբեր»ու, որոնք գործ կը հայթայթեն անգործներու, խորհրդային քաղաքացի մը ժանտախտի նման խոյս կուտայ անոնցմէ: Մոսկուայի մէջ իրեն պիտի առաջարկուի օրինակի համար փողոցներու ձիւնը աւելել, կամ նման աշխատանք մը: 1977-ի Սահմանադրութիւնը կ'ըսէ թէ աշխատանքը «իրաւունք» մըն է, սակայն նաեւ պարտականութիւն մը: Հանգստեան կոչուելու տարիքը կիներու համար յիսունհինգ է եւ այրերու՝ վաթսուն: Այս տարիքէն վար ամէն առողջ, սակայն անգործ քաղաքացի օրէնքին դէմ շարժած կ'ըլլայ, բացի այն մայրերը, որոնք մէկ կամ աւելի զաւակներ ունին ինը տարեկանէն վար:

Անգործութեան այս արգիլեալ հարցը քիչ մը աւելի ազատօրէն ձեռք առնուած է խորհրդային «բարենորոգիչ» տնտեսագէտներուն կողմէ:

Անոնք (ամէնէն ծանօթ անունն է Ագանպէկեան) անշուշտ խնդրոյ առարկայ չեն դարձներ լիաժամ աշխատանքի պարտադրութիւնը, սակայն յարգելով հանդերձ զայն կը խօսին գործնական բաներու մասին:

Բացայայտ է որ անոնք կը փափաքին քիչ մը աւելի լայն ազատութիւն տալ ձեռնարկներու տնօրէններուն, անձնակազմի ղեկավարութեան հարցին մէջ: Ոչ մէկ տեղ ըսուած է թէեւ թէ գործէ հանելու գործնական կարելիութիւնը պիտի վերաբերի իրենց: Այդ կ'ենթադրուի: Անցեալ ամառ «Նովի Միր» թերթին մէջ վերոյիշեալ տնտեսագէտներէն Սելիւնին կ'արտայայտուէր այս մասին. «մոռցած ենք, կը գրէր ան, թէ ինչ կը նշանակէ անգործութիւն բառը. բայց արդար չէ՞ երբեմն իր կարողութեան կէս չափով միայն աշխատիլ»:

Ուրիշ մը, իր կարգին կը ցաւի որ հազուադէպ են գործադրկելու պարագաները՝ «հազուադէպօրէն միայն գէշ աշխատող մը կը պատժուի գործնականապէս, նախ վճարումի նուազումով, ապա գործադըրկութեամբ» կ'ըսէ ան: Իր յօդուածը յատկացուած էր ընդհանուր առմամբ «ծուլութեան» եւ ասպարէզի գիտակցութեան պակասին:

Խնդիրը այլուր է սակայն: Խորհրդային Միութեան հարցը անգործութիւնը չէ, այլ ձեռային աշխատանքի պակասը: Ռուսերը հետզհետէ աւելի նուազ զաւակ կ'ունենան, իսկ ոչ - Ռուսերը՝ ընդհակառակն: Սակայն այս վերջիններս կ'ուզեն աշխատիլ միայն իրենց երկրին մէջ. յատկապէս Վրաստան ու մահմետական հանրապետութիւնները: Խորհրդային Միութիւն կառուցումի ընթացքի մէջ երկիր մըն է որ ոչ թէ միջոցներու, այլ մարդկային բազուկներու պէտք ունի: Վերոյիշեալ յօդուածին հեղինակը նկատել կուտար. «արդիական արտադրութեան մէջ վճռական է մարդկային տարրին դերը, ու անոր կարեւորութիւնը պիտի աւելնայ ժամանակի ընթացքին»: Սթալին եւս ուրիշ բան չէր ըսեր արդէն...:

Բ. Կ. Թ.

Fonds A.R.A.M

սուրիահայ նամականի

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ ՆՈՐԱՅՐ ԱԴԱԼԵԱՆ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՐԱՖՖԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ

Ընդառաջելով Թէքէեան Մշակութային Միութեան հրաւէրին, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 7-ին Հալէպ ժամանեց հայրենի արձակագիր, գրաքննադատ եւ «Գրական Թերթ»ի գլխաւոր խմբագիր Նորայր Ադալեան, երկշաբաթեայ այցելութեան մը համար: Սուրիոյ մեր գաղութին տուած իր այս այցելութեամբ, ան ո՛չ միայն լաւ ու մօտէն ծանօթացաւ գաղութի կառոյցին, ազգային հաստատութեանց ու տարբեր աշխատանքներուն, այլ նաեւ, պետական - մշակութային շրջանակներու հետ իր ունեցած հանդիպումներով խթան հանդիսացաւ հայեւարաբ բարեկամութեան առաւել արդիւնաւորման:

Այսպէս, Դեկտեմբեր 10-ին, Նորայր Ադալեան Հալէպի պետական «Ճէմէհիր» օրաթերթի խմբագրատունը այցելելով սիրալիր հանդիպում մը ունեցաւ թերթի խմբագրապետ Պ. Ասսատ Իւչուանիի հետ: Տեսակցութեան ընթացքին երկու պաշտօնակիցները գրական հարցերու հետ աղերս ունեցող խնդիրներու անդրադառնալէ ետք, չեշտը դրին հայ եւ արաբ ժողովուրդներու դարաւոր բարեկամութեան պահպանման ու զօրացման վրայ, մինչ արաբ խմբագրապետը կը յիշէր Սուրիոյ Հայերու հաւատարմութիւնը այս երկրին: Երկու օր ետք, Դեկտեմբեր 12ին, Հալէպի Արաբական Մշակութային Կեդրոնի սրահին մէջ ունկնդիրներու հոծ ներկայութեան, սուրիացի արաբ գրաքննադատ Ապտէլ Քատէր Անատանի վերլուծման ենթարկեց Ադալեանի գրականութիւնը, բացայայտելով անոր ցայտուն յատկանիշերը, մշակուած երկերու՝ համամարդկային ու ազգային նկարագիրը:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 15-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի հանդիսասրահին մէջ մեծ շուքով նշուեցաւ հայ ազատագրական պայքարի գաղափարախօս վիպասան Րաֆֆիի ծննդեան 150-ամեակը, կազմակերպութեամբ՝ Թէքէեան Մշակութային Միութեան եւ գործակցութեամբ Հալէպի հայ չորս միութիւններու (Հ. Բ. Ը. Մ., Հ. Ե. Ը., Գ. Վասպուրական, Կրթասիրաց): Ներկայ էին մօտ 000 հոգի, որոնց կարգին՝ նոյն օրը զբօսաշրջիկական խումբի մը հետ Հալէպ ժամանած հայրենի մտաւորականներ՝ արձակագիր Ռոլան Շառոյեան, բանաստեղծ Խաչատուր Մելքոնեան, երգահան՝ Ստեփան Լուսիկեան, ինչպէս նաեւ երգիչ Խաչատուր Դարբինեան:

Հանդիսութեան բացումը կատարեց (արաբերէն) մէթր Նազար Նազարեան, որ Րաֆֆին նկատեց հայ ժողովուրդի պարծանքը, դասուած՝ Թոլսթոյի, Զարլզ Տիքընզի եւ այլոց շարքերուն: Ռոզէթ Կիւլիմեան, հայերէն իր բացման խօսքով ներկայացուց օրուան բանախօսը՝ արձակագիր Նորայր Ադալեան: Հակիրճ կերպով բնութագրելէ ետք Ադալեանի երկերը, գլխաւորաբար կեդրոնացաւ անոր վերջին գործին՝ «Կապոյտ Երդիկա»ին վրայ, յիշելով, թէ այդ գիրքը մեզ կը տանի մեր արմատներուն, ընթերցողը կապելով հայրենի հողին: Ապա բեմ բարձրացաւ բանախօսը, ներկայացնելու համար Րաֆֆին, որպէս վիպագիր: Ան նախ կարդաց Հայաստանի Գրողներու Միութեան ողջոյնի գիրը, ուղղուած Թէքէեան Մշակութային Միութեան, որ առիթը չէր փախցուցած նշելու անմահն Րաֆֆիի յիշատակը: Հուսկ, ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ մը ներկայացուց վիպագիր Րաֆֆին, հաստատելով, որ ան առաջինը եղաւ մեր մէջ որ գեղարուեստական խօսքերով պատկերեց անցեալը, աշխարհն ու մարդիկը, միաժամանակ դառնալով ազգային - ազատագրական շարժման չեփորահարը: Ներկայացնելէ ետք Րաֆֆիի կերտած գրականութիւնը, որ թէ ազգային է եւ թէ՛ համամարդկային: Բանախօսը չեշտեց, թէ ան գգաց մեր ժողովուրդի սրտի տրոփիւնը ու թռիչք տալով իր ազգային զգացումներուն, դարձաւ հայ ազատագրական շարժման ռահվիրան, արդարօրէն վճռելով, որ կեղեքուած մարդը իր ոսոխին դէմ ի գործ պէտք է դնէ իր ֆիզիքական ուժը, իր թուրը: Անդրադառնալով մեծ վիպասանի գլուխ-գործոց «Սամուէլ»ին, Ադալեան նշեց, թէ այդ վէպը ակրկնելի է բովանդակ հայ գրականութեան մէջ, մանաւանդ իր ազգային տիպարներով, որովհետեւ Րաֆֆին «Սամուէլ»ի մէջ դրաւ հայ ժողովուրդի բարոյական արժանիքները:

Բանախօսութեան աւարտին, հայրենի երգիչ Խաչատուր Դարբինեան ներկաներուն հրամցուց ազգային երգերու փունջ մը (Զայն մը հնչեց Էրզրումի Հայոց լեռներէն, դարձեալ փայլեց, Տիգրանակերտի քոչարին, Կռունկ, Մենք անկեղծ գինուոր ենք, Զարթիր Լաօ), մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով սրահին մէջ:

Հանդիսութեան փակման խօսքը կատարեց բժիշկ Թորոս Թորանեան, որ նախ անդրադարձաւ քիչ առաջ երգուած ազգային - հայրենասիրական երգերու համահայկական դրոշմին, չեշտելով թէ մեր օրերուն երբ Սփիւռքի տարբեր գաղթօճախներուն մէջ հինէն եկող այդ երգերը մոռացութեան կը տրուին, դարձեալ հայրենիքն է, որ կորուստէ փրկելով զանոնք, հայ ազգային երգի վերակենդանութեան նախաձեռնարկ կը հանդիսանայ: Ապա անդրադառնալով Րաֆֆիի 150-ամեակին, պատգամեց ընթանալ մեծ վիպասանի հայրենասիրական գաղափարներով:

Հայրենի հիւրը՝ Ն. Ադալեան յաջորդ օր, Դեկտեմբեր 16-ին մեկնեցաւ Լաթաքիա, ուր ներկայ գտնուեցաւ լաթաքիաբնակ գրող՝ Սմբատ Փանոսեանի նոր գիրքին («Սէրը, որ գին չունէր», տպուած Երեւան, 1985), հրատարակութեան առիթով տեղի ունեցած գինեձօնի մը, միեւնոյն ատեն բանախօսելով Րաֆֆիի 150-ամեակին առիթով: Ադալեան այցելեց նաեւ Լաթաքիոյ հայկական Եկեղեցին, ազգային նախակրթարանը, Հ. Բ. Ը. Մ.ի եւ Ս. Օ. Խ.ի ակումբները, միշտ արժանանալով ջերմ ընդունելութեան:

Հալէպ գտնուած օրերուն, «Գրական Թերթ»ի խմբագիրը ներկայ գտնուեցաւ Հ. Ե. Ը.ի Գրական Յանձնախումբի կազմակերպած Վահան Տէրեանի ծննդեան 100-ամեակի յոբելենական երեկոյթին եւ խօսք առնելով անդրադարձաւ Տէրեանի նուիրուած ձեռնարկներու՝ Թիֆլիս թէ Երեւան: Իսկ Դեկտեմբեր 11-ին Թէքէեան Տան մէջ տուաւ դասախօսութիւն մը, նիւթ ունենալով՝ «Սովետահայ Գրականութիւն»: Այս բոլորէն անկախ, Նորայր Ադալեան այցելեց նաեւ Տէր - Զօր եւ Դամասկոս, միաժամանակ հարցազրոյց մը ունենալով Հալէպի «Ճէմէհիր» օրաթերթին հետ, որ լոյս տեսաւ թերթին Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 12-ի թիւին մէջ: Հայրենի հիւրը Սուրիայէն հրաժեշտ առաւ Դեկտեմբեր 21-ին:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Եթէ մեծ քաղաքներու կեդրոնը կը պարպուի իր բնակչութենէն, նոյնպէս մերձակայ արուարձաններու դիմագիծը փոխուելու վրայ է: Ժողովուրդը աւելի կը տեղաւորուի հեռաւոր բուսած արուարձաններուն մէջ, այսինքն մեծ քաղաքներու շուրջը: Այս ձգտումը ի վնաս է մեզի նման փոքրամասնութիւններուն: Բարեբախտաբար, դեռ կան Մարսէյլ քաղաքի անմիջական շրջապատը հայամփոփ վայրեր որոնք եթէ հասկնալի պատճառներով, չունին երէկուան եռուն եւ հայաշունչ դիմագիծը, սակայն կ'ապրին համեմատաբար հաւաքական կեանք մը: Այդ արուարձաններէն մին է Սէն - Ժերոմը, ուր Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր տիրական ներկայութեամբ կը սատարէ ազգային կեանքի կազմակերպման: Այս ուղղութեամբ Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան Նախագահին՝ Պերճ Կարապետեանի վկայութիւնը, հայկական ծնունդին առթիւ կազմակերպուած ճաշին, ինքնին խօսուն է եւ մեկնաբանութեան չի կարօտիր. - «Ուրախ, բախտաւոր եւ հպարտ ենք, Սէն - Ժերոմի մէջ, թաղականութեան կողքին ունենալու Կապոյտ խաչի գործունեայ, ձեռներէց, ժրաջան մասնաճիւղ մը: Մասնաճիւղ մը՝ որ կը վայելէ բոլոր թաղեցիներուն գուրգուրանքն ու գնահատանքը»:

Արդարեւ, Կապոյտ Խաչուհիները, տարուան ընթացքին, իրենց գործունէութեան ծիրին մէջ, ներկայ են բոլոր ճակատներուն վրայ՝ բարեսիրական, կրթական, ազգային: Ահաւասիկ ամփոփ պատկեր մը:

Զատիկին ըստ աւանդութեան, Եկեղեցւոյ բակը բոլոր հաւատացեալներուն եւ թաղեցիներուն կը բաժնեն իրենց պատրաստած կարմիր հաւկիթներն ու չէօրէկները: Մայիսին կը տօնեն Մայրերու Օրը, յատկապէս յարգելով, մեծարելով Միութեան երէց անդամուհիներն ու թաղին մամիկները: Կը մասնակցին շրջանի հայերէնի չաբաթօրեայ դպրոցին կազմակերպած ամավերջի եւ Տօնածառի հանդէսներուն: Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան օրը, Ս. Սահակ - Մեսրոպ, Հոկտեմբերին, կը պատրաստեն ու կը ցրուեն աւանդական մատաղը: Սուրբ Ստեփանոս Նախավկայի տօնին, Դեկտեմբեր 26, կը հիւրասիրեն եկեղեցւոյ դպիրները, սարկաւագները, երգչախումբի անդամները: Նոր տարուան առթիւ նուէրներով կ'ուրախացնեն թաղին կարգ մը համեստ հայ ընտանիքներու մանուկները, շատ անգամ հայ ընտանիքներ դաղթած այլ երկիրներէ: Կը ձեռնարկեն լոթոյի, այսինքն վիճակահանութեան խաղերու, խաղ մը որ շատ տարածուած է Հարաւային - Ֆրանսա: Քիչ մը ամէն տեղ եւ քիչ մը ամէն միութիւն կը սարքէ նման հաւաքոյթներ, որոնք կը ստեղծեն մթնոլորտ մը եւ կը ծառայեն մանաւանդ նիւթապէս կազմակերպութիւններուն: Այս տարի, հայկական Ծնունդի առթիւ, Յունուար 4-ին, եկեղեցւոյ կից սրահը, կազմակերպեցին հացկերոյթ մը, որուն ներկայ եղանք եւ վայելեցինք Կապոյտ Խաչուհիներու ազնիւ հիւրասիրութիւնը: Ալիս Պիւլկիւրեանի, Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան անդամ, բարի գալուստի խօսքերէն յետոյ, Կարպիս Յարութիւնեան իր չէն ու խանդավառ շունչը փոխանցեց ներկաներուն, որոնց տրամադրութիւնները միշտ բարձր եղան մինչեւ առաւօտեան փոքր ժամերը: Ալեքսանդր Պապայեան, Խաչիկ Ըլմազեան, Պերճ Կարապետեան Ամանորի եւ Ս. Ծնունդի առթիւ մաղթանքներու խօսքերուն հետ դրուատեցին Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի գիտակից, բոլորանուէր գործունէութիւնները: Գրիգոր Սարգիսեան, Ժիրայր Գասպարեան, Սիրանոյշ Կարապետեան երգերով, Ալիս Պիւլկիւրեան, Սեդա Ֆըրնըզեան արտասանութիւններով, Սարտարապատ նըւախազումբը հայկական նուագով քաղցրացուցին երեկոյթը:

Յունուար 12-ին, Կապոյտ Խաչուհիները այցելութիւն մը տուին Սէն - Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը, ուրախացնելու համար անոր պատսպարեալները: Եթէ այս բոլորին վրայ աւելցնենք որ Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչը, Մարսէյլի միւս երեք մասնաճիւղերուն (քաղաք - Պուլվար-Օտտօ - Պոմոն) հետ իր բաժինը բերաւ Հ.Օ.Մ.ի 75-ամեակի եւ Կապոյտ Խաչի Կայանի 50-ամեակի հանդիսութեան, կազմակերպուած 1985, Մայիս 11-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կը կարծենք հարազատ կերպով տուած ըլլալ, Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին գործունէութիւնները այս վերջին ամիսներուն:

Կը մաղթենք յարատեւութիւն եւ կորով չարունակելու համար նոյն թափով:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Արարատ, հեռու եւ մօտիկ: Սպիտակ ու մաքուր: Հէնց դո՛ւ ես, որ Նոյանն առաքեցիր երկիր: Եւ օծուելով իբրեւ լեգենդի հերոս, քանի՜ հազարամեակ է արդէն մարդիկ գլուխ են կոտրում՝ ճըշմարտութեա՞ն թէ լեգենդի շնորհիւ եղաւ այդ: Գագաթը քո՝ երկրի ու երկնքի ճամբարաժանը, պէտք է, որ մարդկու - թեան ծննդավայրը լինէր:

Այն պահին, երբ մտածեցի գրել Արարատի մասին, դեռ չէի հասկանում, որ գրել՝ նշանակում է դիտել լեռը: Իսկ դիտել Արարատը՝ նշանակում է խօսել լեռան հետ, եւ անշուշտ՝ նաեւ պատասխան ստանալ: Երկար նայել Արարատին, նշանակում է առանձնայատուկ մի երաժըշտութիւն լսել: Էրեբունիի, Հայոց հնօրեայ ամրոցի սեմին այսօր ես լսեցի հզօր մի նուագ՝ անվերջանալի արձագանգներով ու սքանչելի եւեւէջներով:

(Թռչում է օդանաւը. եւ ստուերը մի պահ սահում է լերան լանջով: Ուղեւորներից ո՞վ էր, որ նայում էր լուսանցոյցից):

Արեւն այրում է. ինչ անաղարտ է կապոյտ երկինքը: Ադաւնիներն են թեւածում Էրեբունիի բլրի շուրջը: Մէկն առանձնացել ու ճախրում է բոլորից վեր: Քաղաքի խառնաշփոթից ինչքա՜ն է հեռու: Ծիծեռնակներ եւ աղաւնիներ, եթէ ուզէք, կը թռչէք արեւելք՝ Արարատին ընդառաջ: Եթէ ուզէք՝ կը թռչէք արեւմուտք, Արագածին ընդառաջ, իսկ քաղաքը, ուղեկիցս կարծես գուշակում է մտքերս, կամացուկ ասում է. «Մարդը ինչքան բան փչացրեց երկրի վրայ»: Միայն լեռներին նայելիս է, որ չի լսւում աղմուկը եւ չեն երեւում ծխնելոյզները:

(Նոյն օրը՝ երեկոյեան):

Փոքր կամուրջը՝ Գետառի վրայ: Սպիտակ մարմարէ ցայտաղբիւրը՝ գիրդ չիթով: Երկնքում նարնջագոյն մի ամպ: Եւ ամպիկների նարնջագոյն հօսք՝ Յաղթագողի ճանապարհի օրինակով: Եւ Արարատը՝ կապոյտ ուրուագծով: Մայրամուտը չի երեւում, բայց նարնջագոյն ամպի գունաթափումը վկայում է, որ արեւը ցած է սահում: Վարդագոյն, թեթեւ մի ամպ նոյնպէս ցնդում է Արարատի գագաթին, լինում է կապոյտը: Ի՜նչ ուժեղ գոյն է կապոյտը: Գոյների ի՞նչ նըրբերանգներ է տարրալուծում իր մէջ: Քիչ յետոյ կապոյտն այնքան կը խտանայ, որ իրենով կը պարուրի լերան զանգուածը: Եւ յետոյ վրայ կը հասնի գիշերը, կապոյտը կը լուծուի սեւի մէջ: Եւ այլեւս ոչինչ տեսանելի չի լինի: Եւ լեռն ու նրա երկրպագուն կը սպասեն արեւագալին:

×

Մարդկանց կա՞մքը, թէ դիմացկունութիւնն է փորձում լեռն իր ձգողական ուժով: Նա, որի մասին պատմահայր Խորենացին ասում էր. իսկ հարաւային արեգակնապայց լեռը, սպիտակ գագաթով, ուղիղ բուսել էր երկրից:

Եւ հէնց ա՛յն, որ ուղիղ բուսել է երկրից, առանձնաշնորհն է Արարատի՝ աշխարհի բոլոր միւս, առաւել բարձրաբերձ լեռների մէջ նոյնիսկ. եւ բազմաթիւ լեգենդները, որոնք լեռը պարուրել են անհասանելիութեան շղարշով. եւ այն, որ Նարեկացին իբրեւ որակիչ «մեծն կըշ - ռորդ» է կոչել, իսկ Թովմաս Արծրունին՝ մեծավայելուչ թագաւոր, Իտալացիք՝ լեռ՛ն Նոյան տապանի, եւ այլեւայլ նրա անունից առաջ դրել են մակդիրներ՝ երկնաճեմ. ամենապատշաճ պատուանդան տապանի. կոթողակերպ հասակ. արձան անջրպետութեան, վսեմափառ մեկնակի բարձրութիւն...:

Բանաստեղծներն ու նկարիչները լերան թողած տպաւորութիւնը մեզ են փոխանցել գրչով ու վրձինով: Բայց չէ որ եղել են մարդիկ, որոնք սիրահարուած բնութեան մեծագործութեանը, ձգտել են դէպ վեր, դէպ արեգակնաճեմ, երջանիկ կատար: Շատերին՝ հեռու երկրներից եկած, չի յաջողուել հասնել նպատակին, եւ հետացել են ստորոտից, իսկ միւսները բարձրացել են մինչեւ լանջերը, ապա միայն պաղպաջուն սառոյցների, խոր եւ անհասանելի ծործորների առաջ տեղի տուել: Բայց եղել են մարդիկ, որոնց հետքերով մտովի մենք կարող ենք ելնել լեռն ի վեր, պտըտուել նրա շուրջը, մանաւանդ որ փափաքում ենք, եւ տեսնել բաներ, որոնք կան, եւ բաներ, որոնք աւա՜ղ, չկան այլեւս:

Իմ սեղանին է պիոն Յակոբեանի սքանչելի գիրքը՝ «Վերելք»ը, Ֆրետրիխ Պարրոտի եւ Խաչատուր Աբովեանի հետ ես նոյնպէ՛ս քայլ առ քայլ բարձրացայ եւ լեռը դարձաւ «չօշափելի»: Ահա մի պատմութիւն, որ հետաքրքրաշարժ է արկածայինի հասնելու չափ: Եւ հերոսների մղումը դէպի գագաթ համակում է ընթերցողին:

Վաղ առաւօտ է. արշաւախումբը Ս. Յակոբի վանքի դրանն է: Հիւրընկալ Կարապետ վարդապետը, գեղեցիկ, ծերունազարդ մի մարդ, փառահեղ մօրուքով, օրհնում է նրանց ճանապարհից առաջ: Առջեւից գնում է ակոռեցի որսկան Սահակը, ուժեղ ու յաղթանդամ, որին մանկուց ծանօթ էին լերան ամէն մի քարը, ամէն մի արահետը: Խաչատուր Աբովեանը՝ վանականի իր երկար, անյարմար հագուստով:

(Շար. 4)

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

պահուելու համար: Կռան - Բէվիյիի մէջ ալ կրկնեց թէ մեկնելու միտք չունի: Եթէ ընդդիմութիւնը շահի, ըստ Միթերանի՝ «Դերս կը փոխուի, բայց ոչ՝ պաշտօնս»: Միթերանի համար, բաւական բան ձեռք ձգուած է, հարկ է ժամանակ տալ ու այս առընչութեամբ հետեւեալը կը պատմէ. - Ճամբորդ մը հրապարակ մը կը հասնի, ուր խճողում կայ եւ բանուորներ իրար անցած են: «Ի՞նչ կ'ընէք, կը հարցնէ ճամբորդը, երկու բանուորներու»: Առաջինը կը պատասխանէ՝ քար մը կը դնեմ ուրիշ քարի մը վրայ: Իսկ դո՞ւք, կ'ըսէ ճամբորդը միւսին. - Ես տաճար մը կը կառուցանեմ»: Ու Միթերան, պնդելով թէ ոչ մէկ կազմակերպութեան միացած է, բայց՝ «կը սիրէ» ընկերվարականները, կ'աւելցնէ. - «Անոնք որոնք կ'ուզեն տաճարը բարձրացնել բարի եկան: Երբ վերջանայ, տաճարը ուրիշներուն կ'ըլլայ»: Այս այցելութեան եւ տօնախմբութեան, ամբողջ սպայակոյտն ալ փութացած էր, ընտանեկան պարագաներն ալ անշուշտ եւ ամոլներն ալ (Ֆապիւս, լանկ) ռոք կը պարէին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրը դէշ արդիւնք տուաւ Դեկտեմբերին 24 միլիառ ֆրանքի բացով:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20-Ը լուր օր հռչակուեցաւ Միացեալ - Նահանգներու մէջ, ի յուշ պատուելի Մարթին Լութըր Քինկի, 1983-ին քուէարկուած օրէնքով մը, որ այս տարի առաջին անգամ կը գործադրուի: Սեւ պատուելին, զոր սպիտակամորթերու մեծ մասը կ'ատէր, երբ ողջ էր, ինք ալ պիտի զարմանար, եթէ յանկարծ անդենականէն գար ու տեսնէր: Յունուար 20-ը ծննդեան թուականն է Քինկի, որ 57 տարեկան պիտի ըլլար, եթէ չսպաննուէր 18 տարի առաջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, կացութիւնը անորոշ է եւ բոլոր անոնք որոնք Սուրիոյ կողմնակից են, կը խզեն Ճեմայէլի հետ, որուն հրաժարումն ալ կը պահանջեն մահմետականները: Ճումպլաթի համար «դաւաճան» է այն Լիբանանցին որ կը գործակցի լիբանանեան իշխանութեան հետ: Միւս կողմէ, սպանական դեսպանատան 3 անդամներ առեւանգուած են, հաւանաբար Սպանիա - Իսրայէլ յարաբերութեանց հաստատման առթիւ, որոնց դէմ մահուան սպառնալիք ալ կայ: Արեւելեան-Պէյրութի կռիւներուն զոհերու թիւը բաւական մեծ է: 200 մեռեալ կայ, շուրջ 1000 վիրաւոր, բայց, ըստ Կարմիր Խաչի 161 վիրաւոր շատ ծանր վիճակի մէջ են: Անգամ մը եւս, բոլորին աչքերը Դամասկոս դարձած են: Ի՞նչ պիտի ընէ Ասատ:

ՄԱՏՐԻՏԻ ընկերվարական քաղաքապետը մեռաւ 67 տարեկանին, խլիրդի հետեւանքով: Էնրիքուէ Թիէրնօ Կալվան քաղաքական մեծ դէմք մըն էր, անոնցմէ նաեւ որ վճռական դեր խաղացին Սպանիոյ ժողովրդավարութեան վերադարձի ճամբուն վրայ:

CONFÉRENCE

du Dr. JEAN - MICHEL THIERRY
le Dimanche 26 Janvier à 15 h 30
au
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles

«NOUVELLES DECOUVERTES EN ARMENIE»

organisée par le Comité des Dames de l'Eglise Arménienne de Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը՝ Մարտ 22-ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ֆերիգիւղցիներու բաժակի օրը

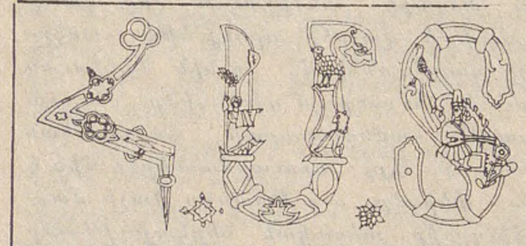
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31-ԻՆ,
ԺԱՄԸ 21-ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Ներկայ կ'ըլլայ Իսիի քաղաքապետ
ԱՆՏՐԷ ՍԱՆԹԻՆԻ

Սիրով կը հրաւիրուին Ֆէրիգիւղի նախկին սաներն ու բարեկամները, բաժակ բարձրացնելու մեր սիրելի վարժարանին բարգաւաճման համար:

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, Quai Blanqui, ALFORTVILLE

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ ՍԱՆՈՒՑ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines
Salle H. SAMUEL

SAMEDI 25 JANVIER
à 20 heures 30

UNE SOIREE EXCEPTIONNELLE
DIAPORAMA
«L'EPOPEE DES FILS DU SOLEIL»
Réalisation : Alexandre VARBEDIAN
Musique . Aved DERDERIAN

Un retour aux anciennes croyances arméniennes : Est-il vrai que le Dieu - SOLEIL (AREV ou AREK) a donné son nom aux AR - men (Arméniens) ?

RENCONTRE et SIGNATURE
Alexandre VARBEDIAN signera son livre
«ARPIAGAN : SOLARIUS»
un poème épique
dédié à l'esprit combatif du Peuple Arménien.

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Յունուար 24, ժամը 20.30-ին՝

Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնի սրահին մէջ:

118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Նախագահութեամբ՝
ՏՈՔԹ. ԷՏՈՒԱՐ ԱԴԱՄԵԱՆԻ
Ատենապետ
Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի

Կը խօսի՝
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
«Հերոսական Ոգին Պայքարի Գրականութեան Մէջ»
բնաբանով

Հատուածներ բանաստեղծին «Կորնթոսի Պաշարումը»էն և ձայներիզի վրայ «Սարդանարապի Տեսիլք»էն, ընկերակցութեամբ՝ Տիկին Անի Զաքըրեանի: Վրոյր Մազմանեան ձայներիզի վրայ կ'ոգեկոչէ հելլէն գրագէտ՝ Սփիրիտէօն Թրիքուբիսի դամբանականը:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները՝ Յունուար 26, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին Մշակոյթի Տուն: 9 rue du Sinf:

Օրակարգ. - Տեղեկատուութիւն եւ պատգամաւորի ընտրութիւն:

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 42 82 01 41+

Ապահովագրական ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

Offre d'emploi

Cherche jeune chauffeur - livreur - manutentionnaire, ayant permis de travail.
Se présenter :

VANBEL
144, rue du Chemin Vert
75020 Paris
Métro Père - Lachaise

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՎԻԷՆՆԱ. - Տիկին Սոնա Պարսամեան 400 Ֆ.:

ՕՐՄԵՍՈՆ. - Դր. Ռահանեան 200 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Սերոբ Աղճայեան 200 ֆրանք:

MARSEILLE
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, rue Saint Bazile
VENDREDI 24 JANVIER
A 19 HEURES

GERARD CHALIAND

Fondateur du Groupement pour les Droits des Minorités
Ecrivain politique
Professeur à l'ENA
présente
LE SEL DE LA VENGEANCE
de James T. HASHIAN
Ancien haut fonctionnaire auprès du Département d'Etat
Roman rappelant le génocide d'un peuple.
Entrée libre

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

CONCERT A L'OPERA DE MARSEILLE

Samedi 25 Janvier à 20 heures 45
par
SIPAN-KOMITAS
(Chœur mixte Arménien de Paris)
et
l'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE
Direction
GARBIS APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (Mezzo-Soprano)

« Solistes de Chœur »
Thérèse DEYRMENDJIAN (Alto)
Meguerditch BOGHOSSIAN (Tenor)
René MARTAYAN (Tenor)

Au programme les œuvres de
K. ALEMSHAH, P. GANATCHIAN, G. APRIKIAN, A. TIGRANIAN
Concert organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France
— MARSEILLE VILLE —

Pour réservation, contacter les numéros suivants :

91 93 89 83
42 45 05 36
91 91 48 85
91 41 74 89
91 90 21 60
91 66 09 06
91 50 68 71

PERMANENCE
Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne
12 - 14, rue Saint Bazile — 13001 MARSEILLE
LUNDI - VENDREDI de 17h00 à 19h30 — JEUDI de 15h00 à 19h30
TELEPHONE : 91 50 15 09
Et à partir du 20 Janvier location Opéra de Marseille

VIENT DE PARAITRE

H. PASDERMADJIAN

HISTOIRE DE L'ARMÉNIE

4e Edition

1 vol gr.in - 8e, 437 pages avec 1 carte se dépliant

120 Frs. + 20 Frs. de frais d'envoi

Pour les commandes adresser un chèque à la
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur le Prince — 75006 PARIS
où le livre est en vente.

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
22

MERCREDI
22 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար · 500 Ֆ · — Վեցամսեայ : 260 Ֆ ·
Արտասահման : Տար · 550 Ֆ · — Հատը : 3,00 Ֆ ·

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.143 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.143

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵԶՈԹՈՅԻ (Հարաւ - Ափրիկէի մէջ պարփակուած փոքր Պետութիւն մը) մէջ զինուորական ուժերը տապալեցին վարչապետը, որ երկրին անկախութենէն (1966) ի վեր այդ պաշտօնը կը վարէր: Լեզոթօ տագնապի մէջ էր Յունուար 1-էն ի վեր, երբ Հարաւ - Ափրիկէն փակեց իր սահմանը այն պատճառաբանութեամբ թէ հոն ապաստան գտած են ափրիկեան Ազգ. Քոնկրէին խռովարար տարրերը:

ԷՏՈՒԱՐ ՊԱԼԱՏԻՒՐ (ծագումով՝ Հայ) որ նախկին խորհրդատուն էր նախագահ Փոմփիտուի եւ այժմ՝ Ժաք Շիրաքի, երրորդն է Ժաք Թուպոնի ցանկին վրայ, Փարիզի ընտրութեանց: Այս առընչութեամբ է որ «Ֆիկառօ» Երեքշաբթի օր զրուատալից տողեր կը նուիրէր այս Փրօվանսալին, որ հօրենական արհեստին դիպուածով ... Իզմիր ծներ է»:

ԼԻԼԻ մէջ է, որ Նախագահ Միթերան եւ Տիկին Թաչըր պաշտօնականացուցին Մանշի փապուղին եւ այս առթիւ Տիկին Թաչըր այնքան անոյշ (ուրկէ՞ ուր...) շեշտով ֆրանսերէն մը խօսեցաւ, որ բոլոր ֆրանսական մեքենաները հրապարուած են: Անգլիացիները, ծանօթ է, դոհ չէն այս կարգադրութենէն: Եթէ նոյնիսկ կարգ մը Անգլիացիներ համակերպած են իրենց «հրաշալի կղզիացումէն» դուրս ելլելու, ուրիշներ կը տրտնջան որ այդ «խղտոտ ծակը» Անգլիա պիտի բերէ «ահաբեկիչ, պոռնկագրութիւն, հիւանդութիւն եւ չնախտ»: Փապուղին երկարութիւնը 50 քիլոմեթր պիտի ըլլայ եւ միայն երկաթուղի՝ (Անգլիացիները կը նախընտրէին՝ կառուղի) Թի - Ժի - Վի-ն է որ պիտի օգտագործուի եւ ամէն ինչ պատրաստ պիտի ըլլայ 1993-ին: Պիտի արժէ 27,3 միլիառ Ֆ. Ֆ.: 40 հազար հոգիի աշխատանք պիտի հայթայթուի:

ԹԻՖԼԻԶԻ դատարանը չորս տարի «խիստ դրութեան արգելափակման» դատապարտած է Էտուար Կուտավա, վրացի այլախոհ մը «հակախորհրդային խռովարարութեան և ոճրային խուլիկանութեան համար»: Եղբայրն ալ մեղադրանքի տակ է եւ կրնայ 12 տարի «ազատութեան զրկանքի» դատապարտուիլ:

ՍԻԼՎԻՕ ՊԵՌԼՈՒՍՔՈՆԻ որ քանի մը ամսուան համար Փարիզ տեղաւորուած է 5-րդ կայանին պատճառաւ, մամուլի ասուլիսով մը պարզեց իր ծրագիրներն ու յայտագրերը: Սկզբունքով 5-րդ կայանը ճամբայ կ'ելլէ Փետրուար 20-ին եւ յայտագրերը առաւելաբար իտալական պիտի ըլլան, սկիզբը՝ միայն չորս ժամ (19·30 - 23·30) խաղեր, շարժանկար, թերթօն, ամբողջն ալ կտրատուած ծանուցումներով: Ամէն մարդ չի կրնար չգուշակել «սփակէթի - հեռատեսիլ» մը, բայց ոչ ոք կրնար գուշակել թէ նման նուէր մը ընդը կրնայ ... ձախն ըլլալ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՌՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՀԱՆԴԷՊ

«Հիւրրիյէթ»ի եւ «Ճումհուրիյէթ»ի այս արձագանգները ցոյց կուտան թէ Անգարա երկու չափ երկու կշիռ կը տեսնէ Ամերիկացիներուն մօտ եւ չի ծածկեր իր դառնութիւնը:

×

«ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ». - (Յունուար 20). -

Անգարա գացած է Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարի օգնական Ժ. Ուայթհէտ, որպէսզի Թուրք կառավարութեան փոխանցէ իր կառավարութեան Լիբիոյ դէմ տնտեսական ամպարգօ կիրարկելու կոչը ու տեսակցութիւն ունենայ միջազգային ահաբեկչութեան հարցերուն մասին:

Անգարայէն բաժնուելէ առաջ օդակայանին մէջ, մամլոյ ասուլիս մը տալով Ժ. Ուայթհէտ ի միջի այլոց ըսած է.- «Թուրքիա ամէնէն աւելի տառապած երկիրներէն մէկն է արիւնարբու ոճրագործներու արարքներուն պատճառով, որոնք կը կարծեն թէ անմեղ մարդիկ սպաննելով պիտի ծառայեն իրենց քաղաքական դատին: ԱՄՆ ինչպէս բոլոր ահաբեկչութիւնները, ամէնուրեք, միշտ դատապարտած է նաեւ հայկական ահաբեկչութիւնը: ԱՄՆ ու Թուրք կառավարութիւնները վճռած են միասին պայքարիլ այս սպառնալիքին դէմ»:

Մինչ միւս կողմէ Յունուար 18ի «Ճումհուրիյէթ»ը կը գրէ թէ զօրավար Էվրէն պատասխանելով ԱՄՆ-ու Նախագահ Ռեկընի Լիբիոյ դէմ գործակցելու առաջարկին, անցեալի հայկական ահաբեկչական արարքներուն ակնարկելով ըսած է թէ ահաբեկչութեան դէմ պայքարը պէտք է մղուի ոչ թէ «ընտրովի», այլ առանց որեւէ նկատումի: Էվրէն իր պատասխանին մէջ շեշտած է ահաբեկչութեան դէմ պայքար մղելու անհրաժեշտութիւնը ու այս մասին Թուրքիոյ համամտութիւնը, սակայն անդրադառնալով հայկական ահաբեկչութեան, դիտել տուած է թէ Օրլիի եւ Անգարայի Էսէնպողա օդակայաններուն դէմ գործուած յարձակումներուն նոյն մտահոգութիւնը չարտայայտուեցաւ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10 - 16)

ԲՈԳԴԱՆ ՍԱԼԹԱՆՈՎ ՎԷՊԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է «Բոգդան Սալթանով» վէպին երկրորդ հատորը, որով կ'աւարտի նկարիչ Աստուածատուր Սալթանեանցի առասպելական կեանքի պատումը: Նոր Ջուղայեցի նկարիչը 1666-ին, Ալեքսէյ Միխայլովիչի հրաւէրով գացած է Մոսկուա եւ դարձած Ռուսիոյ ամէնէն ծանօթ արուեստագէտը, ապա ստացած է ազնուականի տիտղոս եւ ըստանձնած Կրեմլինի Գեղարուեստական արուեստանոցի ղեկավարի պաշտօնը: Սալթանով եղած է նաեւ Պետրոս Մեծի դաստիարակը եւ անոր կողմէ Ազովի գրաւման ի պատիւ կառուցած յաղթական առաջին կամարը Ռուսիոյ մէջ: Բացած է նկարչական առաջին դպրոցը, որուն աշակերտները յետագային մեծ արուեստագէտներ դարձած են: Բոգդան Սալթանով Կրեմլինի տաճարները զարդարած է որմնանկարներով, նկարած է սրբապատկերներ, ձեւաւորած գիրքեր:

Վէպը գրած է Յովհաննէս Ղուկասեան, որուն հետաքրքրութիւններու եւ ներշընչման աղբիւրը հայ մշակոյթի խունացած էջերը, արուեստի ու դպրութեան մշակներու վարքն է, վարք մեծաց: Ասկէ առաջ գրած էր Ոսկան Երեւանցիի կեանքը, աւելի վաղ՝ «19 պատմուածք» հաւաքածոյի մանրաքանդակներու պատմական դէմքերը՝ տպագրիչներ, նկարիչներ, ծաղկողներ, բանաստեղծներ: Գրողը Թաւրիզէն ներգաղթած է Հայաստան: Հեղինակն է բազմաթիւ գործերու՝ արձակ թէ չափածոյ:

ԿՈՉ ԶՕՐԱՎԻԳ ԿԱՆԳՆԵԼՈՒ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

«Արմենիա»յի այսօրուան երրորդ էջին վրայ տեղ կուտանք Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէին նորագոյն մէկ կոչին, որով Կոմիտէն հայ հանրութեան կը ներկայացնէ տնտեսական - հաշուական այն արդիւնքը, որուն յանգած են շուրջ երկու տարիներու իր հետեւողական եւ կորովի աշխատանքները:

Բնորոշելէ ետք Մխիթարեան Միաբանութեան ծանր եւ աննախընթաց տագնապը եւ այնուհետեւ պարզելէ ետք երկու այն հիմնական համաձայնութիւնները, որոնց յանգած են մէկ կողմէ պարտատէր դրամատուները եւ միւս կողմէ Ս. Ղազարի շահերը պաշտպանող Կոմիտէն, հաղորդագրութիւնը կոչ կ'ընէ ըՍփիւռքի հայ հանրութեան նիւթապէս զօրավիգ կանգնիլ Միաբանութեան, փրկելու համար հայ մշակոյթի, կրթութեան եւ քաղաքակրթական մեր արժէքներու պահպանման նուիրուած դարաւոր այս հաստատութիւնը:

Ինչպէս կը յիշուի, Մխիթարեաններու տնտեսական - կալուածային ծանրակշիռ տագնապը հայ մամուլին եւ հասարակութեան ծանօթ եղաւ 1984-ի ընթացքին, եւ Սփիւռքը առենին լրջօրէն մտահոգուեցաւ սնանկացած տեսնելու մշակութային կարեւոր կեդրոն մը, որ վերջին աւելի քան երկու հարիւր տարիներուն, ո՛չ միայն եղաւ մեր մտաւոր զարգացման, դպրութեան, հայագիտութեան եւ հայակրթութեան կարեւոր վառարաններէն մէկը, այլեւ եղաւ արուեստի գործերու եւ հնագիտական արժէք ներկայացնող թանկագին առարկաներու ապահով վայր մը:

Այժմ, յայտնի կը դառնայ, որ Կոմիտէն իր բանակցութիւններով յաջողած է գոյացնել հետեւեալ երկու հիմնական համաձայնութիւնները. -

ա) Չվաճառել Միաբանութեան պատկանող ոչ մէկ կալուած կամ գեղարուեստական արժէք ներկայացնող իրեղէն:

բ) Հաստատութեան սկզբնական 32·7 միլիառ լիրի պարտքը (ներառեալ տոկոսները) նուազեցնել 8·3 միլիառ լիրի (շուրջ 5 միլիոն տոլար):

Այլ խօսքով, Պ. Վ. Ճագմատարեանի գլխաւորութեամբ գործող Կոմիտէն յաջողած է մէկ կողմէ անձեռնմխելի պահել Ս. Ղազարի մշակութային - գեղարուեստական հարստութիւնները եւ միւս կողմէ շուրջ 75 առ հարիւր համեմատութեամբ նուազեցնել Միաբանութեան նիւթական պարտաւորութիւնը, որ ինչպէս ծանօթ է, արդիւնք է Մխիթարեան միաբաններու բարեմտութեան անպարկեշտ չարաշահումին:

Կը մնայ աւելցնել որ, միշտ ըստ հաղորդագրութեան, Միաբանութիւնը պարտաւորութեան տակ կը գտնուի համաձայնուած յիշեալ 5 միլիոն տոլար գումարը գոյացնել եւ հատուցել մինչեւ 1986-ի կէսերը:

Անցնելով գործնականին, Կոմիտէն կը ծանուցանէ, որ պաշտօնապէս պիտի ձեռնարկուի համազգային հանգանակութեան մը, որպէսզի գոյացնելէ ետք վերոյիշեալ գումարը, Մխիթարեան Միաբանութիւնը կարենայ շարունակել ազգային, մշակութային, կրթական, հրատարակչական եւ այլ ազգօգուտ բնոյթի իր առաքելութիւնը:

Մխիթարեաններու տագնապի սկզբնաւորութենէն ի վեր, սփիւռքահայ մամուլը, անխտիր, ինչպէս եւ բոլոր կազմակերպութիւնները չծածկեցին իրենց խոր մտահոգութիւնը եւ համակրական խօսքերով անդրադարձան Ս. Ղազարի դերին ու վաստակին՝ հայ մտքի, գրականութեան, մատենագիտութեան, դաստիարակութեան եւ այլ կալուածներու ծաղկումին մէջ: Միջազգային մամուլը եւս խօսեցաւ տագնապին մասին, եւ լսուեցան զօրակցութեան ձայներ օտարներէ:

Ազգային - մշակութային իր ծառայութեանց մէջ՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը անցեալի ժառանգութիւն չէ միայն, այլեւ մանաւանդ գրաւական մը ապագայ ծառայութեանց, որքան ատեն որ հայ Սփիւռքը իր մշակութային ինքնութիւնը պահպանելու նպատակը ունի: Այս իմաստով ալ, Ս. Ղազարը Սփիւռքի ամէնէն ժրաջան եւ արդիւնաշատ հաստատութիւններէն մէկն է եւ պէտք է կարենայ շարունակել իր դերակատարութիւնը:

Կարեւորութեամբ պէտք է ընդգծել, որ տնտեսական տագնապի յառաջացման մէջ դեր ունեցած են այն անպարկեշտ գործակատարները կամ ընկերութիւնները, որոնց միաբան հայրեր վստահած են կալուածային իրենց գործերու յանձնումը, բարեմտութեամբ եւ առեւտրական - տնտեսական խնդիրներու մէջ իրենց անփորձութեամբ կամ չափազանցեալ վստահութեամբ:

Ատենն է կը կարծենք, որ Սփիւռքի հայութիւնը, մասնաւորաբար ունեւոր խաւերը գործնական շահագրգռութիւն մը ցուցաբերեն եւ օժանդակութեան ձեռք մեկնեն Միաբանութեան, նաւաբեկումէ փրկելու համար հաստատութիւն մը, որ նուիրուած է ստեղծագործ աշխատանքի վրան հայ մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան:

Հանգամանքները աւելի սուխպողական կը դարձնեն այս պահանջքը: Արդարեւ, 5 միլիոն տոլար գումարը կը ներկայացնէ նախընթաց չունեցող հանգանակութիւն մը Սփիւռքի մեր կեանքին մէջ, եւ երկրորդ՝ ճշդուած ըստ երեւոյթին՝ դատական պայմանաժամը խիստ կարճ:

Այսուհանդերձ, յաչս աշխարհին (նկատի ունենալով որ հարցը առարկայ դարձած է միջազգային հանրային կարծիքի ուշադրութեան) թանկ է եւ բարոյական նշանակութիւն ունի մշակութային դարաւոր հաստատութեան մը թիկունք կանգնելու համազգային կեցուածքը:

Մխիթարեանները շատ ծառայութիւններ մատուցած են հայութեան, այժմ ժամն է փոխադարձութեան: Շօշափելի գնահատութեան:

Խմբագրական
ԱՐՄԵՆԻԱ-ի (Դեկտ. 18)
Պուէնոս - Այրէս

×

ԽՄԲ. - «ՅԱՌԱՋ»ի. - Ինչպէս կ'ակընկալուէր «Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ»ի հաղորդագրութիւն - կոչը («Յառաջ», Դեկտեմբեր 13), լայն արձագանգ գտաւ եւ կը շարունակէ գտնել, գաղութէ գաղութ: «Ասպարէզ»ի (Քալիֆորնիա) «Օրը Օրին»էն ետք, զոր արտատպեցինք առջի օր, Հարաւային - Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցին խմբագրականը կը փաստէ - եթէ հարկ էր - այն համազգային եւ անվերապահ ժողովրդականութիւնը զոր կը վայելեն Մխիթարեանները եւ որոնց հանդէպ, ժամն է, որ հայ ժողովուրդն ալ, իր կարգին, իր երախտիքը յայտնէ, շօշափելի ձեւով:

Ինչպէս ըսինք, հանգանակիչ մարմիններ պիտի կազմուին, ի մօտոյ: Մինչ այդ, անգամ մը եւս շեշտելով ստանձնըւած յանձնառութեանց ստիպողական բընոյթը, կոչ կ'ընենք որ դրամական առաքումները կատարուին անյապաղ հետեւեալ հասցէին. -

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 PARIS

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՐԱԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

ՈՎ ԷՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԻԱՆՍԱՐԵԱՆՑԸ

Ա.

1876 - 77 Թուականներին Ռուսաստանի մամուլը շատ էր գրում Մ. Միանսարեանցի ու նրա «Կովկասի եւ Անդրկովկասի մատենագիտութիւնը» աշխատութեան մասին՝ այն համարելով եզակիօրէն մեծարժէք գործ: Այնուհետեւ, ռուս նշանաւոր մատենագէտներ Վ. Մեժովը, Ս. Վենգերովը, Ն. Զդոբնովը իրենց հիմնարար աշխատութիւններում պատուաւոր տեղ յատկացրին Մ. Միանսարեանցին ու նրա մատենագիտութեանը:

Մինչ այդ, Հայոց մշակութային կեանքում Մ. Միանսարեանցը ճանաչուած էր իր «Քնար հայկական» ծաւալուն երգարանով եւ Հայոց մամուլում հրապարակած յօդուածներով: Նրա մատենագիտութիւնը Հայոց մէջ գրեթէ անուշադրութեան մատնուեց: Եւ միայն մեր ժամանակներում, հրապարակումից 100 տարի յետոյ, երբ գրւում էր հայ մատենագիտութեան պատմութիւնը, պարզ դարձաւ, որ Միանսարեանցը իր այդ աշխատութեամբ հայ նոր գիտական մատենագիտութեան սկզբնաւորողն ու հիմնադիրն է:

Միքայէլ Միանսարեանցը ապրել է յիսուն տարի: Ահա այդ տարիների ընթացքը սեղմ պատկերով. ծնուել է 1830-ին, Թիֆլիսում՝ Երեւանից փոխադրուած ընտանիքում: Սովորել է տեղի Ներսիսեան դպրոցում, ապա՝ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանում եւ յետոյ՝ Պետերբուրգի համալսարանում, որի իրաւաբանական բաժինն աւարտելով ստացել է իրաւաբանութեան թեկնածուի աստիճան: Այնուհետեւ սովորել է Պետերբուրգի զինուորական բարձրագոյն ուսումնարանում, որը 1857 թ. աւարտելով զինուորական ծառայութեան է անցել: Մինչեւ կեանքի վերջը մնացել է զինուորական, հասել փոխգնդապետի աստիճանի: Ծառայել է հայրենիքից հեռու՝ գլխաւորապէս Լիտվայում եւ Պետերբուրգում:

Միանսարեանցի կեանքում ուշագրաւն ամէնից առաջ այն է, որ չարունակաբար լինելով զինուորական ծառայութեան մէջ, հեռաւոր վայրերում՝ ամենագործուն մասնակցութիւնն է ցուցաբերել հայ հասարակական - մշակութային կեանքին: Թերթելով անցած այն օրերի Հայոց մամուլը, գլխաւորապէս Մոսկուայի «Հիւսիսափայլ»ը եւ Թիֆլիսի «Մեղու Հայաստանի»ն, հանդիպում ենք Միանսարեանցի տրամաբանուած, պայծառ երազանքով լի ու կրքով գրուած յօդուածներին: Նոյն տրամաբանութիւնն ու կիրքն այսօր զգում ենք նրա գրքերի էջերից, այլ գրութիւնների մէջ: Եւ որքան շատ ենք ճանաչում այդ մարդուն, այնքան աւելի ենք հասկանում, որ նա մէկն է եղել այն հայ գործիչներից, ովքեր առանց որեւէ շահի, զոհելով իրենց նիւթական միջոցները նաեւ բարեկեցիկ կեանքի անդորրը, ջանում էին որեւէ կերպ օգտակար լինել իրենց ժողովուրդին: Այս տեսակէտից Միանսարեանցը նման է իր ժամանակակից Միքայէլ Նալբանդեանին:

Ճիշդ հասկանալու համար Միանսարեանցի գիտական - մշակութային գործունէութիւնը պէտք է թէկուզ համառօտակի ծանօթ լինել նրա հասարակական հայեացքներին, որոնց հիման վրայ նա իր համար մշակել էր գործունէութեան ընդարձակ ծրագիր:

Միանսարեանցի կարծիքով Հայութեան ե՛ւ յաջողութիւնների, ե՛ւ ձախողումների գլխաւոր պատճառը հէնց Հայոց մէջ է գտնւում: Նա կտրականապէս դէմ էր Հայութեան անյաջողութիւնների, դժուար կացութիւնների պատճառը արտաքին պայմանների, ուրիշ ժողովուրդների մէջ որոնելուն: Աւելորդ էր համարում նաեւ հայ ժողովրդի դէմ ուղղուած մեղադրանքներին պատասխանելը: «Նախ մենք պէտք է բարելաւուենք» - այսպէս կարելի է ամփոփել Միանսարեանցի այդ մտածումները: - Որպէսզի օտարը մեզ յարգի, նախ մենք պէտք է յարգենք մեզ, յատկապէս մեր լեզուն, նաեւ մշակոյթը, պատմութիւնը, - գրում էր նա եւ աւելացնում. «Մենք կարծում ենք, որ մեզ սիրել ու յարգել տալը, մեր առաջ գնալը, մեր ամենայն բարոյական եւ իրական բարեաց հասնելը ըստ մեծի մասի մեզնից է կախուած», եւ ապա՝ «Եթէ մենք, մեր ամենամեծից մինչեւ ամենափոքրը, իրապէս սիրենք եւ յարգենք մեր լեզուն եւ ազգութիւնը, վարուենք միշտ ճշմարտապէս՝ յարգելով թէ մեր անձնական եւ թէ այլոց՝ մեծից մինչեւ փոքրի մարդկային պատիւը, անկարելի է, որ ամենայն մեզ տեսնող եւ ճանաչող չյարգէ մեզ, անկարելի է, թէ օտարը չտարածէ իւր ազգայնոց մէջ յարգանք առ մերազնեայք»:

Ապա՝ գրում էր, որ հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի եւ կարող է կանգնել աշխարհի ամենաքաղաքակիրթ ազգերի շարքում, եւ որ դրան հասնելու միակ ճիշդ ճանապարհը ազգային ինքնակատարելագործումն է, որն, ըստ Միանսարեանցի, ամէնից աւելի նշանակում էր լուսաւորութիւն, ժողովրդական կրթութեան ծաւալում: Միանսարեանցը նկատի ունէր ամբողջ աշխարհի Հայութեանը: Եւ ահա նա յանգեց մի եզրակացութեան, որ աշխարհի բոլոր Հայերի համար լուսաւորութիւնը պէտք է լինի ազգային լեզուով, քանի որ Հայութիւնը միաւորողը եւ պահպանողը Հայոց լեզուն է: Նա կոչ հրապարակեց՝ «Ազգային տարրերից ամենահզորը եւ կենդանապահը լեզուն է», եւ այդ խօսքը իբրեւ բնաբան դնում էր իր հրատարակութիւնների ճակատին:

Մ. Նալբանդեանի նման ժողովրդի զարգացման, քաղաքակրթման սկիզբը, ակունքը համարելով մանուկների կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը նորագոյն եղանակներով, Միանսարեանցը ուշադրութիւնը կենտրոնացրեց հայկական դպրոցի վրայ, որի աւանդները գալիս էին Մաշտոցից: Նա իր միտքն ու եռանդը նուիրելով ժողովրդական կրթութիւնը ճիշդ կազմակերպելու գործին, մշակեց իր գործունէութեան ծրագիրը, որը երեք մաս ունէր. - 1) զարգացնել ազգային դպրոցը որպէս հայ երեխաների կրթութեան միակ ասպարէզ, 2) հայագիր կրթութեան զանազան միջոցներով ուծացումից փրկել աշխարհի տարբեր վայրերում բնակուող այն հայ ընտանիքները, նաեւ մեծահասակներին, որոնք օտարացման ուղին են բռնել, 3) կանոնաւորել հայ գրքի հրատարակումն ու վաճառքը ամբողջ աշխարհում, քանի որ հայ գիրքը էական դեր ունի ժողովրդական կրթութեան բնագաւառում, նաեւ ստեղծել հայ գրքի համընդհանուր մատենագիտութիւն, որպէսզի աշխարհի ամէն կողմում բնակուող Հայերն իմանան, թէ ընդհանրապէս ի՛նչ կայ հրատարակուած ազգային լեզուով:

Իր ծրագրի իրագործման ճանապարհին նա հրատարակում էր հայերէն թարգմանուած մանկավարժական աշխատութիւններ, Հայոց պարբերական մամուլում տպագրում էր իր մանկավարժական յօդուածները՝ հետեւողականօրէն պաշտպանելով ուսուցման այն սկզբունքը, որն արծարծում էին նաեւ Մ. Նալբանդեանը, Կ. Ուշինսկին եւ մանկավարժական առաջաւոր մտքի միւս ներկայացուցիչները. այն է՝ երեխան պէտք է կրթուի իր ազգային լեզուով: Միանսարեանցը մասնաւորապէս գրում էր. - «Առանց ազգային լուսաւորութեանը կանոնաւոր ուղղութիւն եւ միջոցներ տալու, մենք միշտ կը թափառենք այն վշտերի մէջ, որոնց մէջ այժմ ընկղմել ենք, եւ ապագայում այն վշտեր առաւել եւս կ՚աւելանան»:

Միանսարեանցը Նալբանդեանի նման հասկանում էր, որ մի ժողովրդի իրական ծաղկման համար էական է նրա ազատագրումը. նա գրում էր. «Մէկ ազգ, որ չունի անկախութիւն, ինքնագլխութիւն, չէ կարող զարգանալ ուղիղ ճանապարհով, եւ էս պատճառով այսպիսի ազգը ետ կը մնայ»: Սակայն լինելով իրապաշտ՝ նա խօսում էր հայ ժողովրդի այն ժամանակ եղած փաստական վիճակը նկատի առնելով եւ գլխաւոր դերը տալիս էր ժողովրդի ազգային կրթութեանը:

1868 թ. Միանսարեանցը որոշակիօրէն առաջադրում է պարտադիր ուսում սահմանելու եւ համատարած ազգային գրագիտութեան հարցը. նա գրում էր, որ աշխարհի բոլոր կողմերում ամէն հայ երեխայ պէտք է կարողանայ հայերէն ազատ կարդալ ու գրել: Դրա համար առաջարկում էր Թիֆլիսում, Կ. Պոլսում եւ Զմիւռնիայում ստեղծել, իր խօսքով ասած, վարժապետական դպրոցներ, այսինքն՝ մանկավարժական ուսումնարաններ՝ հայկական դպրոցների ուսուցիչներ պատրաստելու համար: Միանսարեանցը մեծ յոյսեր էր կապում այդ ուսումնարաններում հայկական ճիշդ կրթութիւն ստացած շրջանաւարտների հետ. «Նոքա սովորած լինելով հայրենեաց լեզուն՝ օտար երկրի մէջ, որքան էլ որ այլեւայլ օտար ազգեցութեանց տակ լինէին, միշտ կը մնային հոգով հաւատարիմ որդի հայրենեաց եւ ազգին»:

Միանսարեանցը նաեւ առաջարկներ էր անում հայկական դպրոցները նոր, եւրոպական սկզբունքներով վերակառուցելու համար: Նա կտրականապէս մերժում էր ծեծն իբրեւ դաստիարակութեան միջոց եւ բերում լուրջ հիմնաւորումներ: Շատ կարեւոր էր համարում դպրոցներում մարմնամարզութեան դասընթաց հիմնելը, երեխաների նպատակասլաց խաղեր կազմակերպելը: Նա եղաւ Վիեննայի Մխիթարեանների մօտ եւ Հ. Արսէն Այտընեանի օգնութեամբ կազմեց հայերէն վայելչագրութեան օրինակելի տետրեր ու 1873-ին տպագրեց Լայպցիգում: Գրեց ու հրատարակեց մանկավարժական յատուկ ձեռնարկ հայկական դպրոցների համար՝ «Կանոնաւոր եւ վայելուչ գրութեան պատմութիւնը եւ տեսութիւնը» (1872 թ.):

ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ԲՌՆԱԿԱԼԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հին Հռոմի մեծ դէմքերէն ոչ մէկը անկասկած այնքան նողկանք ու սարսափ պատճառած է որքան Սիլլա, բռնակալը: Հին դարերու պատմիչներ խօսած են արիւնարբու բռնապետներու, «խելագար կայսրեր»ու մասին, ինչպէս Կալիգուլան, որոնք չէին վարաներ իրենք իսկ չարչարանքներ կիրարկելու, սպաննելու. սակայն որովհետեւ անոնք «խելագար» անուանուած են, Սիլլայի համբաւը կը մնայ գրեթէ առանձին:

Հին աղբիւրներ կ՚ըսեն թէ ան նոյնիսկ իր տունը կը տանէր իր հակառակորդներուն գլուխները, զանոնք քննելու, ապա ցուցադրել տալու համար Ֆորումի ամէնէն աչքառու մէկ անկիւնը: Կ՚ըսուի նոյնիսկ, թէ ան կ՚ուտէր աչքերը...:

Պղուտարքոս կը պատմէ թէ Կատոն տասներեք տարեկանին այցելութիւն տալով Սիլլայի ու տեսնելով թէ փայլուն անձնաւորութիւններու գլուխը կը բերէին իրեն ընդհանուրին ապշած ակնարկներուն տակ կը հարցնէ իր տարեց դաստիարակին թէ ինչո՛ւ ոչ ոք չի սպաններ այնքան ոճիրներու այս պատասխանատուն. «Կը վախնան անկէ զաւակս, իրենց վախը աւելի հզօր է քան ատելութիւնը» կը պատասխանէ ան: «Ինչո՞ւ ուրեմն ինծի հատու սուր մը չտուիր որպէսզի Հռոմը փրկէի անկէ»: Այս պատասխանին վրայ դաստիարակը խոհեմութիւն կը նկատէ իր աշակերտը աչքէ հեռու պահել:

Սիլլայի շրջանին, ինչպէս իր նախորդներուն ու յաջորդներուն, ընկերութենէն վտարումը պատժական յաճախադէպ միջոցառում մըն էր: Մեծ վարձատրութիւն կը տրուէր այն անձերուն որոնք կը դիւրացնէին վտարեալի մը ձերբակալութիւնը կամ կը բերէին անոր գլուխը. իսկ անմիջապէս կը պատժուէին անոնք, որոնք այդ դժբախտներուն ապաստան կու տային, կամ կ՚օգնէին:

Կը հաստատուի թէ զոհերու մարմինները կանոնաւոր կերպով կտրատուած են այն անձերուն կողմէ որոնք կը հսկէին դիակներու տարուելուն: Այդ դիակները կը քաշկռտուէին փողոցներու երկայնքին, մինչեւ որ նետուէին Տիբերիսի յորձանքին մէջ: Իսկ ծերակուտականներու եւ ասպետներու գլուխները կը ցուցադրուէին Ֆորումի մէջ մինչեւ որ սկսէին կազմալուծուիլ: Այս բոլորը կը կատարուէին որպէսզի մեռեալին ինքնութիւնը կարելի չըլլար ճշդել ու ան զրկուած ըլլար նոյնիսկ անդենականի մէջ պատուաւոր տեղ մը ունենալէ: Հին օրերու ընկերութիւններու մէջ մեռեալի մարմնին անվթարութեան սկզբունքը հիմնական կէտ մըն էր. ահա թէ ինչու, Հոմերոսի պատմածին մէջ Աքիլլէս Հեկտորի դիակը կը կապէ իր սայլին ու քարշ կու տայ, այսպէսով զինքը ենթարկելով «ծայրագոյն անարգանքներու»:

Հալածանքի ենթարկուածներ կը գրկուէին նաեւ իրենց ստացուածքէն. Պետութիւնը կը գրաւէր ինչ որ ունէին: Եւ ըսել թէ Հռոմէական կայսրութիւնը հիմնուած էր գրութեան մը վրայ ուր հպատակները դասակարգերու կը բաժնուէին իրենց հարստութեան համեմատ: Աւելի հարուստներու դասակարգը աւելի շատ խօսքի տէր էր քաղաքական իշխանութեան մարզին մէջ, սակայն նաեւ անոնք աւելի ծանր հարկեր կը վճարէին: Նման ընկերութեան մը մէջ ստացուածքի գրաւումը կը դատապարտէր ամբողջ ընտանիքը մահուան մէջ խամրելու:

Այս միջոցառումն իսկ բաւարար չթուեցաւ Սիլլայի, քանի որ կը պատահէր որ իրաւազրկուած ծնողներու զաւակներ յետագային միջոցը կը գտնէին որոշ հարստութիւն մը դիզելու եւ կրկին տիրանալու քաղաքական ասպարէզի մը: Ահա թէ ինչու, Սիլլա օրէնք մը հրապարակելով արգիլեց դատապարտուածներու յաջորդ սերունդներուն եւս Հռոմ եւ մինչեւ Իտալիա բնակութիւն հաստատել:

Ծանօթ չէ որոշ թիւը այն ընտանիքներուն, որոնք այս ձեւով անյայտացան: Հակասական տեղեկութիւններ կու տան աղբիւրները: Ամենաբարձր թիւը կը հասնի 4700 հոգիի:

Մահապատիժներու գործադրութիւնը այնպիսի վայրագ տեսարաններ կը պարզէր որ Հռոմէացիները չէին կրնար մոռնալ: Մահապատիժները երբեք պարզ գլխատումով չէին գործադրուեր. ժողովուրդը կ՚ուզէր ոչ միայն դիտել մահապատիժը, այլ հրճուիլ նաեւ մահապարտին հոգեվարքի տեսարանով: Ասոր համար զոհը կ՚առաջնորդուէր գործադրութեան վայրը, հետեւելով աւանդական կարգին. հոն ներկայ կ՚ըլլար դատաւոր մը, գլուխը սեւ քօղով ծածկուած, որպէս սուգի նշան: Դատապարտեալը կը մերկացնէին իր զգեստներէն ու կը կապէին ձողի մը, յետոյ երկար ատեն կը խարազանէին զայն. այդ հարուածներուն տակ բառացիօրէն կը բզկտուէր մարմինն ու դէմքը: Յետոյ զայն կ՚երկնցնէին գետնին վրայ իջեցնելու համար տապարը: Այս արարողութեան կ՚ընկերանար փողհարութիւնը, ինչ որ աւելի ազդեցիկ ու հանդիսաւոր կը դարձնէր վայրագութեան կիրարկումը: Սպաննուածներու դիակները ապա կը քաշկռտուէին մինչեւ Հռոմի արեւելեան շրջանը, դիակները [illegible] քելու վայրը:

Երբեմն կը պատահէր որ Հռոմի բնակչութիւնը աւելի գործօն մասնակցութիւն բերէր մահապատիժի գործադրութեան: Դատապարտեալը վիզէն պարանով մը կապուած կը շրջէր ամբողջ քաղաքին մէջ, ամէնուն նախատական խօսքերուն, ու շարժումներուն թիրախ դառնալով. կը հայհոյէին, կը թքնէին, կը խարազանէին, վրան կղկղանք կը նետէին, մինչեւ որ առաջնորդուէր մահուան վայրը հոն ողջ - ողջ կ՚անդամահատէին զայն, գլխատելէ առաջ:

Սիլլա բռնակալը զոր կ՚ամբաստանենք պաղարիւն հրէշ մը ըլլալով, գգայուն եւ զգացական տիպար մըն էր: Ազնուական ծագումով, յունական եւ լատինական բացառիկ զարգացումի տէր, ան հաճոյասէր մէկն էր. կը սիրէր վայելքները, գինին, արուեստագիտուհիները. թատրոն կ՚երթար զաւեշտներ դիտելու, քանի որ կը սիրէր խնդալ: Ինքն իսկ գրած է թատերգութիւններ:

Դժուար է ենթադրել որ այս զարգացած միտքը, բացառիկ ճառախօսը, վարպետ դիւանագէտը, յանկարծ փոխակերպուի արնածարաւ տիպարի մը: Սակայն այդպէս կը վկայեն նախկին պատմագիրներ:

Առեղծուածը բոլորովին կը կնճռոտի երբ նկատի առնուի թէ Պետութեան գործերը կարգի դնելու անհրաժեշտ բացառիկ բռնակալութենէն ետք ան լքած է իշխանութիւնը. իշխանութիւն մը, որուն իրմէ առաջ ոչ ոք տիրացած էր, ոչ իսկ Կեսարը: Այսպէս, ան Իտալիան ու Հռոմը արիւնով ներկելէ ետք, վերադարձած է իր ուսումնասիրութիւններուն, եւ հաճոյքներուն:

Ան կը ներկայացնէ խաչաղ դեկավարի

Fonds A.R.A.M

մը նախապատիւը, զինուորականի իր ձիրքով: Իր մասին պատմուած կարգ մը մանրավէպեր կը վկայեն այս մասին: Անոնցմէ մէկն է հետեւեալը. պատերազմի մը ընթացքին իր զօրքը բանակած է Թշնամիին՝ Միհրդատի ուժերուն դէմ - յանդիման: Ան տէր է ճապատիկ զօրքի մը ու աւելի գերազանց հեծեալներու: Որպէսզի արդիւնք ըլլայ իր զինուորներուն կորուստին, ան իրենց ու Թշնամիի դիրքերուն միջեւ փորել կուտայ երեք մեթր լայնքով խրամատ մը. սակայն Թշնամին յարձակումով մը արդիւնք կ'ըլլայ այս ծրագրին: Վտանգաւոր կացութիւն մը կը ստեղծուի. խուճապը կը սպառնայ ծաւալիլ զօրքին մէջ ու հակառակորդ բանակը նման ալիք մը պիտի չփակցնէ:

Սիլլա կը խթանէ իր ձին ու առաջքն անցնելով փախչողներու կը դիմէ դէպի Թշնամին, գոչելով. «Հռոմէացինե՛ր, ինծի Թողէք հոս մեռնելու փառքը. իսկ դուք, եթէ հարցնեն թէ ո՛ւր դաւաճանեցիք ձեր զօրավարին, մի մոռնաք պատասխանելու. «Որքոմենո՛ս»: Իրենց ղեկավարին այս վճռակամութիւնը Հռոմէացիները կը մղէ շարքերը ամրացնելու. կը դրոհեն ու կը ցրուեն Թշնամին: Այս միջադէպը ամէնէն ծանօթներէն մէկն է իր զինուորականի ասպարէզէն. բոլորը վկայած են իր մասին թէ երբեք չէր ընկրկեր վտանգներու առաջ. այս էր անհա պատճառը, որ բանակին կողմէ այդքան լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէր:

Գիտէր ղեկավարել իր մարդիկը. միշտ հոգածու անոնց բարօրականին, արդարօրէն կ'որոշէր տրուելիք պատիժն ու վարձատրութիւնը: Կարելի չէ հիացում չունենալ ղեկավարի իր կարողութեան, որով կը յաջողէր Ասիա թէ Յունաստան, ճակատիլ աւելի բազմապատիկ բարբարոս ուժերու դէմ, ու միշտ յաղթանակը տանիլ:

Զօրավարի մը բաւական չեն քաջութիւնն ու ժողովրդականութիւնը: Ան պէտք է նաեւ ձեռնհաս ըլլայ. պէտք է գիտնայ փոխարինել Թուական աննպաստ կացութիւն մը, զօրքը պատրաստել հոգեբանօրէն ու վախ ազդել Թշնամիին: Պէտք է նաեւ կարող ըլլայ արագօրէն վճռելու: Իր զինուորականի կեանքը ցոյց տուած է թէ Սիլլա տէր էր այս բոլոր տուեալներուն, բարձրագոյն աստիճանի մը վրայ:

Իր ղեկավարած բանակները չեն սխալած ու զէնքը երկու անգամ պսակած են «կայսր» կոչումով:

Հռոմի մէջ կարգ կանոնը հաստատելէ ետք Սիլլա բռնեց արեւելքի ճամբան, ճակատելու համար Միհրդատին հետ. այս միջոցին էր որ Հռոմ դարձեալ բեմ հանդիսացաւ խառնակութեան, մինչեւ իսկ իր հակառակորդները զէնքը ժողովուրդի Թշնամի հռչակեցին, հալածանքի ենթարկեցին իր բարեկամներն ու մերձաւորները:

Վերջապէս, երբ ան ասիացի իր հակառակորդին յաղթեց, պատգամաւորներ ղրկեց, տեղեակ պահելու համար ժողովուրդը իր յաղթական վերադարձին: Մեծ էր թիւը անոնց որոնք չէին յօժարեր իրեն վերադարձնել նախկին իշխանութիւնը, հարստութիւնն ու արժանաւորութիւնը: Անոնց եւ իր միջեւ բախումները տեւեցին տասնուԹ ամիս ու աւարտեցաւ 82 տարուան Նոյեմբերին, Հռոմի պարիսպներուն տակ:

Հասկնալու համար թէ ինչպէս նման անձ մը կը դառնայ սարսափի խորհրդանիշ մը, պէտք է նկատի ունենալ ընկերութեան մը խղճահարութիւնը. ընկերութեան մը, որ բռնուած է անգթութեան, վայրագութեան աքցանին մէջ եւ որ կ'ուզէ ինքզինքը արդարացնել, ամբողջ պատասխանատուութիւնը բեռցնելով մէկու մը, զոր ողջունած է որպէս նախախնամական պարգեւ մը: Պէտք է հասկնալ տակաւին թէ վարչաձեւի փոփոխութիւն մը պատճառաբանութեան կը կարօտէր ու այս տեսակէտէն Սիլլայի համար ի նպաստ էր ներկայացում մը թէ՛ որպէս ռահվիրայ, եւ թէ որպէս մէկը որուն պէտք էր խնայել Հռոմը:

Իսկ այսօրուան պատմագիրները այլեւս պէտք չունին Սիլլան գործածելու ժողովրդավարութեան տիպար մը ստեղծելու համար: Ժողովրդավարութիւնը բաւական ամուր հիմերու վրայ է Եւրոպայի մէջ ու ժամանակակից պատմութիւնը - աւա՜ղ - մեզի կը հայթայթէ բռնապետներու բաւականաչափ տիպարներ որպէսզի այսուհետեւ կարելի ըլլայ Սիլլային մասին կարծիքներ փոխանակել, զէնքը յանձնելու համար պատմութեան:

Թ. Պ. Մ.

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. - («Յառաջ»). - Կիրակի, Յունուար 12, կէսօրէ ետք Լիոնի ազգային տան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Մանուկներու Օրը: Տարիներու աւանդութիւն դարձած այս ձեռնարկը կազմակերպած էր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը: Սրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր: Ներկայ էին հոգեւորական դասը, Ազգային Միութեան անդամներ, Կապոյտ Խաչի աշխատանքները գնահատողներ:

Ժամը 16-ին, Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի Տէրունական աղօթքով կը բացուէր հանդիսութիւնը: Խօսք առնելով մասնաճիւղին Նախագահուհին՝ տիկին Լիսի Թութլեան, նախ շնորհաւորեց Նոր տարին եւ Ծնունդը, ապա անդրադարձաւ Կապոյտ Խաչի աշխատանքներուն, յիշելով նաեւ տասնեակ հայ երիտասարդները, որոնք Նոր տարին կ'անցընեն բանտերուն մէջ, յանուն արդար դատի մը: «Հայ մանուկը, - ըսաւ Տիկին Թութլեան, - որ պիտի կազմէ ապագայ սերունդը, մեզի համար ունի իր յատուկ տեղը եւ մեր հոգածութեան առարկան եղած է միշտ. փաստ՝ օդափոխութեան մեր կայանը, ուր անցեալ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն ընդունուեցան 311 մանուկներ, որոնցմէ քանի եկած էին Ամերիկայէն, Լիբանանէն, Վենետիկէն եւ Զուիցերիայէն: Աւելին, այս անգամ Կապոյտ Խաչը գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ Լիբանանէն բերելու 13 երախաներ, որպէսզի գոնէ ամիս մը անոնք ապրին ահ ու սարսափէ հեռու»: Տիկին Թութլեան կարդաց այդ երախաներէն մէկուն շնորհակալութեան նամակը, ուղղուած Կապոյտ Խաչի, յուզելով ներկաները:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր ու այլազան: Նախ ցուցադրուեցաւ շարժանկար մը փոքրերուն համար: Խումբ մը պարմանուհիներ տոհմիկ տարազներով ներկայացուցին հայկական ժողովրդական պարեր, քանի մը տասնեակ մանուկներ խմբերգներով, արտասանութիւններով եւ նուագով հաճելի պահեր ստեղծեցին սրահին մէջ:

Դադարին, ներկաները հիւրասիրուեցան Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած կարկանդակներով եւ օշարակով: Խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած նուէրներէ գոյացաւ 6.700 Ֆրանքի գումար մը, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի:

Ի վերջոյ կը ժամանէր Կաղանդ պապան եւ կ'ուրախացնէր մանուկները, անոնց բաշխելով խաղալիքներ:

Յոյժ գնահատելի է Խաչուհիներու աշխատանքը եւ անոնց ցուցաբերած նուիրումը:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

×

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

Տարեգլխի դադարէն վերջ, Ֆութպոլի շրջանային ախոյեանութիւնները վերսկսան Յունուար 12-ին: Բացառութիւն՝ Ռոն - Ալփ շրջանը՝ ուր, մանաւանդ Ալպեաններու մէջ, Յունուար ամսուն խաղադաշտերը ընդհանրապէս ձիւնածածկ կ'ըլլան: Հոն, Փետրուարին պիտի վերսկսին մրցաշարքերը:

Այսուհանդերձ, Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ որ Ֆրանսայի բաժակախաղերուն իր մասնակցութեանը պատճառաւ, յետաձգուած ախոյեանական հանդիպում մը ունէր, պիտի խաղայ այդ մըրցումը Յունուար 26-ին: Պիտի խաղայ Տէսինի մէջ Կրընոպլի «Նորքափ» խումբին դէմ:

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին ներկայիս կը գրաւէ պատուոյ ախոյեանութեան դասաւորումին 7-րդ տեղը, մինչ «Նորքափ» երկրորդ է: Տեղին է յիշել նաեւ որ այս ախոյեանութեան առաջնութեան համար գլխաւոր յաւակնորդը Վալանսի Հայ Մարզականն է՝ որ սկիզբէն ի վեր առաջատարի դիրքն է բռնած, ամուր կերպով կառչած է անոր:

Յունուար 12-ին, Մարսէյլի մեր երկու գլխաւոր խումբերը կը խաղային հակառակորդի դաշտին վրայ: Հ. Մ. Ը. Մ. - Արծիւ յոյս չէր կրնար տածել Քաննի մէջ յաղթելու տեղւոյն արհեստավարժներու ակումբին պահեստի կազմին: Պարտուեցաւ 2 - 0-ով: Սէն - Թ'Անթուան աւելի բախտաւոր, յաղթեց Անտումի, նըւազագոյն տարբերութեամբ, ինչ որ կը բաւէր իրեն ամրապնդելու իր տեղը դասաւորումին 8-րդ աստիճանին վրայ:

Միջերկրական լիկին պատուոյ դասակարգի այս ախոյենութիւնը իրարու դէմ կը հանէ 14 ակումբներ, մինչ ուրիշ լիկերու մէջ, նոյն մակարդակի մրցաշարքերուն համար մասնակիցներու թիւը ընդհանրապէս 12 է: Միջերկրականի եզրին, մրցակցութիւնը քիչ մը աւելի ճիգ կը պահանջէ ուրեմն քան՝ այլուր:

Հ. Մ. Ը. Մ. - Արծիւ - չկրցաւ դեռ բարւոքել իր կացութիւնը կը մնայ դասաւորումին վերջին գծին վրայ: Տակաւին կան սակայն 15 մրցումներ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջդիմութիւնը պէտք չէ անկարելի նկատել:

Նոյն Կիրակին, Քօթ տ'Ազիւրի ախոյենութեան ի հաշիւ, Նիսի Հայ Մարզականը պարտուեցաւ Մոնաքոյի մէջ (2 - 1). Ռոնի մէջ, Վիէն հաւասար արդիւնք մը ձեռք բերաւ Ուլէնի հետ (1 - 1), մինչ Լիոն - Տէսինի երկրորդ կազմը լայն յաղթանակ մը (3 - 0) տարաւ Սէնթ Ֆուայի դէմ:

Լիոն - Տէսինի երիտասարդական կազմերը մանաւանդ մինիմները (14 - 15 տարեկան), արդիւնաւոր մրցաշրջան մը բոլորելու վրայ են: Ակումբը, ամէն Կիրակի, տարիքի զանազան դասակարգերով, կրնայ դաշտ հանել 12 խումբեր՝ շնորհիւ անձնուիրութեանը նախկին խաղացողներու, վեթերաններու՝ որոնք մարզիչի դեր կը ստանձնեն, կ'ընկերանան խումբերուն, կը հսկեն կարգապահութեան, որպէսզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի համբաւը մնայ կարելի եղածին չափ անբիծ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԲԱՑԹ ԻՐԱՒ

ԼՈՒԱՑՔԻ ՊԱՐԱՆԸ ԿԸ ՓՐԿԷ ՊԱՏԱՆԻԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Քաջարանի պղինձի գործատան վարիչներէն մէկուն տղան՝ 16-ամեայ Վահիկ, իր դասընկերոջ հետ բարձրացած է վեց յարկանի շէնքի մը տանիքը, հոնկէ դիտելու համար քաղաքը:

Ու պատահած է անսպասելին: Վահիկ անզգուշաբար սահած է և վար ինկած: Երջանիկ դիպուածով մը ան զարնուած է 5րդ յարկի պատշգամէն դուրս երկարած լուացքի պարանին. ապա անկման իր ընթացքը կասեցուցած է 2-րդ յարկի լուացքի պարանը, որմէ յաջողելով կախուիլ, պատանին աքրոպաթիք ցատքով մը վայրէջք կատարած է 2-րդ յարկի հարթակին վրայ: Երբ ականատեսներու սարսափահար հայեացքին տակ ոտքի կեցած է, նոր միայն զգացած է, թէ ինչ պատահեցաւ...

Յաջորդ օրը Վահիկ սովորականին պէս ընկերներուն հետ դպրոց գացած է:

×

ՅԱԿՈԲ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 5-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ իր մահկանացուն կնքած է Հայաստանի արհեստակցական միութիւններու շրջանակէն ներս ծանօթ դէմք մը՝ Յակոբ Մկրտիչի Նալբանդեան: Ծնած էր 1903-ին՝ Ղարաքիլիսա (այժմ Կիրովական): Նախակրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ: 1939-ին նուիրուած է արհեստակցական միութենական գործի, նախ եղած է նախակրթարաններու եւ միջնակարգ դպրոցներու պաշտօնէութեանց արհեստակցական Միութեան կեդրոնական Կոմիտէի նախագահ, ապա՝ շուրջ 32 տարի, նախագահ՝ անտառի, թուղթի և փայտամշակման արդիւնաբերութեան բանուորներու արհեստակցական միութեան: Յակոբ Նալբանդեանի գործունէութեան հետ կապուած է Կիրովականի «Հայկական Արտեկ» ճամբարի, Լենինականի, Սեւանի, Իջեւանի մանկական բուժարաններու կառուցումը:

ՀԱՅԿ ԵՒ ՏԻՐՈՒՀԻ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայկ եւ Տիրուհի Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակի դատակազմը շարունակելով իր գործունէութիւնը այս տարուան մրցանակը տուաւ Պ. Հրանդ Աճէմեանի Սոռպօն ներկայացուցած իր աւարտաճառին, (ֆրանսերէն լեզուով), որուն նիւթն է «Խաչատուր Աբովեանի կեանքն ու գրականութիւնը», որ գնահատանքով ընդունուած է քննիչ յանձնախումբին կողմէ:

Այս առթիւ ըսենք թէ դատակազմս կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուց իր ծրագիր - կանոնագրին մէջ: Նկատելով որ ուսանողներ երբ աւարտաճառ (թէզ) մը կը ներկայացնեն դժուարութիւններ կը կրեն նիւթապէս իրենց աւարտաճառը ընդունուելէ ետք զայն տպագրել տալու:

Այսուհետեւ Հայկ եւ Տիրուհի Սէրէնկիւլեան մրցանակի դատակազմին կարելի է ներկայացնել նաեւ աւարտաճառեր. երբ անոնք մրցանակի արժանանան, դատակազմս պիտի ստանձնէ անոնց տպագրութիւնը: Համաձայն դատակազմի ծրագիր - կանոնագրին՝ մրցանակը կը տրուի հայկական կեանքի եւ գրականութեան հետ առընչութիւն ունեցող արժէքաւոր գործի մը. գրուած հայ կամ օտար հեղինակի մը կողմէ: Նմանապէս ուսանողին աւարտաճառն ալ պէտք է կապ ունենայ հայ կեանքի եւ գրականութեան հետ:

Ինչպէս ուրիշ առթիւ ալ ըսուած է ցարդ դատակազմը հրատարակած է գրական մրցանակի արժանացած հետեւեալ հեղինակներուն գործերը. -

1. - Քարլ Պրէֆինի «Քրիստոս ինքնակալ կամ Առիւծարքայն Հայոց Տրդատէս (Թարգմ. Երուանդ Տէր - Անդրէասեան):

2. - Յ. Ճ Սիրունիի՝ «Նիքոլոս Եորկայի հետ»:

3.- Յովհաննէս Գազանճեանի «Պատմութիւն հայ գրականութեան»:

4. - Երուանդ Հայրապետեանի «Անմահների երթը»:

5. - Կարապետ Փօլատեանի «Հայ Սփիւռքը իր դերակատարներով», եւ «Զըրոյց Ե. հատոր»:

6. - Կարօ Մեհեանի «Ալեծուփ Ջուրեր»:

7. - Լիւք Անտոէ Մարսէլի եւ Կարօ Փօլատեանի՝ «Եղիշէ Չարենցի բանաստեղծութեննէն հատընտիրներ» (ֆրանսերէն):

8. - Վեհափառ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին՝ «Հող, մարդ եւ գիր»:

Դատակազմ՝
ՀԱՅԿ ԵՒ ՏԻՐՈՒՀԻ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ

Նախագահ՝
ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Քարտուղար՝
ՎԱՀԷ ԽԱԶԵՐԵԱՆ

Արտասահմանի մամուլէն կը խնդրուի արտատպել:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԱՆՃԱՐԸ

ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Բովանդակութիւն. - Բացատրական - Կոմիտասի հանճարը - յաւելուած - կրօնական երգեր - մանկական երգեր - բնութեան երգեր - հայրենասիրական երգեր - հերոսական երգեր - երգիծական երգեր - պարեր - հարսանեկան երգեր - սիրոյ երգեր - պանդուխտի երգեր - թատերական երգեր - աշխատանքի երգեր:

630 Second avenue, New-York, NY 10016
U. S. A.

Fonds A.R.A.M

ԼԻՈՆ. -
Տէր եւ Տիկին Եփրեմ Տէմիրճեան
եւ զաւակները,
Օր. Շաքէ, Օր. Հախխամէ,
Պ. Կարապետ Տէմիրճեան,
Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Աւետիս Արզարեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէմիրճեան
եւ զաւակները (Հալէպ),
Այրի Տիկին Մարի Տէմիրճեան
եւ զաւակները (Ամերիկա),
Այրի Տիկին Ազնիւ Տէմիրճեան
եւ զաւակները (Հայաստան),
Տէր եւ Տիկին Ղազար Շահպազեան
եւ զաւակները (Վալանս),
Այրի Տիկին Դեղձանիկ Քիւքրճեան
եւ զաւակները (Քալիֆորնիա),
Այրի Տիկին Հելէն Ֆէսճեան
եւ զաւակները (Ամերիկա),
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մօրեղբօր, քեռայրին, հօրեղբօր, տագրոջ, խնամիին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 19-ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունուար 22, ժամը 15-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, եւ մարմինը կը փոխադրուի Քիւսէի Նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԼԻՈՆ. -
Պ. Գարեգին Հաբէլեան,
Պ. Շաւարշ Հաբէլեան,
Տէր եւ Տիկին Միշէլ Փիոլա,
Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հաբէլեան,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հաբէլեան
եւ զաւակները (Թառառ),
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հաբէլեան
(Պոլիս),
Տէր եւ Տիկին Վազգէն Չինարլի
եւ զաւակը (Փարիզ),
Այրի Տիկին Մարի Թորոսեան
եւ զաւակները (Հայաստան),
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶԳԱՆՈՅՇ ՀԱԲԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Թորոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 21-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Յունուար 23, ժամը 10.30ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյոթիէրի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Հաբէլեան ընտանիքներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունուար 25, տօն է Սրբոյն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ Նորին Մարտիրոսին եւ Չորեքտասան Զինուորացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի օր, Յունուար 26, Բ. Կիրակի Զկնի Ծննդեան:

Այսօր, յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ հոգւոյն զուիցերիացի հայասէր հոգեւորականի՝

ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ
ՔՐԱՑԹ ՊՈՆԱՐԻ

որ Մեծ Եղեռնի հետեւանքով որբացած մեր զաւակները հաւաքեց ու անոնց որպէս հայր՝ պաշտպան, դաստիարակ եւ օգնական եղաւ:

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

ST. PIERRE DE CHAILLOT
31, ave. Marceau

Այս Ուրբաթ օր, Յունուար 24, ժամը երեկոյեան 8.30-ի Եկեղեցիներու Միութեան Աղօթքի Շաբաթուան շարքին մէջ, Սէն Փիէր Տը Շայօ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, 31 Ավընիւ Մարսօ, Փարիզ 16-րդ, Միջեկեղեցական Պաշտամունք կը կատարուի, որուն կը մասնակցի նաեւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը՝ յատուկ Շարականներու կատարողութեամբ:

Communiqué

En attendant le 3ème Festival du Film Arménien en automne 1986, L'ASSOCIATION AUDIOVISUELLE ARMENIENNE envisage de prolonger cette expérience avec *la création d'un CINE - CLUB SCOLAIRE ARMENIEN.*

Du 29 janvier au 11 juin 1986, 6 programmes de film en version originale sous-titrés français précédés d'un court-métrage seront proposés aux jeunes de 8 à 16 ans.

Ces séances seront présentées par un animateur; une conférence - débat sur le Cinéma Arménien est prévue en cours d'année.

Prix des places : 15 frans par séance
Abonnement pour 6 séances : 60 francs.

Ce projet a pu se concrétiser grâce à la participation de l'U.G.A.B. (Comité Régional de France) et de la FONDATION NOURHAN FRINGHIAN, et nous espérons que vous serez nombreux à soutenir cette initiative.

Pour tous renseignements, vous pouvez contacter :
Madame Ayda TANYKIAN (tous les jours jusqu'à midi au 48. 74. 00. 37) ou prendre contact avec l'ASSOCIATION AUDIOVISUELLE ARMENIENNE au 42. 23. 51. 50 tous les jours sauf le samedi, de 14h30 à 18h30.

**Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935**

Հ. Բ. Ը. Մ.
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՓԱՐԻԶ
Գ Ր Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Ուրբաթ, Յունուար 24, ժամը 20.30-ին՝
Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնի սրահին մէջ:
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
Նախագահութեամբ՝
ՏՈՔԹ. ԷՏՈՒԱՐ ԱԴԱՄԵԱՆԻ
Ատենապետ
Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի
Կը խօսի՝
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
«Հերոսական Ոգին Պայքարի Գրականութեան Մէջ»
բնաբանով

Հատուածներ բանաստեղծին «Կորնթոսի Պաշարումը»էն և ձայներիզի վրայ «Սարդանապաղի Տեսիլք»էն, ընկերակցութեամբ՝ Տիկին Անի Չաքըրեանի: Վրոյր Մազմանեան ձայներիզի վրայ կ'ողեկոչէ հելլէն գրագէտ՝ Սփիրիտէոն Թրիքուբիսի դամբանականը:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը՝ Մարտ 22-ին:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

G. I. A.
GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

CONFÉRENCE COCKTAIL

le 24 JANVIER — à 19 heures
Philippe GURDJIAN
un homme de communication
Philippe GURDJIAN, 40 ans, sportif accompli, fondateur du groupe GEMAP : 630 MF de chiffre d'affaires en 1985, 18 agences régionales et 2 à l'étranger. Parmi ses clients BMW, PERNOD - RICARD, LONGINES... Il possède aussi des sociétés parapublicitaires dont NOSCAR spécialisée dans le sponsoring automobile et organisatrice du GP de France de F1 en 1985.
Le GIA se devait de l'inviter. Philippe GURDJIAN président du groupe GEMAP nous présentera : *«l'Importance de la communication dans le futur»* le Vendredi 24 Janvier dans les salons de l'Hôtel GEORGE V à Paris.
Ceux qui sont attentifs aux nouvelles techniques de «management» captivés par ceux qui les appliquent, séduits par une réussite exemplaire nous retrouveront le 24 Janvier.
Réservation :
GIA : BP 120 - 75763 PARIS CEDEX 16
Tél : 46 - 03 - 52 - 63

CONCERT A L'OPERA DE MARSEILLE
Samedi 25 Janvier à 20 heures 45
par
SIPAN-KOMITAS
(Chœur mixte Arménien de Paris)
et
l'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE
Direction
GARBIS APRIKIAN
avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (Mezzo-Soprano)
« Solistes de Chœur »
Thérèse DEYRMENDJIAN (Alto)
Meguerditch BOGHOSSIAN (Tenor)
René MARTAYAN (Tenor)

Au programme les œuvres de
K. ALEMSHAH, P. GANATCHIAN, G. APRIKIAN,
A. TIGRANIAN
Concert organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France
— MARSEILLE VILLE —
PERMANENCE
Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne
12 - 14, rue Saint Bazile — 13001 MARSEILLE
LUNDI - VENDREDI de 17h00 à 19h30 — JEUDI de 15h00 à 19h30
TELEPHONE : 91 50 15 09
Et à partir du 20 Janvier location Opéra de Marseille

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ
ՄԵԾԱՐԱՆՔ - ՃԱՇ
ի պատիւ
Գ Է Ո Ր Գ Պ Ա Գ Ը Ր Ճ Ե Ա Ն Ի
հայրենասիրական գործունէութեան առթիւ
հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց
եւ ներկայութեամբ Գալիֆորնիոյ կառավարիչ Պ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ - ի
ներկայացուցիչ՝ Պ. ՍԷՐԱՑՏԱՐԵԱՆ - ի
Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 14-ին
HOTEL INTERCONTINENTAL
3, rue de Castiglione — Paris 1er
— Գեղարուեստական պատշաճ բաժին —
Տոմսերը ապահովելու համար հեռախօսել ժամը 8-էն 10
42-96-09-82 թիւին, կամ ճաշի ժամերուն՝ 43-29-54-31 / 46-42-45-25
թիւերուն, մինչեւ Յունուար 30:

MARSEILLE
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, rue Saint Bazile
VENDREDI 24 JANVIER
A 19 HEURES
GERARD CHALIAND
Fondateur du Groupement pour les Droits des Minorités
Ecrivain politique
Professeur à l'ENA
présente
LE SEL
DE LA VENGEANCE
de James T. HASHIAN
Ancien haut fonctionnaire auprès du Département d'Etat
Roman rappelant le génocide d'un peuple.
Entrée libre

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները՝ Յունուար 26, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին Մշակոյթի Տուն: 9 ռիւ տիւ Սիռք:

Օրակարգ. - Տեղեկատուութիւն եւ պատգամաւորի ընտրութիւն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines
Salle H. SAMUEL
SAMEDI 25 JANVIER
à 20 heures 30
UNE SOIREE
EXCEPTIONNELLE
DIAPORAMA
«L'EPOPEE DES FILS DU SOLEIL»
Réalisation : Alexandre VARBEDIAN
Musique . Aved DERDERIAN
Un retour aux anciennes croyances arméniennes : Est-il vrai que le Dieu - SOLEIL (AREV ou AREK) a donné son nom aux AR - men (Arméniens) ?
RENCONTRE et SIGNATURE
Alexandre VARBEDIAN signera son livre
«ARPIAGAN : SOLARIUS»
un poème épique
dédié à l'esprit combatif du Peuple Arménien.

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
23
JEUDI
23 JANVIER
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

LE NUMERO : 3,00 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.144
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.144

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՆՈՐ ՈՃՐԱՓՈՐՁ՝ 30 ՄԵՌԵԱԼ, 132 ՎԻՐԱՒՈՐ

Դեկտեմբերի վերջին օրերուն էր, որ նոր յոյսեր կը ծաղկէին, առնուազն անոնց համար, որոնք հակառակ տասնէ աւելի տարիներու փորձառութեան, դեռ կ'ուզեն հաւատալ թէ օր մը, իսկապէս, վերջակէտ պիտի յանգի այս անորակելի պատերազմը: Չորեքշաբթի առաւօտեան մամուլը, Պէյրութի գլխաւոր օրաթերթերը աչաւոր նկարներ կը հրատարակեն՝ սարսափ, դժոխային տեսարաններ: Երեքշաբթի օր, առաւօտեան 11-ի շուրջ է, որ արեւելեան - Պէյրութի մէջ (քրիստոնեայ գօտի) Ֆաթմայէպներու մէկ գրասենեակէն քանի մը մեթր անդին կը պայթէր 250 քիլօ պայթուցիկ կրող Մերսետէս մը: Բազմամարդ այս թաղամասին մէջ, ահաւոր պատկեր մը պարզուած է, ամէն կողմ աւեր, արիւն, դիակ, վիրաւոր եւ տարածուող հրդեհներ: Չորեքշաբթի առտու, հաշուեկշիռը ծանր էր՝ 30 մեռեալ եւ 132 վիրաւոր, որոնց մէկ կարեւոր մասը՝ ծանր վիճակի մէջ:

Ոչ ոք տէր եղած էր արարքին, բայց այնքան դժուար չէ գուշակել թէ ո՞վ գըրկած է այս ազդարարութիւնը: Նոյնիսկ եթէ Հոպէյքայի կողմնակիցներն ըլլան բուն գործադրողները, Դամասկոսի մատը չի կրնար բացակայ ըլլալ, թէեւ սուրիական մայրաքաղաքին մէջ շատ չի խօսուիր համաձայնագրին ձախողութեան մասին: Կը կարծուի թէ Սուրիոյ ներկայ ջանքերը կը կայանան կարելին չափ լայն ճակատ մը կազմել Դամասկոսի Դեկտեմբեր 28-ի համաձայնագրին շուրջ եւ բոլորովին կլզիացնել Ճեմայէլը եւ իր վերջին զինակիցը՝ Ժաժա: Զինուորական գործողութիւն մըն ալ անկարելի չի նկատուիր: Սուրիական զօրքերու համախմբում կայ Տհուր - Շուէյրի շրջանի եւ սուրիական հակադեցութեան մը կը սպասուի Պիքֆայայի կողմերէն:

Մթնոլորտը կրկին շատ ծանր է եւ ռմբափորձերու, թակարդ - կառքերու եւ զինեալ բախումներու սաստկութեան սարսափը տարածուած է:

× Միւս կողմէ Նապիհ Պէրրի յայտարարած է թէ սպանացի երեք պատանդները ազատ կ'արձակուին եթէ Սպանիա ազատ արձակէ այն երկու շիիները, որոնք Մատրիտի բանտն են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, դեղագրով, պիտի ծախուի ծխախոտով (նիքօթին) ծամօն մը, Նիքօրէ անունով, որու նպատակն է ծխելու փափաքը հետզհետէ կորսնցնել տալ մեծ ծխողներուն, որոնց կազմը վարժուած է թոյնին եւ «գերին» են ծխախոտի: Այս ծամօնը, ինք նիքօթին կը պարունակէ, բայց ոչ՝ միւս թոյները եւ ուրեմն ծխիկի մը փոխարէն պէտք է ծամօն մը առնել, որպէսզի ժամանակի ընթացքին ծխելու փափաքը մեռնի: Դանդաղօրէն պէտք է ծամել դեղահատը, 30 - 40 վայրկեան եւ ծխելը բոլորովին դադրեցնել: Օրը՝ 20 ծամօնը պէտք չէ անցնիլ: 96 կրամնոց տուփը 103 ֆրանքի կը ծախուի: Ցարդ Ամերիկայի մէջ, 47% է յաջողութեան համեմատութիւնը: Դեղի հանդամանքը չի բաւեր սակայն որ ընկերային ապահովութիւնը վճարէ:

ԼՑՖԷԼԻ աշտարակը «տեղի տուաւ» ռստիկանութեան առջեւ, Երեքշաբթի իրիկուն եւ հեռատեսիլի 5-րդ կայանին (Պերլուսքոնիի կայանին) համար եկած աշխատողները կրցան բարձրանալ, գործի ձեռնարկելու համար: Ծանօթ է, որ աշտարակը Փարիզի քաղաքապետարանին կը պատկանի եւ այս վերջինը ապօրինի գտնելով ամէն ինչ, արգելք կը հանդիսանար որ աշտարակը օգտագործուի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂԱԿԱԼԸ՝ ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ «ԱԶԱՏԱԾ Է» ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԷՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պըրեզիտիումը Ալեքսան Կիրակոսեանը «ազատել է» Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի առաջին տեղակալի պաշտօնէն եւ հանգստեան կոչած զինք: Ալեքսան Կիրակոսեան 68 տարեկան է: Վարած է կուսակցական եւ պետական պատասխանատու պաշտօններ: Երեւանի մանկավարժական հիմնարկը, Խարկովի «Լենին» ռազմա - քաղաքական ուսումնարանը եւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի կողքին կուսակցական դպրոցը աւարտելէ ետք եղած է Ղուկասեանի եւ Հոկտեմբերեանի շրջանային կոմիտէներու Ա. քարտուղար, իսկ 1965 - 70 կաթի եւ մսի արդիւնաբերութեան նախարար: 1970-ին դարձած է Վարչապետի տեղակալ, իսկ 1977-էն ի վեր՝ առաջին տեղակալ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 14 - 20)

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ ԵԶՐԵՐՈՒ ԲԱՌԱՐԱՆ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է մարմնամարզական եզրերու տեղեկատու բառարան մը, որ կը պարունակէ շուրջ 1400 բառ, որոնք կը վերաբերին մարմնամարզութեան, պարարւեստի եւ նրաժշտութեան մարզերուն: Բառերը գլխաւորաբար դասաւորուած են ոչ թէ այբբենական, այլ առարկայական կարգով՝ ըստ մարմնամարզական վարժութիւններու դասակարգումին: Բառարանը՝ զոր կազմած է Կարլէն Բարայեան, սահմանուած է մասնագէտներու, ինչպէս նաեւ ընթերցող լայն շրջանակներու համար:

×

ՍԵՐԳԷՅ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆԻ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ԳՏԱԾ Է

Սերգէյ Իսրայէլեանի «Ճերմակ անուրջներ» շարժանկարի անդրանիկ ցուցադրութիւնը Երեւանի մէջ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է: Բեմադիրը ժապաւէնը պատրաստած է Վահան Թոթովենցի «Ագռաւներ» պատմուածքի հիման վրայ, ուր կը խօսուի գաւառական փոքր քաղաքի մը դարասկիզբի կեանքի, տարբեր համոզումներու տէր մարդոց մասին: Սերգէյ Իսրայէլեան աւելի քան 30 տարուան փորձառութիւն ունեցող արուեստագէտ է: Տասնեակ մը ժապաւէններու նկարահանման համար պարգեւատրուած է մրցանակներով: Յովհաննէս Թումանեանի նոյնանուն պատմուածքի հիման վրայ նկարահանուած իր «Գիքոր» ժապաւէնը՝ Տարտու (Էստոնիա) տեղի ունեցած շարժանկարի համամիութենական փառատօնին Բ. մրցանակի արժանացած էր:

×

ՍԻՍԻԱՆԻ ՄԷՋ ՆՈՐ ՕԴԱՆԱՒԱԿԱՅԱՆ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ

Սիսիանի մէջ կառուցուած է նոր օդանաւակայան մը: Երեւանէն լեռնային հեռաւոր շրջանի կեդրոնը թռիչք կը կատարեն «Ան - 28» օդանաւները, որոնք ճամբորդները 30 վայրկեանէն (նախկին մէկ ժամուան փոխարէն) կը հասցնեն Սիսիան: Շինարարները հարթեցուցած են 500 հազար խորանարդ մեթր հողային տարածութիւն մը: Ճարտարապետական յատուկ ոճով աչքի կը զարնէ օդանաւակայանի պազալթակերտ եռայարկ շէնքը, ուր տեղ գտած են զանազան սպասարկութիւնները՝ պանդոկ, բուժման կէտ, մօր եւ մանուկի համար սենեակներ եւայլն: Կառուցուած են նաեւ կարգ մը օժանդակ շինութիւններ, այդ կարգին նաեւ 7 քիլոմեթր երկարութեամբ ասֆալթապատ խճուղի մը, որ շրջանը կը կապէ նոր օդանաւակայանին հետ:

×

ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐԸ

Ալեքսանդր Միասնիկեան գրադարանի աւելի քան եօթը միլիոնից գիրքերու պահեստը ճոխացած է արտասահմանէն ստացուած նոր հրատարակութիւններով: Միացեալ - Նահանգներու, Արեւմտեան - Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Իրանի, Եգիպտոսի եւ կարգ մը այլ երկիրներու զանազան կազմակերպութիւններէ եւ անհատներէ ստացուած են շուրջ երեք հարիւր արժէքաւոր գիրքեր, որոնց կարգին՝ Րաֆֆիի «Խենթը» վէպի 1913-ին Պոլիս կատարուած հրատարակութիւնը: Ստացուած է Յ. Զաքմաքճեանի «Ընդարձակ պատմութիւն Հայոց» ստուար աշխատութիւնը, լոյս տեսած 1917-ին՝ Պոսթըն: Օտար գրականութենէն ստացուած գիրքերու շարքին է Օքսֆորտի համալսարանի հրատարակչականէն լոյս տեսած Ուիթըքըրի ուսումնասիրութիւնը Եռհան Սեբաստիան Բախի քանթաթներու մասին: Ստացուած հրատարակութիւններու ցանկը կ'ամբողջացնեն բազմաթիւ ամսագրեր, կերպարուեստի եւ քարտէսագրական նիւթեր, դասագիրքեր: Գրադարանը ներկայիս գիրքի փոխանակութիւններ կը կատարէ 34 երկիրներու 85 կազմակերպութիւններու հետ: Արդիւնաւէտ են կապերը Միացեալ - Նահանգներու, Անգլիոյ, Արեւմտեան - Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Յորդանանի, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Արեւելեան - Գերմանիոյ, Վիէթնամի, Մոնկոլիոյ, Քուպայի եւ այլ երկիրներու գրադարաններու, համալսարաններու, հրատարակչականներու, գրախանութներու, հայագիտական կեդրոններու եւ անհատներու հետ:

×

ՊԱՐՈՂ ԾԱՌ

Խանլարի (Ազրբէջան) շրջանի Քոլայիր գիւղին ծայրը գտնուող հսկայ սօսիի բունը չեն կրնար ընդգրկել վեց հոգի: Այդ ճիւղատարած ծառին տակ, որ աւելի քան 1500 տարեկան է, կրնան անձրեւէ եւ արեւու կիզիչ ճառագայթներէն պատըսպարուիլ 200 հոգի: Ներկայիս հսկայ սօսին բնութեան յուշարձան յայտարարուած է: 1500-ամեայ դեղեցիկ սօսին կոչած են «պարող ծառ»: Անոր ճիւղերը տարիներու ընթացքին այնպէս միահիւսուած են, որ հեռուէն կը թուի, թէ հսկայ ծառը կը պարէ: Հսկայական հովանոցի պէս կանգնած է ծառը այն արահետի մօտ, ուրկէ միջին դարերուն քարաւաններու երթուղիները անցած են: Սօսին հինէն ի վեր իբր հովանի ծառայած է ճամբորդներու համար աղբիւրին մօտ, որոնք հանգստանալու համար խօսքի ու զրոյցի կը բռնուէին: Ներկայիս ալ հոն գտնուող թէյարանը հանդիպումներու սիրուած վայր մը դարձած է: Իսկ հսկայ սօսիի ստորոտին ընդարձակ տարածութեան վրայ տեղի կ'ունենան բերքի, երգի եւ աշխատանքի տօնախմբութիւններ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«ԿՈՏԱՅՔ» ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Աբովեան քաղաքի «Կոտայք» խումբի մարզիկները Դեկտեմբերի վերջերը գացած էին Ջորագիւղ, մարզուելու եւ ֆիզիքապէս պատրաստուելու համար խորհրդային յառաջիկայ ախոյենութեան Ա. դասակարգի խումբերու մրցաշարքին: Մարզիկները օրը երկու անգամ հետեւած են բազմաբնոյթ վարժութիւններու, մարզանքի, որոնց ընթացքին գլխաւոր մարզիչ Արկադի Անդրէասեանի օգնած է ծանօթ մարզիկ Նազար Պետրոսեան:

«Կոտայք»ի տղաքը մինչեւ Յունուարի վերջը կը մնան Ջորագիւղ եւ ապա կը մեկնին Ադլէր՝ Սեւ ծովու ափին, բացօթեայ մարզումներու համար: Հոս աւելի ուշադրութիւն կը դարձուի ֆութպոլի, թաքթիքի տարբերակներու մշակման: Քննական խաղերու ընթացքին է, որ կը պարզուի «Կոտայք»ի հիմնական կազմը:

Հարկ է նշել, որ «Կոտայք»ի կազմը մեծ մասամբ պահպանուած է, եթէ նըկատի չառնենք այն՝ որ որակազրկուած Ա. Փարսադանեան եւ Գ. Եղիգարեան, հեռացուած են խումբէն: Յիշենք որ այս որակազրկումը հետեւանքն է «Կոտայք» - «Կոլոս» հանդիպումին, որ տեղի ունեցած էր անցեալ տարի՝ Նոյեմբեր 5-ին: Երկրորդ կիսախաղին, «Կոլոս»ի մարզիկներէն մին վնասուելով, խաղը դադրած էր. «Կոտայք»ի խումբ մը մարզիկներ դիմած էին իրաւարարին, որպէսզի կեցնէ ժամացոյցը: Գլխաւոր մարզիչը՝ Ֆելիքս Վերանեան, ձայնակցած էր իր տղոց: Ա. Փարսադանեան վիրաւորական արտայայտութիւն ունեցած էր իրաւարարին հանդէպ, որ զինք հեռացուցած էր դաշտէն. Գ. Եղիգարեան սպառնացած էր իրաւարարին՝ «հաշիւը մաքրել»: Հարցը քննըւած էր Հայաստանի մարզական կոմիտէի Նոյեմբեր 28-ի նիստին եւ որոշուած որակազրկել Ա. Փարսադանեանը եւ Գ. Եղիգարեանը, որոնց արգիլուած է վարպետներու խումբերէն հանդէս գալ: Խումբին գլխաւոր մարզիչը եւս՝ Ֆելիքս Վերանեան, կը հեռացուէր իր պաշտօնէն եւ «Կոտայք»ի գլուխը կ'անցնէր Արկադի Անդրէասեան:

«Կոտայք»ի կազմը ամբողջացած է նոր մարզիկներով: Այսպէս, «Արարատ»էն վերադարձած է միջնապահ Գագիկ Յովհաննիսեան, Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»էն հրաւիրուած են բերդապահ Արմէն Աւագեան, յետսապահ Սամուէլ Դերձեան, միջնապահներ Մարտիրոս Խաչատրեան, Էրիկ Յովսէփեան, Արմէն Ասլանեան, յառաջապահներ Ռաֆայէլ Յակոբեան եւ Բագրատ Սափարեան: Իրենց զինուորական ծառայութիւնը աւարտած են միջնապահներ Սամուէլ Նիկոլեան եւ Հրաչիկ Պօղոսեան, որոնք մաս կը կազմեն «Կոտայք»ի:

Խօսելով «Կոտայք»ի մնայուն կազմին մասին, գլխաւոր մարզիչը՝ Արկադի Անդրէասեան, ըսած է. - «Կոտայք»ի կազմում հաստատուն տեղ ունենալու համար թեկնածու ֆութպոլիստների միջեւ օգտակար մրցակցութիւն է գնալու, իսկ մենք նախապատուութիւնը կը տանք աւելի կարգապահ, իրօք ուժեղ, արժանի խաղացողների, որոնք ունակ կը լինեն յաջողութեամբ տանելու տեւական մրցակցութեան ամբողջ ծանրութիւնը»:

«Կոտայք» Մարտի կէսերուն կը սկսի խորհրդային 49-րդ ախոյենութեան մըրցաշարքը: Կը յուսանք, որ շնորհիւ լաւ պատրաստութեան եւ խումբին մէջ տիրող համերաշխ մթնոլորտին, ան կ'արձանագրէ յաջողութիւններ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՐԱԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ո՞Վ ԷՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԻԱՆՍԱՐԵԱՆՑԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իր մանկավարժական ծրագրի համակարգում նա կարեւոր տեղ էր յատկացնում աղջիկների կրթութեանն ու դաստիարակութեանը: «Քնար հայկական»ի վերջաբանութիւնը, որ Միանսարեանցի մանկավարժական ծրագիրն է, սկսւում է կանանց դերի գնահատմամբ: Կրթական ասպարէզում նա կանանց եւ տղամարդկանց լիակատար իրաւահաւասարութեան հարցն է առաջադրում, գրելով. «Կանայք այն պատճառով էլ ունին միեւնոյն սրբազան եւ անհերքելի իրաւունքը՝ ստանալ այնքան դաստիարակութիւն, որքան ստանում են տղայքը, որ կանայքը միեւնոյն մեզ պէս մարդիկ են՝ մենք տղա - մարդիկ, նոքա կին մարդիկ»: Ապա՝ Միանսարեանցը խորաթափանցօրէն գրում էր, որ մի ժողովրդի բարոյական վերելքի կամ անկման գործում կանանց դերը վճռական է: «Երբ կին մարդը ընդունեց, սեփականացրեց իւրեան մի գաղափար, իսկ, այդ գաղափարը տիրապետում է բոլոր նորա կազմուածքը եւ միտքը, նա անդադար հետամուտ է լինում, պնդում այդ գաղափարի մտածմունքի ետին, նա հանգստութիւն չէ տալիս ոչ ոքի՝ ոչ էրիկին, ոչ զաւակներին, ոչ ծանօթներին, չէ լսում ոչինչ բանաւոր, իրաւացի խորհրդի, տանում է ամենայն վիշտ եւ զրկանք, մինչեւ տանջանքես եւ վերջը յաղթում է, հասնում է իր նպատակին ... Պիտոյ է օգուտ քաղել եւ ազգի օգտի համար գործածել այն հզօր, հոգեւոր զօրութիւնը, որ պարունակում է իր մէջ կանանց սեռը»: Ուստի նա առաջարկում է. «Աշխատենք պատրաստել որքան կարելի է բարի, կրթուած եւ ազգասէր մայրեր, որ ունենանք բարի, կրթուած, ազգասէր զաւակներ»:

Ներկայացնելով աղջիկների հայկական դպրոցներ հիմնելու եւ նրանց ազգային լեզուով կրթելու իր առաջարկները, Միանսարեանցը նաեւ հեռատեսօրէն շեշտում էր. «Չի մոռանանք միշտ եւ հանապազ, անդադար ի մտի ունենանք, որ եթէ հայազգի կանայքը մեր օգտին օտար ուղղութիւն ստանան, այն ժամանակ մեր սեփական տանը օտար ուղղութիւն ստացած աղջկունք եւ կանայք կը դառնան ցեցեր, որոնք օրէց օր կը քանդեն մեր ազգութեան հիմունքը»:

Հայ երեխաների կրթութեան ու դաստիարակութեան գործում Միանսարեանցը չափազանց կարեւոր էր համարում հայ երգի դերը: Նա տարիների ընթացքում հսկայական աշխատանք է կատարել՝ հաւաքելով տարբեր վայրերում, տարբեր ժամանակ ստեղծուած հայերէն երգերը եւ կազմել հայ երգերի այն ժամանակներում առաջին ամենաարժէքաւոր ժողովածուն՝ յայտնի «Քնար հայկական»ը, եւ ինքն էլ այն հրատարակել է 1868-ին: Երգը նա համարում էր վեհ զգացմունքներ արթնացնող եւ բարոյական ու ազգային դաստիարակութեան անփոխարինելի միջոց: Ապա սահմանելով հայ երգը՝ Միանսարեանցը ամենաէականն էր համարում երգի հայերէն խօսքը, առանց որի, նրա կարծիքով, չկայ հայ երգ: Նա գրում էր. «բոլոր այս վեհ եւ սրտաշարժ զգացմունքները հասունանում են կատարեալ աստիճանի, երբ որ այդպիսի պատուական ձայնով եւ կանոնաւոր կերպով երգած երգը մեր ազգային, մեր պատուական լեզուով ասած եւ գրած երգն է»: Նա համոզուած էր, որ երեխայի մայրենի լեզուով երգային դաստիարակութիւնը պէտք է սկսել օրօրոցից:

Միանսարեանցը շատ է գրել նաեւ այն միջոցների մասին, որոնք պէտք է դէպի հայացում վերադարձնեն այլախօս հայ ընտանիքներին: Այդպիսի ընտանիքները վերջնական ուծացումից փրկելու վերաբերեալ նա մի շարք ուշագրաւ դատողութիւններ է արել: Օրինակ, առաջարկում էր տանը, սենեակների պատերին հայերէն բառեր կրող ցուցանակներ փակցնել: Դա այլախօսներին պիտի օգնէր Հայոց լեզուին ընտելանալուն: Ապա առաջարկում էր նաեւ այդպիսի ընտանիքների անդամներին ջանալ տանը առօրեայ խօսակցութիւնները վարել հայերէն: Նա գրում էր. «Եթէ այսպէս ամենայն Հայ իւրեան համար կանոն դարձնէ վերոյիշեալ կամ այլ կերպ այնքան ուսանիլ իւր լեզուն, որ իւր տանը, ծնողաց, կնոջ, զաւակների, ազգականաց եւ ամենայն հայ լեզու գիտցողի հետ միշտ պարզ հայերէն խօսի, օտար բառերը չգործածելով, այն ժամանակ նորա զաւակները կամայ - ակամայ կը գիտենան հայերէնը, իւրեանց բնութիւնը կը դարձնեն հայերէն խօսիլը եւ կը սիրեն հայ լեզուն»:

Միանսարեանցի ուշադրութիւնից չեն վրիպել նաեւ այլազգիների հետ ամուսնացած Հայերը. այդպիսիներին նա առաջարկում էր իրենց երեխաների հետ սկզբից եւեթ հայերէն խօսել, նրանց համար օրօրոցից սկսած հայերէն երգեր երգել, «այդպիսի դիպուածում, - գրում էր նա, - անկարելի է, թէ երեխայն եւ նոյնիսկ մայրը եւ օտար դայեակը չսովորեն հայերէն»:

Իր ծրագրի երրորդ մասի իրականացմանը նպաստ բերելու համար Միանսարեանցը մի շարք էական ձեռնարկումներ է անում: Նա յօդուածներ է գրում հայ գրքի եւ մամուլի հրատարակումն ամբողջ աշխարհում նպատակասլաց դարձնելու վերաբերեալ: Պետերբուրգում հիմնում է իր հրատարակչութիւնը եւ լոյս ընծայում մի շարք հայերէն գրքեր (1867 - 1872 թթ.): Ապա՝ հայկական դպրոցների համար տարբեր առարկաների դասագրքեր ստեղծելու եւ տպագրելու վերաբերեալ Միանսարեանցը ընդարձակ առաջարկներ է մշակում ու հրապարակում «Հիւսիսափայլ»ի էջերում (1861, Օգոստոս): Գրում է եւրոպացի նշանաւոր մի շարք գիտնականների, իմաստասէրների, մանկավարժների երկերը հայերէն հրատարակելու անհրաժեշտութեան մասին:

Սակայն հայերէն արժէքաւոր գրքեր հրատարակելը, ըստ Միանսարեանցի, գործի սկիզբն է, առաւել կարեւորը հրատարակուածները աշխարհի տարբեր մասերում ապրող Հայերին հասցնելն է, այդ գրականութեան վերաբերեալ մանրամասն եւ սպառիչ տեղեկատուութիւն հրապարակելը: Նրա կարծիքով, նոր հրատարակուած հայերէն գրքերի վերաբերեալ կարեւոր է պարբերաբար տեղեկութիւններ հրապարակելը եւ գրավաճառութեան միջոցով գրքերը հասցնել տարբեր վայրեր ըստ պահանջի: Ապա՝ անհրաժեշտ է համարում անցեալում հրատարակուած հայերէն գրականութեան մի ընդհանուր ցուցակ ստեղծելը:

Այդպէս, Միանսարեանցը հայ գիրքն ընթերցողին հասցնելու ուղիներ որոնելիս՝ յանգում է հայերէն տպագիր գրքերի եւ մամուլի ամբողջական մատենագիտութիւն կազմելու գաղափարին եւ իրեն յատուկ մեծ եռանդով լծւում է այդ գործին: Իր ձեռքի տակ, իրեն մատչելի գրադարաններում եղած գրքերի եւ բազմաթիւ վայրերից ստացած տեղեկութիւնների օգնութեամբ տարիների տքնաջան աշխատանքով նա ստեղծում է այդ մատենագիտութիւնը: Աշխատութիւնը ըստացւում է շատ մեծածաւալ: Միանսարեանցը չէր կարող հոգալ հրատարակման ծախսերը:

Այդ ժամանակ Ռուսաստանում կազմըւում էին Կայսրութեան տարբեր երկրամասերին նուիրուած երկրագիտական մատենագիտութիւններ: Շուտով Կովկասի մատենագիտութեան կազմումը Ռուսաստանի ռազմագիտական կոմիտէն յանձնարարեց Միանսարեանցին:

Աշխատութիւնը պէտք է տպուէր Պետութեան հաշուին: Այս առիթն օգտագործելով՝ Միանսարեանցը հայ տպագիր գրքի իր կազմած մատենագիտութիւնը դարձնում է կազմուող Կովկասի մատենագիտութեան հիմնական մասը: Աշխատութիւնը լրացնելով Կովկասի այլ ժողովուրդներին վերաբերող գրականութեամբ՝ առաջին ծաւալուն հատորը (804 էջ) լոյս է ընծայում Պետերբուրգում 1874 - 76 թթ. ընթացքում՝ «Կովկասի եւ Անդրկովկասի մատենագիտութիւն» վերնագրով: Հատորը հրատարակուել էր 1876-ին Պետերբուրգում գումարուելիք արեւելագիտական գիտաժողովի առիթով:

Այս մատենագիտութիւնն ընդգրկում է Կովկասի տարբեր ժողովուրդների վերաբերեալ եղած բոլոր լեզուներով գրքերը, յօդուածները: Նիւթերի զգալի մասը մանրամասն ծանօթագրուած են հեղինակի կողմից:

Առաջաբանում Միանսարեանցը գրում է, որ իր կազմած մատենագիտութեան կարեւոր նպատակներից մէկն այն է, որ մարդիկ ճիշդ տեղեկութիւններ ստանան Կովկասի ժողովուրդների վերաբերեալ, եւ վերջ տրուի այդ ժողովուրդների մասին տարածուող սուտ ու սխալ լուրերին:

Մատենագիտութեան հիմնական մասը հայալեզու գրականութիւնն է (ներկայացուած է բնագրի լեզուով). ընդգրկուած են հայ պատմիչների երկերի հրատարակութիւնները, հայագիտական բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ եւայլն: Միանսարեանցը 30 տպագիր էջում ռուսերէն ներկայացրել է նաեւ Հայոց պատմութիւնը՝ ցոյց տալով հայ ժողովրդի բնիկ լինելը Հայկական լեռնաշխարհում, ծանօթութիւն տալով հայկական հին Պետութիւնների մասին եւայլն: Այդ կերպ նա ներկայացրել է նաեւ Վրաց պատմութիւնը: Զգացւում է, որ Միանսարեանցը նպատակ է դրած եղել ցոյց տալու, որ այդ դարաւոր հարեւան ժողովուրդները ունեցել են հարուստ պատմութիւն եւ մշակոյթ:

Երկրորդ հատորը գրեթէ ամբողջութեամբ պէտք է ընդգրկէր հայ տպագիր գիրքը, եւ նրա մի մասն արդէն տպագրուել էր: Բայց 1880 թ. Ապրիլի 5-ին վրայ հասած մահը անաւարտ թողեց այդ հատորի հրատարակումը, ինչպէս եւ անհնար դարձրեց առանձին գրքով «Հայկական մատենագիտութեան» հրատարակման գործը ու առհասարակ Միանսարեանցի ունեցած ծրագրերի իրականացումը:

Ռուսերէն, ֆրանսերէն շատ գրախօսութիւններ հրապարակուեցին «Կովկասի եւ Անդրկովկասի մատենագիտութեան» վերաբերեալ: Բոլորը ամենաբարձր գնահատականն էին տալիս Միանսարեանցի գործին: Հայ իրականութեան մէջ, ցաւօք, միանգամից չէ, որ հասկացուեց այդ աշխատութեան, ինչպէս եւ Միանսարեանցի ամբողջ գործունէութեան մեծ արժէքը: Թէեւ առանձին հասկացողներ կային: Այսպէս. Միանսարեանցի մահուան առթիւ Ստ. Մալխասեանցը գրեց. «Միքայէլ Միանսարեանց այն հազուագիւտ անձերից էր, որոնց մէջ գաղափարական բարի առաքինութիւններն անկորուստ մնում են, առանց մէկ - մէկի ոչնչացնելու: Նա իւր մանկութեան հասակից մինչեւ իր վերջին շունչը ազատ հոգի եւ ազատ հայեացք ունէր. Նա վերին աստիճանի մարդասէր համաշխարհաքաղաքացի էր, նորա առատութիւնից օգտւում էին անխտիր կարօտեալք, բայց օր չէր անցնում, որ նա իւր սիրելի ազգին վերայ չմտածէր»:

ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՀԱՒԱՏԱԼ Կ'ՈՒԶԵՄ»

Երկար տարիներէ ի վեր կը ճանչնայի այդ բարեկամս եւ շատ կը սիրէի զինքը: Եթէ տեսնէի խմբագրատունէն ներս մտնելը, ուրախութեամբ կը ցատքէի: Հաճոյք կ'առնէի հետը խօսելէ, զինքը մտիկ ընելէ: Զինքը կը սիրէի, որովհետեւ ամէնէն առաջ կը հաւնէի իր նկարագրին: Բարի ու ազնիւ մարդ էր, քանիցս փաստուած էր ատիկա: Ամուր կեցուածքով, սկզբունքի տէր, անկաշառ, մանաւանդ մարդասէր:

Օր մը այնպէս պատահեցաւ որ իմ այդ բարեկամին մասին անխառն հիացումով խօսիմ մէկու մը հետ, որ յաճախ կուգայ խմբագրատուն: Խօսակիցս անտարբեր ու պաղ նայուածքով մտիկ ըրաւ զիս եւ ի վերջոյ ուսերը թօթուեց:

- Զգէ այդ մարդը, ըսաւ, աննկարագիր է, քանի հոգիի մուխը մարեց:

Այդ պահուն կարծեցի որ մէկը սիրտս երկուքի բաժնեց: Ահաւոր ցաւ մը զգացի: Լռեցի, բան մը չկրցայ ըսել:

Ցաւս կուգար ո՛չ թէ անկէ, թէ հաւատքս կը ցնցուէր հանդէպ բարեկամի մը, որուն վրայ մեծ համարում ունէի: Ո՛չ: Հաւատքս չէր ցնցուած, որովհետեւ շատ լաւ կը ճանչնայի զինքը եւ գիտէի որ այդ պահուն անոր հասցէին չարախօսողը շատ աւելի աննկարագիր մէկն էր, քան թէ այն որուն մասին կը չարախօսէր: Ցաւս կուգար անկէ, որ իմ անխարդախ վստահութեանս մէջ մէկը կը փորձէր կաթեցնել թոյնի կաթիլ մը, որ այդ օրէն վերջ միշտ պիտի մնար բարեկամիս հանդէպ ունեցած վստահութեանս մէկ անկիւնը:

Այդ օրէն վերջ տարիներ անցան եւ այդ տարիներու ընթացքին բարեկամս երբեք չըրաւ շարժում մը, որ արդարացնէր իր հասցէին չարախօսած մարդուն պնդումը: Բայց, ի՜նչ մեղք, երբեք ալ չկրցայ մոռնալ այն չարաշուք նախադասութիւնը, որ սիրտս երկուքի բաժնած էր.

- Զգէ այդ մարդը, աննկարագիր է ան:

×

Կաղանդէն քանի մը օր առաջ ծանօթներէս չնորհալի փոքրիկ մը, ինքնիրեն խօսելու պէս բնական ու պարզամիտ, այսպէս կ'ըսէր իր մօրաքրոջ.

- Գիտե՞ս մօրաք, առաջին դասարանն էի, երբ ուսուցիչս ինծի ըսաւ որ Կաղանդ Պապան սուտ է, այդպիսի մէկը գոյութիւն չունի: Երա՜նի թէ ըսած չըլլար: Ես հաւատալ կ'ուզէի: Նայէ զարմիկներս Յակոբիկն ու Անին ի՜նչ աղուոր կը հաւատան...:

Երբ լսեցի այս խօսակցութիւնը, շլմեցայ: Ո՞վ արդեօք այնքան շօշափելի յուզումով կրնար բացատրել հաւատքի ցնցումին ողբերգութիւնը, որքան կը բացատրէր սա ինը տարեկան աղջնակը: Նայեցայ ու անհուն կարեկցութիւն մը զգացի անոր հանդէպ: Ինծի այնպէս թուեցաւ որ չարագործ ձեռք մը կանխահասօրէն կտրած էր կենսատու երակ մը անոր փոքրիկ մարմինին մէջ, կանխահասօրէն չորցուած էր անոր երջանկութեան աղբիւրներէն մէկը...:

×

Ուսուցիչ մը իրաւունք ունի՞ առաջին դասարանի տղուն ըսելու որ Կաղանդ Պապան սուտ է, զեղծարար մըն է, տղաքը խաբելու համար ստեղծուած խաղ մըն է: Եթէ ան ունենար այդ իրաւունքը, մարդկութիւնը չէր ստեղծեր Կաղանդ Պապան: Կաղանդ Պապան միայն տգէտներուն ու անհաւատներուն, մարդատեացներուն ու չարերուն կարծիքով սուտ է: Որովհետեւ իրականութեան մէջ Կաղանդ Պապան կայ ու գոյութիւն ունի բոլորին համար, մինչեւ իսկ չափահասներուն ու նոյնիսկ ծերուկներուն համար: Ան այն բարի ու ազնիւ մարդն է, որ կ'երջանկանայ բարիքներ բաշխելով իր շուրջ: Եւ ո՞վ կրնայ ըսել որ գոյութիւն չունի այդ բարի մարդը: Այդ բարի մարդը մեր կարծածէն ալ աւելի շօշափելի գոյութիւն մը ունի, մեր կարծածէն ալ աւելի յաճախ իր ձեռքը կը դնէ մեր գլխուն վրայ եւ կ'օրհնէ մեզ իր տեսանելի ու անտեսանելի նուէրներով: Ան է որ մեր սիրտը կը լեցնէ սիրով ու խանդաղատանքով, ան է որ մեր ներաշխարհը կը զօրացնէ ազնիւ հաւատքով ու լաւին հանդէպ վստահութիւն ունենալու կամքով:

×

Հաւատալ կ'ուզենք, ինչպէս Կաղանդ Պապային հաւատալ կ'ուզէր մեր փոքրիկ ու իրատես աղջնակը: Երբեմն յուսախաբ ըլլալու գնով իսկ, հաւատալ կ'ուզենք: Առանց հաւատալու, առանց մեր նմաններուն հանդէպ վստահութիւն ունենալու, կրնա՞նք հաճոյք առնել այս կեանքէն: Մեղք որ միշտ պիտի գտնուին չարամիտներ կամ միամիտներ, որոնք թոյնի խոշոր կաթիլ մը պիտի կաթեցնեն մեր բոլոր հաւատքներուն մէջ: Եւ ոչ ոք պիտի կարենայ անհետացնել թոյնի այդ կաթիլը:

Բ. Հ.

Fonds A.R.A.M

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ.Ի

- ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ 30-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ -

Չորեքշաբթի, Յունուար 15-ին, Փարիզի Սէրքլը էնթէռալիէի մէջ հաւաքուած էին հարիւրէ քիչ մը աւելի «առանձնաշնորհեալներ», մասնակցելու համար այն ճաշին որ կը տրուէր ի պատիւ Գիւտ Եպիսկոպոսի, իր քահանայութեան երեսնամեակին առթիւ: «Առանձնաշնորհեալ» ըսինք, վասնզի, բացի պաշտօնական քանի մը հիւրերէ, հարկ էր բարեկամական կամ խնամիական յարաբերութիւններ ունենալ կազմակերպիչներուն հետ, տեղեակ ըլլալու համար թէ նման հաւաքոյթ մը կար: Զհասկցանք թէ ինչո՞ւ Փարիզի Հայոց առաջնորդին ի պատիւ ձեռնարկ մը աճ քաթիմիճի պիտի ըլլար: Գաղտնիք փարիզու ... Հայոց Եկեղեցւոյ:

×

Այս ճաշը, իր բարձր ներկայութեամբ կը պատուէր Փարիզի Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Լիւսթիժէ: Հիւրերու կարգին յիշենք՝ Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ էկզարք Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Աւետարանական եկեղեցւոյ պետ՝ վերապատուելի Լէոնեան, յոյն - օրթոտոքս եկեղեցիէն՝ Հերպ. Ժերէմի, փարիզեան շրջանի հայկական եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւները, ինչպէս նաեւ Անթոնիի, Շաւիլի, Իսիի եւ Առնուվիլի քաղաքապետները: Հաւաքոյթը կը վարէր Գեղամ Թոռոսեան, որ ճաշի սկիզբին խօսքը տուաւ Եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահին՝ Սուրէն Գործունեանի:

Պ. Ս. Գործունեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որոնք եկած են յարգելու եւ տօնախմբելու Գիւտ Եպիսկ.ի քահանայութեան 30-ամեակը, ապա հոգեւոր հովիւի մը թողլով անոր կեանքին անդրադառնալու պարտականութիւնը, մաղթանքներով վերջացուց իր քանի մը խօսքերը՝ ուժ եւ կարողութիւն Գիւտ Եպիսկոպոսի շարունակելու համար իր պաշտօնը:

Ճաշի ատենին Ներսէս Ծ. վրդ. Բապուճեան ոգեկոչեց օրուան յոբելեարին կրօնական կենսագրութիւնը, այն օրէն երբ Անթիլիասի դպրեվանքը, 1948 Հոկտեմբերին կը հանդիպէր՝ Յովհաննէս Նագդաշեանի, բարեպաշտ ընտանիքի մը զաւակ, մեծցած Հալէպ: Գիւտ Եպիսկոպոսի մօտ, իր ուշադրութիւնը գրաւած են գլխաւորաբար 3 բաներ՝ ծառայասիրութիւնը, եկեղեցասիրութիւնը եւ քաջ արարադէտ մը ըլլալու հանգամանքը: Կը յիշէր թէ ան քահանայ կը ձեռնադրուէր 1955 Նոյեմբերին, Փարիզ կը ժամանէր 1960-ին, եպիսկոպոս կը ձեռնադրուէր 1973 Հոկտեմբերին եւ կ'եզրակացնէր իր խօսքը փարիզեան շրջանի հոգեւոր դասուն մաղթանքները ներկայացնելով:

Մէթր Արմէն Բարսեղեան ճառէ աւելի վկայութիւն մը կ'ուզէր բերել, որպէս հիներէն մէկը եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան, երբ Փարիզ կը ժամանէր երիտասարդ հոգեւորական մը եւ որու կրակոտ նայուածքին մէջ՝ կը տեսնէր թէ ան՝ մէկն է որ իր դերը պիտի խաղայ: Շուտով արդէն, աշխատելով Սերովբէ Արք.ի կողքին, կը դառնար անոր հոգեւոր զաւակը: Ապա, Արմէն Բարսեղեան, կը բացատրէր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ժողովրդավար կառոյցը, ուր կարեւոր դեր կը խաղան աշխարհականները:

Վերապատուելի Լէոնեան, հաստատելով էքիւմէնիք շրջապատը, ուր կը գտնուէր, կը յայտնէր թէ հարկ եղածին չափ ծանօթ չէր Գիւտ Եպիսկոպոսի գործունէութեան կարենալ արտայայտուելու համար անոր արդիւնքներուն մասին, բայց կ'աւելցնէր թէ Գիւտ Եպիսկոպոս շատ բան կը ներկայացնէր իրեն համար, թէ Հայերը շատ բան կ'ակնկալեն իրմէ:

Ներկայացնելով Մելեթիոս Եպիսկոպոսը՝ Գերպ. Ժերեմի կը շեշտէր թէ իր ուրախութիւնն ու յուզումը մեծ են, կը յիշէր թէ երկու հին եկեղեցիները միշտ լաւ յարաբերութիւններ մշակած են ու կը փոխանցէր իր եղբայրական զգացումները:

Գերպ. Գրիգոր Կապրոյեան, յանուն Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, կը յայտնէր թէ եթէ Գիւտ Եպիսկոպոս սրտեր կարդար, պիտի տեսնէր թէ ինք սէր ու յարգանք կը տածէր իրեն հանդէպ, մաղթելով թէ ինչ որ հայ ժողովուրդը տուած է Գիւտ Եպիսկ.ի, ան վերադարձնէր հայ ժողովուրդին՝ իր ժպիտով, իր սրտով, իր պատրաստակամութեամբ, ու կը յիշէր Անտիոքի Եպիսկոպոսի՝ Ս. Իգնատիոսի եօթը նամակները Փոքր - Ասիոյ եկեղեցիներուն ուր կ'ըսէր՝ Եկեղեցին հո՛ն է, ուր եպիսկոպոսը կը գտնուի: Իր խօսքը կը վերջացնէր մաղթելով որ միացած ըլլան ինչպէս տաւիղի մը լարերը:

Փարիզի Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Լիւսթիժէ իր ելոյթին սկիզբը յայտնեց թէ շատ բան կարելի է հասկնալ երբ լեզուն չի հասկցուիր, այդ շեշտը, այդ գաղտնի երաժշտութիւնը կը ապաւորեն եւ ինք բնազդով կը հասկնայ, շնորհիւ տոր: Ծանօթ է արդէն հայկական ծէսին եւ երգին: 1954-ին ուխտագնացութեան գացած է Երուսաղէմ եւ հոն Հայոց Պատրիարքարանը ներկայ եղած է աղօթքի եւ պատարագի եւ ամէն անգամ որ Երուսաղէմ գացած է մասնակցած է արարողութեանց: Երեսուն տարի քահանայութիւն, ըսաւ կարդինալ - արքեպիսկոպոսը, շատ գեղեցիկ ձեւ մըն է կեանքը նուիրելու: Ապա, յայտնեց այն մեծ յարգանքը զոր կը տածէ Հայ ժողովուրդին նկատմամբ, քանիցս մարտիրոս, այնքան անողոք կերպով ցրուած, որ գոհարներէն մէկը կը ներկայացնէ քրիստոնեայ պատմութեան: Շեշտեց այն իւրայատուկ յատկանիշը հայ ժողովուրդին, որու մօտ պատմութիւնը, լեզուն, մշակոյթը կը խառնուին քրիստոնէական աւանդութեան: Գալով հայ ժողովուրդի տառապանքին եւ ինչ որ կը կոչեն Սփիւռքին, պէտք է փնտռել հոգեւոր նշանակութիւն մը եւ թէ՝ կա՛յ անպայման այդ ողբերգական, անարդար, անողոք, անհեթեթ պարագաներու մէջ հարստութիւն մը: Ծանօթ է որ եկեղեցւոյ ամէն հալածանք ծնունդ տուած է անոր բեղնաւորման: Կարդինալ Լիւսթիժէ կը գիտակցի թէ մտահոգութիւններէն մէկն է, իրաց այս կացութեան մէջ, մշակոյթին, ծիսական աւանդութեան պահպանումը, երբ ժողովուրդը ցրուած է եւ արդէն երեք սերունդ կայ, եւ յիշատակին յիշատակը կը մնայ: Կը խորհիմ, կը շարունակէ ծիրանաւորը, որ ան որ փնտռէ համեմատութիւնը մշակոյթին եւ հաւատքին միջեւ, հաւասարակշռութիւնը կը գտնէ հաւատքին մէջ: Կարելի չէ հիմա զարգացնել այս գաղափարը, բայց ըսենք որ քրիստոնէական աւանդութիւնը է՝ մշակոյթին, ինչ որ հոգին է՝ մարմինին: Եւ ան որ կորսնցնէ մշակոյթը՝ ծնած քրիստոնէութենէն, կը կորսնցնէ իր հոգին եւ կը դատապարտուի անյայտանալու: Անշուշտ, պէտք չէ Եկեղեցի մը նոյնացնել ազգի մը հետ կամ ազգ մը եկեղեցիին, բայց ձեր իւրայատուկ պարագային մէջ, եկեղեցին եւ ազգը միշտ զօդուած են իրարու: Գիտցէք ձեր հարստութիւնները փոխանցել ձեր զաւակներուն:

Հուսկ խօսք կ'առնէր Գիւտ Եպիսկոպոս, նախ Ֆրանսերէն, և կ'ըսէր կարդինալին, որ իրենց ամէն մէկ հանդիպումին կարդինալը աղօթք մը կը հայցէր իրմէ եւ այսօր՝ ինք է որ աղօթք մը կ'ուզէ Փարիզի արքեպիսկոպոսէն: Ապա, հայերէն, շնորհակալութիւն կը յայտնէր ներկաներուն, որոնք եկած են ուժ տալու Եկեղեցւոյ սպասաւորի մը եւ ինք այդ ուժն առնելով, կ'երթայ երեսուն տարի ետք ու կը յիշէ Խադ Արք.ի Մաշտոցէն առած մէկ հարցումը: Գիւտ Եպիսկոպոս ըսելէ ետք թէ Աստուծոյ ծառայել կը նշանակէ Եկեղեցին սիրել ու ինք ալ սորված է իր ծնողքէն, իր ուսուցիչներէն, իր հոգեւոր առաջնորդներէն Աստուծոյ նուիրուիլ: Ու իր խօսքը վերջացուց ըսելով՝ այսօրուան այս հաւաքոյթը ձեզի կը վերադարձնեմ ըսելու համար թէ Եկեղեցին սիրեցի, Եկեղեցին իմ սիրտն է, սէրը Աստուծմէ ստացայ, սէրը Աստուած դրաւ ամէնուս սրտին մէջ, զայն ձեզի կը մատուցանեմ, որպէսզի մէկտեղ երթանք ծունկի այն բոլոր կոթողներուն եւ ըսենք Աստուծոյ խօսքը: Եկէք սիրտս առէք եւ ձեր սրտին խառնեցէք: ... Աղօթեցէք ինծի համար»:

Յիշենք որ այս հանդիպումի ընթացքին կարդացուեցան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին շնորհաւորական հեռագիրը եւ Փարիզի քաղաքապետին՝ Ժաք Շիրաքի նամակը:

Մէջընդմէջ գործադրուեցաւ նաեւ գեղարուեստական բաժին մը, որու ընթացքին Տիկին Մուրատեան (դաշնակ) նուագեց Բարաջանեանէն եւ Շոփէնէն, Միռոն վրդ. երգեց (Հայաստան, տէր կեցո՛) եւ Աստղիկ արեղայ արտասանեց իր մէկ քերթուածը:

Հաւաքոյթը փակուեցաւ «Հայր Մեր»ով:

Ա. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ազիրեան ակումբի «Աստուր Գապալեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Ամուսնալուծումներ, անոնց պատճառները եւ պատճառներուն ծագումը» նիւթին շուրջ, կազմակերպութեամբ Լ. Օ. Խաչի Դաստիարակչական Յանձնախումբին: Դասախօսութիւնը բաժնուած է երկու մասերու: Առաջին բաժնին տոքթէօր Խանլեան անդրադարձած է սեռային շեղումներու, ներկայացնելով սեռային ըմբռնումներու հոլովոյթը յունա - հռոմէական դարաշրջաններէն սկսեալ, ապա քրիստոնէութեան կեցուածքն ու խօսքը անոր հանդէպ: Անցնելով Լիբանանի ընկերային ընտանեկան կացութիւններու, դասախօսը ըսած է, թէ պատերազմի տասնամեակին ամուսնալուծումներու թիւը կրկնապատկուած է, թմրեցուցիչներու, ալքոլի շռայլ գործածութեան, երկրին մէջ իսկ Լիբանանցիին դաղթական վիճակին, արտագաղթին, դրամ շահելու համար դրացի երկիրներ ամուրիներու գաղթին, անգործութեան, եկամուտի աղբիւրի նուազումին, դրամի արժեզրկումին եւ այլ պատճառներով, պատճառներ՝ որոնք իւղ թափեցին բարոյական խախուտ հիմերու վրայ շինչող ընտանիքներու հիւանդագին բաղձանքին: Երկրորդ դասախօսը՝ տոքթէօր Կիտանեան, անդրադարձած է ամուսնալուծումներու այլազան պատճառներուն՝ անհանդուրժողութիւն, չկամութիւն, անձնասիրութիւն, ընչաքաղցութիւն, զոռոզութիւն եւայլն: Դասախօսութեան աւարտին ներկաներու հարցումներուն պատասխանելով երկու բժիշկները ամուսնալուծման գլխաւոր պատճառներէն մին նկատած են արտաքին միջամտութիւնը նոր պսակուածներու ընտանեկան եւ անձնական ներքին գործերուն:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, Դեկտեմբեր 15-ին, տեղի ունեցած է թէյասեղան մը, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան նոր կազմուած պասքէթպոլի խումբի շուրջ քառասուն անդամներուն: Խօսք առնելով Բարեգործականի Լոնտոնի մասնաճիւղի ատենապետը՝ Յարութիւն Մութաֆեան, անդրադարձած է Պասքէթպոլի Ա. խումբին Լիկայի առաջին կարգի մրցաշարքին մէջ արձանագրած յաջողութիւններուն: Կարպիս Եսայեան շեշտը դրած է Լոնտոնի հայ երիտասարդական Կեդրոնի մը հիմնադրութեան ծրագրին առընչուող աշխատանքներուն վրայ: Սեւան Մութաֆեան պասքէթպոլի ակումբի նախագահ ընտրուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

«Մի փոքր ժամանակամիջոց եւս առաջ ընթանալով՝ առիթ ներկայացաւ մեզ համբուրելու ձիւնաթաղ լերան փէշը եւ նոյն ընթացքով բարձրանալով դէպի վեր, հասանք մի տեղ, որ յիրաւի, մարդկային ուժերն անզօր կը լինէին, եթէ մեզ օգնութեան չէին եկել մեր Մասիսի մայրական գորովանքները»:

Իսկ աւելի բարձրում, երբ վերելքի տառապանքները մնացել էին քարէ ծովերում, ձիւն ու սառոյցի մէջ, եւ գագաթը տեսանելի էր արդէն, Աբովեանն ասում է. «Կարծես թէ դէպ երկինք թեւածելով էինք բարձրանում բլուրն ի վեր, ուր լերան գագաթն էր ... համայն աշխարհի ծննդատեղին»:

Ապաւինել լերանը. ուրիշ ի՞նչ կարող էին անել լեռնագնացները, երբ արդէն նրա իշխանութեան տակ էին: Դեռ երէկ, ցածից նրանք լսում էին բարձունքներից դահավիժող ձիւն հիւսքերի ու հսկայ սառցաբեկորների դղրդիւնն ու բոմբիւնը: Իսկ այսօր, 1829 Թուականի Սեպտեմբերի 27-ն է: «Դժոխաստ սառնամանիքի ցրտութիւնը» շնչած Պարրոտն ու Աբովեանը յաղթահարում էին վերջին մեթրերը՝ սառցուղիների մէջ փորուել էր վե՛ց հազար ոտնատեղ: Մարդն առաջին անգամ էր ոտք դնելու ցուրտ լերան կատարին: Եւ հասնելով գագաթին, «անասելի խնդութիւնից վազելով այս ու այն կողմ», Աբովեանը լալիս է: Եւ յաղթանակն ու երջանկութիւնը նոյնպէս դժուար է տանել, ինչպէս որ վիշտն ու տառապանքը: Թաշկինակի մէջ մի կտոր նուիրական սառոյց փաթաթելով, Աբովեանը հրաժեշտ է տալիս գագաթին, ծոցատետրում նշելով՝ «Գիշերային երկինքը բոնի յափշտակելով մեզնից՝ անէացնում էր նրա տեսքը»:

«Վերելք» գրքում մի նկար կայ՝ Հագէնի «Սուրբ Յակոբի վանքը եւ Մեծ Մասիսը» (1831 - 32 թթ.) եղակի մի պատկեր. Մասիսից Մեծ Վիհի ալոնկին զողտրիկ եկեղեցի, ծառերով շրջապատուած: Հայերը լեռնալանջիկ եկեղեցիներ շատ են կառուցել, բայց այս մէկն առանձնայատուկ է՝ քանի որ թիկունքում ունի հրաշափառ Մասիսը:

16 Ապրիլ, 1980 թ.

Մի քանի օր է տնից դուրս չեմ գալիս: Ափսոսում եմ, որ չտեսայ, թէ զարմանահրաշ ինչ հանդերձներ հագաւ Աւագ լեռը: Այս գիշեր բնութիւնը վախեցրեց մարդկանց: Ծաղկած - փթթած զարունը ծածկուեց ձիւնով: Ճիւղերը ծանրացել են ու կորացել գետնին: Ծիրանի ու սալորի ծաղիկները խառնուել են ձիւն սպիտակութեանը: Ի՞նչ է լինելու:

Երեկոյ է: Երկինք - գետին մթնել է. ձիւնն անխնայ թափւում է, շնչահեղձ անելով ամէն ինչ, որ գարնանային է: Մարդիկ ահաբեկուել են: Բերքն է վտանգի տակ: Միայն լեռն է, որ իմաստունի իր հանդարտութեամբ նայում է հեռուից: Այսպիսի՛ բաներ է անցել աշխարհի գլխով: Եւ դեռ ինչե՛ր է տեսնելու մշտակայ ականատեսը Հայոց լեռնաշխարհի:

20 Ապրիլ, 1980 թ.

«Գիւտ» եմ արել, երբ հեռուից լերանը երկար ես նայում, աչքերդ ցաւում են: Յայտնի բան է, լեռնագնացները սեւ ակնոց են դնում: Բայց չէ՞ որ նրանք ձեան սպիտակութիւնից եւ ուժեղ արեւից են պաշտպանւում:

Ինչպէս երեւում է լերան անդրադարձնող ուժը հեռու եւ մօտիկ չի ճանաչում:

Այսօր Մեծ գագաթը ամպեղէն գօտի է կապել, որ շատ նման է Սատուրնի օղակին:

23 Ապրիլ, 1980 թ.

Երկինքը փակ է: Թանձր, յագեցուած ամպեր: Ամպրոպ, անձրեւ, Ամպերից ազատ են միայն Մասիսն ու Արագածը: Լուսաւոր շողերի մէջ՝ լեռները պարզ, յստակ, փեյփեյուն: Անձրեւը թափւում է, եւ մարդիկ պահ են մտել ու պատըշգամբներից, պատուհաններից ապշած նայում են: Այս ի՞նչ անիմանալի ուժ է կառավարում բնութիւնը:

24 Ապրիլ, 1980 թ.

Մասիսը ամպամած է. խռոված ու վարագուրուած: Բայց չէ՞ որ ես գիտեմ՝ նա այնտեղ է:

Եւ քանի որ լեռն ինքն է հիմա էպոսի հերոս, որ բանտուած է ոչ միայն ամպեղէն շղթայով, ուստի տեղին կը լինի յիշել նրա հետ կապուած մի աւանդոյթ, ո՛չ պակաս էպոսային, մանաւանդ, որ շարահիւսողը Մովսէս Խորենացին է:

Վաղնջենական ժամանակներից հայ ժողովրդի մե՛ծ աւանդապահ՝ Ազատն Մասիս: Գահաժառանգի եւ թագաւորի վէճն է առնչուել քեզ: Հօր մահից յետոյ Արտաւազդն ասում է. - «Երբ դու գնացիր, ու ամբողջ երկիրը քեզ հետ տարար, ես այս աւերակների վրայ ո՞ւմ թագաւորեմ»:

Ննջեցեալն՝ Արտաշէս թագաւորն, իբր անիծել է որդուն.

«Թէ դու ձի հեծնես որսի գնա Ազատն ի վեր, դէպ Մասիս, քաջքերը քեզ բռնեն տանեն Ազատն ի վեր, դէպ Մասիս, այնտեղ մնաս, լոյս չտեսնես»:

Աւելի ուշ պատմիչ Թովմա Արծրունին ասելու էր. Արտաւազդը քարավէժ էր եղել ու գլորուել Ազատն Մասիսի կոշտ կոհակների մէջ:

Կոշտ կոհակնե՛ր, որ ալիքներն էին լերան քարէ ծովերի:

(Շար. 5)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Նոյեմի Տէրտէրեան եւ զաւակները իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝
ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին ի յիշատակ, 2500 ֆրանք կը նուիրեն Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէին (ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱՂՃԱՆԱԳԻՆ ՎԱՐԺԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՄՈՆՐԷԱԼ. - Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մինասեան 50 Ք. Տ.:
ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 500 Ֆ.:
ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Պերճ Կարապետեան 500 Ֆ.:
ԻՍԻ. - Տիկին Ե. Պօղոսեան 300 Ֆ.:
ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Ոսկանեան 200 Ֆ.:
ՊԱՆԵԵՕ. - Տիկին Մուսայեան 200 Ֆ.:
ՓԱՐԻԶ. - Պ. Կ. Թուլումճեան 250 Ֆ.:
ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տիկին Տէր - Մինասեան 100 Ֆ.:
ԿՌԱՆԺ ԼԷ ՎԱԼԱՆՍ. - Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր - Սարգիսեան 100 Ֆ.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունուար 25, տօն է Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ Նորին Մարտիրոսին եւ Զօրեքտասան Զինուորացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՓԱՐԻԶ

Գ Ր Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Ուրբաթ, Յունուար 24, ժամը 20·30-ին՝
Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնի սրահին մէջ:
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
Նախագահութեամբ՝
ՏՈՔԹ. ԷՏՈՒԱՐ ԱԴԱՄԵԱՆԻ
Ատենապետ
Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի
Կը խօսի՝
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
«Հերոսական Ոգին Պայրընի Գրականութեան Մէջ»
բնաբանով
Հատուածներ բանաստեղծին «Կորնթոսի Պաշարումը»էն և ձայներիզի վրայ «Սարդանաբաղի Տեսիլը»էն, ընկերակցութեամբ՝ Տիկին Անի Զաքրեանի: Վրոյր Մազմանեան ձայներիզի վրայ կ'ողեկոչէ հելլէն գրագէտ՝ Սփիրիտէոն Թրիքուբիսի դամբանականը:
Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines
Salle H. SAMUEL
SAMEDI 25 JANVIER
à 20 heures 30
U N E S O I R E E
E X C E P T I O N N E L L E
D I A P O R A M A
«L'EPOPEE DES FILS DU SOLEIL»
Réalisation : Alexandre VARBEDIAN
Musique . Aved DERDERIAN
Un retour aux anciennes croyances arméniennes : Est-il vrai que le Dieu - SOLEIL (AREV ou AREK) a donné son nom aux AR - men (Arméniens) ?
RENCONTRE et SIGNATURE
Alexandre VARBEDIAN signera son livre
«ARPIAGAN : SOLARIUS»
un poème épique
dédié à l'esprit combatif du Peuple Arménien.

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի օր, Յունուար 26, Բ. Կիրակի Ջկնի Ծննդեան:

Այսօր, յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ հոգւոյն զուիցերիացի հայասէր հոգեւորական՝

ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ
ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐԻ

որ Մեծ Եղեռնի հետեւանքով որբացած մեր զաւակները հաւաքեց ու անոնց որպէս հայր՝ պաշտպան, դաստիարակ եւ օգնական եղաւ:

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

ST. PIERRE DE CHAILLOT
31, ave. Marceau

Այս Ուրբաթ օր, Յունուար 24, ժամը երեկոյեան 8·30-ի Եկեղեցիներու Միութեան Աղօթքի Շաբաթուան շարքին մէջ, Սէն Փիէր Տը Շայօ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, 31 Ավընիւ Մարսօ, Փարիզ 16-րդ, Միջեկեղեցական Պաշտամունք կը կատարուի, որուն կը մասնակցի նաեւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը՝ յատուկ Շարականներու կատարողութեամբ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Շաբաթ եւ Կիրակի, Փետրուար 1 եւ 2:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Յարութիւն Քէշիշեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ղազարոս եւ Երջանիկ Գաբրիէլեան 100, Տիկին Մանուշակ Թրիկեան 50 ֆրանք, Միհրան Սարկ. Քէյիշեան 100 Ֆ.:

Բարսեղ Գամպուրեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Եարտըմեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սիրաքեան 50, Տիկին Մառիզ Արթինեան եւ զաւակները 50 եւ 50 Դպրաց դասին, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Գամպուրեան 50, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Շահպազեան 50, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Գամպուրեան 100 Ֆ. 50 երգչախումբին, 50 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալուստեան 100, 50 երգչախումբին, 50 դպրոցին, Տիկին Զարդար Աճէմեան 50, Պ. Կարպիս Գամպուրեան 50 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Վարդան Էլմասեան 50 եւ 50 Ֆ. դպրոցին:

Տիկին Վարդ Ներսիսեանի (Ծնեալ՝ Նազրեանի) մահուան առթիւ՝ Տիկին Եղիսաբէթ Գոլոյեան 100, Տիկին Միշէլ Եավէր 200, Տիկին Ջապէլ Գույումճեան 100 Ֆ.:

Տիկին Փերուզ Մուրատեանի (Ծնեալ՝ Մոսկոֆեանի) մահուան առթիւ՝ Տիկին Անժէլ Պոնաթի (Ծնեալ՝ Խաչատուրեան) 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մուրատեան 100, Տէր եւ Տիկին Արթագին Յակոբեան 100, Փիւլիւր ընտանիք (Փարիզէն) 200 Ֆ.:

Տիկին Գոհար Ճէնէքորոսեանի (Ծնեալ՝ Մարկոսեանի) մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր և Տիկին Արթին Թորոսեան եւ զաւակները 700 Ֆ., Տիկին Նուրիճա Մարկոսեան եւ զաւակները 100, Տիկին Կիւլիւզար Թորոսեան 50 Ֆ., Տիկին Լուսաբեր Շտոյեան 50, Տէր եւ Տիկին Հարուն Թաշհան 50, Տէր և Տիկին Գրիգոր Մարկոսեան 150, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Չէօրտիւքեան 50, Պ. Նիկողոս Թորոսեան 100 Ֆ. 50 երգչախումբին:

Պ. Սիրական Շամիրեանի մահուան 10-րդ տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Նուարդ Շամիրեան եւ զաւակները 150, Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Եսթեր Կարապետեան 30, Տէր եւ Տիկին Պաղտասար եւ Աստղիկ Պաղտիկեան 50:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ARMENIE 1986

Tous nos départs sont effectués jusqu'à Moscou sur les vols réguliers d'AIR FRANCE et nos groupes sont encadrés par des accompagnateurs qualifiés et dévoués.

DEPART	RETOUR	DUREE
28 MARS	06 AVRIL	10 JOURS
18 AVRIL	02 MAI	15 JOURS
08 MAI	19 MAI	12 JOURS
23 MAI	06 JUIN	15 JOURS
27 JUIN	11 JUILLET	15 JOURS
11 JUILLET	25 JUILLET	15 JOURS
01 AOUT	15 AOUT	15 JOURS
15 AOUT	29 AOUT	15 JOURS
29 AOUT	12 SEPTEMBRE	15 JOURS
12 SEPTEMBRE	26 SEPTEMBRE	15 JOURS
03 OCTOBRE	17 OCTOBRE	15 JOURS
07 NOVEMBRE	21 NOVEMBRE	15 JOURS
26 DECEMBRE	09 JANVIER 87	15 JOURS

— Nous sommes en mesure d'organiser vos voyages individuels avec avion, hôtel, accueil et transfert pour un séjour maximum de 15 jours.

— Tarif aérien très avantageux sur les dates de nos groupes ou en individuel de 1 à 4 semaines, pour tout détenteur d'un visa d'invitation (certificat d'hébergement).

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
SOUS LE PATRONAGE DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
V O Y A G E E N A R M E N I E
du 18 Avril au 02 Mai
POUR LA COMMEMORATION DU CENTENAIRE DU LYCEE GUETRONAGAN A EREVAN

Lic. A. 1037

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGE WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. 91 - 95 - 90 - 12

AIR FRANCE — Intourist — AEROFLOT — APS

MARSEILLE
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, rue Saint Bazile
VENDREDI 24 JANVIER
A 19 HEURES
GERARD CHALIAND
Fondateur du Groupement pour les Droits des Minorités
Ecrivain politique
Professeur à l'ENA
présente
L E S E L
D E L A V E N G E A N C E
de James T. HASHIAN
Ancien haut fonctionnaire auprès du Département d'Etat
Roman rappelant le génocide d'un peuple.
Entrée libre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. -

Այրի Տիկին Մարգրիտ Քիւփէլեանի (Ծնեալ՝ Օպոզեանի) մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի՝ Այրի Տիկին Մ. Եփրէմեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մեքճեան, Տէր եւ Տիկին Տուրնայեան, Պ. Գրիգոր Վանանեան, Տէր եւ Տիկին Մեքիրեան, Տիկին Մարի Շօվիթեան, Պ. Երեմեան եւ քոյրը 100-ական Ֆ., Այրի Տիկին Ն. Զարագեան, Այրի Տիկին Շահինեան, Տիկին Ագատուհի Տիրատուրեան, Այրի Տիկին Աւիկեան, Պ. Հայկ Մարգարեան, Քըլըճեան ընտանիք, Տիկին Ազատուհի Ճինեան 50-ական, Պ. Պետրոս Մարգարեան 30, Պ. Ինէզեան 25 Ֆ.:

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները՝ Յունուար 26, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին Մշակոյթի Տուն: 9 ռիւ տիւ Սիռք:

Օրա-կարգ. - Տեղեկատուութիւն եւ պատգամաւորի ընտրութիւն:

CONFÉRENCE
du Dr. JEAN - MICHEL THIERRY
le Dimanche 26 Janvier à 15 h 30
au
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles
«NOUVELLES DECOUVERTES EN ARMENIE»
organisée par le Comité des Dames de l'Eglise Arménienne de Paris

Y A N ' S
—x—x—x—x—x—x—x—x—x—
Tournoi Mixte de Tavlou - Nardi
—x—x—x—x—x—x—x—x—x—
O U V E R T A T O U S
Le Y A N' S organise son premier trophée YAN'S, édition 1986
Le Dimanche 26 Janvier
à 16 heures
5, ave. Reille, 75014 Paris
Réservation tous les jours de 11 heures à 14 h 30
au : 45 89 20 48
Inscription : 40 Frs.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Առնուվիլ. Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը՝ Մարտ 22-ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
24

VENDREDI
24 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.145 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.145

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ «Ճշմարտութեան ժամուն» ընթացքին պատասխանեց լրագրողներու հարցումներուն», առանց մասնաւոր նորութիւն մը ըսելու: Ընտրութեանց առթիւ, կը խորհի որ համայնավար կուսակցութիւնը ձայներու 10%-ը կ'անցնի եւ երեսփոխան կ'ունենայ բոլոր նահանգներու մէջ, բացի, թերեւս, Պաբէնէն: Համոզուած է որ տնտեսական այլ քաղաքականութիւն մը կրնայ արդիւնաւոր ըլլալ գործազրկութեան դէմ պայքարելու համար: Զարկ պէտք է տալ տնտեսութեան, միջոցները կան, դրամ կայ, բայց քանի մը հոգիի ձեռքն է: Հակառակ լրագրողներու ջանքերուն, կարելի չեղաւ ըսել տալ իրեն որ բուն թշնամին աջը չէ այլ՝ ընկերվարական կուսակցութիւնը: Շատ հանդարտօրէն, պնդեց թէ թշնամին՝ աջն է: Բայց կրկնեց թէ պայքարելու համար աջին դէմ՝ «օգտակար քուէ»ն՝ համայնավար քուէն է: Անկարելի չէ կրկին գործակցիլ ընկերվարականներուն հետ, պայմանաւ որ քաղաքականութիւնը փոխուի: Ներկայիս կիրարկուած քաղաքականութիւնը այն չէ, զոր ձախը խոստացաւ 1981-ի նախօրեակին:

ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻԻ մարդասպանները, երեք սիխ պահակներ, մահուան դատապարտուեցան, ութ ամսուան դատավարութենէ մը ետք: Կախաղան պիտի հանուին:

ԳԱՍՊԱՐՈՎ - ԳԱՐԲՈՎ ճատրակի (փոխ - վրէժի) հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ ամրան վերջաւորութեան: Բուն թուականը եւ վայրը պիտի ճշդուին յետագային: Երեքշաբթի օր է, որ Մոսկուայի մէջ, կողմերը եւ խորհրդային դաշնակցութիւնը այս եզրակացութեան յանգած են: Ինչ կը վերաբերի վայրին, Գարբով Լենինգրադ կը նախընտրէ, Գասպարով իր նախընտրութիւնը չէ յայտնած: Երկու թեկնածու քաղաքները՝ Լենինգրադ եւ Լոնտոն են:

ՆՈՐ - ՏԷԼՀԻԻ Քոնթինանթալ հսկայ պանդոկին մէջ հրդեհ մը ծագած է Հինգշաբթի առտու: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 44 մեռեալ կար եւ շուրջ 50 ծանր վիրաւոր: Պանդոկը ծայրէ ծայր լեցուն էր օտարականներով: 350 հոգի կրնայ ընդունիլ: Անկարելի չէր նկատուեր որ ոճրափորձի մը հետեւանքով ծագած ըլլայ հրդեհը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ», այսինքն՝ «Պրաւդա»ն մատչելի դարձաւ ֆրանսախօսներուն, Հինգշաբթի օր, փորձի մը համար ամբողջ թիւ մը տառացի կերպով թարգմանուած ըլլալով: Յունուարի մէկ թիւն է, զոր Ֆիլիփ Ժուաթ թարգմանել տուած է եւ հրապարակ հանած, եղածին պէս, առանց որեւէ մեկնաբանութեան: Հետաքրքրական է այն տեսակէտով թէ գաղափար մը կարելի է ունենալ, թէ ինչ կը կարդան թերթին 45 միլիոն ընթերցողները:

ԷՐԶՐՈՒՄԻ մէջ ցուրտը սաստկացած է եւ ջերմաչափը զերոյէն վար 32 աստիճանի իջած է: Ամբողջ արեւելեան Անատոլուն ձիւնի հաստ շերտերու տակ է, տեղ - տեղ երկու մեթրի հասնող: Խորհ. Միութեան եւ Պարսկաստանի սահմանակից ճամբաները կտրուած են եւ բազմաթիւ գիւղեր՝ կղզիացած:

ՊՐԻՒՍԷԼ

ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՆՈՐ ՆԻՍՏ ՄԸ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26 - 27ԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԶՕՐԱՒՈՐ ՃՆՇՈՒՄ ԵՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ

Չորեքշաբթի օր է, Յունուար 22-ին, որ Եւրոպայի Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբը անգամ մը եւս (նախապէս Սեպտեմբեր 25-ին), իր օրակարգին նիւթ կը դարձնէր Վանտէմէօլպրուքի տեղեկագրին հարցը: Ծանօթ է որ ֆլաման երեսփոխանը տեղեկագիր մը պատրաստած է, որ կ'առաջադրէ քաղաքական լուծում մը Հայկական հարցին եւ ճանաչումը ցեղասպանութեան Եւրոպայի Խորհրդարանին կողմէ: Առ այդ քաղաքական յանձնախումբը պէտք է քուէարկէր այդ ուղղութեամբ ներկայացուած բանաձեւը (տես՝ քիչ անդին):

Օրուան մէջ տեղի ունեցած են երկու նիստեր, առաւօտուն ժամը 10.30-էն 12.30 եւ 15-էն 18:

Վիճաբանութիւնները շատ բուռն եղած են եւ պարզուած է, որ այս անգամ թրքական ճնշումները շատ աւելի զօրաւոր եղած են եւ ըստ երեւոյթին՝ ազդու: Եւրոպայի Խորհրդարանի բոլոր անդամները նամակներ ստացած են, ինչպէս նաեւ չորս գլխաւոր Պետութեանց՝ (Անգլիա, Ֆրանսա, Արեւմտեան - Գերմանիա, Իտալիա) դեսպանատուները: Նամակներէն զատ, Թուրքերը չեն վարանած նաեւ սպառնալիքներ կատարել:

Պարզուած ընդհ. պատկերը ցոյց կուտայ որ Հայկական հարցին, ցեղասպանութեան ճանաչման, կողմնակից կը մնան գլխաւորաբար Ֆրանսացիք եւ Յոյները: Դէմ են՝ Գերմանները, անգլիացի պահպանողականները, դեմոկրատ - քրիստոնեայ Իտալացիներն ու Սպանացիները:

Աւելորդ չէ շեշտել անընդունելի դիրքը Գերմանացիներուն, որոնք չեն վարանիր խնդրոյ առարկայ իսկ ընել Հայերու ցեղասպանութիւնը: Արտայայտուողները՝ Հանշ, Քլեփշ, Փրակ եւ Հապսպուրկ կը յայտարարեն թէ հարկ եղած փաստերը չկան, որոնք հաստատած են թէ Հայերը իսկապէս ցեղասպանութեան մը զոհերը եղած են (ըստ երեւոյթին, այս երանելիները Լեփսիուս ալ չեն կարդացած): Այս՝ մէկ դրդապատճառ: Ապա, կ'առարկուի որ այս յանձնախումբը լիազօր չէ պատմութեամբ զբաղելու, իր գործը չէ: Երրորդ՝ ոմանք կ'ուզեն որ Վանտէմէլպրուքի տեղեկագիրը ընդարձակուի եւ անդրադառնայ նաեւ խորհրդային Հայաստանի եւ Իրանի Հայութեան: Հոն մարդկային իրաւունքները կ'ոտնակոխուին եւ այսպէս՝ միայն Թուրքիան չըլլար խնդրոյ առարկայ: Իտալացիք եւ Սպանացիք կողմնակից են այս առաջարկին, բայց համամիտ չեն Գերմանացիներուն, այսինքն ցեղասպանութեան իրողութիւնը խնդրոյ առարկայ չեն ըներ: 4-րդ պատճառաբանութիւն մը՝ ընդունիլ այս ցեղասպանութիւնը նախընթաց մը կը ստեղծէ եւ ուրիշներ ալ կը դիմեն, իսկ հոլանտացի Տանքերթ ուրիշ «վախ» մը ունի, որ այս բարոյական պահանջներուն կրնան յաջորդել նիւթական պահանջներ:

Կողմնակիցները (Ֆրանսացի, յոյն) կը խորհին թէ ճանչնալ ցեղասպանութիւնը վերջ կրնայ տալ ահաբեկչութեան, թէ հարցը այժմէական է: Ֆրանսացի խօսողներն են՝ Սապիէ, Մալէ, Սուֆրա: Կը շեշտեն թէ կարելի չէ ընդունիլ որ պատմութիւնը խեղաթիւրուի եւ թէ ճանչնալով ցեղասպանութիւնը Թուրքիա ընդունած կըլլայ Եւրոպայի ժողովրդավար արժէքները: Կ'ուզեն որ ժամ առաջ Խորհրդարանին ներկայացուի եւ այլեւս յանձնախումբը այս հարցը չծեծէ: Չեն յաջողիր: Ի վերջոյ կ'ընդունուի քուէարկել այն առաջարկը որ կը վերաբերի ընդլայնելու տեղեկագիրը իր ամբողջութեան մէջ եւ անդրադառնալ խորհրդային Հայաստանի եւ Իրանի: Գերմանական միւս առարկութիւնները նկատի չեն առնուիր: Ուրեմն քուէարկութիւն մը կը կատարուի միայն տեղեկագիրը ընդարձակելու առաջարկին վրայ, հետեւեալ արդիւնքով՝ 25 թեր, 14 դէմ (Ֆրանսացիք, Յոյներ), 6 ձեռնպահ:

Վանտէմէլպրուք կը խոստանայ աւելցնել իր տեղեկագրին մէջ խորհրդային Հայաստան եւ Իրան, անփոփոխ պահելով եղածը: Յաջորդ նիստը՝ Փետրուար 26 / 27: Այլ մանրամասնութիւններ՝ յետագային:

PROPOSITION DE RESOLUTION
sur une solution politique de la question arménienne

A. rappelant

— la proposition de résolution de M. Jaquet et consorts sur la situation du peuple arménien (doc. 1- 782/81),

— la proposition de résolution de Mme Duport et M. Glinne sur une solution politique de la question arménienne (doc. 1-735/83) et

— la question écrite de Mme Duport sur la question arménienne (J. O. no C 216 du 16.8. 1984, p. 10),

— vu la proposition de résolution de M. Saby et consorts sur une solution politique de la question arménienne (doc. 2-737 / 84),

B. convaincu que la reconnaissance de l'histoire même du peuple arménien en Turquie implique la reconnaissance de son identité en tant que minorité ethnique, culturelle, linguistique et religieuse,

C. rappelant la conclusion relative au génocide des Arméniens perpétré par le «gouvernement jeune-turc», qui a été formulée par le Tribunal permanent des Peuples, réuni à Paris, à la Sorbonne, du 13 au 16 avril 1984, et qui constate que le crime de génocide est «imprescriptable et international» et que les populations arméniennes constituaient et constituent un peuple dont les droits fondamentaux doivent être respectés,

D. prenant acte du rapport de la «sous-commission de la lutte contre les mesures discriminatoires et de la protection des minorités» (des Nations Unies) sur la prévention et la répression du crime de génocide, établi par l'expert britannique Benjamen Whitacker et dont le paragraphe 24 qualifie expressément de génocide les événements de 1915 dont la population arménienne a été victime en Turquie (doc. E/CN. 4/Sub. 2/1985/6),

E. constatant que jusqu'à ce jour, le gouvernement turc, par son refus de reconnaître le génocide arménien de 1915, nie la réalité historique de l'Arménie et continue ainsi à priver le peuple arménien du droit à sa propre histoire,

F. considérant que la reconnaissance du génocide arménien par le gouvernement turc n'entraînerait, en droit international, aucun nouvel effet juridique contraignant, puisque le droit international ne peut être invoqué qu'à l'égard des Etats souverains, statut qui est certes celui de la Turquie en tant que sujet de droit, mais non celui du peuple arménien,

G. considérant que la reconnaissance du génocide arménien par la Turquie doit dès lors être vue comme un acte profondément humain de réhabilitation morale envers les Arméniens qui ne peut, le cas échéant, que faire honneur au gouvernement turc,

H. ayant pris acte, par ailleurs, du

(Շար.ը Գ. էջ)

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԸ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ՄՕՏ

Լիբանանի Անգլիոյ դեսպանը՝ Ճոն Ուոլթըն Կրէ այցելութիւն մը տուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, Երկուշաբթի, Յունուար 20-ին:

Քաղաքավարական այս այցելութեան ընթացքին, որու ներկայ եղած է Լիբանահայոց առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, Գարեգին Բ. եւ բրիտանացի դեսպանը քննարկած են երկրին կացութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիոմը գիւղա- տնտեսական արդիւնաբերութեան պետական կոմիտէի նախագահի առաջին տեղակալ Վլադիմիր Աղասեանը նշանակած է նախարար:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Մարսէյլի մէջ, Յունուար 22-ին, իր մահկանացուն կնքած է գաղութի հին դէմքերէն՝ Յովհաննէս Վարժապետեան: Ծնած Պոլիս 1904-ին, շրջանաւարտ Պէզազեան վարժարանէն, ողբացեալը 1924ին հաստատուած էր Մարսէյլ: Սկիզբէն ունեցած է հարային գործունէութիւն, ուսուցչական պաշտօն վարելով Ազգ. Վարժարանը: 1929-էն 1939 հրատարակած է Հայուն տարեցոյցը, նաեւ «Ուղեցոյց Մարսէյլի» (1930) եւ մինչեւ 1936 աշխատակցած է Թոլայեանի «Կավռօշ»ի Յ. Յ. ստորագրութեամբ: 1944-էն 1960 լոյս ընծայած է գրպանի օրացոյց մը: Միշտ կը շարունակէր աշխատակցել հայ մամուլին («Զարթօնք», «Ժամանակ», «Պայքար») թղթակցութիւններով թէ յօդուածներով:

Մեր ցաւակցութիւնները մէթր Վարժապետեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Fonds A.R.A.M

ԽՄԲԱՎԱՐ - ԵՐԳԱՀԱՆ
ՎԱՐԴԳԷՍ ՏԱԼԵԱՆ

Ի. դարու սկիզբը ասպարէզ իջած խումբ մը հայ երգահաններու լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկն է մանկավարժ եւ երաժիշտ Վարդգէս Տալեան:

Վարդգէս Գրիգորի Տալեան ծնած է 1896-ին՝ Ալեքսանդրապոլ, աշուղական աւանդութիւններով հարուստ Գուսան Շերամի ընտանիքին մէջ: Նախակրթութիւնը ստացած է պետական առեւտրական ուսումնարանին մէջ, ապա յաճախած Թիֆլիսի նոյնանուն ուսումնարանը: 1918-ին ընդունուած է Անդրկովկասեան Համալսարանի բժշկական լսարանը: Ուսանողական տարիներուն Վարդգէս Տալեան սորված է սրինգ նուագել եւ մասնակցած աշակերտական նուագախումբերու փորձերուն եւ հանդէսներուն: Յետագային այնքան կը տարուի փողային այդ նուագարանի կախարդիչ արուեստով, որ կը սկսի հանդէս գալ որպէս սոլիստ: Ընդհատելով բժշկական ուսումը, Տալեան կը մտնէ Թիֆլիսի պետական երաժշտանոցը: Կարճ ժամանակ ետք, նիւթական ծանր պայմանները ստիպած են երիտասարդ, անփորձ երաժիշտը աշխատելու օփէրէթի մէջ որպէս խմբավար եւ գեղարուեստական բաժնի ղեկավար: Հոս է, որ ան կը սկսի դաշնաւորել տարբեր ոճի գործեր: Այդ տարիներուն կը գրէ կարգ մը գործեր սրինգի եւ նուագախումբի համար, որոնք կը մեկնաբանուէին տեղւոյն թատրոնին մէջ: Շարունակելով ուսումը սրինգի դասարանը, Տալեան կը հետեւի նաեւ տեսական նիւթերու դասընթացքին եւ մաս կը կազմէ երաժշտանոցի սէնֆոնիք նուագախումբին, որուն ղեկավարն էր Թիֆլիսի երաժշտանոցի տնօրէն, փրոֆ. Ն. Ջերեպնին:

1920-ին, հինգ գործողութեամբ «Փիլվզար» երաժշտական թատերախաղի համար գրուած երաժշտութիւնը ներկայացնելով նոյն երաժշտանոցի ստեղծագործական բաժնին, Տալեան կ՚ընդունուի Ջերեպնինի դասարանը:

1922-ին, ընդհատելով երաժշտական կրթութիւնը, Վարդգէս Տալեան կը տեղափոխուի Դոնի Ռոստով եւ կ՚աւարտէ տեղւոյն համալսարանի բժշկական լսարանը, իսկ 1926-ին՝ շրջանաւարտ կ՚ելլէ Թիֆլիսի երաժշտանոցի ստեղծագործական բաժինէն:

Վարդգէս Տալեան խմբավարական գործունէութիւնը սկսած է 1921-ին, Թիֆլիսի 70-րդ աշխատանքի դպրոցէն, ուր կը դասաւանդէր երգ - երաժշտութիւն, եւ կը ղեկավարէր երգչախումբը: Յետագային ան կը ղեկավարէ Հայ Արուեստի Տան արուեստանոցի երգչախումբը, նոյն ատեն դասաւանդելով երաժշտական տեսական նիւթեր:

1924-ին Տալեան այդ երգչախումբով համերգ մը կու տայ, մեկնաբանելով երկսեռ երգչախումբի համար գրուած իր նոքթիւռնը: Արմէն Տիգրանեան, բարձր գնահատելով երիտասարդ Տալեանի խմբավարական գործունէութիւնը, գրած է. «Ղեկավարելով Հայարտան երգեցիկ խումբը՝ Տալեանը դրսեւորել է խմբերգային կուլտուրայի բարձր տուեալներ»:

Վ. Տալեան իր գործերուն մէջ մեծ տեղ յատկացուցած է երգարուեստին, մանաւանդ՝ խմբերգին: Ասիկա դիպուածի արդիւնք չէ, քանի որ երաժիշտը միշտ ըղբաղած է խմբավարութեամբ: Անոր խմբերգային երկերու բովանդակութիւնը այլազան է՝ կենցաղային, յեղափոխական, հայրենասիրական: Երգահանին «Գերանդի», «Հոկտեմբերին», «Կոմունի արտում», «Երիտասարդ զվարթիա», «Տրակտորի տարին ա», «Զորս գիւղացուններ», «Երգ Հոկտեմբերեան» եւ այլ խմբերգներ աչքի կը զարնեն յատուկ լեզուով, հայ ժողովրդական երաժշտութեան զգացումով ու թարմութեամբ:

Իր գործերով Տալեան հարստացուց հայ խմբերգային երաժշտութիւնը նոր թեմաներով, նոր մտքերով ու զգացումներով:

Վարդգէս Տալեան մեծ աշխատանք տարած է հայկական երաժշտական արուեստը Վրաստանի ժողովրդական լայն խաւերու մէջ տարածելու ուղղութեամբ: Ան եղած է Վրաստանի Երաժիշտներու Միութեան հայկական բաժնի նախագահ: Աշխատած է նաեւ Թիֆլիսի թիւ 3 երաժշտական ուսումնարանը՝ սկիզբը իբրեւ տեսական նիւթերու դասատու, այնուհետեւ տնօրէնի տեղակալ եւ տնօրէն: 1930 - 1934 թուականներուն Սերգէյ Բարխուդարեանի մօտ ուսումնասիրած է հայկական ժողովրդական երգը, եւրոպական դասական երաժշտութիւնը, ծանօթացած է ընինգրադեան դպրոցի դասաւանդման ոճին: 1934-ին Վարդգէս Տալեան կը հրաւիրուի Հայաստան եւ պաշտօնի կը կոչուի պետական երաժշտանոցին մէջ:

Մեծ է Տալեանի երախտիքը Հայ երաժշտական մանկավարժութեան մարզին մէջ, յատկապէս վարիչներու պատրաստութեան գործին մէջ: Իր աշակերտներէն շատերը այսօր Հայաստանի եւ Խորհրդային Միութեան մէջ անուանի դէմքեր են՝ Ալեքսանդր Յարութիւնեան, Առնօ Բաբաջանեան, Եդուարդ Միրզոյեան, Ղազարոս Սարեան, Աշոտ Սաթեան, Ադամ Խուդոյեան, Ռոբեր Աթայեան եւ շատ ուրիշներ:

Վարդգէս Տալեան, կոփուելով երգի արուեստի սեռին մէջ, պահանջ կը զգայ մեծ կտաւի գործեր յօրինելու: Կը գրէ բազմաթիւ սենեկային - նուագարանային, ձայնի եւ նուագախումբի եւ այլ գործեր, որոնց գլխաւոր յատկանիշը կը հանդիսանան կերպարներու եւ երաժշտական թեմաներու սուր յարաբերութիւնները:

Մեծ կտաւի գործերէն են «Կոլխոզական» ձայնի եւ սէնֆոնիք նուագախումբի պատկերը, Ջութակի սոնաթը, դաշնակի երբեակը, «Բուշանի քարափը» անաւարտ օփերան, քառեակը եւ այլ երկեր, որոնք ունենալով բարձր մակարդակ, իրենց բովանդակութեամբ արտայայտելով ժամանակաշրջանի յառաջադէմ գաղափարները, իրաւամբ ցոլացնելով ժողովուրդին կեանքը, անոր մտքերն ու զգացումները, հարստացուցած են հայ դասական երաժշտութեան գանձարանը:

Բացի ինքնուրոյն յօրինումներէ եւ աշուղական մշակումներէ, Տալեանի կը պատկանին նաեւ մանկական երգեր, ռոմանսներ, ժողովրդական գեղջկական երգերու մշակումներ:

Վարդգէս Տալեան դիմած է Շերամի եւ Սայաթ Նովայի երգերուն, մշակած ու հրատարակած է զանոնք: Հօրը երգերու ձայնագրութեան եւ մշակման գաղափարը, ինչպէս կը գրէ ինք, տուած է Ալեքսանդր Սպենդիարեան:

Վարդգէս Տալեան մշակումներու ատեն հաւատարիմ մնացած է աշուղական արուեստի հնչողութեան, անոր ոճային յատկանիշներուն եւ լեզուական երանգներուն: Հայաստանի մէջ Վարդգէս Տալեան երաժշտական եւ մանկավարժական գործունէութեամբ թէեւ կարճ, բայց արդիւնաւէտ ու բուռն կեանք մը ապրեցաւ: Ան հիմնեց ազգային կոմպոզիտորական դպրոց մը, ստեղծեց ինքնուրոյն ոճ, սերունդներուն թողլով երգի արուեստի լաւագոյն նմոյշներ:

Վարդգէս Տալեան մեռած է 1947-ին, Երեւան, ստեղծագործական ծաղկուն շրջանին մէջ:

Ա. ՇԵԿՈՒՆՑ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ. ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԵՐ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ՀԱՄԱՐ
(ՎԵՐ. ԴԱՆԻԷԼ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԳԻՐՔԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ*)

Վեր. Դանիէլ Սահակեան, որդին Վեր. Վահան Սահակեանի, եւ Նախագահ Ֆրանսահայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան, մեզի կը հրամցնէ լաւ ներտուած եւ հաճելի պզտիկ գիրք մը, ֆրանսերէն լեզուով, «Հայ Աւետարանական Շարժումը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը»:

Այս հրատարակութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն էր, որովհետեւ եթէ Հայերը լաւ կը ճանչնային իրենց կաթողիկէ «փոքրամասնութիւնը» նուազ տեղեակ են իրենց աւետարանական «փոքրամասնութեան» մասին:

Հեղինակը, հեռու ամէն ճոռոմաբանութենէ միշտ առարկայական կը մնայ եւ չի խուսափիր հարցերէն. օրինակի համար լեզուական ձուլումի հարցը. (ինչպէս կը յայտնուի մասնաւոր կերպով Ամերիկայի մէջ, պաշտամունքի ընթացքին) եւ պատմութիւնը չի խեղաթիւրեր (օրինակի համար, կը յիշէ Հայ Աւետարանական Շարժումին դանդաղեցման նշանները Ա. համաշխարհային պատերազմին նախօրեակին): Այս կը նշանակէ որ կարելի է այս գիրքը կարդալ ամենայն վստահութեամբ, եւ նաեւ հետաքրքրութեամբ եւ նոյնիսկ հաճոյքով, քանի որ ընդհանուր հանրութեան ուղղուած է ան:

Հեղինակին հետեւելով, մարդ երախտապարտութիւն կը զգայ հայ աւետարանականներուն հանդէպ, որ անոնք մեր ժողովուրդին մէջ աւելի տարածեցին Սուրբ Գիրքին ընթերցումը, աշխարհաբար հայերէն եւ նոյնիսկ թրքերէն եւ քրտերէն թարգմանութիւններով, շարունակելով դարեր յետոյ Սուրբ Թարգմանչաց գործը:

Օսմանեան Կայսրութեան կառավարութեան մօտ կարգ մը հայկական շրջանակներու անհասկացողութիւնը Աւետարանականները ստիպեց իրր ինքնուրոյն եկեղեցի կազմուիլ 1846 թուականին: 1894 - 1896-ի ջարդերուն ընթացքին անոնցմէ շատեր մարտիրոսացան, իրենց առաքելական եւ կաթողիկէ եղբայրներուն կողքին: Որոշ հասկացողութեան հոգի մը կը յայտնուի այդ ժամանակ, որ կը յայտնուի առժամեայ կերպով միացեալ պաշտամունքներով կարգ մը տեղեր:

Յայտնութիւն մըն է նաեւ Հայ Աւետարանականներուն կատարած գործին մեծութիւնը դպրոցներու նկատմամբ (անոնք ռահվիրաներ են Արեւելքի մէջ իգական սեռի ուսման մարզին մէջ), Եփրատ Գոլէճի ճառագայթումը, հաւատացեալներու ջերմեռանդութիւնը (3000 ներկաներ ամէն Կիրակի Այնթապի Աւետարանական եկեղեցիներէն մէկուն մէջ), առանց մոռնալու ամերիկացի միսիոնարներուն որոնք սկզբնական շրջանին մանաւանդ Աւետարանականներուն նեցուկ եղան՝ մարդկայնական կոչումը իրենց բացած հիւանդանոցներով եւ որբանոցներով. Ջարդերէն վերապրողներուն համար: Անխոնջ ճամբորդներ, հայ հովիւները կը շրջէին ամբողջ Անատոլուի մէջ եւ կ՚անցնէին նոյնիսկ ռուսական Հայաստան, ուր Ներսէս Աշտարակեցի կաթողիկոսը, 19-րդ դարուն կէսէն առաջ, լաւ ընդունելութիւն ըրաւ այս շարժումին առաջին քայլերուն:

Հայ Աւետարանական Եկեղեցին 60.000 անդամէ՝ 15.000-ի կ՚իջնէ 1915-ի ցեղասպանութեան ժամանակ, եւ վերապրողները մեծամասնութեամբ հայրենի հողէն հեռու կը ցրուին:

Անոնց ներկայութիւնը զգալի է անկախ, յետոյ խորհրդային Հայաստանի մէջ Երեւան, Լենինական, գաղթականներուն, յետոյ ներգաղթողներուն շնորհիւ, բայց անոնց մեծամասնութիւնը Եգեռնէն յետոյ, Սուրիա եւ Լիբանան կը հաստատուին: Անոնց եկեղեցիներէն եւ աստուածաբանական դպրոցներէն զատ, պէտք է յիշել անոնց ընկերային եւ դպրոցական հաստատութիւնները:

«Նիր Իսթ Րիլիֆ»ի աստուածենութեան շնորհիւ նախապէս բացուած որբանոցներուն յաջորդեցին հանգստեան տուները, կուրանոցները:

Ամենափայլուն յաջողութիւնը անկասկած դպրոցական մարզին մէջ է. Պէյրութի Հայկազեան Գոլէճը միակ համալսարանական հաստատութիւնն է Սփիւռքի մէջ:

Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգները ետ չեն մնար «Աւետարանչական»ով (հայ միսիոնարական կազմակերպութիւն մը) որ անցեալին մէջ ցեղասպանութեան հետեւանք եղող վէրքերը դարմանելէ ետք (որբանոցներու օժանդակութիւն, նոր հովիւներու պատրաստութիւն) այսօր բազմաթիւ ընկերային հաստատութիւններու եւ դպրոցներու իր օգնութիւնը կը բերէ: Լոս - Անճըլըս, Միջին - Արեւելքէն ներգաղթողներուն օգնելու համար ստեղծուած իր «Ընկերային Կեդրոն»ով, առաջապահ դիրքի մը վրայ կը գտնուի:

Ֆրանսան ալ ետ չի մնար, քանի որ Իսի - լէ - Մուլինոյի Եկեղեցին է որ 1981-ին ընդունեցաւ վերջին Նախապատրաստական ժողովը Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին, (եկեղեցիներ որոնց կարեւոր մասը կը պատկանի Միջին - Արեւելքի, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի երեք Միութիւններուն):

Երիտասարդական գործին մասնաւոր ուշադրութիւն կը տրուի, երկու արձակուրդի վայրեր («Լա - Ֆոնթանէլ» եւ «Լա Սուրս»), պաշտօնաթերթ մը («Լը Լիւմինիոն»): Ալզասի բողոքականներուն օժանդակութեամբ է որ 1934-էն սկսեալ առաջին հովիւները սկսած են գործել Մարսէյլի եւ Լիոնի մէջ նախ: Հեղինակը անձնապէս քաջատեղեակ է Ֆրանսահայ Աւետարանական Եկեղեցիներու պատմութեան:

«Աւետարան եւ արդիւնաւորութիւն», այս կրնար ըլլալ մեր աւետարանական եղբայրներուն նշանաբանը: Որքան իրագործումներ եկեղեցիի մը համար որ ամբողջ աշխարհի մէջ, 40.000-է աւելի հաւատացեալներ չունի: Անոնք մեր Դատին շահեցան միջազգային բողոքականութեան բարձր անձնաւորութիւններ, ինչպէս գերմանացի Վերապատուելի Լէփսիուսը, կամ՝ զուիցերիացի Վերապատուելի Քրաֆթ - Պոնարը, որ դաղթականներու ընդունելութեան գործին հոկեց:

Իրենց «փոքրամասնութիւնները» Հայերը այլեւս պէտք չէ տեսնեն իբր բաժնուած հատուածներ, հապա համայնքը ճոխացնող հատուածներ: Հիւանդ Օսմանեան Կայսրութեան մը յատուկ պատմական պայմաններն են որ կարելի դարձուցին կաթողիկէներուն դէմ հալածանքները 18-րդ դարուն. իսկ աւետարանականներուն դէմ 19-րդ դարուն: Էջմիածնի Կաթողիկոսութիւնը, Պոլսոյ Պատրիարքութենէն աւելի, այդ ժամանակ Հայ Առաքելական Եկեղեցիին աւանդական հանդուրժողութեան հոգին կը մարմնացնէ: Անոր հայրապետները անկասկած թոյլատրած պիտի ըլլային որ կաթողիկէները եւ նոյնիսկ աւետարանականները ազգային եկեղեցիին ծոցը մնային, իբր հոսանքներ: Պատմութիւնը ուրիշ կերպ որոշեց. բայց անցեալ դարերու մէջ կարգ մը նեղմիտ անձնաւորութիւններու յարուցանած արգելքներէն անդին, զանազան յարանուանութիւններու պատկանող Հայեր պէտք է գիտակցին ամէն մէկուն հարստութեան մասին, եւ թէ որքան մեծ առաւելութիւն մըն է այս մեր համայնքին համար:

Շնորհակալ պէտք է ըլլալ Վեր. Դանիէլ Սահակեանի, որ իր ջերմեռանդ եւ անկեղծ գիրքով կը դիւրացնէ այս եղբայրական մօտեցումը:

ԺԵՐԱՐ ՏԷՏԷՅԵԱՆ

(*) Կարելի է «Հայ Աւետարանական Շարժումը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը» գիրքը ձեռք ձգել զանազան հայ աւետարանական եկեղեցիներուն դիմելով, ինչպէս նաեւ հայկական գրավաճառանոցներուն:

ՏՕՆԱԾԱՌ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ հայկական լեզուի միօրեայ դպրոցի Տօնածառի հանդիսութիւնները այս տարի տեղի ունեցան Յունուար 5-ին կրօնական ու աշխարհիկ հանդիսութիւններով:

Կիրակի, Յունուար 5, Ծննդեան ճրագալոյցն էր: Արդէն ժամը 15-էն սկսեալ Մայր Տաճար փութացած էր հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու ճրագալոյցի հոգեպարար արարողութիւններ

Fonds A.R.A.M

բուն։ Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեանի նախագահութեան ներքեւ արարողութեանց ընթացքին դպրոցական աշակերտներու կողմէ նախ կարդացուեցան օրուան ընթերցուածները։ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու դպրոցի տեսուչը՝ Գարեգին Վրդ. Պեքճեան մատուցանեց Պատարագը, որու ընթացքին ըստ սովորութեան իր բոլոր աշակերտներուն տուաւ Ս. Հաղորդութիւն։

Պատարագի աւարտին, ըստ նախապէս եղած կարգադրութեանց, Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան ընդունեցաւ պաշտօնական առաջին այցելութիւնը Գերպ. Գոֆֆիի, որ քանի մը ամիսներէ ի վեր պաշտօնի կոչուած է Մարսէյլի իբրեւ առաջնորդ՝ առնելով իր նախորդը՝ կարդինալ Էչակառայի տեղը։

Բարձրաստիճան հիւրը հրաշափառով մուտք գործեց Մայր Տաճար, առնելով հայկական շուրջառ, խոյր եւ եպիսկոպոսական գաւազան եւ իր շքախումբով առաջնորդուեցաւ դաս։ Այստեղ Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան արտասանեց իր բարի գալուստի խօսքը յանուն Հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն եւ ժողովուրդին, եւ ըրաւ բարեմաղթութիւններ նորընտիր առաջնորդին։

Յակոբ Եպիսկոպոս իր խօսքին մէջ անդրադարձաւ նաեւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ համառօտ պատմականին եւ այն եղբայրական յարաբերութեանց, որոնք տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունին երկու քոյր եկեղեցիներու միջեւ։

Գերպ. Գոֆֆի պատասխանելով այս սրտագին խօսքերուն, յայտնեց իր շնորհակալութիւններն ու շնորհաւորութիւնները Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ բարձրագոյն իշխանութեան եւ ժողովուրդին։ Ան իր խօսքը աւարտեց ըսելով, թէ ասկէ ետք երկու քոյր եկեղեցիները աւելի պիտի զօրացնեն իրենց եղբայրական յարաբերութիւնները համապատասխան քրիստոնէական սիրոյ։

Պատարագէն ետք բոլոր ներկաները անցան Եկեղեցւոյ Մշակութային Տունը, ուր իրենց կը սպասէր Ծննդեան հիւրասիրութիւն։ Ապա խուռներամ բազմութիւն մը ներկայ եղաւ «Ս. Ջրբաչեան» սրահը, ուր տեղի ունեցաւ Սահակ-Մեսրոպ դպրոցի Տօնածառի հանդիսութիւնը։

Այս տարի դպրոցի աշակերտները տեսուչ Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի առաջնորդութեամբ եւ չորս ուսուցիչներու օգնութեամբ պատրաստած էին «Քրիստոսի Ծնունդը» անուն թատերական ներկայացում մը։ Աւետարանի տուեալներուն հետեւելով մանուկ Յիսուսի ծննդեան աւետումը, ծնունդը եւ մկրտութիւնը կենդանի պատկերներով ներկայացուցին դպրոցի աշակերտները, որոնք շատ սահուն հայերէնով յաջողութեամբ կատարեցին խաղարկութիւնը։ Նկատելի յաջողութիւն էր նաեւ այն աշակերտներուն խօսակցութիւնները խաղին մէջ, որոնց ծնողքներէն մէկը օտար է եւ որոնք առաջին անգամ կը յաճախէին հայկական դպրոց մը։ Ներկայացումը վերջ գտաւ մանկանց երգչախումբին երգեցողութեամբ, որ երգեց ծննդեան շարականը, ղեկավարութեամբ դպրոցի ուսուցիչ՝ Խաչիկ Ելմազեանի։

Ներկայացումին յաջորդեց Կաղանդ Պապուկին ժամանումը, որ եկաւ նուէրներով բեռնաւորուած, որոնք բաժնեց բոլոր երախաներուն։

Եկեղեցւոյ վարչութեան եւ տիկնանց միութեան գնահատելի կազմակերպչական աշխատանքը ընդունուեցաւ խանդավառ ծափահարութեամբ բոլոր ներկաներուն կողմէ, ինչ որ Մայր Եկեղեցւոյ արժանավայել Տօնածառ մը ըլլալը կը հաստատէր։

Դպրոցի տեսուչը իբրեւ վերջաբան շնորհակալութիւն յայտնեց նախ Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեանի, եւ ապա ծնողքներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ քաջալերած էին հանդիսութիւնները։ Իսկ գնահատական խօսքեր արտասանեց նաեւ դպրոցի յանձնախումբի անդամներուն եւ մասնաւորաբար նորակազմ տիկնանց միութեան հասցէին՝ տիկիններ.- Սոնա Պաժան, Մարի Պապայեան, Տընիզ Գաբրիէլեան, Էլիզ Յակոբեան, ինչպէս նաեւ ուսուցիչներ՝ Տիկին Ալիս Էմիէր, Անի Յովսէփեան, Հերմինէ Պօղոսեան, Օր. Արաքսի Քէօսէեան եւ Խաչիկ Ելմազեան։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Մոմավառութեան տօնահանդէսը կեսարական համբաւաւոր քէթէյով եւ թէյով մեծ յաջողութեամբ անցաւ Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» մշակոյթի մեծ սրահին մէջ։

Օրուան նախագահուհի՝ Տիկին Սոնա Ծառուկեան արժանավայել նախագահուհի մը եղաւ իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ։

Երբեմնի Կեսարիայի եւ Թոմարզայի գովքը հիւսելով, իր մօրմէն ու հօրմէն լսածները յիշելով հաճելի դրուագներ պատմեց նաեւ ինքը Թոմարզացիի զաւակ ըլլալով Թոմարզայի բարբառով մէջբերումներ ըրաւ պահ մը ծննդավայրնիս փոխադրելով մեզ։

Յետոյ երկու տարիէ Պէյրութէ Փարիզ տեղափոխուած ընտանիքի մը մայր, կարօտով Պէյրութ վերադառնալու փափաքը յայտնեց, ապա՝ աննման Երեւանի գեղեցկութիւնները հայրենասիրութեամբ նկարագրեց ... եւ զմայլելիօրէն արտասանեց «Խօսք իմ որդուն»՝ Սիլվա Կապուտիկեանէ։

Հանդիսութեան վարիչ՝ Յակոբ Վէզիրեան 1985 թուականին անհետացող հայրենակիցներ՝ ամերիկահայ՝ Արշաւիր Քազըրունիի, Արամ Բագրատունիի, Ռոզի Կիւլպէնկեանի, ֆրանսահայ՝ Յակոբ-Գրիգոր Ճրճրեանի, Ֆիմի Պարթեւեանի, Ագաթոն Վէզիրեանի, Ստեփան Պառւեանի, Արամ Խաչատուրեանի, անունները կարդալով ներկաները հրաւիրեց ոտքի մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել անոնց յիշատակը։

Օրիորդ Լիլիան Սեթեան կարդաց ծերունազարդ հայրենակից՝ Միհրան Եփրեմեանի ուղերձը, որ կը յայտնէր թէ բացակայութեան պատճառը հիւանդութիւնն է, եւ անմիջապէս «Ցաւխենական պայքար» գիրք-ալպոմը բաժնեց ներկաներուն իբրեւ Կաղանդի նուէր։

Վարիչը՝ քէթէյի եւ մոմավառութեան աւանդական սովորութեանց մասին խօսելով Գէորգ Սաատէթեանի շինած մեծկակ քէթէյին վրան մոմ տնկեց եւ մէջտեղ դրաւ ու փնտռեց կնքահայր մը, Տիկին Արշալոյս Միթէվէլեան երկու հազար ֆրանք նուիրելով այդ պատուաւոր տիտղոսին տիրացաւ եւ առաջին մոմը վառեց, այս անգամ բոլոր ներկաները հրաւիրուեցան իրենց մոմերը առնել եւ վառել ամէն մարդ սրտաբուխ նուէրներ տալով, ունեցան քէթէներ եւ մոմեր։ Երբ մոմերը ամբողջ վառիլ սկսան ելեկտրական լոյսերը մարեցան այս միջոցին խորհրդաւոր ձայնով Շնորհաւոր Նոր Տարի ըսուեցաւ եւ Անահիտ Սվաճեան նուագեց դաշնակի վրայ, իսկ՝ Միհրան Էլմաեան շատ հաճելի ձայնով միասնաբար երգեցին Կոմիտասեան ընտրուած երգեր, պահ մը վերջ ժողովրդական եւ հայաստանեան երգերով խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցուցին։

Յայտարարուեցաւ որ մուտքէն եւ նուիրատուութիւններէն գոյացած է 9150 ֆրանք։

Գեղարուեստական բաժինը շարունակուեցաւ փոքրիկն՝ Սօֆի Համբարձումեան համարձակ ու յստակ առոգանութեամբ Անդրանիկ Ծառուկեանէն երկու հայերէն արտասանութիւններ ըրաւ եւ երգեց ու պարեց՝ խլելով երկարատեւ ծափահարութիւններ։ Մէջ ընդ մէջ խօսք տրուեցաւ Կարպիս Սարաֆեանի եւ Միսաք Կիւլպէնկեանի, առաջինը՝ մեր միութեան կողմէ Նոր Կեսարիոյ եղած օժանդակութիւնները, եւ երկրորդը՝ Նոր Կեսարիոյ ապագայի մասին շատ լաւատես յիշատակութիւնները ընելով իրենց ուրախութիւնները յայտնեցին։

Եւ Տիկին Ռոզի Նաւասարդեան՝ երգեց, Գէորգ Ֆէրմանեան՝ արտասանեց Օմար Խայեամէն, Պօղոս Կառավարեան՝ Շիրազէն, Հռիփսիմէ Վէզիրեան՝ Գառնիկ Յովհաննիսեանէն, այնպէս որ մթնոլորտը միշտ համեմուեցաւ պէսպիսութիւններով։

Կարդացուեցան երկու նամակներ՝ Տիկին Եւգինէ Պօղոսեանի եւ Յակոբ Մելքմէթճեանի Իսի-լէ-Մուլինոյէն եւ Մարսիլիայէն գրուած, որոնք կը շնորհաւորէին Նոր տարին եւ իրենց նուէրները կը ղրկէին, այսպէս՝ 16 հոգի նուէրներ ղրկած են նոր տարուան նախօրեակին։

Այս նուիրատուներուն, ինչպէս սրահին մէջ գտնուողներուն սրտագին շնորհակալութիւններ յայտնուեցան Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան անունով։

Վերջապէս հանդիսավարը կարդաց կեսարացի համբաւաւոր գիտնականներու, մտաւորականներու, պետական եւ զինուորական ու յեղափոխական անձնաւորութիւններու անունները։

Ընդհանուր գոհունակութեամբ եւ խանդավառութեամբ փակուած յայտարարուեցաւ այս հայրենասիրական օգտաշատ հաւաքոյթը։ Եւ մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ Եփրեմեան ընտանիքին ու Պ. Արտաշէս Գարտաշեանի։

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ հեռաւոր թաղամասերէն Գարթալի Ս. Նշան Եկեղեցւոյ հանդիսաւոր սրբագործումն ու վերաբացումը կատարուած է Յունուար 12-ին։ Նախընթաց օրը, Շնորհք Պատրիարք օծած է Ս. Սեղանները, ապա կիրակնամուտի ժամերգութիւն կատարուած է։ Կիրակի առաւօտ, պատարագած է Շնորհք Պատրիարք եւ քարոզով մը նշած, թէ քրիստոնէութիւնը դժուար կրօնք մըն է, բծախնդիր ու դըժուարապահանջ, զոր Հայը միշտ գիտցած է իրագործել արժանաւորապէս։ Յաւարտ արարողութեանց, Գարթալի թաղապետական սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը։ Սեղանը վարած է Արման Մարաշլըեան։ Յանուն կարգադիր Յանձնախումբին Կարպիս Սէմէրճեան կարդացած է տեղեկագիր մը, ուրկէ պարզուած է, որ 68 տարի է առաջին անգամն է որ նման հիմնական նորոգութեան մը ենթարկուած է Եկեղեցին։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը եւ եղած են նուէրներ, մեծ մասամբ թեթեւցնելով Թաղական Խորհուրդին բեռը։ Հուսկ բանքը արտասանած է Շնորհք Պատրիարք դրուատելով Պոլսոյ Հայութեան շինարար ոգին, կենսունակութիւնն ու այն զուրգուրանքը, զոր կը ցուցաբերէ միշտ իր հանրային հաստատութիւններուն հանդէպ։

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Միւզէ տէ Պօ զ'Առի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 8-ին, տեղի ունեցած է դաշնակի նուագահանդէս մը, կազմակերպութեամբ Երաժշտանոցին եւ Ֆրանսական Մշակութային Կեդրոնին։ Հանդէս եկած է դաշնակահար Զաւէն Խաչատուրեան, մեկնաբանելով գործեր Սեզար Ֆրանքէ եւ Լիսթէ։ Արուեստագէտը ծնած է Աղեքսանդրիա. երաժշտական ուսումը առած է Գերմանիա եւ Զուիցերիա. ներկայիս հաստատուած է Միացեալ-Նահանգներ։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» կազմակերպութեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ, Յունուար 9-ին, տեղի ունեցած է Սեւան երգչախումբի համերգը։ Յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանուած են Կոմիտասէն, Կարա Մուրզայէն եւ Էդ. Յովհաննիսեանէն երգեր, երկրորդ բաժնին «Անոյշ», «Դաւիթ Բէկ» եւ օտար օփերաներէ հատուածներ։ Երգչախումբի ղեկավարն է Գուրգէն Մովսիսեան. դաշնակով ընկերացած է Գագիկ Բարայեան։ Համերգը, նոյն յայտագրով, հինգ անգամ կրկնուած է յաջորդող օրերուն։

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Ս. Լէյլէկեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 12-ին, տօնուած է Հ. Յ. Դ.ի 95-ամեակը, նախագահութեամբ Խաչիկ Շահպազեանի։ Բանախօսած է Շահան Ֆարաճեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, պատրաստուած «Յառաջդիմասէր»ի Երիտասարդաց Միութեան կողմէ։

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ «Յուսաբեր» ակումբի վարչութեան կազմակերպութեամբ դասախօսութիւն մը տուած է «Յուսաբեր» օրաթերթի խմբագրութեան անդամ Թովմաս Կորկիսեան, նիւթ ունենալով՝ «1985ի դէպքերն ու դէմքերը»։

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ Դեկտեմբեր 27-29, հանդէս եկած է Թեհրանի Հայ Կին Միութեան կողքին «Արմենուհի» Միութեան «Նազանք» պարախումբը, մեկնաբանելով հայկական ժողովրդական եւ ազգագրական պարեր։

սուրիահայ նամականի

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 27-ին Հալէպ արժանաւոր շուքով տօնեց հայ ժողովուրդի տաղանդաւոր զաւակներէն՝ երգահան-խմբավար՝ Բարսեղ Կանաչեանի ծննդեան 100-ամեակը։ Հանդիսութիւնը կազմակերպուած էր Համազգայինի կողմէ եւ կը վայելէր Բերիոյ Թեմի Հայոց առաջնորդ՝ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանի հովանաւորութիւնը։ Յոբելենական երեկոյթը տեղի ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահին մէջ, ներկայութեամբ Բարսեղ Կանաչեանի աղջկան Տիկին Սեդա Թիւյսիւզեանի եւ աւելի քան՝ 500 հրաւիրեալներու։

Յարգանքի քանի մը խօսքերով հանդէսը բացաւ Տիկին Անժէլ Պօշկէզէնեան, անդրադառնալով Կանաչեանի բերած նըպաստին հայ երաժշտութեան բարգաւաճման մէջ։

Նախ ելոյթ ունեցաւ «Զուարթնոց» քառաձայն երգչախումբը, Պօղոս Ապաճեանի ղեկավարութեամբ, մեկնաբանելով Կանաչեանի «Նանօր»ը, ժողովրդական երգերու վրայ հիմնուած տրամադիկ ընդարձակ երաժշտական պատկեր մը, որ մեզ կը տանի Տարօնի աշխարհը, Մուշ ու Ս. Կարապետ վանքը։ Արդարեւ, երգչախմբային զանազան ձայներ՝ շաղկապուած ու միաձուլուած, կը պատկերեն մեծ ու փոքր խումբերով ուխտաւորներու շարքեր, որոնք ապաւինած մեծ սուրբին անեզրական բարութեան, ճամբայ ինկած են հասնելու համար Ս. Կարապետի լայնանիստ տաճարին։ Բնագաւառի խանդավառ աւանդութիւններով ու հարուստ յիշատակութիւններով լի ուխտագնացութիւնը կը շարունակուի երկա՜ր, հեռաւոր փափաքներու սիրակարօտ տենչերովը յուսավառ, մինչեւ որ ստեղծուի եթերային տաղ մը, ու Ս. Կարապետի գիշերային խաղաղութիւնը տարածուի բոլորին վրայ։

«Նանօր»էն ետք, երգչախումբը հանրութեան հրամցուց «Գորանի»ն, Տարօնի աշխարհէն քաղուած երկու տարբեր երգերու շաղկապումը եղող գործ մը, որ հոգեվիճակն է ցանուած հողէն բերք չըստացող հողագործի մը։ Հուսկ՝ «Սօսի»ն (մեներգող՝ Շուշիկ վարդապետեան) եւ «Խնջոյք»ը, զոր մեներգեց Լուսին Պէրպէրեան։

Երգչախմբային ելոյթի աւարտին, հալէպահայ երաժշտագէտ՝ Հրանդ Գէորգեան պատմեց հետաքրքրական յուշ մը, 1930-ին Կանաչեանի հետ ունեցած իր հանդիպումներէն, որուն աշակերտած է ինք 50 տարիներ առաջ, Կիպրոսի Մելգոնեան կրթ. հաստատութեան մէջ։ Ապա, Պ. Հրանդ Գէորգեան եւ Օր. Թագի Քէհեայեան միասնաբար ներկաներուն հրամցուցին դաշնամուրային քառաձեռն կատարում մը՝ «զանգակներու պարը»։

Տիկին Արաքս Զէքիճեան, շրջանաւարտ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցէն, մեներգեց Կանաչեանէն երկու երգեր՝ «Օրօր» եւ «Ցայգերգ», դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Տիկին Մարուշ Երամեանի։

Օրուան բանախօսը՝ Պ. Գէորգ Գանտահարեան, յատկապէս այս առիթով հրաւիրուած Պէյրութէն, ներկայացուց յոբելեարի մեծարժէք գործի սքանչելի դերը։ Անդրադառնալէ ետք Կանաչեանի թափառական կեանքին՝ Ռոտոսթոյէն Պոլիս, Պուլկարիա եւ Փարիզ, Պ. Գանտահարեան յիշեց, թէ Բարսեղ Կանաչեան առաջին տեղը կը գրաւէ Կոմիտասի հինգ սաներուն մէջ, թէ՛ երաժշտական մարզին մէջ իր ցուցաբերած յարատեւ աշխատանքով, թէ՛ իր ձգած արժէքաւոր յօրինումներով։ Առաւել եւս, ան է, որ մեր երգերը հասցուց կառուցողական վերելքի։ Հուսկ, յիշելէ ետք, թէ 40 տարիներ առաջ Կանաչեան իր առաջին համերգը կուտար Հալէպի մէջ, այսօր դարձեալ Հալէպ կը մեծարէ իր արժանաւոր զաւակը։

Հանդիսութեան փակման խօսքը կատարեց Թեմակալ առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեան, որ Բարսեղ Կանաչեանի նուիրուած այս ձեռնարկը նկատեց հայ տոհմիկ երգարուեստի պանծացման ըսքանչելի առիթ մը, ապա անդրադառնալէ ետք մեծարեալի աղջկան՝ Տիկին Սեդա Թիւյսիւզեանի ներկայութեան, դրուատիքը ըրաւ հայ ժողովրդական երգին ու զայն մշակող Բարսեղ Կանաչեանին։

Լ. ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

terrorisme absurde et condamnable de groupements arméniens responsables, entre 1973 et 1985, de la mort violente de 54 personnes innocentes, des blessures causées à 205 personnes et de 68 attentats à la bombe;

1. s'associe aux conclusions du rapport de la «sous-commission de la lutte contre les mesures discriminatoires et de la protection des minorités» des Nations Unies, en particulier pour ce qui a trait au génocide arménien tel qu'il est mentionné au paragraphe 24 de ce rapport;

2. invite le Conseil des ministres se réunissant dans le cadre de la coopération politique à reconnaître comme génocide le préjudice historique causé en 1915 à la population arménienne par le régime des Jeunes-Turcs, afin que le rapport de la «sous commission de la lutte contre les mesures discriminatoires et de la protection des minorités» des Nations Unies, y compris son paragraphe 24, soit adopté par la «commission des droits de l'homme» des Nations Unies, dans l'espoir que cette adoption ouvre la voie à un dialogue pacifique entre le gouvernement turc et les délégués représentatifs du peuple arménien;

3. s'élève avec fermeté contre tous les actes de violence et de terrorisme commis par des groupes arméniens;

4. charge son Président de transmettre la présente résolution à l'Organisation des Nations Unies, au Conseil et au gouvernement turc.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. -

Ստեփան Արզումանեանի մահուան առթիւ. - Ոմն՝ 50 Ֆ., Օր. Քէօթէքեան 100:

Տանատ Շալճեանի մահուան առթիւ. - Շաքարեան ընտանիք, Մանոյեան ընտանիքներ, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Շալճեան, Զաքարեան ընտ., Տիկին Հերմինէ Մխքէրճեան - Շալճեան 200-ական Ֆ., Ֆրէտերիք Շալճեան եւ Օր. Քաթրին 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սերժ Խուպիկեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Խուպիկեան 200, Տէր եւ Տիկին Տէր - Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Տէր - Զաքարեան, Սէմերճեան Եղբ., Վասպուրական Հայր. Միութիւն 100ական Ֆ., Մաչոյեան ընտանիք 50 Ֆ.:

Հայկ. Օրթագարակէօզեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի, Մինաս Իսքէնտէրեան, Նուրեան ընտանիք, Ժամկոչեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Գալուստեան ընտանիք 200 Ֆ., Գալէնտէրեան 50 Ֆ.:

Այրի Տիկին Անէմեանի մահուան առթիւ. - Մաղաքեան, Տիկին Նատիա, Տիկին Սոնիա 100-ական Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Վարժապետեան եւ զաւակները,
Տիկին Մաթիլտ Լօէչ - Վարժապետեան եւ զաւակը,
ինչպէս նաեւ Կիւրճիկեան, Կիւմիւշեան, Մետարեան, Շիրինեան, Գալայճեան, Տէմիրճեան եւ Գոլանճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ - հօր, աներհօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 22-ին, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունուար 24, ժամը 10-ին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին, 339 ավընիւ տիւ Փրատօ:

Ընտանիքը ցաւակցական այցելութիւն չընդունիր:

×

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Վարժապետեան 500-ական Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ «Աշխարհ»ի:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի օր, Յունուար 26, Բ. Կիրակի Զկնի Ծննդեան:

Այսօր, յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ հոգւոյն զուիցերիացի հայասէր հոգեւորական՝

ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ

ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐԻ

որ Մեծ Եղեռնի հետեւանքով որբացած մեր զաւակները հաւաքեց ու անոնց որպէս հայր՝ պաշտպան, դաստիարակ եւ օգնական եղաւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Լուիզ Գարաօղլանեանի եւ ընտանիքին իրենց եղբօր՝ Պ. Թաշճեանի մահուան առթիւ, ընկերուհի՝ Սաղաթելեանի և ընտանիքին, իրենց հօր՝ Պ. Պաքըրլըյի մահուան առթիւ, եւ ընկերուհի՝ Վարդուհի Փիլիկեանի իր հօր մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱ.Պ. ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները՝ Յունուար 26, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին Մշակոյթի Տուն: 9 ռիւ տիւ Սիռf:

Օրա-կարգ. - Տեղեկատուութիւն եւ պատգամաւորի ընտրութիւն:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՃԱՇԱՐԱՆ -ՇԻՐԱԶ-

RESTAURANT
LE CHIRAZ
SPÉCIALITÉS ARMÉNIENNES

Ouvert tous les jours
midi et soir, sauf le dimanche

52, rue Edmond-Rostand
13006 MARSEILLE Tél : 91. 37. 78. 36

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 25, ժամը 15-ին, Ժան - Կուժոնի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փարիզ 8-րդ:

Օրակարգ. -

Ա. - Հաշիւներու քննարկում եւ վաւերացում:

Բ. - Գնահատում բարոյական գործունէութեան:

Գ. - Վաւերացում ելմտական տեղեկագրի:

Դ. - Ապագայի հեռանկարներ:

Ե. - Զանազանք:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՐԱՊ ԷՋԵՐ

Հեղինակ՝

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Մաղկաքաղ «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածներու

Առլէն Փափազեանի յիշատակին նուիրուած այս հատորը սիրով կը տրամադրուի բոլոր անոնց՝ որոնք զինքը ճանչցած ու սիրած են կամ պիտի ուզէին ծանօթանալ իրեն այս էջերով:

Սահմանափակ տպաքանակ

Փափաքողները կրնան անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը կամ Հրանտ Սամուէլեան գրատունը:

THEATRE ARMENIEN

Salle Rossini
Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009 PARIS

T I M A G
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente

«GORDZANVADZE»

Pièce en quatre actes de CHIRVANZATE

Dimanche :
23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :
24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél: 42-37-60-10

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

ժամ առաջ դնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Շաբաթ եւ Կիրակի, Փետրուար 1 եւ 2:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՓԵՏՐ. 23

Մանրամասնութիւններ՝ յետագային:

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

CONCERT A L'OPERA DE MARSEILLE

Samedi 25 Janvier à 20 heures 45

par

SIPAN-KOMITAS
(Chœur mixte Arménien de Paris)

et

l'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

Direction

GARBIS APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (Mezzo-Soprano)

« Solistes de Chœur »
Thérèse DEYRMENDJIAN (Alto)
Meguerditch BOGHOSSIAN (Tenor)
René MARTAYAN (Tenor)

Au programme les œuvres de
K. ALEMSHAH, P. GANATCHIAN, G. APRIKIAN, A. TIGRANIAN

Concert organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France
— MARSEILLE VILLE —

PERMANENCE
Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne
12 - 14, rue Saint Bazile — 13001 MARSEILLE
LUNDI - VENDREDI de 17h00 à 19h30 — JEUDI de 15h00 à 19h30
TELEPHONE : 91 50 15 09
Et à partir du 20 Janvier location Opéra de Marseille

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
25-26

SAMEDI-DIMANCHE
25-26 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.146 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.146

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԱԿՆԱԾԱՆՔՈՎ

(Ի ՅՈՒՇ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 29ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ)

- 1957, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26 -

Այսօր, մենք կը նշենք, երախտագիտութեամբ եւ ակնածանքով Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 29-րդ տարելիցը:

«Մենք»ը Ֆրանսայի Հայութիւնն է:

Արդարեւ, Սփիւռքի մէջ, եզակի երեւոյթ մըն է տեսնել թէ որքան անձ մը իր կնիքը դրոշմած է գաղութի մը վրայ: Այո, Շաւարշ Միսաքեան գաղութ կազմեց: Տարագիր, մոլորած, խոցելի բազմութիւնները վերածեց կազմակերպուած հաւաքականութեան: Եղաւ մեր նորագոյն պատմութեան ճակատագրական մէկ հրջանին՝ գաղութի մը մեծ նաւավարը: Գիտցաւ խօսիլ: Սիրտեր ու հոգիներ ջերմացնել, խանդավառել: Ամբոխներ առաջնորդել: Հայուն հաւատքը վերարծարծել, ինքնավստահութիւն ներշնչել: Եւ մանաւանդ Հայուն սորվեցնել՝ տոկալ բայց լծորդել:

Անցեալի դասերով գրահուած, ժխմագրաւեց օրուան մտահոգութիւններն ու հրամայականները, եւ ողջմտութեամբ, անաչառութեամբ, պայծառատեսութեամբ պատրաստեց վաղուան կառուցումը: Շաւարշ Միսաքեան կորսուած տարրերով սերունդ ստեղծեց: Իր դպրոցը բացաւ: Փնտռեց կոչումներ: Քաջալերեց երիտասարդ տաղանդներ: Ուսուցանեց: Եւ այդպէս, քանի ու քանի ֆաւերական գրիչներ իբրեւ մկրտարան ունեցան «Յառաջ»ը: Քանի - քանիներ «Յառաջ»ով միայն արտայայտեցին իրենց ապրումները: Իսկ անթիւ է թանակը բոլոր անոնց որոնք «Յառաջ»ը գործածեցին նախ որպէս դասագիրք:

Ի՞նչպէս երախտապարտ չըլլալ անոր որ դուրգուրաց Հայութեան Համրանքին վրայ: Ամէն ճակատի վրայ պայքար մղեց պահելու, պաշտպանելու եւ արժեւորելու համար Համրանքը: Եւ Համրանքը իր մօքին մէջ Հայապահպանում էր, բՍփիւռք էր, Ֆրանսայի Հայութիւն էր:

Ի՞նչպէս ակնածանքով չմօտենալ անոր որուն կեանքը եղաւ պարզութեան յաղթանակը: Շաւարշ Միսաքեան, նկարագրով պարզ եւ հաղորդական, երբեք չքաշուեցաւ, այլ համոզեց: Մնաց ողջմիտ եւ անաչառ: Իր հանրային մարդու, կուսակցական ղեկավարի, խմբագրի արտայայտութիւններուն մէջ չափի եւ հաւասարակշռութեան զգացումը միշտ տիրապետեց: Հաւաքական շահերը դասեց ամէն բանէ վեր: Զփոթեց նպատակ եւ միջոց:

Արդ, Սփիւռքի մէջ, չկայ գաղութ մը որ այնքան երախտապարտ ըլլայ մէկու մը որքան Ֆրանսայի Հայութիւնը Շաւարշ Միսաքեանին: Ֆրանսայի Հայութեան ժամանակակից պատմութիւնը կարելի չէ գրել ու երեւակայել առանց իր շունչին, առանց իր գլխագիր Շ.-ին: Երէկուան իր կարճ եւ յստակ խօսքերը նաեւ այսօրուան են: Կը պահեն իրենց ամբողջ այժմէականութիւնը, որովհետեւ Շաւարշ Միսաքեան աքնեցաւ եւ համակ կեանք մը նուիրեց վաղուան Հայը պատրաստելու համար:

Կ. Ց.

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Մխիթար Սեբաստացի

... Ո՞ւր հասած կ'ըլլար հայկական մշակոյթը, եթէ Սեբաստացի Մխիթարը Վենետիկ չհնտուէր 1717-ին, խումբ մը աշակերտներով: Դառնութեամբ թօթվելով Պոլսոյ փոշին:

Պիտի ունենայի՞նք այսքան մտաւոր գանձ ու վաստակ եւ ժառանգութիւն – մինչեւ անգամ գաղափար հայկական մշակոյթի հաբըստութեանց մասին – առանց Մխիթարեան միաբանութեան:

Համեստ վանական, Մխիթար կ'որոճար, կը գործէր տեսակ մը մարգարէական ներշնչումով: Իբրեւ նոր առաքեալ:

Կրօնական ջերմեռանութեան հետ, մշակոյթի սէրը կը խռովէր իր միտքը:

Հոգեւոր տաճարէն դուրս, մտքի տաճար մը կ'երազէր ան: Եւ առաջին հոգն եղաւ հարթել արդի աշխարհաբարի ճամբան:

Իր հայկազեան բառարանն ու քերականութիւնը մինչեւ այսօր ալ կը մնան թանկագին վաւերագիրներ, հում նիւթեր՝ լեզուի զարգացման ճամբուն վրայ:

Իր հաստատած Միաբանութիւնը, թէեւ երկճիւղ, միշտ մնաց պատնէշին վրայ:

Ամբողջ սերունդներ նուիրուեցան պատմական, քննական, բանասիրական, գիտական եւ գրական բեղուն գործունէութեան մը:

Աչքի եւ մտքի հիւթեր քամուեցան, երակներու արիւնը պարպուեցաւ դեղնած, փոշոտած թուղթերու վրայ:

Գիշերաջան տքնութիւններ եւ անխոնջ պրպտումներ՝ այս կամ այն վանքին, դիւանատան նկուղներուն մէջ, տաղարանի մը կամ ձեռագրի մը գաղտնիքները կորզելու համար:

Թափառումներ՝ իրական աւերակներու մէջ, ի սփիւռս Հայաստան աշխարհի: Ու նաեւ երեւակայութեան թռիչքներ՝ աշխարհագրութեան եւ պատմութեան արահետներուն վրայ: «Յուշիկք հայրենեաց»:

Եւ իրական ստեղծագործութիւններ՝ բանասիրական – պատմական խրթին ուսումնասիրութեանց հետ:

Սովորական անուններ չեն Հիւրմիւզները, Այտընեանները, Ալիշանները: Ջամչեանն ու Գաթրճեանը, Տաշեանն ու Ակինեան, Հացունին եւ Ղազիկեանը: Բագրատունի՛ն:

Եւ անհաւասիկ յաջորդական սերունդներ, որոնք ջահը ամուր բռնած՝ անընդհատ կը շարունակեն վարուցանը:

Հարկ է ետ երթալ երկու հարիւր, նոյնիսկ հարիւր տարի առաջ, ըմբռնելու համար կատարուած աշխատանքին ծաւալը եւ խորութիւնը: Իրաւամբ արժանի՝ ընդհանուր երախտագիտութեան:

Շ.

1949, Ապրիլ 30

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՆԻՍՏԷՆ ԵՏՔ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԼԱՒԱՏԵՍ...

Երէկ, լայնօրէն արձագանգած էինք Եւրոպայի խորհրդարանին քաղաքական յանձնախումբին նիստին եւ այն եզրակացութեան որու յանգած էին ժողովականները՝ տեղեկագրին աւելցնել խորհրդային Հայաստանի եւ Իրանի Հայերու պարագան: Ի դէպ, ոչ մէկ կապ կայ, անշուշտ, ցեղասպանութեան, հայկական հարցին եւ Հայաստանի ու Պարսկաստանի Հայերու կացութեան միջեւ, բայց հետապնդուած նպատակը եւ լարուած թակարդը շատ բացայայտ են եւ կը բաւեն, որպէսզի Թուրքերը լաւատես ըլլան տեղեկագրին ապագային կապակցութեամբ ․․

×

Յունուար 24-ի Թուրք մամուլը ընդհանրապէս կը գոհանայ տալով պարզապէս Վանտէմէօլպրուքի տեղեկագրին քաղաքական յանձնախումբին մէջ քուէարկու-մին արդիւնքը. կ'ըսուի թէ տեղեկագրին վրայ պիտի աւելցուին Հայաստանի եւ Պարսկաստանի Հայերու կացութեան մասին բաժիններ եւս, եւայլն:

«Թէրճիւման» (*Յունուար 24*) *կ'աւելցնէ թէ այս որոշումը արդիւնք է Թուրքիոյ կողմէ կատարուած քուլիսային աշխատանքներուն: Հոն կ'ըսուի, թէ Խորհ. Միութեան Հայերու վիճակին խնդրոյ առարկայ դարձուիլը նեղ կացութեան պիտի մատնէ համայնավարներն ու ընկերվարականները: Այսպէսով կը զօրանայ տեղեկագրին մերժուելու հաւանականութիւնը, քանի որ համայնավարներն ու ընկերվարականները տարկութիւններ պիտի ընեն Խորհ. Միութեան դէմ արտայայտուած աննպաստ կարծիքներու առթիւ:*

Վանտէմէօլպրուք նիստէն ետք ըսած է. «Քանի մը էջ պիտի աւելցնեմ տեղեկագրիս վրայ ու տեսակցիմ Ռուսերու հետ. կրնամ աշխատանքս վերջացնել Փետրուարի նիստին համար»:

Քաղաքային դէտեր ըսած են, թէ «Վանտէմէօլպրուք Հայերու աղետքութեան ենթարկուելով նետեց - բռնեց Թուրքիոյ դէմ. չի կրնար նոյն բանը ընել Ռուսերուն: Եւրոպայի Խորհրդարանին համայնավարները քուէ չեն տար Ռուսիոյ դէմ տեղեկագրի մը. իսկ ընկերվարականները կը վարանին. այս տեղեկագրին վախճանը յայտնի է»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՊԷՅՔԱ, քրիստոնեայ այն քաղաքազօրքին ղեկավարը, որ ստորագրած էր Դամասկոսի երրեակ համաձայնագիրը, բայց պարտուած Ճեմայէլի ուժերէն շունչը Փարիզ առած էր, Դամասկոսի ճամբան բռնեց, ուրկէ կը յուսայ Պէյրութ անցնիլ: Հոպէյքա տեսնուած է Սուրիոյ փոխ - նախագահին հետ, ինչպէս նաեւ Ճումպլաթի եւ Պէրրիի: Պիտի ջանայ Պէյրութ անցնիլ Ճեմայէլի դէմ քրիստոնեայ շարժումի մը գլուխն անցնելու համար: Տեղւոյն վրայ, Լիբանան, հրադադարը կը շարունակուի: Մթնոլորտն ալ շատ լարուած է եւ նոր ծանր դէպքերու սարսափը կը տիրէ ամէն կողմ:

ԺԱՔ ԼԱՆԿ Փլաս տէ Վոժի իր գեղեցիկ յարկաբաժինէն պատասխանեց «հարցումներուն» (հեռատեսիլ Ա. կայան), նախ խոհանոցը ընդունելով լրագրողները, քանի Մշակոյթի նախարարը լաւ ճաշեր պատրաստող վարպետ մըն է: Ընկերվարական վարչակարգի ամէնէն ժողովրդական նախարարը, թէեւ կէս - բերան, բայց հասկցուց թէ Պերլուսքոնիի 5-րդ կայանը շատ չի խանդավառեր զինքը, սպասենք՝ ապա դատենք ըսաւ, խուսափելով իր բուն զգացումները արտայայտելէ: Յայտնեց թէ շատ մօտ ապագայի (ժամի հարց է, ըստ Հինգշաբթի իրիկուն) պիտի բանի 6-րդ - երաժշտական - կայանը: Ժաք Լանկ այնքան ճախաւեր կը գտնէ աջին (Շիրաք - Լըքանիւէ) քաղաքական ծրագիրը, որ որոշած է լայն քարոզչութեան մը ձեռնարկել, որպէսզի ամէն Ֆրանսացի անպայման կարդայ:

ՌՈՔԱՐ քաղաքական շահեկան վերլուծումով մը («Մոնտ», *Յունուար 24*), *կը ճալկէ ընդդիմութեան քաղաքական ծրագիրը հաստատելու համար որ «ազատականութիւնը ժամանակավրէպ է»:*

ՍԱԽԱՐՈՎԻ կինը, որ կամրջումի (փոնթաժ) *գործողութեան մը ենթարկուած էր Պոսթընի հիւանդանոցը, կրկին հիւանդանոց փոխադրուեցաւ կարգ մը բարդութիւններու պատճառաւ: Էլէնա Պոնէր, որ Ալիխանեանի աղջիկն է, Ամերիկա էր գացած սրտի քննութեան համար:*

ԱՊՈՒ ՆԻՏԱԼԻ դէմ ձերբակալման միջազգային հրամանագիր հանեց Իտալիոյ դատական իշխանութիւնը: Հետեւանք կը նկատուի այն քննութեան որ կը վերաբերի Հռոմ - Ֆիումիչինօ օդակայանի ոճրափորձին (Դեկտեմբեր 27):

ԱՄՐԱՆ պատահած ծանր արկածներու պատճառաւ (84 մեռեալ, 314 վիրաւոր) Ֆրանսական երկաթուղիի տնօրէնութիւնը հակարկած ծրագիր մը մէջտեղ դրած է, որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԵՄԷՆԻ մէջ, բախումներու հետեւանքով, մեռեալներու թիւը 11 հազար է, իսկ նիւթական վնասները չորս միլիառ տոլար կը հաշուուի: Ֆրանսական դեսպանատան բոլոր անդամները կրցած են մեկնիլ:

ՖՐԱՆՍԱԳԻՐ ՊՐԱՒԴԱ աննախընթաց յաջողութիւն արձանագրեց Ֆրանսա: 100 հազար օրինակ հացի պէս ծախուած են եւ բոլորին գոհացում չէ տրուած...:

Fonds A.R.A.M

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 29-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

ՇՐՋԱՆ ՄԸ ԻՐ ՅՈՅԶԵՐՈՎ ԵՒ ՏԵՆԴԵՐՈՎ

(«Ազդակ» երիտասարդ շաբաթաթերթ)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

… Երկար տեւած էին վիճաբանութիւնները՝ անունի, խմբագրութեան եւ ուղղութեան մասին։ Վիճողներէն մէկն էր ողբացեալ Դեւը (Թադէոս Խաչմանեան) որ Թիֆլիսէն Պոլիս եկած էր իբրեւ թըղթակից Կովկասեան թերթերու։ Բնիկ Սեբաստացի եւ աշակերտ Ղալաթիոյ նախակրթարանին, 1895 - 96-ի ջարդերէն վերջ Կովկաս գացած եւ բոլորովին փոխուած էր։ Համբաւ կը վայելէր իբրեւ կրակոտ հռետոր, մանաւանդ ռուսերէն ատենախօսութեանց համար։

Դեւը իբրեւ անուն կ'առաջարկէր «Կռան» որ քիչ մը խորթ երեւցաւ մեզի։ Ես դէզ մը անուններ շարեցի եւ կարծեմ կանգ առի «Մուրճ»ին վրայ։ «Ազդակ»ը Գեղամին գիւտն էր, - բառ մը զոր չէի սիրած, իմաստն ալ աղէկ չհասկնալով։ Ի վերջոյ համաձայնեցանք։

Եւ արդէն պատրաստ էր ճակատը - Շաբաթաթերթ գրական, հասարակական, քաղաքական։ Համակրողներ՝ Է. Ակնունի, Ա. Ահարոնեան, Ա. Եարճանեան, Ռ. Զարդարեան, Ս. Զաւարեան, Յ. Շահրիկեան, Փիէռ Քիյեառ։ Խմբագիրներ՝ Գ. Բարսեղեան, Տիկին Զապէլ Եսայեան, Վ. Թաթուլ, Շ. Միսաքեան։ 1908 Դեկտեմբեր 16 - 29։ Ա. տարի, թիւ 1։

Խմբագրութեան համար, երեքս համաձայն էինք արդէն - Գեղամ Բարսեղեան, Վ. Թաթուլ եւ ես։ Զապէլ Եսայեանը առաջարկեցինք իբրեւ ծանօթ գրագիտուհի, թէեւ մեր սերունդին չէր պատկաներ ո՛չ դաւանանքով, ո՛չ ալ խառնուածքով։ «Համակրողներ»ու շքախումբն ալ շարած էինք հետեւողութեամբ եւրոպական թերթերու, գոյն եւ ուժ տալու համար մեր շարժումին։ Չէ՞ որ անծանօթ «պլան - պէք»ներ էինք։

Ո՛չ որեւէ վճարում կար, ո՛չ ալ աթոռ։ Այս վերջինը տառապէս։ Իբրեւ խմբագրատուն պիտի ծառայէին «Արծիւ» ժողովրդական գրավաճառանոցը, որ փողոցէն կը բաժնուէր սեմով մը եւ խեղճուկ տպարան մը, ուր, ի հարկին, աթոռ մը կը ճարէին գրաշարին քով, ձեռագիր հասցնելու կամ փորձ սրբագրելու համար մարմարին վրայ։

Ուղղութի՞ւնը, - առաջին թիւին համար, երկար որոճալէ, գրել - աւրելէ, յօտել - յղկելէ վերջ հրատարակուեցաւ ճախրաւլայ յայտարարութիւն մը, որմէ քանի մը հատուածներ կ'արտագրեմ ստորեւ իբրեւ նմոյշ լեզուի եւ դաւանանքի։ Իբրեւ ժամանակի նշան.

- «Յեղափոխութիւնը մեր ետին, եւ Յեղափոխութիւնը մեր առջեւ։

«Ահաւոր, դիւցազնական ու կարմիր Յեղափոխութիւնը Երէկի՝ որու միջոցին Երիտասարդութիւնը իր թանկագին ուժին լիութեանը մէջ այնքան գեղեցիկ ու այնքան պատմական դեր մը ունեցաւ եւ տարբեր միջոցներով, տարբեր պայմաններու տակ, անխուսափելի Յեղափոխութիւնը վաղուան, որու ընթացքին կը հաւատանք դարձեալ թէ Երիտասարդութեան վիճակուած է իր գործը շարունակել։

… «Այո՛, դէպի Աշխատանք, դէպի խակական Վերածնունդ։

«Այո՛, եւ դարձեալ Երիտասարդութիւնը՝ իր առոյգ եւ աւշալիր կեանքով, յաւիտենական գաղափարին կարմիր դրօշակն ի ձեռին։

… «Առանց յաւակնութիւնն ունենալու՝ գերազանց յանձնառութիւններու գործադրումին, «Ազդակ» պիտի ըլլայ մէկ չէտը նոյնազգաց, նոյնախոհ Երիտասարդութեան մը, օրկան մը որ պիտի ուզէ Նոր Օրերու մուտքին առջեւ լսուող ձայներու եւ աղմուկներու զանազանութեան մէջ Երիտասարդ Խօսքը հնչեցնել», եւայլն։

Նոյն թիւին մէջ բաժիններն ալ ճշդուած էին։ Մէկ խօսքով «Ազդակ»ը պիտի դառնար օրկան մը «Պայքարի եւ Գրականութեան», համաձայն շաբաթաթերթի մը պայմաններուն։

Հակառակ այս եւ ուրիշ բոցավառ ու ճոռոմաբան արտայայտութեանց, «Ազդակ» իր առաջին քայլերը նետեց տոտիկ - տոտիկ, աստիճանաբար փրփրելու եւ կրակ տեղալու համար։

Անդրանիկ թիւը եղաւ ուժգոյն ծաղկեփունջ մը զանազան յօդուածներու, առաջինը՝ Փիէռ Քիյեառէ, որ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակման առթիւ Պոլիս եկած էր (Հայ երիտասարդութեան, ֆրանսերէն եւ հայերէն դէմ դիմաց)։ Երկրորդը՝ (Միութիւն)՝ Պէտէրխանզատէ՝ Ահմէտ Սիւրէյա պէյի ստորագրութեամբ։ Արտատպում մը՝ Է. Ակնունիէ (Փրօ Արմենիա)։ Մնացեալ բովանդակութիւնը կազմած էին խմբագիրները. - բանաստեղծութիւն, գրախօսական, թատրոն, ընկերային շարժում, քաղաքական կեանք եւայլն 16 էջ։

Անողոք իրականութիւնը լախտի պէս կը ճնշէր խմբագրութեան վրայ։ Թէեւ շաբաթաթերթ, «Ազդակ» ստիպուած էր օրաթերթի մը դերն ալ կատարել, հանրային կարծիք վարել, քանի որ չկար ուրիշ օրկան՝ միեւնոյն հասկացողութեամբ։ Ուրեմն բոլոր թիւերուն մէջ կը տիրապետէր հանրային - քաղաքական մտահոգութիւնը։ Մանաւանդ որ, դեռ նոր կը կազմաւորուէր սահմանադրական կարգուսարքը, ազգային թէ պետական կեանքի մէջ։ Պէտք էր հետեւիլ, վերլուծել, զարնել կամ ոգի ներշնչել։

Իբրեւ տնարոյս, նորափետուր ընկերվարականներ, շատ կը վախնայինք որ յանցանք մը գործած կ'ըլլանք, եթէ բան մը փախցնենք ընկերային շարժումէն, կամ անոր հակառակ բան մը տպենք։

… Ո՛րքան թղթակցութիւններ, ինքնագիր եւ թարգմանածոյ յօդուածներ ու ոտանաւորներ՝ ընկերվարութեան, նոյնիսկ անիշխանական եւ առհասարակ ընկերային շարժումներու մասին (Կրապոտկին, Բակունին, Ժան Կռավ)։ Մինչեւ անգամ հայերէնի թարգմաներ էինք «Էնթերնասիոնալ»ը - Աշխատաւորաց Երգը, Մայիս 1-ի առթիւ։

… Առ հասարակ թարմութիւն, ոգի եւ ըմբոստ գիծ մը կը փնտռէինք թարգմանութեանց մէջ անգամ։ Ասոր համար ալ, նախապատուութիւն կուտայինք սկանտինաւեան, այլ մանաւանդ ռուսական գրականութեան, - այս վերջինը իմ նախասիրութիւնս էր. - Կորքի, Չեխով, Անտրէյեւ եւայլն։ Նիցչէն ալ շատ ոգեւորած էր մեզ, «Այսպէս խօսեցաւ Զրադաշտ»ով։ Բանաստեղծ ընկեր մը Շահէն Յովհաննէսեան, որ յետոյ Ամերիկա մեկնեցաւ թարգմանած էր սկանտինաւեան բանաստեղծ Հէլկեր Տրախմանի հոյակապ քերթուածը, «Անգլիացի Ընկերվարականներ». դեռ յիշե՞մ Վեռհառնի «Թիարանները», Մեթերլինկի «Անմեղներու կոտորածը» եւ «Բռունցքին փառքը», Օսկըր Ուայլտի «Դատաստանատունը» եւ «Իմաստութիւն Սորվեցնողը» (թարգմ. Մ. Մեծարենց), ու վերջապէս Ու. Հուիթմընի սքանչելի «Ողջո՛յն Աշխարհին»ը ուր Հայերն ալ իրենց տեղը ունին. -

… «Դու՜ք մտախոհ Հայ, որ կը խոհրդածէ՜ք Եփրատի մէկ գետակին մօտ։ Դո՛ւք որ Նինուէի աւերակները կը դիտէ՜ք, դո՛ւք որ Արարատն ի վեր կը բարձրանա՜ք»։

Տիրող մթնոլորտը, ամէն բանէ հասնելու պահանջը, ո՛չ թոյլ կուտային, ո՛չ ալ տրամադրութիւն կը ձգէին լայնօրէն ծառայելու գրականութեան։ Մնաց որ կարճ տեւեց «Ազդակ»ի կեանքը, - ո՛չ իսկ մէկ տարի (41 թիւ)։ Եւ սակայն ինչ որ կրցաւ տալ այդ պայմաններուն մէջ, մինչեւ այսօր ալ կը պահէ իր ինքնուրոյն արժէքը։

Այսպէս, «Ազդակ»ի միջոցաւ էր որ Դ. Վարուժան կը ծանօթանար լայն հասարակութեան, իր հեթանոս բանաստեղծութեանց կցելով մարտաշունչ նամակներ։ Ողբացեալ բանաստեղծը այն ատեն Պելժիա կը գտնուէր, իբրեւ ուսանող եւ իր առաջին առաքումը եղաւ «Վահագն»ը.

Ո՛վ աստուածն իմ հայրերուս…

Այնուհետեւ ղրկեց «Արեան Ցայգթանակը», «Դիւցազնի մը սուրին», «Կիլիկեան Մոխիրներուն», «Վիրաւորը», «Պատուէր» եւ «Գիրքերուն մէջ»։ Այս վերջինը գրած ատեն Պոլիս էր արդէն եւ 1909 Սեպտեմբերին մեկնեցաւ իր ծննդավայրը, Բրգնիք։ Իր առաջին նամակը որ նոյնպէս հրատարակուեցաւ, կը յայտնէր ջերմ խանդավառութիւն՝ «Ազդակ»ի հրատարակութեան առթիւ։ Երկրորդը, գըրուած Կիլիկիոյ տաք, արիւնազանգ մոխիրներուն ազդեցութեան տակ, կ'արտայայտէր ո՛չ միայն խոր յուզում այլ եւ ընդվզում։

… «Լուրերը այնքան գէշ ազդած են վրաս՝ որ կը ցաւիմ Ատանա չգտնուելուս (երկու տող կախման կէտ՝ խմբագրութեան ձեռքով) Կովկասի հայ - թաթարական ընդհարումները օրինակ մեզի։ Եթէ այդ ոճով շարժինք, խուժանը ինք պիտի գայ մեզ եղբայրութիւն քարոզելու։ Կըռապաշտ է խուժանը. բոցին առջեւ միայն կը խոնարհի»։

Եւ ի՜նչ խոր հաւատք, ապագայի մասին. -

… «Բայց Հայը պիտի ապրի՛, հակառակ դահիճներուն եւ հակառակ իր առիւծի աչքին տակ բուսած կորեկին։ Հայը պիտի ապրի ժողովուրդներու սիրազօդ շղթային մէկ ոսկի օղակն ըլլալու համար։ Այ՛ս է մեր բոլորիս յոյսը զոր մուրճով կռեցինք, ինչպէս մեր պապերէն մէկուն նիզակը՝ որ նպատակին կը դիմէր օդին եւ արեւուն մէջ երգելով»։

Մէկ տարի վերջը լոյս կը տեսնէր երիտասարդ բանաստեղծին առաջին գիրքը Պոլսոյ մէջ, «Ցեղին Սիրտը», իբրեւ Գ. հատորը «Մատենաշար Ազդակ»ի։

Նոյնպէս տեւական աշխատակից մը դարձաւ միւս տարաբախտ բանաստեղծը, Ռ. Սեւակ, որ կը գրէր Լօզանէն, նախ շարք մը, «Չհասկցուածները», յետոյ ուրիշ կտորներ։ Երիտասարդ բժիշկն ալ իր կարգին ըմբոստ աղաղակ մը կ'արձակէր Կիլիկիոյ ջարդին առթիւ (1909 Ապրիլ) իր «Ուսանողի նամակներ»ով.-

«Գոնէ սա յուսահատեցուցիչ, ծայրայեղօրէն յոռետես, ջլատ, տրտում դամբանականները չգրէին։ Անոնք որ մեռան, գիտակցօրէն, դիւցազնօրէն, անոնք ո՛չ արցունքի պէտք ունին, ո՛չ վարձու կեղծ լալկաններու, ո՛չ խրատի։ Դամբանականները պէտք է կարդալ դամբանական խմբագրողներու գլխուն։ Ժողովուրդները ինքնապահպանութեան, ցեղին շարունակութեա՛ն պայքարի՛ն բնազդը ունին» (1909 Յունիս 5, թիւ 23)։

Երկուքին միտքէն կ'անցնէ՞ր արդեօք, թէ իրենք ալ մաս պիտի կազմէին յաջորդ ողջակէզին, յանուն ցեղին շարունակութեան պայքարին…

Սիամանթօ միայն մէկ ոտանաւոր կըրցաւ տրամադրել, պարզապէս անոր համար որ արդէն կը պատրաստէր Ա. հատորը «Մատենաշար Ազդակ»ի, Կիլիկիոյ կոտորածին անմիջական ազդեցութեան տակ, «Կարմիր Լուրեր Բարեկամէս» (հրատ. 1909 Սեպտեմբերին)։

Մեծարենցի ոգին ալ կը սաւառնէր «Ազդակ»ի վրայ։

Տարաբախտ երիտասարդը մեռած էր Սահմանադրութեան հռչակումէն չորս օր առաջ, եւ մենք խանդաղատանքով փնտռեցինք հրատարակելի նիւթեր՝ իր ձեռագիրներուն մէջ։ Վերջին ամիսներուն երբ այցելութեան կ'երթայինք, Միսաքն ալ յեղափոխական խռովք մը կը մտնէր, կարդացած ըլլալով քանի մը գաղտնի թերթեր, - Դրօշակ, Ռազմիկ, եւայլն։ Առանց ատոր ալ արդէն բաւական բան գիտէր հայկական տառապանքի մասին, իբրեւ գիւղի զաւակ։ Այնպէս որ չզարմացանք, երբ իր թուղթերուն մէջ գտանք ըմբոստ «Երգ» մը, հինգ տուն։ Այն ատեն գոց ըրած էինք վերջին տունը.

Քո՛յր, մօտեցուր իմ ձեռքին
Աստուածաբոցն հըրացան,
Զի ամէն բան ինձ կրկին
Կը յիշեցնէ վրէժն արեան…

Աւելի վերջը կուգար Ահարոնը, որ արդէն անուն մը շինած էր «Անահիտ»ի մէջ դեռ Վենետիկէն, ինչպէս Վարուժանը իր առաջին հատորով, «Սարսուռներ»։

Գալով արձակ արտադրութեանց, «Ազդակ»ով շողաց թիւ 5-էն իսկ Յակոբ Տէմիրճեան որ յետոյ պիտի դառնար քաջածանօթ Մնձուրին։ Կը սկսէր պատմուածքով մը, «Հին Օրեր» գիւղական կեանքէ շարք մը որ շարունակուեցաւ այնուհետեւ մինչեւ իր գիւղ վերադառնալը (Արմաշ)։

Այդ օրերուն քանի՞ հոգի լաւ կ'ըլլային Սուլթանախնամ Սթամպօլին մէջ, ժողովրդական երգեր, օրինակ՝ մեռելի մը վրայ.

Լացէ՛ք, մարեր, լացէ՛ք քուրեր, հայ
մարդ չկայ որ չէ մեռել
… Այս գիշեր ես դուրս ելայ,
ողորմուկ ձայն մի կուգար,
Ցածցայ ու ականջ դրի որդեկիս
ձայնն էր կուգար։

Եւ դեռ քանի՛ այսպիսի երգեր Յակոբ Տէմիրճեանի հայրենի պատկերներուն մէջ, ամօթխած ու թրթռուն ինչպէս ինք։

Իր առաջին բարեւը «Ազդակ»ին կուտար միւս Յակոբն ալ՝ ապագայ Օշական։

Թղթատարը պատմուածք մը կը յանձնէր. - «Պառաւին Անէծքը», փակագծի մէջ՝ գիւղի կեանքէ, տակն ալ՝ անծանօթ ստորագրութիւն մը Յակոբ Քիւփէճեան։

Գիւղի կեանք, նոր աշխատակից, - գըլխուս վրայ։ Բայց կը վայլէ՞ր, երիտասարդ, արդիական, շաբաթաթերթի մը մէջ տեղաւորել սա գռեհիկ մականունը, - Քիւփէճեան։ Եւ Յակոբն ալ կոչովը նետելով իբրեւ ստորագրութիւն դրինք մէկ բառ, - Գեղջուկ (1909 Օգոստոս 28, թիւ 35)։

Իրմէ յօդուած մը եւս երեւցաւ «Ազդակ»ի վերջին թիւին մէջ (1909 Հոկտեմբեր 16), «Նոթեր ռուսահայ գրականութեան վրայ», այս անգամ իր իսկ անուն - մականունով։ Ու երբ մտերմացանք, երբ գրեթէ ամէն շաբթու Սէօլէօզէն Պոլիս կ'իջնէր եւ գրատուն կամ խմբագրատուն կը հանդիպէր՝ ֆրանսերէն գիրքեր եւ պարբերականներ, մասնաւորապէս «Մերքիւր տը Ֆրանս»ը տանելու եւ կարդալէ վերջ վերադարձնելու համար, Քիւփէճեան արդէն շալկած էր գրական բազմակողմանի կռուով մը, այնքան բիրտ եւ ինքնուրոյն ու անսպառ։

Յիշե՞մ միւս աշխատակիցները։ Բայց «Ազդակ»ի պատմութիւնը չէ որ կ'ընեմ, այլ փորձ մը շրջանին միջավայրը, մթնոլորտը, հեւքը պարզելու։

Թող արձանագրած ըլլամ շարք մը անուններ ալ մասնաւորապէս անոնք որ գացին ու չեկան, - Է. Ակնունի, Ռ. Զարդարեան, Յ. Շահրիկեան (Ատոմ), Ե. Շահպազ, Մարզպետ, Վրթանէս Փափազեան, Ֆէրիտ Ճէմիլ (Տիգրան Ծամհուր Ամսէեան), Յակոբ Շահպազեան, Տիգրան Եսայեան (Զապէլ Եսայեանի ամուսինը, նկարիչ եւ անիշխանական), Գրիգոր Եսայեան, Լեւոն Լառաճանեան եւայլն, իսկ ողջերէն Վ. Փափազեան (Կոմս), Գասպար Իփէկեան, Յակոբ Տէր - Յակոբեան), Մկրտիչ Պարսամեան, Վաղարշակ Բերունի (Սիմոն Յակոբեան), Եղ. Գալանճեան, Ասլան Շիրակունի (Մարտիրոս Յարութիւնեան), Վաթան (Գ. Միլոյեան), Զիթունի, Զարխի Ֆալաք, եւայլն։

Ճիշդ է որ զանազան արտատպումներ զգալի տեղ մը կը բռնէին «Ազդակ»ի էջերուն մէջ։

Նիւթի սո՞վ։ Ընդհակառակն։ Մենք մեզի շրջանակ մը կազմած ըլլալով, միշտ որոշ գիծ ու գոյն եւ անկոխ գետին փնտռելով, բաւական դժուարահաճ էինք, եթէ ոչ ամբարտաւան, եւ ամէն գրագէտի կամ խմբագրի բարի եկար չէինք ըսեր։ Հատընտիր կտորներ կ'արտատպէինք նախ իրենց՝ հեղինակներուն թելադրութեամբ, յետոյ՝ կանխորոշ ծրագրով մը, - հրատարակութիւններ կային որոնք արտասահմանի մէջ տպուած ըլլալով, բոլորովին անծանօթ էին մեր հասարակութեան։ Ուրեմն, կ'արժէր որ մեր ընթերցողներն ալ կարդային, ճաշակէին ինչպէս եթէ նոր գրուած ըլլային։

Թերթին շուրջ փոթորիկը պայթեցաւ 7-րդ թիւէն, երբ ազդանշանը տուինք հակակղերական, նոյնիսկ հակակրօնական պայքարի մը, մասնաւոր խորհրդակցութեամբ։

Համաձայն տրուած որոշման, 1909 Փետրուար 6-ին Գեղամը կը ստորագրէր «Սեւ փորձանքը», ազդարարելով. - «Հնչած է մահավճիռներու ժամը»։ Ես ալ «Սեւ Թաթը»։ «Ո՛րքան գգուեցինք ու համբոյրներով տաքցուցինք զայն»։

Զուգադիպութեամբ մը, նոյն թիւին մէջ կ'երեւար նաեւ Վարուժանի «Վահագն»ը, այնքան հեթանոսական արտայայտութեամբ։

Ո՛չ միայն «Ճահիճը շարժուեց» ինչպէս կ'ըսէին այն ատեն, այլ եւ մեր աւագ ընկերները, համակրողներն ու հովանաւորները դառնօրէն դանդաղեցան որ պատռ-

Fonds A.R.A.M

տում կը սերմանենք: Մասնաւորապէս վրդոված էր մեր սիրելի Զաւարեանը եւ կը պահանջէր իր անունը վերցնել համակրողներու ցանկէն: Մոտաւորապէս կը յիշեմ իր դիտողութիւնը.

- Եթէ կարծում էք որ նոր բան էք ասում, յեղափոխական խօսք, շատ էք սխալւում. էդ պայքարը առ նուազն քառասուն տարուայ պատմութիւն ունի մեր մէջ...

Կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ կը գրէին կամ կ'ըսէին հակառակորդները:

Մթնոլորտը երթալով պղտորեցաւ: Թերթը պատռուներ եղած էին չոգենաւին մէջ, վառուներ ժամուն բակը: Բողոքի նամակներ հասան պաւաւէն ալ:

... Այնուհետեւ ուրիշ պայքարներ ալ ունեցանք «Մեր խօսք»ով - խմբագրական - Մամուլի բաժինով եւ մասնաւոր յօդուածներով: Ներելի՞ էր նահանջել «Հայկական Շէրիաթ»ին առջեւ: «Յեղափոխութիւնը մեր ետին եւ Յեղափոխութիւնը մեր առջեւ»:

Աւագ ընկերները մեծ մասով կը պնդէին որ սրբենք իրենց անունները: Ս. Զաւարեան գրաւոր ալ յայտնած էր իր բողոքը: Իբրեւ միջին ճամբայ, սոխուեցանք հետեւեալ ազդը հրատարակել 1909 Ապրիլ 24-ին (Թիւ 17):

- Փարատելու համար զանազան թիւրիմացութիւններ, միանգամ ընդ միշտ կը յայտարարենք թէ «Ազդակ» կը հրատարակուի Դաշնակցական ընկերներու անհատական նախաձեռնութեամբ, բայց կազմակերպական - պաշտօնական հանգամանք չունի»:

Քանի մը ամիս վերջը, երբ Վանի «Նոր Սերնդական» շարժումին պատմութիւնն ալ սկսեր էինք հրատարակել, նորէն արտունջ: Այլեւս վերցուցինք համակրողներու ցանկը եւ 1909 Օգոստոս 7-էն սկսեալ ճակատը կ'երեւար «Երիտասարդ Շաբաթաթերթ», գրական եւ հասարակական: (Այս խառնածին բառը, «հասարակական» որ մինչեւ հիմա կը գործածուի մեքենաբար եւ որու վրայ խաչ քաշեր եմ 1920-էն ի վեր, մեր գլուխը դամուած էր Կովկասեան թերթերէն իբրեւ համազօր «սոսիալ»ի (ընկերային):

«Ազատամարտ»ը լոյս տեսած էր արդէն (1909 Յունիս), տիրապետելով հրապարակին: Իբրեւ պայքարի թերթ՝ «Ազդակ»ը այլեւս անիմաստ կը դառնար: Իբրեւ զուտ գրական թերթ ալ դժուար էր շարունակել: Գեղամը «Ազատամարտ»ին անցած եւ խրած էր սեւ աշխատանքի մէջ. ես կլանուած՝ հրատարակչական - կուսակցական գործով:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Զուարթնոց», 1944

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ

Մօտաւորապէս 4 ամիսէն, այսինքն՝ ճիշդ Յունիս 1-ին, պիտի վերսկսի, 4 տարիներ անգամ մը գործադրուող ոտնագնդակի փառատօնը, իմա մրցումները՝ աշխարհի բաժակին, այս անգամ Հեռաւոր Մեքսիկայի մէջ: Ոտնագնդակը ունի բազմազան նպատակներու ձգտող մրցախաղեր: Կան նախ, ամէն տարի տեղի ունեցող, իւրաքանչիւր երկրի ներքին ախոյենական հանդիպումները. կան դարձեալ ներքին խումբերու միջեւ կատարուած ազգային բաժակի մարտնչումները:

Աւելի կարեւոր պայքարներ կը հանդիսանան, Եւրոպայի բաժակին համար մղուածները, զանազան մակարդակներով: Ասոնցմէ դուրս կը կիրարկուին բարեկամական խաղեր, որոնք թերեւս կը կատարուին նուազ սաստկութեամբ, չունենալով բաժակի մը կամ ախոյենութեան տիրանալու միտք բանին: Սակայն աշխարհի բաժակին մրցաշարքը, ամէնէն աւելի գգայացունց հետաքրքրութիւնները կը ստեղծէ, քանի որ աշխարհի բոլոր երկիրներու ազգային խումբերն են որոնք կը մասնակցին, բացի անշուշտ անոնցմէ, որոնք նախապատրաստական մրցմանց մէջ, կրկնակի պարտութիւններ կրելով, չեն կրցած ձեռք բերել մասնակցութեան իրաւասութիւնը:

Քսանեւչորս խումբեր են որոնք պիտի երեւին Մեքսիկայի ինը քաղաքներու մարզադաշտերուն վրայ: Անոնցմէ ամէնէն անուանիներն են. - Պրազիլ, Արժանթին, Խորհրդային Միութիւն, Սպանիա, Ֆրանսա, Արեւմտեան - Գերմանիա, Լեհաստան, Անգլիա, 1982-ի յաղթականը Իտալիա, առանց անտեսելու՝ Հունգարիա, Սկովտիա, Պուլկարիա, եւայլն: Անբախտօրէն առ ի չգոյէ հայկական ազգային խումբի մը, բնականաբար մեզի, Ֆրանսայի մարզասէր Հայերուս ամէնէն հետաքրքրութիւն պատճառողը Ֆրանսական խումբն է, որ իր իսկապէս շատ վարպետ խաղացողներով, գլուխն ունենալով անգերազանցելի Փլաթինին, - ինչպէս էր երբեմն աշխարհահռչակ կախարդիչ Փէլէն Պրազիլի համար - այս անգամ եւս անժխտելի հաւանականութիւնները կը խոստնէ մեծ յաջողութիւններ արձանագրելու. ինչպէս 1982-ին, երբ մատնաչափ էր մնացած որ դաշտ իջնէր վերջնականին համար, երբ կէս վերջնականին ընթացքին, խաղին վերջաւորութեան ընդդէմ Գերմանիոյ, դեռ կը յաղթանակէր, երբ յանկարծ, հակառակորդը դըրեթէ վերջին վայրկեաններուն, կը գդետնէր զայն անակնկալ նշանակէտերով:

Որքան գոհունակութիւն պիտի պարգեւէր մեզի, երբ եռագոյններուն մէջ, գէթ որպէս փոխարինող ընտրուէր Երեւանցի մեր հայրենակիցը՝ Նանթի արժէքաւոր յետսապահը՝ Միքայէլ Տէր - Զաքարեան, որ այնքան գովեստներու կ'արժանանայ Ֆրանսայի ախոյենութեան համար տարուած մրցումներու մէջ: Նկատի ունենալով իսկ, մարզական աշխարհի մէջ ստեղծուած անակնկալները, - դեռ երէկ էր որ տեսանք Նիւ - Եորքի մէջ, թենիսի մրցումներուն, առաջին հերթին իսկ պարտութիւնը աշխարհի թիւ մէկ՝ Մաք Էնրոյի, որ կրկնակի յաղթանակողն էր եղած նախապէս այդ «մասթերներու» բախումներուն:

Պիտի համարձակէի որպէս գէթ երեք հաւանական յաղթականներ ներկայացնել, Արժանթին, Անգլիա, Ֆրանսա, եւ անմիջապէս վերջ ուրիշ երեքներ՝ Գերմանիա, Իտալիա, Պրազիլ:

Յունիս 29-ին, որքա՜ն զմայլելի պիտի ըլլար սակայն, հանդիսատես ըլլալ - հեռատեսիլին մէջ անշուշտ - սա թատերական տեսարանին, երբ բաժակը խլողները ըլլային, կամ Ալժերիա, կամ Իրաք եւ կամ Քորէա...տեղին պիտի ըլլար գոչել՝ անհաւատալի, բայց ... իրաւ:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ - ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Լ Ի Բ Ա Ն

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Այս տարի ալ, ինչպէս 1985-ին, Լիբանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը չգոհացաւ կազմակերպելով միայն Մանուկներու Օրը, այլ նաեւ, քանի մը օր վերջ, խնամուած ճաշ մը հրամցուց Հայկազեան միօրեայ վարժարանի աշակերտներուն:

Ուրախալի է տեսնել, թիւով ութսուն - հարիւր, վեց - սաս տարեկան մանչուկներ, -աղջնակներ՝ որոնք, հետեւելով իրենց ուսուցչուհիներուն հրամաններուն, սեղան կը նստին արտասանելէ յետոյ միայն, հաւաքաբար, ճաշի աղօթքը, ան ալ գրաբար ... Այդպէս եղաւ Չորեքշաբթի, Յունուար 15-ին, կէս օրին, ազգային տան մեծ սրահին մէջ:

Այս առթիւ, Կապ. Խաչի վարչութիւնը հրաւիրած էր նաեւ Լիբանի հոգեւորական դասը, մասնաճիւղին վեթերան ընկերուհիները, համայնքին գլխաւոր միութիւններուն ներկայացուցիչները: Ազգային Միութեան վարչութեան կողմէ ներկայ էր Պ. Փօլ Ագըլեան, փոխ - նախագահ:

Աւելի քան հարիւր հոգի սեղաններու շուրջ. կը սպասարկէին խաչուհիները: Ըսել թէ «խաչը եկան» չափազանցութիւն կ'ըլլայ անշուշտ, բայց յոգնեցան, անկասկած: Նախագահուհի, վարչականներ, պարզ անդամուհիներ, բոլորն ալ ջանք չխնայեցին գոհացնելու համար իրենց պզտիկ ու մեծ հիւրերը: Ու յաջողեցան:

Յունուար ամսուան մէջ, Կաղանդ Պապան չէր կրնար անտեսել այսպիսի հաւաքոյթ մը: Պ. Ճեպրայէլ Պահատուրեան եւ Տիկինը փափաքեցան անձամբ, միասնաբար, բաժնել նուէրները, ի մեծ ուրախութիւն երախաներուն:

Երբ աշակերտները մեկնեցան իրենց դասարանները շարունակելու համար մըտերմանալ Մեսրոպեան լեզուոյն հետ, եկաւ պահը սուրճին, երգին, խօսքին ... Երգեց Տիկին Տէյիրմէնճեան՝ որուն տաղանդը կը մնայ անխախտ, հակառակ տարիներու թաւալումին: Արտասանեց Տիկին Սարըգարապետեան: Մասնաճիւղին նախագահուհի, Տիկին Լուսին Թութլըեանի շնորհակալական խօսքերէն վերջ, արտայայտուեցան յաջորդաբար՝ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան, Պ. Գեղամ Կանանեան, մէկը լիոնահայ կեանքին լաւագոյն սպասարկողներէն, Նախագահ կրթական յանձնախումբին, Կղեմէս վրդ. Մալճեան, հովիւ՝ կաթողիկէ համայնքին, Մովսէս աւագ քահանայ Գալէնտէրեան: Զորսին ալ խօսքերուն առանցքը Լիոնի մէջ ամէնօրեայ հայ վարժարան մը հիմնելու անհրաժեշտութիւնն էր:

Հարցը յառաջանալու վրայ է, հիմա - կուհիմա՝ գոնէ միտքերու մէջ: Պէտք ունի անկասկած հասուննալու: Ներկայիս Հայկազեան միօրեայ վարժարանը ունի շուրջ հարիւր աշակերտներ՝ որոնք հինգ հոգիներէ բաղկացած Ազգային Միութենէն բխած յանձնախումբի մը հովանաւորութեան եւ նուիրեալ ուսուցչուհիներու շունչին տակ, կ'իւրացնեն, ինչ որ կարելի է իւրացնել շաբաթը քանի մը ժամ տեւող դասընթացքներու ընթացքին:

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Տիկին Հիլտա Զօպոյեանի: Տէսինի Արշակ Զամալեան Մշակոյթի Տան տնօրէնուհին ըսաւ որ իր հաստատութիւնը պատրաստ է զօրավիգ կանգնելու, բարոյապէս եւ նիւթապէս, Լիոնի մէջ հայ վարժարանի մը: Այս առթիւ, յայտնեց որ երբ ինքը եւ իր գործակիցները կը ջանան հայկականութիւն ջամբել Մշակոյթի Տան գործունէութիւններուն մասնակցող տղոց եւ աղջիկներու, կուգայ մակարդակ մը՝ ուր ասոնց հայերէն չգիտնալը կը դառնայ անանցանելի պատնէշ մը աւելի յառաջ երթալու:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

25 Ապրիլի, 1980 թ.

Այսօր նորից ինձ բախտ վիճակուեց այցելել Զարենցի կամարին՝ Մասիսի ըմբռնելի «դիտարան»ներից մէկին: Ի զուր չէ, որ հեղինակը՝ ոսկեձեռիկ ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը, կամարը կոչել է Տաճարն Մասիսի: Կամարից ցած դաշտը ալրիւեան նուրբ կանաչով է ծածկուած, իսկ կանաչը՝ թեթեւ մշուշով: Եւ մշուշը վեր է ելնում: Հողը կարծես շնչում է. եւ շնչառութեան ելեւէջները զգացւում են մշուշի բարձրանալով: Եւ հողի շնչառութիւնը խորանալով ու հեռանալով հասնում է լերանը, որի ստորոտը նոյնպէս կանաչ է, մինչդեռ գագաթում սառնամանիք է մշտնջենական:

×

Ոտն Մասեաց: Լանջք Մասեաց: Թիկունք Մասեաց:

Մինչեւ գագաթին հասնելը, պէտք է յաղթահարել այս գօտիները:

Լի՜նչն է բարձրանում, իւլանտացի հայագէտը, ճանապարհորդն ու փաստաբանը:

Եւ մա՛րդն է տարբեր, եւ ժամանակը (1893, Սեպտեմբեր): Հետաքրքրութեան առարկան նոյն է թէեւ, բայց հայեա՛ցքն է տարբեր: Ահա նա դիտում է Արարատը, որ հարթավայրի դիմաց խոյանում է վեր իբրեւ հսկայական տաճար՝ ձիւնէ գըմբէթով: Եւ նրա արեւմտեան մասով ձըգւում է հայկական պարի երկար շղթան իբրեւ թագաւորական ծիրանիի անվերջանալի քղանցատուտ: Եւ առաջին բանը, որ աչքի է խփում, լերան մարդկային բընոյթն է: Թերեւս ա՛յդ է պատճառը, որ հնուց անտի գործածուել են Ոտն Մասեաց, Լանջք, Թիկունք Մասեաց, Գլուխ Մասիսի...:

Մինչ Խորենացին արձանագրում էր իսկ հարաւային արեգակնասլաց լեռը, սպիտակափառ գագաթով, ուղիղ բուսել էր երկրից, Լինչը հարցնում է՝ կա՞յ արդեօք, մէկ այլ լեռ, որ հարթավայրից անմիջապէս յառնի, հասնելով այդպիսի բարձրութեան: Եւ սքանչանալով ձեւի, գոյնի ու գեղակերպութեան առաջ, եւ խորապէս ծանօթ լինելով հայ ժողովըրդի լեզուին, պատմութեանն ու ճակատագրին, նա գրում է. քանի որ աւանդութիւնը Հայոց աշխարհը կապում է աստուածաշնչեան դրախտի հետ՝ հէնց այդ պատճառով եւս բազում արիւնալի պատերազմների է ականատես եղել:

Եւ հայեացքով ընդգրկելով լեռն ամբողջութեամբ, նա տեսնում է, որ բնութեան մեծագործութեան արդիւնք է Արարատը: Եթէ Մեծ եւ Փոքր գագաթները չափով եւ ձեւով տարբեր են, ապա հիմքը մէկն է, ամրակուռ ու հզօր. եւ դա է, որ նրան թոյլ է տալիս համեմատելու մի մեծ նաւի հետ, որն ունի մարմին, կայմ եւ առագաստ:

1893 թուի Սեպտեմբերի 16-ն է: Երեկոյ: Արարատեան դաշտը մշուշապատ է: Ամբողջ լոյսն ու փայլը կեդրոնացել է լերան արեւմտեան լանջին: «Եւ լեռների ձիւնապատ կատարները կարծես երկնքից էին կախուել մեր գլխավերեւում»: Դա արդեօք նոյն պատկե՞րն է՝ երկնքից կախուած զոյգ զանգերի, որ խենթացնում էր Պարոյր Սեւակին:

Եւ լերան փէշերով առաջ է գնում Լինչը, դիտելով աւազուտներում աճած ուղտափուշերը: Ձիլ - կաքաւն է թռչում ոտքերի տակից, մողէսն է սահում տաք աւազի վրայով, եւ որոճացող ուղտերը նայում են անտարբեր հայեացքով:

Լեռները կարծես կախարդուած թագաւորութեան բնակիչները լինեն. «Այո, սա աշխարհի լայնարձակ համայնապատկերն է...»: Եւ Մեծ լերան գագաթը, յաւիտենական ձեան պատմուճանը հագին, հեռուից այնքան երազային է, որ միայն մօտիկ քարակուտակներն են Լինչին վերադարձնում ռէալ իրականութիւն:

Դէպի գագաթ տանող ճանապարհին Լինչը հանդիպում է դիհու թփերի, վայրի վարդի, որ սրսփում է սառը քամուց: ... Ժայռերի Խոռվեալ ծովից վեր, բարակ սառցաշերտերի տակ, թէեւ չի երեւում, բայց լսում է ձնաջրերի խոխոջը: Վրանը խփում են ձեան սահմանում: Օդը նօսր է. եւ ոչ ոք չի կարողանում քնել: Միայն հայ թարգմանիչն է, որ գըլուխը դնում է մայր լերան կրծքին ու խմփացնում:

Եւ բարձրանում է արշաւախումբը, ճամբին թողնելով յոգնածներին: Եւ քանի առաջանում են, վերջնակէտը կարծես խոյս է տալիս: Իսկ ծծմբի սուր հոտը բռնել է օդը: Եւ այն ժամանակ, երբ նըրանք հասնում են գագաթին, իջնում է թանձր մառախուղը, վարագուրելով աւետեաց երկիրը: Զնայած ձեան եւ ամպերի սահմանագծում կատաղի հողմն է շառաչում, բայց մոռացած դժուարութիւնները, հպարտ յաղթանակով, նըրանք վազում են քամուն ընդառաջ, ինչպէս Մեծն Աբովեանը՝ խինդն ու արցունքը իրար խառնած: Եւ հէնց այդ պահին Լինչը մտածում է. առասպելն ինքնին այլափոխուած ճշմարտութիւն է, ինչպէս որ ամպը՝ այլափոխուած ձիւն է:

(Շար. 6)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շաւարշ եւ Տիրուհի Միսաքեանի յիշատակին, Արփիկ Միսաքեան 2000 Ֆ. կը նուիրէ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԵՆԱԿՈՒԱՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՎՕ. - Սամուէլ Ներկարարեան 300 Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Կարապետ Պօլիքեան 200 Ֆ.։

ԹՈՒԼՈՒ. - Տէր եւ Տիկին Զաքեան 300 Ֆ.։

ՓԱՐԻԶ. - Տիկին Փէշտըմալճեան 200 ֆրանք։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ազգանոյշ Հաքելեանի յիշատակին, Փարիզէն՝ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Զընարըլը 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԵՒ

էլիզ Գաւուքճեան - Այվազեան Գրական Մրցանակ, Կիրակի, Փետրուար 9, ժամը՝ 13-ին։

«ՍԵՒԱՆ»

ճաշարանին մէջ։

1, boulevard Carnot

17, quai Jean-Baptiste Clément

94140 Alfortville

Métro : Ecole Vétérinaire (Maisons-Alfort) prendre le bus no. 103 et descendre Place Carnot)

Կը նախագահէ՝

Ս. Բ. ՁԱՆԳՈՒ

1985-ի գրական Ա. մրցանակի (1500 - ական ֆրանք) արժանացողներն են՝

Արձակագիր՝ Յակոբ ԿԱՐԱՊԵՆՑ (Նիւ-Եորքէն), իսկ Բանաստեղծ՝ Զարեհ ԽՐԱԽՈՒՆԻ (Պոլիսէն)։

Լեւոն ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ կ'արտայայտուի Յ. Կարապենցի «ԱԴԱՄԻ ԳԻՐՔԸ» վէպին, իսկ Հիլտա ԳԱԼՖԱԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ՝ «ԴԻՒՑԱԶՆԱՀԱՆԴԷՍ» բանաստեղծութիւններու հատորին մասին։

Հանդէսը կը վարէ՝ Տիգրան ՊԱԼԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին՝

Ծանօթ երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբը։ Նաեւ զանազան անակնկալներ...

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ, մինչեւ Փետրուար 4, Երեքշաբթի երեկոյ։

Հեռաձայնելով. -

46 - 63 - 74 - 91 ժամը՝ 9 - 14 :

47 - 80 - 82 - 58 ժամը՝ 15 - 22 :

Թիւերուն։

Այլապէս՝ տեղերու համար ո՛չ մէկ պատասխանատուութիւն։

Ճաշագին՝ 150 Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը՝ Մարտ 22-ին։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՃՇԳՈՒՄ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Նոյեմի Տէրտէրեան եւ զաւակները իրենց տարրոջ եւ հօրեղբօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

Թարմ յիշատակին է որ նուիրած են 2500 ֆրանք Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէին (տե՛ս՝ «Ցառաջ», Յունուար 23)։

Հ. Բ. Ը. Մ.

Ոգեկոչում Վարդանանց Հերոսամարտի

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 16-ին Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ։

118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Օրուան խորհուրդը կը պարզէ՝

ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Մուտքը ազատ է։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հայկական Շարժանկարի Երեկոյթ կազմակերպուած Պանեէօ - Քաչանի միօրեայ վարժարանի կողմէ, 1986 Յունուար 28, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը «ճիշդ» 20.30-ին։

Հասցէն. -

Théâtre VICTOR HUGO

14, ave .Victor Hugo - Bagneux

1.- Փոքրերու համար յատուկ ցուցադրութիւն։

2.- Տժվըժիկը. (տէսէն անիմէ)։

3.- Հայրիկը։

RADIO ASK

«RADIO ASK CREE L'EVENEMENT SUR 98,5 mhz, BANDE FM»

Dans le cadre de la campagne pour les élections législatives du 16 MARS prochain, date de l'unique tour de scrutin, ALBERT KALAYDJIAN et GUILLAUME HAMALIAN questionneront les principaux leaders politiques nationaux.

Vous même pourrez poser TOUTES vos questions en direct, par téléphone, sur tous sujets vous préoccupant.

— Samedi 1er Février. Monsieur Patrick DEVEDJIAN, maire d'Antony, délégué national du RPR, 5e sur la liste RPR pour les législatives dans les Hauts de Seine.

— Samedi 22 Février. Monsieur Georges SARRE, député du 11e arrondissement de PARIS, 3e sur la liste Socialiste pour les législatives à PARIS.

— Samedi 1er Mars. Monsieur Guy DUCOLONE, Vice-Président de l'Assemblée Nationale, 1er sur la liste Communiste dans les Hauts de Seine.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԷ

Երկլեզու (ֆրանսերէն - անգլերէն) փորձառու քարտուղարուհի մը աշխատանք կը փնտռէ։

Հեռաձայնել. -

Օր. Անահիտ

46 - 33 - 33 - 98

43 - 54 - 13 - 90

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Շաբաթ եւ Կիրակի, Փետրուար 1 եւ 2։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

GALERIE DE LA CULTURE ARMENIENNE

HAY DISC

Un grand choix de
— Disques
— Cassettes
— Videocassettes
— Foulards
— Briquets
— Plaquettes
— Verres decores
— Gadgets etc. etc.
— Livres d'arts, Albums, Vitraux

TOUT EST ARMÉNIEN

DES NOUVEAUTES A COUPER LE SOUFFLE

LOCATION DE VIDEOFILMS

ՀԱՅ ՏԻՍՔ

ՁԱՅՆԻ ՈՒ ԳԻՐԻ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

HAY DISC
35, rue Lamartine
Tél. 48 78 22 79 75009 Paris
M° Notre Dame de Lorette ou Cadet

OUVERT DU LUNDI AU SAMEDI DE 14H — 19H

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie

— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie

— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

LIC A 130

L'ÉTAPE ARMÉNIENNE
au cœur de la Franche - Comté

AUBERGE D'ARMENIE

63, Faubourg de Besançon - 25200 MONTBELIARD
Tél. : 81 - 94 - 93 - 74

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
28

MARDI
28 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.147 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.147

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ՜ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԿԻՆ ԹԱՉԸՐ Երկուշաբթի օր, «Հաշիւ» կուտար երեսփոխաններուն եւ այնքան ալ դիւրին չէր, նոյնիսկ երբ «Երկաթէ տիկին մըն է» ենթական։ Ամէն պարագայի մէջ, լրագրողներուն հարցումներուն իսկ պատասխանելով, յայտնեց թէ ոչ միայն քաշուելու միտք չունի, այլեւ երրորդ շրջանի մը ախորժակ ունի։ Ուեսթլանտ, ուրեմն, Ուաթըրկէյթ մը կրնայ չըլլալ Մեծն - Բրիտանիոյ վարչապետին համար, որքան ալ իր կացութիւնը աւելի փափուկ ըլլայ առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի իր (հաւատարիմ) նախարարին հրաժարումէն ետք։ Պրիթըն, որ կողմնակից էր որ Ուեսթլէնտ Թռանսներու հակակշիռը ամերիկեան Սիքորսկի ընկերութեան ձեռք անցնի պարտաւորուեցաւ քաշուիլ եւ Տիկին Թաչըր չհամարձակեցաւ վար դնել։ Եթէ Պաշտպանութեան Նախարար՝ Հէզըլթայնի հրաժարումը չէր խախտեր կառավարութեան միասնականութիւնը, ինչպէս կ'ըսէր Տիկին Թաչըր, հարցը հիմա տարբեր է եւ Երկուշաբթի օր ալ, հարցախոյզի մը համաձայն Տիկին Թաչըրի «սակը» բաւական իջած էր։ Բուն հարցը, իրեն համար սա է. - Տեղեակ է՞ր, որ Յունուար 6-ին, Պրիթըն (Առեւտուրի Նախարար) եւ իր գործակիցները կազմակերպուած ձեւով լուր մը մամուլին հասցուցած էին, վնասելու համար Հէզըլթայնի։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ «մաքրագործումները» կը շարունակուին, ոչ միայն Հանրապետութիւններուն ծոցը, այլեւ՝ կեդրոնը։ Այսպէս, Վիտալի Ֆետորչուք, Ներքին նախարար «ազատ արձակուած է իր պաշտօնէն» եւ իր տեղը անցած է Ալեքսանդր Վլադիմիրովիչ։ Միւս կողմէ, Թիւրքմէնիստանի կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի մէջ ալ երեք պատասխանատուներու վրայ, երկուքը պաշտօնանկ եղած են։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ նախագահական ընտրութեանց առաջին շրջանին չորս թեկնածուներուն գլուխը հասաւ՝ Ֆրէյթաս տօ Ամարալ (47%) քրիստոնեայ - դեմոկրատ, այսինքն կեդրոն - աջի թեկնածուն։ Իրեն կը յաջորդեն ընկերվարական՝ Մարիօ Սուարէս (25,2), ուրիշ ընկերվարական մը, բայց այլախոհ՝ Ֆրանչեսքօ Սալկատօ Զէնհա, հուսկ անկախ ձախ մը՝ Տիկին Մառիա Փինթասիլկօ, որ ձայներու միայն 7%-ը կը ստանար։ Հաւանական կը դառնայ, ինչ որ անակնկալ մըն է, որ Սոարէս ընտրուի, Բ. շրջանին (Փետր. 16), եթէ ամբողջ ձախը եւ կեդրոնի ձայները կեդրոնանան իր վրայ։ Պէտք ունի նաեւ համայնավարներու ձայներուն։

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ մէջ դիմադրութեան ազգ. բանակը Քամփալա մտած է, մինչ կառավարական բանակը, նախքան նահանջելը, աւերոր ջարդերու, բռնաբարումներու եւ թալանի ձեռնարկած է։ Երկրին նոր ղեկավարին՝ Միւսեվէնիի քաղաքական հակումները շատ յստակ չեն, եթէ նոյնիսկ մարքսիստ ըլլալը ծանօթ է։ Ամէն ինչ դիւրին չէ տակաւին, իրեն համար, ընդդիմադիր ունի դեմադրական բանակին մէջ իսկ և դեռ շրջաններ ալ կը մնան կառավարական ուժերուն ձեռքը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կացութիւնը չի բարելաւուիր եւ դրամն ալ նոր անկում մը կրած է, Երկուշաբթի օր։ Տոլարը որ 18 լիբանանեան կ'արժէր դեռ 48 ժամ առաջ, 25 լիբանանեան կ'արժէ։ Միւս կողմէ Նախարարները մերժած էին Նախարարաց Խորհուրդի Ճեմայէլի առաջարկած արտակարգ նիստը, ինչ որ կը նշանակէ որ բոլորը կ'ուզեն զինքը հրաժարումի մղել։

«ՍՈՒՐԲ ՔՈԼԻՒՇ» կը խորագրէր «Լիպերասիոն» Երկուշաբթի առտու, ինչ որ (տխուր) պատկերը կը պարզէ իսկապէս տխուր վիճակի մը։ Յունուար 26-ի Կիրակին յաղթանակի օրն է այս զարճացնող չին (իրա՞ւ, բարի ախորժակ), որ մետխաներու միջոցաւ հսկայ գործողութեան մը ձեռնարկած է «սրտի ճաշարաններ», որպէսզի 650 հազար աղքատներ անօթի չմնան, այս ձմեռ։ Համարնակութիւնը ամբողջական էր այս առթիւ Ժիսքարէն՝ Միթերան, Շապանէն՝ Ռոքար, Ժոսփէն, Ժիփփէ, ապա՝ Միրէյլ Մաթիէօ, Պետոս, Էվ Ռուճիէրի, Կի Լիւքս եւայլն, եւայլն։ Ըստ երեւոյթին, հարկ եղած էր որ գըրեհկութեան մարմնացում՝ դերասան մը հրապարակ իջնէ ցնցելու համար այս հարուստ երկիրը եւ տեղեկացնելու անոր թէ՝ աղքատներ կան եւ երբ Ժիսքար ու Միթերան ալ զօրավիգ կը կենան, կը նշանակէ որ համոզուած են դոյզն իսկ մեղք չունին «նոր» աղքատներուն բազմացման մէջ...։

ՊԵՏՐՈՍ ՉԱՐՈՅԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

Մարսէյլէն կը հաղորդեն որ, Պետրոս Չարոյեան հիւանդանոց փոխադրուած է, եւ երկու շաբաթէ ի վեր կը գտնուի ազդու խնամքներու բաժանմունքը։

82 տարեկան, Պետրոս Չարոյեան, վերջին վերապրողներէն է (Հրաչ Զարդարեան ալ այլեւս հանգուցեան տուն է) գըրական սերունդի մը, որ որակ ու դիմագիծ տուաւ Ֆրանսահայ գրականութեան։

ԺԱՏՐԱԿ

Գասպարով եւ Գարբով համաձայնած են եւ փոխ - վրէժի հանդիպումը տեղի կրնայ ունենալ Յուլիսին կամ Օգոստոսին։ Երկուքին համաձայնութիւնը հրապարակուեցաւ Շաբաթ օր, ԹԱՍ գործակալութեան կողմէ, համամիտ են նաեւ որ հանդիպումը տեղի ունենայ Լենինգրատ, բայց ուրիշ առաջարկներն ալ կ'ընդունին։ Կ'ուզեն նաեւ որ ապագային աշխարհի ախոյենութիւնները երեք տարին անգամ մը տեղի ունենան եւ ոչ, ինչպէս ներկայիս, երկու տարին անգամ մը։ Իրենց գրաւոր համաձայնութիւնը կ'ենթարկուի միջազգային դաշնակցութեան եւ անոր Նախագահին, վերջնական հաւանութեան համար։

Այս ձեւով, կը թուի որ կարգադրուած է փոխ - վրէժի մրցումին հարցը, որ երկու ամիս է բաւական բուռն բնոյթ առած էր եւ կրնար տագնապի մը առիթ տալ։

ԿԻՊՐՈՍ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ ՈՐ ՇԱՏ ԴԺԳՈՀ ՁԳԱԾ Է ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Յունուար 23-ի «Ճումհուրիյէթ»էն կը քաղենք այս լուրը, որու լայնօրէն արձագանգ կ'ըլլար թրքական մամուլը, ընդհանրապէս. -

×

ՆԻՒ - ԵՈՐՔ. - Խորհրդային Միութիւն «անակնկալ» քայլ մը առնելով ՄԱԿ-ի քարտուղար տը Քույարի ներկայացուցած է Կիպրոսի հարցին վերաբերեալ առաջարկներու շարք մը, որուն մէջ տեղ կը գրաւէ նաեւ նոյն հարցին լուծումին համար գումարուելիք միջազգային ժողովի առաջարկը։

Խորհրդային առաջարկները կը բաղկանան հետեւեալ կէտերէն. -

1.- Կիպրոսի Հանրապետութիւնը պէտք է մնայ անկախ, միացեալ երկիր մը, որուն գերիշխանութեան տակ կը գտնուի կղզին ամբողջութեամբ։

2.- Կիպրական դաշնակցութեան մը հաւանականութիւնն ալ նկատի առնելով, ներքին հարցերը պէտք է լուծուին Կիպրացիներու - յոյն եւ թուրք - կողմէ, առանց արտաքին որեւէ միջամտութեան, հաշտարար բանակցութիւններով։

3.- Յանգելու համար լուծումի մը անխուսափելի է զինուորական ուժերու կղզիէն հեռացումը։ Օտար երկիրներու բոլոր զինուորները պէտք է հեռանան կղզիէն։

4.- Կիպրոսի հարցը պէտք է լուծուի Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ։

5.- Այս հարցի հիմնական լուծումին իրապաշտ մէկ պայմանն է միջազգային ժողով մը կազմակերպել ՄԱԿ-ի շրջանակին մէջ։

Խորհ. Միութիւն հիւսիսային Կիպրոսի Թուրք Հանրապետութեան հիմնումը նըկատած է «Կիպրոսի ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալուն աշխարհակալութեան մէկ հետեւանքը»։

ԹԱՍ գործակալութիւնը պնդելով, թէ Կիպրոսի հողերուն աւելի քան մէկ երրորդը բռնագրաւումի տակ կը գտնուի, յայտնած է նաեւ թէ ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը դրական դերք մը ցուցաբերած է խորհրդային առաջարկներուն։

Անգարայի քաղաքական շրջանակները շատ պաղ ընդունելութիւն մը ըրած են Խորհրդային այս առաջարկ - ծրագրին։ Ու Խորհրդային Միութեան տրուած պատասխանի մը մէջ ըսուած է թէ «չեն ձայնակցիր» այս առաջարկներուն։

Իսկ Յունաստանի մէջ գոհունակութիւն պատճառած է Խորհ. Միութեան այս քայլը։

Խորհրդային առաջարկը ամէնէն աւելի ցասում պատճառած է Հիւսիսային Կիպրոսի «Թրքական Հանրապետութեան» Նախագահ Տէնքթաշի, որ ըսած է. - «Կիպրոս Միացեալ - Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան կրկէսը չէ»։

×

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՅԵՏԱՁԳԷ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Միւս կողմէ Խորհրդային Միութեան կողմէ միակողմանի կերպով վերջին պահուն յետաձգուած է Թուրքիոյ տնտեսական ու մաքսային նախարարին Մոսկուա այցելութիւնը։

Նախատեսուած էր որ պատուիրակութիւն մը Մոսկուա ըլլար Յունուար 22 - 25 թուականներուն, մասնակցելու համար ժողովի մը, ուր օրակարգի նիւթն էր երկու երկիրներուն միջեւ բնական կազի գիծը։

Թուրքիոյ արտաքին նախարարութենէն ըսուած է որ այցելութեան նոր թուականի ճշդումին կը սպասուի Խորհրդային Միութեան կողմէ։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

— C. I. C. A. M. —

ԿՈՉԻՆ ԱՌԹԻՒ

Դեկտեմբեր 12-ի մեր թիւով լոյս կը տեսնէր Մխիթարեան միջազգային կոմիտէի հաղորդագրութիւնը, որու վերջին մասը կոչ մըն էր համազգային հանգանակութեան։ Հոն կ'ըսուէր թէ այդ նպատակաւ հայահոծ գաղութներուն մէջ պիտի կազմուէին ՍԻՔԱՄ-ի հովանաւորութեան տակ յանձնախումբեր։ Մինչ այդ դրամական առաքումները կարելի է կատարել հետեւեալ ձեւով եւ հասցէին.-

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 PARIS

Ա. ՑԱՆԿ

Պ. Գէորգ Պագըրճեան	20.000
Պ. Պ. Կէնճեան	10.000
Պ. Գր. Ասլանեան	10.000
Տոքթ. Սեդա Թիրաքեան	10.000
Ոմն (Ա. Ա.)	10.000
Պ. Ժան Տէվէճեան	5.000
Պ. Վահրամ Տէվէճեան	5.000
Պ. Ժան Չէօկիւրեան	5.000
Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր - Սարգիսեան	5.000
Այրի Տիկին Ն. Տէրտէրեան	2.500
Արփիկ Միսաքեան	2.000
Պ. Ն. Դաւիթեան	1.000
Տիկին Ա. Դաւիթեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Գ. Խոսրովեան	1.000
Պ. Նուպար Նիկողոսեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան	1.000
Պ. Յակոբ Հիսայեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Տ. Պուլտուքեան	1.000
Պ. Զարեհ Փեհլիվանեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Ժ. Հրաչեան	1.000
Պ. Մեսրոպ Մարթայեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Քլօտ Հրաչեան	500
Տէր եւ Տիկին Ա. Ղորղորեան	500
Տիկին Ժիւլիէթ Չպուքճեան	500
Տիկին Մարիձա Մետաքսեան	500
Պ. Պարոյր Ուճուզեան	500
Տէր եւ Տիկին Յովն. Պիլէմճեան	300
Տիկին Ա. Իփքրանեան	200
Տիկին Վարդուհի Մուսայեան	200
Տէր եւ Տիկին Ն. Մանուկեան	100

Գումար Ա. ցանկին.- 97.800 Ֆ.։

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ 60»Ի ՀԱՆԴԷՍԻՑ ՅԵՏՈՅ

Պատահմամբ ձեռքս անցաւ յոգնած - դեղնած մի գրքոյկ, հրատարակուած Մարսէյլում 1930-ին, որի հեղինակն է Յովհ. Վարժապետեան, գինը՝ 3 ֆրանք, խորագիրը՝ «Ուղեցոյց Մարսէյլի»:

Էջերը թերթելիս ինչ որ շոյող մի բուրմունք առայ իմ ծննդավայրի, իմ մանկութեան...

Այս գրքոյկը համայնապատկերն է այդ ժամանակաշրջանի Մարսէյլի հայ գաղութի, իր 14 արուարձաններով: Անկասկած, որ պարունակող տեղեկութիւնները ու այլ նկարագրութիւնները մեծապէս օգտակար են եղել ժամանակին մեր գաղթական - անլեզու հայրենակիցներին, ինչպէս որ վկայում է այս գրքոյկի երկրորդ տպագրութիւնը:

Հետաքրքրական է նշմարել թէ որքան բազմաթիւ են եղել այդ թուականին հայկական հաստատութիւնները, վաճառատուները, եւ մանաւանդ հայ արհեստաւորները: Արմատախիլ մի համայնք որի համար չկար Ընկերային Ապահովութիւն կամ ծերութեան թոշակ, արձակուրդը պարտաւորիչ չէր, ոչ էլ գործազրկութեան հատուցումը արդար իրաւունք: Մեր ծնողները անպաշտպան «մեթեք»ներ էին, զրկուած «Touche pas à mon pote»ի հրեշտակ պաշտպանների հովանաւորութիւնից... Աշխատե՛լ եւ ապրե՛լ, այդ էր նրանց օրուայ հրամայողականը:

Ասեմ նաեւ, որ յաճախ միտքս խայթում է մեր առաջի հանդիպումը, աւետական Ֆրանսայի հետ որ տեղի ունեցաւ ոիւ տէ Տոմինիբէլեն: Այդ վատահամբաւ ու փնթի փողոցը որ դարաւ բազմաթիւ Հայերի առաջի հանգրուանը, առաջի գրկախառնումը douceur angevineի հետ...:

Խեղճ ջահել մայրս չէր հասկանում ինչո՞ւ կամ ո՞ւմ են սպասում այդ փողոցում մուտքերի կանգնած կանայքը...

Կորան - գնացին գաղթականութեան այդ դառն տարիները, իրանց հետ տանելով գրեթէ բոլոր դերձակները, կօշկակարները, ոսկերիչները, խանութպանները: Անհետացան նաեւ Սէն - Շառլ կայարանի մօտ թիթեղատնակները: Ժամանակի ընթացքում կարողացանք յաղթահարել դժուարութիւնները, համակերպուել նոր ու խորթ պայմաններին հետ, տընտեսապէս զօրանալ - անկախանալ: Առանց ֆրանսական Պետութեան որեւէ օժանդակութեան:

Հիմա մեր գաղութում մեծ մասամբ դերիշխում են՝ բժիշկներ, փաստաբաններ, ինժիներներ, ճարտարարուեստականներ, «պիզնեսման»ներ...: Ինչպէս պիտի ասէր մեծ - մայրս «Խիմայ հըմեն էլլեր են վերյով»...:

Ուրախալի է անշուշտ այս տնտեսական եւ նոյնիսկ պատուաբեր յաջողութիւնը, որ թաքցնում է սակայն մտահոգիչ մի նոր կացութիւն: Պարզ այն նկատմամբ որ այդ մռայլ - խառն տարիներին եթէ հայկականութիւնը ապրում - եռում էր մեր հայրենակցական միութիւններով, մեր մատուռներով կամ այլ կուսակցական ու մշակութային մասնաճիւղերով, այդ բոլոր բերդ - օճախների պատուանդանը, կրակ արծարծողը մեր hայատառ մամուլն էր:

Դիտենք 1930-ի «Ուղեցոյց Մարսէյլի» գրքոյկը ուր նշուած է Ֆրանսահայ մամուլը: Նկատում ենք որ Փարիզում լոյս էր տեսնում. -

«Անահիտ» Գրական երկամսեայ
«Ապագայ» Ռամկավար եռօրեայ թերթ
«Արձագանգ Ճշմարտութեան» Կրօնաքարոզական ամսաթերթ
«Բուժանք» Բժշկական ամսագիր
«Դրօշակ» Հ. Յ. Դ. ամսագիր
«Երեւան» Երկօրեայ
«Երկունք» Զ. Ե. Ո. Մ. ամսագիր
«Զուարթնոց» Գրական ամսագիր
«Կավռօշ» Երգիծական շաբաթաթերթ
«Հայ Սկաուտ» Հ. Մ. Ը. Մ. ամսագիր
«Նոր Երկիր» Ս. Դ. Հ. շաբաթաթերթ
«Le Foyer» ֆրանսահայ կիսամսաթերթ
«Յառաջ» Օրաթերթ:

Իսկ Մարսէյլում. -

«Բանբեր» Հոգեւոր ամսաթերթ
«Հաճըն» Ամսաթերթ
«Հայ Գիր» Գրական ամսագիր
«Հայ Սիրտ» Շաբաթաթերթ
«Յոյս» Հոգեւոր ամսաթերթ:

Այսօր, 55 տարիներ յետոյ, այդ բոլորից, միակ վերապրողը «Յառաջ» օրաթերթն է: Նուաբերկութիւնից ազատուած միակ կանգուն կայմը, որ յամառութեամբ դիմանում է ժամանակի վայրագ - տորոբէչ ալիքներին:

«Յառաջ 60» մենաւոր, որպէս կոթողը անենթարկման:

Բնականաբար այս հաստատուս չի վերաբերում այն բազմաթիւ լատինատառ թերթերին, ամսագրերին որոնք հայկականութիւնը ապրում են, զգում, տարածում թարգմանուած վիճակում...

Այնուամենայնիւ կազդուրիչ է հաստատել որ Ֆրանսայի եւ նոյնիսկ արտասահմանի բազմաթիւ կազմակերպութիւններ, կրօնական - կրթական հաստատութիւններ ու այլ անձնաւորութիւններ ջերմօրէն շնորհաւորեցին «Յառաջ»ի 60 դարունները: Հանրածանօթ գանազան հայ ու ֆրանսացի մտաւորականներ արտայայտեցին իրանց գնահատանքները «Յառաջ 60» վայելուչ գրքոյկում: Նրանք վկայեցին այս օրաթերթի կարեւոր առաքելութիւնը հայապահպանման պայքարում, նրա դիմադրական ոգին ի նպաստ մեր լեզուի յարատեւման: Ու վերջապէս այս 60-րդ տարեդարձի հանդէսը պսակւեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.ի յուզիչ, ու բովանդակալից կոնդակով:

Սակայն ինչպէս ասում է Ֆրանսացին՝ «il n'y a pas de bonne fête sans lendemain»

Այսինքն յաջորդ օրն է որ պիտի իմանանք թէ որքան իրաւունք ունեցանք ուրախանալու: Որովհետեւ հանդէսի ուրախ ժամերին արդէն միտքդ կտտրում է յաջորդ օրը: Կիրակուայ հաճելի պահերին երբեմն չես ցանկանում դիմաւորել վաղուան արշալոյսը: Քեզ անհան - գստացնում - սպառնում է Երկուշաբթիի ուրուականը ... Այլ խօսքով մտածում ես մտահոգ՝ վաղը «Յառաջ»ի փուլից պիտի ստանա՞նք մեր առօրեայ հացը:

Այս մասին էինք խօսում մի քանի բարեկամների հետ երբ դրանցից մէկը, յանկարծ հարց տուեց նեղուած չեշտով.- «Իսկ մերինները Երեւանում ինչո՞ւ լուռ մնացին: Ամէն օր մեզ տալով Հայաստանի լուրեր, մի՞թէ այս թերթը չի նպաստում Հայրենիք - Սփիւռք ոսկէ կամուրջի զօրացման»:

Բարեկամիս դիպուկ հարցումին փորձեցի մի հանդարտեցնող պատասխան տալ.

- Սիրելիս ինչո՞ւ ես այդպէս անհամբեր: Դու չգիտես Հայաստանի օրէնքները: Խնջոյքի սեղանում ամենաթանկագին կենացը, խմում են ամենավերջի բաժակով: Այնպէս որ ուշ չէ, համբերիր.

Պատասխանս շատ համոզիչ չթուաց շրջապատիս: Բարեբախտաբար մի ուրիշ բարեկամ ինձ հասաւ օգնութեան:

- Աւելի ճիշդ կը լինի ասել որ Երեւանում 60 կամ 70-ամեակները կարեւոր տարեդարձներ չեն համարում: Նրանք կլոր թիւեր են նախընտրում: Այսինքն վստահաբար «Յառաջ»ը պիտի արժանանայ Երեւանի շնորհաւորանքներին գալիք 100-ամեակին...:

Այնուամենայնիւ եթէ 60 տարիներ շարունակ «Յառաջ»ը եղաւ «մեր տան այն այցելուն, որ մեզ բերեց հողի աղը եւ յոյսի հացը». ինչպէս նուրբօրէն գրել է Իվ Թերնոն, ցաւօք սրտի թւում է որ մենք ընդունակ ենք ապրել առանց «աղի ու հացի»: Ապա թէ ոչ «Յառաջ»ը լոյս պիտի տեսնէր գոնէ 30.000 տպաքանակով:

350.000-ի հասնող մի գաղութի համար, ցնորք չէ այս 30.000 թիւը, եթէ նախ ամէն մի անվճար ընթերցող մի քիչ ամօթ զգայ ու վերջ դնի իր ձրիակերութեան: Եթէ նաեւ ամէն մի բաժանորդ պարտք համարի բաժանորդագրել մի քանի ուրիշ Հայերի, որոնք մեր լեզուի հանդէպ լրիւ կոյրեր չեն...:

Առանց այսպիսի դրական արդիւնքի հասնելու ճիգին, «Յառաջ»ի 60-ամեակի առթիւ յղուած բազմաթիւ շնորհաւորանքներ ու բարեմաղթութիւններ կարող են համարուել քաղաքավարութեան ազնիւ արտայայտութիւններ: Այսպէս ասած՝ «pour se donner bonne conscience» (խղճմտանք հանգստացնելու մի կերպ):

Կ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

«ՈԶՆԻ»Ի ԷՋԵՐԷՆ

ԽՈՍՏԻԿԵԱՆԸ ԽՈՍՏԱՆՈՒՄ Է

(«ԳՈՐԾ» ԹԻՒ 55)

Նա հէնց բեմ է ելնում կամ երեւում պաստառին, հանդիսատեսն խնդոյն ծիծաղում է: Դեռ ոչինչ չասած՝ դահլիճը ժըպտում է: Ժողովուրդն ընդունում է նրան: Ուստի վերջերս դարձաւ ժողովրդական արուեստագէտ: Իր կեանքի այս գլխաւոր պարգեւին նա արժանացաւ՝ առանց գըլխաւոր դերեր կատարելու: Երկրորդական դերերով առաջնակարգ կատակերգու դարձաւ: Նա հիմնականում էփիզոթիք դերեր է խաղացել, բայց նրա յաջողութիւնը էփիզոթիք չի եղել: Համարեա բոլոր դերերն էլ կմկմալով կատարելով (կեանքում էլ այդպիսին է), նա այնուհանդերձ, գեղագիտական հաճոյք է պատճառում: Թատրոնում ու կինոյում նա ստեղծել է իր «ոխպաժը», իր ոճը, իր ձայնը: Եւ չի էլ ուզում երեւալ աւելին՝ քան կայ: Այժմ 55 տարեկան է: Իսկ ո՞վ է նա: Արմէն Խոստիկեանն է: Ուստի դատական այս «Գործը» թուագրել ենք թիւ 55: Ինչո՞ւ դատական գործ, ի՞նչ է պատահել: Վերջերս, երբ Խոստիկեանը եւ Ոզնին սիրով զրուցում էին, նրանց մօտեցաւ մի քննիչ եւ միջամտեց զրոյցին, դիտաւորեալ նեղը գցելով դերասանին:

Ահա այդ անիրական զրոյցի իրական շարադրանքը:

×

ՔՆՆԻՉ. - Քաղաքացի Խոստիկեան, խոստովանեցէք ձեր մեղքը եւ խոստացէք այլեւս մեղք չգործել:

ԽՈՍՏԻԿԵԱՆ. - (Անմեղ տեսքով) Ներեցէք, իսկ ո՞րն է ... իմ մեղքը:

Ք. - (Զայրացած) Ձեր մեղքն այն է, որ չգիտէք թէ որն է ձեր մեղքը: Ահա (կարդում է) «Սովետական որոշ մարդկանց կերպարները ծիծաղելի դարձնելու, սովետական ազնիւ եւ աշխատասէր հիմնարկներում ելոյթներ ունենալով՝ աշխատանքային կարգապահութիւնը խանգարելու, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ մարդկանց դիմակներով հանդէս գալու համար՝ Երեւան քաղաքի բնակիչ, անորոշ զբաղմունքի տէր Արմէն Միսաքի Խոստիկեանին համարել հանրայնօրէն խիստ վտանգաւոր անձ, ներկայացնել մեղադրական եզրակացութիւն եւ մեկուսացնել հասարակութիւնից...»: Պա՞րզ է...:

Դուք միանգամայն անլուրջ մարդ էք, ուստի պատկերացնում եմ, թէ ովքեր կը լինեն ձեր ծնողները: Պատմեցէք ճշմարտութիւնը, ճշմարտութիւնը եւ միայն ճշմարտութիւնը:

Խ. - Վախենում եմ ասեմ, զարմանաք: Հայրս՝ Միսաք Թովմասի Խոստիկեանը (1881 - 1938) եղել է փիլիսոփայութեան դոկտոր, մայրս՝ Օլգա Միքայէլի Խոստիկեանը՝ պետական համալսարանի եւ բժշկական հիմնարկի ռուսաց լեզուի աւագ դասախօս: Հայրս սովորել է Զուիցերիայում եւ Գերմանիայում, աւարտել աստուածաբանական եւ լեզուապատմագրական դասընթացները, 1907-ին ըստացել փիլիսոփայութեան դոկտորի գիտական աստիճան: 1909 թուին վերադարձել է հայրենիք, դասաւանդել Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում, Թիֆլիսի Ներսիսեան եւ Յովնանեան դպրոցներում: Հայաստանում սովետական կարգեր հաստատուելուց յետոյ փոխադրուել է Երեւան՝ պատմութիւն, Հայոց լեզու, գերմաներէն ուսուցանել: Գրաբարից աշխարհաբար է թարգմանել Դաւիթ Անյաղթի աշխատանքները, Եզնիկ Կողբացու «Եղծ աղանդոց»ը: Մտերիմ է եղել Կոմիտասին, Յովհ. Յովհաննիսեանին, Աբեղեանին, Խրիմեան Հայրիկին, Ռոմանոս Մելիքեանին, Մառին, Լէոյին ... Թարգմանել է Վիփփէրի «Ընդհանուր պատմութիւն»ը, կազմել գերմաներէնի դասագիրք հայկ. դպրոցների համար...:

Ք. - (Զարմացած) Երբեք մտքովս չէր անցնի, որ ձեր ծնողներն այդպիսի լուրջ մարդիկ են եղել, իսկ նրանց որդի Խոստիկեանը, այդքանից յետոյ, ծիծաղ ու բերկրանք է շաչլում: Այնուհետեւ՝ աւելի լաւ է ձե՛ր մասին պատմէք: Որտե՞ղ էք աշխատում: Եւ, ընդհանրապէս, որեւէ տեղ աշխատո՞ւմ էք:

Խ. - Այո, ակադեմականում:

Ք. - (Հեգնանքով) Զլինի՞ ակադեմիկոս էք:

Խ. - Ո՛չ, դերասան եմ: Ուղիղ 33 տարի է՝ աշխատում եմ Սունդուկեանի անուան պետական ակադեմական թատրոնում:

Ք. - Ախ, թատրոնո՛ւմ ... կարծեմ վերջերս ձեզ մօտ ինչ - որ գաղտնի - ռոմանտիկական բաներ եղան ... Պեպոյին ազատեցին ... լաւ չխաղաց ...

Խ. - Պեպօ - Մեպօ չգիտեմ ... Աւելի լաւ է՝ հարցրէք, թէ ինչո՞ւ քիչ են խաղում Բաղէնը, Մետաքսիան, Վարդուհին, Մհերը ... Իսկ ես տարին 200 անգամ խաղում եմ, պա, մեղք չե՞մ:

Ք. - Մեղք էք, դրա համար էլ մեղաւոր էք ... Զլինի՞ այդքանից յետոյ կոչում էլ ունէք:

Խ. - Վաստակաւոր էի, դարձայ ժողովրդական:

Ք. - Ժողովրդակա՛ն ... Երեւում է՝ լաւ բարեկամներ ունէք:

Խ. - Այո՝ մի մե՛ծ եւ խոշո՛ր բարեկամ:

Ք. - Մեծ եւ խոշո՞ր ... Ո՞վ է:

Խ. - Ժողովուրդը:

Ք. - (Ուշքը գնում է) Ժողովո՞ւրդը... Հա՛ - հա՛ - հա՛ ... Ձե՞ռ էք առնում ինձ, քաղաքացի Խոստիկեան: Ժողովուրդն ո՞վ է...

Խ. - Ժողովուրդն ամէն ինչ է: Ես նրանո՛վ եմ ապրում:

Ք. - Իսկ որոշակի՝ որտե՞ղ էք ապրում: Ընտանիք - մընտանիք ունէ՞ք:

Խ. - Երկու երեխայ, կին, զոքանչ: Սկզբում զոքանչս դէմ էր մեր ամուսնութեանը:

Ք. - Ե՛ս էլ դէմ կը լինէի: Դերասա՛ն ... ցա՛ծր աշխատավարձ ... Ի դէպ, որտե՞ղ էք ապրում:

Խ - Թատրոնի մօտ՝ քաղաքային դըրամատան եւ քաղաքային բաղնիքի միջեւ, քաղաքացի քննիչ:

Ք. - Ա՛ ... Ուրեմն՝ դէպի թատրոն տանող ձեր ճանապարհը հեշտ է եւ մօտ:

Խ. - Այնքան էլ հեշտ ու մօտ չէ ... Խոհանոցս նայում է շուկային ... Իսկ ես դերասան եմ...:

Ք. - Հետաքրքիր է, հլա մի երկու բան պատմէք էդ դերասանների մասին:

Խ. - Խնդրեմ: Օրինակ՝ Խորէն Աբրահամեանը երկու տարով փոքր է ինձնից, բայց վերջերս մի անծանօթ կին տեսնելով մեզ եւ ցոյց տալով Խորէնին, դիմեց ինձ. «Տղա ջան, էս քո հա՞յրն է»: Աբրահամեանը զայրացաւ եւ ասաց. «Ո՛չ, պա՛պն եմ...»: Մի անգամ Աւետ Աւետիսեանի սրբիչը դիտմամբ թաքցրի եւ ասացի. - «Աւետ Մարքիչ, սրբիչը չկայ, երեւում է՝ ձեզ գաղտնի հետեւում են», ... իսկ նա հանգիստ ասաց. «Հանգիստ եղիր, ես էլ ուրիշների՛ն եմ հետեւում»: ... Մի անգամ ինքնաթիռում, տասը հազար մեթր բարձրութեան վրայ, զայրացրի Վահրամ Փափազեանին: Նա գնաց օդաչուների մօտ եւ լրջօրէն բողոքեց. «Ես չեմ կրնար նոյն ինքնաթիռին մէջ լինել էս մանչուկներուն հետ ... Թողէք կամ նա՛ իջնի, կամ՝ ե՛ս...»:

Ք. - Տեսնո՞ւմ էք, ինքնաթիռում էլ ձեզ լաւ չէք պահում: Ես նոր միայն լուչեցի ձեր որոշ դերերը: Օրինակ՝ «Ոսկէ ցլիկում» ինչո՞ւ էք կոլտնտեսութեան հորթին ասում. «Զահրումար, դաւաճան hայվան»: Երեւում է որ դուք է՛ն գլխից դէմ էք եղել պարենային ծրագրին: Եւ, ընդհանրապէս, ի՞նչպէս կարելի է վիրաւորել կոլտնտեսութեան անասունին: Յիշէք՝ մարդկանց կարելի է, անասուններին՝ երբե՛ք: Եւ կամ՝ «Նուապախմբի տղաներ»ում ասում էք. «Որ իմանամ ինչ ասեմ, կ'ասեմ»: Դուք, ի՛նչ է, ձե՞ռ

Fonds A.R.A.M

էք առնում օրէնքի պահապաններին: Ասացէք, այդպէ՞ս է թէ՞ չէ:

Խ. - Որ իմանամ՝ ինչ ասեմ, կ՚ասեմ: Բայց ե՛ս չեմ ասել...

Ք. - Հիմա ով լինձ էք ձեռ առնում: Լա՛ւ: Իսկ ինչո՞վ բացատրել, որ «Քանի դեռ կամ» ներկայացման մէջ ձեզ անւանում էք «ղեկավար մարմին»: Դուք ի՞նչ մարմին էք ախր: Նայե՞լ էք ձեզ վրայ: «Իմ տունը քո տունը չէ» ներկայացման մէջ խալխի կանանց ասում էք. «Թչիկդ ուտեմ»: Ի՞նչ է, սեփական կին - մին չունէ՞ք: Սա ի՞նչ անբարոյականութիւն է: «Քաջ Նազար»ի մէջ ասում էք. «Թալեմ - բռնեմ»: Բռնողը դո՞ւք էք, թէ՞ մենք:

Խ. - Դո՛ւք էք:

Ք. - Կարծեմ «Ապուշ» էլ էք խաղում...

Խ. - Ապուշը ես չեմ ... Ես ուրիշ դեր եմ խաղում:

Ք. - «Պարոն Ապուշ, - ասում էք բեմում, - եթէ պարտքով դրամ խնդրեմ, չտաք, միեւնոյն է՝ չեմ վերադարձնի»: Սա ի՞նչ է, քաղաքացի Խոստիկեան, յանցանք չէ՞:

Խ. - Բայց ե՛ս չեմ ասում, այլ իմ հերոսները:

Ք. - Ֆլոպէրն ասել է՝ «Մադամ Բովարին՝ ե՛ս եմ...»:

Խ. - Բայց ես ... կին չեմ:

Ք. - Այդ դեռ կը պարզե՛նք: Ինչո՞ւ վերջերս հեռուստատեսութեամբ ասացիք, թէ ուզում էք Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ խաղալ ... Արտասահմանում մի կին ձեզ հարցրել է. «Հայաստանում հաց կա՞յ» իսկ դուք պատասխանել էք. «Պա իմ փափուկ մարմինն ինչի՞ մասին է վկայում...»: «Հրդեհ» կինոնկարում մի լիքը տոպրակ շաքար էք ուտում: Տղամարդն այդքան շաքար կ՚ուտի՞: Իբր պատուագինը քիչ է, Պետութեան հաշուին էլ շաքար էք ուտո՞ւմ: Վերջերս էլ «Ոզնի»ում ասել էք, թէ իբր «Հայֆիլմ»ում չատերը մայրենի լեզուն չգիտեն, թէ իբր պէտք է վրացերէն խօսէք, որ ձեզ նկարահանեն, թէ իբր ... ի՞նչպէս հասկանալ այս ամէնը:

Խ. - Հասկացէք այնպէս՝ ինչպէս ասել եմ:

Ք. - Դուք իրաւունք չունէք այդպէս ասելու, որովհետեւ 30 տարում չէք աճել: «Ոսկէ ցլիկ»ում հորթապահ էիք, 30 տարի անց՝ «Հրդեհ»ում՝ ընդամէնը ... հովիւ: Եթէ լաւ դերասան էք, ինչո՞ւ առաջ չեն քաշում:

Խ. - Ես կատարել եմ նաեւ նախարարի դեր:

Ք. - Հնարաւոր է որ աւելի բարձր՝ փոխ - նախարարի դեր էլ կատարած լինէք, ի՞նչ օգուտ: Իսկ ի՞նչպէս է եղել որ չուկայում մի կին ձեզ ձրի կանաչի է տուել:

Խ. - Ուրիշներին ծաղիկներ են տալիս, ինձ էլ թող կանաչի տան:

Ք. - Միութենական անուն հանէք՝ ձե՛զ էլ ծաղիկներ կը տան:

Խ. - Թող Ռիազանովի կամ Կայտայի ֆիլմերում մի անգամ նկարահանուեմ, կը տեսնէք թէ ի՞նչ անուն կը հանեմ ... Ի դէպ, Քիեւում մեր հիւրախաղերի ժամանակ լինում էր՝ ինձ էին ծափահարում: Մեր դերասաններն ամէն անգամ ասում էին. «Էլի Խոստիկեանի հանդիսատեսներն են եկել»: Մի օր չհամբերեցի, ասացի. «Իսկ ձե՛ր հանդիսատեսները ե՞րբ են գալու»:

Ք. - Հաւատացած եմ որ դո՛ւք էք կազմակերպել որ ձեր ծանօթները գան: Ի դէպ, ինչո՞ւ էք ժպտում:

Խ. - Ես մի նշանաբան ունեմ. «Ժպտա նոյնիսկ ցասման պահին»:

Ք. - Հիմա ցասման մէջ էք հա՞, երբ հումոր էք անո՞ւմ:

Խ. - Աճէմեանն ասել է՝ ով հումոր չունի, տաղանդ չունի:

Ք. - Լսել եմ որ ժամանակին «Ազատագրում» ֆիլմի համար ձեզ հրաւիրել են՝ կատարելու Մարշալ Բաղրամեանի դերը: Եթէ տաղանդ ունենայիք, կը կատարէիք:

Խ. - Տաղանդ ունեմ, բայց ցանկացայ որ ֆիլմում մարշալը սիրուն երեւայ...: Ուստի հրաժարուեցի:

Ք. - Չէ՛, քաղաքացի Խոստիկեան, կամաց - կամաց ... իմ ղուրը գալիս էք: Ես էլ պիտի հրաժարուեմ ... ձեզ մեկուսացնելուց: Բայց՝ մի պայմանով, խոստացէք, ընկեր Խոստիկեան, որ այսուհետեւ ...

Խ. - Խոստովանում եմ, որ այսուհետեւ ... աւելի՛ ուրախացնեմ մարդկանց...:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԸՔՈՒՐԹՐԷ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Էքիւմէնիք շարժման ծիրին տակ, Լիոնի մէջ, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ կաթողիկէ հոգեւորական դասին միջեւ, տարիներէ ի վեր, յարաբերութիւնները աւելի քան բարեկամական են: Քանի մը անգամներ արդէն, ըլլայ իր նախորդը՝ կարդինալ Ռընար, ըլլայ ներկայ Արքեպիսկոպոսը, կարդինալ Տըքուրթրէ այցելած են Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ներկայ եղած արարողութեանց:

Այդ շփումները աւելի սեղմ, հաճելի երեւոյթ մը կը ստանան առենէ մը ի վեր, շնորհիւ Նորվան Եպիսկոպոսի գիւրաբարոյ յարաբերութիւններուն եւ նաեւ Լիոնի ծիրանաւորին բարեացակամ ոգիին՝ հանդէպ Հայութեան: Կը յիշուի որ, անցեալ Ապրիլ 24-ին, Սէն - Ժան Մայր Եկեղեցիին մէջ, հայածէս պատարագին ընթացքին, Լիոնի Արքեպիսկոպոսը՝ որուն տիտղոսն է Փրիմա տէ կօլ, իր քարոզին մէջ, ուժգնօրէն արտայայտուած էր ի նպաստ մեր դատին, առանց կանգ առնելու իր պաշտօնին բերմամբ աւելի զգոյշ դիրք մը բռնելու փորձութեան առջեւ: Մանաւանդ որ իր ծրագիրներուն մէջ էր Պոլիս այցելութիւն մը զոր բրաւ վերջերս:

Այս անգամ, Աղօթքի Շաբաթուան առթիւ, որ դրուած էր «Պիտի ըլլաք վկաներս» բնաբանին տակ, Ս. Յակոբ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ էր որ կարդինալը քարոզեց: Պատարագիչն էր՝ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան:

Յունուար 19-ին ուրեմն Եկեղեցին ամբողջովին լեցուն էր հայ թէ ֆրանսացի հաւատացեալներով: Պէտք էր եղած ընդունիլ ժողովուրդին մէկ մասը յարակից հանդիսասրահին մէջ՝ որ կապուած էր Խորանին հետ հեռատեսիլի ցանցով մը:

Կարդինալին քարոզը այս անգամ զուտ հոգեւոր էր, աւուր պատշաճի: Փակեց իր խօսքերը ըսելով որ աւելի քան երբեք պայմանները կը պարտադրեն յառաջացում դէպի եկեղեցիներու միութիւնը:

Նախորդ իրիկունը, Քուա Ռուսի Սէն Տրնի ընդարձակ եկեղեցիին մէջ՝ ուր եւս տեղի ունեցաւ էքիւմէնիք արարողութիւն, ի ներկայութեան Լիոնի զանազան քրիստոնեայ համայնքներու հոգեւորականներուն, Նորվան Եպիսկոպոս շատ աւելի խորունկ, կրօնաշունչ, չուրջ քան վայրկեան տեւողութեամբ, Ֆրանսերէն ելոյթ մը ունեցաւ ծանրանալով մանաւորաբար Սուրբ Երրորդութիւն բացատրութեան վրայ: Յիշեց Նարեկացիին տողերը, թէ՛ Ֆրանսերէն, թէ՛ հայերէն՝ «Մի երրորդութիւն կատարեալ ի յանձանց երից, օրհնեալ յաւիտեանս»:

Իր պատգամը վերջացուց մաղթելով որ՝ «կարենանք վկայել միասին (բոլոր եկեղեցիները) որպէսզի աշխարհ ունենայ հաւատք ի փառս Աստուծոյ, հիմա եւ յաւիտեան»:

Կարդինալին եւ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հովիւ Պ. Վակնէրի այցելութիւնը Ս. Յակոբ Եկեղեցին, առիթ տուաւ Ազգ. Միութեան վարչութեան ճոխ ընդունելութիւն մը կազմակերպելու Հայ Տան դըլխաւոր հիւրասրահին մէջ: Հաւաքոյթը անցաւ ջերմ մթնոլորտի տակ: Վարչութեան նախագահ Պ. Կազարեան կարդինալին ներկայացուց իր գործակիցներն ու համայնքին անձնաւորութիւններէն ոմանք՝ որոնց հետ Արքեպիսկոպոսը փոխանակեց քանի մը խօսք:

Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու Միութեան համար աղօթքի շաբաթը՝ որուն նախաձեռնարկ եղած է, երեսունական թուականներուն, լիոնցի հոգեւորական մը՝ Փօլ Քութիւրիէ, կը շարունակուի կանոնաւորաբար տարիներէ ի վեր: Անխոհեմութիւն կ՚ըլլայ անշուշտ ակնկալել, երեւակայելի ապագայի մը մէջ, իրական, բացարձակ միութիւն մը, որքան որ այդ ուղղութեամբ շարժում մը գնահատելի ըլլայ տրամաբանօրէն:

Թերեւս անտեղի չըլլայ յիշել հոս ինչ որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ըսաւ, իր գահակալութեան 30-ամեակին առթիւ, իր ունեցած ելոյթին ընթացքին, Էջմիածին, 1985 Սեպտեմբեր 30-ին:

... «Ինձ համար Եկեղեցիներու Միութեան հարցը միայն դաւանաբանական, - տեսական հարց չէ, այլ նաեւ՝ եկեղեցական ինքնիշխանութեան հարց եւ ազգային ինքնութեան պահպանման հարց: Բոլոր եկեղեցիներու միութիւնը իրականանում է Քրիստոսով, բոլոր քրիստոնեաները կազմում են միասին Աստուծոյ ժողովուրդ: Ուղիղ չէ եւ ոչ էլ աւետարանական՝ այլ եւ այլ տուեալներով կամ մեկնաբանութիւններով պայմանաւորել այս պարզ ճշմարտութիւնները եւ անձնատուր լինել անպտուղ վէճերի:

... «Հայ եկեղեցին իր ժողովուրդով մէկ եւ անբաժան է, ինքնագլուխ եւ ինքնիշխան: Ու այդպէսով, նա համաքրիստոնէական եղբայրութեան, Աստուծոյ ժողովրդի մէկ հարազատ հատուածն է: Առանց այդ ինքնուրոյնութեան ու ինքնիշխանութեան, հայ ազգի հաւատքը կը խախտի, կը խամրի: Հայոց քրիստոնէական հաւատքի վաւերականութիւնը եւ վեհութիւնը, հմայքը խարսխուած են նրա ուղղափառութեան վրայ, նրա եկեղեցու ինքնիշխան եւ ինքնագլուխ ղեկավարման վրայ»:

Այս է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անխախտ դիրքը Եկեղեցիներու միութեան հարցին հանդէպ, ինչ որ ըսել չէ թէ հայ եկեղեցւոյ տարիներէ ի վեր տեւող մասնակցութիւնը էքիւմէնիք շարժման անտեղի է:

Հայերը պէտք է ներկայ ըլլան քրիստոնէական հաւաքոյթներու մէջ ամէն տեղ ուր կարելի է: Այդ կը պահանջեն, կը կարծենք - ուրիշ շատ շատերու հետ անկասկած - Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին հմայքը, հեղինակութիւնը:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Եւ Լինչը խորհում է. գեղակերպ ուրւագծով, հպարտ կեցուածքով այս լեռը, որ նուագում է մարդու հոգու նուրբ լարերի վրայ, լսում է արձագանգը բոլոր կրօնների, լռելով միայն նրանց վախճանի մասին: Եւ բնութեան այդ մեծ տաճարին դէմ - յանդիման ինչքա՛ն հասարակ են թւում նրանց տոկմանները: Եւ անհնար է չզգալ՝ լեռը բոլոր կրօնների մայրն է, որոնք տարբեր կածաններով իջնելով, հեռացել են ու տարածուել:

Ինչպէս որ իր ժամանակի, այսօր եւս մեզ համար կարեւոր է եւ ուսանելի Լինչի մի խորհրդածութիւնը. մեր դրամատուրգները եւ վիպագիրները պէտք է ներշնչուեն այս բնութեամբ: Գեղեցիկ, հզօր, անարատ բնութիւնը ոչ միայն առողջացնում է մարդու հոգին, այլեւ պայծառացնում նրա միտքը:

Վայրէջք. քարակուտակների մէջ սքանչելի ծաղիկներ, գիհու թփերին գիրկընդխառն աստղաձեւ ծաղիկներով մի բոյս. վայրի վարդերի պուրակներ, որ զօր ու գիշեր օրօրւում են լերան շնչից:

×

Ես նորից վերադառնում եմ իմ օրագրին, քանի որ մտքով ուր էլ գնամ, ում աչքերով էլ դիտեմ, ում խօսքն էլ լսեմ, երբեք չեմ կարող աւելի մօտ գտնուել լերանը, քան իմ «դիտարաններ»ն են մեր Հանրապետութեան քաղաքներից ու գիւղերից:

×

26 Ապրիլի, 1980 թ.

Առաւօտեան ժամը 10-ն է: Ամպերի չքեղ կուտակները բարձրանում են ստորոտից եւ մօտենալով գագաթներին, օղակում: Եւ սպիտակ - կապտաւուն ամպերի կենտրոնում Մեծ ու Փոքր գագաթները կարծես եթերային փափկութեամբ էին լցւում: Գուցէ գա՞ է երազի պատրանք ստեղծում: Թէ՞ անհաս է, եւ, միաժամանակ, այդքան աչքի առաջ:

Մեծն Արարատ, դու, որ այդքան գեղեցիկ ես, իրականում նոյնիսկ երազային - գեղեցիկ, մարդկանց երեւակայութեան մէջ առ առաւելն ես: Ճաճանչափայլ բառը քեզ համար է ստեղծուած: Եթէ որեւէ տեղ բնութեան մէջ գոյների թագաւոր ընտրէին, ապա դու սպիտակի թագաւորը պէտք է լինէիր: Սպիտակի թագաւորը, որի շուրջը պար են բռնել ծիածանի միւս գոյները եւ անզօր են իրենց բազմագունութեամբ մրցել վսեմափայլ սպիտակի հետ: Եւ երբ համոզւում եմ, որ վերջնականապէս գերուել եմ Արարատի գեղեցկութեամբ, կրկին ականջիս են հասնում երփներանգ զանգեր, որոնցով մեծ նկարիչը, Սարեան Մարտիրոսն է խօսում: «Գոյն, լոյս, երազ - ահա ինչով եմ ես այրուել»:

×

Սիս, հնում փոքր լեռն այդպէս է կոչւել, իսկ աւագը՝ Մա - սիս, որ նշանակում է՝ Մեծ լեռ: Խորենացին եւս ասում է Մեծ լեռ, նկատի ունենալով Մասիսը: Ուրեմն Մա մասնիկը մեծ իմաստին է համապատասխանում: Իսկ հայագէտ Լինչն ասում է. Ուրարտուն՝ Արարատն է, Արարատեան երկիրը, տարրերի հընչմամբ:

Արարատ - Մասիս, հաւասարազօր իմաստ. մեզանում կայ այդ թուլութիւնը՝ ընտրեալ գաւակներին երկու անունով կնքել:

×

8 Մայիսի, 1980 թ.

Ծիածանի եօթ գոյն: Ձայնային նրբերանգների եօթ հնչիւն: Աշխարհի եօթ հրաշալիք: Կախարդական եօթ թիւ եօթերորդ երկինք: Պարզւում է նաեւ՝ ծաղիկների եօթ բուրմունք:

Բնութեան այս ի՛նչ ներդաշնակութիւն է, այս ի՛նչ փոխկապակցուածութիւն, պարփակուած խորհրդաւոր եօթի մէջ: Եւ պատկերացրէք, այդ եօթ բուրմունքներից նախապատուութիւնը տրւում է կիտրոնի թոյլ բոյրին, որը մեր լեռնաշխարհում յատուկ է շատ տեսակի ծաղիկների:

Եւ հետաքրքիր մի բան եւս. այդ եօթ բուրմունքները, որ մոլորակի տարբեր վայրերին է վերաբերում, մեր լեռնաշխարհում մի քիչ տարբեր է: Բուրմունքներն աւելի ուժեղ են եւ մնայուն: Եւ սա նոյնպէս իր բացատրութիւնն ունի՝ լեռներում արեւի ճառագայթների ուժգնութեանն ենք պարտական:

Ուրցի բուրմունքը՝ արեւից եփուած լանջերում եւ քարքարուտներում: Մանրիկ տերեւներ, մանրիկ, կապոյտ ծաղիկներ եւ մետաղալարի նման ամուր ցօղուններ ու արմատներ, որոնցով կառչում է քարին ու հողին եւ գնում է խորը՝ ջրի ետեւից. եւ արեւի տակ խարակուելով, իր մէջ է ներառնում գգլիչ բոյրն ու բուժիչ յատկութիւնները:

Վայրի վարդի բոյրը՝ Արարատի լանջերին այնքա՛ն շատ: Մանուշակինը, համասպրամինը, տերեփուկինը, մասրենու վարդը, որի սքանչելի բուրմունքին արեւի ջերմութիւն է խառնուած:

(Շար. 7)

Fonds A.R.A.M

Պ. Զարեհ Զաքմըշեան, զաւակներն ու թոռները,
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՔՄԸՇԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Թորոյեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 23-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Յունուար 28, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին: Մարմինը կը փոխադրուի Մարսէյլ, ուր կը կատարուի թաղումը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Զարեհ Զաքմըշեանի:

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի շրջանի մեր հաւատացեալ ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 71-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 13-ին, նուիրուած Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահի տասնամեակին:

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել Մարտ 16 եւ 23 թուականները՝ գրաւուած օրեր Գարուն Մանկանց երգչախումբի կողմէ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Շաբաթ եւ Կիրակի, Փետրուար 1 եւ 2:

COMMUNIQUÉ

Le Comité de Défense des Prisonniers Combattants de la Cause Arménienne **est** heureux de vous annoncer que, grâce à ses multiples démarches auprès du consul et des instances juridiques de Yougoslavie, Haroutioun Lévonian a été transféré à l'hôpital de la prison de Belgrade, où il pourra recevoir les soins médicaux que son état exige.

Le Comité vous demande donc d'adresser votre courrier à

LEVONIAN Haroutioun
K533-83 Zatvor Okruzno
Souda Bolnica Bacvanska
Ul 11000 - BELGRADE
YOUGOSLAVIE

Pour rappel, voici l'adresse de Raffi ELBEKIAN :
Kazneno Popravni Dom M.BR.3156
22000 - SREMSKA MITROVICA
YOUGOSLAVIE

Par ailleurs, suite à son appel, le Comité a commencé à recevoir des dons et il en remercie les donateurs.

Il rappelle, que les chèques doivent être libellés à l'ordre du
C. D. P. C. C. A.
17, rue Bleue - 75009 PARIS

Nos prisonniers ont besoin de la solidarité de tous les Arméniens.

C. D. P. C. C. A.

INAUGURATION DU MEMORIAL ARMENIEN DE MONTPELLIER

DIMANCHE 16 FEVRIER

○ 9h . MESSE de REQUIEM (Basilique N. D. des Tables à 100 m. du Mémorial) avec la Chorale Sahak - Mesrop de Marseille.

○ 11h : INAUGURATION du MEMORIAL sous la présidence de Méliné Manouchian. Discours, bénédictions et dépot de gerbes.

○ 13h : RECEPTION à l'Hôtel de Ville. Un repas arménien sera servi (participation : adultes 100 frs. / enfants 50 frs.*).

* *Réservation obligatoire par courrier* avant le 10 février *au siège d'*«ARMENIE VIVANTE» 7, *ave. de Toulouse*
34100 *MONTPELLIER*

Հ. Բ. Ը. Մ.

Ոգեկոչում Վարդանանց Հերոսամարտի

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 16-ին Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ:

118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Օրուան խորհուրդը կը պարզէ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Մուտքը ազատ է:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հայկական Շարժանկարի Երեկոյթ կազմակերպուած Պանեէօ - Քաշանի միօրեայ վարժարանի կողմէ, 1986 Յունուար 28, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը «ճիշդ» 20·30-ին:

Հասցէն. -
Théâtre VICTOR HUGO
14, ave .Victor Hugo - Bagneux

1.- Փոքրերու համար յատուկ ցուցադրութիւն:
2.- Տժվրժիկը. (տէսէն անիմէ):
3.- Հայրիկը:

A l'initiative de FRANCE-ARMENIE
le Vendredi 31 Janvier à 18 heures 30

GERARD CHALIAND

présentera
le livre de James T. HASHIAN
«LE SEL DE LA VENGEANCE»
Ed. Stock

«Voici venu le temps de romans d'aventure sur les évènements tragiques de 1915». FRANCE-ARMENIE

Présentation et signature du livre :
à l'ESPACE ARMENIEN
40, rue d'Arménie - 69003 LYON
à partir de 18 heures 30

×

à 20 heures 30
Une SOIREE DE RENCONTRE avec...
GERARD CHALIAND
autour du roman de James T. HASHIAN
«LE SEL DE LA VENGEANCE»
— *Lecture publique* d'extraits du livre par Vahé ZEKIAN.
— *Signature* par Gérard CHALIAND.

Vahé ZEKIAN
metteur en scène
(Compagnie du Dauphiné - Théâtre de l'Ouest Lyonnais (T.O.L.) - Théâtre Arménien de la Maison de la Culture Arménienne de Décines).

Salle H. SAMUEL
Maison de la Culture Arménienne
15, rue du 24 Avril 1915 - DECINES
à partir de 20 heures 30

55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)

մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու

— Սկաուտական նոխ յայտագիր —

Արենոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր Թեւիկներէն եւ Արենոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝ Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ:

Մուտք՝ 40 Ֆրանք

Փոքրիկներուն՝ ձրի

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ
ՄԵԾԱՐԱՆՔ - ՃԱՇ
ի պատիւ

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

հայրենասիրական գործունէութեան առթիւ
հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց
եւ ներկայութեամբ Գալիֆորնիոյ կառավարիչ Պ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ - ի
ներկայացուցիչ՝ Պ. ՍԷՐԱՅՏԱՐԵԱՆ - ի

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 14-ին
HOTEL INTERCONTINENTAL
3, rue de Castiglione — Paris 1er

— Գեղարուեստական պատշաճ բաժին —

Տոմսերը ապահովելու համար հեռախօսել ժամը 8-էն 10
42-96-09-82 թիւին, կամ ճաշի ժամերուն՝ 43-29-54-31 / 46-42-45-25
թիւերուն, մինչեւ Յունուար 30:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը՝ Մարտ 22-ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՓԵՏՐ. 23

Մանրամասնութիւններ՝ յետագային:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փրոֆ. Գառնիկ Ալեքսանեանի մահուան առթիւ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ ի նպաստ և անձեռնմխելի հիմնադրամին՝ Տոքթ. և Տիկին Ժ. Ալեքսանեան 5000 Ֆ., Պ. Ղ. Գուլթան 1000 Ֆ., Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներ 1000 Ֆ., Պ. Ս. Տամլամեան 500 Ֆ.:

×

Այրի Տիկին Դէվրիզ Ֆընտըգեանի մահուան առթիւ Կարմիր Խաչի Պուա-Գոլոմպի շրջանին մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տիկին Մարիամ Սարաճեանէ 100 Ֆ., Տիկին Պերճուհի Առաքելեանէ 100 Ֆ., Տիկին Սեդա Պիրսէլէն 50 Ֆ., Տիկին Սոնա Սերոբեանէ 50, Օ. Լիւսի Ղազէրեանէ 50 Ֆ.:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Վալանթէն Ժիւրիէնէ 300 Ֆ., Պանեէօյէն խումբ մը տիկիններէ 400 Ֆ., Պանեէօյէն՝ Տէր եւ Տիկին Բէքմէզեանէ 200 Ֆ.:

×

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Օր. Աննիկ Էքպէրեան (դպրոցին եւ եկեղեցւոյ պայծառութեան) 700 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան՝ Սարգիս Դաւիթեանի մահուան առիթով 300, Տէր - Գալուստեան եղբայրներ, Տիկին Պուպօ-ի մահուան առիթով՝ 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թէրզեան 50 Ֆ.:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԵՒ
Էլիզ Գաւուքճեան - Այվազեան Գրական Մրցանակ, Կիրակի, Փետրուար 9, ժամը՝ 13-ին:

«ՍԵՒԱՆ»
ճաշարանին մէջ:
1, boulevard Carnot
17, quai Jean-Baptiste Clément
94140 Alfortville

Métro : Ecole Vétérinaire (Maisons-Alfort) prendre le bus no. 103 et descendre Place Carnot)

Կը նախագահէ՝
Ս. Ք. ԶԱՆԳՈՒ

1985-ի գրական Ա. մրցանակի (1500 · ական ֆրանք) արժանացողներն են՝

Արձակագիր՝ Յակոբ ԿԱՐԱՊԵՆՑ (Նիւ-Եորքէն), իսկ Բանաստեղծ՝ Զարեհ ԽՐԱԽՈՒՆԻ (Պոլիսէն):

Լեւոն ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ կ'արտայայտուի Յ. Կարապենցի «ԱԴԱՄԻ ԳԻՐՔԸ» վէպին, իսկ Հիլտա ԳԱԼՖԱԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ՝ «ԴԻՒՑԱԶՆԱՀԱՆԴԷՍ» բանաստեղծութիւններու հատորին մասին:

Հանդէսը կը վարէ՝ Տիգրան ՊԱԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին՝
Ծանօթ երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբը: Նաեւ զանազան անակնկալներ...

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ, մինչեւ Փետրուար 4, Երեքշաբթի երեկոյ:

Հեռաձայնելով. -
46 - 63 - 74 - 91 ժամը՝ 9 - 14:
47 - 80 - 82 - 58 ժամը՝ 15 - 22:
թիւերուն:

Այլապէս՝ տեղերու համար ո՛չ մէկ պատասխանատուութիւն:

Ճաշագին՝ 150 Ֆ.:

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
29

MERCREDI
29 JANVIER
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO : 3,00 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.148 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.148

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒՄ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ՆԱՀԱՆԳԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նիւ - Եորք նահանգի կրթական տնօրէնութեան կողմէ հրապարակ հանուած են «Ողջակիզումի եւ ցեղասպանութեան ուսուցումը» խորագրուած ուղեցոյցին առաջին երկու հատորները։ Հոն, հայկական ցեղասպանութիւնը կը գրաւէ 26 էջնոց բաժին մը եւ կը ներկայացուի որպէս նախակարապետ ողջակիզումի։

Յունուար 15-ի «Հայրենիք»ը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ այս մասին։ Քիչ անդին ալ կուտանք թրքական հակազդեցութիւնը։

×

Ուղեցոյցի հրատարակութիւնը մօտաւորապէս տարիով մը յետաձգուեցաւ, աւելի ժամանակ տալու համար բազմաթիւ անհատներու, որ իրենց նկատողութիւններով եւ ցուցմունքներով բարելաւեն պարունակութիւնն ու ներկայացումը։ Վերատեսութեան մասնակցեցաւ նաեւ 12 անդամներէ կազմուած խորհրդատու մարմին մը, որ կը բաղկանար Ողջակիզումի եւ Ցեղասպանութեան հարցերու մասնագէտներէ։ ԵՈՒ - ՍԻ - ԷԼ - ԷՅ համալսարանի պատմագիտութեան դասախօս Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննիսեան անդամ էր այդ մարմնին։ Այս նոր հրատարակութեան մասին, Փրոֆ. Յովհաննիսեան հետեւեալը յայտնեց. - «Անշուշտ կային յաւելեալ նիւթեր, զորս կ'ուզէինք ներառել ուղեցոյցին մէջ, սակայն այս ալ կարեւոր առաջին քայլ մը պէտք է համարիլ։ Ներկայիս, կը յուսանք մօտէն համագործակցիլ Նիւ - Եորք նահանգի կրթական նախարարութեան հետ՝ ուսուցիչներու աշխատանիստերու արդիւնաւէտ գործադրութեան տեսանկիւնով։ Վերջ ի վերջոյ, յուսամ կը հասնինք հանգրուանի մը, ուր հարցեր պիտի չմնան Հայկական Ցեղասպանութեան իրականութեան, տարողութեան եւ տալիք դասերուն առընչութեամբ»։

Այս նոր դասանիւթի մշակման ընթացքը սկսաւ 1982-ի Մայիսին, երբ Նիւ - Եորք Նահանգի Խնամակալներու Խորհուրդը քուէարկեց Ողջակիզումի եւ Ցեղասպանութեան նիւթերը նահանգի երկրորդական վարժարաններու պատմութեան եւ ընկերային գիտութեանց դասընթացքներուն մէկ մասնիկը դարձնելու ուղղութեամբ։

Նոյն տարուան Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին, 70 ուսուցիչներու մասնակցութեամբ աշխատանիստ մը կայացաւ ուղեցոյցի առաջին նախագիծը փորձարկելու համար։ Հայկական Համագումարէն Սուզըն Քարլին մասնակցեցաւ այդ աշխատանիստին, նոյն ատեն մօտէն աշխատանք տանելով Հայ մասնագէտներու եւ դասընթացքը պատրաստողներու հետ՝ չեզոքացնելու համար Հայկական նիւթերու ներմուծումը խափանելու ձգտող թրքական փորձերը։

Քոլկէյթ Համալսարանի անգլերէնի դասախօս Դոկտոր Փիթըր Պալաքեան եւ Պարնարտ Գոլէճի Ռուսմանց Տնօրէնուհի Դոկտ. Մարճըրի Յուսէփեան - Տապքին Հայկական Համագումարի հետ համագործակցաբար նիւթեր հայթայթեցին եւ իրենց քննական ներդրումը կատարեցին ուղեցոյցի մշակման ընթացքին։

Նիւ - Եորք Նահանգի Կրթական Նախարարութեան Դասընթացքներու Մշակման Գրասենեակի բարձրաստիճան պաշտօնեաներէն Դոկտ. Ճօրճ Կրէկըրի առանձնեց ուսուցման ուղեցոյցի պատրաստութեան գլխաւոր պատասխանատուութիւնը։

«Ողջակիզումի եւ Ցեղասպանութեան Ուսուցումը» ուղեցոյցի Ա. հատորը կը սկսի Ողջակիզումի եւ Ցեղասպանութեան տուն տուող պատճառաբանութեանց, ինչպէս նաեւ մասսայական բնաջնջումի առաջնորդող անհանդուրժողութեան եւ հալածանքի արմատներուն քննարկումով։ Հատորի երկրորդ մասով, Հայկական Ցեղասպանութիւնը ներկայացուած է իբրեւ նախակարապետը Նացիներու կազմակերպած Ողջակիզումին։

×

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՉԵՆ ՎՍՏԱՀԻՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

«Հիւրրիյէթ»ի (Յունուար 22) դառնութեամբ լեցուն տողերը կը հաստատեն որ Թուրքերը չեն վստահիր Ամերիկացիներուն, որոնց մօտ երկդիմի կեցուածք մը կը նկատեն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՏԸ՝ ԴԱՍԱԳԻՐՔ …

Մինչ մէկ կողմէն ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարի օգնականը Ուայթհիտ Անգարայի մէջ կ'ըսէ թէ «Ամերիկա կը դատապարտէ հայկական ահաբեկչութիւնը», միւս կողմէ «Հայերու Ցեղասպանութիւնը» նիւթը տեղ գրաւած է Նիւ - Եորքի նահանգային կրթական տնօրէնութեան հրահանգով պատրաստուած պատմութեան առաջին դասագիրքին մէջ։

26 էջնոց «Հայերու Ցեղասպանութիւն» բաժինը գրի առած են հայ փրոֆէսօրներ, որոնք կը գործեն Ամերիկայի զանազան համալսարաններուն մէջ։ Այս փրոֆէսօրներն են՝ ԵՈՒ - ՍԻ - ԷԼ - ԷՅ համալսարանէն Ռիչըրտ Յովհաննիսեան, Գոլկէյթի համալսարանէն Փիթըր Պալաքեան եւ Պարնարտ համալսարանէն Մարճըրի Հուստ։ («Յառաջ»՝ ըսել կ'ուզէ Յուսէփեան)։

Գիրքին մէջ, որ ղրկուած է Նիւ - Եորքի պատմութեան ու ընկերային գիտութիւններու բոլոր ուսուցիչներուն, կայ պատմականը, Հայերու չինծու ցեղասպանութիւնը. հոն կ'ըսուի թէ ան օրինակ հանդիսացած է Նացիներու որպէսզի բնաջնջեն Հրեաները։

Այս առիթով Փրոֆէսօր Ռիչըրտ Յովհաննիսեան ըսած է. - «Նիւ - Եորքի Կրթական տնօրէնութեան հետ սերտ գործակցութեամբ մը պատրաստ ենք հիմա ուսուցիչներու այս նիւթին մասին բոլոր հարցումներուն պատասխանելու։ Կը կարծեմ թէ կարճ ժամանակի մէջ ամէն մարդ տեղեակ պիտի դառնայ ցեղասպանութեան հարցին ու պիտի սորվի թէ ինչ է Հայերու ցեղասպանութիւնը»։

Միւս կողմէ, կը տեղեկանանք թէ Քալիֆորնիայի - որուն կառավարիչն է ծագումով հայ Տէօքմէճեանը - լիսէներուն մէջ գործածուելիք ցեղասպանութեան դասագիրքը պատրաստ պիտի ըլլայ Յունիսին. զայն կը խմբագրեն նոյնպէս հայ գիտնականներ։ Այս դասագիրքը լիսէներու մէջ պիտի գործածուի յառաջիկայ տարեշրջանէն սկսեալ։

×

ՄԱՅՐԸ՝ ՀԱՅ Է ՀԱՅՐԸ՝ ԹՈՒՐՔ ՈՒ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ՝ ԵՀՈՎԱ

«Միլլիյէթ»ի (Յունուար 22) այս պատմութեան ալ կ'արձագանգենք զայն բա-

HISTORAMA

LE GENOCIDE DES ARMENIENS A-T-IL EU LIEU?

Հիստորամայի Յունիսի (16) թիւին մէջ էր, որ Փիէր Ա. Մոզէր (անկէ ի վեր՝ հանգուցեալ) յօդուած մը կը ստորագրէր «Ինչո՞ւ Հայերու ջարդը» խորագրով, ուր Թուրանական զանազան գործողութեանց դիմելէ ետք (գումարում, հանում, բազմապատկում, բաժանում) կը գտնէր - ի՜նչ զուգադիպութիւն - ջարդուած Հայերու թրքական թիւը՝ 300 հազար։ Այն ալ անշուշտ «ծանօթ» (պատերազմ, յոգնութիւն, սով, հիւանդութիւն, համաճարակ եւայլն) պատճառներով։ Կը յիշեցնէինք այդ առթիւ (Մայիս 25 / 26) որ Մոզէր հին ծանօթ մըն է, քանի որ հեղինակն էր հայկական ցեղասպանութիւնը ժխտող հատորի մը՝

«Arméniens, où est la réalité».

Պարզ է, որ Հիսթորամա-ի լոյս ընծայած այդ յօդուածը բաւական եւ բնական վրդովում պիտի յառաջացնէր եւ Սեպտեմբերի իր թիւին «Նամականի»ի բաժնին մէջ, պարբերականը կը հրատարակէր հայ ընթերցողներէ ստացած նամակներէ մէկ քանիներու հատուածները («Յառաջ», Օգոստոս 31)։

Այս անգամ, Փետրուարի իր թիւին մէջ (24) «Հայկ. Ցեղասպանութիւնը տեղի ունեցա՞ծ է» խորագրին տակ լոյս կ'ընծայէ Իվ Թերնոնի բերած անժխտելի փաստերը, զորս քաղած է Մարտիրոս Խրիմեան։

Իվ Թերնոն, այս առթիւ, կը շեշտէ որ ինք հայկական տեսակէտին մեկնաբանը չէ, այլ՝ մեկնաբանը այն պատմական ճշմարտութեան՝ որու յանգած է տասը տարուան ուսումնասիրութենէ ետք։

ւական «զուարճալի» գտնելով, բայց ի յուր նման պարագաներու, բուն հարցը սա է՝ խնդա՞լ թէ … լալ։

×

17 տարեկան երիտասարդ մը, - հայրը Թուրք, մայրը Հայ - կրօնքի դասին պատճառով դասարանը կրկնելու վախով դատարան դիմած, ու քրիստոնէութիւնը ընդունած է։

Տղան չափահաս չըլլալով մայրը ստորագրած է դատարանի դիմումնագիրը, ուր կ'ըսուի. - «տղաս «Եհովայի վկաներ» կրօնքին կը պատկանի. հայրը խլամ ըլլալուն, ինք ալ այդպէս արձանագրուած էր. այս կացութիւնը կը պարտադրէր զինք դպրոցը հետեւելու կրօնքի դասերուն։

Այդ դասին իր ստացած տկար նիշերը կը վտանգեն իր յաջողութիւնը. կը խնդրեմ որ անձնագրին մէջ կրօնքը արձանագրուի որպէս՝ «Եհովայի վկայ»։ Դատարանը ուզած է ունկնդրել հայրը, սակայն կնոջ փաստաբանները վկայագիր մը ներկայացնելով ըսած են թէ հօրը մտային կարողութիւնը խանգարուած ըլլալուն մայրն է տղուն խնամակալը։ Իսկ երբ դատարանը մերժած է դիմումը, առարկելով որ վերոյիշեալ կրօնքը գոյութիւն չունի, մայրը ուզած է որ այդ պարագային տղան արձանագրուի որպէս քրիստոնեայ։ Այսպէսով պատանին փրկուած է կրօնքի դասին մասնակցելու պարտաւորութենէն։

Իսկ երբ տղուն հայրը տեղեկացած է որ իր զաւակը կրօնքի դասէն փրկուելու համար կրօնափոխ դարձած է, չառկալով այս վճիռին, յանկարծամահ եղած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԿԻՆ ԹԱՉԸՐ գլուխը փրկեց, ոչ այնքան իր վարպետութեան շնորհիւ, այլ մանաւանդ՝ աշխատաւորական ընդդիմութեան պարագլուխին ձախաւերութեան։ Տիկին Թաչըր խոստացած էր ամբողջ ճշմարտութիւնը ըսել, մանաւանդ իր իսկ սպասարկութեանց կողմէ մամուլին յանձնուած նամակի մը կապակցութեամբ։ Այդ նամակը, որ ուղղուած էր Պաշտպանութեան հրաժարեալ նախարար՝ Հէզըլթայնի եւ կը վնասէր անոր վարկին, պէտք է գաղտնի մնար։ Հետեւանքը եղաւ Հէզըլթայնի հրաժարումը, ապա նաեւ՝ Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի նախարարին։ Ամէն պարագայի մէջ, Տիկին Թաչըր, եթէ նոյնիսկ չկրցաւ ամէն ինչ լուսաբանել, յաջողեցաւ իր կուսակցութեան միասնականութիւնը ապահովել եւ մինչեւ իսկ Պաշտպանութեան «իր զոհ» նախարարը ոչ մէկ ոխ ցոյց տուաւ եւ զօրավիգ կեցաւ նախարարապետին։ Բոլորը՝ մէկ մարդու պէս Տիկնին կողքին եղան։ Հիմա սակայն, հարկ է փրկել Թաուններու ընկերութիւնը - Ուեսթլանտ - որ սնանկութեան դուռը հասած էր եւ որու փրկութեան լուծումէն (արեւելեա՞ն թէ եւրոպական) ծագում առաւ ամէն ինչ։ Ամերիկեան Սիքորսքի ընկերութիւնը (միացած Ֆիաթի) այլեւս ընկերութեան բաժնետէրերուն ձայներու 75%-ին պէտք չունի, 50,1%-ը կը բաւէ։ Որոշումը պիտի տրուի Փետրուար 12-ին եւ հաւանական է որ Սիքորսքի - Ֆիաթ յաղթէ ընդդէմ եւրոպացի իր մրցակցին։

«ՄԵԶՄԷ ԴՈՒՐՍ՝ ՉԻՔ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ» կ'ըսէ Ժաք Շիրաք, ձայնասփիւռի Ֆրանս - էնթէր կայանի «Հանրութեան դիմաց» յայտագրէն, եւ քիչ մըն ալ կը ջղագրգռուի երբ տեւականօրէն հարցում կ'ըլլայ համաբնակութեան մասին։ Ինք կ'ուզէ պարզապէս որ յարգուին սահմանադրութեան կանոնները (հարցը հոն է որ ամէն մարդ իր ուզած ձեւով կը կարդայ Սահմանադրութիւնը։ Օրինակ՝ Պառի համար քաղաքականութիւնը վարող պատասխանատուն՝ Նախագահն է, Ժիսքարի համար - որ ի դէպ ի պաշտօնէ անդամ է Սահմանադրական Խորհուրդի - միակ պատասխանատուն՝ նախարարապետն է)։ Ուրեմն Շիրաքի համար, սա է ազդարարութիւնը. - Եթէ ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ եւ ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ՝ «անառարկելի եւ անժխտելի մեծամասնութիւն մը ձեռք չձգեն՝ անիշխանութիւն պիտի ըլլայ»։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետն ալ՝ Քարամէ համամիտ չէ որ նախարարաց արտակարգ նիստ մը գումարուի, որպէսզի Դամասկոսի եռբեակ համաձայնագիրը Խորհրդարանին ենթարկուի։ Քարամէ եւ Արդարութեան Նախարարը՝ Նապիհ Պէրրի ներկայիս Սիէռա Լէոնէ են։ Ճեմայէլի առաջարկին դէմ է նաեւ Զբօսաշրջիկութեան նախարարը՝ Վալիտ Ճումպլաթ։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ Ք. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ Թերթիս վաղեմի աշխատակից եւ Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետ՝ Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր կինը՝ Քաթիա, յետ անողոք հիւանդութեան, Երկուշաբթի, Յունուար 27-ին։

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով։

Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Գ. Մեծատուրեանի եւ զաւակներուն։

Fonds A.R.A.M

ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԼԵԶՈՒ

Լեզուական մե՛ր անտարբերութիւններուն մասին կը խօսինք այնքան յաճախ. անտարբերութիւնը՝ ընտանիքէն, դպրոցէն, հայկական զանազան հաստատութիւններէն ներս: Նման ձայն մը կը հնչէ Հայաստանէն Յունուար 14-ի «Սովետական Հայաստան» թերթին մէջ: Գոնէ այդ գաւառը զերծ մնար այս ախտէն:

×

Վերջին տարիներս մեր հանրապետութիւնում զգալի աշխուժութիւն է նկատւում մայրենի լեզուի դերն ու կշիռը խորապէս արժէքաւորելու գործում, եւ դա, անշուշտ, տալիս է իր բարեբեր պտուղները: Եւ, այնուամենայնիւ պատահում է, սեղմում ես հեռուստացոյցի կոճակը ու սրտի ցաւով ունկնդիր լինում որեւէ ճարտարապետի, երաժշտի կամ ուրիշի ելոյթի, որն խրագործւում է այնպիսի կցկտուր ու անօգնական լեզուով, այնպիսի պարզունակ ու անարտայայտիչ ոճով, որ դժուարանում ես հաւատալ, թէ խօսողը իր մասնագիտութեան հմուտ գիտակ է, բարձր պարգեւի արժանացած գործի հեղինակ: Առաւել ցաւալին այն է, որ նման թափթփուած, թող թոյլ տրուի ասել՝ անպատասխանատու լեզուով թէ պաշտօնատեղում եւ թէ կենցաղով արտայայտւում են յատկապէս երիտասարդ մարդիկ: Կասկած չկայ, որ այսօրուայ քաղաքային բնակչութեան մեծագոյն մասը բարձրագոյն կրթութիւն ունի: Ուրեմն ինչո՞վ բացատրել լեզուի այն ցածրագոյն մակարդակը, որ տիրում է մեր հասարակութեան որոշ շրջաններում: Ես չեմ խօսում փողոցի կամ շուկայի լեզուի մասին, չեմ խօսում խանութի լեզուի մասին, որտեղ կէս ժամ ուշացումով բացուած բաժինը մտնելու համարձակութիւնդ կասեցւում է «մի՛ քիչ համբերիր, «է՛լի» վրդովմունքով, եւ ոչ մի կերպ չես կարող հասկացնել, որ նման պարզայում վաճառողը ամենաշատը կարող է ԽՆԴՐԵԼ յաճախորդին ՍՊԱՍԵԼՈՒ: Հապա այդ տնավարի ԴՈՒ-ն, նկատե՞լ էք, թէ ինչպիսի արգահատանք է առաջ բերում սպասարկման ոլորտի աշխատողների մէջ ձեր քաղաքակիրթ ԴՈՒՔ-ը եւ ինչպէս էք պատժւում դրա համար: Հապա հերթերի լեզուն, ուր պատկառելի տարիքի կնոջը նոյնպիսի պատկառելի տարիքի, թող ներուի ասել ... աշխատանքի վեթերանի կարող է դիմել «Գնա՛ ստեղից, թէ չէ դուրս կը գցեմ» խօսքով: Ես չեմ խօսում այդ ամէնի մասին: Մտէք ուզածդ արտադրամասը, հիմնարկը՝ նախագծային ինստիտուտներ, գիտական հիմնարկներ, մշակութային կենտրոններ, նոյնիսկ թատրոն (մայրենի խօսքի սուրբ խորանը), եւ ձեր լսողութիւնը այս - այդ - այն, սա - դա - նա, էս - էդ - էն հոյակապ եռաշարի փոխարէն կը սղոցի էսիկ - էրիկ - էնիկ խժալուր այլանդակութիւնը:

Բայց չէ որ այդ մարդիկ դուրս են եկել Հայաստանի բուհերի անհամար դռներից: Այո, եւ հէնց այնտեղից էլ բերել են լեզուի, խօսքը նկատմամբ անհոգ ու անհոգի իրենց վերաբերմունքը: Եթէ նման լեզուն անց է կենում բուհում, կեանքում էլ կ'անցնի, ի՞նչ կարիք կայ մտահոգուելու: Իսկ բուհերում, ուսանողների ոչ նուազագոյն հատուածի մէջ ցաւալիօրէն ակնյայտ է մայրենի լեզուի ունակութեան անկատարութիւնը: Զվէտք է աչք փակել այն իրողութեան հանդէպ, որ նրանցից շատերը յաճախ անկարող են լինում կանոնաւոր կերպով արտայայտելու ամենահասարակ միտքը, պատահում է, որ փիլիսոփայութեան կամ իրաւագիտութեան պատրաստուողը չի զօրում ձեւակերպելու հանրայայտ ճշմարտութիւն պարունակող որեւէ բնորոշում: Նոյնը կարելի է ասել նաեւ ճշգրիտ գիտութիւնների յաւակնորդների մասին: Յաճախ էլ զգում ես, որ ուսանողը նիւթին ծանօթ է, հասկանում է, բայց չի կարողանում ասելիքը լեզուական պատշաճ կաղապարի մէջ տեղաւորել: Էլ չեմ ասում շատերի գրագիտութեան մակարդակի մասին, որ աւելի քան մտահոգիչ է: Դժբախտաբար մեր դպրոցներում եւ բուհերում չի ուսուցանւում ճարտասանութեան առարկան, որի սուղ ժամերն անգամ կարող էին գեղեցիկ լեզուի ճաշակ պատրաստել, ցրել կաշկանդել այն անվստահութիւնը որ կասկածի է ենթարկւում սահուն ու գրաւիչ խօսելու սեփական կարողութիւնը: Աւելին, անկաշկանդ, կենդանի խօսքի դաստիարակումը պէտք է սկսել աւելի վաղ, դեռեւս մանկուց: Անուրանալի է այս գործում ընտանիքի, յատկապէս մօր դերը, մինչդեռ մեր շատ ընտանիքներում բացակայում են մանկան լեզուն կրթելու բարենպաստ պայմանները, որի հետեւանքով էլ հէնց մանկապարտէզից աղաւաղւում է ուրիշ մանուկների ընտանիքից բերած անարատ լեզուն: Պատահական չէ, որ խօսքի երանգից դատելով, երբեմն հնարաւոր է լինում կռահել այն դպրոցների շրջանաւարտներին, ուրտեղ լեզուի ու գրականութեան առարկաների ուսուցումը լաւ հիմքերի վրայ է դրուած: Սակայն բարձրագոյն ուսումնական հիմնարկները ուսանելու է գալիս մի չափազանց խայտաբղէտ քանակակազմ, խայտաբղէտ եւ՛ գիտելիքներով, եւ՛ կարողութեամբ, եւ՛ տարիքով, եւ՛ ծննդավայրով: Գալիս են քաղաքներից ու գիւղերից, արտադրութիւնից ու բանակից, ոմանք՝ գրքից ու գրչից տարիներով կտրուած, ոմանք՝ բաւարար չափով պատրաստուած: Գալիս են, բերելով իրենց հետ տեղական բարբառների, քաղաքային ժարկոնի տարրերով յագեցած մի խառնալեզու, որի ընդհանուր գոյնը գորշութիւնն է, բնորոշ յատկանիշը՝ ծայր աստիճան աղքատութիւնը: Եթէ նկատի ունենանք նաեւ այն հանգամանքը, որ ուսուցումը մեզանում կատարւում է արտադրութիւնից կտրուած եւ չկտրուած (երեկոյեան եւ հեռակայ ուսուցում), եւ այդ պատճառով դասաժամերի օգտագործումը չի կարող հաւասար արժէք լինել, քանի որ երեկոյեան ուսուցման խմբերում հարկ է լինում ուսումնական գործընթացի ծանրութեան կենտրոնը փոխադրել լսարան՝ նկատի ունենալով, որ ուսանողներից շատերը դասի են գալիս ուղղակի աշխատավայրից, իսկ հեռակայ ուսուցման խմբերում սուղ դասաժամերը վերածել պարզապէս կոնսուլտացիաների, ապա պարզ կը լինի, թէ ինչ աստիճան դժուար լուծելի է ուսանողների խօսքը կրթելու, լեզուն հարստացնելու, գրագիտութիւնը բարելաւելու խնդիրը:

Եւ, այդուհանդերձ, պէտք է ջանք չխնայել այդ դժուարին խնդիրը եթէ ոչ լուծելու, ապա գոնէ տեղից շարժելու համար: Այսօրուայ մեր ուսանողը վաղուայ մտաւորականն է, լինի նա բանաստեղծ թէ կենսաբան, բժիշկ թէ ինժեներ, երկրաբան թէ իրաւագէտ, մաթեմատիկոս թէ ֆիզիկոս, մտաւորական, որ աներեւակայելի է առանց կիրթ լեզուի, պատշաճ խօսքի: Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնը պէտք է պատրաստի եւ կեանքի ուղեգիր տայ ոչ միայն տուեալ մասնաճիւղին լաւատեղեակ, այլ մայրենի լեզուին հասու մասնագէտների:

Ինքնըստինքեան հասկանալի է, որ առաջին կը լինէր այդ նպատակի իրագործման համար դեղահատ որոնելը կամ որեւէ նոր բան յաւելելը այն միջոցներին, որոնք կիրառուել ու կիրառւում են ուսումնական հաստատութիւններում: Եւ թող տարօրինակ չթուայ, եթէ գործի սկիզբը (դուցէ նաեւ վերջը) համարենք մեր ուսանողների մէջ մայրենիի հանդէպ չհագրդութիւն սերմանելը, նրանց խօսքը գռեհկաբանութիւնից զտելու, թլուատ արտայայտութիւններից ազատելու, նրանց գրագիտութիւնը բարւոքելու ձգտում առաջ բերելը: Չէ որ խօսքի հիւծախտի հիմնական պատճառներից մէկը անտարբերութիւնն է սեփական լեզուի եւ անգիտութիւնը նրա արժէքի ու նրբանկութեան հանդէպ: Ովքեր հետեւում են «Մեր լեզուն, մեր խօսքը» հեռուստատեսութեան հաղորդաշարին, նկատած կը լինեն թէ ինչպիսի կանոնաւոր, միանգամայն ընդունելի, նոյնիսկ գեղեցիկ լեզուով են խօսում նրա մարաթոնեան մրցոյթների մասնակիցները՝ վարսավիրներ, դիմայարդարներ, բանուոր - բանւորուհիներ, փոստային ծառայողներ, առեւտրի ու առողջապահութեան ասպարէզի եւ այլք: Բայց արդեօ՞ք այդ նոյն մարդիկ նոյն այդ լեզուն են կիրառում կենցաղում կամ իրենց աշխատավայրում: Ի հարկէ, ոչ: Որովհետեւ չունին դրա կարեւորութեան գիտակցումը, որ առկայ է այստեղ, բազմահազարանոց հեռուստադիտողի առաջ: Այո՛, այդ գիտակցութիւնն է, առաջին հերթին, կախարդական այն գաւազանը, որի օգնութեամբ կարող է յաղթահարել մեր ուսանողներից (եւ ոչ միայն ուսանողներից) շատերի կցկտուր թոթովախօսութիւնը խօսքի ամգունութիւնը:

Այդ է, որ պէտք է ներշնչել մեր երիտասարդութեանը, ցոյց տալով, որ լեզուի դերը երբեք չի վերջակէտւում, այլ յարատեւում է մարդու ամբողջ կեանքում խոչընդոտելով կամ դիւրացնելով նրա ուղին, քանի որ լեզուն ու խօսքն են վերջին հաշուով նրա մտաւոր եւ հոգեկան ունակութեան անխարդախ հայելիները:

Այս ազնիւ գործին պէտք է լծուին մեր բուհերի բոլոր դասախօսները՝ անխտիր դասաւանդուող առարկայից: Հետեւողական յիշեցումներով, անձանձիր շտկումներով, բծախնդրութեան հասնող պահանջկոտութեամբ, թափթփուած լեզուով պատասխանների գնահատականներն իջեցնելով, վերջապէս մեր իսկ անխաթար, օրինակելի լեզուով, համարեա ամէնօրեայ շփման պայմաններում, մենք, անտարակոյս, կարող ենք որոշ արդիւնքի հասնել, յամենայն դէպս, զգաստ ու յարգալից վերաբերմունք առաջացնել խօսքի հանդէպ:

Այս խնդրում մեծ հնարաւորութիւններ եւ անելիքներ ունի յատկապէս բուհերին կից նախապատրաստական բաժինների դասախօսական կազմը, մանաւանդ որ կրթական բարձրագոյն մարմինների կողմից այստեղ արտօնուած են լեզուի ու գրականութեան յատուկ ժամեր, որոնք վերջինը լինելով այլեւայլ մասնագիտութիւնների պատրաստուող ունկնդիրների համար, պէտք է առաւել չափով ծառայեն նրանց լեզուական մշակոյթը յղկելուն եւ հարստացնելուն: Ի միջի այլոց ասենք, որ այդ ժամերը աւելի արգասաբեր կը լինէին եթէ չկաշկանդէր տարեվերջի շարադրութեան հեռանկարը, այսինքն՝ եթէ ոչ հումանիտար բուհերում ու բաժիններում քննութեանը տրուէր ոչ թէ շարադրութիւն, այլ թելադրութիւն կամ փոխադրութիւն, որը եւ աւելի ճշգրիտ կ'արտացոլէր ունկնդիրների գրագիտութեան մակարդակը: Դա թոյլ կըտար նաեւ հայ դասականներից բացի, որոնց այս կամ այն չափով գիտեն դըպրոցից, ծանօթացնելու ունկնդիրներին այսօրուայ գրական անցուդարձին, որ պակաս կարեւոր չէ ապագայ մտաւորականի համար:

Բուհական ուսանողութեան խօսքի զարգացմանը կարող են սատարել որոշ միջոցառումներ եւս՝ գրական - գեղարուեստական ցերեկոյթներ ու երեկոյթներ, պատի թերթերի հրատարակում, մրցոյթներ զուգահեռ խմբերի միջեւ, կարդացած գրքերի, դիտած կինոնկարների ու ներկայացումների, իրենց յուզող բարոյագիտական խնդիրների շուրջ գրոյցքննարկումներ, դասախօսների հետ թանգարանների, ցուցահանդէսների այցելութիւններ եւայլն: Առաջին հայեացքից քննարկուող խնդրի հետ առնչութիւն չունենալով հանդերձ, այս ամէնը խթանում է մեր սաների ընդհանուր զարգացմանը, նպաստում նրանց բարեկըրթութեանը, իսկ բարեկիրթ պահուածքը իր հերթին, պարտադրում է բարեկիրթ լեզուի ու խօսքի:

Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները, գիտելիքների կրթարան լինելու հետ մէկտեղ, կրթարան պիտի լինեն մայրենի լեզուի ու խօսքի, որպէսզի աւելի լիարժէք իրագործեն իրենց կոչումը, որ է՝ հասարակութեան համար քաղաքակիրթ ազգային մտաւորականութիւն դաստիարակելը:

ՄԱՅԱ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ ԱՆԿԻՒՆԸ

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Գրեց՝ ՏՐԱՐՈՒՆԻ

Պատմութեան, մինչեւ այսօր չարձանագրած, զարգացած ու փայլուն դարու մը մէջ կ'ապրինք: Եւ սակայն, ապագայ պատմագիրը, այս իրողութիւնը չեշտելով հանդերձ, Քսաներորդ դարը բնորոշելու համար այսպէս պիտի ըսէ՝ «Ասիկա, առաւելապէս, զարգացումի առընթեր, ե՛ւ նիւթապաշտութեան, հաճոյամոլութեան ու ազատամտութեան դարը եղաւ»: Ան, այսպէս պիտի գրէ այո՛, բայց ան, առոր առընթեր, պիտի յիշատակէ, ո՛չ նիւթապաշտ ու կրօնասէր այն հոգիները, որոնք այսօրուան մարդոյ, պատկառելի մէկ զանգուածը կազմեցին:

Պատմագիրը, դժբախտաբար իրաւունք ունի, եւ մենք ալ անոր աւանդածին ականատես վկաներն ենք այսօր: Եւ իրականին, մեր դարը իրապաշտօրէն վերլուծելով, կը տեսնենք, որ այսօրուան մարդկութիւնը Աստուծոյ օրհնութեան ներքեւ չի՛ գտնուիր, եւ ինչպէ՛ս գտնուի, երբ ի խնդիր ազատամտութեան եւ մասնաւորապէս ի խնդիր անարդար շահու եւ հաճոյքի, նուիրական ամէն բան, խիղճ, բարոյականութիւն, արժանապատուութիւն, առաքինութիւն եւայլն, ամէն բան, որ մարդս անասուններէն կամ անբաններէն անհամեմատօրէն վեր կը բարձրացնէ, այսօր ի վաճառ հանուած է:

Ցաւալի է, որ չպարի, ձրի ծանուցումի եւ շահագործումի դարը կ'ապրինք տակաւին, եւ երեւակայութիւնը մեզ առաջնորդ ընտրած ենք ու կը պարծինք: Կա՛յ եւ աւելի ցաւալին: Այսօր, երկու ազդեցիկ տարրեր, մամուլ եւ շարժանըկար, գեղարուեստի եւ մշակոյթի չպարէն ներքեւ (բարեբախտաբար ո՛չ ամէն տեղ), կարծես մարդկային այլասերումի համար միաբանած, առ այդ ոչ մէկ ճիգ կը խնայեն, եւ զարմանալին ընդվզումի ու բողոքի ձայն ալ չես լսեր՝ առհասարակ: Ասոնք սակայն, կը չեշտենք, մարդկութեան ճակատագրին հետ խաղալու իրաւունք չունի՛ն:

Հիներ, այս իրողութեան առջեւ պիտի պոռթկային. անցեալի պարկեշտ կիներ, իրենց ընդվզումին մէջ, կրակ պիտի ժայթքէին, իրենց մարմինը ի վաճառ հանող՝ անոպաններու դէմ:

Այսօրուան մարդիկը սակայն, անտարբեր դարձած են, այլասերումի այս գործին հանդէպ եւ չահամոլ անձեր ալ, ի տես այս անտարբերութեան, կարծես օրէ օր աւելի կը քաջալերուին, շահագործելու համար այն հոգիները, որոնք միամտօրէն իրենց ցանցին մէջ կ'իյնան միշտ: Ներկայիս, ցանցառ են անոնք, որոնք «Յո՞ երթաս մարդկութիւն» կ'աղաղակեն, բայց այնքան միայն, մինչ անոնք սերունդներ յաջորդաբար կ'ապականին, իրենք եւս իրենց շուրջ ապականութիւն տարածելով:

Ուրոյն աշխարհահայեացքով, երիտասարդ սերունդ մը հասած է այսօր, աշխարհի չորս ծագերուն մէջ, որ նորաբոյս «էթիք»ով մը, եթէ ուրիշին որեւիցէ վնաս ալ չպատճառէ (որ կը պատճառէ), ազատամիտ դիրքորոշումով, իր անձը մոլութիւններու, անբարոյութեան եւ թմրեցուցիչներու յանձնելով, տակաւ ինքզինքը կը փճացնէ, միանգամայն իր բանաւոր մարդու պատիւն ու հանգամանքը՝ առաթուր կոխելով:

Ե՛ւ հետեւա՞նքը: Որքա՞ն տխուր է հաստատել, որ առոր հետեւանքով, մենք կ'ունենանք այսօր մաքով հիւանդ՝ երիտասարդ - ծերեր, որոնք վաղը կեանքի պարզ պահանջքներուն առջեւ իսկ, պիտի սահմռկին, պիտի վհատին, որովհետեւ զանոնք դիմագրաւելու, ուժ ու կարողութիւն՝ այլեւս չունին:

Բնութեան անողոք օրէնքն է այս, որ այլասերումի անձնատուր եղողները, ամէնուրեք անխղճօրէն կը պատժէ:

Երկրորդ. - ամէն ոք այսօր աշխարհի գնացքէն դժգոհ է, բայց ոչ ոք կ'անդրադառնայ, թէ աշխարհի վերիվայրումներու առիթը, մարդը ինքնին տուած է իրեն:

Դո՛ւն, կրօնքը այլեւս հնաբոյր ու թանգարանի զա՛րդ համարէ, Աստուծոյ սուրբ պատուիրաններուն դէմ ծառացի՛ր, ազատամտութիւն, ազատ սէ՛ր քարոզէ, թմրեցուցիչի ու հաճոյքներու մէջ քու ժամանցդ ու մխիթարութիւնդ փնտռէ՛, եւ աչքերդ ալ բարոյականութեան լոյսին գոցելով, երջանիկ աշխարհ մը երազէ: Մի՛թէ ասիկա հնարաւո՞ր է արդեօք: Եւ սակայն, ա՛յս է, որ մենք կ'ընենք այսօր, եւ բնական է, որ մեր երազն ալ իրականացած չտեսնենք՝ երբեք:

Մեր նիւթին առնչութեամբ եւրոպացի անուանի գրագէտ մը, Քսաներորդ դարը այսպէս կը սահմանէ «Քսաներորդ դարը,

Fonds A.R.A.M

գարմ ըն է, հոգեկան ախտերու, հաճոյքներու եւ մակերեսայնութեան»։ Այս մեծանուն գրագէտը, աւելի առաջ երթալով, կը գանգատի այս դարուն մէջ մտաւորականներու կողմէ ի յայտ բերուող կրաւորականութեան եւ մամուլի անլուրջ վերաբերումներուն ու կ՚աւելցնէ. «Եթէ կ՚ուզենք ինքնասպանութենէ ու փճացումէ զմեզ փրկել պարտաւոր ենք փոխել մեր կեանքը եւ վերաքննել մարդկային եւ ընկերական կեանքի կառոյցին մասին, մեր կազմած գաղափարները։ Անկէ զատ, խնդիր է, թէ ճի՞շդ է, որ մարդը իբր ազատ էակ, վե՛ր է ամէն օրէնքէ, կապանքէ եւ կանոնէ, եւ թէ ան, Գերագոյն էակին անպատճառ հնազանդելու՝ պարտք չունի։

Երկրորդ, արդա՞ր է, որ մարդկային կեանքը եւ ընկերային գործունէութիւնները, նիւթական չափանիշերով գնահատուին, եւ թէ ներե՞լի է արդեօք, որ չօշափելի նիւթական նուաճումներու համար, ոգեկան արժէքներ անտեսուին»։

Ասոնց պատասխանները, մենք բազմաթիւ անգամներ, մեր անցեալի գրութիւններով տուած ենք։ Միայն թէ, այսօր սա կէտը շեշտելով, կ՚ըսենք նաեւ, թէ նախախնամութիւնը մեզի օրէնքներու մէջ եւ օրէնքներու ենթակայ ստեղծելով, մեզ սանձարձակ չէ՛ ձգած երբեք, եւ թէ, մարդ անասուններէն ա՛լ աւելի կը ստորնանայ, երբ առանց օրէնքի ապրիլ փորձէ։

Նիւթին, ու մեր առօրեայ կեանքին մէջ, այսօր այնքան մխրճուած ենք, որ Աստուած, երկինք, հոգի, յաւիտենականութիւն մոռցած, ամէն ոք մամոնայ ու հաճոյք կը հոլովէ։ Բայց սակայն ալ, այսօր, մարդուն բաւարարութիւն չի տար, վասնզի ան ներկայիս «զգայացունց»ը կը փնտռէ. եւ որովհետեւ եկեղեցին այս զգայացունցը չի կրնար տալ, անկէ տակաւ պաղելով, ուղի մը բռնած՝ կը քալէ։

Այս ուղին, ամէնուս ծանօթ նիւթապաշտութիւնն է, որ մարդը այնքա՜ն կը ստորնացնէ եւ իր յոռի բնազդներուն գերին կը դարձնէ։ Այսօրուան երիտասարդութեան աշխարհահայեացքը ու հոգին՝ թունաւորուած են. Ան, երիտասարդը, մարդկութեան վաղուան յոյսը, այլեւս մոռցած է եւ կամ նորաբոյս գաղափարախօսներ, անոր մոռցնել տուած են, թէ մարդը միայն հացով չապրիր, այլ մշակոյթով, կրօնքով ու հոգիով ալ պարապելու կարիքն ունի, ու զանոնք ալ գոհացնել պարտաւոր է։

Ցաւալի է, որ այսօրուան մարդը չի գիտեր «Լերան Քարոզը» չէ՛ սորված երբեք սիրոյ լեզուն, կրօնական կենսական սկզբունքները, կրօնի մխիթարութիւնները (թերեւս դպրոցներու մէջ աւանդըուած կրօնի անբաւարար դասաւանդութեամբ) եւ կը զարմանայ, որ աշխարհ անընդհատ անլուծելի թնճուկներու մէջ կը տուայտի եւ յոռի շրջանի մէջ ինկած է, մինչ Լերան Քարոզով, այս թնճուկները, որքա՜ն դիւրութեամբ կրնային լուծուիլ։

Ժամանակները, զարմանալիօրէն ինչպէ՛ս կը փոխուին։ Որքա՜ն ցաւալի է, տեսնել այսօր, երէկուան աղօթող ու բարոյականի տէր ժողովուրդներ, որոնք ներկայիս, չարժանկարի ու հեռատեսիլի ժողովուրդներ եղած են։ Կը հարցնենք անոնց. մի՛թէ այլեւս անոնցմով պիտի բարձրանանք կամ ազնուանանք։ Ո՞ւր մընաց մեր Հայրերու գործնական հաւատքն ու կենցաղը, նոյնպէս եւ անոնց մաքրամաքուր հոգին։

Այդ հոգին դժբախտաբար գոյութիւն չունի այսօր, նոյնպէս եւ անոնց սրբաբոյր կենցաղը։ Եւ զարմանալի ալ չէ, որ ներկայիս ոճիր ու չարագործութիւն, համաճարակի մը նման, տարածուած են՝ ամէն երկինքներու ներքեւ։

Կը հետեւի, թէ բարոյական օրէնքի մը հրամայող եւ անլռելի ձայնը, ամէն դարու մէջ ալ, պէտք է նկատի առնուի մարդուն կողմէ, եթէ լրջօրէն գոյատեւել կ՚ուզէ։

Ի՞նչ կը տեսնենք մեր չուրջը։ Այսօր նորահաս սերունդներ, իրենց ներքին հունը, ողջմտութեան ներհակ ու սխալ միջոցներով, մարել կը ջանան, հաճոյքի այլազան վայրերու մէջ, մինչեւ իրենց վիզը ալքոլի ու թմրեցուցիչներու մէջ թաղուելով։ Ասոնք իրենց աշխարհահայեացքն ալ ունին եւ նոր «էթիք» մը, որոնցմով իրենց գոյութիւնը արդարացնել կը ճգնին։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇԱՐՎԻԷՕ - Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՆՈՐԻ ՓԱՅԼՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 19, առաւօտուն Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր Պատարագ տեղի ունեցաւ ձեռամբ՝ Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեանի, իսկ կէսօրէ ետք տեղւոյն Ազգային Տան՝ Ճէպրայէլ Պահատուրեան սրահին մէջ հաւաքուեցան մեծ թիւով աշակերտութեան ծնողքները եւ բարեկամներ, միասնաբար անցընելու համար հայկական հաճելի ժամեր։ Տեղւոյն Ազգային Միութիւնը ամէն ջանք կը թափեր լաւագոյնս սպասարկութիւն ընելու ներկաներուն։

Ժամը 16-ին արդէն գրաւուած էին բոլոր սեղանները եւ բարձրախօսէն կը հընչէին հայկական հաճելի երգեր, աշակերտութիւնը անհամբեր կը սպասէր որ բեմէն իրենց հայերէն արտասանութիւնները կատարեն։ Ու կը հասնէր ժամը, տեղւոյն վարժարանին Ուսուցիչ եւ հոգեւոր հովիւը՝ Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեան՝ Տէրունական Աղօթքով բացման խօսքը ընելէ յետոյ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի մէկ գրութիւնը կարդաց ներկայ հրաւիրեալներուն, յետոյ բարձրախօսը յանձնեց Ազգային Միութեան նախագահ՝ Պ. Արիս Խաչատուրեանի, ինք ալ ներկաներուն բարի գալստեան խօսքերը ըրաւ եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց։

Հանդէսը արդէն սկսած էր. աշակերտներուն արտասանութիւնները եղան յաջող կերպով, մերթ ընդ մերթ երգեր երգուեցան. տեղւոյն երգչախումբի վարիչ Պ. Յակոբ Աբրահամեան իր ջութակով կ՚ընկերանար երգչախումբի մեներգիչներուն՝ Օր. Լիւսի Քէօմիւրճեան, ինչպէս նաեւ Պ. Սարգիս, որոնք իրենց քանի մը հայերէն երգերով խանդավառութիւն ստեղծեցին։

Սեղաններուն կը սպասարկէին բնականաբար տեղւոյն տիկիններն եւ օրիորդները, մինչ ժպտուն, սեղաններուն բոլոր խմիչքները, ուտելիքները եւ աշակերտութեան նուէրները բոլորն ալ տրամադրուած էին Պ. Սերժ Պահատուրեանի կողմէ, հանդիսութեանց ընթացքին խօսք տրուեցաւ Պ. Ճէպրայէլ Պահատուրեանի, որ իր անսահման ուրախութիւնը յայտնեց եւ ըսաւ այս կարճ ժամանակամիջոցին ուսուցիչին տարած աշխատանքը մեծ է այս աշակերտներուն վրայ, կը շնորհաւորեմ զինքը։ Նաեւ գնահատանքի խօսքեր եղան Բողոքականաց համայնքի անդամներէն՝ Պ. Հրանդ Թիլպիեանի կողմէ, խօսք տրուեցաւ նաեւ Պ. Պ. Արման եւ Սերժ Պահատուրեանի ու անոնք ալ իրենց խոր գնահատանքը յայտնեցին տեղւոյն հոգեւոր հովիւին եւ տեղւոյն Ազգ. Միութեան, գլխաւորութեամբ նախագահ՝ Պ. Արիս Խաչատուրեանի։

Հանդիսութիւնը կը շարունակուէր ուշ ժամերու, իսկ խօսնակ Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեան գնահատանքի խօսքեր ըրաւ երգչախումբի վարիչ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի, եւ առ ի գնահատութիւն մեծ ժամացոյց մը նուէր տրուեցաւ, իսկ երգչախումբի մեներգիչներէն Օր. Լիւսի Քէօմիւրճեանի ոսկեայ շղթայկիր խաչ մը տեղւոյն Ազգային Միութեան կողմէ, սոյն նուէրները յանձնեց միութեան նախագահը։ Իսկ վարժարանի երկու աշակերտներ մէկական ծաղկեփունջ նուիրեցին բարերարուհի Տիկին Ազատուհի Պահատուրեանի եւ միւսը Տիկին Աբրահամեանի։

Շարվիէօ բնակող նկարիչ Նիքօլա Եապլաքօվի իր ձեռքով գծած Ս. Նշան Եկեղեցիին մէկ մեծ թապլօն նուէր տուաւ նոյն եկեղեցիին, ներկայ ժողովուրդը իր ուրախութիւնը յայտնեց ծափահարութիւններով։

Տեղւոյն հոգեւոր հովիւին Հուսկ Բանքէն՝ յետոյ, Պահպանիչ եւ միաբերան երգուած Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ «Յուսաբեր» ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 8-ին, տօնուած է Հ. Յ. Դ.-ի 95-ամեակը, նախագահութեամբ Հայկազ Գալուստեանի։ Բացումը կատարելով օրուան նախագահը անդրադարձած է Դաշնակցութեան անցեալին, շեշտը դնելով հայկական ազատագրական պայքարին վրայ։ Յանուն Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Երիտասարդաց Միութեան Կեդր. Վարչութեան խօսք առած է Թովմաս Կորկիսեան։ Բանախօսած է Շահան Ֆարաճեան (Աթէնքէն)։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանքով։

×

ՔԷՆՍԻՆԿԹԸՆԻ (Լոնտոն) կեդրոնական գրադարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 14-ին, նշուած է Վահան Տէրեանի ծննդեան հարիւրամեակը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Մշակութային Յանձնախումբին։ Բացումը կատարած է Կարպիս Եսայեան։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են «Արարատ» երգչախումբը եւ անհատ արուեստագէտներ՝ մեկնաբանելով Վահան Տէրեանի բառերով յօրինուած երգեր եւ բանաստեղծէն քերթուածներ։ Բանախօսած է Կարպիս Եսայեան անդրադառնալով Տէրեանի կեանքին ու վաստակին։ Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Եղիշէ Եպիսկոպոս Կիզիրեան։

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Յունուար 10-ին, իր մահկանացուն կնքած է Հայ Կապոյտ Խաչի բարերարուհի Տիկին Մարի Քանելօփուլու - Քէպապճեան։ Ծնած էր 1910-ին՝ Իզմիր։ Տակաւին մանուկ, Իզմիրի աղէտին, իր մօր եւ բազմաթիւ այլ գաղթականներու հետ ապաստանած է Փաթրաս, ուր քանի մը ամիս ետք կորսնցուցած է նաեւ մայրը։ Տարիներ ետք ամուսնացած է յոյն երիտասարդի մը հետ, զոր կորսնցուցած է 1972-ին։ Եօթը տարի առաջ վերադարձած է հայ կեանքին եւ մօտէն հետաքրքրուած գաղութին հոգերով, յաճախ կատարելով առատաձեռն նուիրատուութիւններ։ Երեք տարի առաջ ալ կալուած մը կտակած էր Կապոյտ Խաչին։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 11-ին, Գոքինիոյ Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուր դամբանական մը խօսած է Կարօ Մինասեան։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՈՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Բնութեան մասին մեր իմացածը այնքան քիչ է, որ կարելի է խոստովանել, համարեա ոչինչ չգիտենք։ Այ, հիմա կանգնած եմ ապրիլեան աղէտալի ձնաբքից խեղճացած գլխիկոր թթենիների կողքին։ Մինչեւ սառնամանիքն ինչքան գեղեցիկ էին դրանք։ Բողբոջները նման էին ջրի կաթիլների՝ կանա՜չ կաթիլների։ Թարմ, փայլուն, կենսունակ։ Եւ յանկարծ՝ ցուրտն այրեց, մոխրացրեց այդ գեղեցկութիւնը։ Մեծ աղէտի ենթարկուելուց առաջ, կարծես բնութեան փրթթումը աւելի յուռթի է։ Տարտամ զգացում ունեմ. Նման մի բան նկատել եմ նաեւ մարդկանց մէջ։ Արտասովոր փոփոխութեան են ենթարկւում դէպի լաւը։ Թւում է, մարդու էութիւնից, ներսից, դուրս են յորդում խնդութիւնն ու գոհունակութիւնը, ճառագայթում են զգացումներն ու ապրումները. Թւում է, մարդը երջանկութեան գագաթնակէտին է հասել. եւ յանկարծ՝ երկնքից կրակ է թափւում. մարդը կորցնում է իր մերձաւորին. կամ այնպիսի՛ մի փորձանքի է հանդիպում։ Չէ, ինչ որ կապ կայ դեռ չկատարուածի եւ այն մարդու միջեւ, որին պէտք է պատահի դէպքը։

×

Կարդում եմ Ալիշանին։ Սքանչելի է։ Ինչ պայծառ հոգի եւ ինչ գիտնական։ Էջ առ էջ Արարատ լեռը յառնում է իմ առջեւ, ստորոտից գագաթ եւ գագաթից մինչ ստորոտ։ Քար, թուփ, մատուռ, աղբիւր, մարդ, որ ապրել է լերան վրայ։ Զարմանալի մեծ երեւոյթ է Ալիշանը։ Հայաստանից հեռու, Վենետիկի Ս. Ղազար կղզում հազար աչքով տեսել է ու ճանաչել Հայաստանը։ Կրկին մտածում եմ՝ թերեւս հնարաւոր է նաեւ այդքան հեռուից տեսնել, երբ անհրաժե՛շտ է եւ երբ չա՛տ է բաղձալի։ (Այսօր, երբ Նորքից դիտում էի լեռը, մի պահ ինձ թըւաց, որ ես եղել եմ նրա լանջերին։ Եւ ձեռքս մեկնելով Մասեաց Վիհի կողմը, ասացի. ա՛յ, այնտեղ, Վիհի Պռնկին է եղել Ակոռի գիւղը)։

Ալիշանի շունչը եւ սքանչացումը բնութեան մեծ ստեղծագործութեան հանդէպ ոգեւորեց ինձ։ Մեծ նպատակ է հետապնդել նա՝ պատմութեան, բնութեան, ճարտարապետութեան, ժողովրդի հետ կապուած ամէն ինչ, որ կարելի է իմանալ գրականութիւնից, մամուլից, ականատեսներից, նամակներից, հարցափորձից, բազմիցս ստուգելուց յետոյ, շարադրել է ազնիւ գրչով եւ փոխանցել եկող սերունդներին։

×

Ապրում եմ լերան կեանքով։ Այս օրերին ինձ ոչինչ չի հետաքրքրում, բացի լեռից։ Ինչ գեղեցիկ բառ է գործածել Ալիշանը՝ լեռնակներ, Մասիսի վրայ գտնուող փոքր լեռնաբլուրների մասին։ Բառի մէջ զօրովալից ջերմութիւն ես զգում։ Եւ բո՛յրն ես զգում աղբերաց արուն ծաղկի, որ Ֆրանսիացի բուսաբան Փիթոն տը Թուռնըֆոռը մօտ երեք դար առաջ հանդիպել է Արարատի լանջերին։ Եւ նրանից մէկուկէս դար յետոյ նկարագրել է գերմանացի ճանապարհորդ Վակները։

Աղբերաց արուն. մանկուց շատ եմ լըսել այդ ծաղկի մասին։ Մայրս էր պատմում։ Երբ գիւղում որեւէ մէկը հիւանդանում էր, ուղարկում էին սար, ձիւն բերելու։ Իսկ մինչեւ ձեան սահմանին հասնելը, քարերի արանքից մի փունջ աղբերաց արուն էին քաղում, որ իր գեղեցկութեամբ եւ հոտով պակաս բուժիչ չէր։ Մօրս կարծիքով դրանից սիրուն ու բուրաւէտ ծաղիկ աշխարհում չկայ։ «Բայց տերեւ չունէր». շեշտում էր նա։ Եւ ահա Ալիշանը հաստատում է այդ, թարգմանելով գերմանացի ճանապարհորդ Վակների նկարագրութիւնը։ 1849-ի Յունիսի 19 - 20-ը նա անցել է ապուպապերիս ծննդավայր Բասէնի գաւառի Դալիբաբա գիւղով եւ նկարագրել ծաղիկը։

«Ցրտագին գտանէ զառաւօտն, նուազ ծաղկունս, նուազագոյն եւս միջատս եւ լռեալ՝ զձայն գեղեցիկ արտուտկին բարձրավանդակաց Հայոց, այլ միայն հասարակ կկուն արկանէր զվանգ իւր, եւ անդղն սեւաթոյր սաւառնէր ի բարձունս...»։ Եւ լեռների լանջերում Վակները տեսնում է Հայաստանի վայրի ծաղկանց գեղեցկագոյնը՝ աղբերաց արունը, եւ ըստ նկարագրի, բայց չորուցամաք անուն տալիս՝ լերկածաղիկ, «զի անտերեւ է, կարմրեփիեան, յոյժ պայծառ եւ թաւշանման, որոյ ցօղուն է թղաչափ թխագոյն եւ ծաղիկ միակ բոլոր եւ բոսոր...»։

Հնարաւո՞ր էր, որ ժողովուրդը երգերով չպսակէր այդ չնաշխարհիկ ծաղիկը։ Ահա տարբերակներից մէկը, հիւսուած միջնադարում.

Ա՜յ իմ Աղբերաց արուն,
Որ բուսար ի մէջ քարերուն.
Աչուիդ ի նարգիզ նման,
Մէկն ի քուն ու մէկն արթուն։

Ա՜յ իմ Աղբերաց արուն,
Ապառաժ քարն կենաս դուն.
Աչերդ ուռնայի նման,
Ոչ ի քուն ես եւ ոչ արթուն։

(Շար. 8)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՄԻԼԹՈՆ. - (Քանատա). -

Այրի Տիկին Լուիզ Արշալոյս Անթիքեան (Ծնեալ՝ Օյնոյեան),

Ժան - Լէոն Անթիքեան,

Տիկին Նուարդ Մեծիկեան,

Անթիքեան ընտանիքները (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Օյնոյեան, Մեծիկեան, Ովեան, Անթարամեան, Գավարեան, Գայիլեան, Գալայճեան ընտանիքները Միացեալ - Նահանգներ),

Մեծիկեան, Գիլնճեան, Մագմանեան եւ Փափազեան ընտանիքները (Ֆրանսա),

Շաքարեան ընտանիքը (Հայաստան),

Ազգականներն ու խնամիները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային եւ ազգականին՝

ԳԱՌՆԻԿ ԱՆԹԻՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Դեկտեմբեր 27-ին։

Mme L. Antikian
127 Prospect st.
South Hamilton ONT
CANADA L3M2Z3

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ ՀՈԳԵԼՈՅՍ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի օր, Փետրուար 2, Գ. Կիրակի Ձկնի ծննդեան։

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, այսօր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց, Փարիզի)

Պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Հոգեւորականներուն համար։

Պատարագէն ետք՝ ժամը 13-ին, Փէռ - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Հայոց առաջնորդներու դամբանին առջեւ, մասնաւոր աղօթք՝

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հոգիներուն համար։

×

Փարիզի եւ շրջաններուն մէջ ծառայած հանգուցեալ Առաջնորդներն ու Հոգեւորականները եղած են. -

Վռամշապուհ Արքեպիսկ. Քիպարեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկ. Իւթիւճեան, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Հմայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս քհնյ. Հինքէրպէյէնտեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Խըն-տամեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թագըմճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեան, Յարութիւն քհնյ. Ծօր-Թուլեան, Ադդէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ. Թիւֆէնկճեան։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն ծառայած Հոգեւորականներուն՝ եւ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՑՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Կիրակի, Փետրուար 2-ին Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ կրօնական արարողութիւն, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 8-րդ տարելիցին առթիւ։

Կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը իր ամբողջական կազմով եւ ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Երլմազեանի, կ'երգէ Կոմիտասեան բազմաձայն պատարագը։

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՓԱՐԻԶ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ Փետրուար 15-էն սկսեալ, ֆրանսերէն չգիտցող կամ կատարելագործել փափաքող Հայերու համար։ Սորվողէն վրկայեալ ուսուցիչի մը կողմէ։

Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել. - 46 - 38 - 17 - 78 թիւին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի 30-րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Շաբաթ եւ Կիրակի, Փետրուար 1 եւ 2։

BAÇOUAÇ E...

BOUTIQUE

TALINE

ԹԱԼԻՆ

31, rue Lamartine
75009 Paris

où vous trouverez :

Pulls,

Collants,

Cosmétiques,

Faux bijoux.

Ouvert tous les jours de 14 à 18h30.

A l'initiative de FRANCE-ARMENIE
le Vendredi 31 Janvier à 18 heures 30

GERARD CHALIAND

présentera
le livre de James T. HASHIAN
«LE SEL DE LA VENGEANCE»
Ed. Stock

«Voici venu le temps de romans d'aventure sur les évènements tragiques de 1915». FRANCE-ARMENIE

Présentation et signature du livre :
à l'ESPACE ARMENIEN
40, rue d'Arménie - 69003 LYON
à partir de 18 heures 30

×

à 20 heures 30
Une SOIREE DE RENCONTRE avec...
GERARD CHALIAND
autour du roman de James T. HASHIAN
«LE SEL DE LA VENGEANCE»
— *Lecture publique* d'extraits du livre par Vahé ZEKIAN.
— *Signature* par Gérard CHALIAND.

Vahé ZEKIAN
metteur en scène
(Compagnie du Dauphiné - Théâtre de l'Ouest Lyonnais (T.O.L.) - Théâtre Arménien de la Maison de la Culture Arménienne de Décines).

Salle H. SAMUEL
Maison de la Culture Arménienne
15, rue du 24 Avril 1915 - DECINES
à partir de 20 heures 30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 71-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 13-ին, նուիրուած Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահի տասնամեակին։

LE RESTAURANT
YORGANTZ
PRESENTE
A PARTIR DU 1er FEVRIER 86 TOUS LES JOURS

Evelyne Altounian

AUTEUR, COMPOSITEUR, INTERPRETE

52, bd. St. Germain - 75005 PARIS
Tél : 43 26 20 68

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՁԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի շրջանի մեր հաւատացեալ ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Հ. Բ. Ը. Մ.

Ողեկոչում Վարդանանց Հերոսամարտի

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 16-ին Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ։

118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Օրուան խորհուրդը կը պարզէ՝

ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ - ՃԱՇ

ի պատիւ

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

հայրենասիրական գործունէութեան առթիւ

հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց

եւ ներկայութեամբ Գալիֆորնիոյ կառավարիչ Պ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ - ի

ներկայացուցիչ՝ Պ. ՍԷՐԱՑՏԱՐԵԱՆ - ի

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 14-ին

HOTEL INTERCONTINENTAL

3, rue de Castiglione — Paris 1er

— Գեղարուեստական պատշաճ բաժին —

Տոմսերը ապահովելու համար հեռախօսել ժամը 8-էն 10 42-96-09-82 թիւին, կամ ճաշի ժամերուն՝ 43-29-54-31 / 46-42-45-25 թիւերուն, մինչեւ Յունուար 30։

A L'OCCASION DES PAQUES ARMENIENNES
(le 04 Mai, selon le calendrier ancien)

PELERINAGE
A
JERUSALEM

avec la participation de
Monseigneur NORVAN ZAKARIAN
et accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN

du 28 avril au 06 mai

*

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
(Մայիս 4-ին, ըստ հին տոմարի)
մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ եպիսկ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի
ընկերակցութեամբ՝ Վարուժան ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ - ի

ԱՊՐԻԼ 28 - ՄԱՅԻՍ 06

Renseignement, Programme détaillé et inscription :

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. : 42. 61. 51. 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. : (16) 78. 60. 13. 66

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
30
JEUDI
30 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.149 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.149

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԵՐԱՆԱՒՈՒՆ ՊԱՅԹՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՅՈՒԶՈՒՄ ԵՒ ՍՈՒԳ ՇՇՄԱԾ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԸ ՄԷՋ

ԵՕԹԸ ԱՍՏՂԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐՆ ԱԼ ՄԵՌԱՆ

Ֆրանսական ժամով 17.38-ին էր, Երեքշաբթի օր, որ կը պատահէր անջրպետային մեծագոյն արկածը: Քափ - Քանավերալէն կ'արձակուէր ամերիկեան Չալանճըր այերանաւը, որու մէջ տեղ գրաւած էին վեց արհեստաւոր աստղանաւորդներ - մէկը կին - եւ երկրորդ կին մը՝ ուսուցչուհի, որու անջրպետային դասընթացքներուն պիտի հետեւէին 2-ուկէս միլիոն աշակերտ: Ամէն բան հազիւ մէկ վայրկեան տեւած էր, չշմեցնելով բոլորը: Այերանաւը 20 հազար մեթր բարձրացած է, ժամական արագութիւնը 3200 քիլոմեթրի հասած է, երբ բոցավառ գունդի մը կը վերածուի: Քանի մը երկվայրկեան բաւած են, որ ամէն ինչ անէանայ եւ եօթը հոգի, մէկ վայրկեանէն՝ հերոսներու աշխարհը մտնեն:

Այս արկածը, առաջինը չէ եւ սակայն աննախընթաց համեմատութիւններ առաւ: Ռեկըն կը հրաժարի իր խօսելիք ճառէն, ութ օր սուգ կը հռչակուի եւ կ'ըսուի թէ Քենըտիի սպանութենէն ի վեր, այսպիսի ցնցիչ դէպք չէ ապրած Ամերիկան: Պատճառները այնքան ալ յըստակ չեն: Թերեւս տարիներու փորձառութիւնը աւելի ինքնավստահ դարձուցած էր բոլորը, որպէսզի չյիշուի որ 1967-ին, երեք Ամերիկացիներ ողջ - ողջ այրած էին դեռ ճամբայ չելած իսկ, ափոլոյի իրենց խցիկին մէջ, նոյն տարին խորհրդային այերանաւորդ մը մեռած էր Սոյուզ 1-ի վերադարձին ատեն եւ 1971-ին ալ ուրիշ երեք այերանաւորդներ խեղդամահ եղած էին Սոյուզ 11-ի մէջ:

Նախագահ Միթերան ցաւակցական հեռագիր մը ղրկեց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԱՆԱՍԷՐԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 19-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ պաշտօնով արտասահման գտնուելու օրերուն՝ Յունուար 13-ին, յանկարծամահ եղած է Լեւոն Պետրոսի Մանասէրեան, ներգաղթող Հայերու ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէի նախագահը: Ծնած էր 1921-ին՝ Երեւան: 1944-ին Ատրբէջանի պետական համալսարանը աւարտելէ ետք մտած է Հայաստանի Արտաքին նախարարութիւն, վարելով պատասխանատու պաշտօններ: 1949-ին, թղթակցութեամբ աւարտած է Խորհրդային Միութեան Արտաքին նախարարութեան բարձրագոյն դիւանագիտական դպրոցը, նոյն ատեն՝ 1947 - 1953 թուականներուն դասաւանդած է Երեւանի համալսարանի միջազգային յարաբերութիւններու լսարանին մէջ: 1951 - 1955 թուականներուն եղած է արտասահմանի հետ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան նախագահի տեղակալ, իսկ 1959 - 1961 թուականներուն՝ բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան պետական կոմիտէի նախագահի տեղակալ:

Լեւոն Մանասէրեան 1961-ին եկած է Փարիզ եւ վարած խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղարի պաշտօնը: 1965 - 1966 թուականներուն պաշտօնավարած է Խորհրդային Միութեան Արտաքին նախարարութեան մէջ, որպէս խորհրդական: 1967-էն մինչեւ 1984 Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի տեղեկատուութեան եւ արտասահմանեան կապերու բաժնի վարիչը եղած է, հուսկ՝ ներգաղթող Հայերու ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէի նախագահ:

Լեւոն Մանասէրեանի թաղումը կատարուած է Յունուար 20-ին: Դագաղը դրուած է Տեխնիկայի Տունը: Ցարգանքի վերջին տուրքը ընծայած են Հայաստանի կուսակցական եւ պետական ատագանին, Կինէայի դեսպանը, Հայաստանի զանազան հիմնարկութիւններու եւ հանրային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Ապա դագաղը փոխադրուած է Երեւանի քաղաքային գերեզմանատունը, ուր դամբանականներ խօսուած են եւ ողբացեալին մարմինը յանձնուած հողին:

×

Կինէայի խորհրդային դեսպանատուն այցելելով երկրի Արտաքին եւ Տնտեսութեան նախարարները ցաւակցութիւն յայտնած են Ասիոյ եւ Ափրիկէի երկիրներու համերաշխութեան հայկական կոմիտէի Նախագահ Լեւոն Մանասէրեանի մահուան առթիւ:

ՃԱՏՐԱԿ

ՌԱՖԱՅԷԼ ՎԱՀԱՆԵԱՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

—×—

Մինսկի մէջ վերջ գտաւ ճատրակի աշխարհի ախոյենութեան յաւակնորդներ Ռաֆայէլ Վահանեանի եւ Անդրէյ Սոկոլովի կէս - աւարտական հանդիպումը, հայ վարպետի ծանր պարտութեամբ: Ըստ նախատեսութեան տասը հանդիպում տեղի պիտի ունենար եւ յաղթական պիտի հռչակուէր ան՝ որ առաջինը չահէր հինգուկէս կէտ, սակայն Սոկոլով ութ խաղերէ ետք 6 կէտ շահելով (4 յաղթանակ եւ 4 հաւասարութիւն) արդէն իսկ յաղթական հանդիսացած է եւ աւարտականը կը խաղայ Եուսուպով - Թիման հանդիպումի յաղթականին հետ: Ի դէպ, այս վերջին հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Հոլանտա (Թիլպուրկ) եւ վեց խաղերէ ետք 3,5 - 2,5 արդիւնքով գլուխը կը գտնուէր Եուսուպով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20 - 27)

ՓԻՆԿ ՓՈՆԿԻ ՎԱՐՊԵՏ ԱՆԻՏԱ ԶԱԽԱՐԵԱՆ ԿՐԿԻՆ ՆՈՒԱՃԵՑ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆԻ ՏԻՏՂՈՍԸ

1985-ը Հայաստանի փինկ փոնկի վարպետներուն համար յաջող տարի մը չեղաւ. նոյնիսկ խորհրդային ախոյենութիւնը՝ որ տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ, մեռալ չչնորհեց անոնցմէ մէկուն, եւ Խորհրդային Միութեան ախոյենուհին Անիտա Զախարեան կորսնցուց իր տիտղոսը ու չմասնակցեցաւ Եւրոպայի ախոյենութեան: Այսուհանդերձ ան յամառ աշխատանքով որոշեց կրկին ձեռք ձգել իր տիտղոսը: Ու յաջողեցաւ: Տալլինի մէջ տեղի ունեցան փինկ փոնկի Խորհրդային Միութեան անհատական ախոյենութեան մրցումները, որոնց ընթացքին Անիտա Զախարեան յաղթանակէ յաղթանակ անցնելով հասաւ աւարտականի, ուր իր մրցակիցն էր Խերսոնի ներկայացուցիչ Ելենա Վեչերոկ: Բուռն պայքարէ մը ետք 3 - 2 արդիւնքով Անիտա Զախարեան նուաճեց ախոյեանի տիտղոսը:

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կասկած չկայ որ ամբողջ Սփիւռքը իր ազգային կազմակերպութիւններով, դըպրոցներով ու մամուլով մեծ դեր կը խաղայ հայապահպանման պայքարին մէջ: Սակայն այդ ուղղութեամբ աշխատանքները օտար միջավայրերու օտար ազդեցութիւններուն տակ օրէ օր կը դժուարանան: Կը կարծէի թէ ֆրանսահայ երիտասարդը այսօր աւելի զուրկ է ազգաիրական զգացումներէ, որովհետեւ օտարացման ազդակները հետզհետէ կ'ուժեղանան եւ կամայ - ակամայ կը գործեն իրենց աւերները:

Ի՞նչով արդեօք պէտք է դիմադրել այս հոսանքին:

Քսանչորս տարեկան ֆրանսահայ երիտասարդ մը քանի մը օրէ ի վեր կ'ուզէր կապ հաստատել հետս, շաբաթը քանի մը ժամ հայերէնի դասեր առնելու համար. հեռաձայնեցի ու որոշուեցաւ որ շաբաթական չորս ժամը բաւարար պիտի ըլլար: Մեր խօսակցութիւնը վերաջցնելէ առաջ հարցուցի իրեն. «Բայց ինչո՞ւ կ'ուզես հայերէն սորվիլ. ի՞նչ բան քեզ մղեց հայերէն սորվելու»: Վճռական ու կտրուկ էր պատասխանը. «Յարգելի պարոն, արդեօ՞ք կ'ուզէք որ արմատներս գտնեմ յիսուն տարեկանէս ետք, առիթը չունեցայ մանկութեանս հայերէն սորվելու, կը յուսամ խնդրանքս չէք մերժեր»:

Վերջին շաբաթներու ընթացքին նոյն պատասխանը ստացեր էի ուրիշ ֆրանսահայ երիտասարդէ մըն ալ...:

Գիտակցութեան ուրախալի եւ յուսալից երեւոյթներ նոր սերունդի մեր երիտասարդներուն մօտ. նոր կեանք մը կ'եռայ անոնց երակներուն մէջ. անոնք սկըսած են մտածել ու մտահոգուիլ հայրենիքով, հայերէն լեզուով, տոկալու եւ տեւելու ձգտումներով:

Մաղթենք որ երկար սպասելու պէտքը չունենանք տեսնելու համար նման գիտակից երիտասարդներ, հոգիով, նաեւ լեզուո՛վ հայ, որոնք առանց սպասելու իրենց յիսնամեակներուն, գան ու գրաւեն ներկայի կարգ մը կազմակերպութիւններուն հոգիով միայն հայ վարիչներուն մաշած բազկաթոռները:

ՄԵՍՐՈՊ

ՄԷԹՐ ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՄՕՏ

—○—

Երեքշաբթի օր, Յունուար 28-ին, Նախագահ Միթերան կ'ընդունէր «Ֆրանսախօս խորհրդարանականներու միջազգային միութեան» մէկ պատուիրակութիւնը գլխաւորութեամբ՝ մէթր Խաչիկ Պապիկեանի (Լիբանանի խորհրդարան), որ փոխ-նախագահն է միութեան:

Խօսակցութեան նիւթ եղած են Ֆրանսախօսութեան հարցերը: Այս առթիւ, սակայն, մէթր Խաչիկ Պապիկեան անդրադարձած է Լիբանանի կացութեան: Հանդիպումին մասնակցած են այլ Ֆըրանսախօս խորհրդարանականներ (Քէպէք, եւայլն): Ներկայ եղած է նաեւ Ազգ. Ժողովի Նախագահը՝ Լուի Մերմազ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՐԺՈՒ, նկարիչ եւ արձանագործ մեռաւ սրտի տագնապէ մը, 77 տարեկանին: Ծնած Պոլիս, 14 տարեկանէն իսկ նկարչական յատկութիւններ ցոյց տուած էր, բայց առաւելաբար 1948-էն սկսեալ է որ ծանօթ անուն մը պիտի դառնար Ֆըրանսայէն Ամերիկա: Այդ տարին է, որ Պերնար Պիւֆէի հետ կը ստանար Քննադատութեան մրցանակը: Բուռն յարձակումներ գործած է վերացական արուեստին դէմ եւ երբեք չէ ծածկած իր բուռն արհամարհանքը եւ բանավէճերու մէջ մտած: Վառ գոյներու վարպետ, իր գործը յաճախ ներշնչուած է այժմէականութենէն: Կը սիրէ նաեւ իր նկարչութիւնը տարածել ծաւալուն պաստառներու վըրայ:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ դէմ կարգ մը միջոցներ ձեռք առին Եւրոպայի 12-երը, Պրիւսէլի մէջ: Ասոնց կարգին յիշենք որ, կը դատապարտեն ահաբեկչութեան բոլոր ձեւերը, ինչպէս նաեւ հեղինակները, մեղսակիցները դրդողները եւ զօրավիգ կեցող կառավարութիւնները. խիստ կերպով կը դատապարտեն Հռոմի եւ Վիէննայի արարքները: 12-երը իրենց մտահոգութիւնը կը յայտնեն ի տես այն լարուածութեան, որ ծագած է Միջերկրականի մէջ, եւ կը փափաքին գործակցիլ այն պետութիւններուն հետ, ներառեալ խնդրոյ առարկայ շրջանին, որպէսզի մերժուի ահաբեկիչներուն, որեւէ նեցուկ, ապաստան: Այն երկիրները, որոնք հանդուրժողութիւն ցոյց կուտան ահաբեկիչներուն նկատմամբ կամ կը պաշտպանեն, չեն կրնար բնական յարաբերութիւններ վարել «12»երուն հետ: Այս կարգի այլ միջոցներ ալ ձեռք առնուած են, ինչպէս զէնք չծախել այն երկիրներուն, որոնք բացէ ի բաց մաս ունին ահաբեկչութեան մէջ, եւայլն, եւայլն:

ՀԵՌՈՒՍՏԵՍԻԼԻ կայանները սունկի պէս կը ծնին, Պերլուսքոնիի տրամադրուած 5-էն ետք, ահաւասիկ, նոյն մտայնութեամբ (ծանուցումներով կտրատուած) 6-րդ կայանը, երաժշտական մկրտուած, ոչ թէ որովհետեւ կարելի պիտի ըլլայ Պէթհովըն կամ Մոցարթ ունկնդրել, այլ որովհետեւ 12-էն 30 տարեկան երիտասարդներու ճաշակին համաձայն երաժշտութիւն պիտի տայ: Անհատական այս կայանին ալ տէր դարձան Փուպլիսիս եւ Կոմոն: Առաջինը՝ կը պատկանի Պատէնթէրի աներհօր՝ Պլէօշթայն - Պլանշէի եւ ծանուցումի երկրորդ մեծ հաստատութիւնն է Ֆրանսայի մէջ (5,472 միլիառ ֆրանք): Կոմոնի (750 միլիոն) նախագահն է Նիքոլա Սէյտու, այսինքն եղբայրը այն միւսին, որ Պերլուսքոնիի ընկերակիցն է 5-րդի համար: Կարելի չէ անշուշտ, առնուազն քիչ մը, դառնութեամբ չնկատել որ ձախը կը գործէ այնպէս՝ ինչպէս դրամատիրութեան աջը թերեւս չհամարձակէր ընել:

ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ Ա. քարտուղարը պաշտօնանկ եղած է, որովհետեւ շատ մը չահագործումներու աչք գոցած է: Միւս կողմէ, Վրաստանի մէջ, 27-րդ համագումարին առթիւ, կուսակցութեան պարագլուխը ազդարարած է ներքին նոր նախարարին որ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնէ իր սպասարկութիւնները «մաքրելու» համար:

Fonds A.R.A.M

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՆՑԵԱԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՆԵՐԿԱՅԻՑ...

ԽՄԲ. - «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 9-ի թիւէն քաղելով կուտանք արձակագիր Վահագն Գրիգորեանի ստորագրած գրախօսականը՝ «Գրական Թերթ»ի խմբագրապետ Նորայր Ադալեանի «Կապոյտ Երգնկա» գիրքին մասին:

×

Հայրենիքի թեմային գրականութիւնը մեծագոյն երկիւղածութեամբ է անդրադառնում: Ուժեղ զգացմունքները ստեղծագործական հզօր խթան են, միեւնոյն ժամանակ էլ յայտնի վտանգ են պարունակում իրենց մէջ: Գրողի խնդիրն աւելի է բարդանում, երբ նա անդրադառնում է երկրի ու ժողովրդի պատմական ճակատագրի հանգուցային անցքերին:

Նորայր Ադալեանը յաջողութեամբ եւ, որ պակաս կարեւոր չէ, իւրովի է լուծել ստեղծագործական այդ խնդիրը «Կապոյտ Երգնկա» գրքում, որը, բնաբանի խօսքերով ասած՝ «որքան պատմական է, այնքան էլ ժամանակակից»: Սա, թերեւս, գրքի գլխաւոր արժանիքներից մէկն է: Հայ ժողովրդի համար դարասկզբեան ողբերգական իրադարձութիւնների արձագանգները մենք լսում ենք ոչ թէ անցեալից, այլ՝ ներկայից: Շփւում ենք ոչ թէ բուն իրադարձութիւնների, այլ դրանց հետեւանքների հետ: Խմորւում է անցեալը այսօր ապրող, աշխատող, ստեղծագործող մարդկանց հոգիներում եւ դառնում ժամանակակից իրականութիւն:

Կապոյտ Երգնկա՝ կապոյտ հայրենիք, սուզուած անթափանց մշուշների մէջ, հեռաւոր ու անհասանելի, բայց ողողուած յիշողութեան պայծառ լոյսով, միշտ մօտիկ ու ներկայ մարդկային հոգում: Ի՞նչ է ծնում այս դրամատիկ հակասութիւնը, ի՞նչ ընթացք է տալիս մարդկանց գործողութիւններին, ինչպէ՞ս է ձեւաւորում նրանց աշխարհայեացքը: Եւ այստեղ պիտի ասել, որ Ն. Ադալեանի գրքի միւս կարեւորագոյն արժանիքն էլ այն է, որ անբռնազբօս կերպով, միանգամայն բնականօրէն, սուզուելով իր հերոսների զգացմունքների ու արարքների աշխարհը, որոշակիօրէն բացայայտում է հայ ժողովրդի հոգեւոր - բարոյական վիթխարի պոտենցիալը, որ ազգային մեծ ողբերգութիւնից յետոյ էլ չկորցրեց բարու եւ գեղեցիկ իր իտէալները:

Եթէ մենք, այսպէս թէ այնպէս, պայմանականօրէն ենք կապոյտը կարօտի գոյն համարում, միանգամայն իրաւացիօրէն կարող ենք ասել, որ մեծ, խոր կարօտը ծնւում է լուսաւոր հոգիներում: Եւ, իրօք, այդպիսին են գրքի բոլոր դրական հերոսները՝ լինեն նրանք ժամանակին մեծ եղեռնը ապրած ծերունիներ, թէ նրանց զաւակներն ու այսօր ծնուած թոռները: Կենդանի, լիարիւն կերպարներ են դրանք, միեւնոյն ժամանակ էլ ոգեղէն մի բան կայ նրանց մէջ: Թերեւս, այլ կերպ չէր էլ կարող լինել, որովհետեւ նրանց միաւորում, նրանց գործողութիւններին ու մտքերին ընթացք է տալիս անսահման կարօտը, որի աղբիւրը սէրն է, հասցէն՝ հայրենիքը: Եւ հայրենիքն այստեղ, սկսելով Եփրատի ափից, հինաւուրց Երգնկայից, ամենատես ու ամենազգայ մարդկային հոգում աստիճանաբար ծաւալւում է, ընդարձակում իր ոչ միայն աշխարհագրական, այլեւ ժամանակային սահմանները:

Պատմական յիշողութիւնը, ազգային հոգեւոր - բարոյական արժէքների առկայութիւնը աշխարհայեացք են մշակում, մարդկային կեցութեան պարտադիր պայման են, բարձր քաղաքացիականութեան խթան: Ծիրանի կորուած ծառը ողբերգութիւն է Մելքոն Տէր - Պէրպէրեանի համար, կուշտ ու սահմանափակ Արոյի համար՝ ցախ («Երբ ես մեռնեմ, ուրիշները կը գան իմ տեղը» պատմուածքը): Ազգային - ազատագրական կռիւների ծեր մարտիկը, հին հրացանն առած, ներկայանում է զինկոմիսարիատ, խնդրում իրեն ուղարկել կռուելու ֆաշիզմի դէմ, իսկ անսկզբունք ու կարիերիստ Վռամեանի հոգին փակ է նրա յուշատետրի առաջ, ինչպէս որ փակ է սեփական շահից դուրս գտնուող ամէն ինչի համար: Նախնիների բարոյական բարձր յատկանիշները, թէկուզ եւ հէքեաթի ձեւով, հասնելով այսօրուայ երիտասարդներին, նրանց օգնում են կողմնորոշուելու կեանքում («Ճերմակ, սեւ անմեռուկի պարունը»): Վեհացած, գրեթէ սրբացած են մեռնում ծեր ամուսինները «Կապոյտ Երգնկա» պատմուածքում, հանգչում են հոգեկան մեծ անդորրի հասած, լուսաւոր ժպիտը դէմքներին, որովհետեւ նրանք մէկընդմիշտ ու անվերադարձ գտել են հայրենի եզերքը: Վեհացնող մի բան կայ նաեւ «Պատմութեան դասը» պատմուածքի փոքրիկ հերոսուհու մէջ, որը սրտառուչ հըպարտութեամբ է կրում հանգուցեալ պապի՝ նոյնիսկ տղամարդու համար փոքր - ինչ տարօրինակ անունը: Գրքի բոլոր հերոսները երազանքով ապրող, երազանքի ետեւից գնացող մարդիկ են: Ի՞նչ են ուզում սպանել ասկեարները «Արտոյտ» պատմուածքում: Ցանձին Մարիամի ու Մուրադի, որոնց գուցէ եւ սպանեն, այն, ինչին անփառունակ կերպով ձեռք զարկեց Օսմանեան Թուրքիան, յետոյ՝ գերմանական ֆաշիզմը: Ամէն անգամ, հէնց որ լռում են ասկեարների հրացանները, նորից լսւում է արտոյտի երգը: «Արտոյտի երգը լռութիւնն աւելի բացարձակ դարձրեց: Պայծառ ու ընդարձակ լռութիւն էր: Երգի ելեւէջները հողից դուրս եկող ծիլերի էին նման»: Այդ ծիլերի նման էլ անմեռ են մարդկային արժանապատուութիւնը, ազատութեան տենչը, ամէն անհատի ու ազգի հայրենիքը:

Լինում են գրքեր, որոնց գաղափարական ու բարոյական բովանդակութիւնը այնքան սերտօրէն է շաղկապւում հեղինակային ոճին ու լեզուին, որ ակամայից դադարում ես նկատել վերջիններս: Այդպիսի գրքերից է «Կապոյտ Երգնկա»ն: Կարդում ես էջը - էջի, պատմուածքը - պատմուածքի ետեւից եւ ասես չես նկատում բառային նիւթը: Գեղարուեստական շարադրանքն այստեղ գիտակցուած կերպով պարզ է ու անպաճոյճ, յստակ ու թափանցիկ: «Ամէն ինչ երեւում էր այնքան պարզ, որ թւում էր կարելի է շօշափել, մինչեւ իսկ՝ կապուտակ լեռնաշղթայի կնճիռները ... Այդ առաւօտ բնութիւնն ասես ոչինչ չէր ուզում թաքցնել մարդուց»: «Արտոյտ» պատմուածքի այս առաջին նախադասութիւնները բնորոշ են ողջ գրքին: Հեղինակն էլ ոչինչ չի թաքցընում ընթերցողից: Տեքստի թափանցիկ տողերը նպաստում են ժողովածուի խորքային, ասես դէպի հորիզոններ գնացող ընկալմանը: Անցեալն ու ներկան, համազգայինն ու անհատականը թափանցիկ շերտերով նստում են միմեանց վրայ եւ ստեղծում ժողովածուի ընդհանուր՝ պատմա - ժամանակակից համայնապատկերը՝ յագեցած մարդկային բարձր բարոյականութեան, քաղաքացիականութեան եւ հայրենիքի սիրոյ տաք ու ազնիւ մթնոլորտով:

ՎԱՀԱԳՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ ԱՆԿԻՒՆԸ

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Գրեց՝ ԾՐԱՐՈՒՆԻ

(Բ. եւ վերջ)

Այս նորաբոյս «էթիք»ին զոհերն են սակայն որ այսօր Եւրոպայի պատիւը կ'աղարտեն, իրենց գոյութիւնը երբեմն մայթերու վրայ քաշկռտելով, մայթեր, որոնք մեր տղոց հոգին կը վիրաւորեն: Այս դժբախտներուն համար, կրնանք ըսել, որ իրենց համար մեղք գոյութիւն չունի եւ իրենց հիւանդագին երեւակայութենէն ինչ որ կ'անցնի, բարի է իրենց համար, հոգ չէ թէ Աստուծոյ աչքէն իյնան եւ ողջմիտ մարդոցմէ չսիրուին:

Պատմութեան մէջ, այսչափ հոգէախտաւորներ չեն եղա՛ծ երբեք: Կայ եւ աւելին: Նինուէ, հեթանոս Նինուէ, ապաշխարեց, իսկ ասոնք «ապաշխարութիւն» բառը լսել իսկ պիտի չհանդուրժէին, եթէ քահանայ մը անոնց խօսք ուղղէր:

Այս յառաջացած դարուն, մարդիկ պատմութեան առջեւ, ինչո՞վ պիտի պարծին արդեօք. գաղափարական մեռած ձըգտումներո՞վ, հոգեկան ամլութեամբ, մըթագնած իմացականութեա՞մբ թէ իրենց սնանկացած կեանքով: Ներկայիս մեր չուրջ կը վխտան, Մամոնայի ընչաքաղց ստրուկներ, եւ ոմանք ալ անամօթօրէն դրամի առջեւ կը ծնրադրեն եւ անոր խունկ կը ծխեն:

Նիւթապաշտութեան աւելին, կարելի՞ է արդեօք երեւակայել:

Գալով հաճոյամոլութեան: Այսօրուան սերունդները իրենց օրը օր ընել կը ջանան, առանց նկատի առնելու, իրենց առողջութիւնը եւ ապագան: Խժալուր, ջըլախտ յառաջացնող, միապաղաղ եւ մարդս ուժասպառ ընող երաժշտութեամբ արդեօք, սերունդներ պիտի յաջողի՞ն: Բաց խօսինք. այսօր շարժանկարի սրահներու մէջ, սերունդներ ինչպէ՛ս կ'այլասերին, եւ ասո՞նք են որ վաղը մեր տուներուն մէջ իբր հայրեր ու մայրեր պիտի բնակին:

Ցաւալի է, որ նոր սերունդները, ամուսնութեան սուրբ խորհուրդն ալ, լուրջի չառնելով, իրենց քմահաճոյքին համաձայն, կը միանան ու կը բաժնուին, այլասերումի նոր եղանակ մըն ալ՝ իրենց երգացանկին վրայ աւելցնելով:

Այսօր «մեղք» բառը նոր սերունդներու կողմէ քմծիծաղով կը դիմաւորուի եւ շատեր ալ այդ բառին կարեւորութիւն չեն ընծայեր, բայց ան է որ ներկայիս աշխարհի ողնածուծը, կը քամէ:

Ծեր կրօնապետ մը, եւրոպական թերթի մը մէջ, մեղքի կամ աւելի ճիշդ, ներկայիս տիրող անբարոյականութեան մասին սա պէս կ'արտայայտուի. - «Քսաներորդ դարու վերջաւորութեան, այս նիւթին առընչութեամբ, մեղանչելու մէջ, այնպի՛սի արմատականութիւն, այնպիսի վայրագութիւն եւ հեթանոս ու լպիրշ բարքերու մէջ մխրճուելու, այնպի՛սի յանդգնութիւն մը կը տիրէ, որ Սոդոմ ու Բաբելոն, վերջին դատաստանին օրը, մեզմէ նուազ յանցաւոր պիտի երեւին»:

Ս. Աւետարանը, երբ անբարոյութեան մեղքը կ'արգիլէ եւ յայտնապէս զայն կը մատնանշէ, գիտէ նաեւ, թէ այդ մեղքը, հոգւոյն առընթեր, մարմինն ալ ինչպի՛սի քայքայումի ու փճացումի կ'առաջնորդէ:

Կա՛յ եւ աւելին: Երբ մարդ, իր հաճոյքին գերի դարձած բարոյականութեան ճամբէն տակաւ կը շեղի, ժամանակով, իր մէջ գտնուող բարոյական արժէքներ՝ քաջութիւն, մեծանձնութիւն, աշխատելու եռանդ, բացսրտութիւն, ողջմտութիւն, ասպետական կեցուածք, գաղափարային թռիչք եւ ապրելու ուրախութիւն, հետըզհետէ կը չքանան:

Տեսնուած է, որ բարոյականութենէ զուրկ մարդիկ, գրեթէ միշտ տխուր են: Այսպիսիներ, առակ են նաեւ, գողութիւն, մարդասպանութիւն, խաբէութիւն ընելու, ընտանեկան կռիւներ յարուցանելու եւ ուրիշներու վրայ նախանձելով, զանոնք ատելու:

Ամուսնութեան Ս. Խորհուրդն ալ, աշխարհի վրայ, կարծես խաղալիք դարձած է այսօր: Ոմանք ալ համաձայնութեամբ կ'ամուսնանան, եւ շատ անգամ չնչին պատճառներով շուտով կը բաժնուին, անմիջապէս վերամուսնանալու համար: Ո՞ւր մնաց, ամուսնութեան Ս. Խորհուրդի հանգամանքը: Եւ այսպիսի հոգիներ, կը յուսա՞ն արդեօք, որ դեռ Աստուծոյ օրհնութիւնը իրենց վրայ պիտի իջնէ:

Եթէ ասիկա այլասերում չէ, հապա ի՞նչ է արդեօք:

Գալով ազատամտութեան հարցին, «վերածնունդ»ով մենք զայն հնարեցինք, բայց խնդիր է, թէ արդեօք մենք անով ի՞նչ շահեցանք դարերու ընթացքին: Գալով մեզի, այսօր, զարմանալի հոգեբանութեամբ մեղքը ուրանալով անոր եւ մեր յոռի մղումներուն, անգիտակցաբար, գերի ինկած ենք, եւ այն յանո՛ւն ազատամտութեան եւ յանուն արդի մշակոյթին:

Մինչեւ ե՞րբ կոյր պիտի ձեւանանք, չտեսնելու համար մթագնած հոգիներով եւ իմացականութեամբ այն ամուլ անձերը, որոնք խաղալիկ եղած են այսօր՝ նիւթին եւ իրենց անկարգ կիրքերուն:

Գիտէ՞ք արդեօք, թէ ազատամտութեան առաջին պտուղը, ինչ եղաւ անցեալի մէջ: Ֆրանսացիք, կինը, իբր բանականութեան խորհրդանիշ, մայր եկեղեցւոյ մէջ, խորան բարձրացուցին եւ անոր երկրպագութիւն ըրին:

Ողջամիտ ամէն ոք, պժգանքով պիտի դիմաւորէր ասիկա:

Այսօր ալ, ծանուցումներու մէջ, ամէն բանի խորհրդանիշը կինն է, աւելի ճիշդ ան շահագործումի առարկայ դարձած առարկայ մը նկատուած է, մինչ քրիստոնէութիւնը զինքը այնքան բարձրացուցած էր, անցեալին:

Ազատամտութիւնը, ո՛ր վարդապետութեամբ ալ արդարանալ ջանայ, մեզ անըստոյգ ու ողբերգական վախճանի մը կ'առաջնորդէ:

Ասիկա չտեսնելու համար, մարդ կոյր ծնած պէտք է ըլլայ: Քրիստոնէական կըրօնքը մեր ազատութեան սահմանը եւ չափանիշը մեզի ակնբախ գծած է: Ազատ ըլլալ, նախ մեղքէ՛ ազատ ըլլալ կը նշանակէ, մեղքէ՛, որ իմացականութիւնը կը մթագնէ, եւ կրքերէ, որոնք մեզ կը հիւծեն ու կը քայքայեն բացայայտօրէն:

Անսանձ ազատութեան ցանկալ, փշրել օրէնքներու շղթան եւ միայն վայելքի մասին մտածել, մարդը չերջանկացներ երբեք:

Օրինակները անթիւ են մեր առօրեային մէջ եւ սակայն նկատի չեն առնուիր: Մարդ ազատութիւնը այն ատեն կը վայելէ, երբ իր կրքերուն չի՛ հնազանդիր: Մնացեալը սնոտիաբանութիւն է լոկ եւ երեւակայութեան արդիւնք:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՍԵՄԻՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԸ ՄԱՐԶՈՒԻ

Խորհրդային 49-րդ ախոյենութիւնը կը սկսի Մարտ 1-ին եւ «Արարատ»ի առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենայ յաջորդ օր՝ Երեւանի մէջ, Մոսկուայի «Տորպեդօ»ի հետ («Յառաջ»ի Յունուար 14-ի թիւով տրուած էր «Արարատ»ի երթի խաղերու ժամանակացոյցը):

Մինչ այդ, սակայն, ինչպէս սովորութիւն է, խումբը մարզումներու եւ վարժութիւններու շրջան մը կ'անցընէ, բարեկամական կամ քննական մրցումներ կ'ունենայ զանազան խումբերու հետ, կարենալ վերջնապէս որոշելու համար խաղարկութեան իր ոճը: Այս նպատակով ալ «Արարատ», նախապատրաստական աշխատանքներու շրջագիծին մէջ, Դեկտեմբերի երկրորդ կէսին Լաոս գնաց: Նախատեսուած երկու մրցումներու փոխարէն, տեղական մարզական կազմակերպութիւններու խնդրանքով չորս մրցում տեղի ունեցած է՝ ութ օրուան ընթացքին:

Առաջին հանդիպումը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 18-ին, Վըյենտեան մարզադաշտին վրայ, (ինչպէս նաեւ միւս մըրցումները), որ տասը հազար հոգի կըրնայ բովանդակել, սակայն մրցումներու ստեղծած հետաքրքրութեան հետեւանքով 17 - 20 հազար մարզասէրներ հետեւած են խաղերուն, «գրաւելով» մօտակայ տուներու տանիքներն ու ծառերը... Հակառակ 22 ժամ տեւած ճամբորդութեան առթած յոգնութեան «Արարատ»ի տղաքը սքանչելի խաղարկութեամբ մը ծանր պարտութեան մատնած են Ներքին նախարարութեան խումբը (5 - 1): Կոլերը նշանակած են Զիլլինգարեան, Ռաֆայէլ Գալստեան, Վ. Խաչատրեան եւ երկու անգամ Քոչարեան:

Երեւանցիները երկրորդ հանդիպումը ունեցած են Առողջապահութեան նախարարութեան խումբին հետ: Կողմերը յարձակողական եւ ճկուն թաքթիքներով լեցուն խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են եւ բերդերը անառիկ մնացած (0 - 0):

Երրորդ հանդիպումը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 22-ին, Լաոսի բանակի խումբին հետ, որ տասը անգամ երկրին ախոյեանը հանդիսացած է: Լաոսցիները բարձր մակարդակի խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են եւ երկու անգամ կոլ նշանակած. թէեւ Աշոտ Խաչատրեան եւ Ռոբեր Գալստեան երկու կոլ նշանակելով կրցած են հաւասարեցնել հաշիւը, սակայն խաղի վերջաւորութեան, «Արարատ»ի յառաջապահներու մէկ սխալէն օգտուելով Լաոսցիները նշանակած են յաղթանակի կոլը (3 - 2):

Դեկտեմբեր 24-ին տեղի ունեցած է «Արարատ»ի չորրորդ եւ վերջին հանդիպումը Լաոսի ախոյենութեան արծաթէ մետալակիր՝ ժողովրդական կրթութեան նախարարութեան խումբին հետ: Խաղը վերջ գտած է «Արարատ»ի յաղթանակով (2 - 0). կոլերը նշանակած են Աշոտ Խաչատրեան եւ Մարգարեան:

«Արարատ»ի տղաքը Երեւան վերադառնալով հետեւած են մարզանքի եւ կարգ

Fonds A.R.A.M

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԽՄԲ. - Ինչպէս ցոյց տուին մեր յաջորդական արտատպումները («Ասպարէզ», «Արմենիա») Սփիւռքի մեր մամուլը - անխտիր - լայնօրէն կ'արձագանգէ Մխիթարեան վարժարաններու միջազգային կոմիտէի կոչին: Պոսթընի մեր պաշտօնակիցը՝ «Պայքար» ռամկավար շաբաթաթերթը Յունուար 18-ի իր թիւին մեծ մասը նուիրած է այս կենսական հարցին, հրատարակելով այն հարցազրոյցը զոր Պ. Ե. Ազատեան ունեցած է Տիթրոյթի մէջ կոմիտէին նախագահ Պ. Վ. Ճազմատարեանի հետ (որ յատուկ տեսակցութեան մը համար Պ. Ալեք Մանուկեանի հետ, Տիթրոյթ փութացած էր Դեկտեմբերի վերջ) իր կողմէ ալ խմբագրականով մը զօրավիգ կենալով եղած կոչին: Այդ նոյն թիւէն կ'արտատպենք «գործով Հայ»ու մը սա շահեկան նամակը:

×

ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

Յարգելի խմբագիր «Պայքար» շաբաթաթերթի.

Ձեր պատուարժան թերթին մէջ կարդացի Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան տնտեսական տագնապին եւ անոր բարւոք լուծումի մասին տեղեկութիւնները:

Իբրեւ գործով հայ եւ ոչ թէ՝ խօսքով, կ'առաջարկեմ հետեւեալ լուծումը:

Անձնապէս կը նուիրեմ 500 տոլար. կը յուսամ եւ վստահ եմ որ կը գտնուին նաեւ ուրիշ 9999 իրական Հայեր, որոնք պիտի ուզեն հետեւիլ օրինակիս նուիրելով նոյն գումարը, փրկելու համար Ս. Ղազարի մշակութային, պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան նշխարները, ինչպէս նաեւ՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը իր ներկայ տագնապէն: Մխիթարեանները, որոնք 300 տարիէ ի վեր կ'աշխատին հայ գրականութիւնը, հայ պատմութիւնը եւ հայ մշակոյթը բարձր պահել եւ զարգացնել:

Այս 500 տոլարը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մէկ տարուան ծխախոտի համար մեր վճարած գինը: Ծխելը դադրեցնելով, անոնք օգտակար եղած պիտի ըլլան նաեւ իրենց անձին, իրենց առողջութեան:

Ներկայիս, հաստատուած է որ նիքոթինը շատ զօրաւոր թոյն մըն է, մեր ֆիզիքականին եւ մեր շրջապատին համար: Մխիթարեան տագնապը թող գոնէ առիթ մը եղած ըլլայ ինքնաթունաւորումէ փրկուելու:

Կը խնդրեմ նաեւ որ ուրիշ հայ թերթեր արտատպեն այս նամակս:

Նուիրատուութիւնները կրնան ըլլալ հետեւեալ հասցէին. -

C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 PARIS
FRANCE

ԳՈՐԾՈՎ ՀԱՅ ՄԸ

«ՊԱՅՔԱՐ». - «Գործով հայ մը» ստորագրող անձը պոստոնաբնակ ծանօթ ազգային մըն է, որ այլ առիթներով նաեւ գործնապէս փաստած է ազգային կարիքներուն օգտակար ըլլալու իր ձգտումը: Այս մասնաւոր առթիւ, կը յարգենք իր «անանուն» մնալու տրամադրութիւնը:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Աւանդութիւն դարձած այս գեղեցիկ օրը, անգամ մը եւս կուգայ փաստելու մեր սիրելի մանուկներու պատրաստակամութիւնն ու սէրը, հանդէպ՝ մեր լեզուին եւ իրենց հակումը՝ դէպի մեր ազգային դիտակցութեան:

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան նախաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օր»ը Փարիզի մէջ, տեղի ունեցաւ Յունուար 12-ին, Բ. Թաղամասի Լէօփոլտ - Պէլան սրահին մէջ:

Կոկիկ սրահ մը որ բերնէ - բերան եւ ժամանակէն առաջ լեցուած էր ծնողներով, բարեկամներով, խաչուհիներով, ուսուցչուհիներով ու մանուկներով: Հոն էին նաեւ 9-րդ Թաղամասի քաղաքապետի կցորդը՝ Պ. Ռէնալ եւ հոգեւոր հայրեր: Բոլորն ալ եկած էին մեր սիրելի զաւակներուն բերնէն, անգամ մը եւս լսելու, մեր Մեսրոպատառ լեզո՛ւն որ Կապուտիկեանի խօսքերով պիտի մանկանար անոնց անմեղ շրթներուն վրայ:

Առաջին խօսք առնողը եղաւ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան նախագահուհի՝ Տիկին Մարի Գալճեան, որ վեր առնելով հայ լեզուի կարեւորութիւնը մեր գոյատեւման մէջ, ներկայացուց խաչուհիներու եւ ուսուցչուհիներու տարած ջանքերն ու աշխատանքը՝ այս ուղղութեամբ: Ան ծանրացաւ նաեւ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան եւ Պէլֆօնթէնի կայանի կարեւորութեան վրայ: Ապա, Տիկին Հելէն Մերճանեան ներկայացուց օրուան գեղարուեստական բաժինը, պատրաստուած՝ Կապոյտ Խաչի փարիզեան շրջանի միօրեայ վարժարաններու աշակերտութեան կողմէ, որոնք եկած էին Փարիզէն, Ալֆորվիլէն, Իսի - լէ - Մուլինոյէն, Առնուվիլէն, Սեւրանէն, Պանեէօ - Բաշանէն, Անիէր - Պուա - Քոլոմպէն եւ Շավիլէն: Անոնք իրենց պարերով, երգերով, արտասանութիւններով եւ ներկայացումներով եկան փաստելու թէ Հայը կայ եւ պիտի մնայ. հայ լեզուն պիտի գոյատեւէ եւ մենք պիտի շարունակենք մեր վերելքի դժուարին ճամբան, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն:

Բոլոր մանուկները, գեղեցիկ փունջ մը կը կազմէին բեմին վրայ: Անոնց արտասանութիւններն ու երգերը կը խանդավառէին ներկաները եւ ծափերով կը լեցնէին սրահը: Այստեղ կ'արժէ ընդգծել եւ գնահատել փարիզեան շրջանի Նորակազմ պարախումբը որ տարբեր փայլ եւ հմայք տուաւ հանդէսին:

Գեղարուեստական բաժնի աւարտին, Ծ. վրդ. Ներսէս Բապուճեան իր հայրական խօսքերով քաջալերեց մեր մանուկները, հաստատ մնալու եւ շարունակելու իրենց ուղին: Սորվիլ մեր լեզուն եւ զայն անաղարտ պահել: Ան իր աղօթքովն ու օրհնութեամբը տուաւ իր հայրական պատգամը:

Կարճ դադարէ մը վերջ որ հարկաւոր էր, ներկաները առիթը ունեցան ճաշակելու խաչուհիներու կողմէ պատրաստըւած կարկանդակները:

Սրահ վերադարձին, անոնք, Կաղանդ պապուկը գտան բեմին վրայ, որ իր ծըրարները կը բաժնէր ներկայ բոլոր մանուկներուն:

Գեղարուեստական բաժնի երկրորդ մասը մանուկներու յատուկ շարժանկարի մը ցուցադրութիւնն էր:

Հանդէսը վերջ գտաւ ժամը 18.30-ին:

Ներկաները, բոլորն ալ գոհ էին ստեղծուած մթնոլորտէն, մանաւանդ մեր մանուկներու հայ մնալու հաստատակամութենէն եւ մեր լեզուն սորվելու վճռակամութենէն:

Գնահատելի է տարուած աշխատանքը եւ քաջալերելի՝ Կապոյտ Խաչի Շըրջանային Վարչութեան եւ բոլոր մասնաճիւղերու ցոյց տուած զոհաբերութեան ոգին:

ԱՐՏԵՄԻՍ ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

ՓՐՈՖ. ԽԱՉԵՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կիրակի, Յունուար 12-ին, Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ մատուցուած Սուրբ Պատարագի աւարտին, բազմավաստակ հայ մանկավարժ, դաստիարակ, տնօրէն եւ ուսուցիչ՝ Փրոֆ. Խաչեր Գալուստեանի մահուան քառասունքին առիթով կատարուած հոգեհանգստեան արարողութեան ընթացքին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Ս. Աթոռոյս Գահակալ՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոս յատուկ խօսքով մը գնահատեց հանգուցեալ Խաչեր Գալուստեանի մանկավարժական վաստակը եւ այդ առիթով յայտարարեց որ հանգուցեալի ընտանիքը՝ Տիկինը եւ զաւակները, ի յիշատակ իրենց թանկագին ամուսնոյն եւ հօր, մէկուկէս միլիոն լիբանանեան ոսկիի մեծագումար նուիրատուութեամբ մը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հովանիին տակ հաստատեցին հիմնադրամ մը, որ պիտի կոչուի ՓՐՈՖ. ԽԱՉԵՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Հիմնադրամի տարեկան եկամուտը միայն պիտի յատկացուի հայ ուսուցչի պատրաստութեան այնքան կենսական գործին, որուն ամենաջերմ հաւատացողներէն եւ գործնապէս նուիրեալներէն մէկն էր Փրոֆէսօր Խաչեր Գալուստեան ինք:

Վեհափառ Հայրապետը օրհնելէ ետք յիշատակը բազմաջան դաստիարակ Խաչեր Գալուստեանի՝ ջերմօրէն գնահատեց իր կնոջ՝ Վանուհիի եւ զաւակներուն այս յոյժ գնահատելի եւ օրինակելի արարքը ի սէր հայ ուսուցչի պատրաստութեան զարգացման եւ ի ծառայութիւն հայ նոր սերունդի առողջ դաստիարակութեան:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Անթիլիաս - Լիբանան
1986, Յունուար 13

մը վարժութիւններու: «Դինամօ» մարզաւանին մէջ ծանրաքարձութեան եւ ակրոպաթիք վարժութիւններ կատարելէ ետք Զորագիւղի մէջ ալ ֆութպոլի վերաբերեալ մրցումներ ունեցած են: Յունուար 7-ին «Արարատ» գացած է Վառնա՝ թէ՛ հանգիստի, թէ՛ մարզումներու եւ թէ Պուլկարիոյ երկու խումբերու հետ հանդիպումներ ունենալու համար: Յունուարի վերջաւորութեան «Արարատ»ի տղաքը կը վերադառնան Երեւան եւ կարճ հանգիստէ մը ետք կը մեկնին Սոչի, ուր տեղի կ'ունենայ խումբին մարզումներու վերջին հանգրուանը եւ կ'որոշուի մնայուն կազմը:

Ըստ նախատեսութեան, «Արարատ»ի կազմին մէջ մեծ փոփոխութիւններ չեն կատարուիր. «Կոտայք» վերադարձած է միջնապահ Գ. Յովհաննիսեան, որու փոխարէն «Արարատ»ի կազմին մէջ առնըւած է Եդ. Վերանեան: «Ղարաբաղ» խումբէն հրաւիրուած է Պ. Գալստեան: Քըննութիւն կ'անցընէ նաեւ Խորհրդային Միութեան պատանեկան խումբէն անցեալ տարի հանդէս եկած Կարէն Մարկոսեան:

Այս բոլորը յարձակողներ են, ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ խումբին ղեկավարներուն գլխաւոր նպատակն է զօրացնել «Արարատ»ի յառաջապահ գիծը եւ ցուցադրել խկապէս յարձակողական խաղարկութիւն մը:

Ծանօթ է, որ այս տարի խորհրդային 49-րդ ախոյենութեան կը մասնակցին բարձրագոյն լիկայի 16 խումբեր: Ընդհանուր դասաւորման վերջին երկու տեղերը գրաւած խումբերը կը փոխադրուին Ա. դասակարգ, իսկ անոնց փոխարէն՝ առանց անցքի խաղերու, բարձրագոյն լիկայի մէջ կը մտնեն Ա. դասակարգի մրցաշարքի ընդհանուր դասաւորման առաջին երկու տեղերը գրաւած խումբերը:

Կը յուսանք, որ «Արարատ» լաւ պատրաստուած եւ բարձր տրամադրութեամբ ու մարտական ոգիով կը ներկայանայ նոր մրցաշարքին եւ արդիւնաւէտ խաղարկութեամբ մը պատուաբեր դիրք կը գրաւէ լաւագոյններու շարքին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՈՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

1868 թուականի անգլիացի լեռնագնացները հասնելով ձեան սահմանին, գտան սպիտակ յակինթ ծաղիկ՝ կապոյտ՝ բծերով, որ շատ առատ էր աճում:

Արարատը թէեւ սակաւաջուր է (ձըմռան ջրերը քարացրօններից ներծծւում են եւ ամբարւում՝ հիւսիսում Արարատեան եւ հարաւում՝ Կոգովիտի արտէզեան աւազաններում), բայց միջին գօտին առատ արօտավայրեր ունի. «Վասն մերձաւորութեան մշտաձիւն սահմանին՝ որ մերձ զտապ ամարանի, եւ վասն յորդութեան ցօղոյ եւ տեղատարափաց»:

Ֆրանսիացի բնախոյզ Թուռնըֆորը որ Արարատ լերան վրայ բացառիկ բոյսեր էր փնտռում, 1701 թուի Օգոստոսին հասաւ մինչեւ յաւերժական ձեան սահմանին: Վերելքի դժուարութիւններէ պատճառով նա իրեն անուանեց «բուսաբանութեան նահատակ»: Ի՛նչ գեղեցիկ նահատակութիւն: Այսօր բնախոյզի շնորհիւ է, որ սարեւ կը թուարկուի լեռը եւ շրջապատը զարդարող ծաղիկների մի թանկագին անուանափունջ:

Ծիրանեծաղիկ, աչքածաղիկ. յակոբուկ. քարահերձուկ. տերեփուկ՝ դեղուղէշ եւ դեղնասպիտակ. քարածերպերում՝ չքնաղատեսն աստղիկ լեռնային եւ աստղիկ գեղուղէշ. հզօրուկ. ելակմորի. համասպրամ արեւելեան. մարեմծաղիկ. հիրիկ. Արարատեան ճարճատուկ. ոսկիխոտ. մեծամեծ կապուտակ ծաղիկներ ... նաեւ սէգն որդնաբեր, որ սնուցիչն է որդանն կարմրի եւ որի մասին քիչ յետոյ:

×

11 Մայիսի, 1980 թ.

Երեկոյ է. Մասիսը դիտում եմ Երեւանի տասարդական պալատի դիտահարթակից: Մէկ ժամ առաջ ի՛նչ ամպրոպ էր, որոտ, կայծակ: Ուժեղ քամի: Իսկ հիմա՝ կարծես ոչինչ չի պատահել: Արեւը մայր է մտել, թեք ճառագայթները թողնելով լերան գագաթի ամպերի մէջ, յատկապէս մի ամպահրաբուխի՝ Սիսի հարեւանութեամբ:

Յակոբ Կոջոյեանի գոյներն են խաղում Մեծ լերան շուրջը: Կապոյտի եւ սպիտակի ի՛նչ անթերի մաքրութիւն: Եւ գըրգըռիչը՝ Փոքր գագաթի հարեւանութեամբ նարնջագոյն ամպն է:

Լերան վսեմ հանդարտութիւնը, երկնային փոթորկից յետոյ իջած անդորրը: Նայում եմ հարաւ ու ինձ թւում է, թէ թախծոտ ու տխուր մի երգ է հասնում ականջիս: Ամբողջ երեկոյ, եւ գիշերը, եւ յաջորդ առաւօտեան ես դեռ լսում էի այդ երգը, որը եւ ստիպեց ինձ անելու այս գրառումը: Եւ ժամանակն է հաղորդելու զարմանալի մի տեղեկութիւն: Մեծ եւ Փոքր Արարատները բաժանող լեռնանցքից երկու գագաթները համարեա միեւնոյն բարձրութիւնն ունին: Տեսողական խաբկա՞նք: Այո: Մեծի մեծութիւնն այդ կէտից ընդգրկել հնարաւոր չէ:

Եւ Լինչը, գագաթները միացնող հըրւանդանում կանգնած նայում է Փոքր Արարատին, որ շա՛տ գեղեցիկ է, հսկայաչափ մի բուրգ, որի հապին՝ նուրբ դեղնաւուն ծիրանի եւ ալիքաձեւ քգանյատուտը անվերջօրէն փռւում է դէպ արեւելք. կարծես զայրացած ալիքները սառել են կախարդանքից:

×

14 Մայիսի, 1980 թ.

Առաւօտեան ժամը 10-ն է: Ուժեղ քամի է: Ծառերի կատարներից սկսած մոխրագունած է, այնքան որ ամպերը ցած են իջել. քամին շփշփացնում է, ճիւղերն իրար խփում, եւ աղջիկները, փէշերն ու մազերը բռնած շտապում են: Հասնում եմ կամրջին ու ակնոցս դնում: Լեռը երեւում է Գագաթից վեր մի մեծ ամպակուտակ եւ նրա ստուերը՝ ձիւնոտ լանջերին: Այստեղից լերան վրայ ընկած ստուե՛րն է երեւում: Ցանկարծ նկատում եմ, որ մի անցորդ կանգնում է ու նայում իմ հայեացքի ուղղութեամբ: Յիշում եմ Արտաւազդ Փելեշեանի «Մենք» ֆիլմը: Պատշգամբներից մարդիկ նայում են, պատուհաններից նոյնպէս, աւտոբուսի լուսամուտներից, փողոցից, տանիքից, այդպէս՝ նայո՛ւմ են, նայո՛ւմ են, նայո՛ւմ են. հանդիսատեսն այրւում է. ո՞ւր են նայում, ի՛նչ են տեսել: Վերջապէս սպիտակ պաստառին յայտնւում է փառահեղ Արարատը: Ահա թէ ո՛ւր են նայում: Ահա թէ ուր կարող էին նայել այդպէս յափշտակուած, վերացած, հիացած ու այրուած հայեացքներով: Եւ որտեղից որտեղ յիշում եմ այն ծեր Հային, որ տասներեքերորդ դարի ֆրանսիացի ճանապարհորդ Ռուպրուկին ասել էր. «Ոչ ոք չպէտք է բարձրանայ Մասիսը: Նա աշխարհի մայրն է»:

×

Ամբողջ Արարատեան աշխարհում եւ բովանդակ Հայաստանում չկայ մէկ այլ տեղանուն առաւել նշանաւոր, քան Մեծ լեռը՝ Արարատը: Սա Ալիշանի կարծիքն է: Բայց անցեալում, թէ հիմա եղե՞լ է արդեօք մէկը, որ այդպէս չմտածի:

(Շար. 9)

Fonds A.R.A.M

Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ զաւակները՝ Լորան եւ Միշէլ,
Տէր եւ Տիկին Տըժան,
Տէր եւ Տիկին Լաֆիթէֆ,
Օր. Շուշան Մեծատուրեան,
Օր. Մաննիկ Մեծատուրեան,
Գամէր եւ Գարեգին Մեծատուրեան (Նիւ - Եորք, - Սոֆիա),
Բարթող Մեծատուրեան եւ զաւակը (Պուքրէշ),
խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Բաքալեանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 27-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Փետրուար 3, ժամը 13.45-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, 15 ռիւ ժան - Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ - Փարիզէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Մինասեան ընտանիքը (ռիւ տէ Փիռէնէ) եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մեծ - մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ՏՕՆԱԿԱՆԵԱՆԻ
(Էրզրումցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 27-ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը 100 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Փետրուար 3, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն - Փարիզէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՑՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Կիրակի, Փետրուար 2-ին Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ՚ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ կրօնական արարողութիւն, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 8-րդ տարելիցին առթիւ:

Կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը իր ամբողջական կազմով եւ ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Երըմաղեանի, կ՚երգէ Կոմիտասեան բազմաձայն պատարագը:

A l'initiative de FRANCE-ARMENIE
le Vendredi 31 Janvier à 18 heures 30

GERARD CHALIAND

présentera
le livre de James T. HASHIAN
«LE SEL DE LA VENGEANCE»
Ed. Stock

«Voici venu le temps de romans d'aventure sur les évènements tragiques de 1915». FRANCE-ARMENIE

Présentation et signature du livre :
à l'ESPACE ARMENIEN
40, rue d'Arménie - 69003 LYON
à partir de 18 heures 30

×

à 20 heures 30
Une SOIREE DE RENCONTRE avec...
GERARD CHALIAND
autour du roman de James T. HASHIAN
«LE SEL DE LA VENGEANCE»
— *Lecture publique* d'extraits du livre par Vahé ZEKIAN.
— *Signature* par Gérard CHALIAND.

Vahé ZEKIAN
metteur en scène
(Compagnie du Dauphiné - Théâtre de l'Ouest Lyonnais (T.O.L.) - Théâtre Arménien de la Maison de la Culture Arménienne de Décines).

Salle H. SAMUEL
Maison de la Culture Arménienne
15, rue du 24 Avril 1915 - DECINES
à partir de 20 heures 30

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ
ՀՈԳԵԼՈՅՍ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի օր, Փետրուար 2, Գ. Կիրակի Զկնի ծննդեան:

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, այսօր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱՑԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց, Փարիզի)

Պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Պատարագէն ետք՝ ժամը 13-ին, Փէռ - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Հայոց առաջնորդներու դամբանին առջեւ, մասնաւոր աղօթք՝

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հոգիներուն համար:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Ոգեկոչում
Վարդանանց
Հերոսամարտի

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 16-ին Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ:

118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Օրուան խորհուրդը կը պարզէ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Մուտքը ազատ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժան - Ժաք Հացագործեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Րիշար Գըրիգորեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Փանոսեանի եւ զաւակներուն (Սարազպուրկ), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պարէեանի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Մայրանուշ Փանոսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Հացագործեանի եւ զաւակներուն (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ժորժիկ Հացագործեանի եւ զաւակներուն, Օր. Անահիտ Հացագործեանի, Այրի Տիկին Մարիամ Ադամեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մարգար Դիլբարեանի եւ զաւակներուն (Հայաստան), Տիկին Սիրուն Եղիշեանի եւ զաւկին (Ամերիկա), եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հարսին, ազգականին, խնամիին, Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներէն՝ Օֆիկ Հացագործեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Պ. Եդուարդ Վարդանեան 3000 Ֆ., Պ. Գրիգորեանց 2500 Ֆ., Տիկին Արշալոյս Ճէնազեան 2000 Ֆ., Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն 1000 Ֆ. ծերանոցներուն: Տիկին Հիլտա Փանոսեան 1000 Ֆ. Տիկին Փեփրոնէ Զաքարեանի մահուան առթիւ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար. Պ. Մ. Զալտըրաք 500, ողբացեալ Պ. Ներսէս Հաճընլըօղլուի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Սերժ Փոստաճեան 500 Ֆ.:

Հ. Բ. Ը Մ. - ՓԱՐԻԶ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ Փետրուար 15-էն սկսեալ, ֆրանսերէն չգիտցող կամ կատարելագործել փափաքող Հայերու համար: Սորպոնէն վըկայեալ ուսուցիչի մը կողմէ:

Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել. - 46 - 38 - 17 - 78 թիւին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԻՎԻԷ. - Պ. Պարգեւ Քերոսեան 300 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆՍ. - Պ. Յարութիւն Մաղաքեան 200 Ֆ.:

×

Պ. Արսէն Տէր - Սարգիսեան 200 Ֆ.:
ՊԱՆԷԵՕ. - Օր. Շ. Տէօլէնեան 100 Ֆ.:
ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Արամ Ղորղորեան 250 Ֆ.:

ԱԷՆ - Թ՚ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի շրջանի մեր հաւատացեալ ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

INAUGURATION DU MEMORIAL ARMENIEN DE MONTPELLIER

DIMANCHE 16 FEVRIER

○ 9h . MESSE de REQUIEM (Basilique N. D. des Tables à 100 m. du Mémorial) avec la Chorale Sahak - Mesrop de Marseille.

○ 11h : INAUGURATION du MEMORIAL sous la présidence de Méliné Manouchian. Discours, bénédictions et dépot de gerbes.

○ 13h : RECEPTION à l'Hôtel de Ville. Un repas arménien sera servi (participation : adultes 100 frs. / enfants 50 frs.*).

* *Réservation obligatoire par courrier* avant le 10 février *au siège d'*«ARMENIE VIVANTE» 7, *ave. de Toulouse*
34100 *MONTPELLIER*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Ժ. Տալկալեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

COLLECTE

A l'occasion des fêtes de Noël, une collecte au profit de tous les prisonniers arméniens d'Europe a lieu à la paroisse arménienne catholique d'Arnouville - les - Gonesse,

69, ave. Henri Barbusse
95400 Arnouville - les - Gonesse

Cet argent sera adressé directement aux prisonniers pour leurs besoins personnels, cela avec l'accord des trois comités siègeant à Paris.

Encouragé par le succès de cette initiative et devant d'autres demandes, cette collecte est prolongée jusqu'au 31 janvier 1986.

Cet appel s'adresse à tous les Arméniens et aux organisations arméniennes.

Libellez vos chèques à l'ordre de :
PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE (préciser pour les prisonniers)
CCP 18 44 93 - 5 - Paris
les adresser à :
Eglise Arménienne Catholique
69, ave. Henri Barbusse
95400 Arnouville - les - Gonesse

— Total de la première liste publiée : 5170 Frs

— La deuxième liste des donnateurs : E. Ajderian 750 F, Mlle L. Pierotti 500 F, une association arménienne 500 F, Paroisse d'Arnouville 2ème collecte 420 F, Père K. Athanase 400 F, Torossian, Mlle Seropian, O. Toufanian, V. Miskdjian, Nigogossian 200 F, Mlle N. Basmadjian 150 F, M. Martayan, R. Kazazian, P. Bedossian 100 F, Mme J. Azizian, Mme J. Andreassian 50 F Total : 4120 Frs

Le total de la collecte jusqu'à ce jour s'élève à : 9290 Frs

ARMENIE 1986

Tous nos départs sont effectués jusqu'à Moscou sur les vols réguliers d'AIR FRANCE et nos groupes sont encadrés par des accompagnateurs qualifiés et dévoués.

DEPART	RETOUR	DUREE
28 MARS	06 AVRIL	10 JOURS
18 AVRIL	02 MAI	15 JOURS
08 MAI	19 MAI	12 JOURS
23 MAI	06 JUIN	15 JOURS
27 JUIN	11 JUILLET	15 JOURS
11 JUILLET	25 JUILLET	15 JOURS
01 AOUT	15 AOUT	15 JOURS
15 AOUT	29 AOUT	15 JOURS
29 AOUT	12 SEPTEMBRE	15 JOURS
12 SEPTEMBRE	26 SEPTEMBRE	15 JOURS
03 OCTOBRE	17 OCTOBRE	15 JOURS
07 NOVEMBRE	21 NOVEMBRE	15 JOURS
26 DECEMBRE	09 JANVIER 87	15 JOURS

— **Nous sommes en mesure d'organiser vos voyages individuels avec avion, hôtel, accueil et transfert pour un séjour maximum de 15 jours.**

— **Tarif aérien très avantageux sur les dates de nos groupes ou en individuel de 1 à 4 semaines, pour tout détenteur d'un visa d'invitation (certificat d'hébergement).**

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
SOUS LE PATRONAGE DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
VOYAGE EN ARMENIE
du 18 Avril au 02 Mai
POUR LA COMMEMORATION DU CENTENAIRE DU LYCEE GUETRONAGAN A EREVAN

Lic. A. 1037

Levon BAGHDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	VOCA TOURS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	10, ave. du Prado
75001 PARIS	69003 LYON	13006 MARSEILLE
Tél. 42 - 61 - 51 - 13	Tél. 78 - 60 - 13 - 66	Tél. 91 - 37 - 58 - 58

AIR FRANCE — Intourist — AEROFLOT — APS

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
31
VENDREDI
31 JANVIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.150
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.150

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻՆ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը «ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԻ» հռչակեց 1986-ը :

Արդեօք խաղաղութիւնը վտանգուած է՞ : Քառասուն տարի է որ աշխարհամարտ չկայ : Անախորժմաց երեւոյթ մը մարդկութեան պատմութեան մէջ :

Աշխարհամարտ չկայ, սակայն պատմութեան ամէնէն զինեալ խաղաղութեան շրջանն է, զինուորական յառաջդիմութիւններով, հիւլէական ուժով, անջրպետի հետազօտութեամբ : Աշխարհամարտ չկայ սակայն հազարներով մարդիկ, ամէն գոյնի եւ ամէն լեզուի պատկանող, դեռ կը մեռնին զինեալ բախումներու մէջ : Աշխարհամարտ չկայ սակայն վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին քառասունէ աւելի պատերազմներ՝ թէ անունք ըլլան քաղաքացիական կռիւներ, ազատագրական պայքարներ, անցողակի բախումներ, պետական հարուածներ, խաղաղացման պատերազմներ եկան ցնցեցին աշխարհը ու կը շարունակեն ցնցել գործելով աւերներ : Եւ դեռ ահաբեկչութիւնը որ նոր օրերու նոր պատերազմն է : Յատուկ ռազմավարութիւն մը : Ընդհանրապէս ճնշուածներու, անիրաւուածներու, մոռցուածներու զէնքը :

Աշխարհի չորս ծագերուն մարդիկ խաղաղութենէ կը ճառեն, համագումարներ կը կազմակերպեն, հանդիպումներ տեղի կ'ունենան, յայտարարութիւններ կ'ընեն սակայն դէպքերը կուգան անողոք եւ անվիճելի կերպով հերքելու ամէն ինչ : Եւ ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ որքան ատեն որ աշխարհին մէկ ծայրը հարստութիւն է, ճոխութիւն է, առատութիւն է եւ միւս մասը աղքատութիւն, թշուառութիւն, սով : Ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ որքան ատեն որ մոլեռանդութիւնը՝ ցեղային, կրօնական թէ գաղափարաբանական կը յաղթէ հանդուրժողութեան, համակեցութեան եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն : Դեռ մարդը գայլ մը կը մնայ մարդուն համար :

Դարերէ ի վեր, խաղաղութեան ռահվիրաներն ու պաշտպանները կը քալեն քարոտ եւ սպառիչ ճամբաներէ : Ի՞նչ պէտք է ընել որպէսզի խաղաղութիւնը դառնայ իրականութիւն : Շատ պարզ է՝ ջանալ մարդը զերծ պահել ամէն տեսակի ցաւերէ : Ասոր համար երեք հրամայական՝ քաղաքացիական ազատութիւն, ազգային անկախութիւն, միջազգային խաղաղ գոյակցութիւն :

Իր կտակին մէջ, Ալֆրէտ Նոպէլ կը հաստատէ Նոպէլեան Խաղաղութեան Մրցանակը հետեւեալ խօսքերով՝ «Խաղաղութեան Մրցանակը կը շնորհուի անոր որ ամենամեծ եւ լաւագոյն աշխատանքը կատարած է ի նպաստ ժողովուրդներու եղբայրութեան, մնայուն բանակներու ջնջումին կամ նուազեցումին, խաղաղութեան համագումարներու կազմակերպութեան եւ ընդլայնման» : Եւ Նոպէլ իր յուշերուն մէջ տեղ մը կը գրէ՝ «Պատերազմը մարդկութեան պատուհասն է» :

Կ. Յ.

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ

ՀԱԿԱՃԵՄԱՅԵԼ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

Կիրակի օրուան (Յունուար 26) Օուանը ժուռը կը հաղորդէ որ Ուրբաթ օր, արեւմտեան - Պէյրութի մէջ վեց քրիստոնեաներ առեւանգուած են զինեալ տարբերու կողմէ : Գասգասի մէջ առեւանգըւածներու մէջ կան երեք Հայեր՝ Ալեքս Ժանոյեան, Ժերար Ատէրեան եւ Յակոբ Նազուզեան :

×

Միւս կողմէ, քրիստոնեայ որոշ հոսանք մը, ան որ կողմնակից է Դամասկոսի եռեակ համաձայնութեան, ամէն գնով կը պահանջէ Ճեմայէլի անմիջական հրաժարումը : Այս շարժումին գլուխն է նախկին նախագահ Ֆրանճիէ, որ Զղորթա տուած շարաթական իր մամուլի ասուլիսին ընթացքին, բաց է նաեւ թէ Ամին Ճեմայէլ միշտ իր անձնական շահերը գերադասած է ազգին շահերէն : Աւելցուցած է. - «Կը մաղթեմ որ զինուորական լուծումը ամենավերջին ելքն ըլլայ» :

Շամուն ալ կացութիւնը շատ ծանր կը գտնէ, բայց կը շեշտէ որ Ճեմայէլի հրաժարման հարց չի կրնար ըլլալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆՆ էր որ «Ճշմարտութեան ժամուն» կը ներկայանար Չորեքշաբթի օր : Պարզ է որ իր ալ ըսածները տրամաբանական են, ինչպէս Պառի կամ Շիրաքի, ինչ կը վերաբերի յետ - ընտրական պատկերին, եթէ ընկերվարականները մեծամասնութիւն չըլլան : Ներկայիս, համեմատականի այս դրութեամբ 30% կը նախատեսուի եւ ընկերվարականները չեն կրնար փոքրամասնութեան կառավարութիւն մը կազմել : Պառ դէմ է համակեցութեան, նոյնիսկ վըստահութեան քուէ չի տար նման կառավարութեան մը (Ժիսքար չի հաւատար, թէեւ), Շիրաքի համար եթէ ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ - ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ մեծամասնութիւն չըլլայ, հետեւանքը՝ արշակաւան է, բայց Ֆապիուս ալ կ'առարկէ թէ քանի որ Պառխթները դէմ են, ուրեմն մեծամասնութիւն չկայ եւ խառնակութիւն է : Ի վերջոյ, ընկերվարականները կրնան աւելի հանգիստ մեծամասնութիւն մը ձեռք ձգել Մարտին եւ ատիկա շնորհիւ ընդդիմութեան պարագլուխներուն, որոնք համոզիչ են, երբ կ'ըսեն թէ անկառավարելի Ֆրանսա մը կրնայ ծնիլ Մարտ 17-ին : Ամէն մարդ կը կռթնի Սահմանադրութեան վրայ, ոչ ոք կը համարձակի խոստովանիլ թէ ճիշդ այդ Սահմանադրութիւնն է մեղաւորը, որ նման կացութիւն չէ նախատեսած : Բայց Տը Կոլ իր «չափին» վրայ պատրաստեց զայն, իրմէ ետք ապագայ չտեսնելով... :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը, որ եւրոպական շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է, Փարիզ հասաւ առջի օր եւ տեսնուեցաւ Նախագահ Միթերանի հետ : Մուպարաք կ'ուզէ որ Եւրոպան անպայման մասնակցի Միջին - Արեւելքի խաղաղեցման ջանքերուն : Ֆրանսա «տրամադրելի» է, բայց չուզեր միջնորդի դեր խաղալ :

ՊԱՊԸ իր 29-րդ ճամբորդութեան կը ձեռնարկէ, Շաբաթ օր, այս անգամ դէպի Հնդկաստան : 14 քաղաք պիտի այցելէ, մայրաքաղաքէն սկսելով : Դժուար ճամբորդութիւն մը երկրի մը մէջ, որու բընակչութեան միայն 2%-ը կաթողիկէ է : Այս տարի Յովհ. Պօղոս Բ. պիտի այցելէ նաեւ Ֆրանսա, Քոլոմպիա, Աւստրալիա :

«ՀՐԷԱԿԱՆ ՔՈՒԷՆ» մնայուն առասպելն է Ֆրանսական քաղաքական դասուն, ըստ նոյնիսկ հրեայ պատասխանատուի մը : Ծանօթ է որ, զանազան հոսանքներու պարագլուխներ Երուսաղէմի ճամբան բռնեցին (եւ կը բռնեն) վերջին շրջանին : Այսպէս՝ Լէօթառ (Շիրաքեան), Ժոսփէն (ընկերվարական), Ռոքար (ընկերվարական), Շիրաք, Ժիսքար տ'Էսթէն : Դեռ մինչեւ Մարտ, պիտի երթան Ալէն Ժիւփէ (Շիրաքեան), Ժաք Լանկ : Գրագէտ Ֆինքիլքրաութ կ'ըսէ, այս առթիւ՝ «Քաղաքական դէմքերու հրապոյրի այս խաղերը շատ մեծ պատիւ են համայնքի մը համար, որ այդքան կարեւորութիւն չունի» : Հետազօտութեանց Ազգ. Կեդրոնին մէկ ուսումնասիրութեան համաձայն, Ֆրանսայի համայնքը - կարեւորագոյնը Եւրոպայի - 535 հազար հոգիէ կը բաղկանայ եւ 3-րդ դիրքի վրայ է Միացեալ - Նահանգներէն (5.6 միլիոն) եւ Խորհրդային Միութենէն ետք (1.7) : Բայց, եթէ կը խօսուի հրէական քուէի մասին, պատճառը պարզ է՝ հրեայ բոլոր քուէարկողներու զօրակոչը Ժիսքարի դէմ, 1981-ին, ինչ որ օժանդակած է իր պարտութեան, ըստ հրեայ համայնքի պատասխանատուներուն : Անկէ ետք, Ժիսքար ալ երկու անգամ Իսրայէլ գնաց :

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆԻ ստորագրութիւնը կրող հատոր մը հրապարակ ելաւ, Յունուար 30-ին : «Խորհրդածութիւններ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մասին» խորագրուած, գիրքը կը բովանդակէ Նախագահէն 25 ճառեր, բայց գլխաւորը ներածականն է - 135 էջ - զոր Միթերան սկսած է Սեպտեմբերին եւ վերջակէտը դրած Յունուար 28-ին, հատորին հրապարակ ելլելէն 48 ժամ առաջ միայն : Նպատակը յստակ է՝ հրապուրել քուէարկողը մինչեւ Մարտ 16 :

ԼԻԼԻ ՓԱԼՄԷՐ, ծագումով գերմանացի դերասանուհին մեռաւ 71 տարեկանին, Լոս - Անճըլըս : Դերասանական ասպարէզը սկսած էր Պերլին, 1932-ին : Խաղընկերը եղած է մեծերու՝ Քլարք Կէյպլ, Ֆրէտ Աստէր, Ուիլլիըմ Հոլտըն, եւայլն :

ՄԱՀ

ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆԻ

Յունուար 28-ի մեր թիւով հաղորդած էինք, թէ Պետրոս Զարոյեան հիւանդանոց փոխադրուած էր, երկու շաբաթ է : Հինգշաբթի առաւօտ, թերթը մամուլի տակ դնելու ատեն Մարսէյլէն, հեռաձայնով հաղորդեցին թէ Պ. Զարոյեան իր մահկանացուն կնքած էր Յունուար 29ին, յետ վիրաբուժական գործողութեան :

Իր կեանքին ու գործին մասին, կը խօսինք առանձին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Պօմօնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, Ուրբաթ, Յունուար 31, ժամը 10ին :

ՃԱՏՐԱԿ

Գասպարով - Գարբով փոխ - վրէժի հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 28-ի եւ Օգոստոս 4-ի միջեւ, փոխադարձ համաձայնութեան մը շնորհիւ :

Լիսբոնի մէջ է, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ միջազգային դաշնակցութեան նախագահը՝ Քամփոմանէս, կողքին ունենալով Գասպարով եւ Գարբով այս լուրը հաղորդած է :

COMMUNIQUÉ

ENTREVUE avec JEAN LECANUET

Une délégation conduite par Mgr. Kude Nakachian et composée de maître Armen Barseghian, Albert Kalaydjian et de Christian Der-Stépanian a été reçue le mercredi 29 janvier, au Sénat, par le président Jean Lecanuet, député européen.

Après avoir exposé le caractère spécifique de l'Eglise apostolique arménienne, Mgr. Kude Nakachian a souligné l'importance du rôle joué par l'Eglise dans l'histoire arménienne.

Evoquant la tragédie vécue par les Arméniens en 1915, les membres de la délégation ont pour leur part fait valoir les aspirations légitimes des Arméniens à voir ce crime contre l'humanité reconnu au plan international. Ils ont tout particulièrement insisté sur la nécesité de faire aboutir le débat sur la question arménienne actuellement en cours au Parlement Européen. Sur ce point précis, ils ont notamment fait part de l'attitude résolument hostile des parlementaires démocrates - chrétiens allemands à l'égard de la revendication arménienne.

Mr. Jean Lecanuet s'est montré réceptif au problème soulevé et tout en notant les liens politiques et stratégiques entre la Turquie et l'occident, il a manifesté sa volonté d'intervenir auprès de ses collègues allemands.

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1984 Օգոստոս մէկէն ի վեր, «Յառաջ», հակառակ օրէ օր ծանրացող իր տնտեսական վիճակին, խուսափեցաւ յաւելումի դիմելու բաժանորդագրութեան իր սակերուն վրայ, մինչ տեղական թերթերը, նոյն շրջանին՝ 3 - 4 յաջորդական յաւելումներ կատարեցին :

Դժբախտաբար, բացարձակ անկարելիութեան առջեւ ենք շարունակելու նոյն պայմաններուն տակ : 1984-էն ի վեր 4 յաւելում կրած ենք առաքման ընկերութեան կողմէ (եւ ուրիշներ նախատեսուած են մինչեւ տարուան վերջ), ասոնց կողքին աշխատավարձը, ընկերային տուրքերը, ելեկտրականութիւնը, թղթատարը, թուղթը իրենց կարգին զգալի յաւելում կրեցին օրէ օր աւելի դժուարացնելով հայերէն օրաթերթի մը ծանր բեռը, մանաւանդ երբ ան զրկուած է տեղական մամուլի առեւտրական ծանուցումներէն, որոնք գլխաւոր հասոյթն են որեւէ թերթի : Իրաց այս կացութեան մէջ, անխափան կարենալ շարունակելու համար «Յառաջ»ի կանոնաւոր հրատարակութիւնը, ստիպւած ենք բաժանորդագրութեան սակերու յաւելում մը նախատեսել ՄԱՐՏ ՄԷԿԷՆ սկսեալ :

Նոր սակերը կը հրատարակենք ի մօտոյ, մինչ այդ մեր բաժանորդները կըրնան օգտուիլ ներկայ սակերէն, փակելու համար իրենց առկախ հաշիւները, կամ նորոգելու համար իրենց բաժանորդագրութիւնը :

Ինչպէս ծանօթ է, իր ծննդեան օրէն ի վեր, «Յառաջ»ի միակ եկամուտները կ'ապահովեն բաժնեգինները, ծանուցումները, ինչպէս նաեւ բարգաւաճման ֆոնտին եղած ինքնաբուխ նուէրները : Ուրեմն, կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան ծանր գործը :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

Fonds A.R.A.M

«ՓԱԿՈՒԱԾ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻ ԱՌՋԵՒ»

ԿՈՄԻՏԱՍԸ ԵՒ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆԸ

Կոմիտասը անմահացաւ:

Շահմուրատեանը մոռացուեցաւ:

Կոմիտասը կ՚ապրի իր ժողովուրդի նըման:

Շահմուրատեանը կ՚ապրի միայն երաժըշտական պատմութեան մէջ: Նա մեռաւ, երբ այլեւս ապրողները չլսեցին նրա «Կռունկը», Մոկաց Միրզէն, «Անտունին» կամ «Վայ Ալէքսան»ը: Հապա նրա «Հայաստան»ը: Նրա մահից յետոյ շատերը փորձեցին երգել այդ երգերը, բայց չկարողացան տալ այն հարազատութեամբ, ինչ տալիս էր Շահմուրատեանը: Պատճառը ... Որովհետեւ Մեծ Կոմիտասի շունչի տակ էր ապրել Արմենակը:

Շահմուրատեանը մե՛ծ երգիչ էր:

1933-ին, երբ գնացի Փարիզ հրաժեշտի ներկայացումս տալու, յաճախ հանդիպում էի Շահմուրատեանին: Նա տարօրինակութիւններ ունեցող մարդ էր: Շատերը հիանում էին նրա ձայնի վրայ, բայց չէին սիրում նրա անձը: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ անկեղծ խօսող մարդ էր, կծու լեզու ունէր, ճակատին զարնող, եւ ինչպէս ինքն էր ասում «Մշեցու թարս դամար» ունէր: Բայց երբ մտերմանում էիք հետը, տեսնում էիք, որ ազնիւ սրտի տէր է: Երբեմն միասին հրաւիրուած էինք լինում մի որեւէ ընտանիքի մօտ ընթրիքի կամ ճաշի: Սարսափելի կերպով ջղայնանում էր, երբ նրան առաջարկում էին մի բան երգել:

- Ի՞նչ է, ես «չալղջի՞» եմ: Դրա՞ համար էք ինձ հրաւիրել, եւ կոպտօրէն մերժում էր երգել: Ես դրա ճարը գտայ: Երբ մեզ որեւէ տեղ էին հրաւիրում, ես տանեցիներին նախօրօք խնդրում էի չառաջարկեն նրան երգել: Ընթրիքի կամ ճաշի պահերին ես աշխատում էի նստել նրա կողքին: Մէկ - երկու բաժակ խմելուց յետոյ, սխալ նօթաներով, սկսում էի երգել նրա սիրած երգերից: Շահմուրատեանը, ջղայնացած դառնում էր դէպի ինձ եւ ասում էր.

- Լռի՛ր, սխալ ես երգում:

Ես ականջ չէի կախում նրա խօսքերին եւ շարունակում էի մռմռալ:

- Ես քեզ ասում եմ, որ սխալ ես երգում, մի՛ մորթիր երգը:

- Եթէ իմ երգածը սխալ է, հապա ո՞րն է ճիշդը: Սովորեցրու:

- Ի՞նչ է, դերասան եղար հերիք չէ, հիմի էլ ուզում ես երգի՞չ դառնալ:

Եւ նա սկսում էր երգել իմ «սխալ» երգածները:

Բայց երկար չտեւեց իմ հնարքը:

Հասկացաւ եւ մի օր էլ ասաց.

- Տօ՛, չարչի վանեցի, խենթ մշեցուն լաւ ձեռք ես առել: Քո օյինբազութիւնը հասկացայ, սրանից յետոյ ինչքան ուզում ես գռչա՛, էլ չեմ երգելու:

Մի օր Գուրգէն Ալեմշահի հետ նստել էինք կաֆէ Սորբոնում: Եկաւ Շահմուրատեանը: Նստեց: Մի կաֆէ - քրէմ պատուիրեցի: Գուրգէնի հետ ծանօթ էր, բայց նա առհասարակ երիտասարդ երաժիշտներին չէր հաւանում:

- Պարոն Շահմուրատեան, ինչո՞ւ համար մեր Գուրգէնի երգերից չէք գնում ձեր երգացանկի մէջ:

- Դեռ շատ ջահել է, մինչեւ նա հասուննայ, ես արդէն ծերացած կը լինեմ: Ջահել երգիչներ կան, թող նրանք երգեն: Եւ յետոյ գիտէ՞ք, ես բացի Կոմիտասից ուրիշ բան չեմ երգում. շատ բացառիկ պարագաներում օտար եւ հայ մէկ - երկու երգահաններից երգում եմ:

- Բայց Ալեմշահը շատ տաղանդաւոր է:

- Ես հակառակը չեմ պնդում: Անպայման տաղանդաւոր է, քանի որ նա էլ Շահ ունի իր ազգանունի մէջ: Միակ տարբերութիւնն այն է, որ իմ անուան առջեւից է, նրանը՝ անուան վերջում: Սկսեց ծիծաղել: Յետոյ լրջացաւ եւ դառնալով դէպի Գուրգէնը, ասաց.

- Սիրելի երիտասարդ, մի բան պիտի ասեմ քեզ, եթէ ուզում ես հայ երաժիշտ լինել, որ ապերախտ ասպարէզ է, բայց վսեմ ճանապարհ ... որպէս առաջնորդ ունեցիր Կոմիտասը ... մեր երգի բանալին նա է ...

- Պարոն Շահմուրատեան, քանի որ յիշեցիք Կոմիտասին, չի՞ լինի մի անգամ մեզ տանէք նրան տեսնելու:

- Դժուար խնդիր է: Երբեմն պատահում է լուրջ մարդու նման խօսում է, նոյնիսկ կատակում, բայց շատ յաճախ, չի նայում այցելուներին եւ չի պատասխանում նրանց հարցերին:

- Ես ուզում եմ մեկնել Արեւելք, անպայման ուզում էի տեսնել նրան, պնդեցի ես: Ուզում եմ տեսնել Մեծ հանճարին:

- Մեծ Հանճար ... որ մոռացուած է Վիլժուիֆում: Բոլորիս վերջն էլ այդ է: Մոռացում կենդանութեան ժամանակ եւ անտեսում: Իսկ մահուանից յետոյ կուրծք են ծեծում: Թողնենք սակայն: Լա՛ւ, վաղը չէ միւս օր առաւօտեան, ժամը 9-ին, եղէք այստեղ, կ՚երթանք, կը փորձենք տեսնել: Շատ անգամ ոչ ոքի չի ընդունում:

Նշանակուած օրը, նոյն ժամին, եկաւ Շահմուրատեանը: Մեզ հետ նստած էր նաեւ Օհան Կարօն. նա էլ ցանկութիւն յայտնեց մեզ միանալու:

Մեկնեցինք դէպի Վիլժուիֆ:

Ամբողջ ճամբի ընթացքին լուռ էինք: Կարծես թէ գնում էինք յուղարկաւորութեան: Լռութիւնը խզեց Շահմուրատեանը եւ դառնալով դէպի Օհան Կարօն ասաց.

- Ծօ՛, փոքչիկ, - Օհան Կարօն պատմական Ռշտունեաց գաւառացին էր, Վանեցիները նրանց փոքչիկ են անուանում - բայց իսկապէս ձեր «Մոկաց Միրզէն» հրաշալի մի դիւցազներգութիւն է:

- Ճշմարիտ է, բայց այդ դիւցազներգութիւնն անմահացրիք Կոմիտասը եւ դուք, - պատասխանեց Օհանը:

- Ասում են Վանի Իշխանը լաւ էր երգում «Մոկաց Միրզէ»ն եւ «Վայ Ալէքսան»ը, - ասաց Շահմուրատեանը:

- Ես չեմ լսել, բայց լուրեր կան, որոնք շատ են գովում, - պատասխանեց Օհան Կարօն:

- Գիտէ՞ք ինչ ... ինձանից յետոյ այդ երգը երգող չի լինի ...

Կրկին տիրեց լռութիւն:

Հասանք. արտօնութիւն ստացանք եւ ներս մտանք: Հսկիչը, Կոմիտասի դուռը բանալով ասաց.

- Փադրէ՛, Ձեզ այցելողներ կան ...

- Ո՞վքեր են ... լսուեց ներսից մի թոյլ ձայն:

- Ես եմ Վարդապետ, - ասաց Շահմուրատեանը, - եւ մի քանի բարեկամներ:

- Մտէ՛ք:

Հայոց երգի «Մաշտոց»ը նիհար ծնկները գրկած՝ նստել էր մահճակալում:

- Արմենա՛կ, այդ ինչպէ՞ս եղաւ, որ յիշեցիր ինձ: Լա՞ւ ես: Կնոջդ չե՞ս նեղացրնում: Սրանք ո՞վքեր են: Ես սրանց կարծեմ մի տեղ տեսել եմ ... լաւ չեմ յիշում ... բայց Հայի դէմքեր են ... մենակ քեզ նման մեծ քիթ չունեն:

Այնքան լուրջ էր խօսում եւ կատակում Մեծ Վարդապետը, որ մենք մի պահ տարակուսած մնացինք, թէ ինչո՞ւ են սրան բերել այստեղ:

- Չէ՛, Վարդապետ, դու սրանց չես տեսել: Շատ փափաքեցին քեզ այցելել, չկարողացայ մերժել նրանց խնդիրքը: Այս պարոնը կոչւում է Օհան Կարօ ... Ռըշտունեաց երկրից է ... փոքչիկ է ... Գրող է ...

- Գրո՞ղ է ... ի՞նչ ես գրում ...

- Աւելի շատ գրասէր եմ, Վարդապետ. գրողի կոչումը մեծ է, արժանի չեմ այդ կոչման:

- Համեստ մարդ ես երեւում:

- Շահմուրատեանը դառնալով ինձ, ասաց.

- Սա էլ երիտասարդ դերասան է, ուսանել է Վիէննայում: Ուզում է գնալ Միջագետք:

- Միջագե՞տք ... ինչո՞ւ ոչ Հայաստան ... Հայութիւն կա՞յ Հայաստանում:

- Անշուշտ: Ծաղկում է մեր երկիրը, - ասաց Ալեմշահը:

- Ես ուզում էի գնալ, ասաց Կոմիտասը, բայց անցագիր չտուին:

- Ո՞վքեր, Վարդապետ, - ասաց Օհանը:

- Թուրքերը, - պատասխանեց Կոմիտասը:

- Թուրքերը ի՞նչ կապ ունեն Հայաստանի հետ ...

- Կոտորածներ են սարքելու, - պատասխանեց Կոմիտասը: Հա՛, մոռացայ, այս ջահել թօմփուլ տղան ո՞վ է:

- Երաժիշտ է ... Գուրգէն Ալեմշահ ... Աւարտել է ... Իտալիա ... շնորհալի է, - ասաց Շահմուրատեանը:

- Երաժի՞շտ է: Խատիսեանին տեսա՞ք:

- Ո՞ւր պիտի տեսնէինք Խատիսեանին:

- Կողքիս սենեակում է: Քանի անգամ ցանկացել է ինձ տեսնել: Ի՞նչ գործ ունի ինձ հետ: Անցագիր չեմ ուզում: Ոչ մի տեղ չեմ ուզում գնալ:

Վարդապետի մտքերը սկսում էին խառնուել: Ցանկարծ կատաղի կերպով վեր կացաւ եւ մօտենալով Ալեմշահին, գոռաց.

- Երգահան ես, հա՞ ... Ո՞ւմ համար ես գրում այդ երգերը ... գնա՛, գնա՛, գնա՛, պատռիր գրածներդ ... մենք այլեւս երգ լսող չունենք ... գնացէք, հերիք է ... ես յոգնած եմ ... ուզում եմ պառկել:

Պառկեց մահճակալին եւ երեսը ծածկեց:

- Ուրեմն գնա՞նք, - ասաց Շահմուրատեանը:

- Գնացէ՛ք ... քարթանքալանե՛ր ... Միջագե՛տք ... Հնդկաստա՛ն, իսկ ինչո՞ւ ոչ Հայաստան ... Դէ՛, գնացէ՛ք ... գընացէ՛ք ...

Մենք գլխիկոր դուրս ելանք: Ոչ մէկս տրամադրութիւն չունէինք խօսելու:

- Այսպէս լաւ երբեք չէր եղել ... սկըզբում ես էլ շատ զարմացայ ... բայց յետոյ:

Ես այլեւս չտեսայ Մեծ Վարդապետին:

Սիրտս նման էր էն փլած տներին ... խախտեր էր սիւներ ... տօ՛, լաճ տնաւեր ...

1967-ին, երբ բախտ ունեցայ Հայաստան գնալու, Երեւանում տեսայ նրա գերեզմանը եւ իր կիսանդրին ... նրա քարէ ականջին կամացուկ շշնջացի.

- Հիմա գտնւում եմ Հայաստանում ... Եւ բերել եմ այս ծաղիկները ...

Շահմուրատեանին այլեւս չհանդիպեցի: Նա էլ գրեթէ նոյն տխուր վախճանն ունեցաւ:

Հազար ափսո՛ս Մոկաց Միրզէն ...:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՖԻԱ

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ 60ԱՄԵԱԿԸ

ԽՄԲ. - Սոֆիայի «Երեւան» շաբաթաթերթի Յունուար 18-ի թիւէն քաղելով կուտանք հիմնական մասերը այն գրութեան, ուր կը ներկայացուի տեղւոյն «Գ. Սունդուկեան» թատերախումբի գործունէութիւնը, խումբին 60ամեակին առթիւ:

×

Հալածուած օսմանեան եաթաղանէն, Հայը ուր որ ալ ապաստան գտած է, փութացած է հիմնել իր մշակոյթի օճախները: Եւ առաջին կարգին՝ թատրոնը: Այդպէս ալ Պուլկարիա հանգրուանած երիտասարդներ 1925-ին Սոֆիայի «Յառաջ» ընթերցարանի կողքին ստեղծեցին իրենց թատերախումբը: Սիրողներու խումբ մը՝ որ տոկալով ժամանակի այլազան դժուարութիւններուն, զարգացաւ ու ծաղկունք ապրեցաւ եւ ահա այսօր՝ պարծանքը դարձած «Երեւան» կազմակերպութեան Սոֆիայի մասնաճիւղին, կը բոլորէ իր վաթսունամեակը, արժանաւորապէս կրելով թատերագիր Գաբրիէլ Սունդուկեանի անմահ անունը:

Թատերախումբի բեմէն հանդիսատեսը յուզուեցաւ Շիրվանզադէի, Սունդուկեանի, Պարոնեանի, Զարեանի, Եավորովի, Սթրաշիմիրովի, Վասիլեւի, Օստրովսկիի, Կորնէյչուկի հերոսներով, ներշնչուեցաւ անոնց գաղափարներով: Սիրող դերասաններու տաղանդաւոր համաստեղութիւն մը՝ Յարութիւն Ութրաթեան, Արուսեակ Պալեան, Կարապետ Քուրպանճեան, Գէորգ Ասլանեան, Գայեանէ Տէր-տէրեան, Միսաք Ութէճօսեան, [...] Վարդօ Գասպարեան, Հրանտ Խմիրեան, Տրդատ Յովհաննէսեան, Արաքսի Թա[...] միզեան, Սիրվարդ Հինտլեան, Կարօ Պ[...] ղոսեան, Կարպիս Քոփարանեան, Մա[...] գարիտ Մուրատեան, Արմենուհի Աղքա[...] եան, Կարօ Մինասեան, Րաֆֆի Թօ[...] եան ու դեռ շատեր, վարպետութեամբ մարմնաւորեցին հայ, պուլկար, ռուս[...] նաեւ համաշխարհային դասական թա[...] տերգութեան ամէնէն ծանօթ կերպարնե[...] րը: Յետոյ եկաւ միջին սերունդը՝ Յակո[...] Շիրինեան, Սիրուհի եւ Արմէն Յարու[...] թիւնեան, Արմենակ Թոքաթլեան, Թորո[...] Քիւրեմիտճեան, Գրիգոր Ասլանեան, Սո[...] Թէպէեան, Հայկ Սարգիսեան, ապա Սօ[...] Թաշճեան, Ստեփան Հինտլեան, Յակո[...] Չերչեան, Բարսեղ Դաւիթեան, Մէ[...] Նուրիկեան ...

Խումբին ջանքերը եւ աշխատանքը [...] արժանոյն գնահատուեցան հասարա[...] կութեան եւ պետական մարմիններու կող[...] մէ: Յիշեալ դերասաններէն շատերը ա[...] ժանացան պատուոյ գիրերու, հանրապե[...] տական փառատօներու դափնեկիրի կո[...] չումին: Երեք հոգի հռչակուած են մայ[...] րաքաղաքի պատուոյ քաղաքացիներ: Թա[...] տերախումբը երջանկութիւնը ապրեցա[...] խաղընկերներ ունենալու անուանի դե[...] րասաններ Հրաչեայ Ներսիսեանը, Վա[...] րամ Փափազեանը, Դաւիթ Մալեանը:

«Սունդուկեան» թատերախումբը իր բե[...] մադրութիւններով կ՚այցելէ նաեւ Պուլկա[...] րիոյ հայաշատ քաղաքները ու կ՚արժան[...] նայ հանդիսականի հիացումին: Անմո[...] ռանալի կը մնան նաեւ իր ներկայացում[...] ները Հայաստանի մէջ:

Թատերախումբը շատ բան կը պարտ[...] անցեալի սիրող դերասան - դերուսոյց[...] ներուն՝ Օննիկ Քէչեանի, Պետիկ Զաւէնի[...] Խաչիկ Պալեանի, որոնց ժառանգորդն [...] ներկայիս Միհրան Պօղոսեան: Սակայ[...] արդի թատերական արուեստի կատարե[...] լուն մօտենալու մարզէն ներս խումբի[...] օգնեցին արհեստավարժ դէմքեր՝ Ն. Պա[...] լապանով, Լ. Եոսիֆով եւ յատկապէ[...] Գրիգոր Ազարեան: Խումբի վերջին տա[...] րիներու նուաճումները կապուած են գե[...] ղարուեստական այժմու ղեկավար Լեւո[...] նա Սքարլաթովայի անունին հետ:

«Գաբրիէլ Սունդուկեան» թատերա[...] խումբը բեմ հանած է Զ. Խալափեանի[...] Ա. Պապայեանի, Գր. Տէր - Յարութիւ[...] եանի, Լ. Մանուէլի, Բ. Կէօրկիեւի, Ռու[...] բէն Սարոյեանի, Ֆրանց Վէրֆէլի թա[...] տերախաղերը, դաստիարակելով հանդի[...] սականներու ճաշակը: Սիրողներու նոր սերունդ մը կը հասուննայ անոր շարքերուն մէջ՝ Հայկանոյշ Թորոսեան, Վալանտին Քիւրեմիտճեան, Սեդա Թահմի[...] եան, Անոյշ Պետրոսեան, Ռոզմարի եւ Սիմոն Մինասեան, Արմէն Պօղոսեան, Փիլիպպոս Խաչիկեան, Գրիգոր եւ Կարօ Թոփաքպաշեան:

Բազում բեմադրութիւններ իրականացուց խումբը իր գոյութեան 60 տարիներու ընթացքին՝ պատրաստուած անդամներու յամառ աշխատանքով, հրավառ[...] սրտով եւ անսակարկ նուիրումով: Ու կը շարունակէ զարգանալ, արտայայտու[...] թեան նոր միջոցներ եւ հանդիսականի հետ հաղորդուելու նոր ձեւեր փնտռելով: Փաստ՝ վերջին տարիներու իրագործած «Ակումբ - Թատրոն»ը, զոր հանդիսականը ընդունեցաւ խանդավառութեամբ:

ԱՍԱՏՈՒՐ ԹԱՑՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ասատուրի վերջին երկու ցուցահանդէսներուն առթիւ, Թայուան՝ Թայիչունի եւ Գաօչունկ, հրատարակուած է գունաւոր, գեղեցիկ գրքոյկ մը. հոն կը գտնենք ցուցադրուած պաստառներու գունաւոր եւ սեւ ճերմակ - վերարտադրումը, ընկերացած՝ չինարէն, անգլերէն, ֆրանսերէն էջերու: Էջեր՝ ուր համառօտ կերպով կը խօսուի Ասատուրի արուեստին մասին:

Վերջաւորութեան, կենսագրական հակիրճ տողերու ընկերացած է իր առանձին, ընկերովի սարքած ցուցահանդէսներու, շահած մրցանակներու եւ նկարագրած հատորներու ցանկերը:

Ըւենք թէ ան մինչեւ այսօր ունեցած է 43 անհատական - Լիբանան, Ֆրանսա, Իտալիա, Շուէտ, Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Ճափոն, Փերու, Թայուան - ցուցահանդէս, մասնակցած է բազմաթիւ պիէնալներու եւ ցուցասրահներու, նկարազարդած է տասնըմէկ հատորներ:

Fonds A.R.A.M

ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Ամերիկան հարուստ երկիր է, ունի հազարաւոր հարուստներ: Միլիոնատէր աղքատները չեն հաշուիր, որովհետեւ Նախագահ Ռէկընի ցանկէն դուրս են: Անոնք կը պղտորեն Ամերիկայի գեղեցիկ պատկերը:

×

Ամերիկան աստուածապաշտ երկիր է. կը պաշտէ տոլար, դեբասան և Աստուած, առաջնահերթութեան այս կարգով:

×

Ամերիկայի դերասանները աստղեր չեն, այլ՝ կուռքեր: Աստղերը կը դիտուին, կուռքերը կը պաշտուին: Ամերիկացին կը պաշտէ իր դերասան - դերասանուհիները:

×

Կ'րսեն որ Նախագահ Ռէկըն միջակ իմացականութեամբ մարդ մըն է որ չափազանց ժողովրդական է: Ամերիկացիին համար շատ ալ կարեւոր չեն Ռէկընի իմացական կարողութիւնները: Ան աւելի կը գնահատէ իր Նախագահին դերասանական շնորհները, ժողովրդական եւ պարզ լեզուն, հովահարի նման բացուող թեւերը, թափանցիկ լաւատեսութիւնը, բարդ խնդիրները պարզ հարցերու վերածելու իր պարզամտութիւնը, ու ամէնէն աւելի՝ միշտ պատրաստ եւ դրաւիչ ժպիտը: Աւելցուցէք դերասանուհի կինը իր անպակաս չունչով, եւ կ'ունենաք մեծ պետութեան մը յարմար՝ իտէալ Նախագահը:

×

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Ամերիկահայ մշակութային միութիւն մը որ նուիրուած է հայ մշակոյթի սատարման ազգային գործին, իր հայախօս անդամները ժողովի կը հրաւիրէ նամակով՝ գրուած...միայն անգլերէն լեզուով:

×

Ամերիկա նոր հաստատուած Պէյրութահայը ամերիկածին երիտասարդին հետ.

- Ջարլի, ո՞ւր կ'երթաս:
- Ժողով:
- Ժողովներէն չձանձրացա՞ր:
- Ժողով կը սիրեմ:
- Հայերէն խօսի՛լ անգամ չես գիտեր, ի՞նչ տեսակ Հայ ես: Ամէն մեղքիս վրայ ժողովի ալ կ'երթայ:

Մէյ մը հայերէն չեմ կրնար խօսիլ, պէք ես հայ դատ կը հաւատամ:

×

Ամերիկահայը կապուած է հայ եկեղեցիին. կնունքի, պսակի եւ թաղման առիթներով, երբեմն ալ Ծնունդին կամ Զատկին, եկեղեցի կ'երթայ:

×

Ամերիկահայը արժանավայել կերպով կը գնահատէ իր եկեղեցականը: Ամէն գաղութ իր քահանային պաշտօնավարութեան տասնամեակը, քսանամեակը, քըսանհինգամեակը կը նշէ հանդիսաւոր հացկերոյթով, որուն ընթացքին կը գնահատուին քահանային, ինչպէս նաեւ երէցկնոջ, բարեմասնութիւններն ու ծառայութիւնները՝ ներբողականներով եւ նուէրներով:

×

Ամերիկայի մէջ երբ հայ մտաւորականը դասախօսելու հրաւիրուի, ի՛նք կը հոգայ ճանապարհի ու պանդոկի ծախսերը: Ի վերջոյ, մե՞ծ պատիւ է քան հոգիի առջեւ դասախօսելը: Երբ հայ եկեղեցականը հրաւիրուի պատարագելու, ի յառաջագունէ համաձայնութիւն կը ըստանայ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հոգայ հրաւիրեալին ծախսերը, առաւել՝ հոգեւորականի հանգամանքին վայել պատուագին մը:

×

Ամերիկահայերու խնճոյքի ճոխ սեղաններուն վրայ առատօրէն թափուած հայրենասիրական գեղումները եթէ կարելի ըլլար վերածել հնչուն ոսկիի, ոզպատեայ փամփուշտի կամ կարմիր արեան, մինչեւ հիմա ազատագրուած կ'ըլլային մեր բռնագրաւեալ հողերը:

×

Ամերիկածինը երբ որ Հայ է աւելի ջերմեռանդ եւ հաւատաւոր Հայ է քան արեւելքէն եկած հայախօսը: Ամերիկածինը ամէն ճիգ կը թափէ փաստելու Հայութիւնը, մինչ «Ներգաղթած» հայախօսը՝ իր ամերիկացիութիւնը:

Նկարեց՝ ՈՍՊՆԵԱԿ

«Հայրենիք»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Խասեանցիները Յունուար 12ին նշած են իրենց բաժակի պահը: Առաւօտուն Ս. Յարութիւն Եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօնով ոգեկոչուած է Խասեանի հիմնադիրներ՝ Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Խասեան, որոնք 90 տարի առաջ հիմնած են վարժարանն ու յարակից Ս. Յարութիւն Եկեղեցին: Ապա, Խասեան Սանուց Միութեան հաւաքավայրին մէջ տրուած է ճաշ մը: Սեղանը վարած է Խասեանի ուսուցչուհիներէն Տիկին Պերճուհի Պէրպէրեան: Խօսք առած են Սանուց Միութեան ատենապետ՝ Լեւոն Աքգարեան, Թաղական Խորհուրդի ատենապետ տոքթ. Արամ Ֆրնտըք եւ տոքթ. Վարդ Շիկահեր, որ չէշտը դրած է Խասեանի դերին վրայ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնը այցելած է (Յունուար 12-ին) Քէպէքի վարչապետը՝ Ռոպէր Պուրասա, ընկերակցութեամբ Առողջապահութեան եւ Ընկերային գործոց նախարարուհիի, Ազատական կուսակցութեան Սէն Լօրանի նախագահ Ռուտոլֆ Պրուսոյի եւ այլ ղեկավար դէմքերու: «Ահարոնեան» սրահին մէջ հաւաքուած բազմութեան առջեւ խօսք առնելով Վարչապետը անդրադարձած է իր ընտրական ծրագրին (Յունուար 20-ի մասնակի ընտրութեանց շրջագիծին մէջ):

×

ՀԷԼԻՈՊՈԼՍՈՅ Նուպարեան ազգային վարժարանի «Պըլքաննեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 21-ին, տեղի ունեցած է Գահիրէի Հայ Աղքատախնամի տարեկան ճաշը, Միութեան եօթանասունամեակի առթիւ: Ներկայ եղած են Թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, Շիրակի թեմի առաջնորդ՝ Նարեկ Եպիսկ. Շաքարեան եւ Ազգային Իշխանութեանց անդամներ: Հանդիսութիւնը վարած է Յակոբ Բամպուքճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առնողներ դրուատած են Միութեան աշխատանքները:

×

ՀԷԼԻՈՊՈԼՍՈՅ «Յուսաբեր» ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 22-ին, տեղի ունեցած է ձեռագործներու պազար մը, որու ընթացքին ցուցադրուած արուեստի գործերը ուշադրութիւն գրաւած են:

×

ՆԻՒ ՃԸՐՁԻԻ Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 6-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ հայ մամուլի մասին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարելով Գրական Յանձնախումբին ատենապետը ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Թորոնթոյի «Հորիզոն» շաբաթաթերթի խմբագիր Վրէժ - Արմէն Արթինեան: Ծընած 1940-ին՝ Գահիրէ, յաճախած է Գալուստեան վարժարան: Գահիրէի համալսարանէն իբրեւ ճարտարապետ վկայուելէ ետք անցած է Մոնրէալ եւ Մըքկիլ համալսարանէն ստացած Մագիստրոսի տիտղոսը: Դասախօսը ներկայացուցած է հայ մամուլի պատմութիւնը սկսելով ԺԴ. դարէն հասնելու համար մինչեւ մեր օրերը. տուած է վիճակագրական տեղեկութիւններ եւ նշած հայ մամուլի արդի դըժուարութիւնները՝ տնտեսական, անձնակազմի, աշխատակցի, սպառումի, դիւաններու, նիւթական:

×

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Երաժշտական Խորհուրդը, իր ընդհանուր ժողովի ընթացքին, ընտրած է իր վարչական խորհուրդի անդամները՝ 1985 - 1989 շրջանին համար: Երգահան - երաժիշտ Ալիսիա Թերզեան, իբրեւ ներկայացուցիչ միջազգային արդի երաժշտութեան հանդիպումներու հիմնարկութեան, միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուած է:

×

ԵՇԻԼԳԻՒՂԻ Ս. Ստեփանոս Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 160-ամեակի մատաղօրհնութիւնը տեղի ունեցած է Յունուար 19-ին: Պատարագած է Յովհան Խչկր. քհնյ. Իսթանպուլեան: Քարոզած է Շընորհք Պատրիարք: Յաւարտ արարողութեանց Եկեղեցւոյ կից վարժարանի սըրահին մէջ տրուած է ճաշ մը: Սեղանը վարած է Պարոն Նալպանտ: Գործադրըուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Եղած են ի նպաստ վարժարանին նուէրներ, որոնց բացումը կատարած է Շնորհք Պատրիարք: Վարժարանը, որ հիմնուած է 30 տարի առաջ, ներկայիս 210 աշակերտ ունի: Իր հուսկ բանքին մէջ Շնորհք Պատրիարք շեշտած է, թէ «Եշիլգիւղը, ուրիշ թաղերու հետ հակապատկեր կազմելով, հետզհետէ կը բարգաւաճի թիւով: Երեսուն տարի առաջուան դիւրին ժամանակներուն լաւ գործ մը կատարուած էր վարժարանին հիմնումովը եւ այժմ այս Սիրոյ Սեղանով վերջը կը դընենք անցեալ շրջաններու կատարուած մատաղօրհնութիւններու շարքին: Այսուհետեւ Սիրոյ Սեղաններու նուիրատուութիւնները հակակշռի տակ պիտի առնուին եւ միայն վարժարան ունեցող թաղեր պիտի արտօնուին նուիրահաւաքում ընելու: Արդէն վեց ամսուան արձակուրդի շրջան մը կը սկսի եւ յառաջիկայ Սիրոյ Սեղանը հաւանաբար պիտի չսարքուի Աստուածածնի տօնէն առաջ, ու բոլոր եկեղեցիները իրենց տօնախմբութիւնը պարտին կատարել ճիշդ օրին»:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ Քէնզինկթըն գրադարանին մէջ, Յունուար 11-ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած Յովսէփ Յովսէփեանի, կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային Յանձնախումբին կողմէ: Բացումը կատարած է Կարպիս Եսայեան: Զաւէն Տէր - Դաւիթեան՝ մանկութեան ընկերը Յովսէփ Յովսէփեանի, խօսք առնելով շեշտած է անոր պարկեշտութիւնը, նուիրումը և յարգանքը՝ անհատին, ընտանիքին, ազգին, եկեղեցիին եւ հայրենիքին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Երեկոյթը վերջ գտած է Առաջնորդին խօսքերով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Օտարազգիների համար նոյնպէս Հայաստան աշխարհից չիք յայտնի անուն, քան լեառն Մասիս: Այդ է ահա, որ շատ հին դարերից դէպի լեռն էին ձգտում հայ, թէ օտարազգի ճանապարհորդները, գիտնականներ, պատմիչներ, քարոզիչներ, վաճառականներ ու լեռնագնացներ: Օտար ուղեւորներից ոմանք վկայում են. լեռն այնքան ուժեղ է ազդում, որ թող զարմանան, եթէ հանդիպեն Հայերի որոնք խաչակնքում կամ ծնկաչոք համբուրում են հողը՝ Արարատին դէմ - յանդիման:

Այլազգիները խօսում են անցեալի մասին, բայց չէ՞ որ մենք տեսել ենք սեփական աչքերով: Ներգաղթող Հայերը, կամ Սփիւռքից եկող հիւրերը, երբ ղընացքը կանգ է առնում Մասիս կայարանումին, եւ երբ ոտքերն առնում է հայրենի հողին ու բացւում է ակնապարար տեսարանը, նրանք ծնկաչոք համբուրում են հողը: Տարիներով իբրեւ հայրենիքի խտացուած պատկեր, տենչացել են, ահա հասել է բաղձալի պահը: Նրանք չեն կարողանում աչքերը գագաթից կտրել, քանի որ երեւացող բոլոր գծերն ու գոյները ձգւում են դէպ այնտեղ:

Եւ պատահական չէ, որ լոյս տեսաւ «Արարատ» ալպոմը (1984): Սքանչելի լուսանկարների հաւաքածու՝ լերանը ձօնուած բանաստեղծութիւնների ընտրանիով, իբրեւ մեղմացուցիչ սպեղանի կարօտեալների աչաց եւ իբրեւ ճաշակ՝ ձեւի, գոյնի, պահի ու ապրումի բոլոր նըրանց, ովքեր փափաքում են:

×

18 Մայիսի, 1980 թ.

Երեւան - Սարտարապատ եւ Սարտարապատ - Երեւան ճանապարհին մշտապէս Մեծ լեռը մեզ հետ է: Շարունակ մտածում եմ Մեծն Աբովեանի մասին: Նա բարձրացել է Արարատի գագաթը: Եւ այն էլ երկու անգամ: Լերան բարձրութիւնը, մաքրութիւնը, հզօրութիւնը, գեղակերպութիւնը, ի՜նչ հիացմունք են պատճառել նրան եւ ի՜նչ լիցք հաղորդել: Եւ մանաւանդ գիտակցութիւնը, որ իր հայրենի հողի ծնունդ է բնութեան այդ հրաշքը: Որտե՞ղ է կանգնած եղել Աբովեանը: Արդեօք այն մասում, որ հիմա փայլում է իբրեւ անդրադարձնող հսկայ հայելի: Նախանձում եմ լեռնագնացներին: Այն պահին, երբ նրանք յաղթահարում են բարձրութիւնը, ի՜ւ ամէն մանրից ու հասարակից վեր են դառնում, նըրանց հոգիները միայն հպարտութեամբ ու գեղեցկութեամբ կարող են լցուել: Այս բանը ես չէի հասկանայ, եթէ բարձրացած չլինէի Գեղամայ լեռները, Արագած լեռը՝ մինչեւ տիեզերագիտական կայանը, եթէ հասած չլինէի սվանեթական լեռնաշխարհի Մեստիա շրջկենտրոնը:

Արարատը՝ Սարտարապատից: Մեր դիմաց է միայն Մեծ Մասիսը: Այստեղից Փոքրը չի երեւում. ամաչկոտ երեխայի նման թաքնուել է քրոջ թիկունքում: Տեսնե՜լ միայն Մեծ Արարատը, առանց նրա մշտակայ քրոջ: Մեր աչքի համար անսովոր, բայց դարձեալ ինչ փառահեղ պատկեր:

Եւ համանուն դաշտը՝ ընդարձակ, բընամքով մշակուած: Կարծես արարիչը դիտմամբ է այդ երկու տարբեր երկրաչափական կերպերը դրել իրար կողքի, իւրաքանչիւրի գեղեցկութիւնը մեզ համար առաւել տեսանելի դարձնելու նպատակով:

Այսօր Արարատը թագուհու է նման: Ոսկեհուռ թագը չազարձակում է, մինչդեռ փէշերը փռուել են ու խառնուել Արարատեան դաշտի կանաչին: Բնութիւնը կարծես իր յաղթանակն է տօնում:

Վերադարձի ճանապարհը մի մեծ աղեղ է լերան շուրջը: Աստիճանաբար երեւաց Մասեաց Վեհը, ապա Աւագ լերան թիկունքից գլուխն հանեց Կրտսերը:

Եւ կամաց - կամաց ամբողջացաւ համայնապատկերը, որ հարազատ է իւրաքանչիւր Հայի: Եւ որն ապշեցրել է իւրաքանչիւր օտարի:

×

22 Մայիսի, 1980 թ.

Աշխատանքից վերադառնալիս, անցայ իմ դիտակէտով: Ուզում էի ծանօթ մէկին բանել ու ցոյց տալ Փոքր Մասիսը: Գագաթն է միայն սպիտակ, որից շուրջ - բոլորը կախուել էին երկար ծոպքերը՝ չհալուած ձեան շերտերը: Ու այդպէս սպիտակ ծոպքերով մինչեւ գօտին զարդարուած հարսնուկը, հիացմունքի արժանի մի կերտուածք է, չեղջի անթերի իր ուրուագծով: Այսօր Աւագ լեռը մըթամած է, ահա ինչու է Փոքրը ուշադրութեան կենտրոնում: Այլապէս Մեծի ձգողական ուժը կը թողնի՞ աչք կտրել ու ձախ նայել: Ցերեկուայ կապոյտ երկնքում լողում է սպիտակ կիսալուսինը: Ո՞ւր կորաւ առաւօտուայ ամպամածութիւնը:

«Եթէ Աւագը վսեմագոյնն է լեռների մէջ, Փոքրը՝ գեղեցկագոյնն է»: Սա լերանն այցի եկած օտարականներից մէկի կարծիքն է: Երբեմն իրօք, Փոքրը արքայադստեր ձեւ ու կերպարանք է առնում, սլացիկ, սպիտակ ու մաքուր: Օրերից մի օր տեսայ, թէ ինչպէս կուրացուցիչ արեւից պաշտպանուելու համար Սիսը մի հսկայ ամպհովանի էր պահել գլխին եւ ստուերը շրջագծով եզերել էր ձիւնեղէն ծոպքերը:

(Շար. 10)

Fonds A.R.A.M

Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ զաւակները՝ Լօրան եւ Միշէլ,
Տէր եւ Տիկին Տըժան,
Տէր եւ Տիկին Լաֆթէֆ,
Օր. Շուշան Մեծատուրեան,
Օր. Մաննիկ Մեծատուրեան,
Գամէր եւ Գարեգին Մեծատուրեան (Նիւ - Եորք, - Սոֆիա),
Բարթող Մեծատուրեան եւ զաւակը (Պուքրէշ),
խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Բաքաջանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 27-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Փետրուար 3, ժամը 13.45-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան - Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթեօ - Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

A l'initiative de FRANCE-ARMENIE
le Vendredi 31 Janvier à 18 heures 30

GERARD CHALIAND

présentera
le livre de James T. HASHIAN
«LE SEL DE LA VENGEANCE»
Ed. Stock

«Voici venu le temps de romans d'aventure sur les évènements tragiques de 1915». FRANCE-ARMENIE

Présentation et signature du livre :
à l'ESPACE ARMENIEN
40, rue d'Arménie - 69003 LYON
à partir de 18 heures 30

×

à 20 heures 30
Une SOIREE DE RENCONTRE avec...
GERARD CHALIAND
autour du roman de James T. HASHIAN
«LE SEL DE LA VENGEANCE»
— *Lecture publique* d'extraits du livre par Vahé ZEKIAN.
— *Signature* par Gérard CHALIAND.

Vahé ZEKIAN
metteur en scène
(Compagnie du Dauphiné - Théâtre de l'Ouest Lyonnais (T.O.L.) - Théâtre Arménien de la Maison de la Culture Arménienne de Décines).
Salle H. SAMUEL
Maison de la Culture Arménienne
15, rue du 24 Avril 1915 - DECINES
à partir de 20 heures 30

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԵՒ

Էլիզ Գաուքճեան - Այվազեան Գրական Մրցանակ, Կիրակի, Փետրուար 9, ժամը՝ 13-ին:

«ՍԵԻԱՆ»

ճաշարանին մէջ:

1, boulevard Carnot
17, quai Jean-Baptiste Clément
94140 Alfortville
Métro : Ecole Vétérinaire (Maisons-Alfort) prendre le bus no. 103 et descendre Place Carnot)

Կը նախագահէ՝

Ս. Ք. ՁԱՆԳՈՒ

1985-ի գրական Ա. մրցանակի (1500-ական ֆրանք) արժանացողներն են՝

Արձակագիր՝ Յակոբ ԿԱՐԱՊԵՆՑ (Նիւ-Եորքէն), իսկ Բանաստեղծ՝ Զարեհ ԽՐԱԽՈՒՆԻ (Պոլիսէն):

Լեւոն ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ կ'արտայայտուի Յ. Կարապենցի «ԱԴԱՄԻ ԳԻՐՔԸ» վէպին, իսկ Հիլտա ԳԱԼՖԱԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ՝ «ԴԻՒՑԱԶՆԱՀԱՆԴԷՍ» բանաստեղծութիւններու հատորին մասին:

Հանդէսը կը վարէ՝ Տիգրան ՊԱԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին՝

Ծանօթ երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբը: Նաեւ զանազան անակնկալներ...

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ, մինչեւ Փետրուար 4, Երեքշաբթի երեկոյ:

Հեռաձայնելով. -

46 - 63 - 74 - 91 ժամը՝ 9 - 14 :
47 - 80 - 82 - 58 ժամը՝ 15 - 22 :

թիւերուն:

Այլապէս՝ տեղերու համար ո՛չ մէկ պատասխանատուութիւն:

Ճաշագին՝ 150 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան իր ամուսնոյն՝ Թաթուլ Ինճէեանի, իր ծնողաց եւ եղբօր՝ Բաբգէն Թէրզեանի անմոռանալի յիշատակին՝ կը նուիրէ 200-ական ֆրանք Կարմիր Խաչին, Ախքատախնամին, «Յառաջ»ին եւ 1000 Ֆ. Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Փետրուար 6, տօն է Սրբոց Վարդանայ Զօրավարացն Մերոց, Հազար երեսուն եւ վեց վկայից, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին - 451 թուականին: -

Այսօր անուան տօնն է նաեւ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ կ'ոգեկոչուի Վարդանանց Յիշատակը:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Մեր ժողովուրդին ուշադրութեան կը յանձնուի, որ. - «Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը - դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ ուրիշներ - կրնան այսօր բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար»:

×

ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 6, Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ վեց վկայից:

Այս առթիւ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի օր Փետրուար 4, տօն է Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10.30-ին պատարագ կը մատուցուի:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Փետրուար 4, - տօն Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից: Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 9.30-ին Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի քահանաներու մասնակցութեամբ կը կատարուի Ժամերգութիւն Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Յաւարտ ժամերգութեան հոգեհանգիստ կը կատարուի Լիոնի եւ Շրջանին Եկեղեցիներուն մէջ ծառայած՝ վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Ոգեկոչում
Վարդանանց
Հերոսամարտի

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 16-ին Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ:

118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Օրուան խորհուրդը կը պարզէ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Մուտքը ազատ է:

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակը վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ
ՀՈԳԵԼՈՅՍ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի օր, Փետրուար 2, Գ. Կիրակի Զկնի ծննդեան:

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, այսօր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց, Փարիզի)

Պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Պատարագէն ետք՝ ժամը 13-ին, Փէռ. Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Հայոց առաջնորդներու դամբանին առջեւ, մասնաւոր աղօթք՝

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հոգիներուն համար:

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille

tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եափգարտաշեանէ տոքթ. Արթինեանի մահուան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Սէն - Ժերմէի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Պ. Պաղտասար Տիրատուրեանէ իր քրոջ՝ Ազնիւ Ուլուսեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

×

Դպրոցասէր Երկսեռ Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Խանտանեանէ, ամուսնոյն՝ Աղասի Խանտանեանի յիշատակին 500 Ֆ., Տիկին Ս. Մէսճեանէ, Ամանորի առթիւ 250 Ֆ., Տիկին Տ. Կիւլպէնկեանէ, ծնողներու յիշատակին 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ն. Նիկողոսեանէ, տոքթ. Արթինեանի մահուան առթիւ 250 Ֆ., Էտուար եւ Արման Նշանեան եղբայրներէ՝ իրենց մօր՝ Լիւսի Նըշանեանի մահուան առթիւ 5000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խախամեանէ, Ամանորի առթիւ 1000 Ֆ., Պ. Վահէ Զիլինկիրեանէ 3000 ֆրանք, Փարիզահայ Տիկնանց Միութենէ որպէս յատկացում կրթաթոշակի 10.000 ֆրանք, Երուանդ Կարապետեանի յիշատակին՝ բարեկամները 500 Ֆրանք, Պ. Ճնկըրըրեան (Պոռն) 5000 Ֆ., Պ. Մ. Ոսկերիչեան 500 Ֆ., Պ. Զ. Տէկիրմէնճի 500 Ֆ., Մկրտչեան ընտանիք (Մարսէյլ) Հեքիմեանի հոգեհանգստին առթիւ 500 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վ. Արպոեան (Մարսէյլ) Արպոեանի մահուան առթիւ՝ 250 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Կուտեան Մարիամ (Երեւանէն) 50, Օրդ. Համբարձումեան 100, Մի Ոմն 100, Օր. Կարապետեան (Լա Սէյն Սիւր Մէր) 1000 Ֆ. Ե. Պ.:

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութեան առթիւ. - Ասատուր Սիսլեան 100, Նշան Թովմասեան 100 Ֆ., Այրի Տիկին Բալամուտեան 500 Ֆ., Այրի Տիկին Թուզլաճեան 200, Համբարձում Մինասեան 50, Պօզոյեան ընտանիք 200, Վարդգէս եւ Գէորգ Մինասեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Վարժապետեան 50 Ֆ., Տիկին Զապէլ Գույումճեան 100, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Փիրանեան 100, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 500 ֆրանք, Տիկին Մէհլէմճեան 200 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան 100, Ենովք Զուլֆաեան 50, Տիկին Մարիամ Պոլոյեան 50, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը 200, Տիկին Էլիզ Զրբաշեան 500, Դաւիթ Պանոսիկեան 300, Պոլսահայ Հայրենակցական Միութիւնը 500 Ֆ., Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 500, Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 1000, Օր. Համբարձումեան 100, Տէր եւ Տիկին Էրվէ Էքիզեան 300, Վահան Արպոյեան 250 Ֆ., Ժագ Վարժապետեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Չէօրէքճեան 100, Քամփ - Ֆրէզի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 500, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Մահտեսեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թաշճեան 100, Յարութիւն Ալիքսանեան 50, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Էտէն 200 Ֆ., Վարուժան Պողաճեան մատաղցու ոչխար մը, Տէր եւ Տիկին Տելեմաք Զօփուրօղլու 100, Սօսի Զիլճեան 100 Ֆ., Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչը 300 Ֆ. Եկեղեցւոյ դպրոցին:

(Շար.)

Fonds A.R.A.M